nedersaksische
studies 15

henk bloemhoff

fonologie en morfologie van het stellingwerfs: een toetsing van de natuurlijke generatieve fonologie

Stellingen

behorende bij *Fonologie en morfologie van het Stellingwerfs: een toetsing van de natuurlijke generatieve fonologie*, het proefschrift van H. Bloemhoff.

1. Met zijn opvatting dat de lettergreepstruktuur niet door universele regels kan worden bewerkstelligd omdat in verschillende taalsystemen gelijke segmentopeenvolgingen op verschillende wijze gesyllabificeerd kunnen zijn, negeert Theo Vennemann ten onrechte het artefakt parametrisering (Th. Vennemann, *Neuere Entwicklungen in der Phonologie*. Berlijn etc. 1986: 24-25).

2. In het proces van taalverwerving speelt niet alleen het aanbod van taal een belangrijke rol, maar ook wat niet wordt aangeboden.

3. Behalve A. Sassen's verklaring van [d] in de Groningse uitspraak van 'wezen' (inf.) uit /r/ is ook een verklaring van [d] uit /z/ plausibel ('Variatie en verandering door analogie in de vervoeging van het werkwoord': 18-19, in: *Tabu* 12 (1982)).

4. De suggestie dat het Zeeuws en het Amsterdams *onder* het Nederlands geplaatst kunnen worden in een boomdiagram dat de taalgeschiedenis en/of de hiërarchische relatie tussen variëteiten reflekteert, berust op een hardnekkig misverstand resp. op de onjuiste opvatting dat 'hoger gelegen knopen (...) staan (...) voor ruimere variëteiten *die alle elementen van de eronder staande variëteiten bevatten*' (R.A. Hudson, *Sociolinguïstiek*, Nederlandse vertaling van Jo Daan, 1982: 53; mijn kursivering, H.Bl.).

5. Therapeutische verklaringen van taalverandering lijden doorgaans aan het euvel dat ze het lijden van voorafgaande generaties niet verklaren.

6. De opvatting van A. Hagen 'dat dialecten door hun beperkte funktiebereik zwakkere talen zijn, die de standaardtaal als onmisbaar complement hebben' is onjuist en draagt bij aan de overigens ook door hem niet gewenste beeldvorming van dialekten als 'primitieve, gebrekkige talen' ('Dialect': 17, 37, in: A. Hagen en J. Sturm, *DCN cahier 12, Dialect en school*. Groningen, 1982).

7. Met zijn suggestie 'Friese emigranten zijn stellig ook debet geweest aan de Stellingwerfse toponiemen Finkega, Makkinga, Peperga en Wolvega' negeert H. Halbertsma ten onrechte de mogelijkheid tot verklaren die door het Stellingwerfse achtervoegsel *-i(n)ge* wordt geboden (*Frieslands Oudheid*, z.p., z.j.: XXX).

8. Anders dan R. Grootendorst opmerkt, komt niet *elk* subtype van de drogreden van de stroman in een gemengde diskussie voor ('De vele gezichten van de stroman': 103, voetnoot 6, in: W.K.B. Koning (ed.), *Taalbeheersing in theorie en praktijk*. Dordrecht, 1985).

9. Van enig onderwijs in het Stellingwerfs aan de Stellingwerver scholen zijn, geldelijke konsekwenties daargelaten, slechts voordelen te verwachten.

10. Modern Nederlands *wieden* vertoont *geen* sekwentie *-de* op een plaats waar zij oorspronkelijk niet heeft gestaan (W. Zonneveld, 'Hypercorrectie in taalverandering': 111, in: G.A.T. Koefoed en J. van Marle (eds.), *Aspecten van taalverandering, een verzameling inleidende artikelen*. Groningen, 1978).

11. De opvatting in de natuurlijke generatieve fonologie dat fonologische regels geen 'echte' regels zijn als ze uitzonderingen kennen, is in strijd met de natuurlijke opvatting dat uitzonderingen de regel bevestigen.

12. Homoniemen jagen taalgebruikers geen vrees aan.

13. Het verdient ernstige overweging de stroomgebieden van het Grootdiep en de Boven-Kuinder bij Oosterwolde onder het beheer van de Vereniging tot Behoud van Natuurmonumenten te stellen.

14. Voor een Stellingwerver ligt het meer voor de hand om een stelling als deze te werven dan voor niet-Stellingwervers.

Fonologie en morfologie van het Stellingwerfs: een toetsing van de natuurlijke generatieve fonologie

Nedersaksische Studies over taal en volksleven in Oost-Nederland en aangrenzende gebieden, uitgaven van het Nedersaksisch Instituut van de Rijksuniversiteit Groningen, deel 15.

'If the 'standard' model has been abandoned, it is not because it was found wanting when confronted with certain facts, but (presumably) because its practitioners grew tired of practising it.' (Nigel Love, in: *Generative Phonology. A Case-Study from French*. Amsterdam, 1981: 213)

Veur Mem, Heit,
Sietske en Philo

RIJKSUNIVERSITEIT GRONINGEN

Fonologie en morfologie van het Stellingwerfs: een toetsing van de natuurlijke generatieve fonologie

Proefschrift

ter verkrijging van het doctoraat in de
Letteren
aan de Rijksuniversiteit Groningen
op gezag van de
Rector Magnificus Dr. L.J. Engels
in het openbaar te verdedigen op
donderdag 14 februari 1991
des namiddags te 2.45 uur precies

door

Hendrik Bloemhoff

geboren op 19 augustus 1948
te Nijeberkoop

Sasland 1991 Groningen

Promotor: Prof. dr. A. Sassen
Referent: Dr. C.A.J. Hoppenbrouwers

Samenstelling promotiekommissie: Prof. dr. C. van Bree, Prof. dr. H. Niebaum, Prof. dr. A. Sassen en Prof. dr. F. Zwarts

Het onderzoek waarvan in deze studie verslag wordt gedaan werd gesteund door de Stichting Taalwetenschap, die wordt gesubsidieerd door de Nederlandse organisatie voor wetenschappelijk onderzoek (NWO).

ISBN 90-800342-3-1

Nedersaksische studies 15
Sasland, Groningen
Uitgegeven i.s.m. de Stichting IJsselakademie te Kampen en de Stichting Stellingwarver Schrieversronte te Oosterwolde

Copyright, ontwerp font fonetisch schrift en zetwerk: Henk Bloemhoff
Tekenwerk kaarten: Anton Lotgering
Druk: Krips repro, Meppel

Woord vooraf

Bij het verschijnen van deze studie past een woord van dank aan allen die hebben geholpen bij de totstandkoming ervan. Die dank gaat ook uit naar hen die voor mijn opleiding en vorming zorg hebben gedragen. Naast de docenten van de Rijksuniversiteit Groningen bij wie ik mijn studie Nederlands en de bijvakken Nedersaksisch en Middelfries volgde en de begeleiders van mijn promotieonderzoek denk ik toch in de allereerste plaats aan m'n ouders, die me hebben aangemoedigd om door te leren, en verder ook aan m'n docenten Nederlands. Van hen noem ik graag Mevr. M. Huese-Noordman, indertijd verbonden aan de RHBS te Oosterwolde. Dankzij haar grammatikalessen kreeg ik belangstelling voor het analyseren van zinsstrukturen.

De stimulerend-kritische belangstelling die Albert Sassen aan den dag legde voor m'n doktoraalskriptie die ik bij Wietske Wiersema schreef over de werkwoordsvolgorde in het Stellingwerfs en zijn kennis van de dialekten van het Drentse Ruinen en wijde omgeving maakten hem als vanzelfsprekend tot een 'beoogd promotor' en projektleider. Voor zijn grondige bekommentariëring van de onderzoeksresultaten en van de verschillende versies van dit boek, voor zijn relativerende en tegelijk stimulerende instelling, en voor zijn vriendschappelijke wijze van begeleiden ben ik hem buitengewoon erkentelijk.

Nadat ik tijdens mijn studie Nederlands kennis had genomen van de generatieve fonologie en dialektologie, o.m. door bestudering van King 1969, wist Cor Hoppenbrouwers m'n belangstelling daarvoor nog aanzienlijk te versterken met zijn dissertatie-onderzoek en met zijn inspiratie tot het schrijven van een doktoraalwerkstuk over vokaalalternanties in het presens van het Stellingwerfse werkwoord. Hij bleek de taalkundige met nimmer aflatend enthousiasme aan wiens visie ik de mijne steeds kon toetsen, en dat op bijna elk willekeurig uur van de dag. Zijn zorgzaamheid als medeprojektleider t.a.v. de voorlopige versies van delen van het boek dient temeer met ere te worden genoemd omdat hij mijn overgang naar het kamp van de abstrakte fonologen niet alleen ruimhartig aksepteerde maar m'n positiebepaling ook vanuit de aldus ontstane tegenstelling nog wist te stimuleren.

De onderzoekingen die tot deze publikatie hebben geleid, kwamen tot stand dankzij een subsidie van de Stichting Taalwetenschap/ZWO (thans NWO). De door de Stichting Taalwetenschap ingestelde begeleidingskommissie kende, naast de genoemde projektleiders, nóg een tweetal leden. Harry van der Hulst, thans werkzaam bij de vakgroep Algemene Taalwetenschap van de RU Leiden, beschikte over veel kennis van de natuurlijke generatieve fonologie. Dat maakte hem tot een zeer gewenste medebegeleider. Ik dank hem in het bijzonder voor zijn inbreng in de onderzoeksopzet en voor zijn kommentaar op enkele delen van dit boek. Hendrik Entjes, thans emeritus-hoogleraar Nedersaksische taal- en letterkunde, was mijn supervisor toen ik eerder als dialektoloog aan de IJsselakademie in Kampen verbonden was. Hij hechtte, vooral uit taalgeografische motieven, groot belang aan een beschrijving van het Stellingwerfs. Zonder zijn stimulerende belangstelling en zijn visie op de historische en huidige positie

van de Oostnederlandse streektalen, waarmee ik al in 1969 kennismaakte, had ik een groot deel van mijn aktiviteiten op het terrein van de streektaal niet op die wijze ontplooid, als het geval is geweest.

Prof. dr. A. Feitsma en dr. J. Gvocdanovic traden op als beoordelaars van het voormalige ZWO-projekt. Ik dank hen en in hun personen ook andere leden van de Werkgemeenschap Dialektologie van de Stichting Taalwetenschap voor hun goede zorgen en suggesties.

Toen ik in 1969 door een suggestie in Bergveld's *De Stellingwervers en hun dialect* (1949) het plan opvatte een archiverende studie van het Stellingwerfs aan te vangen, ook om daar, wie weet, nog eens op te promoveren, voorzag ik zeker niet de ontwikkelingen die uiteindelijk zouden leiden tot een vooral theoretisch boek dat een dam opwerpt tegen al te konkrete fonologische theorieën. Gelukkig konden het noteren van woorden en uitdrukkingen en het maken van bandopnamen wel steeds geheel in de pas lopen met de dialektologische traditie. Speciaal voor deze studie werden opnames gemaakt in de periode 1981-1985, toen zo'n veertig groepen van drie à vijf personen uit Oost- en West-Stellingwerf en Noordwest-Overijssel (en ook individuele informanten aldaar en elders) werden geïnterviewd. Bij elke groep gebeurde dat tenminste twee dagen lang. Ik wil alle informanten ook in dit 'woord vooraf' nog eens hartelijk dank zeggen, speciaal de meest belaste groep, die uit Nijeberkoop: Mevr. Eltje Boek-Keizer, de heer Pieter Brouwer, Mevr. Bertha Brouwer-Cats, en wel heel in het bijzonder Albertje Bloemhoff-Seinstra, mijn moeder. Zonder twijfel is zij inmiddels de meest bevraagde informant van Stellingwerf en Noordwest-Overijssel.

De IJsselakademie te Kampen maakte het in 1980 mogelijk dat ik een projektaanvraag voor de Stichting Taalwetenschap schreef. De Rijksuniversiteit Groningen stelde, nadat het benodigde subsidie was toegekend, een werkplek ter beschikking op het Nedersaksisch Instituut. Naderhand verleende de Stichting Stellingwarver Schrieversronte te Oosterwolde bij de totstandkoming van het manuskript enkele technische faciliteiten, met name op het gebied van de tekstverwerking. Ik ben deze instellingen zeer erkentelijk, evenals John Bilstra voor zijn automatiseringsadviezen, Clare Doornenbal-Smith en Geart van der Meer resp. Rudi Ebeling voor het vertalen van de samenvatting in het Engels en Duits, Gerry Kristen-van den Berg voor het typen van de inleiding in vroege versie, ex-student-assistent Harry Scholtmeijer voor het afschrijven van een aantal banden en Anton Lotgering voor het tekenen van de kaarten.

Alle kollega's, bestuurderen, vrienden en kennissen die in de afgelopen jaren hun belangstelling toonden, ben ik daarvoor erkentelijk. In het bijzonder denk ik aan Frans Zwarts, die in blijmoedige toonzetting doeltreffende stimulansen gaf, ik denk ook aan Jan Kristen, die de studie van de streektaal in Overijssel zo na aan het hart ligt, aan Hermann Niebaum, Jurjen van der Kooi, Rudi Ebeling, Geert Kocks, Evert van den Berg, Klaas Bakema, Pieter Jonker en Sietske Bloemhoff. En natuurlijk denk ik heel in het bijzonder aan Philomène: te lang heb ik haar geduld op de proef moeten stellen. Reuze bedankt, allemaal!

Inhoud

Woord vooraf 5

Inhoud 7

0. PROBLEEMSTELLING 9
0.1. Preliminair 9
0.1.0.1. Onderzoeksmotieven 9
0.1.0.2. Opzet 14
0.1.1. Het beschreven dialekt 16
0.1.2. De weergave van de lexikale segmenten 21
0.1.3. Een globale inleiding in de taaltheoretische diskussies 26
0.2. De taaltheoretische relevantie 29
0.2.1. Beperkingen op de reeks grammatikamodellen 29
0.2.2. Lexikale fonologie als alternatief? 36
0.2.3. De 'beperkte' rol van de diachronie 46
0.2.4. De relevantie van het dialektonderoek en de taalgeografie 48
0.3. De kenmerkende eigenschappen van de NGF 50
0.3.1. De NGF-kondities op regels 50
0.3.2. Bespreking van de NGF-regeltypologie 54
0.3.3. Gevolgen van de beperkingen die de NGF oplegt 56
0.4. Kritische notities vooraf 58

1. ALTERNANTIES IN HET WERKWOORDSPARADIGMA 65
1.1. Vokaalalternanties in het presens en het effekt van de themavokaal 65
1.1.0. Vooraf 65
1.1.1. De wortelvokaal in de 3e pers.sg.pres. 66
1.1.2. Over absolute neutralisatie van de themavokaal in het paradigma van het sterke werkwoord 82
1.2. Regeltoevoeging en ablautvokalen 100
1.3. Distributieregels versus generatieve regels 110
1.4. Fonologisch bepaalde MP-regels 125
1.5. Klitische alternanties 130
1.6. Voortgezette dissimilatie van diftongen 139
1.7. Ordening van progressieve en regressieve assimilatie 144
1.8. Regeltypologische implikaties van 'morfologische natuurlijkheid' 148

2. ALTERNANTIES IN DE MECHANISMEN VAN VERKLEIN-WOORD- EN MEERVOUDSVORMING 169
2.0. Vooraf 169
2.1.1. Verkleinwoordvorming in Stellingwerfs en oostelijk Stellingwerfs in (standaard-)generatieve regels 172
2.1.2. Verkleinwoordvorming in de dialekten van Kuinre en Blokzijl 183
2.2. Uit de geschiedenis van het Oostnederlandse diminutiefsuffix 189
2.3. De aard van de veranderingen in de diminutiva 201
2.4. Verkleinwoordvorming in de NGF-benadering 206
2.5. Meervoudsvorming 214
2.6. Regeltypologie n.a.v. verkleinwoord- en meervoudsvorming (samenvatting) 226

3. SYLLABEN EN SEGMENTEN 231
3.0. Inleiding 231
3.1. Templaten voor het Stellingwerfs 236
3.2. Over enkele specifieke restrikties op uitspreekbaarheid 246
3.3. Fonologische templaten en niet-algemene regels 251
3.4. Strengthening en weakening 254
3.5. Ambisyllabische konsonanten, geminaten of geen van beide? 259
3.6. Het 'universele' rijm 264
3.7. Parametrisering van vokaalinsertie? 267

SAMENVATTING 271
Summary 277
Zusammenfassung 283

Lijst van kaarten en schema's 289

NOTEN 291

BIBLIOGRAFIE 309

ZAAKREGISTER 329

PERSONENREGISTER 339

0
Probleemstelling

0.1. Preliminair

0.1.0.1. Onderzoeksmotieven

Mag de fonoloog in zijn regels refereren aan segmenten die hij in geen van de betrokken woorden hoort? Met behulp van welke regels mag hij verwante woorden in een taal met elkaar in verband brengen, en hoe moeten zulke woorden fonologisch worden gerepresenteerd? Welk denkbaar type ordening tussen fonologische regels is waarschijnlijk het meest in overeenstemming met die in de werkelijkheid? Dragen fonologische regels-met-uitzonderingen het karakter van een proces of zijn ze van een opsommende aard? Aan de beantwoording van dergelijke vragen hadden veel fonologen in de jaren zeventig en begin jaren tachtig dagwerk. Met gebruikmaking van de hierna te presenteren onderzoeksresultaten zal in deze studie op sommige ervan een definitief antwoord worden geven, in andere gevallen wordt een bijdrage geleverd aan de voortgaande diskussie.

Het laatste, maar zeker ook het eerste is om meer dan een reden wenselijk. Ten eerste zijn tot op heden vragen als de bovengenoemde nog steeds niet afdoende beantwoord, en ten tweede komt er, wanneer bepaalde fonologische theorieën voorgoed worden uitgeschakeld, meer tijd en energie vrij voor het testen en bijstellen van hypothesen en komplete theorieën die wèl hout lijken te snijden. In zijn 'Customer's guide to evidence in phonology' formuleert J.J. Ohala 1986:4 aldus: 'By eliminating non-competitive hypotheses we can focus our attention on and give temporary allegiance to one or at most just a few hypotheses at a time'.

Het is vooral binnen de stroming van de zogeheten Natuurlijke Generatieve Fonologie (voortaan: NGF) dat antwoorden op vragen als de bovenstaande vaak uitvoerig werden geformuleerd en beargumenteerd, en wel in (deel)theorieën die als alternatief gelden voor de Standaard-Generatieve Fonologie. Deze theorie (voortaan: SGF) werd, als bekend, voor het eerst uitvoerig en samenvattend verwoord in *The Sound Pattern of English* (= Chomsky en Halle 1968; voortaan: *SPE*). Het was met name de SGF die het bovengenoemde type vragen had opgeroepen.

Teneinde na te gaan of de NGF inderdaad een goed alternatief biedt, worden in het vervolg van de onderhavige studie de opvattingen, samenhangende hypothesen en regelmechanismen in de meest uitgebreide en duidelijkst geformuleerde variant van de NGF: de theorie uiteengezet in Hooper 1976 aan een uitvoerige toetsing onderworpen en afgezet tegen opvattingen uit de SGF waartegen de NGF fulmineert. Daarmee wordt, door afdoende empiri-

sche onderbouwing, antwoord gegeven op sommige van de bovengenoemde en daaraan verwante vragen, terwijl de NGF-alternatieven voor onderdelen van de SGF stuk voor stuk worden beoordeeld.

De kontroverse tussen NGF en SGF dateert vooral uit de tweede helft van de jaren zeventig. Hoewel in het kommentaar op Hooper's NGF herhaaldelijk werd aangedrongen op een test van deze theorie aan de hand van een uitvoerig korpus (zie voor referenties sektie 0.4.), is over zo'n onderneming tot op heden niet gepubliceerd. Daarvoor zijn op z'n minst twee belangrijke oorzaken aan te wijzen. In de eerste plaats is dat er één waarvoor nauwelijks een verontschuldiging valt te bedenken: diskussies terzake verzandden doordat men zich baseerde op verschillende uitgangspunten. Van der Hulst en Smith signaleerden dat begin jaren tachtig al: '...discussions within the derivational paradigm had reached an unfruitful stage, in that the participants (...) no longer adhered to the same set of theoretical assumptions, but in fact disagreed about fundamental aspects of the theory' (1982:2). Treffend wordt dit verschil in uitgangspunten geïllustreerd door de a priori's van de NGF-versie in Hooper 1976 in relatie tot de SGF, als hierna uiteengezet in sektie 0.2.1. Heel terecht merken Wang en Derwing 1986:113 dan ook op, Van der Hulst en Smith ib. in dit verband citerend, dat men de problemen in de fonologie in de eerste helft van de jaren tachtig meer heeft laten liggen dan opgelost, en dat terwijl de empiricus juist de theoretische kontroverse hoort te zoeken, 'as the driving force that leads to better tests and clearer answers'.

De tweede oorzaak van die tijdelijk verminderde belangstelling voor o.m. de kontroverse tussen de NGF en de SGF is gelegen in de opkomst van de zogeheten lexikale fonologie in het begin van de jaren tachtig. Van eminent belang in dit type generatieve fonologie is de door Paul Kiparsky geïntroduceerde - maar voor het eerst in Mascaró 1976 geformuleerde - Strict Cyclicity (ook: Cycle) Condition (SCC), een konditie die de werking van de fonologische regels binnen het lexikon bepaalt. (Een uiteenzetting van Kiparsky's vroegste versie van de lexikale fonologie vindt men in Kiparsky 1982a, en een overzicht van de ontwikkelingen in de lexikale fonologie als geheel is vervat in Kaisse en Shaw 1985.) Al ver voordat hij zijn lexikale fonologie 'in eerste versie' formuleerde had Kiparsky gepoogd met zijn Revised Alternation Condition (RAC) de mate waarin regels op niet in fonetische zin gerealiseerde segmenten betrekking hebben, te beperken. In Kiparsky 1982a:152-154;159;173 signaleert deze onderzoeker dat de effekten die hij met de RAC beoogde ook volgen uit de SSC, die bovendien een groter deskriptief vermogen heeft. Daarmee is een alternantiekonditie in enigerlei vorm overbodig geworden, want de SSC damt, aldus Kiparsky, de 'mate van abstraktheid', lees voorlopig: de mogelijkheden tot verwijzing naar nimmer gehoorde segmenten, kennelijk voldoende in.

De SSC bepaalt, en dat is hier het kruciale punt, dat verplicht neutraliserende regels 'cyclisch zijn', d.w.z. dat ze slechts in direkte aansluiting op één of meer gevallen van morfologische (en evt. fonologische) afleiding voorkomen; bovendien zou de SSC impliceren dat er geen andere lexikale fonologische regels zijn dan cyclische (Kiparsky 1982a:130-131). (Zie overigens voor de

konstatering dat dit laatste niet juist is en de verstrekkende gevolgen daarvan sektie 0.2.2.) Verplicht neutraliserende regels zijn regels die een onderliggend segment veranderen in een ander segment met 'woordonderscheidende funktie' (Booij 1981a:138). In geval van afleiding kan er, zo was de gedachte, geen sprake zijn van puur abstrakte segmenten: de onderliggende fonologische vormen komen immers voor in de woordvorm waarvan in morfologische zin is afgeleid. Wanneer dus verplicht neutraliserende regels door een konditie als de SSC in hun werking worden beperkt tot morfeemkombinaties vlak tevoren ontstaan door morfologische afleiding, is er geen ruimte voor regels die *puur abstrakte* segmenten omzetten in *wél gehoorde* segmenten. Een in de ogen van Kiparsky bijkomend maar toch erg belangrijk voordeel is dat de SSC - in zijn interpretatie - mede gemotiveerd is door het z.i. algemeen in talen werkzame elsewhere-principe.

Aldus bracht de SSC enige rust teweeg wat de SGF-NGF-kontroverse betreft: de mate van abstraktheid vloeide blijkbaar voort uit die - van rijke evidentie voorziene - konditie.

Een zeer belangrijke ontwikkeling binnen de lexikale fonologie wordt gemarkeerd door de onderzoeksresultaten gepresenteerd in Halle en Mohanan 1985 (en, in vervolg daarop, in o.m. Halle en Vergnaud 1987). In Halle en Mohanan 1985 wordt, vooral op basis van de reeds in *SPE* uitvoerig geanalyseerde 'Vowel Shift' in het Engels, getoond dat sommige lexikaal-fonologische regels wel, en andere niet, of niet steeds, gebonden zijn aan de SSC. Daarmee vervalt, en uit de analyses van Halle en Mohanan ib. blijkt dat overduidelijk, automatisch de uitsluiting van regels die naar volledig abstrakte onderliggende segmenten verwijzen. De beroemde vraag: 'How abstract is phonology?' (Kiparsky 1973a) liet zich dus in de tweede helft van de jaren tachtig gemakkelijk opnieuw stellen. Mogen bijv. vokalen als *iy*-ɛ in *serene-serenity* en *ey-æ* in *sane-sanity* uit lange *e* c.q. lange *æ* worden afgeleid, de vokaal met hoofdaccent uit het eerste woord van elk paar met behulp van de Vowel Shift Rule (VSR), en die uit het tweede door een verkortingsregel? Halle en Mohanan 1985:77 hebben daar geen moeite mee, en ze doen dan ook geen pogingen om volledig abstrakte segmenten op andere wijze uit te sluiten.

Wang en Derwing 1986 konkluderen op grond van hun psycholinguïstisch onderzoek dat voor een 'abstrakte benadering' - waarin dus niet-gehoorde segmenten worden aangenomen - als van Halle en Mohanan ib. terzake van de Vowel Shift Rule en daarmee interakterende regels, geen evidentie uit de direkt waarneembare werkelijkheid wordt verkregen. Integendeel, de mate van abstraktheid die Halle en Mohanan aannemen komt niet overeen met wat op grond van gereleveerd experimenteel onderzoek aan 'onderliggende vormen' aanwezig geacht mag worden in het taalvermogen van native speakers van het Engels. Uitvoeriger nog in de afwijzing van de VSR c.s. en soortgelijke 'abstrakte' regels in *SPE* zowel als in de lexikale fonologie van Halle en Mohanan 1985 is Jeri J. Jaeger in haar bijdrage (Jaeger 1986) aan het hoofdzakelijk aan de geldigheid van fonologische theorieën gewijde *Phonology Yearbook* 3. Zij komt, dankzij experimenteel onderzoek en zich mede baserend op Jaeger 1980 en

1984, tot de konklusie dat native speakers van het Engels op enigerlei wijze wel verband leggen tussen vormen die o.a. met behulp van de VSR c.s. aan elkaar kunnen worden gerelateerd, maar zulke regels en bijbehorende abstrakte weergaves van fonologisch materiaal bezitten kennelijk geen c.q. nauwelijks enige psychische realiteit. (Voor bijzonderheden zij verwezen naar Jaeger 1986 en Wang en Derwing 1986, en de aldaar aangehaalde literatuur.)

In een geheel andere richting echter denken beoefenaren van de lexikale fonologie. Zo voeren Halle en Mohanan 1985:103-104 argumenten aan voor de werking van de VSR ook in geval van ablaut in het sterke werkwoord in het Engels, na de centrale rol van die regel (en een aantal andere) in die taal te hebben bevestigd, en aksepteren in beide gevallen een verscheidenheid aan puur abstrakte segmenten (vgl. sektie 0.2.2.). Hoewel zij het effekt van de VSR terzake niet als een direkt bewijs opvatten voor de aktiviteit van die regel in de synchrone fonologie van het Engels, achten zij de aangedragen feiten toch 'of a complexity and variety that would make it extremely difficult to propose an alternative treatment without Vowel Shift'. Zoals al werd opgemerkt verwerpen onderzoekers als Jaeger daarentegen niet alleen *SPE* maar ook varianten van de lexikale fonologie als die in Halle en Mohanan 1985, op grond van de externe evidentie verkregen in psycholinguïstische testsituaties. Maar bovendien, zo redeneert Jaeger 1986:94, als het voor de native speaker al moeilijk is fonetisch niet-natuurlijke paren vokalen die door een afleidingsrelatie zijn verbonden, met elkaar te associëren (als in geval van ablaut), hoe moeilijk moet het dan wel niet zijn de juiste abstrakte struktuur (de 'mentale representatie') van elk bij een minder doorzichtige alternantie betrokken woord te vormen? Aangezien, zo betoogt zij (ib.:75;94) de meeste taalkundigen ervan uitgaan dat de kennis die sprekers hebben van komplete woorden tenminste in de performance is gerepresenteerd, zouden komplexe abstrakte strukturen en regels als in geval van de VSR c.s. primair gebruikt kunnen worden om de sprekersoordelen over verwantschap tussen woorden tot uitdrukking te brengen.

Maar zijn er geen eenvoudiger middelen dan abstrakte mechanismen als de VSR c.s. om zulke verwantschappen te verantwoorden? Er zijn wel degelijk meerdere theorieën denkbaar die toestaan dat woorden in een vorm in het lexikon worden opgenomen die zeer dicht bij hun uitspraak ligt, en die diverse principes bevatten die alternerende woorden semantisch en morfologisch met elkaar verbinden, aldus Jaeger ib. Zij noemt in dit verband Derwing 1973, Vennemann 1974, Hooper 1976, Linell 1979, Wang 1985 en McCawley 1986. Maar, vervolgt zij nadrukkelijk, 'All of these proposals await further testing'. Heeft dus onderzoek als dat van Jaeger 1986 de psychologische relevantie van een SPE-benadering alsook die van 'de' lexikale fonologie inzake puur abstrakte, onderliggende vormen minder aannemelijk gemaakt, de keuze terzake van 'konkreter' modellen staat daarmee volstrekt open: ze wachten op nadere toetsingen.

Om te bepalen of de voornaamste vertegenwoordiger van het genoemde, resterende type voldoet aan de taalkundige eisen van de observationele, deskriptieve en verklarende adekwaatheid, wordt in het vervolg van deze

publikatie verslag gedaan van een grondige test van de theorie der Natuurlijke Generatieve Fonologie à la Hooper 1976, en wel aan de hand van een uitgebreid korpus van dialektgegevens. Deze materiaalbasis wordt beschreven in sektie 0.1.1. Al komt ook de taalhistorie als een vorm van externe evidentie om de hoek, in deze toetsing van de NGF wordt voornamelijk gewerkt met interne en daarmee meer traditionele evidentie als dialektverschil, assimilatie, morfonologische en allofonische variatie. Dit in tegenstelling tot het experimentele onderzoek van linguïsten als Jaeger 1986, die bij voorkeur met externe evidentie werken. 'What evidence does accomplish is to help to choose between competing hypotheses. Rather than prove one hypothesis, it disproves competitors', aldus J.J. Ohala in zijn al eerder geciteerde 'Customer's guide to evidence in phonology' (1986). Uit de hierna te presenteren onderzoeksresultaten zal blijken dat de NGF met behulp van voor het merendeel interne evidentie voldoende is getest, zodat nieuwe toetsingen, waaronder psycholinguïstische, inmiddels overbodig zijn geworden.

De keuze voor een uitvoerige toetsing van de NGF - als een belangrijke, met de SGF konkurrerende theorie - is, nog afgezien van de noodzaak daartoe als hierboven en met name ook in sektie 0.4. gememoreerd, hierin gelegen dat de 'gestandaardiseerde versie' in Hooper 1976 veelomvattend is en zeer expliciet werd gepresenteerd. Dat geldt zowel voor het observationeel, deskriptief alsook voor het verklarend vermogen. Deze theorie laat zich dus heel goed toetsen. (Ook door vele anderen wordt Hooper 1976 als de standaardversie van de NGF beschouwd, zoals valt af te leiden uit o.m. Lass 1984 en Hyman 1985.) Een bijkomend voordeel is dat Hooper ib. haar positie bepaalt ten opzichte van Vennemann 1974, zodat diens versie van de NGF hier deels kan worden meegewogen. Uit de karakterisering van de positie van Linell 1979 in sektie 0.2.1. volgt waarom diens bevindingen niet in de toetsing betrokken zijn. De eveneens in Jaeger 1986 voor toetsing getipte studies van McCawley 1986 en Wang 1985 bevatten voorstellen die nog niet in een goed uitgekristalliseerde, samenhangende theorie zijn uiteengezet; ze blijven hier buiten beschouwing.

Allereerst wordt nu de probleemstelling die aan het verrichte onderzoek ten grondslag ligt, in sektie 0.1.0.2. beknopt geschetst in relatie tot de struktuur van van deze studie. De lezer die snel door wil naar een karakterisering van de NGF zij verwezen naar de sekties 0.3. en 0.4., en vervolgens, om kennis te nemen van de eigenlijke toetsing, naar de hoofdstukken 1, 2 en 3. De verhouding tussen de voornaamste besproken onderwerpen en de nog jonge stroming van de lexikale fonologie is voor de toetsing van de NGF niet in direkte zin van belang. Toch zullen sommige ingewijden zich afvragen of de talloze alternanties die worden gepresenteerd, niet de beste verantwoording kunnen ondergaan in dat 'trendy' kader. Mijn positie wordt die lezerskategorie duidelijk gemaakt in sektie 0.2.2. Aan het eind van die sektie wordt ook aangegeven voor welke theoretische richting men, na kennis genomen te hebben van de testresultaten, wellicht het best zou kunnen kiezen.

0.1.0.2. Opzet

Met het onderzoek waarvan in het volgende verslag wordt gedaan is beoogd, zoals in de vorige sektie al werd uiteengezet, een bijdrage te leveren aan diskussies binnen het kader van de generatieve fonologie over kwesties op synchroon zowel als op diachroon terrein. De beschouwingen berusten op een beschrijving van de (mor)fonologie van het Stellingwerfs van Zuidoost-Friesland en Noordwest-Overijssel. De aandacht gaat daarbij vooral uit naar de wijze van beregeling van synchrone alternanties, en in het bijzonder naar de geldigheid van de voorstellen dienaangaande in de Natuurlijke Generatieve Fonologie (NGF).

De presentatie van de onderzoeksresultaten is als volgt gestruktureerd. Na een globale karakterisering van het beschreven dialekt: het Stellingwerfs in sektie 0.1.1., volgt een deskriptie (met een korte bespreking) van de segmentinventaris, en worden enkele gebruikte fonetische tekens nader verklaard (0.1.2.). Door kennis te nemen van enkele suggestieve beschrijvingen in sektie 0.1.3. kan de lezer zich oriënteren in de taaltheoretische diskussies waarin aan de in het vervolg van dit boek te presenteren analyses een belangrijke en soms doorslaggevende rol is toegekend. Het gaat hier om kwesties als het onderscheid tussen morfo(no)logische en algemene fonologische regels (en in samenhang daarmee de niet zelden veronderstelde uitzonderingsloosheid van fonologische regels), absolute neutralisatie en extrinsieke regelordening, zaken dus die van betekenis zijn voor de beschrijving van taalverschijnselen van synchroon zowel als van diachroon karakter. Lezers die kennis hebben van een inleiding in de generatieve fonologie als Booij 1981a en met name ook van Berendsen, Visch en Zonneveld 1984, kunnen dit toelichtende gedeelte zonder bezwaar overslaan.

Vervolgens wordt, vooral vanuit een metatheoretisch gezichtspunt, de relevantie geschetst van het verrichte onderzoek, en wel in direkte relatie tot het kruciaal belang van de diachrone c.q. taalgeografisch georiënteerde linguïstiek (sektie 0.2.1.). In sektie 0.2.2. wordt betoogd, vooral i.v.m. de ruime mate van abstraktheid die in o.m. Halle en Mohanan 1985 heerst, dat de stroming van de lexikale fonologie niet *op voorhand* een goed alternatief biedt voor de NGF. Interessant genoeg echter ondervindt dat abstrakte karakter brede steun in de resultaten van de volgende hoofdstukken. Belangrijke bezwaren tegen de lexikale fonologie in samenhang met de hier gepresenteerde toetsingsresultaten leiden in sektie 0.2.2. vervolgens tot de voorlopige aanvaarding van het neo-*SPE*-model gepresenteerd in Sproat 1985. De beperking van de rol die de diachronie in evaluatieprocedures kan vervullen is, naar aanleiding van vrij recente literatuur, aangegeven in sektie 0.2.3. In sektie 0.2.4. wordt de nadruk gelegd op de relevantie van de taalgeografie in het algemeen.

De wijze waarop de NGF beperkingen oplegt aan de reeks denkbare generatieve beschrijvingen, de konsekwenties daarvan en de regeltypologie waar een en ander toe leidt, worden beschreven in sektie 0.3. Subsektie 0.3.1.

bevat de NGF-kondities op fonologische regels, in 0.3.2. komt de NGF-regeltypologie als geheel aan de orde en in 0.3.3. leest men over de gevolgen van deze kondities en regeltypologie voor de synchrone en diachrone beschrijving.

Ook onafhankelijk van de voorgenomen toetsing van de NGF, waarop door explikatie van theoretische tegenstellingen wordt aangestuurd in de sekties 0.1.3. en 0.2.1., kan worden afgedongen op de premissen van deze theorie. Het hoe en waarom wordt uiteengezet in sektie 0.4. Vanwege de mogelijke importantie van de opvattingen in de NGF voor het generatieve beschrijvingsmodel heeft deze 'richting' een stroom van reakties teweeggebracht. Essentiële kritiek uit de voornaamste passeert de revue in het tweede deel van laatstgenoemde sektie. Het vervolg: de bespreking van de toetsingsresultaten hangt qua indeling samen met de struktuur van het korpus als geschetst in sektie 0.1.1. (p. 20-21).

In hoofdstuk 1 worden, in een negental sekties, gevallen van alternantie behandeld die (vooral) voorkomen in het paradigma van het sterke en het onregelmatige zwakke werkwoord. Het merendeel van de mechanismen van verkleinwoord- en meervoudsvorming wordt in de weging van de NGF-voorstellen betrokken in de diverse sekties van hoofdstuk 2. Hoofdstuk 3 tenslotte handelt behalve over alternantietypen die opnieuw een kritisch licht doen schijnen op de voornaamste uitgangspunten van de NGF, over enkele opvattingen binnen deze theorie met betrekking tot de syllabe en in samenhang daarmee over het NGF-model van fonologische verandering. Daarnaast zijn enkele sekties van dat hoofdstuk gewijd aan een toetsing van meer recente (deel)theorieën over de syllabe. Het bijeengebrachte materiaal gaf daartoe aanleiding; in dit verband zij bovendien alvast opgemerkt, vooruitlopend op sektie 3.0, dat de NGF inzake de bouw van de syllabe voor een belangrijk deel als achterhaald moet worden beschouwd.

Behalve de indeling van het onderzoeksverslag in een drietal hoofdstukken, heeft de materiaalbasis ook de opzet van de hoofdstukken zelf bepaald. De behandelde verschijnselen vertegenwoordigen voor het merendeel uiteenlopende alternantietypen, hetgeen tot tamelijk op zichzelf staande verhandelingen leidt. Deze deelverslagen van het verrichte onderzoek bevatten soms redeneringen (en bijbehorend taalmateriaal) die ook voorkomen in andere sekties van het desbetreffende, of zelfs van een ander hoofdstuk. Het was niet steeds doenlijk om de redundantie te vermijden die aldus in een aantal gevallen optreedt. De explicietheid van de argumentatie zou in voorkomende gevallen hebben geleden onder een beknopte presentatie, terwijl ook afbreuk zou zijn gedaan aan de leesbaarheid. In verband met het laatste zijn doorverwijzingen in ruime mate gegeven. Omwille van de toegankelijkheid zijn in het zaakregister (p. 329) de voornaamste behandelde (mor)fonologische verschijnselen opgesomd en voorzien van paginaverwijzingen.

0.1.1. Het beschreven dialekt

Onder Stellingwerfs wordt hier verstaan het Oostnederlands ('Nedersaksisch') van het grensgebied van Friesland, Overijssel en Drente, zoals dat in Daan en Blok's indeling (1969) van de Nederlandse dialekten wordt afgebakend (vgl. kaart 1, p. 17). Algemeen wordt als voornaamste kenmerk van het Stellingwerfs beschouwd de representatie van de gerekte, oerg. 'korte a' in open lettergreep en van de (ten tijde van het proces van rekking in open lettergreep of weldra daarna) ontleende 'lange aa', nl. als /ɛ:/, bijv. in [ʍɛ:tr̩] 'water' resp. [rɛ:ər̩] 'raar' (zie echter ook kaart 7, p. 109). Ten zuiden en (zuid)oosten van het Stellingwerfs wordt in de desbetreffende woorden een 'heldere aa' gerealiseerd (kaart 1, gebied 19 en 23), ten oosten en noordoosten, nl. in het Middendrents en het Gronings (ib.: 24 en 26), een /ɔ:/ of een meer gesloten variant daarvan (ik abstraheer van verdere bijzonderheden als verkorting en andere, vaak slechts fonetische nuances, vgl. ook Daan en Blok ib.:15). Wanneer we ook de representatie van de zogeheten Oerg. e[1] (in feite een /ɛ:/, vgl. Van Bree 1987:119) in beschouwing nemen, ontstaat dit typerende beeld van het Stellingwerfs:

(1)	Gotisch	Nederlands	Stellingwerfs
	jêr	jaar	[jɔ:ər̩]
	watô	water	[ʍɛ:tr̩]
	lats	laat	[lɛ:tə]
	---	raar (uit het Oudfrans ontleend)	[rɛ:ər̩] of [rɪ:ər̩]

Daan en Blok's 1969 indeling in dialektgebieden is gebaseerd op de oordelen van autochtone taalgebruikers inzake overeenkomsten en verschillen met de naburige dialekten. Die zijn gerelateerd aan door dialektologen gehanteerde onderscheidende kenmerken. Resultaat van deze methode is onder meer dat alleen de grens tussen Stellingwerfs en Fries werkelijk diskrimineert. Het jongste voorstel voor een indeling van de Nederlandse dialekten: de featurefrekwentiemethode, ondersteunt[1] Sassen's opvatting (1953:309) dat het toch zo Drents ogende Stellingwerfs 'sterk Friese eigenschappen' bezit, aldus Hoppenbrouwers en Hoppenbrouwers 1988:72.[2]

Het blijkt dat de Nedersaksische dialekten die op kaart 1 (p. 17) tot 'Stellingwerfs' zijn samengevat, geen andere onderscheidende kenmerken hebben dan de hierboven genoemde /ɛ:/. Vgl. in dezen vooral Sassen 1953:257 e.v., op wiens werk Daan en Blok 1969 zich bij de afbakening van het Stellingwerfs mede baseren. Eigenlijk is het fenomeen /ɛ:/ geen adekwaat kenmerk. De dialekten nl. van Kuinre, Blankenham, een aanpalend deel van de gemeente West-Stellingwerf, Blokzijl, Vollenhove, de smalle westelijke regio die de genoemde plaatsen verbindt en Wanneperveen, kennen i.p.v. /ɛ:/ de 'heldere aa', of zelfs de /ɔ:/ (nl. in Blokzijl, vgl. ook kaart 7, p. 109). De genoemde dialekten komen op een aantal punten zodanig overeen met 'het Stellingwerfs' dat men ze er, wellicht mede uit praktische overwegingen, toe rekent (vgl. Daan

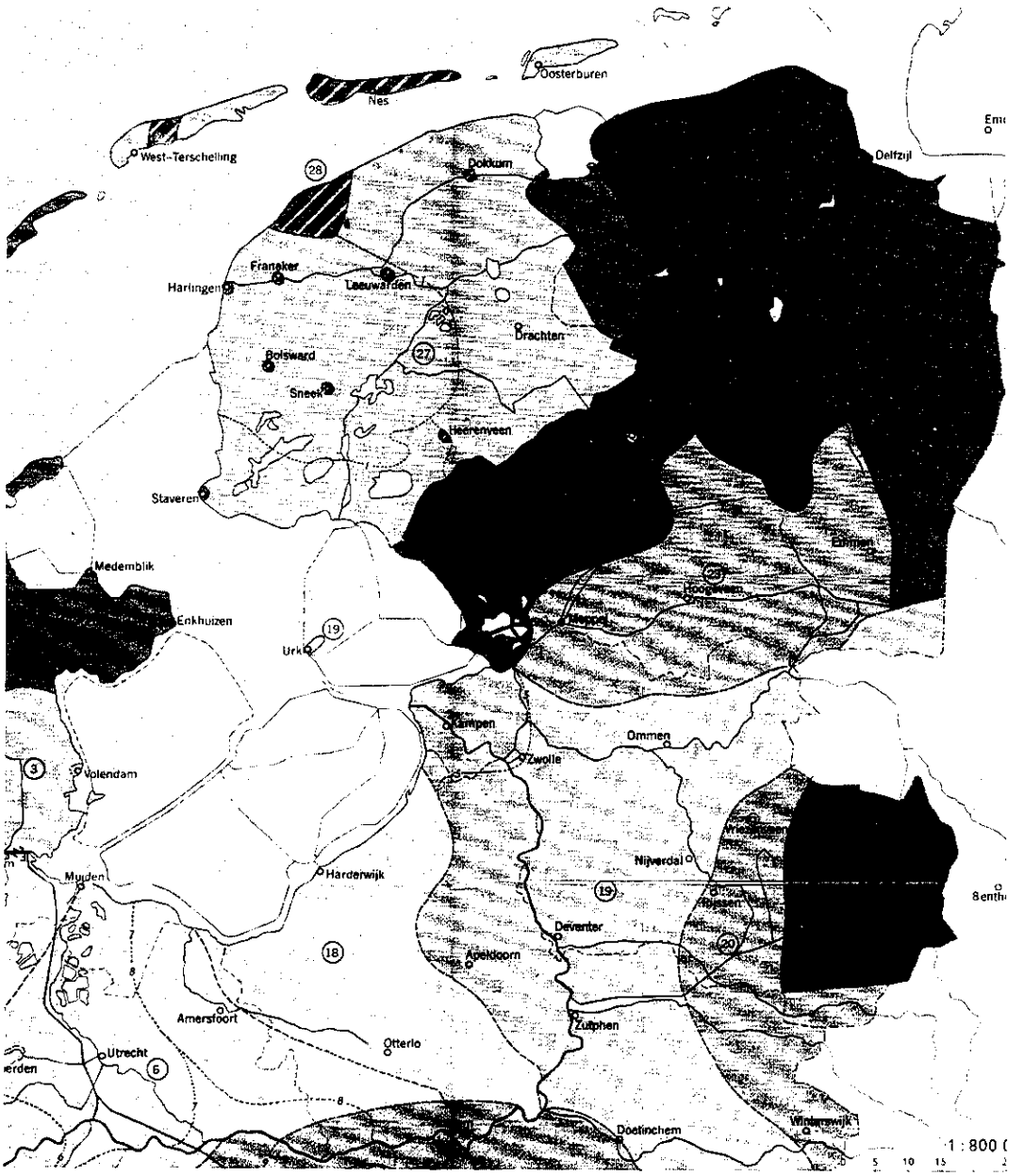

Kaart 1. Deel van de overzichtskaart van Nederlandse dialekten in Daan en Blok 1969. Nr. 19 = Gelders-Overijssels, 20 = Twents-Graafschaps, 21 = Twents, 22 = Stellingwerfs, 23 = Zuiddrents, 24 = Middendrents, 25 = Kollumerlands, 26 = Gronings en Noorddrents, 27 = Fries

en Blok ib.:35-36; overigens maken deze auteurs melding van de bovenbedoelde grens tussen [ɛ:] en [ɑ:] in het Stellingwerfstalige gebied: dit betreft op hun kaart isoglosse nr. 4, vgl. kaart 1 op p. 17, en Daan en Blok ib.:37).

Afgezien van de taalgeografische verkenningen van het Stellingwerfs ter vergelijking ook met het Drents van Ruinen e.o. in Sassen 1953 is deze *variëteit* (Hudson 1982:38: 'een verzameling van taalelementen met dezelfde maatschappelijke spreiding') slechts incidenteel en zeer fragmentarisch voorwerp van taalwetenschappelijk onderzoek geweest. Mede tegen de achtergrond van a) het gesignaleerde kwaliteits- (Bloemhoff 1980d:221 e.v.) en kwantiteitsverlies (Boelens 1956 en Mulder 1983) als gevolg van de toenemende invloed van het Nederlands en het Fries, b) de bijzondere geografische positie van deze streektaal als boven aangeduid, c) de belangwekkende taalhistorische verhouding tot de aangrenzende, taalverwante gebieden - volgens een common senseopvatting is bijv. /jĩm/, pron. pers. 2e pers.plur., uit het Fries ontleend - is de noodzaak van een archiverende beschrijving evident. De overgangspositie die het Stellingwerfs in taalgeografische zin inneemt, brengt met zich mee dat in taalkundig onderzoek waarin gebruik gemaakt wordt van het zogeheten geografisch kontinuüm (d.i. de historische ontwikkeling gereflekteerd in de 'fasen naast elkaar', die als dialektverschillen het taallandschap bepalen, vgl. ook sektie 0.2.4.), relevant materiaal uit dit dialekt niet gemist kan worden (vgl. in dezen bijv. Sassen 1953:292-309, Fokkema en Spahr van der Hoek 1967, en Hoekema 1979).

De keuze van het Stellingwerfs als te beschrijven dialekt enerzijds en anderzijds als objekt van analyserende deskripties die een bijdrage zouden kunnen leveren aan het oplossen van bepaalde taaltheoretische problemen, is overigens nogal toevallig. De kennis die de uitvoerder had van een aantal in de bedoelde diskussies in te brengen alternantietypen in het Stellingwerfs én het feit dat hij native speaker is van het Stellingwerfs van Nijeberkoop (vgl. kaart 2, p. 19) vormden een doorslaggevend motief. Bovendien kon hij, dankzij in eerder onderzoek opgebouwde relaties, gemakkelijk over de vereiste medewerking van informanten beschikken.

Het korpus voor deze studie bestaat voor het overgrote deel uit mondeling afgevraagd, maar in sommige gevallen ook schriftelijk verkregen Stellingwerfs taalmateriaal, bijeengebracht in of door lokale groepen informanten van drie tot acht personen, en wel uit de gemeenten Oost- en West-Stellingwerf in Zuidoost-Friesland en uit IJsselham, Steenwijk en Brederwiede in Noordwest-Overijssel. Deze gemeenten omvatten het grootste deel van het Stellingwerfse taalgebied: men vergelijke kaart 1 (p. 17) en kaart 2 (p. 19). Kaart 2 toont de dorpen, steden en de *forteresse* Blokzijl waar groepen lokale informanten werden geraadpleegd.

Strikt om redenen van praktische beperking is het Stellingwerfs van Zuidwest-Drente niet in het onderzoek betrokken. Ook de aanwezigheid van (grote) groepen Nederlands- of Friestaligen, de laatsten met name in Oost- en West-Stellingwerf, blijft buiten beschouwing.[3]

Kaart 2. Overzicht van plaatsen waar in informantengroepen taaldata werden vastgelegd. Door onderstreping zijn, van noord naar zuid, de hoofdplaatsen van de gemeenten Oost-Stellingwerf, West-Stellingwerf, IJsselham, Steenwijk en Brederwiede aangegeven.

Doorgaans werd alleen het dialekt van de oudste generatie (bestaande uit personen van ca. vijftig jaar en ouder) in de overwegingen betrokken, enerzijds om redenen van beperking, anderzijds omdat het Stellingwerfs van jongere generaties veelal als *regiolekt* moet worden opgevat. (Voor de definiëring van dit agglomeraat van tussenfasen tussen 'het' dialekt en het Algemeen Nederlands zij verwezen naar Hoppenbrouwers 1983a en 1990.) Voor het hoofdbestanddeel: de toetsing van de premissen in de NGF lijken de (implikationeel-hiërarchische) relaties tussen 'lekten' vooralsnog irrelevant.[4]

Aan sociaal bepaalde talige gelaagdheden in het Stellingwerfs anders dan met betrekking tot de leeftijd van de informanten is in deze studie eveneens geen aandacht besteed. Van sociale en stilistische kenmerken was nl. weinig te bespeuren. Bovendien heeft Gerritsen 1989:104;117 onlangs nog vastgesteld dat inzicht in relevante sociale en stilistische faktoren de mogelijke oorzaken van taalverandering wel kan verhelderen, maar dat het hier niet om een absolute voorwaarde voor goed historisch taalkundig onderzoek gaat.

Het enquêteren van de informanten uit de dorpen en steden aangegeven op kaart 2 (die voortaan als grondkaart dient zonder dat de plaatsnamen en de riviernaam *Linde* steeds opnieuw worden afgedrukt) vond plaats in groepsbijeenkomsten. Soms werden de antwoorden in de bijeenkomsten schriftelijk, nl. op lijsten, vastgelegd, meestal echter registreerde de bandrekorder én het gerichte interview (hoe zegt u...? hoe spreekt u uit...?) én de informele gesprekken die vóór, tijdens en ná het interview plaatsvonden. De mate van beïnvloeding die de gebruikte wijze van afvragen met zich mee kan brengen, bleek gering. Vergissingen werden in een enkel geval gekorrigeerd met behulp van materiaal uit het informele gesprek of door de voorkennis van de uitvoerder (die een en ander ter diskussie stelde in de desbetreffende groep informanten). De bezwaren die nogal eens tegen de aangegeven, tamelijk formele interviewsituatie worden ingebracht, zoals: het grammatikaliteitsoordeel reflekteert soms niet het feitelijke gebruik, vooral wanneer men zich bewust is van de status van een vorm die (ook) in een andere variëteit voorkomt (met name in het Algemeen Nederlands), wogen niet op tegen de eis dat binnen korte tijd een grote materiaalbasis moest worden verkregen. Deze zou toch in voldoende mate betrouwbaar kunnen zijn, gegeven de kennis en ervaring van de uitvoerder. Om het formele karakter van het interview te beperken, bediende deze zich van zijn moedertaal, het Stellingwerfs van Nijeberkoop (kaart 2, p. 19), en paste die soms nog iets aan het dialekt van de informanten aan.

De verkregen materiaalverzameling heeft een nogal voor de hand liggende struktuur. Omdat niet op voorhand kon worden vastgesteld welke alternantietypen precies van belang zouden zijn gelet op de taaltheoretische vraagstelling, werden uitgebreide lijsten van af te vragen woorden samengesteld. Een aantal in eerder onderzoek vastgelegde items representeerde voorlopig de syllabestruktuur. Ze werden zo geselekteerd en gegroepeerd dat bij afvraging ervan tevens inzicht in de werking van assimilatorische en andere fonologische regels zou ontstaan. In dit geval werd de informanten gevraagd een aantal gegeven voorbeeldzinnen, woordgroepen en samenstellingen op hun manier uit te

spreken. Op grond van eerdere studies van de auteur en zijn kennis van het Stellingwerfs werd eveneens een groep af te vragen items geselekteerd voor het in beeld brengen van verkleinwoord- en meervoudsvorming. Een vergelijking van materiaal uit zijn eigen idiolekt met het Drents van Ruinen (Sassen 1953) leverde een basislijst voor klitika op. Deze formaties werden niet alleen expliciet aan de informanten voorgelegd, maar ook gecheckt in interviews die aan de hand van de meest omvattende en wellicht exhaustieve vragenlijst, nl. die van de werkwoordsvormen, werden gehouden. Met behulp nl. van een reeks studies van verwante dialekten alsook van publikaties over het Middelnederlands werd een lijst samengesteld van in totaal 370 sterke en onregelmatige zwakke werkwoorden. De infinitieven en bijbehorende werkwoordsvormen werden uitputtend afgevraagd in alle plaatsen van het onderzoeksgebied (kaart 2, p. 19).

In de loop van het onderzoek heeft een verlegging van het zwaartepunt plaatsgevonden, te weten van een eerdere meer deskriptieve en archiverende naar de genoemde taaltheoretische doelstelling. Het gevolg is geweest dat de keuze van de deskriptieve momenten in deze publikatie door de relevantie voor de taaltheoretische diskussie (in feite: door de toetsing der NGF-voorstellen, vgl. de sekties 0.2.1. en 0.3.) is bepaald. De morfo(no)logie van het (uitputtend afgevraagde) werkwoord in het Stellingwerfs zal overigens in een aparte, voornamelijk deskriptieve publikatie worden gepresenteerd (Bloemhoff, te verschijnen).

De hoofdindeling van deze studie volgt, zoals al werd opgemerkt, de struktuur van de gekozen materiaalbasis. Niet geheel onverwacht vinden we de meest uiteenlopende alternantietypen in het werkwoordparadigma. In de verkleinwoord- en meervoudsvorming treedt in het Stellingwerfs eveneens een belangwekkende diversiteit aan de dag. De variatie in syllaben en segmenten levert behalve relevante alternantietypen ook enkele interessante gezichtspunten op in verband met de bouw van de syllabe en de wijze van taalverandering. Wanneer dat nodig was, werd de geografische komponent in ruime mate benut. In sommige gevallen echter kon worden volstaan met de analyse van één of enkele lokale taalsystemen. Waar dat gezien het belang van de argumentatie wenselijk was, is bovendien gebruik gemaakt van materiaal uit andere Oostnederlandse dialekten (uit publikaties of dankzij de welwillende medewerking van informanten en/of instituten).

0.1.2. De weergave van de lexikale segmenten

In tabel 1 (p. 25) vindt men ter identifikatie van het materiaal in een fonologische matrix een overzicht van de Stellingwerfse lexikale segmenten. Niet alle komen ze in alle bestudeerde Stellingwerfse dialekten voor.

De niet-centrerende diftongen ontbreken in de matrix omdat ze worden opgevat als samengesteld uit tenminste twee segmenten; de centrerende ontbreken omdat het laatste deel van deze klanken, nl. het segment dat deze tweeklanken centrerend doet heten, als schwa wordt opgevat. Ook de genasaleerde vokalen zijn niet in de matrix opgenomen.

Een klein aantal bijzonderheden verdient een korte bespreking, omdat er sprake is van nogal van het Algemeen Nederlands afwijkende, ook op zichzelf interessante en/of voor het vervolg niet onbelangrijke details. Na korte vokaal veroorzaakt een /r/ - die in dit geval volgens de informanten (en volgens de onderzoeker: als waarnemer én native speaker) zelf niet wordt gerealiseerd - dat de erop volgende tautomorfematische koronale konsonant in lichte mate retroflex is. Volgens Smalley 1980:168 worden retroflexe segmenten verwezenlijkt door een licht opgekrulde tongpunt die de alveopalatale regio raakt of het palatum zelf. In het Stellingwerfs is de artikulatieplaats het achterste van de tandkas. Een rest van de /r/: een beweging van de tongpunt naar de tandkas maakt de koronalen alveolair.[5] Het gaat hier om /ṭ, ḍ, ṣ, ẓ, ṇ/, in welke notaties de punt één tongpuntpositie achter die van het gebruikte fonetische teken aanduidt. Vgl. uit diverse dialekten van het Stellingwerfs: [hɑṭə], [stɑṭ], [foṭ], [kɔṭ] of [koṭ] 'hart, staart, weg (adv.), kort (2x)', [boṣt], [koṣtə] 'borst, korst', [koṣṇ] 'kersen', [flɑḍə], [hɑḍə] 'gemeen vrouwspersoon, hard', [fɩəẓə], [lɩəẓə] 'vaars, laars' etc. In [mɔ̃ṇ:] 'morgen' e.d., met syllabedragende nasaal dus, komt een retroflexe [ṇ] voor. Om weergavetechnische redenen echter wordt in het vervolg van deze studie het mogelijk retroflexe karakter van de koronale syllabedragende konsonanten [ṇ] en [ḷ] genegeerd.

De retroflexe segmenten /ṭ, ḍ, ṣ, ẓ, ṇ/ treden ook op, evenals /ḷ/, in samenhang met bepaalde centrerende diftongen (zie hieronder). Verder komen /ḷ/ en /ṇ/ als licht retroflexe konsonanten voor hoewel ze *niet* worden voorafgegaan door (etymologische) /r/ of door centrerende diftongen: in heel Oost- en West-Stellingwerf kennen sprekers nog [ãṇə] 'Anna' (meisjesnaam) vs. [ãnə] 'Anne' (jongensnaam); in sommige idiolekten hoort men [bɑḷə] 'bal', [mɑḷə] 'mal (verbogen adj.)' e.d. Met name in Oldeberkoop en De Hoeve werden zulke vormen opgetekend. De aan de retroflexe konsonanten voorafgaande korte vokalen /o/, /ɑ/ en /ɔ/ zijn eveneens retroflex. Zij ondergaan tijdens de realisering door het omhoog krullen van de tongpunt in geringe mate fronting, waardoor ze helderder klinken dan hun niet-retroflexe tegenhangers. Hoewel dit suprasegmentele retroflexe karakter van de desbetreffende vokaal-konsonant-kombinaties zelden betekenisonderscheid teweeg brengt (vgl. echter [ãṇə] vs. [ãnə] hierboven, en bijv. [stɑṭ] 'staart' vs. [stɑt] 'stad') wijzen de informanten er vaak op dat er sprake is van 'een andere klank': niet zelden noemt men (ook spontaan!) /ɔṭ/ 'resten van veevoer, afval', [bɔṭ] 'bord' vs. /ɔt/ in bijv. [pɔt] 'pot', [lɔtṇ] 'loten'. De retroflexe aard van de korte vokalen in de genoemde fonologische kontekst wordt in het vervolg in de transkriptie niet weergegeven.

In West-Stellingwerf vooral ten noorden van het riviertje de Linde (kaart 2, p. 19) en in Oost-Stellingwerf komen, voor koronale konsonanten, realisaties van de /o:/ en /ɔ:/ voor (en soms ook van de /u:/) die opgevat moeten worden als centrerende diftongen: het laatste deel van deze klanken is nl. een 'niet-syllabisch' schwa-element. Omdat dat gerealiseerd wordt door het licht opkrullen van de tongpunt kan ook hier worden gesproken van retroflexe vokalen. Het type segment dat nu ontstaat is gekenmerkt door [+kor]: 'Articulations from the interdental through the alveopalatal regions can be made in this way, involving either apical or laminal contact. Coronal vowels are retroflex.' (Anderson 1974a:300). De /o:ə/ van [bo:ət] 'boot' verschilt niet van die in [mo:əʈ] 'moord', en de /ɔ:ə/ in [fɔ:əʈ] 'vaart' niet van die in [mɔ:ət] 'maat'. Herinterpretaties van het volgende type onderstrepen dit. Met Ned. *zooi*, zoodje, Fries *soad* (in: *in soad* 'veel') is het in geschreven Stellingwerfs voorkomende *soort* etymologisch verwant; [so:ət] (in: *een soort* 'een heleboel') wordt dus precies zo gespeld als [so:əʈ(ə)] 'soort'. Stellingwerfs [ho:lĩŋ] of [ho:əlĩŋ] 'duimeling' wordt door informanten soms als *hoorling* geschreven; het is echter de verbale stam van [ho:lɳ] 'houden' die aan deze afleiding ten grondslag ligt. De afwezigheid van het likwiede element /ʈ/ (vgl. [bo:ət] vs. [ãmbo:əʈ] 'aan boord', zie ook p. 24) is in geval van [ə̃nso:əʈ(ə)] 'een boel' en [ho:əʈlĩŋ] 'duimeling' kennelijk niet voldoende om de genoemde herinterpretaties te voorkomen.

Hoewel blijkens (2) drie koronale artikulatieplaatsen kunnen worden onderscheiden, is in het vervolg van het verschil tussen de koronalen in de linker- en die in de middenkolom geabstraheerd. Ter onderscheiding van de in vergelijking met het Nederlands markante retroflexe konsonanten zijn de specifikatiekombinaties [+ant, +kor] en [-ant, +kor] voldoende. Anders dan de [t] in [tɔpə] 'top', die alveolair is in vergelijking met de [t] in [trɪlɳ] 'trillen', beschouw ik de iets verder naar achteren geartikuleerde koronale obstruenten na /o:ə/, /ɔ:ə/ en /u:ə/ evenals bijv. [ʈ] in [bɔʈ] 'bord' als retroflex, al zijn ze dit m.i. in mindere mate dan na een korte vokaal (vgl. ook Ladefoged 1975:139, die *retroflex* strikt als een plaatskenmerk opvat).

(2) *dentaal*	*alveolair*	*retroflex*
[t̪rup] 'troep'	[bot̪] 'erg'	[foʈ] 'weg, vort!'
[d̪rɔp] 'drop'	[fod̪ə] 'vod'	[bɔʈ] 'bord'
[d̪rõ:m] 'droom'	[d̪o:f] 'doof'	[do:əʈ] 'dood'
[s̪trykə] 'struik'	[s̪ʌ̃nə] 'zon'	[fɪ:əʐə] 'vaars'
	[s̪ipɫ] 'ui'	[bɔʂɫ] 'borstel'
	[n̪ɔ:] 'na'	[ã̪nə] 'Anna'

De /r/ is de trillende en, afhankelijk van de kontekst, soms dentale, soms alveolaire tongpunt-*r*. De huich-*r* die in sommige Stellingwerfse idiolekten in plaats van /r/ optreedt is niet in tabel 1 opgenomen. (Dit segment speelt in geen der analyses een rol.) Aan het lettergreepeinde met name treedt de trillende, stemloze tegenhanger van /r/, nl. /ɽ/ op, vgl. [kɑɽkə] 'kerk', [swɔ:əɽ]

'zwaar'. De /ɾ/ daarentegen trilt niet. Men zou hier kunnen spreken van een sonorante /d/. Er is bij de verwezenlijking van dit segment nl. geen sprake van een volkomen explosie maar van een 'tap', d.i. een 'single contraction of the muscles, so that one articulator is thrown against the other' (Ladefoged 1975:147; zie ook Catford 1988:70-71). Met name in oostelijk Stellingwerfs [hɑɾə] 'snel' en [klɑɾə] 'stuk papier, papieren zak' wordt de tongpunt ook inderdaad direkt in één beweging teruggetrokken, zodat er van een volkomen 'tap' sprake is.[6] In geval van [fəmoːəɾn̩] 'vermoorden', [fɩːəɾn̩] 'varen' e.d. echter houdt de tongpunt de positie vast die voor het artikuleren van de volgende konsonant onmisbaar is: de 'tap-*r*' assimileert hier tot [-tap], zodat het segment [ɾ̩] ontstaat. Op dezelfde manier kan het segment [ɾ̩] in [boɾ̩l̩] 'borrel', [fɔɾ̩l̩] 'vierde deel' worden begrepen; het ontstaat doordat de tongpunt bij het vormen van de 'tap' niet teruggetrokken wordt. (Het *kontinuante* karakter van /l/ sluit het assimileren van /ɾ/ tot [ɾ̩] aan de lateraal m.b.t. dié eigenschap uit.) De stemloze tegenhanger van /ɾ̩/ is hier als /ɾ̥/ weergegeven (vgl. [mɩːəɾ̥t̩] 'maart' en [fɔːəɾ̥t̩] 'vaart'). De stemloze tegenhanger van de syllabedragende /ɾ̩/ is uit praktische overwegingen niet weergegeven. Het retroflexe karakter van de twee kontinuante *r*-klanken (/ɾ/ en /ɾ̩/) is eveneens genegeerd in de transkriptie.

De /ʍ/ is de labiodentaal uit Ned. 'water', /w/ vormt daarentegen de bilabiale tegenhanger uit [ɡɔwɑxtəx] 'snel, vlot'.

In datzelfde [ɡɔwɑxtəx] 'snel, vlot' treedt ook een bijna uvulaire explosief op. Dit segment /ɡ/ wordt geartikuleerd met een zo goed als neutrale tongstand. Van het verschil in artikulatieplaats met /ɡ/, d.i. de velaire tegenhanger (nl. /k/ door assimilatie stemhebbend geworden dan wel /ɡ/ die idiolektisch velair is geworden met name na voorvokalen) wordt in de fonetische weergave meestal geabstraheerd. Er wordt dan steeds van het symbool /ɡ/ gebruik gemaakt.

Bij tabel 1, hiernaast.

Dubbele vermeldingen houden in dat beide 'varianten' voorkomen. Naast lange vokalen komen, echter alleen positioneel, ook lange konsonanten voor. Deze worden, als de lange vokalen, door [:] geïndiceerd. Indien in plaats van een vokaal een konsonant de syllabekern vormt, is dat aangegeven als in het volgende voorbeeldmateriaal: [loːpm̩], [sɩtn̩], [lɩɡŋ̩] 'lopen', 'zitten', 'liggen'.

De hoogtegraden in cijfers zijn slechts ter verduidelijking opgenomen, maar spelen overigens in de deskripties geen rol (om redenen als uiteengezet in Bloemhoff 1980d).

Tabel 1. Kenmerkenmatrix van de onderscheiden Stellingwerfse segmenten.

	i	ɪ	ɛ	æ	y	ʌ	œ	u	o	ɔ	ɑ	ə	j	ʍ	w	p	b	t	ṭ	d	ḍ	ť	k
kons	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
son	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	–	–	–	–	–	–	–	–
hoog	+	+	–	–	+	+	–	+	+	–	–	+	+	+	+	–	–	–	–	–	–	+	+
midden	–	+	+	–	–	+	+	–	+	+	–	+	–	–	–	–	–	–	+	–	+	–	–
hoog: n=	4	3	2	1	4	3	2	4	3	2	1	3	4	4	4	1	1	1	2	1	2	4	4
achter	–	–	–	–	–	–	–	+	+	+	+	+	–	–	+	–	–	–	–	–	–	–	+
ant	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	+	–	+	+	+	–	+	–	–	–
kor	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	+	+	+	+	–	–
stem	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	–	+	–	–	+	+	–	–
nasaal	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–
kont	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	–	–	–	–	–	–	–	–
rond	–	–	–	–	+	+	+	+	+	+	–	–	–	–	+	–	–	–	–	–	–	–	–
lat	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–
labiaal	–	–	–	–	+	+	+	+	+	+	–	–	–	+	+	+	+	–	–	–	–	–	–
tap	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–
lang	±	±	±	±	±	±	±	±	±	±	±	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–

	ɡ	g	f	v	s	ʂ	z	ʐ	š	x	ɣ	m	n	ɳ	ɲ	ŋ	l	ɭ	r	ɽ	ɾ	ɻ	ɾ	h
kons	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
son	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
hoog	–	+	–	–	–	–	–	–	+	+	+	–	–	–	+	+	–	–	–	–	–	–	–	–
midden	+	–	–	–	–	+	–	+	–	–	–	–	–	+	–	–	–	+	+	+	+	+	+	–
hoog: n=	2	4	1	1	1	2	1	2	4	4	4	1	1	2	4	4	1	2	2	2	2	2	2	1
achter	+	+	–	–	–	–	–	–	–	+	+	–	–	–	–	+	–	–	–	–	–	–	–	+
ant	–	–	+	+	+	–	+	–	–	–	–	+	+	–	–	–	+	–	+	±	–	–	–	–
kor	–	–	–	–	+	+	+	+	–	–	–	–	+	+	–	–	+	+	+	+	+	+	+	–
stem	+	+	–	+	–	–	+	+	–	–	+	+	+	+	+	+	+	+	+	–	+	–	+	–
nasaal	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	+	+	+	+	+	–	–	–	–	–	–	–	–
kont	–	–	+	+	+	+	+	+	+	+	+	–	–	–	–	–	+	+	+	+	–	–	–	+
rond	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–
lat	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	+	+	–	–	–	–	–	–
labiaal	–	–	+	+	–	–	–	–	–	–	–	+	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–
tap	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	+	–
lang	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–

Om rondingsgevallen als in de rechterkolommen van (3) uit assimilatie te kunnen verklaren is in de fonologische matrix (tabel 1) gebruik gemaakt van het cover-feature *labiaal*.

(3)a	Stellingwerfs van Nijeberkoop, oostelijk daarvan en elders, o.m. bezuiden de Linde.	idem en westelijk daarvan, vooral benoorden de Linde (vgl. kaart 2, p. 19)
	[fiftĭn]	[fyftĭn] 'vijftien'
	[bibl̩]	[bybl̩] 'bijbel'
	[ʍibə]	[ʍybə] 'Wiebe'
	[pi:pə]	[pypə] 'pijp'
b	algemeen	incidenteel (idiolektisch)
	[pɩ:pr̩mãntĭn]	[pʌ:pr̩mãntĭn] 'pepermuntje'
	[ɩkʍɩl]	[ɩkʍʌl] 'ik wil'
	[gɩ:bm̩]	[gʌ:bm̩] 'gegeven' (part.pret.)

Voor de beschrijving van labiale en gelabialiseerde konsonanten en van interkonsonantale geronde vokalen is het gebruik van dit kenmerk dus vereist.[7] Op de /w/ na zijn labiale konsonanten [-rond], zodat de ronding van bepaalde vokalen zoals hier: /i/, /ɩ/ en /ɩ:/ tussen of na labialen slechts kan worden toegeschreven aan het kenmerk labiaal (vgl. ook Goeman 1984-1985 voor soortgelijk materiaal). Van het kenmerk *gedistribueerd* kon kortheidshalve in deze publikatie worden geabstraheerd (zie echter Bloemhoff 1986 voor een deskriptie waarin dit kenmerk wel degelijk een rol speelt).

Daar waar dat ten gerieve van de niet-Oostnederlandse lezer wenselijk werd geacht, zijn de relevante fonologische segmenten in het voorbeeldmateriaal onderstreept. Indien dat in het vervolg niet anders is aangegeven, wordt voor de analyses gebruik gemaakt van materiaal uit het Stellingwerfs van Nijeberkoop, van welk dialekt de auteur als native speaker de meeste kennis heeft.

0.1.3. Een globale inleiding in de taaltheoretische diskussies

Goyvaerts 1980:57 presenteert en analyseert aan de hand van zijn dialektmateriaal uit het Belgische Lier een opmerkelijk verschijnsel: vgl. (4) (oorspronkelijke notatie).

(4)	dialekt	Nederlands
a	vólək	volk
	ɣo.	ɣut
	zot	zot
b	dɑfólək	datfolk
	mɛxöjvrɑwə	mɛtɣudəvrɔuwə
	nisot	nitsot

Indien /t/ aan /v/, /ɣ/ of /z/ voorafgaat, treedt algemeen progressieve assimilatie van stem op, in het Nederlands zowel als in het dialekt van Lier. In (4)b echter zien we in het Nederlands /t/ optreden, maar dit segment wordt in de woorden *dat, met* en *niet* in het genoemde Brabantse dialekt *nimmer* gehoord. Toch is de beginkonsonant van het tweede woord *steeds* stemloos. De konklusie is dat *met, niet* en *dat* eigenlijk, dat wil zeggen in hun fonologisch onderliggende, lexikale vorm wél een /t/ als slotkonsonant hebben. Dit segment echter wordt gedeleerd na werking van de genoemde assimilatieregel, die in het Nederlands dus 'gewoon' de vormen in de rechterkolom van (4)b oplevert. Het fenomeen nu dat een segment, /t/ in dit geval, nimmer aan de oppervlakte verschijnt terwijl er toch reden is om de aanwezigheid ervan op een bepaald nivo in de derivatie te vermoeden, heet *absolute neutralisatie*. Naar de opvatting van vele 'konkrete' fonologen echter, onder wie de volgelingen van de NGF, moeten zulke 'fantasieëlementen' in een linguïstische beschrijving worden verboden. Anderen vinden dat er in elk geval duidelijke beperkingen aan het gebruik van zulke abstrakties moeten worden opgelegd. Het probleem is, welke dat dienen te zijn en hoe ze beargumenteerd zouden moeten worden.

De voornaamste bezwaren van konkrete fonologen tegen absolute neutralisatie zijn a) dat segmenten die nooit gehoord worden, in het taalverwervingsproces moeilijk leerbaar zijn, en b) dat, hoewel regelverlies een algemeen aanvaard taalveranderingsmechanisme is het nog nooit voorkwam, althans gesignaleerd is, dat door zo'n proces een abstrakt segment aan de oppervlakte, d.w.z. in fonetische vorm (weer) te voorschijn kwam. *Dat, met, niet* e.a. zouden voor zulke gevallen kunnen zorgen als de *t*-deletieregel verloren zou gaan. (Ziehier overigens een voorbeeld van de wijze waarop de diachronie kan worden benut in de diskussie over de (synchrone) organisatie van het taalvermogen).

Kiparsky 1973a nu verbiedt eenvoudig absolute neutralisatie, en wel door middel van zijn Strong Alternation Condition. In een volgende publikatie zwakt deze auteur zijn eis af tot het *toestaan* van neutralisatieregels alleen *in afgeleide vormen*, zodat een onderliggend fonologisch segment altijd in een bij de alternantie(s) betrokken woordvorm aan de oppervlakte verschijnt (Kiparsky 1973b; dit betreft de RAC, vgl. mijn p. 10). In *SPE* (= Chomsky en Halle 1968) komen echter regels van het type /œ/ → [ɔI] voor (vgl. [bɔI] uit /bœ/ 'boy'), die niet de status van neutraliserende regels hebben: in andere woorden nl. wordt [ɔI] niet op andere wijze afgeleid, zo signaleren o.m. Booij 1981a: 73 en Hyman

1975:86, terwijl [œ] puur een fantasiesegment is. Het wordt immers door de regel /œ/ → [ɔI] 'absoluut geneutraliseerd'. De vraag staat daarmee open, of toch niet de sterke alternantiekonditie de voorkeur verdient.

In de NGF-opvatting echter beaamt men dit volmondig, of liever: Hooper scherpt die konditie nog wat aan zodat ook andere, haar onwelgevallige abstrakties kunnen worden vermeden. Spaans *leche* 'melk' en *lactar* 'melk afscheiden' bijv. zijn niet door algemene fonologische regels die in de synchronie een rol spelen, te verbinden; deze etymologisch verwante woorden zijn alleen door de historisch taalkundige aan elkaar te relateren. Kiparsky's sterke alternantiekonditie sluit echter niet uit dat *leche* toch door een fonologische afleiding uit /lakte/ wordt gegenereerd, zodat er sprake is van een oppervlakte-alternantie [laktar]/[leče] (Hooper's notatie). Het voorgestelde NGF-verbod op absolute neutralisatie zowel als op dergelijke afleidingen kreeg de naam *True Generalization Condition* (*TGC*). Deze konditie wordt besproken in sektie 0.3.

Een tweede kwestie die veel diskussie teweeg bracht is de door *SPE* toegelaten mogelijkheid om regels op kunstmatige wijze te ordenen, d.w.z. ze een dusdanige volgorde van werking op te leggen dat de juiste output wordt verkregen. Vgl. bijv. (5)a en b uit Taeldeman 1980:238 e.v. (dialekt van het Belgische Aalst, oorspronkelijke notatie):

(5)a #gryn+ə#buəm+ən# 'groene bomen'
(onderliggend, levert op na schwa-deletie:)
[gry:nbu.əmən]
b #gryn+ø#buəm+əkə# 'groen boompje'
(wordt na werking van nasaalassimilatie:)
[gry:mbuəməkə]

Alleen door een ordeningsuitspraak kan in (5)a worden voorkomen dat nasaalassimilatie optreedt na schwa-deletie. Evenals absolute neutralisatie trekt ook deze extrinsieke ordening een zware wissel op het taalleervermogen. Daarom verbiedt de NGF deze door *SPE* gegeven mogelijkheid, en tolereert alleen intrinsieke ordening. Dat is een ordening die voortvloeit uit de regelformuleringen zelf. Zo kan men zich voorstellen dat wanneer het Stellingwerfs gedurende een bepaalde periode optioneel apokope van de slot-schwa in woorden als [bɛdə], [stobə] ('bed', 'stronk') zou ondergaan, de bekende final devoicingsregel automatisch, 'intrinsiek' werkt *na* het verlies van de schwa, omdat dán pas de relevante kontekst ontstaat. Deze regelvolgorde vloeit voort uit de aard van de regels zelf, hoeft niet apart in de grammatika tot uitdrukking te worden gebracht en impliceert daarmee geen speciale belasting van het taalleervermogen.

Beschouw vervolgens het bekende proces van rekking in open lettergreep in het Oudnederlands. *Heffen* (bijv.) deed niet mee aan de rekkingsregel; oorzaak was de inderdaad - voor en door de /j/ - eens aanwezige geminaat, die echter in een bepaalde periode door degeminatie steeds tot [f] werd. Tot hoelang nu blijft een dergelijke situatie geldig? Anders gezegd: kon tot in lengte van dagen

de rekkingsregel geordend blijven voor de werking van degeminatie, terwijl de geminaat nimmer meer in fonetische vorm verscheen? De *SPE*-fonologie sluit het niet uit: beide regels blijven in principe van strikt fonologische aard en houden hun extrinsieke ordeningsrelatie. Intuïtief is men geneigd te zeggen dat de rekkingsregel weldra (mede) morfologisch is geworden, en dat de geminaat in werkelijkheid niet meer optrad. De principiële vragen echter die zich naar aanleiding van de verschillende mogelijkheden laten destilleren, luiden: welke regeltypen moeten worden onderscheiden, en welke kenmerken ervan zijn bepalend? Kunnen, anders gezegd, niet (meer) algemene alternanties nog door algemene fonologische regels (als rekking en degeminatie) worden verantwoord? Wanneer precies is er sprake van een (mede) morfologisch bepaalde regel?

Een en ander impliceert, kortom, onderzoek naar regeltypologie. De NGF nu brengt een zeer strikte scheiding aan, waardoor - onder meer - fonologische regels ook werkelijk alleen maar fonologisch zijn. *Bevat een regel naast fonologisch materiaal andere informatie* die bijv. de rekkingsregel mede in werking stelt (vgl. immers bijv. Ned. *dag-dagen* versus *daf-daffen*: voorkomen moet worden dat de regel algemeen werkt), *dan wordt in de NGF het fonologisch karakter per definitie als irrelevant opgevat.* Fonologische regels kennen in de NGF daardoor bij voorbaat geen uitzondering(en), ze bevatten geen morfologische en/of syntaktische ('morfosyntaktische') informatie en ze zijn niet voorzien van een positief regelkenmerk. Het spreekt voor zichzelf dat zo'n regeltypologie en het verbod op extrinsieke ordening om een uitgebreide test vragen.

0.2. De taaltheoretische relevantie

0.2.1. Beperkingen op de reeks grammatikamodellen

In de linguïstische opvatting van de term *dialekt* zijn dialekten *talen* of tenminste *variëteiten* (vgl. p. 18) daarvan, zodat met de studie van dialekten een bijdrage wordt geleverd aan het taalkundig onderzoek in het algemeen. Ook de dialektoloog tracht de organisatie van de kennis die de mens van zijn taal heeft te expliciteren in termen van basiselementen, kondities, regels en principes en is daarbij op zoek naar universele eigenschappen van de grammatika, en dus van het menselijk taalvermogen. Wat de dialektologie echter tot een bijzondere komponent van het taalkundig onderzoek maakt is *de opdracht geografische varianten zo mogelijk te interpreteren als het resultaat van taalverandering en ze aldus te verbinden met verschillende taalstadia.* Taalveranderingen kunnen slechts geëxpliciteerd worden in termen van (de struktuur van) de synchrone grammatika. *Door nu elkaar in tijd opvolgende grammatika's te kontrasteren, kan inzicht ontstaan in de beperkingen op de veranderingen en dus in de eigenschap-*

pen van die grammatika's zowel als in de beperkingen op grammatika's in het algemeen - en daardoor in genoemde universele eigenschappen van het menselijk taalvermogen.[8] Historische taalkunde en taalverandering zijn daarmee een uiterst belangrijk *middel*, geen doel op zichzelf of slechts instrumenten ter verklaring van synchrone taalvariatie (deze immers '...can only be explained by reference to earlier language states and to the systematic nature of language change...' (Bynon 1977:22)). Het zijn daarom bepaalde diskussies die betrekking hebben op de organisatie van de grammatika en de beperkingen die men zou willen aanbrengen op de reeks denkbare modellen daarvan waaraan de hierna volgende resultaten van dialektonderzoek een bijdrage willen leveren.

De belangrijkste beperking die aan het verrichte onderzoek werd opgelegd is gelegen in de keuze van een aantal kwesties uit de diskussie aangaande het klassieke (dat is het *SPE*-) model van de synchrone generatieve fonologie annex het 'orthodoxe' diachrone model van taalverandering op generatieve basis (voornamelijk als gestandaardiseerd in King 1969), versus een in ruime kring aangehangen alternatief zowel met betrekking tot de synchronie als de diachronie, gestandaardiseerd in Hooper 1976. (Ook in vele andere studies wordt Hooper 1976 als de gestandaardiseerde variant van de NGF beschouwd, vgl. bijv. Gussmann 1980:1.) Dit tweede model heet hier, zoals gezegd, voortaan de NGF (voor 'Natuurlijke Generatieve Fonologie'), het eerste de SGF (voor 'Standaard-Generatieve Fonologie'). Dat bedoelde diskussie zeker nog aktueel mag heten moge blijken uit recente navolgingen van de NGF én uit de op deze theorie geleverde kritiek.[9] Daarenboven is er de laatste jaren in toenemende mate vraag naar toetsingen van varianten van de generatieve fonologie; met name de NGF vormt een alternatief dat aan een grondig uitproberen moet worden onderworpen (nader over de noodzaak hiertoe handelt ook sektie 0.1.0.1.).

In zijn 'Over de biologische basis van taalvermogens' omschrijft Chomsky 1981a:157 taalwetenschap als 'de abstrakte studie van bepaalde mechanismen, hun ontwikkeling en hun volgroeiing'. De groei nl. van de begintoestand van het menselijk taalvermogen naar een (redelijk) stabiele eindtoestand wordt bepaald door datzelfde (universele) taalvermogen en zekere begrenzingen die worden opgelegd door ervaring. Chomsky gaat er daarbij van uit dat het taalvermogen althans gedeeltelijk is aangeboren, waarbij hij zich mede baseert op Lenneberg 1967. Hij vervolgt: 'De universele grammatika is een gedeeltelijke karakteristiek (...) van deze begintoestand. De grammatika van een taal die in de geest is gegroeid is een gedeeltelijke karakteristiek van de uiteindelijk bereikte toestand' (ib.:157). Aangezien onmiddellijke toegang tot het taalvermogen niet verwezenlijkt kan worden, moet de taalkundige zich behelpen met het opstellen en verfijnen van empirische hypotheses wil hij uitspraken doen over eigenschappen ervan en, in samenhang daarmee, over de klasse van mogelijke grammatika's. Bovendien ligt het voor de hand te veronderstellen dat er interaktie is tussen het taalvermogen en andere kognitieve stelsels: daardoor ontstaat het probleem van de juiste idealisering en abstraktie (ib.:158). Op grond van nieuwe(re) evidentie kan de theorie worden aangevuld en/of verbeterd, maar

de empirische evidentie zal nooit helemaal sluitend zijn, noch is het mogelijk een theorie over taal op voorhand van psychische realiteit uit te sluiten, of, zoals Chomsky kernachtig uitdrukt: 'Als we worden uitgedaagd aan te tonen dat de in die theorie gepostuleerde constructies 'psychische realiteit' bezitten, kunnen we alleen maar de evidentie en de voorgestelde verklaringen over die constructie herhalen.' (ib.:160).

Ook met vele andere citaten uit het werk van Chomsky en dat van 'Chomskyanen' valt te illustreren hoe algemeen verbreid de opvatting is dat er in de taalwetenschap geen plaats is voor aprioristische beperkingen op het model van de grammatika, met betrekking tot de kondities erop en op het menselijk taalvermogen.[10] Zo stelt Chomsky 1981a:158 naar aanleiding van het probleem van de juiste idealisering en abstraktie dat er weliswaar gewerkt moet worden met geïdealiseerde systemen, maar dat we wel steeds rekening moeten blijven houden 'met de mogelijkheid dat een andere benadering ons misschien meer inzicht zou kunnen geven in de verschillende systemen waaruit de menselijke geest is samengesteld' (p. 158). Daarmee is Chomsky's positie genuanceerder dan zoals die in de literatuur vaak wordt geschetst. Men vergelijke bijv. Linell 1979:5: 'Since many irrelevant factors intervene in performance the best way to determine mental grammars would then be to apply formal-linguistic methods in trying to investigate general and abstract conditions on linguistic structures. This, of course, is Chomsky's position and hence the 'official' view of many generativists.' Getuige het vorige citaat blijkt dit nogal mee te vallen (vgl. voor een relativering in dit verband ook Booij 1981a:65-66), al moet anderzijds onmiddellijk worden toegegeven dat in de praktijk in de SGF (als verwoord in *SPE* en met betrekking tot de diachronie met name in King 1969) alle aandacht valt op een puur formele, 'Galileïsche' benadering (vgl. Koster 1983a) waarin het evaluatiekriterium 'een linguïstische beschrijving dient zo eenvoudig mogelijk, d.w.z. ekonomisch te zijn' (zie over de uitwerking van dit principe voor de fonologie bijv. Hyman 1975) uitmaakt welke grammatika de taalverwerver 'opstelt' op grond van het taalaanbod en de taalbeschrijver dus dient te selekteren. Ook de traditie van de *diachrone* generatieve fonologie wordt in eerste instantie gekarakteriseerd door een formele benadering in termen van het synchrone SGF-model.

Weldra echter werd er, en niet alleen door de NGF, aandacht gevraagd voor het funktionele aspekt van regels en grammatikale veranderingen: men vergelijke in dit verband bijv. Koefoed 1974, Koefoed en Van Marle 1978, Van Marle en Koefoed 1980-1981, Van Marle 1986 en Van der Hulst 1978, in welke studies het puur funktionele One Meaning One Form-principe (ook: Humboldtiaans principe) een voorname plaats is toebedeeld. Ook in de NGF speelt dit beginsel een belangrijke rol (vgl. Hooper 1976:30-31), d.w.z. in geval van niet-puur-fonologische regels. Een en ander betekent niet dat het generatieve item-and-process-model werd opgegeven. Wel ontstonden er grammatikamodellen (zoals in het kader van de NGF) waarin voor bepaalde domeinen de item-and-arrangement-benadering geldt, nl. wanneer morfosyntaktische eigenschappen in een ('mede-fonologische') regel een rol spelen.

Omdat bovengenoemd probleem van de juiste abstraktie voorlopig niet is opgelost, zou onderzoek gedaan moeten worden naar betekenisvolle relaties tussen formele en andere eigenschappen van regels, teneinde de empirische inhoud van 'het' generatieve model te versterken.[11] Linell 1979 vormt een eerste aanzet tot een omvangrijk alternatief waarin ook zeer veel andere kriteria dan die welke voortvloeien uit de eenvoudsmetriek de revue passeren, 'in particular since reliable data and plausible hypotheses about linguistic performance and psychological realities have generally not been seriously considered.' (p. 27). Overigens benadrukt deze voorstander van een integrale aanpak het preliminaire karakter van zijn taxonomie: 'The exact properties of many specific phonological regularities are still uncertain or unknown.' (ib.: 175). Tot een duidelijke uitspraak over nieuwe evaluatiekriteria gerelateerd aan de 'generatieve', i.e. formele kriteria komt de auteur niet. Al vindt de onderscheiding van morfo(no)logie en fonologie door zijn onderzoek ondersteuning, zijn matrices van diagnostische eigenschappen geven hem nog geen aanleiding om tot een nadere indeling en samenhang gerelateerd aan de vermoedelijke organisatie van de grammatika te komen. Wel echter konstateert hij dat hoewel enerzijds de scheiding in morfonologie en fonologie wordt gesteund door de feiten, 'facts do not support a very radical position in which one would claim that rules and regularities fall unambiguously into completely distinct categories', wat zijns inziens blijkt uit dialektvariatie en taalverandering (p. 211). In extenso moge dit blijken uit de bijdrage die de onderhavige studie wil zijn aan diskussies binnen de generatieve fonologie.

Aangezien, zoals hierboven al werd opgemerkt, 'de onbewuste kennis' die de mens heeft inzake de interne organisatie van de door hem beheerste taal c.q. talen niet behoort tot een in zintuigelijk opzicht toegankelijke wereld, is een theorie onjuist wanneer zij de reeks denkbare grammatikamodellen op aprioristische wijze inperkt. Dát een inperking noodzakelijk is, is even vanzelfsprekend als de eis om te komen tot een definiëring van (on-)mogelijke taalveranderingen. Niet alle denkbare wijzigingen immers zullen ook in werkelijkheid voorkomen (zoals in o.a. Zonneveld 1978a:101 e.v. al werd opgemerkt). Linguïstisch onderzoek nu moet uitmaken welke principes, kondities en overige eigenschappen de klasse van natuurlijke talen bepalen. De analyse van natuurlijke taal dus moet uiteindelijk leiden tot het vinden van de genoemde beperkingen.

Uiteraard zal men op grond van hypothesevorming steeds tot een (voorlopige) theorie (kunnen) komen. De bewijslast echter om uit te mogen gaan van een *reduktie* tot die werkelijkheid die in zintuigelijk opzicht waarneembaar is - waar de wijze van inperking door de NGF nl. op neer komt - dient volgens gangbare wetenschapsfilosofische opvattingen door de proponenten ervan gedragen te worden. Men vergelijke voor dit alles Koster 1983a, in welke publikatie weliswaar alleen de syntaxis aan de orde komt, maar het betoog geldt evenzeer de (mor)fonologie. De auteur merkt op, zich daarmee bevindend in de heersende Chomskyaanse traditie als tot uitdrukking komend onder meer in

het hierboven aangehaalde Chomsky 1980a en b, dat de principes en kondities die de struktuur van de grammatika bepalen, behoren tot Popper's wereld van de individuele mentale toestanden en niet zelden, of misschien wel voornamelijk, terug te leiden zijn tot de biologische werkelijkheid (i.c. het menselijk brein, in fysieke zin), op haar beurt deel uitmakend van Popper's *fysische* wereld. Een a priori-reduktie van de grammatika tot wereld drie: die van het door de zintuigen waarneembare, waaronder ook de menselijke kultuurprodukten, is daarmee ongeoorloofd. Wie zo'n visie aanhangt, huldigt de 'common sense-opvatting' en negeert, of sterker nog: sluit daarmee een wetenschappelijke benadering van het objekt uit, een benadering immers die 'onbevangen' dient te zijn. (In een recente publikatie betwijfelt Koster (1988) de biologische verbinding tussen grammatika en aangeboren taalvermogen omdat daar - nog - geen empirische evidentie voor is. Toch acht hij zijn zienswijze verenigbaar met 'het vermoedelijke feit dat er essentiële componenten van de taal geheel of gedeeltelijk zijn aangeboren, en dus biologisch bepaald zijn' (p. 9)).

Terwijl nu de SGF (ook de recente traditie ervan) argumentatie voor de grammatikale principes, kondities en eigenschappen aan analyses van taalverschijnselen wil ontlenen en zich niet met enige vooringenomenheid, maar dus op Galileïsche (Koster 1983a, Chomsky 1980b:181 e.v.) en 'Cartesiaanse' wijze (Chomsky 1980b) opstelt, *poneert* een konkrete theorie als de NGF een aantal kriteria die universele geldigheid moeten hebben, waarmee de reeks denkbare grammatika's op drastische wijze ingeperkt zou worden. Uiteraard moet uit nadere toetsing blijken, of de gestelde kriteria juist zijn. In veel gevallen, zo is uit onderzoek al wel gebleken, biedt de NGF z.g. *konkrete alternatieven*. Dat wil zeggen dat ze een beschrijvingskader aanreikt dat gehoorzaamt aan de (common sense-) opvatting dat slechts datgene een rol mag spelen in de beschrijving wat geacht mag worden *hoorbaar* te zijn en 'redelijkerwijs' op te slaan in het menselijk geheugen (en wat dus 'leerbaar' is). In verband met het voorkomen van alternatieve analyses waarbij het op voorhand met behulp van o.m. het evaluatiekriterium eenvoud moeilijk uit te maken is of de SGF dan wel het NGF-alternatief redelijk is, is het van groot belang dat de (overigens duidelijk geformuleerde) uitgangspunten van de NGF zijn getoetst. Zou het nl. zo zijn dat de in deze theorie voorgestelde kondities en regeltypologie tot onwaarschijnlijke deskripties leiden of zelfs op grond van de feiten onhoudbaar blijken, dan zijn in de bedoelde gevallen van vermoede gelijkwaardigheid de NGF-analyses in het nadeel - eenvoudig omdat de uitgangspunten ervan inkorrekt bleken.

De NGF was het dus alleszins waard in een uitvoerig onderzoek te worden getest: enerzijds omdat de auteur zich de positie van Chomsky 1980a en b tot de zijne had gemaakt en zich, in ruimer verband, rekende tot de aanhangers van Chomsky's 'biologisch realisme' (zoals boven aangeduid, vgl. ook Koster 1983a en b), anderzijds omdat, indien de uitgangspunten van de NGF onjuist bleken, *de bewijslast* van dit voor velen toch zo aantrekkelijke of in elk geval heel

serieus te nemen alternatief (vgl. hieronder en p. 12) *zelfs niet meer door de proponenten* van de NGF *gedragen zou hoeven te worden, en wel vanwege het gebleken irrelevante karakter van deze theorie.*

De NGF heeft tot op heden nogal wat waardering gekregen en beschikt volgens velen in essentie over de juiste uitgangspunten voor een fonologische beschrijving. Hoewel naar het oordeel van Van der Hulst 1977-1978:447 standaard-generatieve fonologen noch Hooper hun best doen om hun theorie van het 'aprioristische karakter' te ontdoen - voor hem reden om ook m.b.t. de NGF van een zwak-mentalistische theorie te spreken - is de theorie in Hooper 1976 volgens deze auteur '...far more interesting than the standard theory. The book is particularly strong in giving sensible interpretations of formal mechanisms of grammar and arguing against 'pseudo exception devices' and 'tricks' that produce the correct surface forms, but do not allow for such interpretations', en hij vervolgt: 'I think that Natural Generative Phonology is essentially on the right track.' (Van der Hulst 1979a:233). Hoppenbrouwers 1982, Kettemann 1978, Wetzels 1981 en vele anderen integreren (delen van) de NGF in hun fonologische deskripties, terwijl ook Booij 1981a zich waarderend uitlaat over Hooper 1976, hoewel hij niet bepaald kritiekloos is.

Nadat op de voorstellen geformuleerd in de NGF kritiek was gekomen, waarbij de wens om deze theorie uitvoerig te testen vaak met nadruk werd uitgesproken, is, o.m. door de opkomst van de niet-lineaire fonologie en de lexikale fonologie de aandacht voor de kontroverse tussen NGF en SGF enigszins afgenomen, ook al zijn de knelpunten niet tot een oplossing gebracht. De 'konkrete' fonologie bleef bepaald niet zonder invloed (zie boven) en ontwikkelde zich tot een eigen richting (Berendsen, Visch en Zonneveld 1984:82). Tranel 1981 bijv. behandelt in een drietal delen van een lijvige publikatie over de fonologie van nasale vokalen, slotkonsonanten en 'Protective schwa's and h-aspiré words' in het Frans een aantal alternanties op NGF-wijze die in de door hem bestreden publikaties SGF(-achtige) analyses ondergingen. Berendsen, Visch en Zonneveld signaleerden recentelijk in hun handboek (ib.:81) dat de abstraktheidskontroverse de laatste jaren is geluwd, en 'dat fonologen tot de conclusie [zijn] gekomen dat de kwaliteit van analyses van taal, zo niet taal zelf, tenslotte de doorslag moet geven.' Afgezien van de vraag hoe men zich dit precies moet voorstellen, is het ontbreken van het lidwoord *de* voor *fonologen* in dit citaat niet zonder betekenis, gelet op de bijval voor de NGF als boven beschreven (vgl. ook sektie 0.4.). Elders (p. 45) stellen deze auteurs zich 'voorlopig tevreden met de NATUURLIJKHEIDSCONDITIE van Postal', die luidt: uitspraakvorm en onderliggende vorm zijn gelijk, tenzij men door middel van een generalisatie een basisvorm om kan zetten in een oppervlaktevorm.

Blijft de noodzaak de NGF in z'n geheel te toetsen, ook al is men (mét genoemde auteurs) tegen de a priori's ervan. Hoe dan ook immers moeten belangwekkende hypothesen - die in het geval van de NGF niet zo maar uit de lucht komen vallen maar ook op analyses van taalmateriaal gebaseerd zijn - grondig worden beproefd. En bovendien: wát moet bij de bepaling van de

genoemde kwaliteit van de analyses de doorslag geven? Indien, zoals in het vervolg van dit onderzoek wordt gedaan, uitgangspunten, regeltypologie en bijbehorende nuanceringen *verworpen* worden, zal eerder, zoals gezegd, in geval van alternatieve maar toch veelal gelijkwaardig lijkende analyses, tot een SGF-aanpak kunnen worden besloten. Zo vloeien de bezwaren tegen bepaalde typen regels in Wetzels 1981 niet voort uit het verwerpen van NGF-a priori's, maar uit het volstrekte falen van een uit de NGF overgenomen morfosyntaktisch regeltype in bepaalde deskriptieve situaties (vgl. p. 166-167). Bovendien zijn er nogal eens abstrakte analyses gegeven waarop viel af te dingen (vgl. bijv. Tranel 1981 en Bloemhoff 1982-1983), zodat een 'konkrete' oplossing voor de hand leek te liggen.

Het is dientengevolge zaak meer analyses te presenteren waarin de abstrakte benadering overtuigt of zelfs onontkoombaar is. Zo blijft het zoeken naar gevallen van absolute neutralisatie dus vooralsnog zinvol, temeer omdat o.a. Kiparsky stelt dat er nog maar een gering aantal bekend zijn, terwijl ze volgens deze auteur bovendien gemakkelijk verdwijnen (Kiparsky 1973a en 1982a). Nadere beschouwing van de bij deze gevallen betrokken regels zou wellicht kunnen leiden tot de opstelling van kondities op fonologische regels, aldus Dresher 1981:80, of wellicht tot de ontdekking van een formeel principe waarmee de mate van abstraktheid in enige analyse zou kunnen worden bepaald, d.w.z. beschreven en verklaard. Ook anderszins kan de NGF niet zonder meer om haar a priori's worden afgewezen. Extrinsieke regelordening bijv. kan niet zelden worden voorkomen door morfologisering van bepaalde regels aan te nemen of intrinsieke ordening ervan (Van der Hulst 1978). Het is, kortom, zaak gevallen van alternantie op te sporen waarbij extrinsieke ordening niet valt te ontkennen.

In deze studie van de (mor)fonologie van het Stellingwerfs wordt dus de indeling getoetst van regels in de typen die in de NGF worden onderscheiden, en daarbij de uitgangspunten en een tweetal kondities die met het ontstaan van deze theorie samenhangen en de aard ervan bepalen. Natuurlijk kan men in de eerste plaats streven naar een inventarisatie van alle mogelijke te onderzoeken eigenschappen van regels, maar tegelijkertijd of eerder zelfs vraagt men zich af of dat inderdaad relevante, i.e. ook *verklarende* kenmerken (kunnen) zijn. De daaruit volgende niet-holistische, 'modulaire' aanpak behelst een zoeken naar kondities, principes en regelindelingen die de onbewuste kennis van de taalgebruiker waarover het grammatikaliteitsoordeel verantwoording aflegt, expliciteren (Sturm en Weerman 1983:5-7).

De kondities, principes en daardoor de regeltypologie die de NGF kent, zijn bijna uitsluitend formeel van aard, zodat een vergelijking met de SGF op basis van een empirische toetsing relevant én goed uitvoerbaar is. Temeer daar de NGF inderdaad beoogt de reeks denkbare grammatika's die in de SGF-traditie mogelijk zijn, op principiële wijze nader in te perken met behulp van formele eigenschappen. Daarmee bevindt deze theorie zich in de recente generatieve traditie, waarin immers de vraag centraal staat welke principes en kondities van

de grammatika de leerbaarheid van een taal bepalen, kortom, hoe de universele grammatika de klasse van mogelijke grammatika's inperkt (vgl. bijv. voor een uiteenzetting over de bindingstheorie Bennis en Hoekstra 1983 en 1989, voor het artefakt 'parameter' o.m. Van Riemsdijk 1979, Rizzi 1982 en Borer 1984, en zie voorts bijv. ook Hornstein en Lightfoot 1981a, Kerstens 1982 en Koster 1983a en b).

Tot nu toe is de speurtocht naar formele kondities die de biologische eigenschappen van het taalleervermogen karakteriseren vruchtbaarder en daardoor interessanter gebleken dan onderzoek naar de relatie tussen formele kondities en andere denkbare eigenschappen, temeer daar de aard van die relatie nog onduidelijk is (vgl. bijv. Kiparsky 1978:230 e.v. over analogie en de vereenvoudiging van de grammatika). Vruchtbaarder ook in die zin dat tot op heden gevonden principes en kondities over een grote verklarende kracht blijken te beschikken en interessante claims inhouden met betrekking tot het aangeboren taalvermogen. De vraag is, in hoeverre de NGF tot zulk onderzoek bijdraagt.

0.2.2. Lexikale fonologie als alternatief?

In de jaren tachtig is de zogeheten lexikale fonologie een belangrijke stroming gaan vormen, hetgeen een nadere positiebepaling vereist. Men zal zich immers afvragen of hier misschien van een voordehandliggend alternatief sprake kan zijn, d.w.z. of dit nieuwe type fonologie niet de problemen wegneemt waarvoor Hooper 1976 zich gesteld zag, dan wel betere oplossingen aandraagt.

Een zeer uitvoerige toetsing van 'de' lexikale fonologie evenwaardig aan die van de NGF waarvan in deze studie verslag wordt gedaan, kon om praktische redenen niet worden verwezenlijkt. Bovendien bestaat er op dit moment - zoals uit de uiteenzetting hierna ook zal blijken - geen eenduidig lexikaal-fonologisch model. Sproat 1985:353 konstateert dat er voor de periode tot en met 1984 tenminste twee versies zijn: die van Kiparsky 1983a,b en 1984, en die geformuleerd in Mohanan 1982. Oorspronkelijke versies van het lexikaal-fonologische model (in déze studie wordt vooral gerefereerd aan Kiparsky 1982a) zijn inmiddels weerlegd in onderzoek dat elders werd verricht, terwijl een alternatief als dat in Booij en Rubach 1987 kan worden verworpen o.m. aan de hand van materiaal uit het Stellingwerfs, zoals hierna zal worden aangetoond.

Enkele resterende alternatieven blijken heel dicht bij de *SPE*-aanpak te staan. Daarmee is de cirkel rond: in deze studie immers wordt de NGF getoetst als alternatief voor de SGF, waarbij de *SPE*-benadering zal blijken te zegevieren. Men leze overigens in deze 'voorlopige uitslag' niet zonder meer een terugkeer-in-alle-opzichten, zoals uit het vervolg ook duidelijk moge worden.

Een van de meest belangwekkende, overblijvende alternatieven wordt beschreven in Halle en Mohanan 1985. Die zeer uitvoerige *variant van de lexikale fonologie* vormt in deze sektie het vertrekpunt in een uiteenzetting die tot de volgende konklusies leidt:

a) de lexikale fonologie brengt geen oplossing in de abstraktheidskontroverse. De vroege varianten suggereren ten onrechte dat ze absolute neutralisatie voldoende inperken. Die bonus van eerdere lexikale fonologieën (Kiparsky 1982a; 1982c:vii) wordt in Halle en Mohanan 1985 zonder enig bezwaar opgegeven ten gunste van een *SPE*-achtige aanpak die absolute neutralisatie toestaat alsook extrinsieke ordening van (met name ook lexikaal-) fonologische regels. (Dit type ordening, waar de NGF zo tegen fulmineert, wordt ook toegepast in o.m. de eerder genoemde lexikale fonologie gepresenteerd in Booij en Rubach 1987.)

b) de strakke indeling in twee of zelfs meer lexikale strata binnen het lexikon en één postlexikaal stratum daarbuiten moet worden afgewezen. Zo blijkt uit het Stellingwerfs dat sommige klisisformaties, anders dan in bijv. Booij en Rubach 1987 voor vergelijkbare gevallen in het Nederlands wordt aangenomen, niet tot het lexikon kunnen behoren. Toch zijn de desbetreffende regels lexikaal bepaald, nl. in die zin dat ze kennelijk op diakritische tekens in het lexikon werken. Het postlexikale stratum kent daarmee behalve puur fonologische ook lexikaal bepaalde regels. Ook uit elders verricht onderzoek blijkt dat een rigide scheiding van lexikale en post-lexikale nivo's waarop woord- resp. zinsfonologische regels werken, onjuist is. Met dit al is een zienswijze gerechtvaardigd nauw verwant aan die in Sproat 1985 (een belangrijk kritikus van de lexikale fonologie), Halle en Vergnaud 1987 en die gesuggereerd in Kaisse 1987, waarin nl. fonologische regels niet meer direkt verweven zijn met een morfologische komponent of een lexikon, maar werken op een in zo'n module opgebouwde struktuur dan wel op een struktuur ontstaan door wisselwerkingen tussen het lexikon en de syntaktische en fonologische komponenten. Er is dan - in het eerste geval - een cyclisch stratum en een niet-cyclisch stratum à la Halle en Vergnaud 1987, óf er zijn, niet gebonden aan enig stratum, cyclische en niet-cyclische regels, zoals eerder al werd voorgesteld in o.m. Anderson 1974b en als gehanteerd in het van rijke evidentie voorziene Sproat 1985. (Regels zijn cyclisch, als aanhechting van morfologisch materiaal dan wel een eerder optredende fonologische regel de kontekst voortbrengt die - evt. opnieuw - hun werking oproept.)

In beide gevallen kunnen fonologische regels formeel worden weergegeven ongeveer als in *SPE*. In deze studie gebeurt dat dan ook, evenals in ander recent werk als dat van Booij en Rubach 1987. Wel hanteren deze auteurs teksthaken om de grenzen van een morfologisch stratum te markeren, maar omdat in deze sektie uiteindelijk blijkt dat er voldoende empirische evidentie is om morfologische strata en zelfs de morfologische komponent af te wijzen, is dit markeringstype niet overgenomen. Originele *SPE*-formuleringen zijn voldoende, ook omdat uit Sproat 1985 duidelijk is geworden dat in (mor)fonologische regels orthodoxe morfosyntaktische kenmerkspecifikaties volstaan om

regels te doen inwerken op stammen c.q. woorden. (In relevante gevallen wordt in deze studie gebruik gemaakt van ('post *SPE*'-) labels die fonologische domeinen beschrijven. Het gebruik ervan is voor sommige deskripties een vereiste, zoals ook blijkt uit o.m. Nespor en Vogel 1986. Evenals in verschillende recente versies van de lexikale fonologie (vgl. bijv. Booij en Rubach 1987), wordt in de meeste sekties om praktische redenen van de autosegmentele module geabstraheerd.)

Dat voor *SPE*-achtige formuleringen is gekozen, volgt ook uit de doelstelling van deze studie, nl. om NGF en SGF uitvoerig met elkaar te konfronteren. Daarbij blijken, zoals reeds werd opgemerkt, de NGF-alternatieven het tegen de *SPE*-mechanismen en principes te moeten afleggen.

Het uitgangspunt ter bepaling van de mogelijkheden die de stroming van de lexikale fonologie zou kunnen bieden, vormt, als aangekondigd, het model in Halle en Mohanan 1985. In hun van een (terecht benadrukte) rijke empirische basis voorziene studie stellen deze auteurs belangrijke veranderingen voor op grond van hun schets in hoofdlijnen van de lexikaal fonologische theorie. Zij kunnen, ook volgens eigen mededeling, nog niet refereren aan een uiteenzetting van die theorie die een redelijke konsensus weergeeft tussen de diverse proponenten. Dat komt doordat de lexikale fonologie en morfologie nog in ontwikkeling is. Van dat laatste getuigen expliciet Kaisse en Shaw 1985 in hun overzichtsartikel 'On the theory of Lexical Phonology', alsook Kaisse 1987, Selkirk 1986 en Sproat 1985.

In alle niet zeer recente versies situeert de lexikale fonologie morfologische en daardoor opgeroepen fonologische processen op bepaalde, onderling vast geordende nivo's (ook: strata, levels) in het lexikon. Zo kan wat het Nederlands betreft het klasse-1-suffix *-in* (in bijv. *waard-waardin*, *vijand-vijandin*) op het eerste nivo worden aangehecht zodat final devoicing geen kans krijgt omdat op dit nivo hersyllabifikatie optreedt, en een klasse-2-suffix (bijv. *-achtig* in *vijandachtig*) op nivo 2. Accent-aantrekkende suffixen zijn immers qua aanhechting geordend vóór accentneutrale, wat zich laat aflezen uit de onmogelijkheid van **vijandhedig* versus de grammatikaliteit van een afleiding als *vijandigheid*. Zulke geordende morfologische nivo's werden al beargumenteerd in Siegel 1974 en Allen 1978; van de gesignaleerde ordening in het Nederlands gewaagt reeds Zwarts 1975. (Zie voor aanzetten tot een lexikale *morfologie* van het Nederlands Van Beurden 1987 en, uitgebreider, Heemskerk 1989; de eerste kontouren schetste Booij 1982-1983b.)

Fonologische regels nu die in hun bereik beperkt zijn tot woorden, krijgen in de lexikale fonologie hun plaats op het nivo waar de desbetreffende woordstruktuur door een eerder morfologisch (en evt. een fonologisch) proces ontstaan is. Die woordstruktuur levert de benodigde fonologische kontekst. Zulke fonologische regels volgen in hun werking uiteraard op de desbetreffende morfologische regel (of regels: er kunnen per nivo meerdere morfologische operaties plaatsvinden). Ze heten, zoals al werd opgemerkt, (intrinsiek) cyclisch, omdat de aanhechting van morfologisch materiaal hun - evt. hernieuwde - werking oproept, als tenminste de gekreëerde input geschikt is. (Kiparksky

1982a:131; Halle en Mohanan 1985:66). Niet aldus tot het lexikon beperkte regels - men denke bijv. aan uitwendige assimilatie - verschijnen op het postlexikale nivo. Bedacht moet worden dat niet alle postlexikale regels alleen 'buiten woorden' werken; daarbinnen kunnen sommige dat eveneens. Men denke in dezen bijv. aan regressieve assimilatie in het Nederlands. Zowel in *ik doe* als in *zakdoek* treedt immers assimilatie van stem op. Omdat het hier kennelijk om een algemene fonologische regel gaat, is er in geval van *zakdoek* geen sprake van woordfonologie. Fonologische regels daarentegen die alleen maar de fonologische vorm van het woord in isolatie bepalen, als in geval van het verkleinwoord, zijn *lexikaal*. Ze zijn immers tot die morfologische kategorie beperkt. (Deze tweedeling van fonologische regels wekt natuurlijk reminiscenties op aan het onderscheid tussen *woord-* en *zinsfonologie*, te onzent al eerder gemaakt in bijv. Van Marle 1978b, die op zijn beurt naar De Groot 1949:8 verwijst.)

Halle en Mohanan 1985:58-64 argumenteren, in afwijking van o.m. Kiparsky 1982a, Siegel 1974 en Allen 1978, voor in totaal vier morfologische nivo's voor het Engels. Daarvan is het tweede nivo niet cyclisch, in tegenstelling met het eerste, het derde en het vierde. In cyclische domeinen werken fonologische regels direkt op elke daarin gereedgekomen morfologische struktuur (nogmaals, alleen als de fonologische struktuur geschikt is), in niet-cyclische volgen fonologische regels - eenmalig - op alle morfologische. Met de konstatering dat er niet-cyclische nivo's zijn en dat er regels zijn die op het ene nivo cyclisch werken en op het andere niet, moeten vroegere versies van de lexikale fonologie als Kiparsky 1982a en Mohanan 1982 enkele belangrijke modifikaties ondergaan. Bovendien wordt daarmee de Strict Cyclicity (ook: Cycle) Condition (SCC) gefalsifieerd. Deze konditie eiste dat alle lexikaal-fonologische regels cyclisch zijn. Die verwerping van de SCC is voor het vervolg van deze studie van groot belang. De mate van abstraktheid zou, zoals betoogd, volgens eerdere studies van Kiparsky in voldoende mate door deze konditie kunnen worden ingeperkt. Fonologische regels kunnen onder het strakke bewind van de SCC immers alleen alternanten verbinden die door morfologische afleiding aan elkaar gerelateerd zijn (en evt. door een eerdere fonologische afleiding binnen een cyclus). Ten aanzien van de fonologie binnen het woord voorkomt de SSC daarmee hetzelfde als wat de NGF, i.c. de TGC, bij stipulatie verbiedt.[12] Absolute neutralisatie kon in de vroege lexikale fonologie dus nog slechts optreden in geval van de zinsfonologie, i.e. - in termen van de NGF - wanneer algemene fonologische regels een rol spelen.

Met behulp van vele alternerende woordparen laten Halle en Mohanan 1985:94-97 ter motivering van niet-cyclische regels zien, dat in niet-afgeleide omgevingen vaak struktuurveranderende regels nodig zijn. Enkele relevante paren uit het Engels in dezen zijn *sign-signature*, *malign-malignant*, *bomb-bombing*, *iamb-iambic*, *long-longer* en *sing-singer* met, naar gelang, /g/- en /b/-deletie in het grondwoord, dus in een niet-afgeleide omgeving.[13] (Halle en Mohanan ib. willen cycliciteit op zichzelf niet bestrijden. Ze werken toe naar een gemodificeerd lexikaal-fonologisch model, waarin cycliciteit een eigenschap

van (sommige) morfologische nivo's is en niet van fonologische regels; in dat opzicht sluiten ze niet aan op Mascaró 1976, waarin immers het cycliciteitsprincipe als een eigenschap van regels wordt gezien.)

De konstatering dat er niet-cyclische regels zijn impliceert dat neutraliserende regels ook kunnen aangrijpen op niet-afgeleide omgevingen. Zulke regels kunnen dus, zoals al werd aangegeven, bijv. [bom] genereren uit /bomb/ en [saɪn] uit /sign/. Nu de SCC in die zin niet blijkt op te gaan, wordt ook absolute neutralisatie niet meer op automatische wijze ingeperkt. Een onderliggend segment hoeft niet per se in een der alternanten aan de oppervlakte te komen, want fonologische regels werken kennelijk niet alleen op afgeleide omgevingen. En er is in de lexikale fonologie geen principe dat enerzijds de mogelijkheid open laat om bijv. [bom] uit /bomb/ te genereren, en anderzijds fonologische regels *verbiedt* waarin wordt gerefereerd aan segmenten die in *geen* van de bij de regels betrokken woorden worden gehoord. In hun analyse van de sterke verba in het Engels refereren Halle en Mohanan 1985:104-114 dan ook in ruime mate aan onderliggende, puur abstrakte (want niet aan de oppervlakte komende) vokalen als /o:/ in geval van *lose-lost* (ib.:106) en [æ]en [ɔ], onderliggende vokalen in de preteritumvormen *ate* en *chose*. Na door een ablautregel ontstaan te zijn (ib.:107) moeten deze vokalen zelf nog Vowel Shift ondergaan. In de andere vormen van deze verba dan die van het presens en in de infinitief komen de genoemde vokalen ook niet aan de oppervlakte. Eenzelfde situatie doet zich voor in geval van onderliggende /i:/ in *bind, find, drive, ride* etc., bij onderliggende /o/ in o.m. de preterita *bore*, *swore* en *wore* (een vokaal die aan de oppervlakte tot [ɔ.] wordt), bij /x/ in *fight*, *bought*, *tought*, *brought* en *sought*, bij /æ:/, /ɔ:/ en /o:/ in onderliggende vormen van onder meer *spoke-spoken* en *broke-broken*, bij /i/ in geval van *run*, bij /i:/ in *come*, *blow*, *crow* en *know*, etc. Zo ook wordt bij de alternanten *cone-conic* en *verbose-verbosity* een onderliggende /ɔ:/ aangenomen: Vowel Shift en diftongering maken [o:] en [ow] van die vokaal in het eerste lid van beide paren en door verkorting ontstaat [ɔ] in het tweede (ib.:73 e.v.). Vokalen met hoofdaccent in paren van het type *divine-divinity* ([aj] vs. [ɪ]), *serene-serenity* ([iy] vs. [ɛ]) en *sane-sanity* ([ey] vs. [æ]) worden verantwoord door enerzijds Vowel Shift en diftongering die onderliggende en puur abstrakte /i:/ tot [ɑj], /ɛ:/ tot [iy] en /æ:/tot [ey] maken, en anderzijds verkorting, die /i:/ in [ɪ], /ɛ:/ in [ɛ] en /æ:/in [æ]omzet. Halle en Mohanan beargumenteren hun versie van de lexikale fonologie met behulp van meer dan dertig fonologische regels in onderlinge samenhang. Dat gegeven en de vele data waarop die regels berusten maken dat vlug bedachte alternatieven gemakkelijk als 'ad hoc' van de hand kunnen worden gewezen (ib.:104), en hetzelfde geldt het bezwaar dat sommigen zouden kunnen maken tegen het ruime gebruik van absolute neutralisatie.

De volgende twee konklusies dienen nu te worden getrokken: a) evt. kondities op abstraktheid van regels vloeien *niet* voort uit het cyclisch principe. De lexikale fonologie vormt daarmee geen theorie die betere beperkingen aan abstraktheid oplegt dan de NGF. Ze kent immers naast dat principe, ook in varianten als die van Halle en Mohanan ib., geen middelen die - als in de NGF

bepleit - 1) extrinsieke ordening van fonologische regels uitschakelen en die 2) absolute neutralisatie verbieden of anderszins aan banden leggen. Wel wordt extrinsieke ordening deels 'voorkomen' (men zou ook kunnen formuleren 'opnieuw ingevoerd') door de ordening - in het lexikon - naar 'strata', 'nivo's', maar dit betreft slechts een verplaatsing van het probleem. Bovendien heerst er geen eenstemmigheid inzake het aantal te onderscheiden nivo's. b) met dit alles blijft de vraag open of en zo ja op welke wijze de bedoelde vormen van abstraktheid moeten worden ingeperkt.

Een auteur als J.J. Jaeger (1986), die een abstrakte aanpak à la *SPE* in Halle en Mohanan 1985 zoals die hiervoor beknopt werd geschetst, nadrukkelijk afwijst op grond van psycholinguïstisch onderzoek, acht dan ook een toetsing van o.m. de NGF van groot belang (vgl. sektie 0.1.0.1.). Uit het vervolg van deze studie blijkt dat de toetsingsresultaten wel erg nadelig uitpakken voor de NGF. De vraag dringt zich vervolgens op of er toch, als theorieën als die van Halle en Mohanan 1985 te abstrakt zijn, geen andere varianten van de lexikale fonologie zijn die enerzijds een goed alternatief bieden voor de NGF en anderzijds een aanpak als die van Halle en Mohanan ib. uitsluiten, zodat (elke abstrakte variant van) *SPE* evenzeer moet worden afgewezen.

Ook Booij en Rubach 1987 pakken het abstraktheidsprobleem niet aan in hun lexikaal-fonologisch alternatief voor o.m. Halle en Mohanan ib. Als in elk lexikaal-fonologisch model impliceren hun lexikale nivo's regelordening en ook binnen hun lexikale nivo's treedt een vaste, extrinsieke regelordening op. Booij en Rubach voegen postcyclische regels aan het lexikaal-fonologische model toe, en ze doen een poging om hun indeling in cyclische, postcyclische en postlexikale regels te handhaven door bepaalde klisisformaties lexikaal te behandelen. Gevallen als *heb-ik*, *krab-ik* beschrijven zij dan ook als gelexikaliseerde eenheden, omdat ze uitzonderingen vormen op de lexikale regel van final devoicing. De in de sekties 1.4. t/m 1.6. te bespreken klisisformaties uit het Stellingwerfs kunnen echter beslist niet worden beschouwd als behorend tot het lexikon. Men vergelijke met name de in sektie 1.6. gegeven argumentatie: de gepresenteerde formaties moeten wel postlexikaal zijn, omdat ze in bepaalde dialektgebieden ná een algemene fonologische regel ontstaan. Eenheden als [kʌj] (uit: /kɑ̃ni/ 'kun je'), [mɑj] (uit /mɑɡi/ 'mag je') ontstaan nl. in het synchrone systeem door deletie van de laatste konsonant van de stam, d.w.z. indien [i] 'je' volgt. Aangezien deze klisisformaties echter lang niet bij alle verba optreden moet de konklusie worden getrokken dat er in dit geval lexikaal bepaalde fonologische regels 'buiten het lexikon' aktief zijn. Diezelfde konklusie dringt zich al evenzeer op, als we de alternanten [mutn̩] vs. [mũn], [ʍɔdn̩] vs. [ʍõn] e.d. beschouwen. De distributie van deze alternanten is kennelijk bepaald door de syntaktische positie in de oppervlaktestruktuur. Naar gelang de positie in de zin dus wordt /t/ resp. /d/ gedeleerd (voor een uitvoeriger uiteenzetting zij verwezen naar sektie 1.4.). Ook nu is er sprake van lexikaal bepaalde regels, want het desbetreffende proces treedt bij maar vier, overigens zeer frekwent gebruikte werkwoorden op. Kortom, we hebben hier in twee gevallen te maken met postlexikale regels die toch lexikaal bepaald zijn - omdat ze van positieve

markeringen afhankelijk zijn. Daarom voldoen ze niet aan alle kenmerken van postlexikale regels, en al evenmin aan die van de lexikale regels, die immers niet, gelijk zinsfonologische regels, op de syntaktische oppervlaktestruktuur kunnen werken (zie voor een opsomming van alle kenmerken die regels uit de lexikale fonologie karakteriseren Sproat 1985:355-356 en Pulleyblank 1983).

Beide observaties uit het Stellingwerfs leiden tot de volgende *hoofdkonklusie: een rigide scheiding tussen zinsfonologische regels en woordfonologische regels moet worden afgewezen* in die zin dat er zinsfonologische regels zijn die naar per item bepaalde lexikale informatie luisteren. Terwijl tot op heden door zo goed als alle proponenten van de lexikale fonologie de zinsfonologische regels als algemeen, d.w.z. als uitzonderingsloos werden beschouwd, bewijzen de gereleveerde gevallen dus dat er niet-algemene, nl. o.m. door gegevens in het lexikon bepaalde 'post-lexikale' regels zijn. Daaruit volgt dat er zich eigenlijk geen goed lexikaal-fonologisch model als alternatief voordoet voor het *SPE*-kader dat in deze studie wordt besproken en gehanteerd onder vergelijking met de NGF, die een alternatief wil zijn. Integendeel, regels die alternanten als de bovengenoemde moeten verantwoorden vormen in *SPE* geen enkel probleem: morfosyntaktische labels, evt. aangevuld met fonologische, én/of diakritische (d.i. lexikaal bepaalde) tekens beschrijven in dat kader de juiste kontekst. (Een natuurlijke scheiding tussen 'woordstruktuur' en 'zinsstruktuur' volgt overigens uit Chomsky's lexikalistische hypothese (1970)). Konkreet betekent een en ander onder meer dat fonologische regels die klisisgevallen als de bovengenoemde beregelen de relevante woordgrenzen en morfosyntaktische kenmerken van *beide* leden van de formatie bevatten; het eerste lid van de formatie bevat een diakritisch teken (een positief regelkenmerk) dat de werking van de regel oproept die de slotkonsonant deleert indien /i/ 'jij' (of evt. /jɩm/ 'jullie') volgt. Lexikale regels zijn in de lexikale fonologie echter *binnen* woorden werkzaam en bevatten passende morfosyntaktische en evt. fonologische informatie. Overigens wezen Nespor en Vogel 1986:31-33 alsook Selkirk 1986 en Kaisse 1987 eerder al op het bestaan van zinsfonologische regels waarin geen morfologische, maar wel syntaktische kenmerken een rol spelen.[14]

In hun overzichtsartikel 'On the theory of Lexical Phonology' geven Kaisse en Shaw 1985 al blijk van enige reserve ten aanzien van Kiparsky's lexikale fonologie en morfologie anno 1985 (Kiparsky 1985). Hoopvol echter merken deze auteurs op: '...the dust has not yet settled on these and many other issues within Lexical Phonology, and we can no doubt look forward to several years of turbulence before it does.' (p. 24).

Inmiddels echter heeft Richard Sproat in zijn uitvoerige MIT-dissertatie (Sproat 1985) overtuigend laten zien dat a) het bestaan van een morfologische komponent - met name ook van een komponent gevormd door morfologische strata - moet worden afgewezen, b) dat de lexikale fonologie - verweven met de bedoelde morfologische nivo's - hetzelfde lot dient te ondergaan en c) dat het lexikon in de thans gangbare betekenis van het woord moet worden vervangen door een lexikon à la *SPE*, d.w.z. door een 'permanent lexikon' of 'datastruk-

tuur' in Sproat's terminologie. Deze komponent voorziet de overige komponenten waar nodig van door het basisitem (stam, woord of affix) voorgeschreven 'lexikale informatie'.

De *lexikale morfologie* (ad a) wordt door Sproat (p. 365-427) afgewezen vooral op grond van zijn ontkrachting van de argumenten waarop dit type morfologie gegrondvest was. Morfologische blokkering blijkt *geen* geldig argument te zijn voor een unidirektionele ordening tussen morfologische nivo's. Inzake enkele belangrijke analyses als die aangaande flexie van verbale en nominale samenstellingen en die van de relatie tussen compounding en zogeheten cocompounding, die nl. ten voordele van lexikale nivo's leken te pleiten, konstateert Sproat dat ze niet noodzakelijk leiden tot een ordening m.b.v. morfologische strata. Er bestaat verder een *ordeningsparadox* als gevolg van de aanhechting (in het Engels) van regelmatige meervoudsuitgangen aan het eerste lid van samenstellingen; die affixen moeten immers ook toevoegbaar zijn aan de samenstelling als geheel. Voorts vormt de in de lexikale morfologie (en fonologie) kennelijk niet uit te sluiten 'loop' een tegenargument tegen de voor deze theorie kruciale aanname van lineair geordende morfologische nivo's.

De *lexikale fonologie* (ad b) wordt door Sproat (p. 427-459) afgewezen op grond van zijn argumenten tegen het opaciteitsprincipe (ook: 'bracketing erasure') en de argumentatie waarop dat principe stoelt[15], tegen de cycliciteit van regels als kriterium voor een onderscheid tussen lexikale en postlexikale regels en tegen het principe van de struktuurbehoudendheid. In aansluiting op de eerder in deze sektie op grond van materiaal uit het Stellingwerfs genoemde argumenten tegen een strikte indeling in lexikaal-cyclische en postlexikale (algemeen-fonologische) regels moet hier worden opgemerkt dat Sproat (ib.: 446-448) aantoont, dat ook postlexikale regels cyclisch kunnen zijn. Daarmee is cycliciteit niet langer een kenmerk dat lexikale en postlexikale fonologie onderscheidt. Eveneens betoogt Sproat, zoals hiervoor ook werd gedaan naar aanleiding van Halle en Mohanan 1985, dat er naast cyclische ook niet-cyclische lexikale regels zijn (ib.:444-445). Klaarblijkelijk, en dat is in Sproat 1985 én in deze studie essentieel, is er niet zo'n uitgesproken verschil tussen tot het lexikon beperkte en postlexikale fonologie als in de lexikale fonologie en morfologie wordt geponeerd, afgezien van de speciale fonologische eisen die sommige affixen stellen, aldus redeneert ook Sproat ib.:353;459.

Een goed alternatief voor de in het vervolg van deze studie beschreven en vervolgens afgewezen theorie van de NGF vormt het neo-*SPE*-model van de grammatika als geschetst in Sproat 1985:483 e.v. Zonder dat dit model in al z'n konsekwenties valt te overzien, kan gesteld worden dat het enkele onomstreden vernieuwingen van de generatieve grammatika in zich op kan nemen, terwijl het die ruimte biedt aan fonologische regels inzake abstraktheid en ordening die kennelijk op z'n minst nodig is, gelet op de analyses in het vervolg van deze studie en op wat hier terzake is meegedeeld n.a.v. Halle en Mohanan 1985. In Sproat's model grijpen affixen dankzij hun morfosyntaktische kenmerken aan op geschikte, evenzo gekenmerkte en eveneens in het 'permanente lexikon'

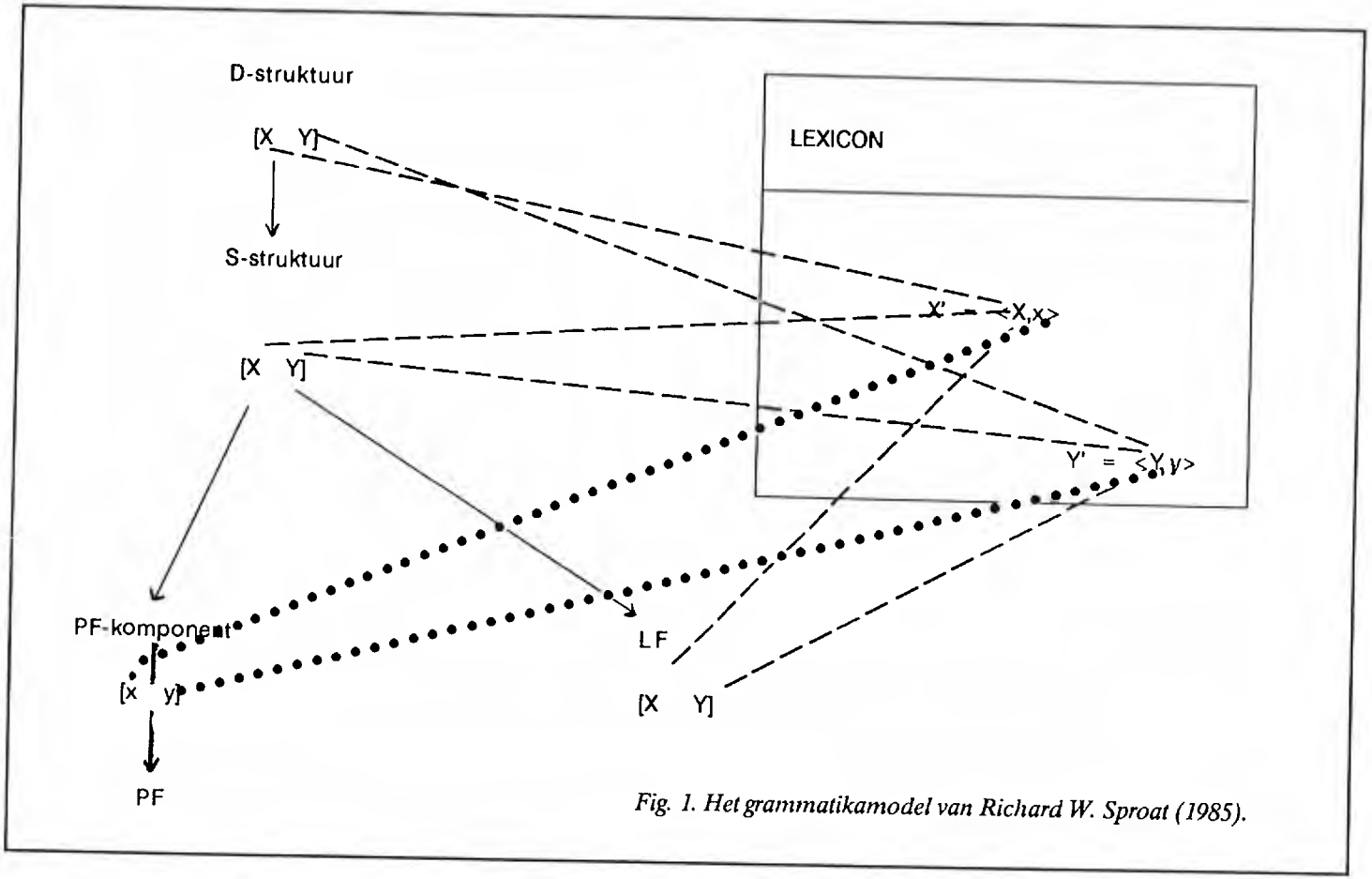

Fig. 1. Het grammatikamodel van Richard W. Sproat (1985).

opgeslagen stammen of woorden. Doordat morfologische nivo's in dit model ontbreken, is het ekonomischer dan de lexikale fonologie en morfologie (Sproat 1985:466), terwijl de lexikale informatie voortdurend toegankelijk blijft, d.w.z. in alle komponenten. Een soortgelijke morfologische richting werd ook al ingeslagen door Selkirk 1982b en 1984, Aronoff en Sridhar 1983 en Guerssel 1983 en 1985.

Alvorens deze sektie af te sluiten met een korte uitleg van Sproat's model in fig. 1 (p. 44) is het goed om de konklusie te herhalen dat er kennelijk wel ruimte moet zijn voor absolute neutralisatie en extrinsieke ordening, maar dat het nog steeds een probleem blijft welke principes deze artefakten van de SGF moeten inperken en in hoeverre dat moet gebeuren.

Sproat's model (fig. 1) kent, zoals op grond van het voorgaande ook verwacht mocht worden, geen morfologische komponent. Het lexikon bevat stammen, affixen en woorden (d.w.z. alleen 'idiosynkratisch komplexe'). X^1 en Y^1 bestaan uit X,x en Y,y, waarin X en Y staan voor de syntaktische helft van elk van deze twee lexikale vormen, d.w.z. voor de informatie die nodig is voor de invoer in de syntaktische komponent. In geval van 'morfologische afleiding' worden X en Y, evenals in geval van ongelede of idiosynkratisch komplexe woorden, in de syntaktische dieptestruktuur ingevoerd in een door Sproat niet nader aangeduide rudimentaire lexikale vorm en gecheckt op de mogelijkheid verenigd te worden, dus op de welgevormdheid van het woord dat in de syntaktische dieptestruktuur door de kombinatie van X en Y ontstaat. Deze 'test' vindt plaats op grond van de kombinatiemogelijkheden die de lexikale items X en Y vanuit het lexikon projekteren naar de formaties waarvan ze in de syntaktische komponent deel uitmaken en de beperkingen opgelegd door de kondities en principes van die komponent zelf. Ook in de syntaktische oppervlaktestruktuur (en in de Logical Form!) kunnen formaties als XY specifikaties uit het 'permanente lexikon' (of: 'datastruktuur') ontvangen. De informatie in het lexikon - voor afgeleide zowel als niet-afgeleide woorden - is dus bereikbaar op elk nivo van het model waar ze nodig is. Zo ook wordt lexikale fonologische informatie beschikbaar gesteld en kunnen dus ook diakritische tekens vanuit het lexikon in de fonologische komponent worden geprojekteerd. De delen x en y in fig. 1 vormen de 'onderliggende' fonologische helften van X^1 en Y^1. De fonologische interpretatie van xy vindt plaats met gebruikmaking van de in de fonologische komponent aanwezige fonologische regels die aangrijpen op items als xy. Het kan daarbij om algemene regels gaan, maar ook om niet-algemene. Die kunnen immers gestuurd worden door diakritische tekens die bij x en y horen en die dankzij de datastruktuur permanent beschikbaar zijn.

De eerder genoemde klitische vormen als [kʌj] 'kun je' ontstaan dus in Sproat's model zeker niet *in* het lexikon, en dat was ook waar het materiaal om vroeg. Immers, nadat /kʌn/ 'kun' op de juiste positie in de syntaktische oppervlaktestruktuur is gekomen, maakt het gebruik van z'n lexikale informatie dat het *n* verliest indien [i] 'jij' of [jĩm] 'jullie' volgt. De bijbehorende fonologische regel deleert vervolgens /n/ uit het reeds als /kʌn/ geïnterpreteerde morfeem.

0.2.3. De 'beperkte' rol van de diachronie

Recente ontwikkelingen in de historische taalkunde lijken de visie dat taalveranderingen kunnen worden begrepen als aanwijzingen voor de synchrone struktuur op losse schroeven te zetten. Is intussen de volgende uitspraak in Kiparsky 1968:174 tot een gemeenplaats geworden: 'What we really need is a window on the form of linguistic competence that is not obscured by factors like performance, about which next to nothing is known. In linguistic change we have precisely such a window', in de inleiding van Kiparsky 1982c:VIII vat deze auteur zijn recente inzichten inzake de rol van de diachrone taalkunde in de karakterisering van synchrone eigenschappen van taalsystemen als volgt samen: '...linguistic change is not as direct a 'window' on linguistic structure as one might have hoped. But insofar as we can specify the roles played by the other variables in change, it still gives us an accurate source of evidence whose importance grows as our conception of grammar becomes more richly articulated'.

Deze beperking is het gevolg van de verminderde rol toebedacht aan het evaluatiekriterium eenvoud, oftewel ekonomie in de selektie van grammatika's tijdens het proces van taalverwerving. Aannemelijk is gemaakt dat de taalverwerver weliswaar op grond van het taalaanbod de eenvoudigste grammatika opstelt, maar dat bij voortgaande verwerving nog niet eerder 'verwerkt' taalaanbod niet steeds op de eenvoudigste manier met het al in het taalvermogen aanwezige systeem in overeenstemming hoeft te worden gebracht. Zo zal eerder (op grond van *hono:ris* e.d.) verworven *honor* in het Latijn niet zijn 'geherstruktureerd' tot *honos*, doordat het verwante *honestus* en de regel die *s* omzet in *r* - ter verantwoording van alternanties als *flo:s* - *flo:ris* - later werden verworven. Zulke 'verkeerde analyses' in het proces van taalverwerving dus kunnen in formeel opzicht tot ingewikkelder grammatika's leiden, of soms tot even gekompliceerde (Kiparsky 1978:230). Daarom is er een theorie nodig over de 'interveniërende faktoren' die relaties leggen tussen de output van de grammatika, andere vormen die als output voorkomen, onderliggende eenheden of regels (i.v.m. opaakheid, vgl. p. 47)[16]; echter, 'Arguments that they (lees: bedoelde interveniërende faktoren) are required to select the synchronically correct grammar have not been forthcoming' (Kiparsky 1978:235). Het eenvoudskriterium is dus voorlopig slechts een zonder voorbehoud te hanteren maatstaf voor zover het de evaluatie van *synchrone* deskripties betreft.

Booij 1982-1983a:312 verbindt aan een en ander de konklusie dat de taalhistorie niet meer kan worden gebruikt als direkte evidentie voor linguïstische struktuur. Uiteraard zou dezelfde teleurstellende konklusie moeten worden getrokken voor de taalgeografie. Ook al is er in dit geval ongetwijfeld van minder interveniërende faktoren sprake dan bij vergelijking van 'het Mnl.' en het huidige Nederlands bijv. (vgl. ook noot 16), deze tak van taalwetenschap interpreteert immers waar mogelijk het synchrone, geografische naast elkaar als een opeenvolging van systemen in tijd. Dat Booij's gevolgtrekking echter te ver gaat volgt al uit het voorlaatste citaat van Kiparsky. Evidentie ertegen wordt

in deze studie met name geleverd in de sekties 1.1., 1.6. en 2.6., bijv. waar het uitblijven van verdergaande dissimilatie van diftongen bij bepaalde klitische vormen wordt opgevat als een aanwijzing voor de niet-lexikale status daarvan (sektie 1.6.; een status die bovendien juist niet wordt voorspeld door de kondities uit de NGF, waarmee deze theorie - opnieuw - wordt afgewezen).

De meer genuanceerde opvatting over de relatie tussen de diachronie en de struktuur van de grammatika houdt ook in dat *argumentatie met betrekking tot abstraktheid, voor zover die gebaseerd is op historische evidentie, opnieuw moet worden doordacht* (Kiparsky ib.). Dit betekent bepaald niet dat absolute neutralisatie zou zijn uitgebannen, integendeel. In o.m. mijn sekties 1.1.2. en 2.5. wordt juist aannemelijk gemaakt dat er sprake is van puur abstrakte segmenten. Een van de voornaamste bezwaren tegen absolute neutralisatie (vgl. p. 27 en Booij 1981a:71) bestond erin dat puur abstrakte vormen in de taalgeschiedenis blijkbaar nimmer door regelverlies aan de oppervlakte zijn gekomen, wat toch, gelet op de algemeen aanvaarde geldigheid van dit laatste mechanisme van verandering, heel goed mogelijk zou moeten zijn. Aangezien echter regelverlies vaak mede funktioneel gemotiveerd lijkt te zijn en de taalgebruiker de onderliggende, absoluut geneutraliseerde eenheid niet gemakkelijk kan 'herkennen' omdat dit geen oppervlaktevariant is, is de kans dát deze ooit (weer) aan de oppervlakte komt op zichzelf gering: zo lijkt het in sektie 2.5. bijv. niet waarschijnlijk dat /v/ en /ɣ/ aan de oppervlakte zullen komen als gevolg van het verlies van de desbetreffende strengtheningsregel. Bovendien is het aantal tot op heden veronderstelde gevallen van absolute neutralisatie ook erg gering (vgl. p. 35). Regelverlies zal dus in dit verband uiterst zelden kúnnen optreden.

Bedoeld 'niet herkennen' kan worden opgevat als het gevolg van een der bovengenoemde interveniërende faktoren. Deze zijn te rekenen tot een tweetal betrekkelijk nieuwe (taalverwervings-)evaluatiekriteria: komplexiteit, i.e. de omvang van de informatieopslag, en opaciteit, i.e. het relatieve gemak waarmee de struktuur van het systeem ontdekt wordt (Kiparsky 1974:197). In de al eerder genoemde sektie 1.1.2. is inderdaad sprake van een konkrete situatie die is ontstaan door zulke interveniërende faktoren. Het eerdere systeem met 'puur abstrakte segmenten' moet als zodanig worden opgevat enerzijds omdat een konkrete analyse op grond van de algemeenheid van de relevante devoicingsregel als implausibel moet worden beschouwd, anderzijds omdat de verandering naar een konkreter systeem juist als het bewijs voor het bestaan van een 'puur abstrakt' voorstadium te begrijpen valt. Taalverandering en dialektgeografie kunnen dus wel degelijk hulp bieden om de juiste grammatika te selekteren.

Zowel in de SGF-benadering als in die van de NGF wordt aangenomen dat een taalsysteem geïnternaliseerd wordt op basis van de ter beschikking staande *konkrete* (hoorbare) gegevens uit de voorbeeldtaal, maar Hooper's gevolgtrekking dat dit automatisch leidt tot het afwijzen van absolute neutralisatie omdat puur abstrakte segmenten niet in zintuigelijke zin waargenomen kunnen worden, wordt terecht bestreden door Dresher 1981:83: 'But even in theories allowing great abstractness, it is taken for granted that speakers formulate rules

which are based on surface forms.' De SGF verklaart m.b.v. een puur abstrakte schwa - die op grond van hoorbare vormen wordt aangenomen - de in mijn sektie 1.1.2. beschreven verandering beter dan de NGF. Op grond van de vermoede interveniërende faktoren is het nauwelijks denkbaar dat hier regelverlies zou optreden om het absoluut geneutraliseerde segment /ə/ weer aan de oppervlakte te brengen, waarmee Kiparsky's bedenkingen tegen absolute neutralisatie (vgl. mijn p. 35) opnieuw worden afgezwakt.

Er is kennelijk geen aanleiding om absolute neutralisatie als een marginaal fenomeen te negeren of zelfs volledig uit te bannen. Echter, sommige situaties met puur abstrakte segmenten blijken toch gemakkelijk te kunnen verdwijnen. De inperking van de groep van mogelijke absolute neutralisaties kan voorlopig wellicht geschieden door het eenvoudskriterium annex een gemarkeerdheidstheorie: in minder eenvoudige, (in onderdelen) gemarkeerde systemen kunnen - al dan niet analogische - vereenvoudigingen worden verwacht, aldus een ouder voorstel van Kiparsky. Deze auteur komt in een vrij recente publikatie (1982a:172) met een tamelijk verstrekkende nieuwe hypothese betreffende de taalverwervingsselektiekriteria in de vorm van een (nog nauwelijks geteste) konditie, nl. het zogeheten Derivational Simplicity Criterion: 'kies in geval van alternatieve maximaal eenvoudige grammatika's die met de kortste derivatie'.

0.2.4. De relevantie van het dialektonderzoek en de taalgeografie

Spreekt het voor zichzelf dat de analyse van elk taalsysteem in beginsel kan bijdragen tot de voortgang in de algemene linguïstiek, d.w.z. tot de kennis van de universele grammatika, taalgeografie als - wat mij betreft enige - interpretatie van de term dialektologie heeft blijkbaar een linguïstische rechtvaardiging nodig (aldus ook o.a. Van Bakel 1981). Hoebeke 1975:52 merkt in zijn overzicht van de Nederlandse dialektologie op '...that dialectology finds it hard to define its object of study'. In de in dit onderzoek gevolgde interpretatie van de plaats van de studie naar regionaal bepaalde variatie is van een dergelijk probleem geen sprake. Kreeg de taalvariatie in de dialektologie zijn behandeling doorgaans door pure toepassing van modellen van de synchrone grammatika, en droeg de dialektologie aldus zelden bij aan diskussies in de algemene linguïstiek (vgl. opnieuw Hoebeke 1975), de hier gekozen opstelling impliceert een exklusieve bijdrage aan de algemene linguïstiek, vergelijkbaar met bijv. de rol van de 19e-eeuwse taalgeografie inzake de theorie van de uitzonderingsloosheid (als gekenschetst o.m. door Koefoed en Schultink 1978).

De genoemde linguïstische rechtvaardiging nu bestaat erin dat lokale en regionale verschillen in een z.g. geografisch kontinuüm (vgl. mijn p. 18; 29-30, Chambers en Trudgill 1980 en Bynon 1977), niet zelden geïnterpreteerd kunnen worden als opeenvolgende taalstadia. Wanneer de desbetreffende chronologie inderdaad aannemelijk is gemaakt, kan men, zoals in sektie 0.2.1. al werd opgemerkt, uitspraken doen over de veronderstelde verandering in samenhang

met de organisatie van de grammatika. De mogelijkheid is dan geopend eigenschappen van het synchrone model af te lezen uit de verander(en)de struktuur. Daarbij valt op, dat de taalgeografie op unieke wijze bijdraagt aan diskussies in de algemene linguïstiek, waarmee niet alleen de positie van dit vakonderdeel wordt gekonsolideerd, maar zelfs verstevigd. Op deze mogelijkheden van de taalgeografie voor de algemene linguïstiek attendeerde ik overigens al eerder in Bloemhoff 1984.[17]

De funktie van het kontinuüm wordt met name gedemonstreerd in de sekties 1.1., 1.2., 1.6., 1.7., 1.8., 2.2., 2.6., alsook in 3.2. en 3.3. Wanneer (in een geografisch kontinuüm) een dialekt voorkomt met een verondersteld geval van absolute neutralisatie naast een dialekt waarin het desbetreffende segment wel aan de oppervlakte komt, zoals dat in sektie 1.1.2. aan de orde is, dan vormt dat op z'n minst een suggestie dat in het eerstgenoemde dialekt inderdaad een puur abstrakt segment voorkomt (een dergelijke redenering wordt ook gebruikt in Zonneveld 1981-1982:343-344). Taalgeografie, taalveranderingen, en daarmee vergelijkingen tussen historisch verwante systemen, kunnen aldus sterke aanwijzingen geven met betrekking tot de vermoedelijke struktuur én eigenschappen van de (universele) grammatika. Ze leveren echter nog geen 'rechtstreeks' bewijs: de werkelijke regels zijn mogelijk niet falsifieerbaar (Van der Hulst 1979a:219-220; Chomsky 1981a). Bedoelde dialektologische 'aanwijzingen' vindt men, zoals werd opgemerkt, vooral in de hierboven genoemde sekties.

Het is de toetsing van opvattingen en theorieën aan nieuw materiaal, die, aldus o.m. Hamans 1984, de meest vruchtbare vorm van dialektonderzoek is. Die motivatie, vermeerderd met de bijzondere mogelijkheden van het geografisch kontinuüm, maakt toetsing van de NGF aan materiaal uit een redelijk groot dialektgebied met vele lokale en regionale verschillen bijna tot een vanzelfsprekendheid. Zulk een onderzoek overigens is elders, voor zover bekend, nog niet tot stand gekomen.

0.3. De kenmerkende eigenschappen van de NGF

0.3.1. De NGF-kondities op regels

Wanneer men geen nadere beperkingen oplegt aan de generatieve grammatika, ontstaan gemakkelijk analyses met een niet meer als acceptabel te ervaren diskrepantie tussen de onderliggende en fonetische representaties (vgl. de sekties 0.1.3. en 0.2.1.). De vraag is echter op welke wijze zo'n beperking principieel moet worden aangebracht.

In de SGF zijn aanvullende kondities opgesteld die er voor moeten zorgen dat de selektie van de 'juiste' grammatika tot stand komt. Aldus funktioneert Postal's (1968) Naturalness Condition: 'The underlying representation of a form equals its surface phonetic representation, unless one has a reason (*a generalization*) to deviate' (citaat uit Trommelen en Zonneveld 1980). Zoals al werd opgemerkt echter kunnen zeer sterke generalisaties het aannemen van puur abstrakte onderliggende segmenten motiveren ('absolute neutralisatie'); zie voor vbb. uit het Nederlands en/of Nederlandse dialekten Zonneveld 1981-1982, Goyvaerts 1980, en Taeldeman 1980. Door middel van Kiparsky's 1973a 'sterke alternantiekonditie' (vgl. sektie 0.1.3.) werd een dergelijke analyse verboden, en wel omdat puur abstrakte segmenten moeilijk of in het geheel niet leerbaar geacht zouden moeten worden, en omdat in de geschiedenis van talen zulke segmenten nimmer door regelverlies 'aan de oppervlakte' zijn gekomen (vgl. mijn p. 27 en 47, en ook Van der Hulst 1977-1978:440). (Illustreert dit laatste argument de mogelijkheid diachrone taalkunde te hanteren bij de evaluatie van synchrone grammatika's, het is er - in tegenstelling tot het argument betreffende de leerbaarheid - tevens een voorbeeld van hoe taalkundige analyses kunnen leiden tot het opstellen van hypotheses over aan de grammatika op te leggen kondities).

In de NGF nu worden aan de grammatika enkele kondities opgelegd die, zoals al werd opgemerkt in sektie 0.2.1., niet zonder meer volgen uit de analyse van taalsystemen, maar vooral uit vooronderstellingen aangaande mogelijke en onmogelijke regels. Globaal gesproken onderscheidt de NGF zich van (diverse versies van) de SGF door: a) de invoering van kondities die de klasse van mogelijke grammatika's verder inperken dan Postal's Naturalness Condition en (varianten van) Kiparsky's Alternantiekonditie (vgl. sektie 0.1.3. en Kiparsky 1982c) en b) de invoering in de generatieve fonologie van een theorie over de syllabe. Een toetsing van Hooper 1976 is noodzakelijk, omdat de NGF-kondities (nog) strenger zijn dan bovengenoemde, eerder voorgestelde beperkingen, die te zwak zouden zijn omdat bepaalde abstrakte analyses er niet door worden uitgesloten (vgl. sektie 1.3. en Hooper 1976:8-11), en omdat de NGF door het poneren van genoemde kondities nogal sterk van het SGF-model afwijkende voorstellen doet, die neerkomen op een aanzienlijk beknotte scala van regels *en daarmee tevens op een eigensoortig taalveranderingsmodel. Kortom, in Hooper's woorden (1976:5): 'Given that the theory of generative phonology needs to be*

constrained, it is theoretically interesting to formulate the strongest possible constraints on the theory and then to investigate the consequences of these constraints'.

Het eerder (in sektie 0.2.1.) gesignaleerde probleem van de juiste abstraktie c.q. het gevaar van een aprioristische benadering spreekt nu echter des te nadrukkelijker. Zo worden bepaalde mineurregels afgewezen, evenals Kiparsky's als te zwak ervaren Strong Alternation Condition (ib.:8-11) omdat het wenselijk lijkt 'to constrain the theory to prevent such excessive abstractness in underlying forms, since there is so little evidence that native speaker competence is correctly represented by an analysis such as (...). It is necessary to place a constraint on the theory that is even stronger than the Strong Alternation Condition' (ib.:11).

Dergelijke beperkingen zijn aprioristisch omdat ze gebaseerd zijn op *veronderstellingen* over grenzen aan de taalverwerving en de abstraktiemogelijkheden van taalgebruikers. Zo sluit, aldus Hooper 1976:9-11, Kiparsky's sterke alternantiekonditie ten onrechte een procesmatig genereren van Spaans 'leche' ('melk') uit een onderliggende vorm /lakte/ niet uit. Daartegenover echter *geeft de NGF zichzelf in feite van te voren gelijk* wanneer Hooper 1976:22 haar centrale onderzoeksvraag: 'welke deskriptie representeert het best de geïnternaliseerde grammatika van de spreker' ook aldus formuleert: 'welke beschrijving heeft psychologische realiteit'? Haar impliciete antwoord luidt: een niet-abstrakte. Tot dusverre echter hebben konkrete fonologen als Hooper, aldus Goyvaerts 1980:55 '...failed to show that concrete solutions are *necessary* to account for certain data'. Ze lieten slechts zien dat een konkreet alternatief *mogelijk* is.

Signifikante beperkingen op abstraktheid zouden dus gezocht moeten worden in de analyse van natuurlijke talen. Zo zou, zoals werd opgemerkt in sektie 0.2.1., het imaginaire geval dat bepaalde regels altijd afhankelijk zijn van een nader op te sporen begrenzing van abstraktheid, geïnterpreteerd kunnen worden als een bepaalde konditie, waaraan vervolgens verklarende kracht kan worden toegekend (Dresher 1981:80).[18] In geval van de kondities van de NGF zijn de rollen echter andersom: de voorwaarden zijn gesteld en vervolgens wordt er empirische inhoud aan toegeschreven. *Al dan niet afhankelijk van deze beperkingen worden aan regels bepaalde (klusters van) eigenschappen toegekend. Deze eigenschappen zowel als de kondities zelf moeten in empirisch onderzoek worden getoetst om na te gaan of de NGF inderdaad een verbetering inhoudt ten opzichte van de SGF.* Zo noemt Gussmann 1980:12 het prematuur om, zoals in de NGF inderdaad wordt gedaan, van een indeling in twee regelkomponenten uit te gaan, nl. een zuiver artikulatorische en één waarin de klank-betekenisrelatie steeds een rol speelt. In ieder geval blijken de claims van de NGF een verschraling in te houden van de in de SGF veronderstelde bijzondere mogelijkheden van het (aangeboren) taalvermogen (zie hieronder). Daarom alleen al is een mogelijke verwerping van de NGF interessant. Wanneer echter in het volgende blijkt dat de in de NGF geldende regeltypologie inderdaad moet worden afgewezen en bijgevolg de veronderstelde relevante eigenschappen van regels of klusters daarvan, moet daar uiteraard niet zonder meer een terugkeer

naar de SGF in vroege versie in worden gelezen. Uit voortgaand empirisch onderzoek immers zal, zoals werd opgemerkt, moeten blijken welke kondities of eigenschappen de klasse van mogelijke grammatika's inderdaad beperken: vgl. de opvatting van Dresher dienaangaande (zie hierboven) en Kiparsky 1982a:173, die verrassenderwijs bij vergelijking van zijn lexikale fonologie met eerdere fonologische theorieën en gangbare syntaktische stromingen opmerkt '...that the main explanatory burden is carried *by simplicity and the structure of the grammar itself*, as opposed to conditions on rules or representation. The *only condition* we required was the essentially trivial *Elsewhere Condition'*. Zoals overigens in sektie 0.2.2. al werd betoogd, moeten de diverse varianten van de lexikale fonologie worden afgewezen, en staat de vraag naar beperkingen op abstraktheid weer open.

Welke zijn nu de beperkingen die het gezicht van de NGF bepalen? In de eerste plaats is er de No-Ordering Condition (NOC), overgenomen uit het model van de natuurlijke fonologie in Vennemann 1974, een konditie die inhoudt dat fonologische regels niet extrinsiek geordend zijn. Inmiddels overigens is gebleken dat voor de analyse waaruit Hooper 1976 meende te moeten opmaken dat de weg er vrij zou zijn voor extrinsieke ordening (reden waarom zij deze vervolgens met de genoemde konditie uitsloot), een acceptabel alternatief kan worden verkregen met behulp van een herziene alternantie-konditie (Van der Hulst 1979a:215-217). *Een verbod op extrinsieke ordening impliceert echter dat deze uitgesloten moet worden geacht én dat beschrijvingen erzonder superieur zijn.*

De tweede NGF-konditie is de *True Generalization Condition* (voortaan: TGC), die een reaktie is op de als te zwak veronderstelde alternantiekondities van Kiparsky (vgl. bijv. Kiparsky 1982c; zie ook mijn p. 10; 50-51), én op Vennemann's 1974:346-347 Strong Naturalness Condition, die te sterk is. Deze laatste konditie houdt nl. in dat lexikale representaties van niet bij een alternantie betrokken morfemen identiek zijn aan hun fonetische representaties, en dat lexikale representaties van 'wortels' identiek zijn aan een van de ook als oppervlaktevariant voorkomende allomorfen van het paradigma, plus een (vaak lege) set van suppletieregels. Hooper 1976:117 omschrijft het tweede deel van Vennemann's konditie aldus: 'For alternating forms (a morpheme with one or more allomorphs), one of the allomorphs is listed in the lexicon in phonetic representation, and the others are derived from it (...)'. Er moet nu een voorziening komen die een puur (fonetisch-) fonologische regel als final devoicing belet op onderliggende morfemen aan te grijpen. Bovendien valt in sommige gevallen niet uit te maken welke van meerdere allomorfen de vorm is waarvan de overige alternanten worden afgeleid. Er zijn zelfs gevallen waarin redelijkerwijs toch geen van de oppervlakte-alternanten als onderliggend kan worden gezien, tenminste, als men de overige varianten er niet door middel van ad-hoc regels van afgeleid wil zien. Hooper's hypothetische voorbeeld (p. 119) kan worden vervangen door een reëel geval, en wel uit het dialekt van Blokzijl (vgl. kaart 2, p. 19):

(6) [kɑt] - [kɑtjən] - [kɑtjis] 'kat-katje-katjes'
[bɑl] - [bɑltjən] - [bɑltjis] 'bal-balletje-balletjes'
[hys] - [hysjən] - [hysis] 'huis-huisje-huisjes'

Naast de verkleiningsuitgang /(t)jən/ van de sg. zien we in het meervoud van het verkleinwoord steeds ...[is] optreden. Uit de afleidingen in (6) blijkt dat de /i/-/ə/-wisseling niet wordt bepaald door de kwaliteit of kwantiteit van de voorafgaande segmenten. De relatie tussen /ən/ en /i/ uit de singularis- en pluralisvormen van het diminutief zal bepaald worden door de samenhang met de volgkonsonanten (en waarschijnlijk het accent). De onderliggende representant van het diminutiefsuffix zal die in (7) zijn:

(7) /tjin/ '-tje'

zodat in het geval van de singularis vokaalreduktie optreedt, en in geval van de pluralis *n*-deletie. Wanneer /tjən/ de onderliggende vorm zou zijn moet men een implausibele regel aannemen die /ə/ omzet in [i] in het meervoud; neemt men /tji/ als onderliggend dan moet behalve reduktie een implausibele regel optreden die /n/ toevoegt. De werkingen van vokaalreduktie vóór /n/ en *n*-deletie vóór pluralis-/s/ (een regel die ook algemeen werkt in aangrenzende dialekten) in geval van het diminutiefsuffix zijn daarentegen plausibel.[19] De Strong Naturalness Condition sluit echter /tjin/ als basisvorm uit, omdat deze niet aan de oppervlakte komt.

Vennemann's alternatief voor unieke lexikale representaties als in (7): een lexikon van woorden, wordt door Hooper 1976:118-127 verworpen ten gunste van een model waarin regelmatige woordvormings- en ook fonetisch gekonditioneerde processen als generatief en dynamisch gelden[20]: 'only phonological and morphonological sequences NOT predicted by productive rules will be listed in the lexicon' (ib.:127). Dit betekent dat (7) onderliggende vorm mag zijn, omdat *n*-deletie en vokaalreduktie (tot schwa) in deze konteksten produktief geacht mogen worden. Het puur abstrakte *morfeem* in (7) is dus in principe in de NGF wel toegestaan, absolute neutralisatie echter niet.

Hooper 1976:13 formuleert haar belangrijkste konditie op abstraktheid in de vorm van de genoemde TGC, een voorwaarde die aan *fonologische* regels wordt gesteld en in essentie door andere 'natuurlijke' fonologen is geaccepteerd (vgl. o.m. ib.:20):

'...all rules express transparent surface generalizations, generalizations that are true for all surface forms and that, furthermore, express the relation between surface forms in the most direct manner possible (...)'; de TGC 'claims that the rules speakers formulate are based directly on surface forms and that these rules relate one surface form to another, rather than relating underlying to surface form.' (ib.:13).

0.3.2. Bespreking van de NGF-regeltypologie

Weliswaar heeft de TGC als effekt dat er een duidelijk onderscheid ontstaat tussen P-regels (algemene, puur fonetisch-fonologische) en MP-regels, d.w.z. fonologisch niet-algemene, maar morfologisch en evt. tevens syntaktisch bepaalde; maar, zoals al werd opgemerkt, het moet juist de vraag zijn of deze indeling bij toetsing stand houdt, en 'It must be shown that this particular taxonomy provides illuminating descriptions of particular grammars and contributes to the development of a theory of UG' (d.i. de universele grammatika; Dresher 1981:85).

De effekten van de TGC zijn dat fonologisch gekonditioneerde regels in termen van fonologische kenmerken en grenzen ($ en pauze) worden geformuleerd. Woord- en morfeemgrenzen echter worden in de NGF bepaald door syntaktische en semantische inhouden (ib.:14).[21] Ze worden daarmee gerekend tot de niet-fonetische informatie, evenals diakritische tekens en syntaktische en morfologische kenmerken. Slechts in geval van een klankverandering in progressie kan in de NGF van een P-regel met uitzonderingen worden gesproken, en dan nog alleen indien evt. optredende morfologische, syntaktische en/of sociale faktoren 'blokkeren' maar niet konditioneren. *In geval van anders dan fonologische konditionering is er per definitie van een MP-regel sprake.* Aan dat regeltype schrijft Hooper 1976:15 de eigenschap toe dat fonologische kenmerken erin *veranderd* worden, en wel in omgevingen beschreven in morfosyntaktische of lexikale termen. Vervolgens echter (p. 127 e.v.) neemt ze voor deze regels *substitutie*[22] aan en somt daarom de desbetreffende alternerende segmenten op in een (archisegmentele) disjunkte lexikale representatie.[23] MP-regels nemen voorts deel aan de klank-betekenisverhouding in talen en heten daarom taalspecifiek, ze kennen gemakkelijk uitzonderingen en ze zijn waarschijnlijk fonologisch arbitrair. Ze ontwikkelen zich in de taalhistorie bovendien anders dan P-regels. Op p. 157-158 overigens meldt Hooper dat het in veel gevallen niet duidelijk is of een MP-alternantie fonologische kondities heeft, morfologische of beide.

Een P-regel ('a rule expressed in phonetic terms must actually correspond to the physical details of articulation' (ib.:16)) wordt gekonditioneerd door de fonetische omgeving en is regelmatig en doorzichtig. P-regels beschrijven de wijze waarop de oppervlakte-konstrastieve kenmerken zich voordoen in een fonetische omgeving. In samenhang daarmee wordt een causale relatie gepostuleerd tussen de fonetische omgeving en de strukturele verandering van de regel: 'Thus P-rules describe processes governed by the physical properties of the vocal tract (voetnoot weggelaten). Obviously, these processes are not random and totally language-specific, but rather their form and content can be predicted on universal principles. Thus it is further claimed that all P-rules are natural rules' (ib.:16-17). Afgezien van blokkering bij klankverandering in progressie, zouden P-regels uitzonderingsloos zijn.[24]

Na MP- en P-regel introduceert Hooper 1976:17 de via-regel. Deze regel legt een relatie tussen lexikale eenheden zonder dat er sprake is van een fonologisch procesmatige of een distributionele afleiding. De naar beide kanten gepunte pijl in de formele weergave van de via-regel staat dan ook slechts voor 'is gerelateerd aan' (ib.:47-48). Via-regels zijn niet produktief, en 'they do not represent any regular derivational relation' (p. 17).

Naast de P-, de MP- en de via-regel kent de NGF syllabifikatieregels, morfologische 'spell-out'-regels en de eerder genoemde woordvormingsregels. Anders dan in de SGF interpreteren de morfologische 'spell-out'-regels de abstrakte morfemen met dezelfde semantische inhoud slechts als invariante onderliggende morfemen indien de evt. alternerende vormen er door middel van algemene regels van kunnen worden afgeleid.

Produktiviteit is Hooper's kriterium om gelexikaliseerde morfologie af te zonderen. Van produktiviteit is sprake wanneer de betekenis voorspelbaar is op grond van de samenstellende delen en wanneer de mogelijkheid aanwezig is van het samengaan van een suffix met elke lexikale vorm van de geschikte kategorie, terwijl bovendien produktieve suffixen doorgaans meer konstant blijven. Het verschil tussen produktieve en gelexikaliseerde morfologie - vgl. Hooper 1976:45 e.v. - is echter in de NGF niet altijd even duidelijk. Op p. 127 worden regelmatige woordvormingsprocessen als generatief en dynamisch gezien, terwijl inderdaad fonologische en morfonologische sekwenties niet door produktieve regels voorspeld, worden opgesomd in het lexikon. 'Uitzonderingsloze MP-regels' worden als zodanig niet behandeld, maar vanwege hun algemeenheid zou men ze ook in Hooper's opvatting als 'produktief' willen aanmerken, dit n.a.v. haar uitspraak 'Productive morphophonemic alternations, such as those in the verb paradigm, are generated by morphophonemic rule' (ib.:48). Echter, aan de hand van diverse voorbeelden maakt Hooper duidelijk (vgl. bijv. p. 156 e.v.) dat stamalternanties die beperkt zijn tot 'a certain class of verbs' worden verantwoord door MP-regels die segmenten uit *lexikale opsommingen* distribueren, wat neerkomt op een interpretatie van morfologische produktiviteit op basis slechts van *semantische voorspelbaarheid*. Wanneer geen 'produktieve relatie' is aan te wijzen, zouden we volgens de NGF via-regels moeten aannemen. Dit regeltype echter is in deze theorie pas aan de orde wanneer van enige regelmatige afleidingsrelatie geen sprake is.

Op p. 129-131 neemt Hooper (ib.) met instemming Hudson's model (1974, 1975) over dat op p. 128 weliswaar bedoeld heet te zijn voor de beregeling van niet-produktieve alternanties, maar dat door haar wel wordt gehanteerd voor de beschrijving van regelmatige pluralisering in het Engels. Op p. 161 wordt met betrekking tot stamalternanties gesteld dat 'The forms of the verb paradigm are considered to be productively related and are thus derived from a common stem by the application of morphological rules, MP-rules and P-rules'. Wanneer er van zulke *produktieve* relaties sprake is, blijken MP-regels die stamalternanties beregelen ook die in afgeleide vormen te kunnen voortbrengen. Is er daarentegen sprake van een improduktieve relatie tussen de

verschillende morfosyntaktische kategorieën, dan blijken de lexikale ingangen vaak veranderd, zodat de MP-regels er niet meer op kunnen werken; nu is de beurt aan de via-regels (p. 161-165).

Vijf hoofdstukken tenslotte wijdt Hooper 1976 aan de theorie van de syllabe, zowel met betrekking tot de diachronie als tot de synchronie. De noodzaak van het voorkomen van deze eenheid in de taaltheorie en de wijzigingen die in deze fonologische eenheid optreden als gevolg van interne en externe verhoudingen vormen de voornaamste aandachtspunten in de NGF. Gezien de recente stroom van publikaties in het kader van de niet-lineaire fonologie is de NGF-bijdrage in dezen minder relevant geworden. Een nadere beschouwing van enkele deelaspekten ervan echter, waarover meer in hoofdstuk 3 van deze studie, is wellicht van belang voor het vervolg van het generatieve onderzoek naar syllaben en segmenten, en met name ook naar de wijze van verandering in deze fonologische eenheden.

0.3.3. Gevolgen van de beperkingen die de NGF oplegt

Moeten karakteriseringen als tot dusver gegeven op de empirische waarde ervan worden getoetst, ook de konsekwenties aangaande de formalisering van regels alsmede het (mor)fonologische veranderingsmodel dat de NGF oproept vragen erom, ook anno 1991, getest te worden aan de hand van een uitgebreid korpus. Wat de bedoelde formuleringen betreft: MP-alternanties worden, omdat er niet van een (algemene) P-regel sprake is, in de NGF beregeld door middel van *distributieregels*, die werken in geval van de aanwezigheid van een bepaalde disjunktieve lexikale representatie, uiteraard als gespecificeerd in de fokus van de regel. Deze lexikale representatie bestaat uit de segmenten - d.w.z. uit de niet op grond van fonologische redundantieregels voorspelbare eigenschappen ervan - die in de diverse oppervlaktevormen van het item voorkomen. (Bedoelde segmenten zouden in een *konsekwente* NGF eigenlijk volledig gespecificeerd moeten zijn omdat aldus de distributie van de segmenten niet op basis van abstrakte, i.e. nimmer aan de oppervlakte komende, zelfs niet volledig gespecificeerde segmenten zou plaatsvinden (vergelijk ook noot 23)).

MP-distributieregels en de bijbehorende lexikale representaties worden nu geformaliseerd als in (8)a en b (in de praktijk geeft de NGF de lexikale disjunkties niet weer met behulp van featurespecifikaties):

(8)a /s$\left\{\begin{matrix}\text{ɪ}\\ \text{ʊ}\end{matrix}\right\}$ŋə/ (stam van Stellingwerfs [sɪ̃ŋ:] 'zingen')

b $\left\{\begin{matrix}\text{ɪ}\\ \text{ʊ}\end{matrix}\right\} \rightarrow \left\{\begin{matrix}\text{ɪ/presens}\\ \text{ʊ/elsewhere}\end{matrix}\right\}$

De disjunktieve lexikale representatie in (8)a fungeert als diakritisch teken voor mineurregel (8)b. Door empirisch onderzoek moet nu worden vastgesteld of de taaldeskriptie beter uit is met het gebruik van konfiguraties als in (8) dan wel met niet-algemene SGF-regels die werken door middel van diakritische tekens uit de SGF, d.w.z. rule features. In MP-regels als (8)b maakt de NGF tevens gebruik van Kiparsky's elsewhere-principe (1973b:94), dat erop neerkomt dat waar regels op dezelfde set van elementen aangrijpen de minder algemene regel voor zijn kontekst gespecificeerd wordt, en de algemene niet, terwijl de minst algemene regel eerst wordt toegepast. In Hooper's NGF heeft dit voor de diachronie de konsekwentie *dat de elsewhere-alternant*, i.e. de meer algemene, *zich zou uitbreiden, hetgeen uiteraard om empirische bevestiging vraagt*. Zo lijkt een uitbreiding ten gunste van de elsewhere-alternant in (8)b, die dus ten koste zou gaan van de 'basisvokaal' /ɩ/, nauwelijks te verwachten, terwijl het gebruik van SGF-regelkenmerken: bij mineurregels positieve kenmerken, bij majeurregels negatieve, meer in overeenstemming lijkt te zijn met het koncept 'uitzondering' (vgl. ook sektie 1.3.). Daarom voorspelt dit gebruik op voorhand zowel regelverlies (het verloren gaan van positieve uitzonderingen) als regeluitbreiding (idem van negatieve uitzonderingen) beter. *Ook het NGF-taalveranderingsmodel dient dus op zijn realiteitsgehalte en interne konsistentie te worden onderzocht,* omdat Hooper pretendeert dat de wijze waarop de SGF de klasse van mogelijke veranderingen beperkt, inferieur is vergeleken bij de wijze waarop de NGF dat doet.

Het diachrone model dat de NGF met zich meebrengt ziet er globaal aldus uit: P-regels worden als algemene regels toegevoegd, waarbij ze meteen alternanties veroorzaken. Vervolgens kunnen door morfologisering MP-regels ontstaan, nl. als er sprake is van een morfosyntaktisch paradigma. Is dat niet het geval, dan treedt meestal weldra herstrukturering op van het lexikale item, en/of er ontstaan doubletten. Dit proces wordt meteen gevolgd door defonologisering van de oorspronkelijke P-regel, en evt. door het ontstaan van via-regels. MP-regels en via-regels kunnen vervolgens verloren gaan (Hooper 1976:84 e.v.).

Herordening (d.w.z. van extrinsiek geordende regels) is door de NOC uitgesloten, terwijl *regeltoevoeging nu niet aan competencefaktoren, d.w.z. aan de abstrakt-formele struktuur van de grammatika wordt gerelateerd* zoals dat in de SGF geschiedt (een verklaring in termen van de eenvoudsmetriek is overigens in die theorie zonder meer niet mogelijk), maar wordt verklaard uit een theorie over fonologische tendenzen annex de lexikale diffusietheorie (vgl. Van der Hulst 1978 en 1979b). Op grond van universele tendenzen nl. ontstaan, na 'overdrijving' van de fonetische tendens, taalspecifieke regels die worden geleerd. Daarbij kan de eerst algemene regel worden geblokkeerd daar waar door werking ervan morfologische informatie verloren zou gaan. Vervolgens wordt de regel gekonditioneerd (door klank-betekenisverhoudingen in flexie of derivatie). In de NGF nu is het eerste stadium te verklaren uit fonetische theorieën, de overgang naar MP-regel echter - *die in feite neerkomt op regeltoevoeging - moet toch alsnog (mede?) uit competencefaktoren worden verklaard.*

Het eerste stadium: *het binnenkomen van de P-regel in de grammatika* is mede te danken aan een 'leerproces'; *de 'internalisering' van zo'n regel kan dus eigenlijk ook als voortvloeiend uit competencefaktoren* worden beschouwd.[25] Verklaart de SGF *deze* regeltoevoeging inderdaad niet (en de NGF evenmin of althans niet met betrekking tot alle typen regeltoevoeging), de NGF poneert nu dat morfologisering voortkomt uit een behoefte aan vorm-betekenissystematiek (Hooper 1976:87 e.v.), maar deze theorie blijft hier erg vaag en oppervlakkig: '*Whatever the causes,* the loss of a phonetically conditioned rule leads to restructuring and the development of an MP-rule where productive morphological paradigms are involved' (p. 91, mijn kursivering). De NGF laat het eveneens afweten met betrekking tot de verklaring van het verdwijnen van MP-regels (zie echter mijn sektie 1.8.), en is met zichzelf in tegenspraak wanneer zij de klasse mogelijke nieuwe regels beperkt tot innovaties die een puur fonetische funktie hebben (Hooper 1976:85); immers, MP-regels zijn op een gegeven moment 'nieuw', al dienen ze geen fonetisch belang, althans in Hooper's opvatting.

Regelvereenvoudiging, een SGF-beschrijvingsartefakt, komt in Hooper's visie neer op het toevoegen van nieuwe P-regels aan de grammatika: het betreft klankprocessen die gerelateerd zijn aan natuurlijke tendenzen. Regelvereenvoudiging als veranderingsmechanisme wordt in de NGF alleen gebruikt ter verklaring van het verlies van alternanten uit de lexikale disjunkties die als input voor MP-regels dienen. Een voor de hand liggende onderzoeksvraag is dus: welke formele vereenvoudigingen zijn in het proces van taalverandering blijkbaar mogelijk, en welke typen regeltoevoeging doen zich eigenlijk voor?

0.4. Kritische notities vooraf

Gaf de uiteenzetting van de theorie der NGF al terloops aanleiding tot het maken van aanmerkingen, in deze sektie volgen nu eerst een aantal 'bezwaren vooraf' die, grotendeels onafhankelijk van de toetsing zelf, enkele uitgangspunten van de NGF al aan het wankelen brengen. Daarna worden de voornaamste bezwaren uit een aantal besprekingen van Hooper 1976 samengevat. Terwijl, zoals al werd opgemerkt, Hooper 1976:17 de indruk wekt geen waarde te hechten aan de eventuele fonologische kontekst van MP-regels, heet het op p. 172: 'I have no answer to the question of the extent to which morphophonemic alternations are conditioned phonologically or morphologically. But I consider it to be an important question that must be answered before we can hope to approach psychological reality with the grammars we write.' Hoewel de auteur voortdurend de indruk vestigt - ook door het overwegend gebruik van morfosyntaktische kenmerken in MP-regels - dat MP-regels fonologisch arbitrair zijn, noemt zij toch gevallen waarin - soms blijkens optredende veranderingen - de fonologische kontekst niet gemist kan worden. Dit betekent in ieder geval dat MP-regels *latent* fonologisch (kunnen) zijn (dat wil hier zeggen: zonder dat assimilatie of fonologische verandering duidelijk *blijkt*), wat in feitelijke tegen-

spraak is met een belangrijke standpuntbepaling in de NGF. Op p. 14 zegt Hooper nog wel met zoveel woorden: 'Another extremely important effect of restricting the concept 'possible rule' as it is restricted in NGF is that certain clear rule types emerge, each with their own characteristics'.

De regeltypologie voortvloeiend uit de NGF is, zoals gezegd, niet het gevolg van zeer uitvoerige analyses, maar van het opleggen van kondities en van definities van regels aan de beschrijving. Redelijker en voor de hand liggender is het om uit de beschrijving van natuurlijke talen typologieën te distilleren, nl. in die zin dat op basis van de voor het genereren van de grammatikale vormen noodzakelijke eigenschappen een indeling in de verschillende regels spreekt. Daarmee wordt het beeld ontstaan door de (blijkens de in deze studie beschreven analyses) onjuiste voorwaarden van TGC en NOC, vervangen door een genuanceerder beeld, onder meer van meerdere soorten P-regels en van de rol van fonologische kondities die MP-regels ook vaak hebben. Dit laatste mag natuurlijk niet leiden tot onderschatting van de semantische rol die MP-regels doorgaans kennelijk spelen.

Een regeltypologie, voortvloeiend uit de mechanismen werkzaam in een door z'n algemeenheid hoog gewaardeerde grammatika zou idealiter uitspraken moeten kunnen verantwoorden van - vooralsnog tentatieve - types als: algemene fonologische regels dragen nimmer bij in de vorm-betekenissystematiek; morfosyntaktisch gekenmerkte regels verwijzen nooit naar abstrakte segmenten, etc. Daarvoor is het echter nodig dat een en ander door empirisch onderzoek wordt bevestigd of ontkend. De bewijslast tegen abstrakte segmenten bijv. ligt uiteraard bij de NGF-fonologen. Zolang de TGC en NOC niet in ruime mate worden getoetst, wordt in de NGF een zeer interessante claim, nl. het voorkomen van puur abstrakte segmenten in het lexikon, op voorhand opgegeven. Dresher 1981:82 argumenteert dan ook terecht tegen Hooper 1976: 13 dat, wanneer deze stelt dat een hypothese betreffende de aanwezigheid van abstrakte segmenten niet in empirisch onderzoek kan worden getoetst, zij in feite zou moeten demonstreren dat nimmer empirische evidentie kan worden verkregen. Onderzoek naar het empirisch gehalte van puur abstrakte segmenten komt dus neer - dat impliceert Dresher's kritiek - op het in analyses nagaan of de data zich op zo'n wijze voordoen dat ze volgen uit een abstrakte theorie eerder dan uit een konkrete.

Kunnen MP-regels latent fonologisch zijn, zo ook kunnen P-regels *latent morfologisch* zijn. Aan P-regels nl. kán blijkbaar soms een semantische rol worden toegeschreven: vgl. in dit verband Wurzel's 1980 beschrijving van morfologisering[26] en die van Dressler z.j. Voor het Nederlands valt hier te denken aan de regel voor final devoicing. Het onderscheid stemhebbend-stemloos aan het lettergreepeind kan nl. in principe worden opgevat als bijdragend aan het betekenisverschil enkelvoud-meervoud. In feite ontbeert de NGF een voorwaarde om zulke (algemene) P-regels die ook als gevolg van aanhechting van affixen werkzaam zijn, als MP-regels te kunnen karakteriseren (tenzij ze niet algemeen zijn, maar dan wordt hen *per definitie* een MP-status opgelegd). Final devoicing is zo'n P-regel waarin de mede-betekenis-specifice-

rende rol die aan deze regel kan (moet?) worden toegedacht niet in de formulering tot uitdrukking komt.[27] Neutraliserende P-regels heten in Dressler z.j. dan ook fonologisch onnatuurlijk, omdat ze niet 'fonologisch iconisch' zijn. Hooper's 1976:15 verwijt: 'In TGP no clear distinction is made between rules with phonetic conditioning versus rules with non-phonetic conditioning, because there are not strong constraints (such as the True Generalization Condition) that specify how a rule should be formulated... ' is dus in feite een verwijt ook aan het eigen adres, omdat ook de TGC niet dwingt tot opname van niet-fonetische formele eigenschappen in neutraliserende, algemene (P-)regels, of erger: dit zelfs niet ter diskussie stelt. Dresher 1981:85 is dan ook te mild wanneer zij aldus kritiseert: 'While the effect of incorporating the TGC into a theory is that a clear division emerges between P-rules and MP-rules...'[28].

Door het (al dan niet latente) tweezijdige karakter van veel regels ontstaat het probleem dat veronderstelde MP-regels bij uitbreiding over andere domeinen gezien kunnen worden als het gevolg van morfologische tendenzen en/of als het gevolg van uitbreiding van fonologische regels: vgl. mijn sekties 1.2., 1.3. en 1.8., waarin het empirisch onderzoek dat aan deze studie ten grondslag ligt, een en ander bevestigt. Er worden vooral aanwijzingen geleverd voor het fonologisch karakter van sommige MP-regels.

Een ander probleem betreft de elsewhere-alternant (vgl. p. 57). Deze heet dan wel 'basic', maar wordt niet opgevat als (invariant) onderliggend; de alternanten in lexikaal disjunkte representaties als (8)a bestaan 'naast elkaar'. Hooper 1976:130 en elders vindt dus, zich aansluitend bij Hudson 1974 en 1975 en ook bij Skousen 1975, dat MP-regels geen onderliggende vormen veranderen. Als gevolg hiervan ontstaat redundantie in het regelmechanisme. De segmenten worden opgesomd én in de lexikale representatie, én in de regel (vgl. in dit verband ook Kiparsky 1973d:9 geciteerd in Dresher 1981:100).[29] Hoewel de NGF eenvoud en algemeenheid van regels claimt en extrinsieke ordening afwijst, aanvaardt deze theorie niet de plezierige konsekwentie van een derivationele relatie in het algemeen, nl. '... a *simplification* of the mental inventory, so that lexical entries serve as representations of basic forms *and* their derived variants' (Bradley 1980:37; zie overigens Booij 1982-1983b:171-172 i.v.m. deskriptieve problemen dienaangaande).

Bovendien worden 'regels met uitzonderingen' als (8)b (p. 56) voorgesteld als uitzonderingsloos. Hooper vindt echter lexikale representaties als in (8)a akseptabeler dan het gebruik van invariante onderliggende vormen: het voordeel zou zijn dat lexikale vormen en distributieregels nu op direkte wijze aan elkaar zijn gerelateerd, eerder dan in geval van een diakritisch teken als medium. Uit later werk van Hooper (1979:109) volgt zelfs dat zij inderdaad het uitzonderingskarakter van MP-regels annex disjunktieve representaties ontkent, nl. wanneer zij alle, dus ook MP-regels, ziet als beantwoordend aan de TGC - waarmee zij in feite een konditie die juist de door haar beoogde indeling in typen regels teweeg bracht, afzwakt. Onderzoek inzake de vraag of er sprake is van 'verandering' of van distributie bij de beregeling van MP-alternanties is dus gewenst, evenals met betrekking tot de vraag of en zo ja hoe de status van niet-

algemeenheid van MP-regels tot uitdrukking moet komen. De betrekkelijk nieuwe NGF-MP-distributieregel moet meer dan eens op het deskriptief vermogen ervan worden getoetst.[30] Zonder dat Hooper het signaleert, kan bijv. haar regel op p. 159 niet aangrijpen op de lexikale ingangen die ze vermeldt op p. 161, omdat daarin de voor de werking van de regel benodigde vokalen /e/ c.q. /o/ ontbreken.

De status van via-regels is een principieel andere dan die van MP-regels, zoals al werd opgemerkt. Deze regels leggen, zoals Van der Hulst 1977-1978: 443 ze negatief kenschetst, een relatie van verwantschap tussen lexikale eenheden 'zonder dat sprake is van een afleiding of distributie'. De via-regel moet dus gezien worden als een buiten het synchrone systeem staande, in beginsel diachrone, bij taalbeschouwing opgestelde relatie, waaraan in de SGF wat de synchrone beregeling betreft geen behoefte is omdat, wanneer er van geen algemene noch van een majeur- of mineurregel sprake is, redundantieregels de resterende regelmatigheden kunnen beschrijven - zodat ook de fonologische kontekst tot uitdrukking moet komen, waarvan overigens in Hooper's via-regels ten onrechte wordt geabstraheerd (zoals ook in Booij 1981a:140-141 wordt opgemerkt). Evidentie voor het bestaan van via-regels in de synchrone systematiek wordt in de NGF niet gegeven, de realiteit ervan wordt slechts verondersteld. Aktualisering van verbanden als door via-regels uitgedrukt leidt in Van Marle en Koefoed 1980-1981 echter tot de aanname van zogeheten betrekkingen tussen oppervlaktevormen, op grond waarvan *procesmatig* nieuwvormingen ontstaan.[31] Uiteraard zou moeten worden overdacht tot welke konsekwenties deze aktualisering van betrekkingen leidt met betrekking tot de inrichting van het synchrone model.[32]

De belangrijkste elders geleverde kritiek op Hooper 1976 behelst aanzienlijke bezwaren tegen de TGC, de NOC en de daarmee samenhangende NGF-regeltypologie. De hypotheses met betrekking tot de klasse van mogelijke regels en de sterke claims die de NGF daarmee zou doen over het menselijk taalvermogen worden bestreden in Van der Hulst 1979a, Dresher 1981, Gussmann 1980, Householder 1979:259, Verluyten 1982 en Odden 1979:440 e.v. Zo vindt o.a. de laatstgenoemde auteur (p. 454) een beperking op absolute neutralisatie alleen acceptabel als dit niet ten koste gaat van de algemeenheid van de beschrijving en/of van de verklarende kracht elders. Hooper's doel heet dan ook 'impoverishing phonological theory' (ib.:440) en Dresher 1981:84 formuleert aldus: '...[Hooper's] assumption of a very impoverished UG [universele grammatika], when taken together with her crippling methodological stance on testable hypotheses, virtually guarantees that NGP makes much weaker claims about possible languages than does TGP.' (zie ook sektie 0.2.1.).

Op empirisch onderzoek gestoelde diskonfirmatie ondervinden de TGC en NOC in o.m. Dresher 1981, Van der Hulst 1979a en Odden 1979. Harris 1978: 59 noteert: '...that even what seem to be 'the strongest possible constraints on abstractness in phonological description' may turn out, on close examination, to have little or no empirical content.' Naar aanleiding van diverse analyses waarin

het mogelijke voorkomen van abstrakte segmenten en extrinsieke ordening is onderzocht, wordt meestal betoogd dat een SGF-aanpak als plausibeler moet worden gezien, of dat, in gevallen waarin van zeer algemene alternanties sprake lijkt te zijn, de NGF door haar kondities gedwongen is een item-and-arrangement-model te hanteren met alle nadelige gevolgen vandien. Vgl. bijv. Jensen 1978:670, Odden 1979:452-453 en Dresher 1981:98-101 naar aanleiding van de beregeling van meervoudsvorming in het Engels. De NGF karakteriseert in dezen algemene processen als vokaalepenthese en devoicing als toevalligheden, waardoor Hooper '...must allow suppletion to underly phonetically regular and productive as well as nonproductive and irregular processes (...) suppletion merely appears to be a notational variant of extrinsic rule ordering' (Odden 1979:452; vgl. opnieuw Dresher 1981:98-99). Aangezien de desbetreffende regels ook voorkomen in geval van het klitische possesief *'s* en in geval van klitisch gedrag van de derde pers.sg.presens *is*, moet er van een algemene vokaalepenthese sprake zijn, terwijl devoicing van /z/ wordt belet doordat de ingevoegde vokaal dit segment aan de devoicingsregel onttrekt (bloedende ordening). De NGF echter benadrukt de algemeenheid van de epentheseregel niet dan door 'representing all words having sibilants that might appear in the relevant environment in some form with a suppletive matrix.' (Odden 1979: 452-453). En als gevolg van de in de NGF gehanteerde NOC kunnen de effekten van genoemde epenthese en devoicing weliswaar anders dan door middel van extrinsieke regelordening worden beschreven, echter niet verklaard: '...such a 'solution' is clearly bereft of any explanatory value; it substitutes a list of facts for a theory from which the facts follow' (Dresher ib.:99).

De disjunctieve matrices in geval van de MP-alternanties staan, aldus Odden 1979:454, te heterogene fonologische afstanden toe. De juistheid van het ontbreken van diakritische tekens in MP-regels wordt betwijfeld in Harris 1978, terwijl in het geval van diskontinue morfemen er helemaal geen sprake van hoeft te zijn dat sprekers betekenis hechten aan alternerende stamvokalen (Amastae 1978).[33]

Kritiek is er ook op het feit dat de via-regel nauwelijks aandacht krijgt. Dit koncept is 'simply the phonological counterpart of Jackendoff's 1975 lexical redundancy rules. No more will be said about them here', aldus Jensen 1978: 670. Wanneer men zou besluiten een vaag koncept als de via-regel in de grammatika toe te laten, zelfs al hoort dit type niet tot de 'rules that are utilised in natural sentence generation that the generative phonologist is interested in stating', dan nog kan zo'n grammatika niet worden geschreven, omdat er geen principiële grond is om te bepalen welke vormen aan elkaar gerelateerd zouden moeten worden, aldus Love 1981:203. Met betrekking tot de syllabestruktuur wijst Van der Hulst 1979a:224-225 op twee belangrijke tekortkomingen: hoe dienen taalspecifieke syllabestruktuurkondities te worden afgezet tegen universele kondities, en hoe wordt de syllabe gedemarkeerd?

Het diachrone model schiet blijkens Amastae 1978 en Mayerthaler 1981 tekort op het punt van de voorspellende waarde van het elsewhereprincipe: in MP-regels kan blijkbaar alleen de 'elsewhere-alternant' worden bepaald *nadat*

leveling is opgetreden. Kommentaar hoofdzakelijk in prijzende zin op het taalveranderingsmodel van de NGF wordt geleverd in Van der Hulst 1979a:226 e.v., al schenkt Hooper zijns inziens te weinig aandacht aan regelverlies: alleen geïnverteerde regels worden als regels opgevoerd die gemakkelijk verloren kunnen gaan, maar dit veranderingstype wordt overigens nauwelijks gekarakteriseerd. Het NGF-model heeft volgens velen het voordeel van het principiële onderscheid tussen fonetisch en grammatikaal gemotiveerde veranderingen, de interpretatie van toegevoegde regels als fonetische processen ('regeltoevoeging' is, zoals gezegd, inderdaad een zwakke plek in de SGF, vgl. Van der Hulst 1978) en de meer funktionele benadering van regelverandering. Daardoor biedt deze theorie, aldus Van der Hulst 1977-1978:454, betere perspektieven dan het standaardmodel, terwijl de voordelen worden behouden die 'volgen uit de visie op taal als regelsysteem, dat onderliggende vormen omklapt in fonetische vormen, waarbinnen diachrone veranderingen geformuleerd kunnen worden volgens strenge eisen t.a.v. ekspliciteit en waarmee het *mogelijk* is verschillende typen veranderingen te herleiden tot verschillende wijzigingen in het regelsysteem' (ib.).

Nu de stroming van de lexikale fonologie en morfologie aan belang lijkt in te boeten (vgl. sektie 0.2.2.) doet zich de vraag voor naar Hooper's recente positie. In haar uitvoerige *Morphology, a study of the relation between meaning and form* (1985; vanaf plm. 1980 publiceert Hooper onder de naam *Bybee*) blijkt zij nog steeds achter de NGF te staan, die ze een poging noemt tot een formele theorie inzake de willekeurigheid ('arbitrariness') in de morfonologie; de NGF is aldus een antwoord op *SPE* (p. v). De SGF blijkt ze nog steeds te verguizen: 'Considerable evidence that calls for the rejection of the first model (bedoeld is *SPE*) has been amassed over the last dozen years or so' (p. 112), terwijl ze haar 'eigen' NGF nog iets meer afstand laat nemen van SPE. Ze wijzigt haar theorie nl. ten gunste van de Natuurlijke Fonologie van Vennemann (zie mijn sekties 0.1.0.1. en vooral 0.3.1.), door aan te nemen dat sommige (maar niet noodzakelijkerwijs alle) regelmatig geflekteerde vormen in het lexikon zijn opgenomen (ib.: 114).

In het licht van de recente oproepen daartoe als gemotiveerd weergegeven in sektie 0.1.0.1. in relatie ook tot het falen van de lexikale fonologie - als beschreven in sektie 0.2.2. - is er dus alle aanleiding om de kondities door de NGF aan de grammatika opgelegd alsmede de regelkarakteriseringen uit de NGF aan een nader onderzoek te onderwerpen, opdat zekerheid kan worden verkregen over de houdbaarheid van de claims uit deze theorie. Hooper 1976 vormt een koherente theorie 'in its own right and should be tested by application of language material' (Gussmann 1980:3). In kritieken op deze gestandaardiseerde NGF is dan ook meer dan eens gevraagd om toetsing ervan aan de hand van een uitgebreid korpus: '...Although Hooper has presented isolated analyses from various Spanish dialects, she has not attempted to account for a wide range of related data. (...) She has not presented an in-depth NGP analysis of any language having a number of productive alternations, nor has her work

shed light on the structure of a specific language.' (Odden 1979:459-460). Ook Werlen (1977), een der eerste dialektologen die uitgebreid de generatieve aanpak testten in hun deskripties voert - hoewel hij ook bezwaren tegen een orthodox-generatieve aanpak heeft - bedenkingen aan tegen de NGF-aanpak van Vennemann en Hooper uit de eerste helft van de jaren zeventig. *Wanneer men nl. geen onderliggende vormen wil aannemen die niet voor de spreker waarneembaar zijn,* d.w.z. 'hoorbaar', vraagt hij zich af *welke zin nu mogelijke regels nog hebben*, en hij vervolgt: 'Es scheint fast, als tendiere die natürliche Phonologie in ihrer extremsten Form zu einer blossen Aufzählungsgrammatik, die sich schliesslich kaum von einer Item-and-Arrangement-Phonologie unterscheiden wird.' (Werlen 1977:25).

Terecht vraagt o.a. Odden 1979 dus om hernieuwd onderzoek van talen in NGF-kader, maar nu op basis van veel meer gegevens: 'Any radically new theory would hopefully be tested against one or more languages with reasonably involved phonological alternations.' (ib.). De NGF à la Hooper 1976 is een theorie die, zoals werd aangetoond, dankzij haar scherp geformuleerde kriteria beschikt over een duidelijk geartikuleerde regeltypologie, en die zich dus in de volgende hoofdstukken aan de hand van Stellingwerfs materiaal goed laat testen, zodat kan worden vastgesteld of haar inperking op de reeks van mogelijke grammatika's terecht is.

Een belangrijk nevenresultaat van de afwegingen die gemaakt zullen worden ten aanzien van de artefakten in Hooper's NGF, zal zijn dat gelijksoortige kondities, principes en regeltypen uit andere theorieën die tot de stroming van de natuurlijke generatieve fonologie gerekend kunnen worden, eveneens, impliciet en soms expliciet op hun waarde beoordeeld zijn; men denke aan Vennemann 1974, Linell 1979 en andere studies waarin (delen van) de NGF zijn geïntegreerd (vgl. sektie 0.2.1). Hetzelfde geldt m.m. voor varianten van de lexikale fonologie en morfologie (vgl. sektie 0.2.2.).

De alternantietypen die in de volgende hoofdstukken aan de orde komen, zullen in toekomstig taaltheoretisch onderzoek steeds een rol kunnen blijven spelen. Ze zijn immers geselekteerd op hun relatie met denkbare soorten van (mor)fonologische regels en de mate waarin die zouden moeten worden aangenomen. Allereerst wordt nu, in de acht sekties van hoofdstuk één, een omvangrijke groep alternanties uit het werkwoordsparadigma aangewend om de NGF à la Hooper 1976 te toetsen.

1
Alternanties in het werkwoords-paradigma

1.1. Vokaalalternanties in het presens en het effekt van de themavokaal

1.1.0. Vooraf

Talrijk zijn de alternanties in het paradigma van de onregelmatige - waaronder de vanouds 'sterke' - werkwoorden in het Stellingwerfs. Het gaat hier om wisselingen van vokalen onderling, van schwa en ø, van konsonanten en schwa, en van konsonanten en ø. In dit eerste hoofdstuk worden, zoals aangekondigd, diverse alternantietypen uit het genoemde paradigma aan een nadere analyse onderworpen ter toetsing van de NGF-voorstellen. Die zouden immers universele geldigheid hebben en moeten dus ook opgaan voor het Stellingwerfs.

In (sub)sektie 1.1.1. worden de vokaalalternanties in het presens onderzocht, nl. voor een bespreking van de eigenschappen van het type regel dat deze wisselingen zou moeten verantwoorden. De werking van de desbetreffende (sub)regels is gekonditioneerd door de absentie van de z.g. themavokaal, d.i. in dit geval een 'stamvormende' schwa. (Vgl. voor de gebruikte termen ook sektie 1.1.2.; dankzij enkele bijzondere observaties inzake het gedrag van deze themavokaal kan in laatstgenoemde sektie duidelijk gemaakt worden dat er van een geval van *absolute neutralisatie* sprake is, als gekarakteriseerd in sektie 0.1.3.) De analyses in sektie 1.1.1. monden uit in een *afwijzing* van het in Hooper 1976:17 veronderstelde *arbitraire* fonologische karakter van regels die weliswaar op fonologisch materiaal betrekking hebben, maar slechts werkzaam zijn binnen een bepaald morfosyntaktisch domein (MP-regels), en tevens in een *verwerping van de* in Hooper 1976:127 e.v. voorgestelde *formele weergave van MP-regels.*

Sektie 1.1.2. resulteert in de *afwijzing van de True Generalization Condition* (*TGC*), de belangrijkste NGF-konditie, die eerder werd besproken in de sekties 0.3.1. en 0.3.2. Omdat het gehanteerde materiaal in sektie 1.1.2. op grond van de uitgangspunten van de NGF om een lexikale behandeling vraagt, d.w.z. om een opsomming van de afzonderlijke vormen van de werkwoordsstammen in het lexikon, moet, terwille van een adekwate beschrijving, een beroep gedaan worden op *onderliggende vormen eindigend op schwa, welk segment zich echter niet aan de oppervlakte manifesteert.* Aan het aannemen van deze puur abstrakte schwa valt nl. niet dan met behulp van een wel erg onwaarschijnlijk middel te ontkomen, t.w. de aanname van tot de sterke werkwoorden beperkte, door negatieve regelkenmerken in het lexikon te verantwoorden uitzonderingen op

final devoicing. Een en ander brengt met zich mee niet de door de NGF voorspelde distributionele, maar een generatief-procesmatige aanpak: de bedoelde schwa, die final devoicing voorkomt, blijkt steeds te moeten worden *gedeleerd*. De desbetreffende regels: deletie van de schwa-voor-vokaal en themavokaaldeletie zijn echter niet algemeen in de zin van de TGC, en weerleggen daarmee een zeer belangrijke NGF-premisse.

Ook overigens wordt in beide (sub)sekties geargumenteerd ten gunste van item-and-proces-regels, waarmee de regeltypologie van de NGF, die hier steeds tot het poneren van distributionele regels zou leiden, opnieuw wordt afgewezen.

De argumentatie ten gunste van de puur abstrakte status van de genoemde 'themavokaal' wordt mede gevoed door de relevantie van een *fonologisch domein S* (voor 'sentence'). De (overigens bescheiden) rol van deze eenheid in sektie 1.1.2. vormt een argument voor de geldigheid ervan in de zogeheten hiërarchische fonologie, een konglomeraat van recente theorieën (als die in bijv. Nespor en Vogel 1986 en Selkirk 1980a)[34] die aanzienlijke voordelen bieden in vergelijking met de syllabetheorie in de NGF. (Voor een nadere positiebepaling met betrekking tot de NGF vergelijke men de sekties 3.0. en 3.1.)

1.1.1. De wortelvokaal in de 3e pers.sg.pres.

Aan de singularisvormen van de 3e pers.pres. van een groot aantal onregelmatige werkwoorden in het Stellingwerfs valt op dat de 'wortel'[35] een andere klinker bevat dan in de overige persoonsvormen van het presens, in de infinitief en in de imperatief. Het gaat hier om werkwoorden die ook historisch gezien 'sterk' zijn, en om een kleine groep van verba waarvan de wortel - die moet eindigen op /t/ of /d/ - in de 3e pers.sg.pres. (en soms ook in andere vormen) weliswaar een afwijkende klinker bevat, maar die, zoals in geval van (9)k, in het Oergermaans niet voor ablaut gemarkeerd waren.

(9)	1 sg.pres.	3 sg.pres.	inf.
a.	[kikə]	[kɪkt]	[kikŋ] 'kijken'
b.	[bli:ʍə]	[blɪft]	[bli:bm̩] 'blijven'
c.	[bi:də]	[bœt]	[bi:dn̩] 'bieden'
d.	[slytə]	[slœt]	[slytn̩] 'sluiten'
e.	[gu:ʍə]	[gɛft]	[gu:bm̩] 'geven'
f.	[krupə]	[kropt]	[krupm̩] 'kruipen'
g.	[du]	[dɔt]	[dũ:n] 'doen'
h.	[snu:ʍə]	[snoft]	[snu:bm̩] 'snuiven'
i.	[lo:pə]	[lɔpt]	[lo:pm̩] 'lopen'
j.	[lɔ:tə]	[lɑt]	[lɔ:tn̩] 'laten'
k.	[dydə]	[dœt]	[dydn̩] 'duiden'

De in (9) gepresenteerde gevallen vertegenwoordigen bepaalde *typen* vokaalwisseling, die zich, bij vergelijking van de alternerende presensklinkers, informeel laten omschrijven als gevallen van verkorting inklusief verlaging, evt. annex ronding, óf als verlaging zonder meer. Ter illustratie van de onderscheiden subtypen zijn in tabel 2 (p. 68) de alternanten in het Stellingwerfs van Nijeberkoop in schema weergegeven.

Afgezien van enkele uitzonderlijke verba[36] kunnen de vokalen van de 3e pers.sg.pres. worden gegenereerd met behulp van de fonologische (mineur)regels in (10), hetgeen betekent dat ze door middel van procesmatige regels waarin de fonologische kontekst een rol speelt, worden voortgebracht. De desbetreffende verba zijn in het lexikon met een alfabetkenmerk gemarkeerd (hier: [+A], vgl. voor het bedoelde mechanisme bijv. Booij 1981a:54 e.v.), terwijl dezelfde specifikatie voorkomt in de fokus van de relevante vokaalwisselingsregels. In een tweetal gevallen moet een speciale voorziening worden getroffen als beschreven op p. 69.

$$(10)a \quad \begin{matrix} V \\ [+A] \end{matrix} \rightarrow \begin{bmatrix} -hoog \\ +gem \\ <+rond> \\ <-lang> \end{bmatrix} / __ \left(\begin{bmatrix} C \\ +kor \\ \begin{Bmatrix} -kont \\ +son \end{Bmatrix} \end{bmatrix} \right) + t] \begin{matrix} \# \\ [+verb] \end{matrix}$$

$$b \quad \begin{matrix} V \\ 1 \\ 2 \end{matrix} \begin{bmatrix} \begin{bmatrix} \alpha hoog \\ -\alpha gem \end{bmatrix} \\ [+gem] \\ +A \end{bmatrix} \rightarrow \begin{bmatrix} [\alpha gem] \\ [-hoog] \\ <-lang> \end{bmatrix} / __ \text{elsewhere}, \quad \begin{matrix} +t] \ \# \\ [+verb] \end{matrix}$$

In beide regels onder (10) kan gebruik gemaakt worden van een en dezelfde markering als men inderdaad een belangrijke rol toekent aan de fonologische kontekst. Deze behoort, wanneer van de - ook in de NGF opgenomen - elsewhere condition gebruik gemaakt wordt, in geval van de minder algemene regel wel, maar in de meest algemene regel niet gespecificeerd te worden. Op gezag van genoemde konditie (in de versie van Kiparsky 1973b:94) wordt (10)a,b aldus gelezen: indien de meest specifieke variant niet van toepassing is ((10)a), komt de meer algemene regel aan beurt. De vishaakkonventie (vgl. bijv. Hyman 1975:120-121) zegt dat lezingen van regels met gebruikmaking van specifikaties tussen vishaken ('angled brackets') plaatsvinden vóór lezingen met uitsluiting van die specifikaties, zodat ook 'binnen een regel' de specifieke gevallen voorgaan. Indien niet door subskript anders geïndiceerd, noodzakelijk nl. indien er meer lezingen zijn dan één waarbij informatie tussen vishaken betrokken is, hoort de tussen vishaken vermelde informatie tot een en dezelfde lezing (vgl. Harms 1968:66). Omdat het materiaal tussen vishaken in (10) *de strukturele verandering specificeert*, is om redenen van ekonomie het ermee korrespon-

Tabel 2. De vokaalalternantietypen in het presens (uit Bloemhoff 1980d).

<xripə -ɪpt(2)
<bitə -ɪt(4)
<xlidə -ɪt(4)
<fĩnə -fĩnt(3)
<kikə -ɪkt(2)
<kriɣə -ɪxt(1)
_<ʍi:zə -ɪst(3)
_<bli:və -ɪft(4)
_<fli:ɣə -ɪxt(3)
●◄bi:də -œt(1)
●◄xi:tə -œt(2)
●◄ki:zə -œst(3)

◄slytə -œt(1)
◄bədydə -œt(3)

<krupə -opt(2)

_<lɪ:zə -ɛst(1)
_<qɪ:və -ɛft(2)

_<ʍɪ:tə -ɛt(5)

_<brɪ:kə -ɛkt(2)

_<nĩ:mə -ɛ̃mt(1)

_<rukə -okt(1)

_<snu:və -oft(2)
_<su:ɣə -oxt(1)
_◄blu:də -ɔt(1)

◄du -ɔt(1)

_<lo:pə -ɔpt(1)
_<ko:pə -ɔxt(1)

_<frɔ:ɣə -ɑxt(1)
_<rɔ:də -ɑt(1)
_<lɔ:tə -ɑt(1)

_<slɔ: -ɑt(1)

Elke relevante fonologische kontekst is door een verbum van het desbetreffende vokaalalternantietype vertegenwoordigd; het getal geeft het aantal verba per type. De verba staan geordend naar kontekst en markering voor het kenmerk [± achter].

● = met ronding, _ = met verkorting, < = met één, en ◄ = met twee graden verlaging.

De verwante infinitieven in het Nederlands zijn, v.l.n.r. per kolom, van boven naar beneden: *grijpen, bijten, glijden, vinden, kijken, krijgen, wijzen, blijven, vliegen, bieden, gieten, kiezen / lezen, geven, weten, breken, nemen / sluiten, beduiden / kruipen, ruiken, snuiven, zuigen, bloeden, doen / lopen, kopen / vragen, raden, laten, slaan.*

derende in de fokus weggelaten (vgl. Hyman 1975:115). De getallen in (10)b geven aan dat deze regel op twee afzonderlijke nivo's moet worden gelezen (de vierkante haken zijn hier dus gebruikt in de zin van bijv. Hyman 1975:119).

Sommige verba lijken op het eerste gezicht de relevantie van de fonologische kontekst tegen te spreken. Toch vormt bijv. [sɩxt] 'ziet' naast [sɪ̈:n] 'zien' inderdaad een geval van verkorting en verlaging van één hoogtegraad voor een konsonant*kluster*, terwijl [dɔt] 'doet' naar 'fonologische analogie' (vgl. p. 76 voor dit begrip) van [blu:dn̩] - [blɔt] 'bloeden-bloedt' ontstaan kan zijn, of wellicht voortkomt uit een ouder stadium *[doxt] (vgl. bijv. Fries [doxt]). Laatstgenoemde verlaging van twee hoogtegraden wordt, hoe de desbetreffende etymologie ook luidt, in regeltechnische zin niet belemmerd, dankzij de optionaliteit van het voorlaatste segment in de fonologische kontekst van regel (10)a.

De vormen [frœst] 'vriest' en [kœst] 'kiest' in het Stellingwerfs van Nijeberkoop worden niet uitgesloten van de werking van (10)a wanneer onderliggend een wortelfinale /r/ wordt aangenomen (dat segment nl. komt o.m. in de preteritumvormen van 'vriezen' aan de oppervlakte). /ʍi:st/ 'wijst' wordt nu niet tot *[ʍœst] maar tot het grammatikale [ʍɩst] doordat, dankzij de onderliggende wortelfinale obstruent /z/, niet (10)a maar (10)b erop aangrijpt. Zou echter in voldoende mate te beargumenteren zijn dat in geval van de Stellingwerfse equivalenten van 'vriezen' en 'kiezen' tóch van een onderliggende /z/ sprake is, en dat lijkt niet onwaarschijnlijk, dan kan gedacht worden aan een deskriptie waarbij deze verba met een *speciaal* regelkenmerk worden gemarkeerd om de werking van regel (10)a te kunnen ondergaan, een kenmerk dat ook voor zou moeten komen in de eerste term van de rechteromgeving van deze regel. De fonologische relevantie van het identieke verschil tussen de vokaal van de 3e pers.sg.pres. en /i:, u:, y, u/ vóór /d, t/ en elders, door (10)a uitgedrukt, hoeft aldus niet te worden opgegeven. Ook afgezien van de kontekst immers drukken de alternanties (zie bijv. nogmaals tabel 2) een sterke fonologische regelmaat uit. In de NGF à la Hooper 1976 echter wordt het fonologisch karakter van dit type vokaalalternantie op aprioristische wijze ontkend. Deze 'konkrete' theorie immers wijst de fonologische relevantie van alle niet-algemene regels per definitie af (vgl. sektie 0.3.2.). In diverse studies waarin vokaalwisselingen soortgelijk aan de hier gereleveerde aan de orde zijn, wordt gekonkludeerd dat er sprake is van *via-regels*; vgl. voor de status van dit type niet-algemene regel uit de NGF sektie 0.3.2. Dit oordeel echter wordt, in afwijking van Hooper 1976, meestal alleen geveld op grond van het *improduktieve karakter* van de alternanties in kwestie, vgl. o.m. Hoppenbrouwers 1982:42 en Tiersma 1980:261. In het NGF-artefakt via-regel ontbreekt de fonologische kontekst, want het betreft een niet-algemene, niet-generatieve regel.[37] Aldus wordt, nl. in die gevallen waar de fonologische kontekst (aan de oppervlakte althans) geen rol zou spelen, het bestaan ontkend van *positieve uitzonderingen op fonologische regels*, en (daarmee) van regels met uitzonderingen. Merk echter op dat juist ook een 'konkrete benadering' (vgl. sektie 0.1.3.) niet zelden om een beschrijving (mede) in fonologische termen vraagt. Zo geeft Booij 1981b als 'konkreet alternatief' voor Goyvaerts' behandeling van het materiaal

in (4), sektie 0.1.3., (11) als linkeromgeving in de desbetreffende regel. De items waarin de progressieve assimilatie veroorzakende slotobstruent volgens 'konkrete fonologen' ontbreekt maar die toch progressieve assimilatie 'veroorzaken', zijn met [+A] gemarkeerd, zodat werking van de regel doorgang kan vinden. In het overige relevante materiaal is de gegeven fonologische kontekst ook inderdaad in fonetische zin aanwezig. Terzake van de 'devoicing' wordt dus steeds over alle gevallen gegeneraliseerd.

(11) $$\left\{\begin{bmatrix}\text{-cont}\\ \text{-voice}\end{bmatrix}\atop \text{+A}\right\}\#\#\ __$$

Wanneer in regel (10)b van een ander regelkenmerk gebruik gemaakt zou worden dan in (10)a, lijkt in geen van beide regels de weergave van de fonologische kontekst strikt nodig. Daarmee zou het MP-karakter van de regels (10)a en b meer worden benadrukt. Dat het negeren van deze fonologische regelmaat gerechtvaardigd zou zijn mag evenwel, zoals gezegd, bepaald niet op voorhand worden aangenomen. In de NGF-visie echter speelt de fonologische kontekst slechts een rol in geval van *algemene*, d.w.z. alleen op fonologisch materiaal betrekking hebbende regels. Regels als (10)a en b zijn dan, zoals in sektie 0.3.2. bleek, *per definitie* MP-regels. Voor de status van via-regels komen ze niet in aanmerking, gegeven Hooper's 1976:161 opvatting dat de vormen van het werkwoordparadigma moeten worden opgevat als 'productively related'. Booij 1981a:140-141 nu wijst er terecht op dat, indien van toepassing, *ook de fonologische kontekst in via-regels moet worden gespecificeerd*, omdat daarmee een wetmatigheid in het taalsysteem wordt uitgedrukt. Ook de fonologische kontekst-sten in de 'MP-regels' (10)a en b drukken duidelijk een wetmatigheid in het taalsysteem uit, terwijl de betrokken woordvormen, zoals al werd opgemerkt, 'productively related' heten. Er is dus reden om in deze mineurregels (vgl. voor de term Booij 1981a:52) zéker niet van de fonologische kontekst te abstraheren. De gebruikmaking van *het elsewhere-principe, dat immers geacht wordt toch al in elke grammatika werkzaam te zijn, is bovendien ekonomischer dan het hanteren van een tweede regelkenmerk*.

Het MP-karakter van (10)a en b vloeit voort uit de beperking tot het desbetreffende morfosyntaktische domein. Van een P-regel in NGF-zin kan dus geen sprake zijn. De tot andere syntaktische (sub)kategorieën behorende items waarin verlaging en/of verkorting (evt. inklusief ronding) optreedt, zijn nl. niet erg talrijk. Vgl. weliswaar [lɪst] - [list], [listə] 'lijst', [kɑ:stə] - [kɑsĩn] 'kastkastje', maar naast [hɪjlɔpt] - [lo:pm̩] 'hij loopt - lopen (inf.)' staan 'regelmatig' [hɪjho:pt] - [ho:pm̩], [hɪjʍõ:ɔ̃nt] - [ʍõ:ɔ̃n̩:] 'hij hoopt, hopen; hij woont, wonen' etc. Zelfs is het zo dat niet alle sterke verba vokaalwisseling als gevolg van de werking van (10) ondergaan: vgl. o.a. [ədblikt] 'het blijkt' i.p.v. *[ədblɪkt], [ho:lt] 'houdt' i.p.v. *[hɔlt]. Items als [bɪt] 'bijt (subst.)' naast [bitn̩] 'bijten' en [hɪjbɪt] 'hij bijt', [snɪt] 'bep. type zeis' naast [snidn̩] 'snijden' en [hɪjsnɪt] 'hij snijdt', en [grɪp] 'greep (subst.)' naast [gripm̩] 'grijpen' en [hɪjgrɪpt] 'hij grijpt' vormen

geen aanwijzing voor de werking van een algemene verkortingstendens maar hun vokalen moeten worden opgevat als de representanten van het tweede deel van de oorspronkelijke Idg. diftong /ɛj/.

Dat de regels (10)a en b zich beperken tot de hierboven aangeduide categorie van verba wijst op een (oudere) *interaktie van fonetisch-fonologische faktoren enerzijds, en morfologische faktoren anderzijds*. Immers, verlaging evt. annex verkorting van vokalen vóór konsonantklusters is aanvankelijk een natuurlijk proces (vgl. Van der Hulst 1979b:34-36 en Hoppenbrouwers 1982:34-42) dat in principe algemeen is (Koefoed 1978:38 e.v.), alhoewel zo'n algemene fase soms juist wordt voorafgegaan door een proces van lexikale diffusie, al dan niet met inbegrip van 'tussentijdse regelformuleringen' (vgl. opnieuw Van der Hulst 1979b:ib.). Biedt de theorie van de lexikale diffusie gelegenheid morfologisering van fonologische regels op te vatten als een direkt resultaat en niet per definitie als het in Humboldtiaanse zin funktionele vervolg op een eens algemene P-regel, steeds is er sprake van een *regelformulering mede in morfosyntaktische termen* die zijn oorsprong vindt in een natuurlijke fonologische veranderingstendens. De morfologische interpretatie van de in oorsprong fonetisch-fonologische verkortings- en verlagingstendens met betrekking tot (10)a en b zal moeten hebben plaatsgevonden vóór of ten tijde van het improduktief worden van de desbetreffende regel[38], als we ervan uit zouden mogen gaan dat er inderdaad ééns sprake was van een algemene P-regel. De alternerende vokalen die in de derde pers.sg.pres. optraden werden dus opgevat als markeerders van die vorm. Overigens, dát er inderdaad eens sprake zou zijn geweest van een algemene regel lijkt toch minder aannemelijk dan de idee dat het proces van lexikale diffusie is blijven steken, waarbij 'tussentijds' de regels (10)a en b zijn geformuleerd, of evt. licht daarvan afwijkende voorstadia. In het geval van sommige 'onregelmatige' verba, nl. juist die met een wortel op /d/ of /t/ (vgl. (12)), is er historisch gezien geen sprake van enige vokaalwisseling, in het Oerg. ook niet elders in het paradigma, echter precies de aanwezigheid van klusters van 'sterke' konsonanten (hier /t/ + suffix-/t/; vgl. voor de kriteria bijv. Van der Hulst 1979b:35) maakt plausibel dat het in dezen om verba gaat die in een natuurlijke tendens of meta-regel (vgl. voor dit begrip Van der Hulst 1978) het eerst en frekwentst verlaging en/of verkorting ondergaan.

(12) [lydn̩] - [hɩjlœt], [hɩjlydət] 'luiden, hij luidt'
[stoːətn̩] - [hɩjstɔt] 'stoten, hij stoot'

De verkortings- en verlagingstendens kon bij de sterke verba gemakkelijk (vrij) 'algemeen' worden doordat deze ook al waren gemarkeerd voor ablaut. Bij de zwakke verba daarentegen kregen slechts die verba een markering voor vokaalwisseling waarbij de verkortingstendens zich - door de sterkte van de volgende kluster - het eerst en wellicht het frekwentst manifesteerde. Dit verklaart waarom er - behalve in het Stellingwerfs ook in andere Oostnederlandse streektalen - sprake is van vokaalalternanties bij juist déze zwakke verba. Aldus ontstond naast bijv. [hɩjlɔpt] 'hij loopt' niet *[hɩjhɔpt] i.p.v. [hɩjhoːpt] 'hij

hoopt', echter wel [hɩjlœt] 'hij luidt' naast [lydn̩] 'luiden'. Elders in Oost-Nederland komen vormen voor als in (13) (vrijwel originele notatie; *huen* en *ruun* ondergingen *d*-deletie):

(13) *Drents van Ruinen* (Sassen 1953:117)

huen 'hoeden'	3e pers.sg.pres.:	höt (=[hœt])
hiitn 'heten'	„	het (=[hɛt])
ruun 'ruien'	„	rut (=[rʌt])
Gronings (Ter Laan 1953:81 e.v.)		
klaiden 'kleden'	3e pers.sg.pres.:	kledt (=[klɛt])
loaden 'laden'	„	ladt
swaiten 'zweten'	„	swit,swut (=[sʍɩt],[sʍʌt])
vouden 'voeden'	„	vödt (=[vœt])

In het Stellingwerfs komt in de 3e pers.sg.pres. van deze verba alleen de infinitiefvokaal voor. Blijkbaar werden deze werkwoorden in het verleden niet voor regels als in (10) gemarkeerd. Die gedachte althans lijkt veel meer voor de hand te liggen dan uit te gaan van een vroeg verlies van regels als (10)a en b. Dat verlies immers lijkt juist recent te zijn.[39] De wisseling is tot voor kort, met name bij historisch sterke verba, bewaard gebleven in bijna heel het onderzochte gebied. In die gevallen waarin (10)a en b in het Stellingwerfs niet optreden bij sterke verba zou van (late) ontlening sprake kunnen zijn, als bijv. in geval van [ʍikŋ] 'wijken', [skɩ:n̩:] 'schijnen' en [spitŋ] 'spijten'. Zo heeft Sassen 1953: 112 de indruk dat [spitŋ] 'spijten' in het Ruinens niet een 'echt dialektwoord' is.

Al zijn de desbetreffende verba in het lexikon gemarkeerd met in elk geval een alfabetkenmerk als [+A], teneinde dus de vokaalwisseling in de 3e pers.sg.pres. te kunnen ondergaan, daarmee is het fonologische karakter nog niet 'arbitrair' geworden, al benadrukt Hooper bij herhaling dat het fonologisch karakter van niet-algemene regels dat zou zijn (vgl. ook mijn sekties 0.3.1. en 0.3.2.). Noemt Kiparsky 1971:634 morfologisering een gevolg van het verlies van de fonologische kondities en geeft Hyman 1975:176 'telescoping' als oorzaak, zelfs Hooper 1976:87 e.v. wijst erop dat morfologisering heel wel kan plaatsvinden *zonder* dat er sprake is van het verlies van de fonologische motiverende kontekst. Ook Wurzel 1980:444 huldigt die opvatting: '...for even a superficial consideration shows that evidently all processes of morphologization are more or less complex interactions of both phonological and morphological principles and developments (...) it is recommendable to be careful about statements on 'the' cause of morphologizing and, instead, to analyze and assess cases of morphologizing as different as possihle in their specific parameters.' Waar Hooper 1976:87 zelf aangeeft dat bij morfologisering de fonologische kondities niet verloren (hoeven te) gaan, is het niet terecht vast te stellen dat ze na morfologisering arbitrair zijn geworden[40] en voorts dat de desbetreffende neerslag van fonologisch materiaal in de synchrone grammatika in werkelijkheid niet door procesmatige regels aan elkaar zou worden gerelateerd, maar slechts door 'wisselingen', in feite zelfs door keuzes uit disjunktief samengestel-

de lexikale items (vgl. Hooper 1976, hoofdstuk 7 en 8, en mijn sekties 0.3.2. en 0.3.3.). Het is dus zaak eigenschappen van de desbetreffende regels op te sporen die het fono- dan wel het morfologische karakter ervan kunnen bevestigen of ontkennen.

Met de volgende bijzonderheden de vokaalwisselingen in het presens betreffende meen ik dat enerzijds het fonologisch karakter van de regels (10)a en b verder wordt beargumenteerd, en dat, als gevolg daarvan, anderzijds het strikt dominante morfologische karakter ervan voor zover niet afgewezen, dan toch sterk in twijfel getrokken moet worden.

a. Gesteld dat de vokaalalternanties *niet* (mede) afhankelijk zouden zijn van de fonologische kontekst, dan zou men licht analogische gelijkmakingen binnen hetzelfde paradigma verwachten als in geval van ablaut. Zo komen in het Stellingwerfs (bijv.!) in de meeste pluralisvormen van het preteritum uit de vierde klasse van het sterke werkwoord zowel de /ʌ:/ (afkomstig uit het part. pret.) voor als de /ɑ/ (uit de sg.-vormen van het preteritum). Er bestaan met andere woorden reeksen als [nɪ̃:m:] - [nɛ̃mt] - [nɑ̃m] - [nɑ̃m:] - [nʌ̃:m:] en [nɪ̃:m:] - [nɛ̃mt] - [nɑ̃m] (of soms zelfs ook hier: [nʌ̃:m]) - [nʌ̃:m:] - [nʌ̃:m:] 'nemen-neemt-nam-namen-genomen'. Men hoort echter nimmer (bijv.) [ɪɡblɪf] 'ik blijf' i.p.v. [ɪɡbli:ʍə], of [iblɪbm̩] i.p.v. [ibli:bm̩] 'jij blijft'. Dergelijke veranderingen komen in het presens in het geheel niet voor, althans niet in het dialekt van de oudere generaties.[41] Waar de afwisselende presensvokaal in het Stellingwerfs van jongeren verdwijnt, is er sprake van het verlies van de morfonologische regels (10)a en b.

b. Indien de vokaalwisselingen inderdaad bij voortduring alleen maar morfosyntaktisch zouden funktioneren, zou men effekten van (10)a en b op andere items dan die met de 'juiste fonologische input' mogen verwachten, een input waarop eerder al dan niet een ander type vokaalwisseling van toepassing was. Zo zouden bijv. veranderingen van het type [hɪjfrɑxt] 'hij vraagt' in *[hɪjfrɪxt] en [hɪjro:kt] 'hij rookt' in *[hɪjrɪkt] moeten voorkomen (de /ɪ/ is de vokaal die het frekwentst is als afwisselende vokaal, vgl. tabel 2, p. 68).
Zulke gevallen van extensie evenwel treden niet op, afgezien misschien van het type [hɪjlœt], een vorm die voorkomt naast en ontstaan zal zijn uit [hɪjlydət] 'hij luidt', maar m.b.t. deze afwijkende vokaal is juist een fonologische oorzaak te vermoeden (vgl. p. 80-81).

c. Veranderingen die zich voordoen met betrekking tot de output van de vokaalwisselingsregels van de 3e pers.sg.pres. - en ook alleen maar in dat geval - dragen het karakter van wijzigingen in een fonologische regel, wat men bij extensie van puur morfologisch materiaal niet verwacht. Deze wijzigingen, gereflekteerd in een geografisch kontinuüm, houden verdere verlagingen van één hoogtegraad in: naast [blɪf] treedt [blɛf] 'blijft' op, naast [xrɪp] 'grijpt' [xrɛp] (sporadisch in West-Stellingwerf: zuidelijk van de Linde, westelijk van Noordwolde; op ruime schaal in Noordwest-Overijssel). Veranderingen van bijv. het type [blɪft] 'blijft' → *[blœft] of → *[blɔft] 'blijft' treden niet op, voor zover mij bekend ook elders in Oost-Nederland niet. Anders gezegd: (10)b *neigt van*

verlaging met één naar die met twéé hoogtegraden, althans voor zover het de hoogste vokalen betreft.

In dat deel van het Stellingwerfse gebied waar /œ/ niet of nauwelijks voorkomt treedt als afwisselende vokaal i.p.v. /œ/ /ʌ/ op; men hoort dus [lʌt] i.p.v. [lœt] 'luidt', [frʌst] i.p.v. [frœst] etc. Ongeacht de vraag welke van beide vokalen 'oorspronkelijk' is, is de diachronische verhouding er een van slechts een verschil van één hoogtegraad. Kortom, het betreft ook hier een fonetisch-fonologische relatie.

Bij een puur lexikale behandeling van de onregelmatige vormen van de 3e pers.sg.pres. zou men zich genoemde 'extra' verlagingen kunnen voorstellen als het gevolg van een nieuwe verkortings- en verlagingstendens voor bepaalde konsonanten of klusters daarvan. Deze veronderstelling moet echter worden afgewezen, omdat men dan eveneens veranderingen van het type [kɪstə] → *[kɛstə] 'kist', [list] 'lijst' → *[lɛst] etc. zou aantreffen, wat niet het geval is. Ook het verdwijnen of zelfs de mogelijk totale afwezigheid in de afleiding van het suffix /t/ in de besproken vormen in het hierboven genoemde gebied wijst niet op de invloed van een sterke kluster die *nieuwe verlaging* bewerkstelligt, met name niet in een lexikale behandeling zoals de NGF die voorstaat. (Daarin immers kan /t/ niet optreden als dit segment nimmer aan de oppervlakte verschijnt.) Eerder valt dan nog te denken aan de *vorming* van een sterke kluster waarvan vervolgens de /t/ weer verdwijnt, nadat het verlagende effekt is opgetreden. Deze opvatting zou het fonologische karakter van (10)a en b ondersteunen. Indien er echter inderdaad sprake zou zijn van het effekt van het *ontstaan* van sterke klusters, zou men ook *[pɛkt] i.p.v. [pɪkt] '(hij) pikt' verwachten, en *[mɛkt] i.p.v. [mɪkt] '(hij) mikt'. Deze vormen nu komen niet voor. Blijft als reëel alternatief de verandering als regelgebonden te zien, en wel als een vereenvoudiging in de fokus van (10)b, resulterend in regel (14)[42]:

$$(14)\quad \begin{matrix} 1 \\ \\ 2 \\ \\ \end{matrix} \begin{bmatrix} V \\ \\ [-hoog] \\ [+A] \end{bmatrix} \rightarrow \begin{bmatrix} -hoog \\ <+gem>_1 \\ [-gem] \\ <-lang>_2 \end{bmatrix} \quad / __ \text{elsewhere}, \quad \begin{matrix} +t] \# \\ [+verb] \end{matrix}$$

Deze regel geeft aan dat indien een vokaal [+gem] wordt, zij ook [-hoog] wordt en, indien van toepassing, [-lang]; wanneer een [+gem]-vokaal [-hoog] wordt, verandert deze, indien van toepassing, in [-lang] (bovenste lezing, d.i. nivo 1; de specifikaties [+A] en <-lang>$_2$ gelden voor beide lezingen). De lezing van het tweede nivo bestaat erin dat een als [+gem, -hoog] gespecificeerde vokaal tot [-gem] wordt, en, indien ze al niet kort is, [-lang]. Uit een nog eenvoudiger systematiek bestaat de wisseling in het presens van het dialekt van Vollenhove, dat eveneens tot het geografisch kontinuüm (vgl. (16), p. 75, en kaart 2, p. 19) kan worden gerekend. De enige vokaalwisselingsregel aldaar voor het presens is die in (15).

(15) $$\begin{matrix} V \\ [+A] \end{matrix} \rightarrow \begin{bmatrix} <\text{-hoog}>_1 \\ <\text{-achter}>_2 \\ <\text{-lang}>_3 \end{bmatrix} \quad / __ \ldots$$

De mogelijke lezingen van (15) zijn: indien de inputvokaal [+hoog] is verandert deze in [-hoog]; een achtervokaal wordt gepalataliseerd, terwijl een lange vokaal kort wordt (vgl. voor gebruikmaking van indices als in regel (15) Harms 1968; vgl. ook mijn p. 67). Verlaging vindt hier in alle gevallen plaats naar de positie [-hoog, +gem], terwijl eveneens, in geval van achtervokalen, fronting plaatsvindt. Deze 'morfologische umlaut' (te vergelijken valt ook het materiaal in Spa 1971) is evenals in het geval van diminuering in het Vollenhoofs waarschijnlijk het relikt van een eens algemene(re) umlautregel. Het geografisch kontinuüm illustreert de besproken vereenvoudigingen van de regels, vgl. (16) (en kaart 2, p. 19):

(16)

Vollenhove	St.Jansklooster	Giethoorn	Wanneperveen	Kalenberg
[blɛf]	[blɛf]	[blɪf]	[blɪf],[blɛf]	[blɪf]
[snɛt]	[snɛt]	[snɪt]	[snɪt],[snɛt]	[snɪt]
[ʍɛt]	[ʍɛt]	[ʍɛt]	[ʍɛt]	[ʍɛt]
[zœp]	[zœp]	[zop]	[zop]	[sɔp]
[lœp]	[lœp]	[lɔp]	[lœp]	[lɔp]

Ossenzijl	Steenwijk	Steggerda	Nijeholtpa	*vertaling*
[blɪf]	[blɪf],[blɛf]	[blɪf],[blɛf]	[blɪft]	'blijft'
[snɪt]	[snɪt]	[snɪt]	[snɪt]	'snijdt'
[ʍɛt]	[ʍɛt]	[ʍɛt]	[ʍɛt]	'weet'
[sop]	[sop],[sɔp]	[sop],[sɔp]	[sopt]	'zuipt'
[lɔp]	[lɔp]	[lɔp]	[lɔpt]	'loopt'

De door het kontinuüm gesuggereerde veranderingen worden nog aannemelijker wanneer men de fonetisch-fonologische kondities van de vokaalwisselingen als reëel aanvaardt en men zich realiseert dat de vormen met /ɛ/ en /ɪ/ in de aan het Vollenhoofse grenzende dialekten beide voorkomen (vgl. (16), met name kolom 4 van de bovenste en kolom 2 en 3 van de onderste reeks). Sommige van de informanten die de desbetreffende dialekten spreken maakten tijdens de opnames de opmerking dat ze weliswaar de /ɛ/-alternant gebruiken, maar dat 'het eigenlijk de vorm met /ɪ/ hoort te zijn': deze traditionele vorm verandert voor hun gevoel in een met [ɛ]. De regels (14) en (15) kunnen dus, zoals gezegd, worden opgevat als in fonologisch opzicht vereenvoudigde regels, en dus als regels waarin de fonologische specifikaties zeker niet arbitrair mogen worden genoemd. Ook als het mechanisme van regelvereenvoudiging op zichzelf hier of in het algemeen op overwegende bezwaren zou stuiten (vgl. bijv. Van der Hulst 1978:127-128, die liever van regeluitbreiding spreekt), dan nog gaat het natuurlijk om een fonologische en niet om een morfologische verandering binnen een mede fonologisch geaarde regel.

Voor de veranderingen die resulteren in (14) en (15) zijn geen nieuwe morfologische kondities aanwezig; er is dus geen direkte, morfologische aanleiding tot de verandering. Van extensie op grond van het Humboldtiaans principe lijkt geen sprake (vgl. voor een karakterisering van deze drijvende kracht achter morfologische en syntaktische veranderingen Van der Hulst 1978, Koefoed 1978 en Van Marle en Koefoed 1980-1981). Verder voorspelt het NGF-MP-regelmechanisme niet dat er veranderingen als beschreven n.a.v. (14) en (15) optreden (zie vooral p. 56-58): er is in de groep van vokalen uit het paradigma van de verba met /i:/ - /ɩ/-wisseling geen alternant die de aanleiding voor 'analogie' met de /ɩ:/ - /ɛ/-groep zou kunnen zijn, terwijl voor extensie naar speciaal deze laatste groep, ook rekening houdend met het Humboldtiaans principe, geen enkele reden is, noch een 'konkreet voorbeeld' aanwijsbaar in de vorm van een tweetal alternerende vokalen. Nu valt er in zeker opzicht nog wel vast te houden aan het idee dat de /i(:)/ - /ɛ/-wisseling tot stand komt op basis van analogie. De 'proportie' /ɩ:/ : /ɛ/ = /i(:)/ : ? kan nl. berusten op de fonologische overeenkomst van de eerste leden van beide termen. Men leze:

(17) [V,-rond,+hoog,-achter] : [V,-rond,-hoog, +gem, -lang,-achter] =
[V,-rond,+hoog,-achter] : ?

Een dergelijke proportie verantwoordt echter zogeheten *fonologische analogie*: vgl. Koefoed en Schultink 1978, in welke publikatie naar Schuchardt 1885 wordt verwezen, in verband nl. met de betekenis van fonetische proporties voor een realistische verklaring van de verbreiding van klankveranderingen door het lexikon. 'Oppervlakkig' gezien hebben we in geval van de veranderingen naar (14) en (15) te maken met een nogal ondoorzichtige vorm van analogie. In feite echter gaat het hier dus om een tegenvoorbeeld tegen de idee dat analogie puur gebaseerd is op oppervlakteverschijnselen die voor de taalgebruiker direkt spreken, en wordt 'the fundamentally grammar-based, simplificatory charakter of analogical change' (Kiparsky 1978:220) bevestigd.

Of het *stand houden* van een fonologische regelmaat als in (14) en (15) púúr toegeschreven moet worden aan het fonologische deel van de SD kan worden betwijfeld wanneer men denkt aan Van Haeringen's (1940) gevleugelde 'taaie levenskracht van het sterke werkwoord'. Het verschil *in tijd* bij de sterke verba wordt echter volgens Eeckhout 1969:22-23 voor een groot deel gedragen door vaste fonologische opposities. (Zeer belangrijk blijkt te zijn de oppositie [-rond] en/of [-achter] vs. [+rond] en/of [+achter].) Ook in het geval van de vokaalwisselingen in de Stellingwerfse onregelmatige verba - die weliswaar betrekking hebben op persoon - is de *konstantheid* mede te verklaren uit de vaste fonologische afstand en daarmee uit de *fonologische* regel die een en ander tot uitdrukking brengt, eerder dan uit de vele distributieregels die in de NGF benodigd zouden zijn voor MP-alternanties (vgl. sektie 0.3.2. en tabel 3, p. 114-116).

d. In een meer recente publikatie merkt Bybee 1980a:171-172 op grond van haar onderzoek naar stamalternanties in een grote groep van talen op, dat in geen van de relevante systemen stamalternantie bleek te korresponderen met

persoon, en ze vervolgt: 'It should be noted that not all verb stem alternations are the result of morphophonemic change. Their original source is, of course, phonetic change. If the phonetic change is conditioned by the phonological properties of the tense marker, then the alternation will, from its beginning, correspond to a tense category, and morphologically conditioned change need not be involved. Thus some stem alternations found may have a purely phonetic source and are therefore irrelevant to the study of morphophonemic change.' De hier besproken alternantie korrespondeert wél met persoon, en, wat veel belangrijker is: terwijl de oorsprong ervan ongetwijfeld van fonetische aard is, is het volstrekt onduidelijk wanneer de 'stap' gemaakt wordt naar een morfonologische regel, kortom, wanneer er van morfonologische verandering sprake is. Wellicht wil Hooper zeggen dat de door haar bedoelde regel alleen fonologisch gekonditioneerd is en niet tevens morfosyntaktisch, maar dat is, als een regel fonologisch algemeen is en ook in bepaalde morfosyntaktische konteksten speelt, niet uit te maken (vgl. mijn p. 58-60). In geval van de regels (10)a en b nu is evenmin uit te maken of de fonologische kontekst of de morfosyntaktische kontekst de alternantie bewerkstelligt, want ze impliceren elkaar; alleen de aanwezigheid van het kenmerk [+A] is van doorslaggevend belang. Daar regels als (10)a en b gezien moeten worden als alternanties met oorspronkelijk slechts fonetische kondities - mede veroorzaakt door de aanwezigheid van een bepaald suffix - kan worden volgehouden dat het fonologisch karakter zelfs primair is, immers, '...morphologically conditioned change need not be involved'.

Zolang het morfologische karakter niet overduidelijk blijkt - bijv. uit de extensie van regels als (10)a en b naar items die deze niet door fonologische oorzaken kunnen ondergaan, in dit geval overigens nauwelijks denkbaar - is het onjuist om regels die deelnemen aan een MP-alternantie en fonologisch niet-algemeen zijn bij voorbaat als MP-regels te bestempelen. In die Stellingwerfse dialekten waar het suffix /t/ aanwezig is bij vokaalwisseling is er geen aanwijzing dat de alternerende vokaal ook de funktie heeft van morfosyntaktische markeerder, met andere woorden dat de afwijkende vokaal inderdaad ook, evenals het suffix /t/, wordt opgevat als 'betekenisdrager' van de notie 3e pers.sg.pres. In die Stellingwerfse dialekten waarin /t/ niet aan de oppervlakte verschijnt bij vokaalwisseling in het presens is daarentegen eerder aan te nemen dat er van een (mede-)morfosyntaktische regel sprake is. In die dialekten waarin verlies van regels als (10)a en b optreedt, vgl. (18)a en b (p. 78), is niet duidelijk of dat door het streven naar formele of naar funktionele ekonomie gemotiveerd is (of zelfs enkel en alleen maar door de 'invloed van het Nederlands'; vgl. Bloemhoff 1980d:221-224). De situatie in dialektgebied c in (18) dus is de enige waarin waarschijnlijk van een werkelijk morfologische konditie sprake is, al zien we in veel Oostnederlandse en in alle Stellingwerfse dialekten slechts zeer zelden uitbreiding naar de andere vormen van het werkwoord. (De afwijkende klinker in 2 sg.pres. die niet in het Stellingwerfs voorkomt maar wel in o.m. het Gronings, zie bijv. Ter Laan 1953 en Reker 1989, treedt op voor een sterk kluster ontstaan door aanhechting van het suffix /st/.) Juist op grond van *morfologische* veranderingstendenzen zouden we die in grote getale mogen

verwachten (immers, door verlies van /t/ zou de alternerende vokaal allicht een duidelijk(er) morfologische valentie kunnen krijgen).[43]

(18) a	b	c	
Stellingwerfs van Oost-Stellingwerf en West-Stellingwerf minus het gebied genoemd onder b en c	Stellingwerfs van Wolvega en naaste omgeving	Stellingwerfs van zuidwestelijk West-Stellingwerf en de Kop van Overijssel	
[ʍɑrkt]	[ʍɑrkt]	[ʍɑ:rkt]	'werkt'
[grɩpt]	[xrɩpt]	[xrɩp]	'grijpt'
[lɑt]	[lɔ:t]	[lɑt]	'laat'
[lɔpt]	[lo:pt]	[lɔp]	'loopt'

e. Ook het feit dat de vokaalalternanties in verba als [lydn̩] 'luiden', [sto:ətn̩] 'stoten' bij extensie door het werkwoordsparadigma zich het eerst richten op het part.pret. (vgl. [lœt] of [lʌt] i.p.v. [lydət] 'geluid'), terwijl de alternerende vokaal zich vervolgens pas in de overige preteritale vormen vertoont (vgl. [lœdə] of [lʌdə] i.p.v. [lydə] of [lydədə] 'luidde', [lœdn̩] of [lʌdn̩] i.p.v. [lydn̩] 'luidden') duidt op een belangrijke plaats van fonetisch-fonologische faktoren: het part.-suffix /d/ (fonetisch [t]) zal dezelfde invloed hebben gehad als het fonetisch identieke van de derde pers.sg.pres.[44] Deze observatie volgt uit waarnemingen in vooral oostelijk Stellingwerfs, waarin de aanwezigheid van vokaalalternantie bij bedoelde verba *in het pret. die in 't part.pret. impliceert, echter niet andersom.*

Daarentegen hebben, afgezien van het feit dat ze *niet aan de eis van de deskriptieve adekwaatheid voldoen* (vgl. p. 103-104 en sektie 1.3.), *de in de NGF gehanteerde (MP)-distributieregels nauwelijks voorspellende waarde met betrekking tot bepaalde al dan niet analogisch te noemen veranderingen.*[45] Men vergelijke (19), die een van de subtypes van vokaalalternantie door (10)a uitgedrukt op NGF-wijze vertegenwoordigt, en (20), de NGF-beregeling van de met (19) korresponderende alternantie in o.m. het Vollenhoofs (vgl. p. 74-75):

(19) { ɩ, ɩ:, i(:) } → { ɩ/3 sg.pres., ɩ:/pret., i(:)/elsewhere }

(20) { ɛ, ɩ:, i(:) } → { ɛ/3 sg.pres., ɩ:/pret., i(:)/elsewhere }

Deze regels distribueren de vokalen die, op 'disjunkte wijze' gerepresenteerd, tezamen in één lexikaal item aanwezig worden geacht. De lexikale representatie van bij MP-regels betrokken items is dus meerledig overeenkomstig de aan de alternantie deelnemende segmenten (vgl. sektie 0.3.3.). *Regel (20) nu is niet*

simpeler dan (19), hoewel het Vollenhoofse mechanisme alleen al gezien de output: [œ] of [ɛ], en ook blijkens (15) vs. (14), duidelijk eenvoudiger is dan in de verwante Stellingwerfse dialekten. Ook kan een lexikale representatie met een vokaalopsomming als in een verbum van het type [gɩ:bm̩] 'geven', vgl. (21), geldig voor vele idiolekten in Noordwest-Overijssel en ook in West-Stellingwerf, geen verandering in de richting van (15) c.q. (20) motiveren.

(21) $\left\{\begin{matrix} \varepsilon \\ \alpha \\ \alpha: \\ \iota: \end{matrix}\right\} \rightarrow \left\{\begin{matrix} \varepsilon/\text{3 sg.pres.} \\ \alpha/\text{pret.sg.} \\ \alpha:/\text{pret.plur.} \\ \iota:/\text{elsewhere} \end{matrix}\right\}$

Regels van het type (19)-(21) noch de lexikale weergave die als 'samengesteld', 'bij wijze van opsomming' wordt gezien (afleiding in eigenlijke zin is dus niet aan de orde) geven aanleiding tot veranderingen als hierboven geobserveerd (vgl. p. 74-75). Voor een verklaring van zulke veranderingen moet veeleer worden gedacht aan de invloed van fonologische proporties (vgl. p. 76) en/of aan regelvereenvoudiging (vgl. p. 74). Distributieregels als (19)-(21) voorspellen niet de richting waarin 'analogische verandering' optreedt; proporties daarentegen geven meestal een relatie tussen basis- en afgeleide vorm weer (zie ook de sekties 0.4., 1.3. en 1.8.), of, in termen van Kurylowicz 1956, tussen 'forme de fondation' en 'forme fondée': 'In this way, analogical proportions come look in some ways rather like the rules of a generative grammar.' (Kiparsky 1978:220).

Veranderingen uitgedrukt door het verschil tussen (10)b, (14) en (15) worden niet alleen met behulp van distributieregels niet voorspeld, maar deze NGF-regels kunnen de veranderingen zelfs niet als vereenvoudigingen kenmerken. Integendeel, er ontstaan vaak méér distributieregels. Immers, de veranderde lexikale ingangen vallen niet samen met bestaande, alleen al doordat de vokaal van de infinitief dezelfde blijft. Kortom, de wijzigingen die zich met betrekking tot de alternerende vokaal van de 3e pers.sg.pres. voltrekken duiden eerder op een fonologisch proces dan op een morfosyntaktisch gemotiveerde verandering van MP-regels c.q. op een door de interne samenstelling van lexikaal disjunkte items gemotiveerde leveling.

f. Het voorgaande argument geldt evenzeer voor veranderingen van de derde pers.sg.pres. die direkt te maken hebben met de aard van de volgkonsonant. Waar bijv. de dialekten van Vollenhove en St. Jansklooster (zowel als het Drents van Ruinen, vgl. Sassen 1953) in de derde pers.sg.pres. van *vliegen* [œ] kennen, overeenkomstig de andere verba van klasse 2, hebben de meeste dialekten van Oost- en West-Stellingwerf zowel als van de Kop van Overijssel in dit werkwoord de vokaal [ɩ]. Deze 'klasseverhuizing' (Sassen 1953:308) kan moeilijk morfologisch gemotiveerd zijn of veroorzaakt door het karakter van de lexikaal disjunkte samenstelling. Immers, de klinkers van het pret. en het part.pret. blijven dezelfde, alleen in het presens (3 sg.) sluit [fli:gŋ] 'vliegen' zich aan bij [mi:gŋ] 'urineren' (met de vorm [mɩxt], 3 sg.) uit de eerste klasse.

De eerder genoemde fonologische proportie zal hier wellicht een rol spelen, maar zeker ook de fonologische kontekst: het zijn nl. overigens vooral koronale explosieven in de omgeving waarvan de afwisselende [œ] optreedt (vgl. ook (10)a, p. 67), terwijl in *vliegen* de rechteromgeving, als hij [mi:gŋ], het segment /g/ bevat. Opnieuw is dus een aanwijzing verkregen voor de fonologische aard van (de kontekst in) regels als (10)a en b, *wat een procesmatige afleiding suggereert.*

Met betrekking tot de ablautregels voor het sterke verbum zijn soortgelijke voorbeelden voorhanden: in Steggerda komen de vormen [krɑx] en [krɑgŋ] voor (1,3 sg. vs. de overige vormen van het pret. van [krigŋ] 'krijgen'), terwijl het part.pret. [krɪ:gŋ] luidt. Deze preteritale vormen met [ɑ] zullen zijn ontstaan naar het 'fonologische voorbeeld' van klasse 5, vgl. 'zien', 'liggen': 1,3 sg.pret. [sɑx], [lɑx], en plur.pret. [sɑgŋ], [lɑgŋ] (inklusief 2e pers.sg.). Zo ook valt in het Stellingwerfs van Nijeberkoop 'strijken' zowel onder klasse 1 als onder klasse 2, vgl. tabel 3, p. 114-116. En dat in het Stellingwerfs het van origine zwakke 'schroeven' algemeen tot de tweede klasse behoort, kan alleen door een procesmatige regel worden verklaard die ook werkt in geval van o.m. [stu:bm̩] 'stuiven', niet door distributiefenomenen.

g. De relatie tussen de vokaalwisseling en het al dan niet optreden van de z.g. themavokaal suggereert eveneens een sterk fonologisch karakter van de vokaal-alternantieregels (10)a en b. In de zwakke verba met vokaalwisseling in het presens als [lydn̩] 'luiden' manifesteert zich alleen een afwisselende vokaal, indien de themavokaal (hier: schwa; in sektie 1.1.2. volgt een uitvoerige behandeling) afwezig is. Vergelijk bijv. uit het Stellingwerfs van Makkinga en Nijeberkoop (22):

(22) [ɪklydə] - [hɪjlœt], [hɪjlydət] 'ik luid-hij luidt'
[ɪgbədydə] - [hɪjbədœt], [hɪjbədydət] 'ik beduid-hij beduidt'
[ɪgbi:də] - [hɪjbœt], niet *[hɪjbi:dət] 'ik bied-hij biedt'

Indien in de derde persoon schwa afwezig is, treedt bij de oudere en oudste generaties vokaalwisseling op: themavokaaldeletie impliceert vokaalverandering. Dit geldt ook ten aanzien van het optreden van de alternerende vokaal in het part.pret. Wanneer zich dus de *fonologische* kontekst als beschreven in (10)a, b voordoet, in sommige verba dus na schwa-deletie, treedt de desbetreffende vokaalwisseling op. Dat de betrokken verba van het type [lydn̩] 'luiden' in geval van vokaalwisseling in hun geheel 'athematisch' zouden zijn, is nauwelijks aannemelijk. Zo komen in dorpen als Nijeholtpa, Steggerda en Fochteloo (vgl. kaart 2, p. 19) naast [lʌt], [lœt] 'luidt' en [hɛtlʌt] of [hɛtlœt] 'heeft geluid' ook preterita als [lydədə] 'luidde' voor, en, evenals op ruime schaal elders, part.pret. als [lydət] '(heeft) geluid'. Het lijkt dus in geval van het optreden van (10)a bij verba als [lydn̩] 'luiden' etc. minder plausibel van lexikale vormen zonder schwa uit te gaan, dan deletie van de schwa gevolgd door de werking van (10)a aan te nemen. Daarmee is het fonologisch karakter van (10)a en b opnieuw nadrukkelijk verondersteld, temeer daar vormen mét themavokaal én een vokaal

afwijkend van die van de infinitief ook bij herhaald navragen niet werden gesignaleerd.

h. Ter afsluiting van deze sektie: de verandering van de situatie met de alternanten /i(:)/ - /ɩ/ en /ɩ:/ - /ɛ/ naar een situatie met alleen /i(:)/, /ɩ:/ - /ɛ/ valt in sommige dialekten (vgl. (16), p. 75) samen met een verandering van de alternantie /u(:)/ - /o/ in /u(:)/ - /ɔ/ (in het Vollenhoofs ontstond, zoals bleek, zelfs [œ] in plaats van [ɔ]). Het is duidelijk dat dergelijke veranderingen beter door middel van één regel kunnen worden verantwoord dan dat zulke identieke wijzigingen worden beschreven door middel van veranderingen in twee verschillende distributieregels, waaronder (20): 1) omdat distributieregels hier niet motiverend kunnen werken, procesmatige regels daarentegen wel: het betreft hier overeenkomstige hoge basisvokalen en een output die eveneens als [-hoog, +gem] is gespecificeerd; 2) om redenen van formele eenvoud: de distributieregels immers kunnen die hier niet uitdrukken, regels als (10)a b en (14) kunnen dat wel. Dialekten met alleen de eerstgenoemde verandering kennen een specifikatie <-achter>$_1$ in de input van regel (14), in de dialekten waarin beide wijzigingen zijn opgetreden, is die bijzonderheid verloren gegaan; en 3) omdat de veranderingen waarschijnlijk delen van één proces zijn. Ze treden in elk geval niet onafhankelijk van elkaar op: de hoogste (van de voor én achter-) vokalen worden, samen, en zij alleen, in plaats van één, twéé graden lager. Vergelijk voor een dergelijke redenering, met betrekking dus tot het zoveel mogelijk in één regel samenvatten van fonologische veranderingen, Van Marle 1975-1976a:27-28. De wederzijdse afhankelijkheid blijkt ook uit het feit dat verlaging van achtervokalen met twee graden dezelfde verlaging van voorvokalen impliceert, echter niet omgekeerd (vgl. (16), p. 75).

Nu hoeven natuurlijk fonologische veranderingen niet per se een aan die veranderingen identieke fonologische neerslag in de synchrone grammatika te hebben, maar dat is geheel iets anders dan het fonologische karakter van bepaalde wetmatigheden te ontkennen indien er ook niet-fonologische faktoren in het geding zijn. Dit laatste echter wordt nu juist door de premissen in de NGF 'afgedwongen'. Zolang het resultaat van de genoemde veranderingen geen eigenschappen vertoont die in tegengestelde richting wijzen, hoeft het fonologische karakter van de synchrone reflex in regels als (10)a, b, (14) en (15) niet direkt te worden betwijfeld, laat staan op voorhand afgewezen.

Hoewel de in deze sektie besproken alternanties in de NGF-opvatting dus door MP-regels moeten worden verantwoord, omdat P-regels in deze theorie immers alleen in fonetisch-fonologische termen kunnen worden beschreven (vgl. nogmaals sektie 0.3.1. en 0.3.2.) ondersteunt de argumentatie onder a t/m h hierboven het fonologische karakter van de desbetreffende regels. Dit weerlegt de NGF-regeltypologie, omdat deze immers fonologische eigenschappen van MP-regels als irrelevant karakteriseert. Eveneens kwam tot uitdrukking dat als gevolg van de formulering van NGF-MP-regels deze theorie de fonologisch geaarde veranderingen niet adekwaat beschrijft, en dat het NGF-regelapparaat de bedoelde veranderingen voorspelt noch verklaart.

Een interessant fenomeen bleek de schwa in bijv. [hɩjlydət] 'hij luidt' naast [hɩjlœt] (idem). De argumentatie ten gunste van de aanwezigheid in puur abstrakte zin van deze 'themavokaal' in de lexikale representatie van vele verba in het Stellingwerfs vormt het zwaartepunt van de volgende sektie. Aan de hand van de aangedragen evidentie nl. kan een zeer belangrijke intentie van de NGF: een verbod op absolute neutralisatie (vgl. de sekties 0.3.1. en 0.3.2.) worden verworpen.

1.1.2. Over absolute neutralisatie van de themavokaal in het paradigma van het sterke werkwoord

In deze sektie worden enkele observaties besproken die wijzen op de aanwezigheid van een schwa die direkt volgt op de wortel (vgl. noot 35) van het sterke werkwoord (voortaan ook: *themavokaal*). *Dit segment echter treedt in sommige Stellingwerfse dialekten alléén op in de lexikale, onderliggende vorm en in geen der oppervlaktevormen.* Er is in dat geval sprake van *absolute neutralisatie*. Omdat echter in bepaalde (aangedragen) gevallen in redelijkheid aan de volledige abstraktheid van genoemd segment zou kunnen worden getwijfeld, wordt de bewijsvoering vervolgens toegespitst op materiaal uit sommige Stellingwerfse dialekten dat géén ruimte laat voor onzekerheid. In het paradigma van de desbetreffende verba nl. komt *nimmer* enige schwa aan de oppervlakte, terwijl toch bepaalde verschijnselen wijzen op de 'onderliggende' aanwezigheid ervan, dat wil zeggen op een vroege rol van genoemde themavokaal in de derivatie. Met de argumentatie voor de aanwezigheid van die vokaal wordt een hoofdpremisse uit de NGF weerlegd, nl. dat absolute neutralisatie dient te worden uitgesloten. Daarmee is de True Generalization Condition (bij afkorting *TGC*; vgl. sektie 0.3.1.) gefalsifieerd.

De distributionele aanpak van de NGF - waar deze theorie i.v.m. het niet algemeen zijn van de besproken regels om vraagt - *biedt geen uitzicht op een verklaring voor een aantal frappante uitzonderingen op de evenals in het Nederlands overigens ook in het Stellingwerfs algemene regel van final devoicing.* Een SGF-aanpak, waarin gebruik gemaakt wordt van de genoemde, puur abstrakte themavokaal doet dat juist wel, reden om de NGF-uitgangspunten af te wijzen. Bovendien is er, indien aan een distributionele (NGF-)aanpak de voorkeur zou worden gegeven, opmerkelijk genoeg nog meer reden voor het accepteren van het bovengenoemde geval van absolute neutralisatie. Hoewel de NGF absolute neutralisatie verbiedt, blijkt haar distributionele aanpak nl. minder twijfel op te roepen met betrekking tot de puur abstrakte status van bedoelde schwa dan de artefakten van deze theorie juist doen verwachten.

De ook uit de traditionele historische taalkunde bekende, in dit geval absoluut geneutraliseerde stam (= 'thema')-vormende vokaal heet hier in navolging van Zonneveld 1981-1982 *themavokaal*. Het gaat in dezen om een suffix dat in het Idg. al aan de wortel (vgl. noot 35) was toegevoegd; de vokaalkwaliteit ervan karakteriseerde de desbetreffende (sub)klasse (vgl. bijv. Schönfeld 1970[8]:

162). Het Oerg. kende bovendien enkele vokalen die als stamsuffix optraden in vele zwakke verba (vgl. bijv. Braune 1966:100,109) en die ook als themavokaal kunnen worden opgevat. De themavokaal in het Stellingwerfs zowel als in het Nederlands betreft dus een schwa die ontstond door reduktie van de diverse Oerg. vokalen (in dit geval dus de 'themavokalen') in minder beklemtoonde syllabe, en wel in de Oudsaksische c.q. de Onl. periode. Is er volgens Zonneveld ib. in het Nederlands sprake van een themavokaal die afwezig is in het sterke en aanwezig in het zwakke werkwoord, reden voor zijn konklusie 'ablaut is niet-thematisch', in het Stellingwerfs is de themavokaal ook in het geval van de sterke verba aanwezig, maar het *gedrag* ervan is anders dan bij de zwakke.

De hierboven bedoelde verschijnselen laten zich als volgt beschrijven en analyseren. Wanneer in het Stellingwerfs een stemloze *kontinuante* slotobstruent direkt gevolgd wordt door een vokaal treedt voicing van die konsonant op, vgl. (23)a,b, ook wanneer dat segment het resultaat is van de regel final devoicing, zoals in geval van (23)c,d.[46] In andere omstandigheden, dus voor een pauze of voor een konsonant blijft voicing achterwege (afgezien van regressieve assimilatie van stem, die nl. optreedt indien een stemhebbende obstruent volgt).

(23)a [kmozɑl'mɪt] "k Moest wél mee', maar: [ɑkmos] 'als ik moest'
b [hɛjdəfɪzopɪ:tn̩] 'Heb je de vis opgegeten',
maar: [bɑktəfɪs] 'gebakken vis'
c [mɑɣdəhontəsli:vəfslɪkŋ] 'Mag de hond de opscheplepel aflikken?'
(ook: [mɑɣdəhontəsli:ʍəfslɪkŋ]), maar: [ɔ̃ŋgro:ətəsli:f]
d [nɔgɑl] 'nog al/wel', maar: [ɔknɔx] 'ook nog'

Ook in het geval van een wortelfinale /d/ treedt in de eerste en derde pers.sg.pret. van het sterke werkwoord bij veel sprekers in Oost- en West-Stellingwerf de stemhebbende variant op *indien onmiddellijk een vokaal volgt*, vgl. (24)-(26), echter nu optioneel. Vgl. ter illustratie kaart 3, p. 84. Onderliggend eindigt *boot* in het Stellingwerfs op /t/, *hoed* daarentegen op /d/, evenals, althans in de meeste idiolekten in Oost- en West-Stellingwerf, de Stellingwerfse vorm van *sloot* (met de meervoudsvorm [slo:dn̩]). Indien nu zo'n item uit een ándere syntaktische klasse dan die van het verbum eindigt op /d/ en direkt wordt gevolgd door een vokaal, dan wordt final devoicing nimmer teniet gedaan, vgl. (27)a-d (finale /t/ wordt niet tot [d], vgl. (27)e-f). Daarom zal er, anders dan in (23), in geval van bijv. (25)b en (26)b geen sprake zijn van de werking van een voicingsregel. Met deze 'uitzonderingen' op final devoicing wijkt het Stellingwerfs af van het Nederlands, in welke taal immers deze regel volstrekt algemeen is.

(24)a [ɪgbi:də] 'ik bied'
b [ɪgbʌ:t] 'ik bood'
c [hɪjbœt] 'hij biedt'
d [hɪjbʌ:t] 'hij bood'

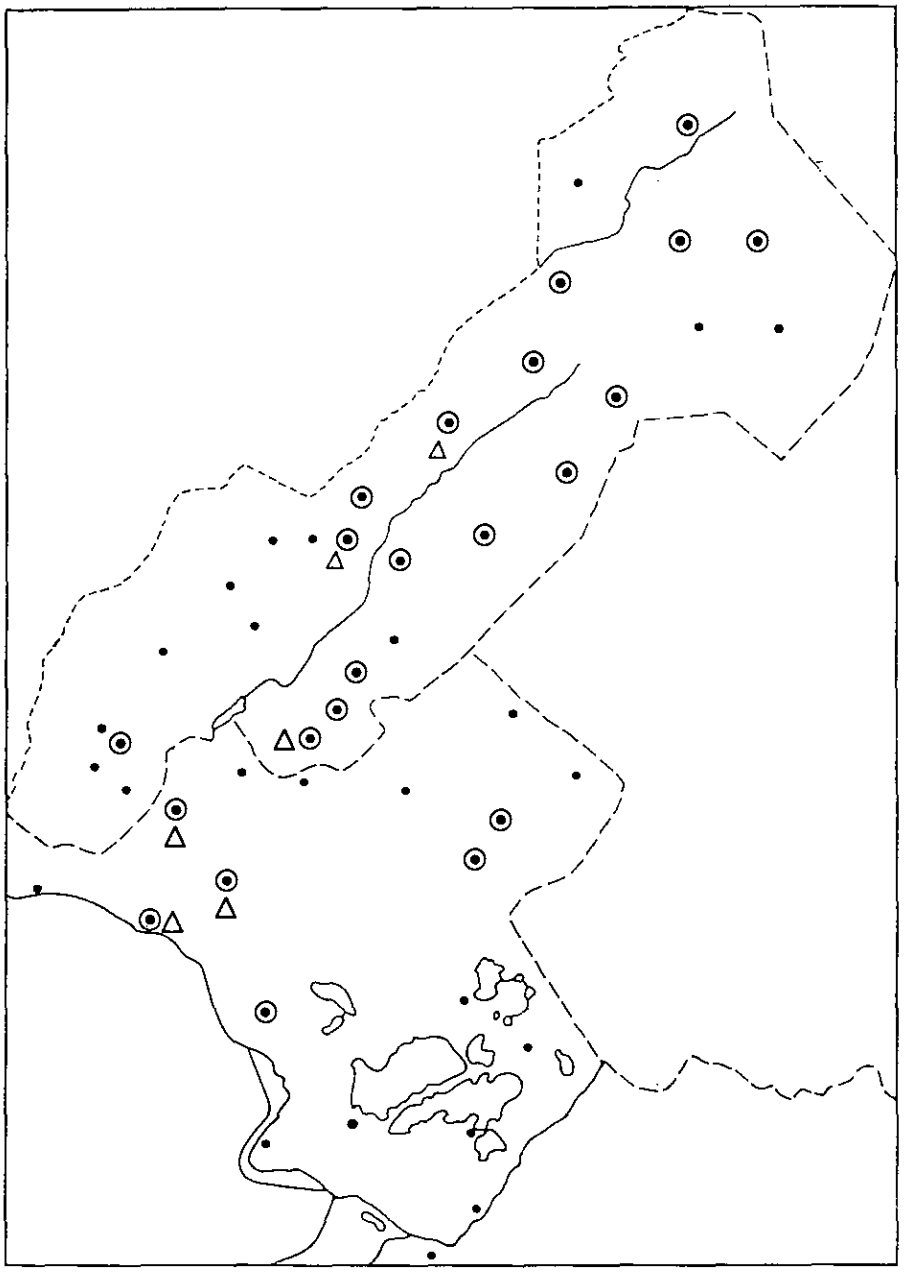

Kaart 3. De themavokaal in enkele vormen van het sterke werkwoord (1).
⊙ [bʌːdə̃m] 'bood hem' (1, 3 sg.pret.); [bʌːdok] 'bood ook' (1, 3 sg.pret.)
△ (in isolatie of voor konsonant) [bʌːdə] 'bood' (3 sg.pret.); [rɩːdə] 'reed', 3 sg.pret.

(25)a [ɪgbʌ:tokŋkɪ:ər̩] 'Ik bood ook een keer' (met [t] uit /bʌ:tok/)
b [ɪgbʌ:d̲okŋkɪ:ər̩] 'Ik bood ook een keer' (met [d] uit /bʌ:dəok/)

(26)a [hɪjbʌ:tə̃mtəmĩn] 'Hij bood hem te weinig' (met [t] uit /bʌ:təm/)
b [hɪjbʌ:d̲ə̃mtəmĩn] 'Hij bood hem te weinig' (met [d] uit /bʌ:dəəm/)

(27)a [hɛjdəslo:ət̲alytmɪjt] 'Heb je de sloot al uitgemaaid?'
b *[hɛjdəslo:əd̲alytmɪjt] (idem)
c [hɛjdəhu:t̲alop] 'Heb je de hoed al op?'
d *[hɛjdəhu:d̲alop] (idem)
e [hɛjdibo:ət̲oksĩ:n] 'Heb je die boot ook gezien?'
f *[hɛjdibo:əd̲oksĩ:n] (idem)

Een alleszins aannemelijke verklaring voor wat oppervlakkig gezien slechts een verschil in bereik van de regel final devoicing is (dus m.b.t. de [d] in [bʌ:də̃m] 'bood hem' etc.), biedt de in de vorige sektie al geïntroduceerde onderliggende, 'stamvormende' themavokaal bij sterke zowel als zwakke verba (vgl. p. 82-83). Anders dan in geval van het sterke werkwoord (maar zie p. 88-90 en 95 e.v.) verschijnt dat segment in het paradigma van de zwakke verba met een wortelfinale /b/ en /d/ ook werkelijk aan de oppervlakte, nl. voor de suffixen /t/ en /də/ (vgl. voor de schwa in 1 sg. pres. p. 88 e.v.). Beschouw eerst de voorbeelden van laatstgenoemde groepen in (28):

(28)a	[ɪklydə] 'ik luid'	[ɪkrɑbə] 'ik krab'
	[ilydn̩] 'jij luidt'	[ikrɑbm̩] 'jij krabt'
	[hɪjlydə̲t] 'hij luidt'	[hɪjkrɑbə̲t] 'hij krabt'
	[ʍɪjlydn̩] 'wij luiden'	[ʍɪjkrɑbm̩] 'wij krabben'
	[jĩmlydn̩] 'jullie luiden'	[jĩmkrɑbm̩] 'jullie krabben'
	[sɪjlydn̩] 'zij luiden'	[sɪjkrɑbm̩] 'zij krabben'
b	[ɪklyd̲ə̲də] 'ik luidde'	[ɪkrɑb̲ə̲də] 'ik krabde'
	[ilydn̩] 'jij luidde'	[ikrɑb̲ə̲dn̩] 'jij krabde'
	[hɪjlyd̲ə̲də] 'hij luidde'	[hɪjkrɑb̲ə̲də] 'hij krabde'
	[ʍɪjlyd̲n̩] 'wij luidden'	[ʍɪjkrɑb̲ə̲dn̩] 'wij krabden'
	[jĩmlydn̩] 'jullie luidden'	[jĩmkrɑb̲ə̲dn̩] 'jullie krabden'
	[sɪjlydn̩] 'zij luidden'	[sɪjkrɑb̲ə̲dn̩] 'zij krabden'

Het verschijnen van de themavokaal (schwa) in de verleden tijd van het paradigma van het zwakke werkwoord vóór het suffix /də/ werd door mij genoteerd in de dorpen Blesdijke, Nijeholtpa, Oldeholtpa, Steggerda en Fochteloo, en eveneens in een zevental plaatsen in Noordwest-Overijssel, vgl. kaart 4, p. 86. Sommige informanten twijfelden eraan of deze schwa niet ook voorkomt na /d/ in de 2e pers.sg.pret. en in de vormen van de plur.pret. Voor het vervolg van het betoog echter is dat niet van doorslaggevend belang. In de niet genoemde plaatsen komt in het preteritum van de zwakke verba met wortel op /d/ geen themavokaal aan de oppervlakte. Wanneer de wortel op /b/ uitgaat treedt

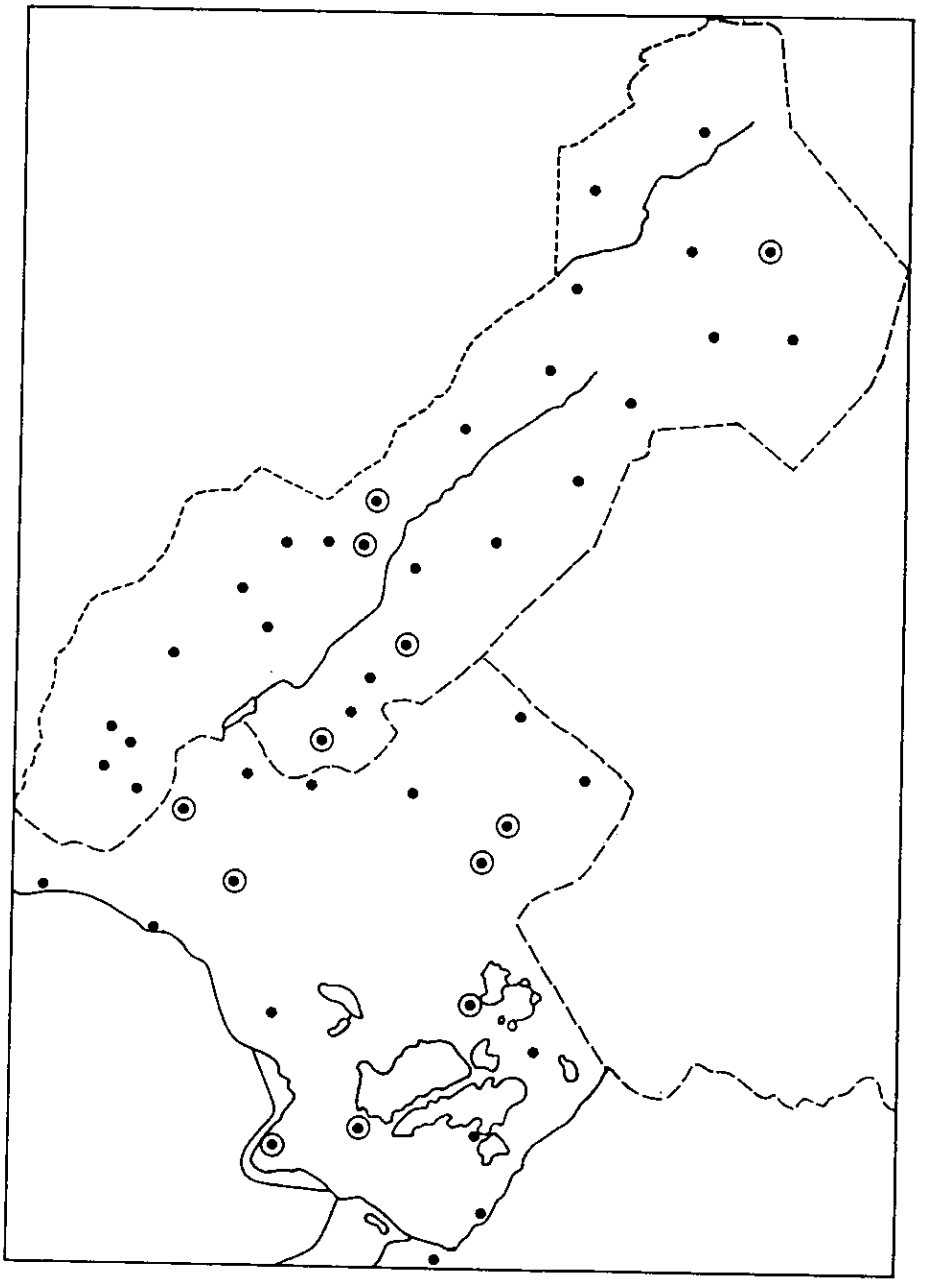

Kaart 4. De themavokaal in het pret. van het onregelmatige zwakke [lydn̩] 'luiden'.
⦿ = [lydədə] i.p.v. of naast [lydə] 'luidde', elders [lydə].

schwa in bijna álle dialekten van de oudere generaties op, en dan geheel volgens de rechter kolom in (28). Schwa na /b,d/ in de derde pers.sg.pres. komt in het gehele gebied zo goed als algemeen voor.

De themavokaal is dus behalve in het zwakke ook in het sterke en onregelmatige zwakke verbum aanwezig, d.w.z. op z'n minst 'onderliggend'. De aanwezigheid van dit segment verklaart de genoemde uitzonderingen op final devoicing; [d] immers neemt niet een syllabefinale maar een initiële positie in, nl. die vóór de themavokaal. Deze vokaal wordt in alle posities gedeleerd, afgezien van enkele, in het volgende te noemen bijzondere gevallen. Ook in taalhistorisch opzicht is er grond om een themavokaal aan te nemen, in zwakke zowel als in sterke verba. In het Oerg. bestond nl. een korrelaat in de vorm van meerdere niet-gereduceerde vokalen (vgl. p. 82-83). Dat er inderdaad een themavokaal schwa in het spel is (die, zoals gezegd, samen met de wortel de stam van het verbum vormt) en niet van een ander segment, wordt hier onder a t/m f aannemelijk gemaakt.

a. Dat er in de derde pers.sg.pres. inderdaad van een *stamvormend* element schwa sprake is en niet van het eerste segment van een suffix /ət/, volgt uit de observatie dat /ət/ nimmer 'bij vergissing' aan de wortel van een sterk werkwoord wordt gehecht. Daar komt bij dat er in plaats van twee maar liefst vier suffixen zouden moeten worden onderscheiden, nl. /ət/, /t/, /də/ en /ədə/ (de laatste twee voor 1,3 sg.pret.).

b. Een funktionele verklaring ten gunste van een tweetal extra suffixen die de herkenbaarheid van stam en uitgang handhaven c.q. uitbreiden: /ət/ en /ədə/ dan wel ten gunste van de invoeging van /ə/ voor /t/, /də/ lijkt hier niet op z'n plaats. Na een wortelfinale /t/ nl. ontbreekt schwa (+/t/) juist steeds in het werkwoordsparadigma (vgl. [hi:t] 'heet' en niet *[hi:tət]), terwijl ook de alternanten van de 2e pers.sg.pret. en van de pluralia pret. in (28)b in strijd zijn met bedoelde funktionele grondslag: in [lydṇ] (pret.) is funktionele schwa nodig, in [krɑbədə] juist niet. In alle gevallen waarin homonymie kan ontstaan: [lydṇ] (pres.) vs. [lydṇ] (pret.), [lydə] (pres.) vs. [lydə] (pret.) zou men juist behoud c.q. uitbreiding van het domein van het 'suffix' /ədə/ verwachten. En waar /t/ niet 'herkend' kan worden zou men juist handhaving c.q. extensie van /ət/ verwachten (vgl. (28)a). Het tegendeel echter blijkt het geval te zijn. Vormen als in de rechterkolom van (28) die niet vatbaar zijn voor homonymie - die nl. in de linkerkolom optreedt waar de stamvormende schwa verdwijnt of is verdwenen, afgezien van 3 sg. - zijn daarentegen, zoals gezegd, algemeen. In Oost- en West-Stellingwerf zijn vormen met (oppervlakte-)themavokaal na /d/ anders dan in 3 sg.pres. nogal zeldzaam, en ze zijn in die gemeenten duidelijk aan het verdwijnen (vgl. kaart 3, p. 84, kaart 4, p. 86 en kaart 5, p. 89): /ət/ na /d,b/ in het paradigma van het zwakke en onregelmatige werkwoord is weliswaar vrij algemeen maar lijkt, hoofdzakelijk indien /d/ voorafgaat, op z'n retour, terwijl in dat geval juist *de uitgang niet meer hoorbaar is*.

c. De claim dat de themavokaal stamvormend element is bij de overgrote meerderheid van verba en dat themavokaaldeletie deze schwa steeds deleert behalve na /b/ en /d/, heeft het deskriptieve voordeel dat deze regel kan worden ondergebracht in een generaliserende regel die ook de slot-schwa van

het grondwoord wegneemt in het proces van diminuering zoals dat wordt beschreven in de sekties 2.1.1. en 2.1.2. Dit duidt op een wel zeer algemeen fonologisch proces van 'schwaverlies' na segmenten anders dan /b,d/, te verantwoorden door (29). De SGF vraagt om redenen van eenvoud en algemeenheid de genoemde verschijnselen in één generatieve regel uit te drukken (het label s_z staat voor 'zwakke syllabe').

$$(29)\quad \begin{bmatrix} \text{-hoog} \\ \text{+mid} \\ \text{+achter} \\ \text{-rond} \end{bmatrix} \rightarrow \emptyset \,/\, \begin{Bmatrix} [\text{-ant}] \\ [\text{+kont}] \\ [\text{-stem}] \end{Bmatrix} __ \begin{bmatrix}) \ldots \\ s_z \end{bmatrix} \begin{Bmatrix} \begin{bmatrix} \text{+verb} \\ \text{-inf.} \end{bmatrix} \\ [\text{+dim}] \end{Bmatrix}$$

d. Het zou dus, in de gevolgde lijn doorredenerend, de genoemde *themavokaal* kunnen zijn die in veel Stellingwerfse dialekten 'aan de oppervlakte' komt in de imperatief, d.w.z. uitsluitend na /d/ en/of /b/, vgl. (30) (wat impliceert dat deze vokaal inderdaad steeds gedeleerd moet worden in de 3e pers.sg.pres. van het sterke werkwoord, vgl. sektie 1.1.1., p. 80).

(30)a [bi:dəmɑrəs] vs. [bœt] 'Bied maar eens, biedt'
[snidəjənitĩnəfĩŋ̍s] vs. [snɪt] 'Snij je niet in je vingers, snijdt'
b [krɑbənitso:] vs. [krɑbət] 'Krab niet zo!, krabt'
[ɛjdifədɛ:gə] vs. [ɛjdət] 'Eg jij vandaag, egt'
c [lo:pmɑr̩fot̩] vs. [lɔpt] 'Loop maar weg, loopt'
[lɪ:zdɑtəsfʌ:ər̩] vs. [lɛst] 'Lees dat eens voor, leest'

Het zou inderdaad merkwaardig zijn als slechts in geval van een wortel eindigend op /b/, /d/ een imperatief*uitgang* /ə/ moet worden aangenomen en elders geen, of, zo men wil, een nul-morfeem. *Deletie daarentegen van de themavokaal schwa na segmenten anders dan /b/ en /d/ past in het patroon van het gedrag van bedoelde schwa elders in het werkwoordparadigma en in het proces van diminuering.*[47]

e. Ook met betrekking tot de schwa in 1 sg.pres. (vgl. (28) en (31)) moet worden nagegaan of het hier om een themavokaal gaat. Anders dan in het Duits (vgl. Van Lessen Kloeke 1981:263) is hier echter veeleer sprake van een suffix.

(31) [ɪɡbi:də] 'ik bied'
[ɪklo:pə] 'ik loop'
[ɪɡripə] 'ik grijp'
[ɪkrɛ:kə] 'ik raak'

Het is nl. zo, dat in *oostelijk* Stellingwerfs (vgl. kaart 5, p. 89) de schwa van de 1e pers.sg.pres. in verba anders dan die met de wortel eindigend op /d/ of /b/ in niet-zinsfinale positie (en indien niet voor een pauze) wordt gedeleerd[48], vgl. (32)a en (32)b:

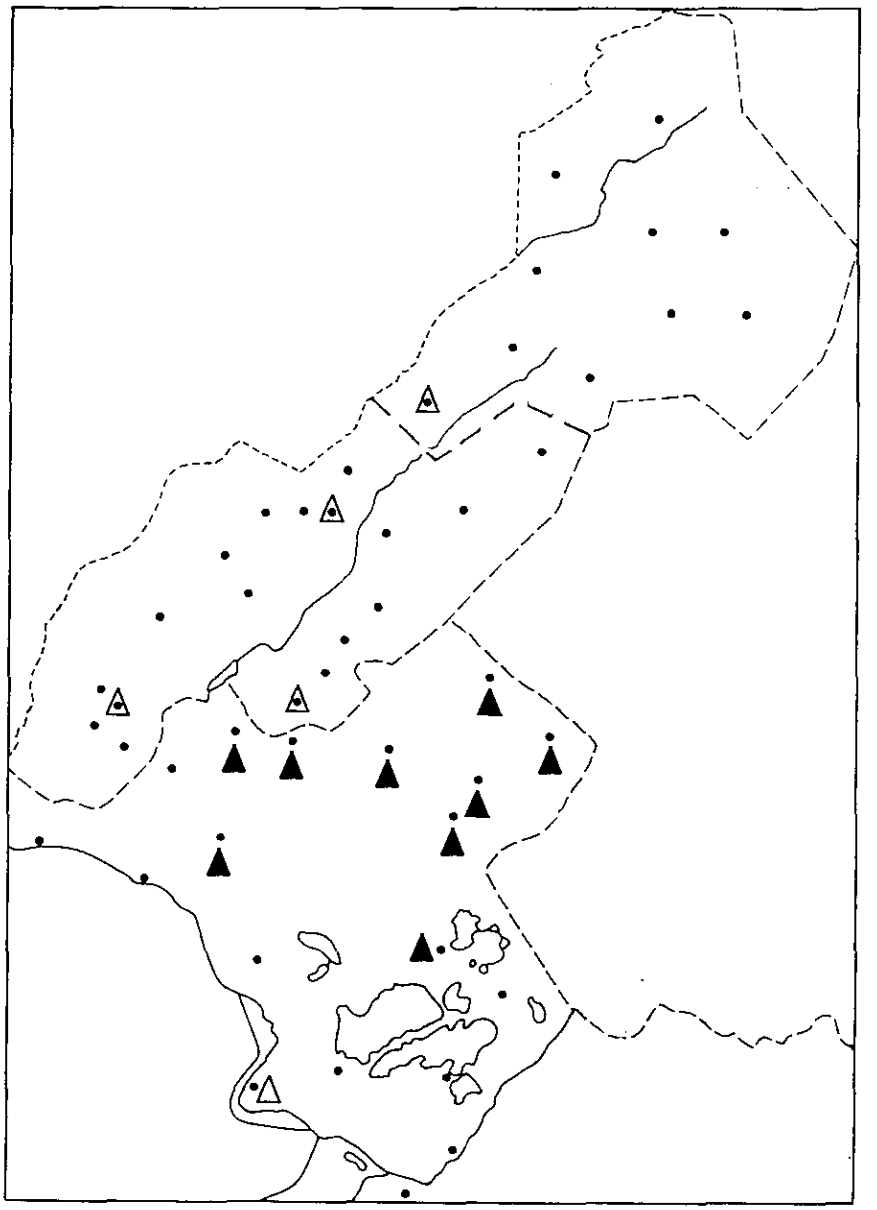

Kaart 5. De themavokaal in enkele vormen van het sterke werkwoord (2). Oostelijk van de onderbroken lijn zegt men [ɪklo:p̲] 'ik loop' met daarnaast [ɪgbi:d̲ə] 'ik bied', westelijk [ɪklo:p̲ə].

△ = [ɪgbʌ:d̲ə] 'ik bood' vs. [ɪkspɑ̃n̲] (+ var. qua stamvokaal) 'ik spon'

▲ = naast [ɪgbʌ:d̲ə] 'ik bood' ook [ɪkspɑ̃n̲ə] 'ik spon' etc.

(32)a [dɑɡdɻhɛ̃nəlo:pə] 'dat ik er heen loop'
b [ɪklo:bdɻhɛ̃nə] 'ik loop er heen'

Wanneer aangenomen wordt dat het hier om het *algeheel* verdwijnen van een flexiesuffix /ə/ gaat, is verklaard waarom er zich toch een schwa na /b,d/ voordoet in *elke* positie in de zin: de themavokaal wordt, als in andere persoonsvormen, verplicht gedeleerd *in omgevingen anders dan /b,d/* (vgl. p. 87). Het zou een merkwaardig toeval zijn, wanneer een *suffix* /ə/ incidenteel, d.w.z. 'toevallig', net als de 'themavokaal' juist na een omgeving anders dan /b,d/, verloren zou gaan, d.w.z. niet-zinsfinaal. De twijfel aan het toevallige karakter neemt toe, wanneer men zich de 'distributionele samenval' van de themavokaal met het 'imperatiefsuffix schwa' realiseert, en wordt nog groter indien men weet dat in de plaatsen waar [bʌ:də] 'bood' (3 sg.pret.) voorkomt (vgl. kaart 3, p. 84; vgl. voor schwa als themavokaal in *1 sg.pret.* slechts ná /d/, p. 89, kaart 5), de sterke verba anders dan met wortelfinale /d/ een slot-schwa missen (wortels van relevante sterke verba op /b/ komen niet voor). Deletie van de *themavokaal* schwa past ook nu in de zeer algemene regel (29), en levert dus een betere verklaring. Van paradigmatische pressie die het flexiesuffix in 1 sg.pres. doet bewaren na /b,d/ lijkt geen sprake: de beperking tot de kontekst 'anders dan na /b,d/' zou te toevallig zijn om serieus te nemen (dit geldt al evenzeer voor de imperatief-schwa). De NGF karakteriseert haar MP-regels als alternatief voor bijv. (29) als *toevallig* samenvallend, de SGF claimt met (29) de weergave van een niet-toevallig, tot zoveel mogelijk morfosyntaktische konteksten behorend proces. Er is ook daarom in de 1e pers. sg.pres. na /b,d/ in oostelijk Stellingwerfs eerder van een aan de oppervlakte verschijnende themavokaal sprake, dan van een in die fonologische omgeving 'toevallig' optredend flexiesuffix. Bovendien, als er in (32)b van een aan de fonologische positie gebonden deletie van de *themavokaal* sprake zou zijn, zou men mogen verwachten dat dit segment ook wel eens zinsfinaal op zou treden in geval van de andere personen van het pres.sg., dus bijv. als in (33); zulke vormen echter zijn uitgesloten.

(33) *[dɑthɪjho:pət] i.p.v. [dɑthɪjho:pt] 'dat hij hoopt'
*[dɑthɪjfitsət] i.p.v. [dɑthɪjfitst] 'dat hij fietst'

In dit verband ook lijkt het moeilijk te verklaren waarom bijv. in [hɪjʍɛ̃nt] '(hij) went' de themavokaal verloren zou zijn gegaan maar niet in [ɪkʍɛ̃nə] 'ik wen'. Bij dit alles komt dat in alle dialekten van het gebied bij produktieve afleidingen van het type [ɡəskʌdə] '(dat) geschud' en samenstellingen van het type [snidəbõ:əɻ:] 'snijbonen' alleen /ə/ optreedt na /b,d/. Ook deze kontekst past in het patroon van algemene themavokaaldeletie na een wortel eindigend anders dan op /b,d/.

Merk op dat voor niet-oostelijk Stellingwerfs - met *steeds* schwa in 1 sg.pres. - de aanwijzing om ook in die vorm schwa aan te nemen als (onderliggende) themavokaal zowel als het inzicht 'oppervlakte-schwa = suffix van de eerste pers.sg.pres.' worden verkregen dankzij de dialektgeografie. De situatie in oos-

telijk Stellingwerfs met bewaarde /ə/ na /b,d/ in de 1e pers.sg.pres. *in alle zinsposities* vormt een sterk argument om nu ook voor aangrenzend Stellingwerfs (vgl. kaart 5) in de 1e pers.sg.pres. een themavokaal aan te nemen, ook al wordt deze gedeleerd, nl. als schwa voor de suffix-vokaal (ook schwa). De themavokaal is in dialekten die niet over de morfonologische regels beschikken waarvan het effekt in (32) is gedemonstreerd, alleen 'zichtbaar' in de imperatief, d.w.z. steeds in geval van wortelfinale /d/ of /b/, d.w.z. indien men de suffix-optie genoemd onder d) verwerpt.

f. Een andere aanwijzing nog voor de lexikale aanwezigheid van de themavokaal is de belemmering van voicing (vgl. p. 83) in [blɑfɪk] 'blaf ik', [fɪsɪk] 'vis ik', versus [ɪzok] 'is ook', [mozɪk] 'moest ik': in de laatste twee gevallen gaat het om suppletieve werkwoordsvormen waarin de themavokaal ontbreekt. Doordat de frikatieven in de eerste twee gevallen (onderliggend) de syllabe-initiële positie innemen vóór de themavokaal schwa is de kontekst voor voicing, waarin kennelijk een niet-gereduceerde volgende vokaal moet optreden, niet aanwezig (themavokaaldeletie vindt blijkbaar plaats ná werking van de voicingsregel).

Deze indikatie dat de themavokaal ook werkelijk optreedt, is overigens voornamelijk te danken aan het (oostelijke) Stellingwerfs van *jongeren*. Het *suffix* van de 1e pers.sg. kan daarin nl. moeilijk verantwoordelijk worden gesteld voor het niet optreden van voicing, omdat er in de eerste pers.sg.pres. in de bedoelde idiolekten nimmer enige schwa aan de oppervlakte komt, ook niet zinsfinaal of voor een pauze, d.w.z. voor zover er niet van een wortelfinale /b/ of /d/ sprake is. Het aannemen van een suffix schwa is hier overbodig en dus ongewenst, de onderliggende themavokaal verklaart in voldoende mate.

De argumentatie ten gunste van de themavokaal gegeven onder a t/m f nu blijkt van groot belang, omdat deze een procesmatige afleiding ondersteunt eerder dan een distributionele behandeling als vereist in de NGF. De alternanties die betrekking hebben op de themavokaal zijn immers in NGF-zin niet algemeen, ze zijn m.a.w. in deze theorie niet tot fonologische regels te herleiden. Van de themavokaal werd aannemelijk gemaakt en zal nog aannemelijker gemaakt worden (p. 93 e.v.) dat deze in sommige verba alleen in puur abstrakte zin aanwezig is, wat de uitgangspunten van de NGF weerlegt. De NGF lijkt in het volgende soms met zichzelf in tegenspraak, terwijl ook anderszins aan haar aanpak nadelen blijken te zijn verbonden, waar een SGF-behandeling veelal voordelen biedt. De aldus in het nadeel van de NGF uitpakkende weging is nader gekonkretiseerd onder A t/m K.

A. De aanwezigheid van de themavokaal *verklaart* het bijzondere gedrag van materiaal als in (25)b en (26)b (p. 85) met betrekking tot het gespaard blijven van /d/ voor de regel final devoicing (dus als bijv. in [bʌːdok] 'bood ook'). Immers, /d/ staat nu, doordat we een erop volgende themavokaal schwa hebben aangenomen, niet aan het eind maar aan het begin van een syllabe (/də/); deze schwa verdwijnt voor een volgende vokaal ('prevokalische schwadeletie', vgl. voor deze regel die ook in het Nederlands werkzaam is, Zonneveld 1981-1982:345-346). In alle andere posities in geval van de 3e pers.sg.pret. - d.w.z. voor een pauze, een konsonant of een halfvokaal - wordt schwa gede-

leerd, waardoor /d/ in slotpositie komt te staan, zodat final devoicing optreedt, zonodig nog gevolgd door regressieve assimilatie van stem. De NGF *verklaart* het materiaal in (25)-(27) *niet*, maar *beschrijft* slechts het gedrag dat, als gevolg van de formulering van MP-regels, niet eens als uitzonderlijk kan worden gekarakteriseerd (zie ook D hierna). In de theorie van de NGF immers wordt /d/ samen met /t/ opgenomen in een lexikale disjunktie (vgl. sektie 0.3.3.; de positie van /b/ blijft buiten beschouwing, omdat, afgezien van de eerste pers.sg.pres. van *hebben*, relevante specimina uit de sterke verba ontbreken). De bijbehorende MP-regel beschrijft het distributiepatroon van /t/ en /d/, is in z'n formulering als een algemene regel op te vatten (vgl. p. 60), maar faalt terzake van een verklaring waarom /d/ bewaard blijft.

B. Dat de themavokaal in bepaalde morfosyntaktische omstandigheden *gedeleerd* moet worden, met name in de 3e pers.sg.pres. van de sterke verba en van een aantal onregelmatige zwakke, benadrukt opnieuw het procesmatige karakter van de in de vorige sektie geïllustreerde vokaalalternantieregels. Slechts na deletie van schwa ontstaat de kluster die de geschikte fonologische kontekst vormt voor de regels (10)a en b. Dat wil overigens niet zeggen dat het *synchroon* gezien per se nog steeds de *vorming*, i.e. het *ontstaan* van een sterke kluster moet zijn die de vokaalwisseling *motiveert* (i.p.v. konditionering door zo'n kluster): immers, ook in regelmatige zwakke verba zouden we dan, indien van een aan het suffix voorafgaande konsonant anders dan /b/, /d/ sprake is, zo'n wisseling willen zien optreden.

C. *Het lexikaal disjunkte karakter* van bijv. 'bieden' (vgl. (34)) *is in feite abstrakt* (aldus redeneert ook Harris 1978), en dus in strijd met de uitgangspunten van de NGF.

(34) $/b \begin{Bmatrix} i: \\ œ \\ ʌ: \end{Bmatrix} \begin{Bmatrix} d \\ t \end{Bmatrix} \begin{Bmatrix} ə \\ ø \end{Bmatrix} /$

Nog merkwaardiger is het in dit verband dat een van de 'lexikale segmenten' ø moet zijn in een NGF-benadering. De disjunktie is nu zo mogelijk nog abstrakter, terwijl de regel die ø 'distribueert' volstrekt kontra-intuïtief is.

D. Opmerkelijk genoeg dikteert de lexikale behandeling waartoe de TGC dwingt een lexikale disjunktie {d,t} aan te nemen waaruit /t/ dan wel /d/ *gekozen* wordt door een '*distributieregel* final devoicing': het segment /d/ blijft nu als zodanig in 'eindpositie' bewaard. Aldus zou devoicing worden voorkomen in gevallen als (25)b en (26)b. Deze distributionele aanpak impliceert echter dat er uitzonderingen op de regel final devoicing moeten worden aangenomen. Die konklusie ligt echter niet in de rede, gezien het overigens toch uitzonderingsloze karakter van die regel. Men zou deze positie, zoals al onder (A) aangeduid, in de NGF kunnen ontlopen door bijv. in geval van [bʌ:dok], [bʌ:də̃m] 'bood ook, bood hem' een distributieregel te laten werken die schwa optioneel vóór vokaal 'plaatst' (waarna prevokalische schwa-deletie optreedt), al kan, in strijd met de veronderstellingen in de NGF, zo'n regel niet

bijdragen aan de vorm-betekenissystematiek. Het uitzonderlijke materiaal met [d] in eindpositie is daarmee dan verklaard, terwijl een te distribueren schwa toch al nodig is voor het genereren van andere vormen, zoals de imperatief en, als de bedoelde schwa in het desbetreffende dialekt tenminste daarin aan de oppervlakte komt, de 1e en/of 3e pers.sg.pret. (vgl. ook kaart 3 en 5).[49] Het *lexikale* karakter in de NGF van items waarop MP-regels werken impliceert echter dat de themavokaal dan tóch als puur abstrakt kan worden gezien. De oppervlakterealisaties worden juist *niet afgeleid* van een der in de disjunktie voorkomende items, maar *ontstaan door (en na) keuze van een der disjunkt opgesomde* items. Daarmee is de keuze van de vorm met themavokaal - die immers final devoicing verhindert op te treden - in de NGF principieel 'lexikaal': één lexikaal zelfstandige eenheid wordt gekozen uit een groep van overigens morfologisch nauw verwante items. Zo relateert de NGF dus bijv. de 3e pers.sg.pret. principieel niet door middel van een *afleidingsrelatie* aan een stam op grond waarvan bijv. ook de 2e pers.sg.pres. wordt gevormd. Kortom, in wezen mogen de schwa's in de andere vormen dan de eerste en derde pers.sg.pret. in de NGF niet gebruikt worden ter verklaring van de feiten in (25)-(27). Aldus zou men in gevallen als [bʌ:dok] 'bood ook' eerder tot absolute neutralisatie kunnen besluiten dan in de SGF, waar alle vormen principieel van één onderliggende zijn afgeleid. De regels die de themavokaal - door een MP-regel geplaatst - steeds moeten doen verdwijnen voldoen echter niet aan de TGC, ook de schwa-voor-vokaaldeletieregel niet. De laatstgenoemde regel verwijst naar een niet aan de oppervlakte komend segment. Dat is in strijd met genoemde konditie (p. 53), terwijl de regel toch 'algemeen' is en zeker geen MP-informatie behoeft, zodat er wat dat betreft geen MP-regel in NGF-zin in het geding is. De overige themavokaaldeletieregels dragen weliswaar morfosyntaktische informatie: 3e pers.sg.pret. van het sterke verbum, én fonologische (zoals: 'niet voor konsonant'), maar ze dragen in het geheel niet bij in de vorm-betekenissystematiek en komen daarom eigenlijk ook niet voor de status van NGF-MP-regel in aanmerking, al bezitten ze die in de NGF per definitie.

E. In een derivatie waarin gebruik gemaakt wordt van morfonologische NGF-regels als (37) (zie p. 98), werken twee (sub)regels die /ə/ en ø in de juiste omgeving aanhechten, oftewel voor de distributie ervan zorg dragen. Voorts zijn er meerdere (sub-)distributieregels die de wortelvokalen naar de juiste morfologische vormen dirigeren, vgl. o.m. p. 114-116. In een SGF-aanpak is er één regel voor schwadeletie en zijn er twee vokaalveranderingsregels (nl. (10)a en b, p. 67). De disjunkte lexikale representatie van elk item is aanzienlijk ingewikkelder dan de ene lexikale, 'onderliggende' vorm die in de SGF-benadering vereist is. *Op grond van het kriterium eenvoud alleen al kan men dus gemakkelijk besluiten tot een voorkeur voor een SGF-beschrijving.*

F. *De dialekten van het Stellingwerfs waarin de themavokaal niet 'hoorbaar' is*, d.w.z. aan de oppervlakte 'samenvalt' met het suffix van de 1e pers.sg.pres. en in geval van wortels op /b,d/ met een evt. te veronderstellen imperatief-suffix /ə/, *vertonen dus een geval van absolute neutralisatie*, hetgeen een zeer serieus te nemen tegenvoorbeeld betekent voor de TGC. Dat wil zeggen, als men de

imperatief als een bijzondere gelexikaliseerde vorm wil beschouwen (het optreden van 'pro-drop' in dit geval vormt een belangrijk argument voor zo'n afzonderlijke status, vgl. Bennis 1982-1983), of *als men de imperatief-schwa*, in afwijking van het voorgaande op p. 88 *inderdaad als suffix zou willen beschouwen*. De juistheid van laatstgenoemde opvatting evenwel is ook met behulp van de taalhistorie niet gemakkelijk vast te stellen. Een korte uiteenzetting kan in dit verband illustratief zijn. *Daarna zal een geval van absolute neutralisatie worden behandeld dat boven elke twijfel is verheven, zodat de TGC opnieuw en nu ondubbelzinnig gefalsifieerd is.*

In het Middelnederduits ging de imperatief (2e pers.sg.) slechts op *-e* uit bij zwakke verba en alleen bij sterke indien oorspronkelijk /j/ volgde op de wortel (vgl. got. *bidjan*; Lasch 1974:227 e.v.). Ook in het Middelnederlands is dit de oorspronkelijke toestand: hier echter treedt gelijkmaking op, zodat in alle kategorieën verba zowel vormen met als vormen zonder imperatiefsuffix optreden (Le Roux en Le Roux 1973:150). In het Gotisch gold een situatie als in het Middelnederduits (vgl. Braune 1966), met dien verstande dat het suffix natuurlijk niet uit een *gereduceerde* vokaal bestond. Het Fries kent slechts een schwa in de 2e pers.sg. van de imp. bij verba op *-je* (Sipma 1913). In alle genoemde studies wordt de schwa van de 2e pers.sg.imp. als een suffix, niet als een stamvormend element opgevat. Het feit dat het resultaat van het relevante stuk taalhistorie zich in het Stellingwerfs voordoet in de vorm van een schwa bij alle kategorieën op /b,d/ kán duiden op een suffix-interpretatie. Met andere woorden, /ə/ 'hecht zich aan' na /b,d/, zoals bijv. ook de meervoudssuffixen in het Nederlands worden aangehecht afhankelijk van de fonologische kontekst. Men zou aldus vol kunnen houden dat er in vele niet-oostelijke dialekten van het Stellingwerfs inderdaad sprake is van absolute neutralisatie: de *themavokaal* verschijnt *nimmer in enige oppervlaktevorm*. Het oostelijke Stellingwerfs immers laat de themavokaal schwa zien in de 1e pers.sg.pres., vgl. p. 88-90, d.w.z. in bepaalde konteksten; in niet-oostelijke dialekten is de oppervlakte-schwa van de 1e pers.sg.pres. zowel als in de imperatief steeds een (flexie-)suffix-schwa. Door de regel schwa-voor-vokaal-deletie is de themavokaal 'verdwenen'. De soms optredende schwa na /d/ in 3 sg.pret. overigens is wél de themavokaal; in de desbetreffende dialekten (vgl. kaart 5, p. 89) is er dus *geen* sprake van absolute neutralisatie. Anders dan in de 1e pers. hebben we hier nl. niet te maken met een suffix (vgl. kaart 3, p. 84); de (themavokaal) schwa is, voor zover het de 3e pers.sg.pret. betreft, immers alleen aanwezig na /d/ (vgl. p. 96).

Ter wille van een zo gefundeerd mogelijke afwijzing van de NGF-doctrines echter volg ik hier nu verder de al eerder beargumenteerde lijn dat de oppervlakte-schwa in de imperatief in het Stellingwerfs inderdaad de themavokaal is; de imperatiefsuffix-schwa zou verloren zijn gegaan in de taalhistorie van het Stellingwerfs. Om dezelfde strategische reden neem ik aan dat de lexikale 'keuze' in de NGF toch zodanig is en dat het aangrijpen van distributieregels op

lexikale disjunkties van dien aard is (vgl. *D*), dat de themavokaal in een NGF-behandeling niet als puur abstrakt hoeft te worden opgevat bij de afleiding van vormen als die in bijv. (25)b en (26)b, en wel omdat elders in het paradigma schwa inderdaad optreedt. Blijft de opdracht materiaal te vinden waarin de themavokaal onderliggend toch aanwezig moet worden geacht terwijl deze in de realiteit *nimmer* als oppervlaktevorm verschijnt.

In sommige idiolekten nu, waaronder een aantal behorend tot het Stellingwerfs van Nijeberkoop, komen in geval van verba als [snidn̩] 'snijden', [ridn̩] 'rijden' imperatieven voor altijd zonder [də] en vormen van de 1e pers.sg.pres. als: [ri], [sni] '(ik) rijd', '(ik) snijd', dus eveneens altijd zonder schwa en zelfs zonder slotkonsonant. Naast de preteritumvormen van de 1e en 3e pers.sg. van het type [snɩ:jok], [snɩ:jõm], [snɩ:jm̩] 'sneed ook', 'sneed hem (= ook: zich)' en [rɩ:jok], [rɩ:jõm] en [rɩ:jm̩] 'reed ook', 'reed hem (hem = ook: zich)', komen in dezelfde idiolekten [snɩ:dok], [snɩ:dõm], [rɩ:dok] en [rɩ:dõm] voor, vgl. (35):

(35)a [ɩksni], [dɑtɩksni] 'ik snij, dat ik snij'
[snijənitĩnəfĩŋr̩] 'snijd je niet in je vinger'
[hɩjsnɩ:d̲õm], soms [hɩjsnɩ:t̲õm] of [hɩjsnɩ:jõm] 'hij sneed hem/zich'

b [ɩkri], [dɑgdr̩hẽnəri] 'ik rij, dat ik er heen rij'
[rijõmnitõndr̩stəbo:bm̩] 'rij hem niet omver'
[hɩjrɩ:d̲õmklẽm] 'hij reed hem/zich klem'

c [ɩkxli], [dɑkxli] 'ik glij, dat ik glij'
[glinityt] 'glijd niet uit'
[hɩjglɩ:d̲yt] 'hij gleed uit'
(N.B.: ook in het derde subgeval van b en c komen varianten met [j] en [t] voor)

Situaties als in (35) trof ik ook aan in de dialekten van Noordwolde en Fochteloo. Er komt nu *nimmer een schwa aan de oppervlakte* terwijl de /d/ toch als [d] wordt gerealiseerd wanneer het woord dat er onmiddellijk op volgt een vokaal in anlaut bevat. Kortom, de - blijkbaar aanwezige - themavokaal /ə/ is hier volledig abstrakt. Ook nu is in de NGF-benadering de schwa-voor-vokaal-deletieregel als P-regel onbruikbaar want in strijd met de TGC; immers, deze regel refereert aan een puur abstrakt segment, wat indruist tegen de bedoelingen van de NGF. 'No rule could refer to a nonexisting segment' en 'there is certainly no point in having any abstract phonological segments or features', oordeelt immers Hooper 1976:14;20. Zou themavokaaldeletie (d.w.z. als deletieregel voor de themavokaal in álle konteksten) als MP-regel worden opgevat, dan ontstaat de merkwaardige situatie dat in alle gevallen ø wordt gedistribueerd. Resteert de mogelijkheid een (MP-)final devoicingsregel aan te nemen die [d] doet bewaren voor *vokaal*. (Het overduidelijke belang van een *fonologische* kontekst is echter in strijd met het niet-fonologische karakter van Hooper's MP-regel!)

Intussen is het belang van de dialektgeografie c.q. de vergelijking van nauw verwante talen evident. Een belangrijk verschil tussen het Nederlands en het Stellingwerfs bestaat erin, zoals al werd opgemerkt, dat in vele idiolekten van het Stellingwerfs de themavokaal nog aan de oppervlakte komt na /b,d/ en dat deze vokaal ook nog aanwezig is in het sterke verbum maar daar in toenemende mate verdwijnt, d.w.z. gedeleerd wordt in steeds meer morfosyntaktische konteksten, waarmee de themavokaal steeds 'abstrakter' wordt. Men vergelijke de geografische kontinua van de kaarten 3 en 5 (p. 84 en 89), waaruit zich o.m. laat aflezen waar in het onderzoeksgebied in welke vormen van het preteritum zich nog een oppervlakte-themavokaal vertoont (afgezien van de imperatief), en waar de suffix-schwa dan wel de themavokaal in de 1e pers.sg.pret. aan de oppervlakte komt (in het laatste geval zowel als m.b.t. het optreden van schwa in de 3e pers.sg.pret. is er, zoals al werd opgemerkt, van geen absolute neutralisatie sprake). We vinden, ook m.b.t. verschillen tussen Stellingwerfse idiolekten, een parallel met de verhouding tussen het Frans en een aantal Franse dialekten: in deze dialekten komen segmenten aan de oppervlakte die in het Frans zelf als puur abstrakt gelden (vgl. opnieuw Zonneveld 1981-1982:343-344). Zo komen in het Stellingwerfs soms vormen als /bʌːdə/, /snɩːdə/ 'bood', 'sneed' (in de 3e pers.sg.pret.) ook werkelijk aan de oppervlakte, nl. in enkele idiolekten in Oldeholtpa en Oldeberkoop, en bij de geraadpleegde informanten in Ossenzijl, Blankenham, Blesdijke en Kalenberg (vgl. kaart 3, p. 84). In Oldeholtpa noteerde ik ook [hɩjbʌː] 'hij bood', een nieuwe aanwijzing voor een onderliggende schwa. Immers, deze moet aanwezig zijn wil de fonologische regel d-deletie (vgl. Zonneveld 1978a,b) kunnen optreden, getuige bijv. [rɩːt] (i.p.v. *[rɩː]) uit onderliggend /rɩːd/ 'zandweg'. Het kontinuüm waarin [bʌːdə], [bʌːt] en de pret.-vorm op [d] voor vokaal (van het volgende woord) naast elkaar voorkomen, wijst inderdaad op een 'abstrakter worden' van de themavokaal, met als resultaat absolute neutralisatie.

In Noordwest-Overijssel treedt de oppervlakte-schwa ook regelmatig in de 1e pers.sg. van het pret. op (vgl. kaart 5, p. 89); voor het grootste deel van dit gebied is deze schwa niet aan een fonologische kontekst gebonden. Waarschijnlijk is hier van analogische uitbreiding van het suffix van de eerste pers.pres. sprake: immers, ook verba waarvan de wortel niet op /d/ eindigt krijgen schwa (maar alleen in deze persoonsvorm); zuidelijk van het onderzoeksgebied, in Genemuiden, en elders, komen zelfs geïnverteerde vormen van het type *leve-wij*, *blieve-wij* en *geute-wij* voor (vgl. Van der Haar 1967:247-248; zie ook Sassen 1953:108), waarin de schwa moeilijk anders dan als themavokaal kan worden opgevat.

Ook Lasch 1974:228 noteert uit het Middelnederduits vormen op ('morfologische') schwa in de eerste en derde persoon van de verleden tijd: 'Die 1.3. sg. Praeteriti der starken Verben ist endungslos, doch zeigt sich manchmal im Anschluss an die schwachen Praeterita ein *e*: *bade unde sede* (...)'. Ook in het Middelnederlands kwamen in de eerste en derde persoon van het preteritum vormen op *-e* voor (vgl. Van Loey 1976:59): *ic strede, hi riepe*; vgl. ook Le Roux en Le Roux 1973:151: *ic, hi bevande* (van *bevinden*) en *hi creghe* (van *crighen*).

Ook in deze gevallen is mogelijk sprake geweest van het bewaren van een themavokaal, zeker wat de 3e pers.sg.pret. betreft. De *1e pers.*sg.pres. kon immers nauwelijks het voorbeeld zijn waarvan analogiewerking kon uitgaan en de vorm van 3 sg.pres. kon dat al evenmin, terwijl zich in het Oudgermaans in de eerste én derde pers.sg.pret. geen uitgangen manifesteerden (Schönfeld 1970[8]: 171).

Er is nog een andere aanwijzing dat de themavokaal schwa bij sterke verba met wortel op /d/ nog lange tijd ook aan de oppervlakte waarneembaar was. In het aan het Stellingwerfs verwante Drents van Ruinen nl. komen vormen voor als [lœdə] 'luidde', [mœdə] 'hield tegen' (van 'muetn'), [bœdə] 'stookte' (van 'buetn'), [stœdə] 'stootte' (van 'stootn '), etc. (Sassen 1953:117-118), dus met vokaalalternantie en het 'suffix'-*e*, en zelfs met een verandering van /t/ in [d] in sommige gevallen. Dit laatste nu lijkt alleen te kunnen worden verklaard door aan te nemen dat schwa na /d/ als themavokaal geïnterpreteerd werd terwijl dat niet kon in geval van schwa na /t/; [hœdə] 'hoedde' en [lœdə] 'luidde' werden dus geïnterpreteerd op dezelfde wijze als [bʌːdə] en [ruːdə] ('bood', 'reed')[50], en vervolgens gebeurde dat ook in geval van [bœdə] 'stookte' etc.

De themavokaal werd dus in sommige werkwoorden in een aantal idiolekten inderdaad tot een puur abstrakt segment. *Men zou nu voor een beschrijving met een minus-rule feature kunnen pleiten*, teneinde de 'oppervlakkige uitzonderingen' op final devoicing van bijv. (25)b en (26)b (p. 85) te kunnen verantwoorden als alternatief voor een NGF-MP-regel. Daarmee zou de aanwezigheid van een onderliggende puur abstrakte schwa kunnen worden uitgesloten. Een deletieregel is dan overbodig, zodat we, zoals Booij 1981b inzake Goyvaert's beschrijving (1980) van absolute neutralisatie in het dialekt van Lier opmerkt (vgl. ook sektie 0.1.3.), zelfs tot een eenvoudiger deskriptie kunnen besluiten.

Het eenvoudskriterium is echter niet het allesoverheersende principe voor de evaluatie van grammatika's. *Het verklarend vermogen van beschrijvingsmechanismen is van nog groter belang.* De SGF beschikt, zoals al werd opgemerkt, over de mogelijkheid de beschreven 'oppervlakkige uitzonderingen' op een algemene regel te *verklaren*, met gebruikmaking immers van een andere, onafhankelijk gemotiveerde algemene regel, nl. deletie van schwa-voor-vokaal. De NGF *dwingt* echter final devoicing in de besproken gevallen als een 'niet-algemene' regel te behandelen, zoals gezegd dus als een distributieregel die de preteritumvormen voorziet van een [d] indien een vokaal volgt, en van een [t] elders, d.w.z. voor konsonant of pauze. (Overigens pleit deze noodzakelijke *fonologische* karakterisering ook tegen het vermeende fonologisch arbitraire karakter van de (in de NGF) veronderstelde MP-regel.) *Juist waar de genoemde gevallen van absolute neutralisatie kennelijk volgen op een stadium met een nog aanwezige schwa is het niet op voorhand uit te maken of de schwa en de deletieregel verdwenen zijn en vertaald in uitzonderingen op final devoicing, dan wel nog aanwezig zijn.* In het eerste geval zouden er echter niet in synchroon opzicht te verklaren uitzonderingen op een zeer algemene regel ontstaan, nl. op final devoicing. Kortom, er zou van een situatie sprake zijn die niet erg voor de hand ligt (vgl. voor een soortgelijke redenering Taeldeman 1980:239).

G. De NGF kan de 'wisselingen' uitgedrukt door (29) slechts 'toevallig' in regels samenvatten voor zover de fonologische (!) overeenkomst in lexikale disjunkties daartoe gelegenheid biedt. De vele typen lexikale disjunkties vragen om een behandeling door evenzovele verschillende distributieregels, terwijl er toch van één algemeen proces sprake lijkt te zijn. Dat *proces wordt nu juist bij uitstek vertolkt door SGF-regel (29): hierin wordt één en hetzelfde fonologische proces om principiële redenen tot één en dezelfde procesmatige regel herleid.* Merk op, dat de fonologische kontekst 'anders dan na /b,d/' duidt op het bepaald niet fonologisch arbitraire karakter van de regel.

H. Themavokaaldeletie moet, zoals op p. 91 al werd opgemerkt, plaatsvinden ná de voicingsregel. Deze extrinsieke ordening weerspreekt de NOC, en de TGC eveneens. De voicingsregel grijpt immers *niet* aan op *alle* oppervlaktevormen die in principe als input geschikt zijn, als in geval van bijv. [blɑfɪk] 'blaf ik'.

I. Optionele vormen als [bʌːtɪk], [bʌːtok] (in sommige idiolekten verplicht) moeten in de NGF verklaard worden uit een verandering in de distributionele regel die /d/ dan welk /t/ 'plaatst'. Zo'n verandering lijkt nergens door gemotiveerd. Een verder generaliserende uitbreiding (vereenvoudiging) van de themavokaaldeletieregel waardoor in nog meer vormen de geschikte output voor final devoicing ontstaat, lijkt een meer voor de hand liggende verklaring. Dat themavokaaldeletie een tijdlang in z'n oude vorm aktief blijft spreekt uit de alternanten mét en zonder [t] in bijv. (35).

J. Theorieën winnen aan verklarend vermogen door hun voorspellende kracht ten aanzien van taalverandering (vgl. p. 62). Beschouw nu distributieregel (36), die de themavokaal op de juiste plaats zou moeten brengen, wanneer de NGF-lijn beschreven onder E (p. 93) gevolgd zou worden.

(36) $\begin{Bmatrix} ə \\ ø \end{Bmatrix} \rightarrow \begin{Bmatrix} ə/ \ X \ldots Y \\ ø/\text{elsewhere} \end{Bmatrix}$

Merk allereerst op dat de optionaliteit met betrekking tot [bʌːtəm], [bʌːdəm] 'bood hem' gestalte kan krijgen als in (37). Dit leidt tot een minder algemeen gebruik van het elsewhereprincipe, wat uitermate ongewenst lijkt, of, als alternatief, tot de aanwezigheid van *twee licht verschillende regels* van het type (36). Men lette echter op de aanzienlijke redundantie die dit met zich brengt.

(37) $\begin{Bmatrix} ə \\ ø \end{Bmatrix} \rightarrow \begin{Bmatrix} ə/\text{1e p.sg.pres., imp., 1e en 3e p.sg.pret. voor vokaal} \\ ø/\text{3e p.sg.pret. voor vokaal \& elsewhere} \end{Bmatrix}$

Alleen achteraf, dat wil zeggen nadat een bepaalde verandering heeft plaatsgevonden, is uit te maken in welk geval we te maken hebben met 'the elsewhere case'. Terwijl Van der Hulst 1978:128 de 'zing-zong-alternantie' (vgl. p. 56) - ontstaan uit een situatie met een ablautrij /ɪ/ - /ɑ/ - /o/ - verklaart door het OMOF- of Humboldtiaans principe (wellicht ten onrechte omdat dit principe de verandering veeleer zou moeten tegenhouden; zie ook noot 45) is het niet duidelijk welke de gronden zijn die veranderingen in regels als (37) bepa-

len/hebben bepaald. De uitbreiding van de tweede subregel in (37) naar 3 sg. pret. zou door OMOF gemotiveerd horen te zijn (in de NGF-opvatting), maar dit semantisch-funktionele principe kan hier nauwelijk een rol hebben gespeeld.[51]

Doet de SGF klaarblijkelijk met het taalveranderingsmechanisme van regelverlies een verkeerde voorspelling ten aanzien van regels die absoluut geneutraliseerde segmenten omzetten in oppervlaktevormen: immers, zo luidt de redenering, zulke regels kunnen niet verloren gaan want de desbetreffende segmenten verto(o)n(d)en zich nimmer meer aan de oppervlakte (vgl. p. 47), de NGF doet dit blijkbaar ook. De van origine algemenere variant, nl. de themavokaal, is/wordt langzaam maar zeker 'verdreven' door de bijzondere, d.i. hier de nul-variant. De NGF echter voorspelt de overwinning van het oorspronkelijke elsewhere-geval. (Zoals uit de analyses onder *e* op p. 88 e.v. overigens kan worden afgeleid, komt de themavokaal in dat geval aan de oppervlakte als gevolg van verlies van het suffix van de eerst pers.sg.pres.)

K. Ten onrechte ook karakteriseert de NGF (sub-)regels als in (37) als uitzonderingsloos. Het is echter juist de niet-algemene aard van zulke regels die verlies ervan tot gevolg heeft. Vereenvoudiging ervan moet binnen de NGF-visie wel plaats hebben in de lexikale items. Daarmee voorspelt deze theorie echter dat kinderen bijv. alleen [bʌ:t] 'bood' zouden kunnen leren, dit terwijl in talen meestal in elk geval de *basisvorm* van een morfonologische alternantie bewaard blijft (vgl. sektie 1.8.).

Uiteraard dient, zoals gezegd (vgl. o.m. p. 35), de klasse van mogelijke regels te worden beperkt door principes die ontdekt moeten worden aan de hand van analyses van taalmateriaal. Weliswaar vindt Kiparsky nog tamelijk recent (1982a:173) dat het eenvoudsprincipe, de struktuur van de grammatika en zijn elsewhere-konditie de klasse van cyclische, nl. lexikale regels beperken, maar ook indien deze of soortgelijke visies stand zouden kunnen houden - vgl. overigens mijn sektie 0.2.2. - blijft het de vraag hoe de postlexikale (i.e. 'zinsfonologische') regels moeten worden ingeperkt. In (o.m.) de sekties 0.1.3. en 1.6. blijkt in ieder geval, dat extrinsieke ordening mogelijk dient te blijven.

Een voor de afsluiting van deze sektie relevante vraag luidt: sluit, zoals de NGF van een fonologische theorie verlangt, Kiparsky's lexikale fonologie (1982a) absolute neutralisatie uit op nog andere wijze dan met behulp van zijn in sektie 0.2.2. afgewezen interpretatie van de Strict Cyclicity Condition? Enige inperking van neutralisatie en absolute neutralisatie vindt in Kiparsky's theorie (ih.) plaats door middel van het Derivational Simplicity Criterion (ib.:172):

(38) Among alternative maximally simple grammars select that which has the shortest derivation

Door deze bloedverwant van het eenvoudskriterium echter wordt absolute neutralisatie allerminst uitgesloten, noch wordt de overgang van de situatie met

[bʌ:də̃m], [snu:də̃m] in die met alleen [bʌ:tə̃m], [snu:tə̃m] verklaard. In het eerste geval (dus: met [d]) wordt schwa gedeleerd voor een konsonant of pauze, waarna final devoicing optreedt, of pas gedeleerd door een algemene regel indien er een vokaal volgt, waardoor [d] deel uitmaakt van de volgende syllabe en stemhebbend kan blijven. In het tweede geval, i.e. dat waarin alleen [t] optreedt in slotpositie, wordt schwa *steeds* gedeleerd en treedt final devoicing op. Daarmee is de tweede afleiding langer. We vinden in (38) dus geen kriterium dat de onmiskenbare overgang van [bʌ:dəm] naar [bʌ:təm] 'bood hem' e.d. kan verklaren, en dus maakt het principe niet duidelijk waarom gevallen van absolute neutralisatie maar dun gezaaid zijn. De verklaring nl. van het feit dat '...case after case, obligatory absolute neutralization rules (...) are reanalyzed out...' (Kiparsky ib.:158) is volgens deze auteur erin gelegen dat (38) regels soms lexikaal maakt zodat een kortere derivatie kan worden verkregen (ib.: 172). Iets dergelijks blijkt echter niet, zoals gekonstateerd, uit de wetmatigheden met betrekking tot de themavokaal. De gesuggereerde verandering heeft slechts betrekking op een veralgemenisering van de schwa-deletieregel, nl. naar een situatie waarbij de stamvormende schwa in wellicht *alle* gevallen, ook m.b.t. de zwakke verba, vroeg wordt gedeleerd, en niet meer door o.m. een schwa-voor-vokaaldeletieregel indien er inderdaad onmiddellijk een vokaal volgt.

Kiparsky sluit, hoewel hij dus wel een tendens aanneemt als bepaald door (38), niet zonder meer uit dat niet-lexikale regels naar puur abstrakte segmenten (kunnen) verwijzen (ib.:153-154). Principe (38) is dan ook niet zo streng als de TGC, is bovendien nauw verwant aan het eenvoudskriterium en alleen daarom al toch wel plausibeler. Toch bleek het geen verklarende adekwaatheid te bezitten m.b.t. het verlies van vormen als [bʌdə̃m].

1.2. Regeltoevoeging en ablautvokalen

De ablautende vokalen in het sterke werkwoord in het Stellingwerfs laten zich in soortgelijke reeksen beschrijven als die in het Nederlands (vgl. ook tabel 3, p. 114-116). Ook in dit konglomeraat van dialekten zijn de bedoelde wisselingen bij lange na niet algemeen. *Daarom dwingt de NGF hier tot het hanteren van distributionele regels* die de alternanten in de juiste morfosyntaktische omgeving plaatsen (vgl. sektie 0.3.3.), zoals ook in de voorgaande twee subsekties al bleek.

De wijze van *verandering* van bepaalde ablautvokalen zoals in het oostelijke Stellingwerfs gekonstateerd en hieronder besproken, *suggereert echter dat er in werkelijkheid veeleer van een procesmatige regel sprake is*, zoals ook de gehanteerde SGF-aanpak doet veronderstellen. Evenals in sektie 1.3., p. 122-123, blijkt bovendien dat de *NGF-MP-regels niet observationeel en deskriptief adekwaat zijn.*

In het tweede deel van deze sektie wordt beargumenteerd dat, zoals in het eerste deel voorlopig wordt aangenomen, de behandelde /y/'s uit het Stellingwerfse sterke werkwoordsparadigma uit /ʌ:/ zijn ontstaan. Aan de hand van de rekonstruktie van deze en een soortgelijke verandering wordt het beeld van klankverandering dat in de NGF wordt geschetst (vgl. sektie 0.3.3.), gekorrigeerd.

In het preteritum van de verba van ablautklasse 6, van een aantal oorspronkelijk reduplicerend-ablautende verba en van het oorspronkelijk zwakke [frɔ:gŋ] 'vragen' treedt in een deel van de Stellingwerven (vgl. kaart 6, p. 102) /y/ op (echter niet in het part.pret.), in plaats van of soms *naast* /ʌ:/, terwijl, in dit geval, elders steeds /ʌ:/ optreedt. In het eerstgenoemde gebied, op kaart 6 met A aangegeven, vindt men de volgende alternanties:

(39)	infinitief	pret.sg.	pret.plur.	part.pret.
a	[drɩ:gŋ] 'dragen'	[dryx]	[drygŋ]	[drʌ:gŋ]
b	[grɩ:bm̩] 'graven'	[gryf]	[grybm̩]	[grʌ:bm̩]
c	[lɔ:tn̩] 'laten'	[lyt]	[lytn̩]	[lɔ:tn̩]
d	[lo:pm̩] 'lopen'	[lyp]	[lypm̩]	[lo:pm̩]
e	[rupm̩] 'roepen'	[ryp]	[rypm̩]	[rʌ:pm̩]
f	[slõ:ə̃n] 'slaan'	[slyx]	[slygŋ]	[slʌ:gŋ]
g	[slɔ:pm̩] 'slapen'	[slyp]	[slypm̩]	[slɔ:pm̩]
h	[frɔ:gŋ] 'vragen'	[fryx]	[frygŋ]	[frɔ:xt]

In de NGF zijn ter beregeling van de in (39) opgesomde vormen distributieregels van (o.m.) het type (40) nodig, die aangrijpen op lexikaal disjunkte representaties als in bijv. (41).

(40) $\begin{Bmatrix} y \\ ɔ: \end{Bmatrix} \rightarrow \begin{Bmatrix} y/\text{part.} \\ ɔ:/\text{elsewhere} \end{Bmatrix}$

(41) $/l \begin{Bmatrix} ɔ: \\ y \end{Bmatrix} t \begin{Bmatrix} ə \\ ø \end{Bmatrix}/$ 'laat (+themavokaal)'

Gesteld dat het segment /y/ in de vormen onder (39) uit /ʌ:/ is voortgekomen, een opvatting die hierna wordt verdedigd, dan is het opmerkelijk dat vier verba in (39) in het part.pret. hun secondaire /ʌ:/ niet hebben vervangen door /y/. Mogelijk kan dit aan de werking van het Humboldtiaans principe worden toegeschreven, dat in de optionele periode van de regel /ʌ:/ → [y] vrij spel zou hebben gekregen. Toch is een en ander in het licht van de disjunkte bouw van lexikale items in de NGF niet goed te verklaren. Aan het mechanisme waarin nog geen wijziging is opgetreden zouden 'zomaar' èn een derde vokaal èn een extra distributieregel worden toegevoegd.

Tegen een lexikale aanpak als in de NGF pleit vervolgens dat de verba van klasse 2, vgl. b.v. [bi:dn̩] - [bʌ:t] - [bʌ:dn̩] - [bʌ:dn̩] 'bieden-bood-boden-geboden',

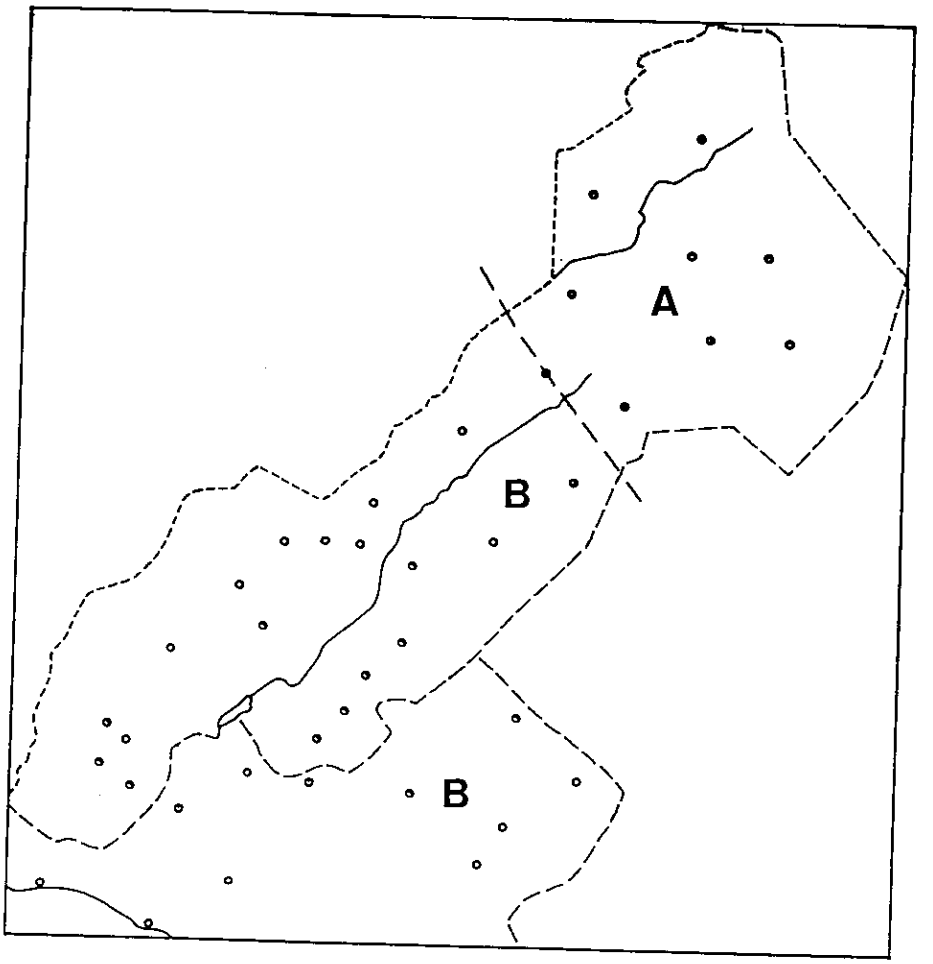

Kaart 6. De ablautvokaal /ʌ:/ vs. /y/. De /y/'s in een aantal preteritale vormen in gebied A korresponderen met /ʌ:/'s in gebied B, vgl. p. 101.

[supm̩] - [sʌ:p] - [sʌ:pm̩] - [sʌ:pm̩] 'zuipen-zoop-zopen-gezopen', niet meedoen met de verandering /ʌ:/ → [y], netzomin als de verba [krupm̩] 'kruipen', [su:gŋ̩] 'zuigen' en [ʍʊ:gŋ̩] 'wegen' in (44), in tegenstelling tot die in (39). Toch zijn er vrijwel overeenkomstige lexikale ingangen, als in resp. (42) en (43). In sommige gevallen, zoals bij de verba in (44), zijn de lexikale ingangen *precies* gelijk aan die van bepaalde werkwoorden uit (39), i.e. vóórdat de overgang /ʌ:/ → [y] optrad. Indien de lexikale disjunktie geen rol zou spelen, en dat zou kunnen, immers: door Hooper's model is gegeven dat P-regels na MP-regels zijn geordend, P-regels kunnen dus pas aangrijpen op de (evt.) door MP-regels bewerkte, in elk geval niet meer disjunkte vormen, dan blijft het toch merkwaardig dat de in de NGF als *lexikaal* ervaren items als [bʌ:t] 'bood', [sʌ:p] 'zoop' *niet* veranderden. In de NGF beschikt men niet over een mechanisme dat dat voorspelt, c.q. verklaart.

(42) /dr $\{\substack{ʊ: \\ ʌ:}\}$ g$\{\substack{ə \\ ø}\}$/ 'draag (+ themavokaal)'

(43) /b $\{\substack{i: \\ ʌ:}\}$ d$\{\substack{ə \\ ø}\}$/ 'bied (+ themavokaal)'

Voorts heeft de NGF ter beregeling van de alternanties in (39) maar liefst vijf distributieregels nodig, de SGF daarentegen kan volstaan met twee regels. Het feit dat [y] optreedt in het paradigma van de gehele groep verba in (39) laat zich beter verklaren door de visie dat één regel (nl. gericht op de vorming van de vokaal in het preteritum) steeds [ʌ:] genereert, dan uit vijf verschillende distributieregels: hoe meer daarvan, hoe geringer de kans dat /ʌ:/ voor de gehele groep [y] wordt.

Interessant is, zoals al werd opgemerkt, dat de verandering /ʌ:/ → [y] zich niet heeft doorgezet in andere klassen der sterke verba. Een werkwoord als 'dragen' (klasse 6) deed wel mee met de verandering, 'wegen' (klasse 2) daarentegen niet. Het gebonden zijn van enkele alternantietypen aan de groep verba in (39) en niet aan die van klasse 2 is eerder te verwachten in het kader van de SGF dan in dat van de NGF. In die theorie immers bepaalt alleen de aard van de lexikale disjunkties de werking van de desbetreffende distributieregel (vgl. sektie 0.3.3.). De NGF claimt dat de verba in (44), althans sommige ervan, (hadden) moeten meegaan in de verandering. Net als in het geval van het aan (39) voorafgaande stadium met uitsluitend /ʌ:/'s vinden we ook in (44) /u/-/ʌ:/ en /ʊ:/-/ʌ:/ alternanten.

(44)

infinitief	pret.sg.1,3	id.plur. en sg. 2	part.pret.
[supm̩] 'zuipen'	[sʌ:p]	[sʌ:pm̩]	[sʌ:pm̩]
[krupm̩] 'kruipen'	[krʌ:p]	[krʌ:pm̩]	[krʌ:pm̩]
[su:gŋ̩] 'zuigen'	[sʌ:x]	[sʌ:gŋ̩]	[sʌ:gŋ̩]
[ʍʊ:gŋ̩] 'wegen'	[ʍʌ:x]	[ʍʌ:gŋ̩]	[ʍʌ:gŋ̩]

Toch zijn deze verba niet meegegaan in de ontwikkeling naar een situatie met /y/ in het paradigma. Misschien kwam de verhoging inklusief verkorting die tot de /u/ in [rupm̩] 'roepen' heeft geleid in de taalhistorie ná het ontstaan van /y/ in het paradigma. Dit zou nog eens extra pleiten voor het fonologische karakter van de regel die ablaut in het pret. van de verba in (39) bewerkstelligt, want de vokalen waarbij de ablautende /ʌ:/'s veranderen in [y]'s, zijn in deze redenering samen te vatten als [+ gem]. Indien de etymologische stap die gezet is ongemotiveerd zou blijken te zijn, vraagt men zich opnieuw af waarom het materiaal in (44) geen vormen met /y/ vertoont. De NGF immers voorspelt hier gelijke ontwikkelingen omdat nu de disjunktie van vokalen bij [rupm̩] 'roepen' gelijk aan die in het eerdere stadium van de verba in (44) moet zijn geweest. Niet de overeenkomst in ablautreeksen is doorslaggevend, zoals de NGF-fonoloog zou claimen, maar het klasseverschil.

In de SGF komt het klasse-onderscheid tot uitdrukking doordat de diakritische tekens bij de verba in het lexikon verschillend zijn naar gelang de bijbehorende ablautregel. De wortels van de verba in (44) zullen dus in het lexikon door een eigen regelkenmerk gemarkeerd zijn. Dit komt overeen met de zienswijze van Harris 1978:43 met betrekking tot het gebruik van regelkenmerken in de beschrijving van niet-algemene regels (vgl. hieronder en sektie 1.3.). Zulk gebruik blijkt hier in geval van MP-regels noodzakelijk te zijn om überhaupt het nivo van de observationele en deskriptieve adekwaatheid te halen.

De NGF verwerpt generalisaties over een groep verba als in (39): de lexikale disjunkties (bestaande uit de desbetreffende vokaalalternanten) kenmerken hier de input. Deze doen zich echter op maar liefst vier verschillende manieren voor in het 'vorige stadium' van het materiaal in (39). Dat de regel die /ʌ:/ in [y] verandert opgaat voor (39)a-h duidt nu op de *eenheid* van de input; disjunktief samengestelde input waarvan het verschil in samenstellende segmenten essentieel is, is er principieel mee in strijd.

Ook in deskriptief opzicht lijken de lexikale disjunkties die in de NGF worden voorgesteld problemen op te leveren, zoals werd aangekondigd. Vergelijk het materiaal in (45), zoals dat in gebied B (kaart 6, p. 101) voorkomt.

(45)a	[lɔ:tn̩]	[lʌ:t]	[lʌ:tn̩]	[lɔ:tn̩] 'laten'
b	[frɔ:gŋ]	[frʌ:x]	[frʌ:gŋ]	[frɔ:xt] 'vragen'
c	[slõõn]	[slʌ:x]	[slʌ:gŋ]	[slʌ:gŋ] 'slaan'
d	[slɔ:pm̩]	[slʌ:p]	[slʌ:pm̩]	[slʌ:pm̩] 'slapen'

Regel (46) nu hoort te werken op de lexikale disjunktie behorend bij 'laten' ((45)a), zowel als op die behorend bij (45)b. Regel (47) daarentegen moet de vokaalwisselingen van (45)c en d verantwoorden.

(46) $\begin{Bmatrix} \text{ʌ:} \\ \text{ɔ:} \end{Bmatrix} \rightarrow \begin{Bmatrix} \text{ʌ:/pret.} \\ \text{ɔ:/elsewhere} \end{Bmatrix}$

(47) $\begin{Bmatrix} \text{ʌ:} \\ \text{ɔ:} \end{Bmatrix} \rightarrow \begin{Bmatrix} \text{ʌ:/pret.; part.pret.} \\ \text{ɔ:/elsewhere} \end{Bmatrix}$

Het is duidelijk dat de representaties die behoren bij de verba in (45) (zowel als die in (39)c, f, g en h) nog een regelkenmerk moeten bevatten wil men ongrammatikale output uitsluiten, evenals de regels (46) en (47) en hun 'volgende versies' met /y/ (voor een uitgebreidere behandeling van dit deskriptieve probleem zie sektie 1.3.). Evenzeer valt de gekonstateerde moeilijkheid op met betrekking tot het materiaal in (48) uit het Drents van Ruinen (Sassen 1953, licht aangepaste notatie) en uit sommige idiolekten uit de omgeving van Wolvega, vgl. (49):

(48) sloapm̩-slèùp-slèùpm̩-əsloapm̩ 'slapen'
loatn̩-lèùt-lèùtn̩-əloatn̩/əlèùtn̩ 'laten'
ploaqn̩-plèùg-plèùqn̩-əploagt 'plagen'
vroaqn̩-vrèùg/vrugt-vrèùqn̩/vrugtn-əvroagt/əvroaqn̩/əvrèùqn̩ 'vragen'

(49) [rupm̩] - [rʌ:p] - [rʌ:pm̩] - [rupm̩] 'roepen'
[supm̩] - [sʌ:p] - [sʌ:pm̩] - [sʌ:pm̩] 'zuipen'

De hier gegeven argumentatie tegen NGF-MP-regels is deels gegeven onder het voorbehoud dat er een verandering in het oostelijk Stellingwerfs (vgl. kaart 6, p. 101) van /ʌ:/ naar [y] mag worden aangenomen. *In het volgende zal aannemelijk worden gemaakt dat deze verandering inderdaad een stuk waarschijnlijker is dan het alternatief: een verandering van /y/ naar* [ʌ:]. *Daarna wordt, aan de hand van het gehanteerde materiaal, een tweetal tegenvoorbeelden tegen het NGF-taalveranderingsmodel besproken.*

Regeltoevoeging is een van de meest omstreden mechanismen van taalverandering in de generatieve fonologie: dit veranderingstype immers kan niet worden verklaard door middel van de eenvoudsmetriek. Daarom wordt in Van der Hulst 1978 voorgesteld zoveel en zodanig onderzoek naar talen en dialekten te verrichten, dat de aldus beschreven fonologische veranderingen kunnen resulteren in een algemene theorie. Dialektonderzoek kan op die manier heel konkreet bijdragen aan de studie van substantiële universalia. Deze universele theorie van 'meta-regels' bevat algemene regels die voor plaatselijke talen worden gespecificeerd al naar gelang deze de neerslag van de desbetreffende meta-regel vertonen. De tot op heden gevonden tendenzen - voor zover ze al boven elke twijfel verheven zijn - zijn echter nog niet toereikend om met stelligheid uitspraken te doen over de richting van verandering. Voor zover paradigmatische relaties binnen het segmentsysteem in het geding zijn gelden voorlopig tamelijk vage noties als systeemdwang, 'hole-in-the-pattern-filling' e.d. (Van der Hulst 1978:122; Hyman 1975). Over oorzaken als 'moeilijkheden gelegen in de klank zelf' (Van der Hulst ib.) is nog maar weinig bekend.

Voor het Stellingwerfs echter moet worden aangenomen dat /ɑ:/ steeg tot /ɔ:/ en soms zelfs tot /o:/ waar het de e^1 betreft, en tot /ɛ:/ in sommige leenwoorden of als vervolg op rekking van /ɑ/ in open lettergreep, vgl. (50) en

kaart 7, p. 109. In oostelijk Stellingwerfs ontstond uit deze 'tweede' lage achtervokaal zelfs /ɩ:/ voor tautomorfematische /r/ (en sporadisch ook in anderssoortige items, zoals [drɩ:gŋ] 'dragen'; deze laatste ontwikkeling echter is weer niet beperkt tot gebied 3 op kaart 7). De vokaal /ɩ:/ ontstaan door rek-

(50)	Gotisch jêr	Stell.:	[jɔ:ər̩] 'jaar'
	Gotisch mêna		[mɔ̃:ə̃nə] 'maan'
	Oerg. *ahaz		[ɔ:ərə] of [o:ərə] 'aar'
	Oerg. *lata		[lɛ:tə] 'laat'
	Got. watô		[ʍɛ:tr̩] 'water'
	Frans rare		[rɛ:ər̩] (westelijk) 'raar'
			[rɩ:ər̩] (oostelijk) 'raar'

king uit /ɩ/ of uit een oerg. diftong /ɑi/ werd niet zelden tot /i(:)/: vgl. westelijk Stellingwerfs [ʍitn̩] (met [i] uit gerekte [ɩ] of evt. via [ɩ:] uit [ɑj]), [ʍi:zəbɔ̃:m] (met [i:] uit gerekte, oerg. [ɩ], vgl. Hoekema 1979), [stĩ:nzə] en oostelijk [hilə], [hi:lə] en [hylə] (met [i], [i:] en - door ronding - [y] via [ɩ:] uit oerg. /ai/) met oostelijk [ʍɩ:tn̩], [ʍɩ:zəbɔ̃:m], [stĩ:nzə] en (in Wolvega en omgeving:) [hɩ:lə] ('weten', 'dekpaal voor vracht hooi', 'stins' en 'hele'). In [witn̩] (westelijk Stellingwerfs) en [ʍitʍɔ:ər̩] 'weten', 'weet-waar' (=heel ver) valt, behalve de verhoging, ook de verkorting op, evenals in [hilə] en [hylə]; ook de /u/ in [rupm̩], [krupm̩] en [zupm̩] 'roepen', 'kruipen' en 'zuipen' is het produkt van verkorting. De hoge, lange vokalen uit klasse 1 van de sterke verba zijn kennelijk verkort indien ze niet worden gevolgd door een kontinuante obstruent of sonorant, vgl. [kikŋ] 'kijken', [bitn̩] 'bijten' etc. *Verhoging impliceerde dus gemakkelijk verkorting.* Dat lange /i:/ anders dan in klasse één in de tweede klasse vóór /d/ bléef, duidt natuurlijk op een andere etymologie; de uit oerg. *ĕŭ* ontstane monoftong viel ten tijde van de bedoelde verkorting *niet* samen met de /î/ uit klasse één. De /ʌ:/ die tot [y] werd past in dit totaalbeeld van verhoging en verkorting. Nader onderzoek naar de *oorzaak* van dit bijzondere geval van verkorting is wenselijk.

Een overgang van een hoge, korte vokaal naar een langere, lagere, is in het Stellingwerfs *niet* geattesteerd. Het gereleveerde materiaal is temeer bijzonder, omdat het een tegenvoorbeeld vormt voor de hypothese dat reduktie de afwezigheid van klemtoon vereist, zoals vertolkt door Gerritsen en Jansen 1980:35: 'The process of reduction can be defined as an intermediary stage in the complete disappearance of a phonological element; (...). A necessary condition for the reduction of an element is the absence of any stress on that element'. Ook weerspreekt het materiaal de indruk dat in beklemtoonde syllaben alleen strengthening optreedt, en geen weakening (ib.:36-37). (Overigens: ook de Stellingwerfse uitspraak van leenwoorden als *generaal* en *telefoon*: [gĩnə'rɔ:əl] en [tɩləfõ:ə̃n] vertonen verkorting, nl. van /ɩ:/, al gaat het hier dan ook om een - eerste - syllabe weliswaar met accent, maar niet met hoofdaccent.)

De dialektgeografie ondersteunt de hier gehuldigde opvatting dat /ʌ:/ tot [y] werd: de Groningse diftong /œj/ in [lœjp] ('liep', Stellingwerfs [lyp] of [lʌ:p])

ontstond waarschijnlijk uit een [+gem]-vokaal (vgl. bijv. Hoppenbrouwers 1983a:257), zeker niet uit een /y/, getuige Gronings [yt] 'uit', [bytn̩] 'buiten' etc. In het Drents van Ruinen komt in de verba van (48) 'èù' ([œ:]) voor, evenals in het Stellingwerfs van Kallenkote en Steenwijk, d.w.z. niet in álle verba van (39), maar wel in o.m. 'laten', 'dragen' en 'vragen', terwijl hierin soms *optioneel* [ʌ:] optreedt. In westelijk Stellingwerfs treedt steeds [ʌ:] op in de verba van (39) en in oostelijk Stellingwerfs meestal [y], d.w.z. soms naast (optioneel) [ʌ:]. De mede n.a.v. (50) besproken verhogingen doen zich het meest voor in oostelijk Stellingwerfs (/ɛ:/ levert [ɩ:] op voor /r/, /ʌ:/ is niet zelden, in tegenstelling met elders, [y:] voor /r/: vgl. oostelijk Stellingwerfs [bry:ər̩] met [brʌ:r̩] elders, en oostelijk [ry:ər̩n̩] 'roeren' vs. elders [rʌ:ər̩n̩]). In hetzelfde oostelijke gebied komt naast [drʌ:gə] 'droog' [drygə] voor. Met name algemeen Stellingwerfs [fylə] 'veel' naast oostelijk Stellingwerfs [fʌ:lə], oostelijk Stellingwerfs [stỹn̩:] 'in lichte mate kreunen' naast [stʌ̃:n̩:] elders, oostelijk [hy:gŋ] 'heugen' naast algemeen [hʌ:gŋ] en het hier en daar in het oostelijke Stellingwerfs voorkomende [gỹ:nst] 'gunst' (uit [gʌ̃:nst]) wijzen er ook op dat [y] uit /ʌ:/ kwam, en niet omgekeerd. Deze mogelijke verhogingstendens verklaart ook [ply:ərəs] 'pleuritis' (Sassen 1953:56) en soortgelijke 'fonologische onregelmatigheden' in het Drents van Ruinen (vgl. voor deze tot nu toe problematische gevallen Sassen 1971b).

De korrespondentie /y(:)/ - /ʌ:/ maakt dus alleszins de indruk een klankverandering in progressie te reflekteren, een klankverandering die in het proces van lexikale diffusie echter niet voorbij de 'threshold' is gekomen. Dat laatste begrip drukt uit dat een flink aantal items door het proces aangetast moet worden wil de verandering echt - en nu snel - doorzetten (vgl. bijv. Van der Hulst 1979b:33). Met dit al beantwoordt de verandering /ʌ:/ → [y] allerminst aan het beeld van regeltoevoeging als geschetst in de NGF. Een klankwet zou nl. eerst optioneel en vervolgens algemeen zijn, en pas daarna zou er morfologisering optreden. Dat houdt in dat in een eerste stadium regels ook over alle niet-fonologische grenzen heen werken. Morfosyntaktische grenzen zijn alleen van belang omdat ze belemmerend kunnen werken wanneer de klankverandering morfologische informatie wegneemt; daardoor ontstaan morfologische kondities. Dit beeld in Hooper 1976:14-15 komt overeen met dat in Van der Hulst 1978. In Van der Hulst 1979b echter wordt mede aan de hand van Vlaams materiaal een recente versie van de lexikale diffusietheorie gegeven (zonder dat die wordt afgezet tegen Van der Hulst 1978), die een ander en genuanceerder beeld geeft van klankverandering. In deze theorie kan al morfologisering plaatsvinden *tijdens* het proces van klankverandering, *zonder dat dit algemeen is*. Dit nu is de situatie die bij de verandering van /ʌ:/ in [y] vermoed mag worden. Deze verandering nl. kan niet algemeen geweest zijn: er zijn teveel [ʌ:]'s die niet veranderen of veranderd zijn. Het proces van lexikale diffusie lijkt niet voorbij de 'threshold' te zijn gekomen, terwijl toch al wel morfologisering optrad. De verandering bleef kennelijk steken in een proces van tussentijdse regelformulering (vgl. opnieuw Van der Hulst 1979b:34-35). Een regel die resulteerde genereert [y] in het preteritum, vgl. (39).

Een soortgelijk tegenvoorbeeld tegen de door de NGF voorgestelde gang van zaken met betrekking tot klankverandering betreft de overgang in het Stellingwerfs van /ɛː/ (uit rekkings-/ɑ/ of laat ontleende /ɑː/ ontstaan) in [ɩː] voor (tautomorfematische) /r/. Terwijl het dorp Fochteloo nog een enkele reliktspreker kent met bijv. [pɛːr̥] i.p.v. algemeen oostelijk [pɩːr̥] 'paar' is het verschil in Nijeholtpa tussen sprekers met /ɩː/ voor /r/ en met /ɛː/ voor /r/ soms nauwelijks, en soms heel duidelijk te horen (vgl. ook kaart 7, p. 109). De verandering moet dus nog 'levend' heten. Toch hoort men nergens in de Stellingwerven [ɩː] uit [ɛː] voor /r/ indien deze konsonant wordt voorafgegaan door een woordgrens, iets wat de NGF juist niet voorspelt: de regel zou eerst moeten werken op *alle* vormen die in aanmerking komen, dus ook *over* woordgrenzen heen (vgl. Hooper 1976, hoofdstuk 6). 'Nadat de regel is toegepast treedt een eerste fase in waarin de regel optioneel werkt op alle vormen die aan zijn SD voldoen', aldus kenschetst Van der Hulst de NGF (1977-1978:448-449; vgl. ook Van der Hulst 1979a:227 voor eenzelfde karakterisering).

Ook Koefoed 1978:39-40, in dezen in het NGF-kamp te plaatsen, geeft een dergelijke voorstelling van zaken, naar aanleiding van de vermoede voorgeschiedenis van i-umlaut in het Duits: 'Naast de lentoregel binnen woordgrenzen heeft de taal dan (i.e. wellicht, nl. zolang de regel nog een levend proces vertegenwoordigt, H.Bl.) nog steeds een optionele regel over woordgrenzen heen.' Nergens, met name ook niet in het grensgebied van /ɛːr/ en /ɩːr/ (vgl. kaart 7) treedt een verhoging van /ɛː/ op aan het woordeinde, vóór /r/ van het volgende woord. Ook oudere dialektliteratuur uit gebied 3 op kaart 7 laat in auslaut, vóór volgende /r/ nimmer /ɩː/ zien voortkomend uit /ɛː/ ('The first 'free application stage' does not leave traces, unless perhaps sporadically in written sources (when there are any)', aldus Van der Hulst 1979a:227). Zo ook kan de /ʌː/ → [y] - verandering nauwelijks algemeen geweest zijn: nergens treft men een allegrostijl aan met (in alle gevallen) [y] terwijl de lentostijl [ʌː] kent.

Het geografisch kontinuüm ondersteunt hier dus de visie dat in de eerste fase van een klankverandering (regeltoevoeging) regels niet (optioneel) algemeen hoeven te zijn, dat wil hier zeggen niet hoeven te werken in *alle* relevante fonologische konteksten. De verandering /ʌː/ → [y] zal vanaf het begin het paradigma van de verba in (39) hebben aangetast, d.w.z. op output van de 'vorige' ablautregel hebben gewerkt, waarna - mogelijk - op grond van een principe als Kiparsky's Derivational Simplicity Criterion (1982a:172, vgl. p. 99) de kortste derivatie ontstond, hier inhoudende een ablautregel 'vokaal wordt [y] in een bepaalde morfosyntaktische kontekst'.

Zou men de verandering /ʌː/ → [y] in strikte NGF-zin opvatten, dan zou er geen sprake kunnen zijn van de toevoeging van een P-regel. Deze immers moet eerst uitzonderingsloos zijn of 'geblokkeerd' in enige morfosyntaktische omgeving. Ziet men af van deze strikte opvattingen van de NGF, dan is er sprake van een P-regel in een enigszins gevorderd stadium. De feiten in deze sektie gepresenteerd dwingen hiertoe. *De in de NGF geformuleerde claim (Hooper 1976:102) dat innovaties altijd fonetisch gekonditioneerd zijn, behoeft kennelijk nuancering in die zin dat a) deze (soms) lexikaal bepaald zijn en b) dat*

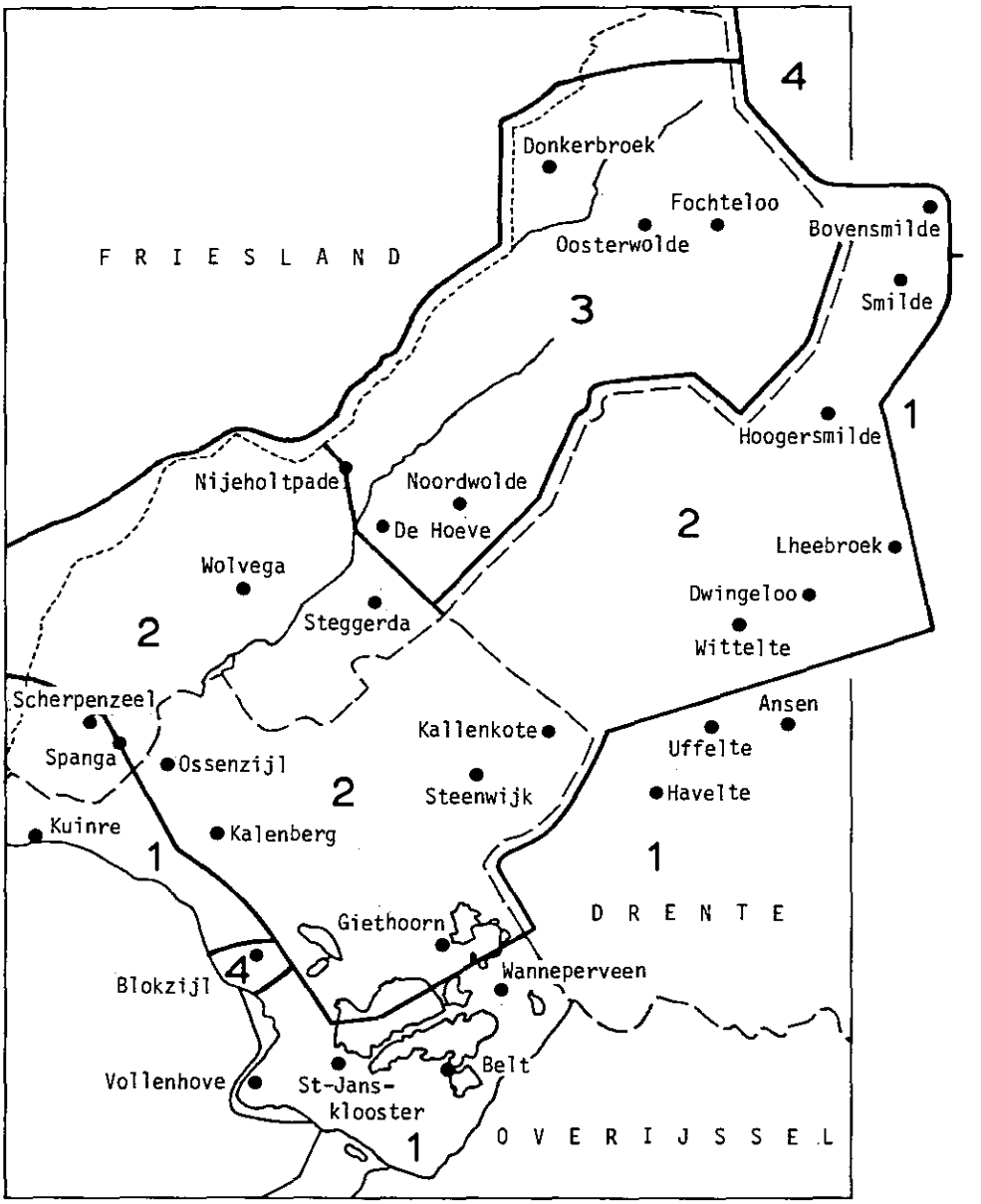

Kaart 7. De spreiding van /ɛ:/. Rekkings-/ɑ:/ en laat ontleende /ɑ:/zijn /ɑ:/ in gebied 1, werden /ɔ:/ in gebied 4, en /ɛ:/ in 2 en 3, echter /ɩə/ voor tautomorfematische /r/ in 3.

ook 'morfologisering' een innovatie is, een geval van regeltoevoeging die grammatikaal gemotiveerd is. De n.a.v. (39) geschetste verandering is hiervan een voorbeeld. Het feit dat deze zich (ook) klassegebonden heeft gedragen wijst erop dat in het proces van lexikale diffusie ook andere dan fonetische faktoren een rol hebben gespeeld. De konstatering onder b vervalt natuurlijk als men het begrip innovatie per definitie wil beperken tot fonetisch-fonologische verandering, zoals dat in de NGF gebeurt. In die theorie is, vreemd genoeg, geen duidelijke plaats gekreëerd voor toevoeging van MP-regels (zie ook p. 58). De zich uitbreidende gevallen van assimilatie bij diminuering (vgl. mijn sektie 2.2.) wijzen er echter op dat voortschrijdende assimilatie (en dus regeltoevoeging) beperkt kan blijven tot een bepaald morfosyntaktisch domein.[52] Ook voor die gevallen moet een taalkundige theorie als de NGF dus ruimte kreëren voor (mede) morfosyntaktisch bepaalde regeltoevoeging.

Terwijl Hooper 1976:102-110 'putative counterexamples to the claim that innovations are always phonetically conditioned' weerlegt, lijkt, doordat het beginstadium zelden terugvindbaar is, falsifikatie van haar claim bij voorbaat onmogelijk te zijn. De taalgeografie echter biedt hier mogelijkheden. Het in deze sektie gehanteerde geografisch kontinuüm én de streektaalliteratuur hadden het 'algemene beginstadium' in *maar liefst twee gevallen* ([ʌː] → [y] en [ɛːər] → [ʊːər]) moeten laten zien. Dat ze dit niet doen, betekent een weerlegging van de NGF-opvattingen.

1.3. Distributieregels versus generatieve regels

In deze sektie wordt nader aangegeven welke nadelen aan het artefakt MP-regel uit de NGF zijn verbonden. De meeste aandacht gaat uit naar de vraag in hoeverre de generatieve, i.e. procesmatige aanpak niet meer voor de hand ligt dan Hooper's item-and-arrangement-model, dat voorziet in meervoudig samengestelde lexikale vormen plus bijbehorende distributieregels (vgl. de sekties 0.3.2. en 0.3.3.).

Een negental argumenten in het voordeel van de item-and-process opvatting passeert de revue. De deskriptieve inadekwaatheid van de NGF-MP-regels wordt nogmaals aangetoond, vgl. p. 104-105, nu echter op grond van ander materiaal, terwijl een alternatieve versie van de NGF-MP-regel die werd voorgesteld in Wetzels 1981 eveneens wordt afgewezen, evenals een aan de NGF verwant model van P.M. Tiersma (1980).

Ter beschrijving van 'morfofonemische' of 'morfo(fo)nologische' alternanties, i.e. fonologische alternanties gekonditioneerd door één of meer niet-fonetisch-fonologische eigenschappen (vgl. Hooper 1976:15-17;127-131 en mijn p. 54) hanteert Hooper steeds distributieregels overeenkomstig het beschrijvingsmodel in Hudson 1974 (vgl. de sekties 0.3.2. en 0.3.3.). Daarmee wordt o.m. een uitzonderingsloze regel als die welke - in de SGF-benadering - de allomorf van het diminutiefsuffix *-pien* doet ontstaan uit *-chien* tot dezelfde groep gerekend als regels die een *zeer beperkte* groep van items bestrijken, zoals

de regel die - in een tweetal verba - de /ɔ:/ - /i/-alternantie verantwoordt in het oostelijke Stellingwerfs, vgl. [gõ:ɔ̃n] - [hɪjgit] 'gaan-hij gaat' en [stõ:ɔ̃n] - [hɪjstit] 'staan-hij staat'. Hooper noemt dit een voordeel: wat hetzelfde karakter heeft (hier: het gelexikaliseerd zijn) zou niet behoren te worden gescheiden. Merk op dat de overeenkomst in karakter door de TGC wordt opgelegd (vgl. p. 53-54); in geval van een 'onbevangen' typologie is er natuurlijk wel degelijk verschil, ook tussen diverse soorten MP-regels, zoals bijv. duidelijk gemaakt wordt door het feit dat een door de NGF te suggereren distributieregel {p, t, ...} → /p/ bij diminuering (vgl. sektie 2.4.) geen uitzonderingen kent, terwijl daarentegen de regel {ɔ:,i,o} → /i/ slechts voor 3 sg.pres. van twee verba ('gaan', 'staan') geldt.

Genoemde distributieregels nu verantwoorden bijv. de *zing-zong*-alternantie in het Nederlands als in (54) (vgl. ook p. 56 en Van der Hulst 1977-1978:442), en de Stellingwerfse ablautreeks [gi:tn̩] - [gʌ:t] - [gʌ:tn̩] - [gʌ:tn̩] 'gieten-gietgoot-gegoten' als in (52).

(51) lexikale representatie: /z {ɪ, o} ŋ/

distributieregel: {ɪ, o} → {ɪ/pres., o/elders}

(52) lexikale representatie: /g {ʌ:, œ, i:} t {ə, ø} /

distributieregel: {ʌ:, œ, i:} → {ʌ:/pret.;part.pret., œ/3 sg.pres., i:/elsewhere}

Behalve dat distributieregels als in (51) en (52) als samenvatting van morfofonologische of 'MP'-regels een deskriptief apparaat vormen met behulp waarvan men bijv. ablautreeksen in het Stellingwerfs van Nijeberkoop kan samenvatten, vgl. tabel 3, p. 114-116, zijn zij in de eerste plaats een mechanisme dat de speciale status van het desbetreffende alternantietype karakteriseert. Ze vormen met andere woorden een formele weergave van de eigen positie van de desbetreffende regels in de grammatika, alsook in het proces van taalverandering: 'Another reason for not positing different representations for irregular versus minor alternations is that historical change makes no distinction between the types: ALL morphophonemic alternations are subject to leveling (unless they have a clear association with meaning).' (Hooper 1976:129). Wetzels 1981 beperkt het domein waarin het Humboldtiaans principe aktief is dan ook tot de lexikale allomorfie.

Nu volgt de integratie van Hudson's distributieregels in de NGF echter niet zonder meer uit het ten aanzien van P-regels gemaakte typologisch onderscheid, want generatieve (SGF-)regels die op grond van diakritische tekens - verstrekt door het lexikon - werken en/of op andere dan niet-fonetisch/fonolo-

gische wijze worden gekonditioneerd *onderscheiden zich juist alleen al daardoor.* Een voordeel van Hudson's model echter zou zijn, zoals gezegd, dat er geen principieel verschil aangenomen hoeft te worden tussen MP-alternanties en suppletie: immers, in beide gevallen is er sprake van een lexikale opsomming van alternanten (vgl. ook sektie 0.3.3.).

Anders dan Hudson en Hooper suggereren, en naast het in het begin van deze sektie genoemde bezwaar, blijft er natuurlijk een in principe typologisch verschil, d.w.z. van formele aard, zelfs ook in de NGF. Wanneer er nl. niet van 'echte' suppletie sprake is worden alternerende fonologische segmenten, volgens Hooper's voorlopige opvatting (1976:15) zelfs in generatieve zin, verspreid over de morfologische manifestaties van de desbetreffende items, vgl. mijn p. 54-55 (er wordt echter geen principe aangevoerd dat dat rechtvaardigt).[53] Dit typologisch verschil volgt automatisch uit de onbevangener SGF-aanpak met suppletie vs. regels waarin diakritische tekens gebruikt worden. In die aanpak is bovendien geen plaats voor een gelijkschakeling als in de NGF, omdat MP-regels procesmatig vormen afleiden, terwijl in geval van echte suppletie de woorden als zodanig in het lexikon zijn opgeslagen.

Een *tweede* voordeel verbonden aan een SGF-beregeling is erin gelegen dat het niet-algemene karakter van regels beter tot z'n recht komt. Hooper 1976: 128 noemt dit zelf ook als een positieve eigenschap van SGF-regels 'met uitzonderingen', maar gaat hier, na aanvaarding van Hudson's distributieregels, niet nader op in. Zij verwerpt in feite zelfs haar eigen uitspraak dat MP-regels gemakkelijk uitzonderingen hebben (p. 17) in Hooper 1979:109, waar zij opmerkt: 'The True Generalization Condition is meant to apply to MP-rules just as it applies to P-rules (...) it is necessary to conceive of surface representations as containing non-phonetic information, i.e., the morphological and lexical features that are necessary for a well-formed derivation.' Naar alle waarschijnlijkheid is op de voorlaatst geciteerde plaats gedacht aan 'uitzonderlijk met betrekking tot enige fonetisch-fonologische konditie'. MP-regels als onder (51) en (52) kennen *per definitie* geen uitzonderingen: zij grijpen aan op het in het lexikon gegeven lexikaal disjunkt gerepresenteerde item, en dus steeds op hetzelfde lexikale disjunktietype (vgl. ook Van der Hulst 1979a:235, noot 25: 'Ergo, in NGP rules do not have exceptions...'). Het is klaarblijkelijk dus niet de TGC die het onderscheid tussen MP- en P-regels bewerkstelligt - vgl. voor deze, hier afgewezen interpretatie p. 54 en Van der Hulst 1977-1978:441 - maar de aan- versus afwezigheid van enige niet-fonetisch-fonologische konditie en de 'rule triggering'-eigenschap van de disjunktieve lexikale representaties. Harris 1978:41 spreekt dan ook van 'rule-governed but non-automatic morphophonological alternations', waarin de disjunktieve lexikale representaties kunnen worden opgevat als 'rule triggering, diacritic-functioning' (ib.:49).

Met betrekking tot het uitzonderingsloos zijn als karakteristiek van de NGF-MP-regel moet als *derde* tegenwerping tegen de NGF - en ten voordele van de SGF - op grond van waarnemingen op het vlak van de diachronie, het volgende worden aangetekend. Het juist *niet-algemene* karakter van althans sommige MP-regels heeft gemakkelijk taalverandering tot gevolg; anders gezegd,

verandering lijkt het gemakkelijkst op te treden waar regels niet algemeen zijn. Daarom worden in vrij recente morfonologische studies als Wetzels 1981 en Hoppenbrouwers 1982 niet-puur fonetisch-fonologische alternanties opgevat als bij uitstek het werkterrein van het Humboldtiaans principe, i.e. voor analogische leveling en extensie. Doordat Hooper van 'uitzonderingsloze' MP-regels uitgaat, voorspelt ze dat dit type verandering niet op zal treden.

Als *vierde* bezwaar moge gelden dat een samenvatting van de desbetreffende alternanten met hun MP-regels in distributieregels niet het geëigende middel is ter karakterisering van 'analogische extensie' zoals die uit (53)-(55) blijkt, terwijl de SGF dit nadeel mist:

(53) [brẽŋ:] - [brõŋ] - [brõŋ:] - [brõŋ:] 'brengen-bracht-brachten-gebracht'
[fli:gŋ] - [flœx] - [flʌ:x] - [flʌ:gŋ] 'vliegen-vliegt-vloog-gevlogen'
(uit het Stellingwerfs van Steenwijk)

(54) (Stellingwerfs van Nijeberkoop en elders:)
[brẽŋ:] - [brɔxt(ə)] - [brɔxtn̩] - [brɔxt]
'brengen-bracht-brachten-gebracht'
[fli:gŋ] - [flɪxt] - [flʌ:x] - [flʌ:gŋ] - [flʌ:gŋ]
'vliegen-vliegt-vloog-vlogen-gevlogen'

(55) [krigŋ] - [krɪx] - [krɑx] - [krɑgŋ] - [krɪ:gŋ]
'krijgen-krijgt-kreeg-kregen-gekregen'

In het dialekt van Steenwijk is *brengen* overgegaan naar klasse 3 van de sterke verba. In het Stellingwerfs van Nijeberkoop en elders heeft *vliegen* qua type klinkerwisseling in de derde pers.sg.pres. aansluiting gevonden bij de verba van klasse 1 (vgl. (53) en (54)). Toch bewaart dit werkwoord de niet-presens-vokaal /ʌ:/. Ook in Sassen 1953:308 wordt laatstgenoemde overgang gesignaleerd. In de meeste ten behoeve van het onderhavige onderzoek geanalyseerde dialekten vindt men [flɪx] of [flɪxt] (maar in het oosten van Oost-Stellingwerf [floxt] 'vliegt' naast [flɪxt]). Sassen (ib.) neemt klasseverhuizing aan, maar het is duidelijk dat dit slechts betrekking kan hebben op het presens: een 'echte' klasseverhuizing, naar analogie van [mi:gŋ] 'urineren' en [sʌi:gŋ] 'zwijgen', had een 'ablautrij' /i:/-/ɪ/-/ɪ:/ moeten opleveren. De gesignaleerde verandering pleit voor het fonologische karakter van de bijbehorende klinkerveranderingsregel (vgl. sektie 1.1.1., p. 79) voor de 3e pers.sg.pres., en tegen een disjunktieve lexikale representatie als gewenst bij hantering van regels van het type (52). Immers, *er zou een nieuwe distributieregel bijkomen*, wat indruist tegen het eenvoudskriterium, en er is noch in een disjunktieve lexikale representatie van *vliegen*, noch in die van *brengen*, *krijgen* (vgl. (53), i.e. materiaal uit Steggerda: elders luidt de vokaalreeks /i-ɪ-ɪ:-ɪ:-ɪ:/), noch in die van verba die als voorbeeld konden gelden, zoals [mi:gŋ] 'urineren', *zingen* en *liggen* aanleiding tot uitbreiding van subregels uit andere MP-distributieregels, waardoor nieuwe MP-regels zouden ontstaan. De distributieregels immers zijn uitzonderingsloos en

Tabel 3
Een aantal distributieregels die wortelvokalen aanbrengen in het werkwoordsparadigma (Stellingwerfs van Nijeberkoop), en de vokaalreeksen die bij de sterke en onregelmatige verba optreden.

Per oerg. ablautklasse is steeds één distributieregel gegeven. De overige worden gesuggereerd doordat de vokalen van de relevante vormen in een reeks worden genoemd. Deze volgen op de infinitief van een verbum dat een eigen vokaalreeks kan vertegenwoordigen. De vokaal van de derde pers.sg.pres. wordt steeds als tweede in de rij gegeven. Aldus wordt nog eens bevestigd hoe ingewikkeld een beschrijving is indien gebruik wordt gemaakt van distributieregels. Bovendien komt, naast dit alles, als variant van /œ/ /ʌ/ voor, d.w.z. in van elkaar verschillende idiolekten. Hier is alleen de /œ/-variant weergegeven.

De schuine streep wil zeggen (vgl. bijv. klasse 3) dat de eerste alternant steeds bij één meer idiolekten hoort, en de tweede bij een ander, afwijkend idiolekt. Variatie binnen één idiolekt wordt uitgedrukt door *of*.

Klasse 1

$$\left\{\begin{matrix} ɩ: \\ ɩ \\ i \end{matrix}\right\} \rightarrow \left\{\begin{matrix} ɩ:/\text{pret.} \\ ɩ/\text{3e pers.sg.pres.} \\ i/\text{elsewhere} \end{matrix}\right\}$$

strijken	[strikŋ] - [strɩkt] - [strɩ:k] - [strɩ:kŋ] - [strɩ:kŋ]
blijven	i:-ɩ-ɩ:-ɩ:-ɩ:
blijken	i-i-ɩ:-ɩ:-ɩ:
schijnen	i:-i:-ɩ:-ɩ:-ɩ:

Klasse 2

$$\left\{\begin{matrix} ʌ: \\ œ \\ i: \end{matrix}\right\} \rightarrow \left\{\begin{matrix} ʌ:/\text{pret.} \\ œ/\text{3e pers.sg.pres.} \\ i:/\text{elsewhere} \end{matrix}\right\}$$

bieden	i:-œ-ʌ:-ʌ:-ʌ:
liegen	i:-i:-ʌ:-ʌ:-ʌ:
vliegen	i:-ɩ-ʌ:-ʌ:-ʌ:
genieten	i-œ-ʌ:-ʌ:-ʌ:
buigen	y:j-y:j-ʌ:-ʌ:-ʌ:
sluiten	y-œ-ʌ:-ʌ:-ʌ:
bewegen	ɩ:-ɩ:/ɛ-ʌ:-ʌ:-ʌ:
strijken	i-ɩ-ʌ:-ʌ:-ʌ: (alleen in: de was -)
kruipen	u-o-ʌ:-ʌ:-ʌ:
schuiven	u:-o-ʌ:-ʌ:-ʌ:

Klasse 3 $\left\{\begin{matrix}\text{ʌ}\\ \text{ɩ}\\ \text{i}\end{matrix}\right\} \rightarrow \left\{\begin{matrix}\text{ʌ/pret.}\\ \text{ɩ/3e pers.sg.pres.}\\ \text{i/elsewhere}\end{matrix}\right\}$

binden	i-ɩ-ʌ-ʌ-ʌ
winnen	ɩ-ɩ-ʌ-ʌ-ʌ
gelden	ɛ-ɛ-ʌ-ʌ-ʌ
treffen	ɛ-ɛ-ɔ/ɔ/o-ɔ/ɔ/o-ɔ/œ/o
trekken	ɛ-ɛ-ɔ/o-ɔ/o-ɔ/o
beginnen	ɩ-ɩ-o-o-o
vlechten	ɛ-ɛ-o-o-o
bederven	ɑ-ɑ-ʌ-ʌ-ʌ

Klasse 4 $\left\{\begin{matrix}\text{ʌ:}\\ \text{ɑ}\\ \text{ɛ}\\ \text{ɩ:}\end{matrix}\right\} \rightarrow \left\{\begin{matrix}\text{ʌ:/part.pret.}\\ \text{ɑ/pret.sg.,plur.}\\ \text{ɛ/3e pers.sg.pres.}\\ \text{ɩ:/elsewhere}\end{matrix}\right\}$

nemen	ɩ:-ɛ-ɑ-ɑ of ʌ: -ʌ:
spreken	ɩ:-ɛ-ɑ-ɑ-ʌ:
breken	ɩ:-ɛ-ɑ-ɑ of ʌ:-ʌ:
steken	ɩ-ɩ-ɑ-ɑ-ʌ:
komen	o-o-ɑ-ɑ-o

Klasse 5 $\left\{\begin{matrix}\text{ɑ}\\ \text{ɛ}\\ \text{ɩ:}\end{matrix}\right\} \rightarrow \left\{\begin{matrix}\text{ɑ/pret.sg.}\\ \text{ɛ/3e p.sg.pres.}\\ \text{ɩ:/elsewhere}\end{matrix}\right\}$

lezen	ɩ:-ɛ-ɑ of ɩ:-ɑ of ɩ:-ɩ:
geven	ɩ:-ɛ-ɑ-ɑ-ɩ:
liggen	ɩ-ɩ/ɩ of ɛj (in [lɛjt])-ɑ-ɑ-ɩ:
genezen	ɩ:-ɩ/ɩ of ɩ:-ɑ of ɩ:-ɑ of ɩ:-ɩ:
zien	i:-ɩ-ɑ-ɑ-i:

Klasse 6 $\left\{\begin{matrix}\text{ʌ:}\\ \text{ɛ:}\\ \text{ɩ:}\end{matrix}\right\} \rightarrow \left\{\begin{matrix}\text{ʌ:/pret.}\\ \text{ɛ/3e p.sg.pres.}\\ \text{ɩ:/elsewhere}\end{matrix}\right\}$

graven	ɩ:-ɩ:/ɛ-y of ʌ:-y of ʌ:-ʌ:/ɩ:
dragen	ɩ:-ɩ:/ɛ-y of ʌ:-y of ʌ:-ʌ:
slaan	ɔ:-ɑ-ʌ:/y of ʌ:-ʌ:/y of ʌ:-ʌ:

Overige (preterito presentia; onregelmatige zwakke verba):

bloeden	u:-ɔ-u:-u:-ɔ
brengen	ɛ-ɛ-ɔ-ɔ-ɔ

broeden	y:-œ-y:-y:-œ
denken	ɛ:-ɛ:-ɔ-ɔ-ɔ
doen	u:-ɔ-ɩ:-ɩ:-ɔ:
gaan	ɔ:-i-o/ɩ of o-o/ɩ of o-ɔ:
hangen	ɑ-ɑ-o-o-o
hebben	ɛ-ɛ-ɑ-ɑ-ɑ
houden	o:-o:-ʌ-ʌ-ʌ
jagen	ɛ:-ɑ-ɛ: of ɑ-ɛ: of ɑ-ɑ
kopen	o:-ɔ-ɔ-ɔ-ɔ
kunnen	ʌ-ɑ-o-o-ʌ
laten	ɔ:-ɑ-ʌ:/y of ʌ:-ʌ:/y of ʌ:-ʌ:
lopen	o:-ɔ-ʌ:/y of ʌ:-ʌ:/y of ʌ:-ɑ:
luiden	y-œ-y-y-œ
moeten	u-u-o-o-u
mogen	ʌ: of ɑ-ɑ-o-o-o
roepen	u-o-ʌ:/ʌ: of y-ʌ:/ʌ: of y-ʌ:
staon	ɔ:-i-o-o-ɔ:
stoten	o:-ɔ-o:/o: of ɔ-o:/o: of ɔ-ɔ
vallen	ɑ:-ɑ:-ʌ-ʌ-ʌ
weten	ɩ:-ɛ-ʌ-ʌ-ɩ:
wezen	n.v.t., n.v.t., ɑ-ɩ: of ɑ of ɑ:-ɛ
willen	ɩ-ɩ-ɔ/o-ɔ/o-ɩ
zeggen	ɛ-ɛ-ɩ:-ɩ:-ɛ
zullen	ʌ-ɑ-o-o-ʌ

---

de bijbehorende lexikale representaties zijn verschillend. Hetzelfde kan gezegd worden t.a.v. de reeks /mi:gŋ/-/mɩxt/-/mʌ:x/-/mʌ:gŋ/ 'urineren' (en dus van de desbetreffende regels), geattesteerd in het Stellingwerfs van Oldeholtpa: elders luidt de vokaalreeks /i:-ɩ-ɩ:-ɩ:-ɩ:/. Alleen de fonologische *omgeving* kan hier oorzaak zijn van het verhuizen naar de tweede ablautreeks, niet de overeenkomst in de lexikaal disjunkte samenstelling: die was er immers niet. In geval van *brengen*, vgl. (53), heeft de overgang van (onregelmatig) zwak naar sterk verbum alleen kunnen plaatsvinden dankzij de fonologische kontekst /ŋ/, die immers klasse 3 van het sterke werkwoord mede karakteriseert. Het fonologisch karakter van de besproken veranderingen met de neerslag in (53)-(55) is blijkbaar reëel, waarmee er sprake is van argumentatie tegen distributie zoals die tot uitdrukking komt in NGF-distributieregels[54] als beschreven op p. 56-57 en in Van der Hulst 1977-1978:441 e.v. Vgl. voor de besproken en soortgelijke veranderingen ook p. 80 en 153 e.v.

Een *vijfde*, ook in Harris 1978 gesignaleerd bezwaar tegen het item-and-arrangement-karakter van Hooper's distributieregels luidt: '...Hooper attributes unpredictability (correctly) to the fact that a given stem alternates or not, but also (incorrectly) to the shape of each alternant of every alternating item in the lexicon.' (ib.). Hooper 1979:111 repliceert dat het op historisch toeval berust

dat elke stam juist op die bepaalde wijze alterneert: 'the observed effect of the model is precisely the desired effect'. Deze NGF-argumentatie verkeert echter in z'n tegendeel, d.w.z. ten gunste van de SGF. Terwijl Hooper volgens Harris het in synchroon opzicht niet-voorspellende karakter van MP-regels in feite negeert, wordt bovendien een dringend gewenst effekt gemist indien niet wordt uitgegaan van een beschrijving waarin gebruik wordt gemaakt van regelkenmerken. Op grond van fonologische specifikaties van regels immers zijn *meer* morfonologische alternanten in één keer beregelbaar en dus voorspelbaar dan in geval van lexikale representaties als gehanteerd in de NGF. Vgl. tabel 3 (p. 114-116) voor de onderscheiden ablautreeksen annex MP-regels in het dialekt van Nijeberkoop. In de NGF zijn kennelijk evenveel regels nodig als er vokaalreeksen zijn. Vgl. echter voor enkele SGF-regels (10)a en b, p. 67; deze voorspellen bijna alle tot nu toe besproken wisselingen in het presens. Zo wordt, gegeven de basisvokaal en de kontekst o.m. de alternant /œ/ voorspeld door middel van één regel, terwijl in de NGF-aanpak t.b.v. die alternant alleen al meerdere regels van het type (56) nodig zijn, plus de bijbehorende, en dus onderling verschillende lexikale opsommingen. Voor het Stellingwerfs van Nijeberkoop gaat het, blijkens tabel 3, p. 114-116, tenminste om {iː,œ,ʌː}, {i,œ,ʌː}, {y,œ,ʌː}, {yː,œ} en {y,œ}.

Bovendien, ter verkrijging van de 'onderliggende' vorm is in de SGF geen subregel nodig; deze wordt echter in de NGF voortgebracht door een overtollige MP-regel, zoals bijv. de onderste subregel in (56), die de presensvokaal aanbrengt anders dan in 3 sg.

(56) $$\begin{Bmatrix} \text{ʌː} \\ \text{œ} \\ \text{iː} \end{Bmatrix} \rightarrow \begin{Bmatrix} \text{ʌː/pret.; part.} \\ \text{œ/3e pers.sg.pres.} \\ \text{iː/elsewhere} \end{Bmatrix}$$

Een krachtige voorspelling als in de SGF is met behulp van distributieregels niet mogelijk gegeven de verplichting alle alternanten in de (sub)regels op te nemen en gegeven de noodzaak af te zien van generaliseringen over de fonologische kontekst en over de alternerende segmenten zelf in termen van featurespecifikaties. Vgl. de sekties 0.3.2. en 0.3.3., en vgl. ook (57), een SGF-subregel die generaliseert over de inputvokalen /ɩ/ en /iː/ en over het ontstaan van /ʌ/ in het pret. en part. pret., met (58) en (59).

Ook in het materiaal onder (58) en (59) vinden we aanleiding om de alternanten in het paradigma van het Stellingwerfse onregelmatige werkwoord *af te leiden uit de basisvokalen*, opnieuw omdat 'suppletie': hier de opname van alle verbale vormen in het lexikon, niet 'verklarend adekwaat' is en een enorme redundantie teweegbrengt. Deze wordt als gezegd in SGF-regels voorkomen.

(57) $$\begin{bmatrix} \text{V} \\ +\text{hoog} \\ +\text{B} \end{bmatrix} \rightarrow \begin{bmatrix} +\text{rond} \\ <+\text{mid}> \end{bmatrix} \Big/ \begin{bmatrix} \ldots __ \ldots \\ \\ \end{bmatrix} \begin{matrix} [+\text{verb}] \\ [-\text{pres}] \end{matrix}$$

(58)a $\left\{\begin{matrix}\text{ʌ}\\ \text{ɩ}\\ \text{i}\end{matrix}\right\} \rightarrow \left\{\begin{matrix}\text{ʌ/part.pret.;pret.}\\ \text{ɩ/3e p.sg.pres.}\\ \text{i/elsewhere}\end{matrix}\right\}$

b lexikale ingang van 'binden': /b $\left\{\begin{matrix}\text{ʌ}\\ \text{ɩ}\\ \text{i}\end{matrix}\right\}$ n ə $\{\text{ø}\}$ /

(59)a $\begin{matrix}\text{ʌ}\\ \{\text{ɩ}\}\end{matrix} \rightarrow \begin{matrix}\text{ʌ/part.pret.;pret.}\\ \{\text{ɩ/elsewhere}\end{matrix}\}$

b lexikale ingang van 'winnen': /ʍ ɩ n ə/
$\{\text{ʌ}\}$ $\{\text{ø}\}$

Ook in vele andere gevallen waarin sprake is van deels verschillende groepen alternanten kan met behulp van het item-and-processmodel veel sterker gegeneraliseerd worden; vgl. bijv. verba uit de klassen 2, 4 en die van de oorspronkelijk reduplicerende verba in (60):

(60)	[fli:gŋ] - [flʌ:x] - [flʌ:gŋ] - [flʌ:gŋ]	'vliegen' etc.
	[krupm̩] - [krʌ:p] - [krʌ:pm̩] - [krʌ:pm̩]	'kruipen' etc.
	[nĩ:m:] - [nõm] - [nõm:] - [nã:m:]	'nemen' etc.,
	of: [nɩ:m:] - [nã:m] - [nã:m:] - [nã:m̩:]	
	[rupm̩] - [rʌ:p] - [rʌ:pm̩] - [rʌ:pm̩]	'roepen' etc.

Het blijkt dus dat in een NGF-distributieregel niet alleen redundanties optreden met betrekking tot dezelfde klanksegmenten die én in de regel én in de lexikale disjunkties staan, maar dat ook de mogelijkheid gemist wordt te generaliseren over licht verschillende segmenten: vgl. de distributionele varianten van (57) in (58) en (59). Ook de zeer regelmatige morfologische umlaut in de diminutiva van het dialekt van Vollenhove[55] zou met behulp van distributieregels als in (61) moeten worden verantwoord.

(61)a $\{\begin{matrix}\text{y}\\ \text{u}\end{matrix}\} \rightarrow \{\begin{matrix}\text{y/dim.}\\ \text{u/elsewhere}\end{matrix}\}$

b $\{\begin{matrix}\text{œ}\\ \text{ɔ}\end{matrix}\} \rightarrow \{\begin{matrix}\text{œ/dim.}\\ \text{ɔ/elsewhere}\end{matrix}\}$

c $\{\begin{matrix}\text{ʌ}\\ \text{o}\end{matrix}\} \rightarrow \{\begin{matrix}\text{ʌ/dim.}\\ \text{o/elsewhere}\end{matrix}\}$

d $\{\begin{matrix}\text{æ}\\ \text{ɑ}\end{matrix}\} \rightarrow \{\begin{matrix}\text{æ/dim.}\\ \text{ɑ/elsewhere}\end{matrix}\}$

(nog uitbreidbaar met regels waarin de genoemde inputvokalen als [+lang] zijn gespecificeerd)

Een (mor)fonologische majeurregel (met een aantal negatieve uitzonderingen daarop) kan het hele mechanisme in één regel vangen, vgl. (62), zodat een veel sterkere generalisatie plaatsvindt dan door middel van de regels in (61).

(62) V→ [-achter] / ___...in][+dim.]

Dat hier niet zonder meer van fonetisch-fonologische umlaut sprake is maar van een (mede) morfosyntaktisch en zelfs lexikaal gekonditioneerde regel, blijkt uit het feit dat (62) niet uitzonderingsloos is[56] (vgl. nl. [mɔːtəsɪn] 'vriendje', [fluːə̯r] - [fluːə̯rtɪn] 'vloer-vloertje'), uit het gegeven dat umlaut in andere konteksten die /i/ of /j/ bevatten niet produktief is, terwijl ook in bepaalde gevallen van lexikale items waarin de voor umlaut vatbare vokaal van de verkleiningsuitgang wordt gescheiden door een schwa of een syllabedragende sonorant wél umlaut optreedt, vgl.: [ɔl] - [œləxɪn] 'hol-holletje', [rolə] - [rʌləxɪn] 'rol-rolletje', [kɑ̃m] - [kæ̃məxɪn] 'kam-kammetje', [voːɣ̞l̩] - [vʌːɣ̞l̩tɪn] 'vogel-vogeltje'.

De SGF vermijdt dus redundantie in regels en lexikon; Hooper's MP-regels zijn daarentegen 'subject to the usual criticism that it reduces all alternations to suppletion' (Jensen 1978:671). Een grammatika waarin distributionele elementen voor elk morfeem moeten worden herhaald, vindt doorgaans minder waardering. Voorts faalt een theorie die een in het Engels denkbare situatie met *serenity* naast *serene*, echter met **obscunity* naast *obscene* en **concission* naast *concede* niet als gekompliceerder karakteriseert dan de feitelijke situatie met *obscenity* en *concession* op het punt van de verklarende adekwaatheid (vgl. Dresher 1981:79). De SGF, die - *zesde voordeel* - deze toestand wel als komplexer beschrijft wordt bovendien hoger aangeslagen omdat deze ook in dit geval sterker generaliseert.

Dresher 1981:99 konkludeert naar aanleiding van de meervoudsvorming in het Engels dat een suppletieve theorie als die van Hooper/Hudson ten onrechte suggereert dat een grammatika van het Engels niet gekompliceerder zou worden wanneer naast de gebruikelijke pluralia de possessieven alleen op *-iz*, en de vormen van de derde pers.sg.pres. alleen op *z* of *s*, al naar gelang de stemhebbendheid van de voorgaande konsonant, eindigden. Dat wil zeggen, niet gekompliceerder dus dan het huidige Engels waarin steeds wanneer het suffix /-z/ volgt op /s/, /ɨ/ wordt geïnserteerd.

Een vergelijkbare konklusie levert de aanname op dat de bovengenoemde morfologische umlaut bij verkleinwoordvorming in het Vollenhoofs (vgl. p. 118) bijv. alleen de alternantie /o/-/ʌ/ zou gaan missen. Een item-and-arrangementmodel verklaart die imaginaire wijziging als een vereenvoudiging, terwijl het toch om een ingewikkelder worden van de umlautregel zou gaan. Andersom kenmerkt een item-and-arrangement-aanpak de eerder genoemde 'klasseverhuizing' van [fliːgŋ] 'vliegen' als een ingewikkelder worden van de grammatika, terwijl een SGF-fonologische regel deze karakteriseert als een vereenvoudiging: de dubbele verlaging (inklusief ronding) geldt alleen maar meer indien de desbetreffende vokaal voorafgaat aan koronalen (vgl. (10)a, p. 67).

Niet zelden wordt door tegenstanders van meer abstrakte fonologie aangedragen, dat met een claim op zo algemeen mogelijke regels de menselijke geheugenkapaciteit onder- en het abstraktievermogen wordt óverschat (Dresher 1981:78). Het bestaan van het abstraktievermogen echter, zo kan men met evenveel recht zeggen, volgt uit de vele in talen waargenomen generalisaties (vgl. opnieuw Dresher 1981:78 e.v.). In het geval van umlaut bij verkleinwoordvorming in het Vollenhoofs lijkt het hoogst ongelukkig om van distributieregels uit te gaan: de suppletieve oplossing impliceert zeker een onderschatting van het abstraktievermogen. Ook dit nadeel van de NGF levert een pre op voor de SGF: het *zevende*. Ook bij de vokaalwisseling in het werkwoordsparadigma mogen zo sterk mogelijke fonologische generalisaties worden verondersteld. De fonologische konteksten van (10)a en b, p. 67 wijzen daarop, de eerder genoemde klasseverhuizingen eveneens, en zo ook de verandering /ʌ:/ → [y] bij de ablautvokalen van een *bijzondere groep verba* in sektie 1.2. De NGF eist inderdaad meer van de geheugenkapaciteit. Zo zouden alle typen lexikale disjunktie - vgl. tabel 3, p. 114-116 - per werkwoord worden onthouden, plus een zeer groot aantal distributieregels.

Ten *achtste:* hoewel distributieregels deskriptief adekwaat kunnen zijn en de aanwezige regelmaat tot op, d.i. door TGC en NOC bepaalde hoogte verantwoorden, de feiten worden in deze theorie te zeer op arbitraire wijze behandeld. Zo opereren veranderingen in morfonologische alternanties vaak als één mechanisme, wat het best door zo algemeen mogelijke regels kan worden verantwoord. Het ligt, zoals al werd opgemerkt, niet voor de hand dat subregel (61)c volstrekt verdwijnt terwijl umlaut in de andere gevallen werkzaam blijft. Evenmin is het waarschijnlijk dat in dialekten de /i:/-/ʌ:/-alternantie van ablautklasse 2 verdwijnt terwijl de /y/-/ʌ:/-alternantie in dezelfde klasse bewaard blijft, vgl. (63)a en b:

(63) [bi:dn̩] - [bœt] - [bʌ:t] - [bʌ:dn̩] - [bʌ:dn̩]
(d.i. 'bieden-biedt-bood-boden-geboden')
[slytn̩] - [slœt] - [slʌ:t] - [slʌ:tn̩] - [slʌ:tn̩]
(d.i. 'sluiten-sluit-sloot-sloten-gesloten')

Ten aanzien van klasse 1 (pret.; part.pret.) kan een NGF-generalisatie als genoemd in tabel 3, p. 114 gemaakt worden. Het lijkt echter nauwelijks denkbaar dat (bijv.) de verba met /i:/ onafhankelijk van die met /i/ hun 'ablautstatus' zouden verliezen. Een NGF-aanpak veronderstelt dat dat zelfs het meest waarschijnlijk is. De SGF doet dat niet, omdat daarin voor substitutieregels (met input die bestaat uit disjunkt opgesomde segmenten, dus als in (65)), geen plaats is, terwijl algemenere regels worden geformuleerd. Die zijn overigens van lexikale diakritische tekens afhankelijk, zodat regelverlies voorspelbaar is, d.w.z. per item dat voor die regel gemarkeerd is. Ook anderszins doet de NGF verkeerde voorspellingen, vgl. (64). Op grond van gekonstateerde veranderingen (zie sektie 1.8.): de /ʌ:/ breidt zich uit naar het preteritum, eerst naar de pluralis en dan naar de singularis, moet de elsewhere-alter-

(64) $\left\{\begin{array}{l} \text{ɪ:} \\ \text{ɛ} \\ \text{ɑ} \\ \text{ʌ:} \end{array}\right\} \rightarrow \left\{\begin{array}{l} \text{ɪ:/1,2 sg.pres., pres.plur., imp.,inf.} \\ \text{ɛ/3e pers.sg.pres.} \\ \text{ɑ/pret.} \\ \text{ʌ:/elsewhere} \end{array}\right\}$

nant /ʌ:/ zijn, d.i. de alternant die uitbreiding ondergaat en dus het meest als 'basic' moet zijn opgevat. Vgl. voor deze aanname Hooper 1976:129: '...the distribution of leveling is always toward the form designated by the elsewhere case of the distribution rule, since this form is considered to be the basic, or more usual form'. De elsewhere-alternant zou dus te bepalen zijn op grond van de analogische uitbreiding van de onderste subregel in (64). Het is echter duidelijk dat we nu ook zouden mogen verwachten dat de op een na bovenste subregel in (64) verloren gaat en dat daardoor de vierde subregel zijn domein uitbreidt tot de 3e pers.sg.pres. Dergelijke veranderingen zijn mij echter uit het Stellingwerfs noch uit enig ander Oostnederlands dialekt bekend.[57] Ook uitbreiding van de derde subregel van boven komt niet voor, noch naar het domein van het part.pret., noch naar het domein van het presens.

Deze afwijzing van NGF-MP-regels wijst erop dat de uitbreiding van morfonologische regels in het paradigma van het onregelmatige werkwoord zich bij voorkeur afspeelt binnen de grammatikale kategorieën van getal en tijd. In dit verband is ook het volgende alternantietype interessant. In veel Stellingwerfse dialekten treedt, anders dan in het Nederlands, geen lange representant van de Idg. e^1 op (die in het Stellingwerfs /ɔ:/ is) in het preteritum van de vierde en vijfde klasse, maar /ɑ/. Zie met betrekking tot de geografische verbreiding van [nãm:] 'namen' (pret.plur.) kaart 9, p. 154 (het blijkt dat ook de vorm [nã:m̩:] voorkomt, dit echter voornamelijk bij jongere sprekers of sprekers bij wie op grond van andere taaleigenaardigheden een sterke invloed van het Nederlands kan worden vermoed). Midden in het gebied met de alternantie /nãm/-/nãm̩:/ 'nam-namen' ligt daarentegen het dialekt van Giethoorn, waarin deze vormen, en de a-trap van klasse 5 inklusief de korresponderende vormen van 'was' (d.i. van het verbum *wezen*) steeds een lange vokaal hebben. In woordmateriaal uit andere (morfo)syntaktische kategorieën van dit dialekt ontbreekt voor tautosyllabische obstruenten zo'n door rekking ontstane [ɑ:]. Men vindt dus in een kontinuüm vormen als in (65).

(65)	Giethoorn	elders	Ned.
	[nã:mp] - [nã:m:]	[nãm] - [nãm̩:]	'nam-namen'
	[fəɣɑ:t] - [fəɣɑ:tn̩]	[fəgɑt] - [fəgɑtn̩]	'vergat-vergaten'
	[ɣɑ:f] - [ɣã:m̩:]	[gɑf] - [gɑbm̩]	'gaf-gaven'
	[kʍã:mp] - [kʍã:m:]	[kʍãm] - [kʍãm:]	'kwam-kwamen'
	[zɑ:x] - [zã:ŋ:]	[sɑx] - [sɑgŋ]	'zag-zagen'
	[ʍɑ:s] - [ʍɑ:sn̩]	[ʍɑs] - [ʍã:n̩:]	'was-waren'
	[lɑ:x] - [lã:ŋ:]	[lɑx] - [lɑgŋ]	'lag-lagen'
	[sɑ:t] - [sɑ:tn̩]	[sɑt] - [sɑtn̩]	'zat-zaten'

In de preteritumvormen sg. is in het 'Gieters' dus /ɑ:/ doorgedrongen, in vele andere Stellingwerfse dialekten treedt /ɑ/ op in beide preteritale kategorieën (of, zoals gezegd, soms /ɑ:/ in de pluralis, dus als in het Nederlands). Gezien de verandering van Idg. e^1 in /ɔ:/ ligt het niet direkt voor de hand, maar misschien gaat de 'Gieterse' /ɑ:/ in de pluralisvormen van (63) daar toch inderdaad op terug; hoe dat zij, *zowel het binnendringen van /ɑ/ in de pluralisvormen elders als dat van de /ɑ:/ in de singularisvormen van het Gieters laten zich moeilijk, of liever: niet anders dan ad hoc verklaren met behulp van de NGF-distributieregels.*

Het elsewhere-principe (in dit geval: 'leveling ten gunste van de meest algemene alternant') heeft hier volstrekt geen voorspellende waarde. De verschillende ontwikkelingen volgen veeleer uit een SGF-aanpak: de uitbreidingen in het Gieters waarschijnlijk vanuit de pluralis zowel als die in de omringende dialekten vanuit de singularis zijn overgeneralisaties van de desbetreffende regels. Merk op dat deze uitbreidingen gebonden zijn aan de morfosyntaktische notie preteritum. De door de NGF veronderstelde statische lexikale disjunkties echter zouden in het Gieters veeleer het verschijnen van /ɑ:/ in bijv. 'was, gaf' (vgl. (65)) beletten. Ook met betrekking tot de verandering in (94)a-c (p. 153) zien we een dergelijke, niet door de NGF voorspelde wijziging binnen de morfosyntaktische kategorie van de [-pres.]-vormen.

Hooper's opvatting dat in het Hudson-model de elsewhere-alternant moet worden beschouwd als 'the basic, or more usual form' (1976:129) is in geval van de Stellingwerfse onregelmatige verba niet plausibel. Analogische uitbreiding van de preteritale vokalen vindt daarin plaats ten gunste van zowel de singularis- als van de pluralisvormen en strekt zich niet uit tot de vormen van het presens, laat staan tot de infinitief. Het verlies van ablaut in sterke verba kan - dit behoeft geen verder kommentaar - in de SGF gemakkelijk worden verantwoord door regelverlies. Dat houdt in dat diakritische tekens verloren gaan, zodat eerder van regelvervaging gesproken kan worden (Van der Hulst 1978). De NGF zou dit laatste moeten verklaren door aan te nemen dat taalgebruikers (hoewel sporadisch en per vergissing) de vokaal van de infinitief als basis- (lees: elsewhere-)alternant opvatten. Vat men de wortelvokaal in de infinitief op als elsewhere-alternant, dan is leveling binnen de niet-presens-vormen onverklaarbaar, althans in NGF-termen.

Als *laatste* argument tegen NGF-MP-distributieregels moge het volgende gelden. Aan de hand van de verschillende vokaalwisselingen in de klassen 2, 4 en die van de reduplicerende verba, vgl. p. 114-116, valt te demonstreren dat *ook in ander opzicht NGF-MP-regels falen met betrekking tot de eisen van de observationele en beschrijvende adekwaatheid.* Zij doen dat dus niet alleen als gevolg van de redundantie die aanwezig is in item-and-arrangement-modellen, maar zij *falen ook met betrekking tot de juiste distributie* of 'substitutie' naar gelang de morfosyntaktische kontekst. Vgl. eerst (66)a uit klasse 2 en vervolgens (66)b, in welke vormen men de ablautreeks aantreft van het oorspronkelijk reduplicerende [rupm̩] 'roepen' uit het Stellingwerfs van Oldelamer, Nijelamer en Ter Idzard. De alternantie in (66)b kan worden uitgedrukt in de MP-regel (66)c.

(66)a [supm̩] - [sʌːp] - [sʌːpm̩] - [sʌːpm̩] 'zuipen'
[rukŋ̩] - [rʌːk] - [rʌːkŋ̩] - [rʌːkŋ̩] 'ruiken'
b [rupm̩] - [rʌːp] - [rʌːpm̩] - [rupm̩] 'roepen'

c $\left\{\begin{matrix} u \\ ʌː \end{matrix}\right\} \rightarrow \left\{\begin{matrix} u/\text{pres.; part.pret.} \\ ʌː/\text{elsewhere} \end{matrix}\right\}$

Distributieregel (66)c nu voorspelt foute output van de volgende soort in de dialekten van Oldelamer, Nijelamer en Ter Idzard: *[supm̩] (part.pret.) i.p.v. [sʌːpm̩] 'gezopen'; *[rukŋ̩] (part.) i.p.v. [rʌːkŋ̩] 'geroken', en anderzijds voorspelt de distributieregel behorend bij (66)a *[rʌːpm̩] 'geroepen'. Dergelijke ontsporingen werden echter niet genoteerd. Er zijn meer voorbeelden te geven van materiaal waarbij de lexikale ingangen gelijk zijn, maar waarbij de bijbehorende distributieregels verschillen, vgl. p. 104-105. Gegeven de onmogelijkheid de gegeven alternanties met behulp van MP-distributieregels à la Hooper/Hudson adekwaat te beregelen moet dit regeltype worden afgewezen.

Wetzels' regelapparaat (1981) biedt ogenschijnlijk een mogelijkheid de n.a.v. (66) geschetste deskriptieve problemen te voorkomen. In zijn benadering van morfonologische regels zouden lexikale ingangen als in (67)a en b kunnen worden gehanteerd.

(67)a $/s \begin{matrix} u \\ \{ʌː\} \end{matrix} p \begin{matrix} ə \\ \{ø\} \end{matrix} /$ 'zuip' (verb.stam) b $/r \begin{matrix} \left\{\begin{matrix} u \\ ʌː \\ u/ \end{matrix}\right\} \end{matrix} p \begin{matrix} ə \\ \{ø\} \end{matrix} /$ 'roep' (verb.stam)

Verschil in lexikale bouw (én in de bijbehorende MP-regels) als in (67) zou foute output als hierboven aangeduid, kunnen voorkomen. Gekonstrueerde verschillen als tussen (67)a en b moeten echter worden verworpen a) omdat ze in hoge mate abstrakt zijn, zeker tegen de achtergrond van de NGF-opvattingen, en wel in die zin dat nauwelijks verondersteld kan worden dat sprekers konstrukties als (67) 'leren': ze vinden er in het taalaanbod geen aanleiding voor, en b) omdat in redelijkheid niet aangenomen hoeft te worden dat sprekers in geval van (67)b één 'redundante /u/' zouden ontdekken: veeleer onthoudt men bij resp. /supə/ en /rupə/ welke regels werken en hoe ze dat doen. Het in Wetzels 1981 ontworpen type lexikale ingang als in (67)b heeft overigens oorspronkelijk een andere motivatie. In sektie 1.8. zal blijken, dat zulke bouwsels zelfs niet beantwoorden aan het doel waarvoor ze zijn bedacht.

Een op het eerste gezicht met de NGF konkurrerende, maar toch óók konkrete theorie is die van Tiersma (1980). Ook daarin spelen distributionele regels een voorname rol, wat een gedeeltelijke vergelijking met de NGF rechtvaardigt.

Tiersma ib. verantwoordt wisselingen in het Nederlands als in d*a*g/d*a*gen/d*a*(*a*)gje/d*aa*gjes, r*a*d/r*a*der*e*n/r*a*der*t*jes e.d. door middel van zogenaamde 'relationele' regels, omdat er sprake is van niet-produktieve alternantie ('i.e., non generative'). (Anders dan in Hooper 1976 met betrekking tot het koncept

viaregel worden, aldus de auteur, in zijn theorie niet-produktieve morfonologische alternanties als niet-generatief beschouwd. Hooper 1976:21 echter vermeldt: 'Alternations governed by via-rules (...) are considered nongenerative...' (vgl. ook ib.: 48).) De hierboven genoemde regelmatigheden worden door Tiersma 1980:258-259 behalve in een de desbetreffende alternantietypen opsommende relationele regel, verantwoord in distributieregels als (68):

$$(68) \quad \text{If}\,[+\text{noun}] \quad \rightarrow \quad \left\{ \begin{array}{ll} \{\overset{V}{\emptyset}\} & /[+\text{singular}] \\ \{\underset{er}{\overset{V:}{}}\} & /[-\text{singular}] \end{array} \right\}$$

Naar aanleiding van deze behandeling echter moet worden opgemerkt dat het volstrekt niet duidelijk is waarom het lengteverschil in (68) wel wordt uitgedrukt, maar het verschil in hoogte tussen de vokalen niet (men denke aan *slot-sloten, gebed-gebeden*), noch waarom de volgende implikatie er geen plaats in vindt: wanneer in de enkelvoudsvorm van het diminutief de lange, evt. verhoogde vokaal voorkomt, is deze ook aanwezig in de ermee korresponderende meervoudsvorm (ook in geval van de niet-dim.-vorm), maar wanneer genoemde alternant in het meervoud optreedt, betekent dit niet automatisch dat deze ook in de enkelvoudsvorm van het diminutief optreedt.[58]

Ook Tiersma's regeltype (à la (68)) - in de vereiste samenhang met zijn relationele regel - zorgt, evenals de MP-regel uit het model Hudson/Hooper voor een aanzienlijke redundantie[59], en komt voort uit de opvatting dat 'the underlying form of a morpheme is nothing but a set of its allomorphs, or some representation from which that set can be immediately constructed' (Kiparsky 1973d:5, geciteerd uit Dresher 1981:99-100): ook nu immers worden de alternanten dubbel opgesomd, nl. in de onderliggende representaties en in de distributieregel. Bovendien worden uitzonderingen in deze benadering niet als zodanig gekarakteriseerd: 'It takes the irregular cases as the norm, and ignores the fact that in the normal case we do not have to mark separately morphophonemes for the alternations they can undergo...' (Kiparsky ib.: 5, 9). Item-and-arrangement-mechanismen dus als in (58)-(59), (61), (64), (66)c en (68) moeten door generatieve SGF-regels worden vervangen om redenen van eenvoud, algemeenheid van de beschrijving en omdat het hier niet om lexikale informatie gaat, i.e., 'it is not information peculiar to this one stem, or to any other individual stem' (Harris 1978:50).

De distributieregels zouden, gerelateerd uitsluitend aan de eis van observationele adekwaatheid, alleen gehandhaafd kunnen blijven[60] *als in de diverse konkrete theorieën de lexikale items van speciale regelkenmerken zouden worden voorzien (vgl. immers p. 122-123). In het door Hooper, Wetzels en anderen overgenomen model van Hudson echter wordt het gebruik van dergelijke kenmerken afgewezen, omdat lexikale disjunkties de funktie van diakritisch teken zouden vervullen, en omdat in een disjunkte lexikale weergave '...lexical forms and the rules that*

distribute them are related directly, rather than through the intermediate stage represented by the diacritic' (Hooper 1976:129)*; bovendien zouden diakritische tekens MP-mineur-altemanties en gevallen van suppletie scheiden, wat volgens de NGF voorkomen zou moeten worden* (vgl. p. 110-111).

Harris 1978:59 verlangt empirisch onderzoek teneinde de regelkenmerken-analyse af te wegen tegen de theorie van de lexikale disjunkties: wanneer de ene theorie een bepaalde generalisatie niet kan weergeven en de andere wel, dan moet de eerste worden verworpen. *Het materiaal in (66) (en dat gepresenteerd op p. 104-105) biedt de mogelijkheid de lexikale disjunktietheorie voor zover dat het fungeren van disjunkte lexikale items als diakritisch teken betreft, te verwerpen.*

Ook elders in deze studie wordt de NGF-MP-regel nog in detail bekritiseerd, o.m. in de sekties 1.5., 1.8., 2.4. en 3.1. In de volgende sektie zal worden gedemonstreerd hoe in geval van een aantal in de NGF als zodanig niet mis te verstane MP-alternantietypen, hoewel de NGF anders dikteert, toch het fonologische karakter een belangrijke rol speelt, c.q. het MP-karakter niet lijkt te overheersen of zelfs maar aanwezig te zijn, hoewel de NGF anders dikteert.

1.4. Fonologisch bepaalde MP-regels

Aan de hand van de eerste in deze sektie te beschrijven reeks alternanties zal worden gedemonstreerd hoe de NGF-regeltypologie tot de konklusie leidt dat de desbetreffende *regels, die redelijkerwijs als puur fonologisch moeten worden beschouwd, MP-regels zijn. Deze status blijkt echter te moeten worden afgewezen, en daarmee de NGF-regeltypologie als geheel: de indelingskriteria blijken onjuist.* Vervolgens wordt aan de hand van een tweetal andere MP-alternantietypen geschetst hoe belangrijk fonologische kondities kunnen zijn, anders dan de NGF suggereert.

De omgeving van een MP-regel wordt, aldus Hooper 1976, beschreven in morfosyntaktische en/of lexikale termen. MP-regels refereren dus aan morfologische en/of syntaktische kategorieën zoals 'pluralis' en 'verbum', zij refereren aan arbitraire lexikale kategorieën, een bepaalde vervoegingsklasse, 'or classes *designated arbitrarily by diacritics*' (p. 15, mijn kursivering). MP-regels nemen deel aan de betekenis-klankrelatie, 'they are apt to be phonologically quite arbitrary', en ze hebben gemakkelijk uitzonderingen (ib.:17). Regels in de NGF zijn dus als fonologisch te beschouwen, 'if and only if the context responsible for them could be stated in phonetic terms (...) Additionally, there should basically be no exceptions to the rule' (Gussmann 1980:3).

Dit betekent dat fonetisch-fonologische regels uitzonderingsloos zouden *moeten* zijn, waarmee empirisch onderzoek naar de aard van puur fonologische regels met uitzonderingen in feite wordt afgewezen. (De TGC en de bijhehorende definitie van P-regels volgen dus uit bepaalde *aannames* over taal; vgl.

ook sektie 0.3.1. en 0.3.2.). Wanneer we nu fonologische regels kunnen vinden die alleen voor een zeer beperkte groep lexikale items gelden maar geen morfologische en/of syntaktische konditionering kennen en ook niet een bepaalde betekenisnotie tot uitdrukking brengen, dan is er ook daarom voldoende reden om de TGC en de karakterisering van P-regels in de NGF af te wijzen.[61]

Vanuit zo'n doelstelling nu is het interessant het alternantietype [mũn] - [mutn̩], [ʍõn] - [ʍɔdn̩], [kʌ̃n] - [kʌ̃n̩:] en [bĩn] - [bĩn̩:] nader te beschouwen. Het betreft hier alternerende presensvormen van de verba [mutn̩] 'moeten', [ʍɔdn̩] 'worden', [kʌ̃n̩:] 'kunnen' en [bĩn̩:] 'bent; plur.pres. van *zijn*', die informeel gekarakteriseerd kunnen worden als 'verkorte vormen' versus 'volle'. Vanuit een niet-distributionele optiek vindt er deletie plaats van /t/, /d/ en /n/, zowel als hersyllabifikatie; /n/ komt in de 'verkorte' gevallen niet voor als syllabekern. De genoemde verkorte zowel als de volle vormen vertegenwoordigen de pluralia en de tweede pers.sg. van het presens. De alternanten drukken geen verschil in betekenis uit. Ook gaat het hier niet om typische klisisvormen: naast elkaar nl. komen vormen voor als die van [mutn̩] 'moeten', weergegeven in (69):

(69)	niet-geïnv.	geïnv. zonder klisis	geïnv. +klisis	niet-geïnv., 'volle vormen' (bijzin)
	[imũn]	[muti]	[muj̃]	[i_mutn̩] (2 sg.pres.)
	[ʍəmũn]	[mũnʍə]	[muʍə]	[ʍə_mutn̩] (1 pl.pres.)
	[jĩmũn]	[mũnjĩm]	[mujm̩]	[jĩm_mutn̩] (2 pl.pres.)
	[səmũn]	[mũnsə]	–	[sə_mutn̩] (3 pl.pres.)

De 'distributie' van de werkwoordsvormen van de eerste en vierde kolom in (69) wordt bepaald door het al dan niet voorkomen aan het slot van de zin, vgl. de voorbeeldzinnen in (70)a-d'. De 'volle' vs. de 'verkorte' vormen als in (69) en in zinnen als onder (70) komen in ieder geval voor in het Stellingwerfs van Nijeberkoop en de andere dorpen van Oost-Stellingwerf. Afgezien van West-Stellingwerf heb ik ze niet stelselmatig nagevraagd; in die gemeente twijfelden sommige informanten met betrekking tot het werkwoord [ʍɔdn̩] 'worden'. De aanwezigheid van een verkorte vorm aldaar in het paradigma van 'worden' is dus niet zeker.

(70)a [imũnjənitopʍĩn̩:] 'je moet je niet opwinden'
a' [ɪksɪ:dɑjənitopʍĩn̩:mutn̩] 'ik zei dat je je niet moet opwinden'
b [səʍõnlɛlk] 'ze worden kwaad'
b' [õmdɑtsəlɛlkʍɔdn̩] 'omdat ze kwaad worden'
c [jĩmkʌ̃nətnit] 'jullie kunnen het niet'
c' [õmdɑjm̩tnitkʌ̃n̩:] 'omdat jullie 't niet kunnen'
d [ʍəbĩndr̩hɔ:əst] 'we zijn er haast'
d' [ɑʍədr̩bĩn̩:] 'als we er zijn'
e [səmʌ:gŋnitmɑr̩səmũn] 'ze mogen niet, maar ze moeten'

De konditie waaronder de verkorte vorm optreedt laat zich dus omschrijven als 'indien niet aan het zinseinde', al is er bij kontrastief accent een geval denkbaar met (bijv.) [mũn] wèl aan het zinseinde, vgl. immers (70)e. Aangezien we voor de specifikatie van het zinseinde in de SGF niet over een bijzonder fonologisch grenssymbool beschikken (noch in de NGF), maar wel over het S-label, zou dus dit syntaktische kategoriesymbool in de syntaktische oppervlaktestruktuur de desbetreffende regel kunnen sturen. De *vermoedelijke deletie* van /t,d,n/ vindt overigens plaats juist niet aan het zinseind, zodat we een konditie 'minus S-final' moeten vermelden.

Hoewel de alternanten dus afhankelijk geacht *kunnen* worden van hun *syntaktische* positie, blijkt nergens dat Hooper dit type syntaktische informatie voor ogen heeft gehad bij haar definiëring van de MP-regel. Bovendien is er geen enkele semantische informatie met de wisselingen annex.

In een fonologische theorie als bijv. die van Selkirk 1980a:111-112 is het mogelijk een beregeling te doen plaatsvinden met konditionering door een of meer *fonologische* domeinen groter dan de syllabe (zie ook de sekties 3.0. en 3.1.). Zij onderscheidt in samenhang met haar domeintypologie drie soorten fonologische regels, waaronder (71).

(71) $A \rightarrow B / D_i(\ldots D_j(\ldots X__Y)D_j\ D_j(\ldots)D_j \ldots)D_i$

Regel (71) is een 'domain juncture rule'. A en B zijn segmenten (een van beiden mag ø zijn), terwijl X en Y strings van segmenten zijn of nul. Stel nu in (71) D_j gelijk aan 'woord', D_i aan 'het geheel van de uiting' en Y gelijk aan /n/; de deletie van /t/, /d/ en /n/ van de wortel kan dan niet 'utterance-final' plaatsvinden.[62] Blijft staan het tegenvoorbeeld tegen deze toepassing van (71) in (70)e. Misschien echter moeten we hier denken aan een latere deletie van fonologisch materiaal (uit de positie rechts van [mũn]). Evenzo wordt in Zonneveld 1981-1982:359 een deletie van 'dat' voorgesteld ter verklaring van (Ned.) 'Zou (met [z]) je dat wel doen' versus '(Dat) [s]ou ik niet doen'.

Een fonologische konditionering in plaats van een syntaktische is dus heel goed mogelijk.[63] Bovendien valt het op dat een evt. syntaktische labeling in het onderhavige geval op geen enkele wijze inhaakt op enige klank-betekenisrelatie, en dat alleen verplichte deletie plaatsvindt wanneer /n/ volgt: vgl. [imun] 'jij moet', echter naast [muti] 'moet jij, hij' treedt *optioneel* [muj] 'moet je' op[64]. Ook omdat er slechts wisseling optreedt binnen 'dezelfde persoonsvorm' is er dus alleen sprake van fonologische konditionering, of van een konditionering die als fonologisch is te beschouwen, nl. als gevolg van de kwalifikatie 'niet-utterance-final'. Een aanwijzing voor het speciale fonologische karakter van de deletieregel ligt besloten in het al gesignaleerde feit dat /t/ niet (verplicht) wordt gedeleerd in 2 sg.pres., dat wil zeggen in geval van inversie: doordat /n/ afwezig is, blijft /t/ (resp. /d/ en /n/) aanwezig (vgl. 69)).

Hoewel dus de NGF vanwege het niet-algemene karakter van de alternanties dikteert dat het hier om een MP-regel gaat, is het MP-karakter ver te zoeken terwijl het fonologisch karakter zich opdringt. De wisselingen tussen

verkorte en volle vormen hebben geen semantische oorzaak noch een semantische implikatie, *zodat we over geen enkele aanwijzing beschikken dat de alternantie morfologisch/semantisch en evt. syntaktisch wordt geïnterpreteerd.* Dat het hier om een tweetal preterito-presentia plus *worden* en vormen van [bĩn̩:] 'bent' gaat, is al evenmin van belang.

Gekonkludeerd kan worden dat we te maken hebben met een fonologische mineurregel die slechts 'getriggerd' wordt door hetzelfde diakritische teken bij elk van de genoemde bijzondere verba in het lexikon. Weliswaar zou, ervan uitgaande dat de transformatie V-second (vgl. Bennis en Hoekstra 1983:64 e.v.; 1989:100-104) [mũn] op de COMP-positie heeft gebracht, nog steeds aan een werkelijk syntaktische eigenschap van de alternantie in kwestie zijn te denken. Sommige ontwikkelingen in de EST echter benadrukken het *fonologisch* karakter van verplaatsingstransformaties als V-second (vgl. o.m. Scholten, Evers en Klein 1981:233). Van een MP-karakter zoals de NGF die hier veronderstelt is in elk geval geen sprake.

Terwijl de in deze sektie tot dusverre behandelde alternantietypen van overwegend fonologische aard bleken te zijn, zodat gekonkludeerd moet worden dat de NGF, in welke theorie ze ten onrechte als MP-regels zouden worden behandeld, een inadekwate regeltypologie hanteert, doen zich in het werkwoordsparadigma van het Stellingwerfs ook wisselingen voor die op het eerste gezicht wel degelijk het effekt lijken van 'zuivere MP-regels'. Nadere beschouwing echter leert dat ook hier fonologische eigenschappen een belangrijke rol spelen. Opnieuw valt ook het procesmatige karakter op van de distributieregels die gehanteerd zouden moeten worden.

Soortgelijke problemen nl. als met betrekking tot distributieregels die de vokaalalternanten in klasse 6 en die van de oorspronkelijk reduplicerende verba moeten verantwoorden (vgl. p. 104-105; 122-123) kunnen ontstaan met betrekking tot de aan- versus afwezigheid van de themavokaal (vgl. sektie 1.1.2, p. 82) in regelmatige resp. sterke c.q. onregelmatige verba; vgl. de reeksen in (72)

(72) a	[ʍi:də] 1 sg.pres.	b	[bi:də] 1 sg.pres.
	[ʍi:dn̩] 2 sg.pres.		[bi:dn̩] 2 sg.pres.
	[ʍi:dət] 3 sg. pres.		[bœt] 3 sg.pres.
	(van *wieden*)		(van *bieden*)

De NGF-MP-regel die /ə/ moet aanbrengen in de derde persoon van [ʍi:dn̩] zou, wanneer er alleen morfosyntaktische informatie met betrekking tot tijd, getal en persoon zou worden gegeven, ook /ə/ in de derde persoon van het sterke verbum [bi:dn̩] doen optreden. Aangezien Hooper's MP-regels, zo werd in o.m. sektie 1.3. gesteld, geen gebruik maken van diakritische tekens, moeten de te hanteren distributieregels gevoelig gemaakt worden voor de wortelvokalen. In geval van de sterke/onregelmatige verba betekent het dat er in de NGF-regel die schwa plaatst een verwijzing moet zijn opgenomen naar een disjunktieve lexikale ingang. In geval van een regelmatig werkwoord hebben we te maken met niet-disjunktief gespecificeerde wortels. De regel die

schwa in de reeksen van (72)a en b plaatst is dus *ook in distributioneel opzicht fonologisch bepaald*. Merk overigens ook op, dat eigenlijk in *alle* gevallen van NGF-MP-regels de input in feite sterk fonologisch bepaald moet zijn - de regels immers grijpen aan op fonologisch geaarde lexikale konfiguraties.

Om de schwa-distributieregels gevoelig te maken voor alle desbetreffende lexikale items, moeten er in feite zoveel regels gemaakt worden als er typen lexikale ingangen zijn, i.e. zoveel als er typen ablautklassen en kombinaties van die klassen met klinkerwisselingsvokalen in het presens zijn, want de NGF beschikt niet over een instrument dat kan generaliseren over alle disjunkte lexikale ingangen die het onregelmatige en sterke werkwoord betreffen.

Een andere storende konsekwentie van distributieregels in dit verband is nog dat wanneer de themavokaal *optioneel* optreedt in 3 sg.pres., er twee lexikale ingangen nodig zijn, hetgeen onnodige redundantie in het lexikon impliceert. Zo zou [lydn̩] 'luiden' lexikaal gerepresenteerd moeten zijn als /lydə/ en als /l{y,œ}d{ə,ø}/. Gezien de MP-regels die bij [lydn̩] horen, zou bovendien een vorm als [lydət] niet goed kunnen worden voortgebracht uit een lexikaal item met een disjunktieve representatie als de laatstgenoemde, althans ook [lœdət] zou kunnen worden gegenereerd, tenzij we de schwa-distributieregel gevoelig maken voor het type wortelvokaal, dus voor /y/ en /œ/. We zouden dan echter twee verschillende distributieregels krijgen: een die schwa plaatst in de derde pers.sg.pres. in geval van [y] en een die dat juist voorkomt, nl. indien [œ] voorafgaat. De NGF-regel die klinkerwisseling bewerkstelligt in geval van [ɪklydə] - [hɪjlœt] (en evenzo in [bədydn̩] 'beduiden' en [dydn̩] 'duiden') is op zijn beurt afhankelijk van de niet-plaatsing van schwa, zodat het procesmatige karakter van het klinkerwisselingsmechanisme zowel als de fonologische afhankelijkheid opnieuw opvalt.

Een treffend voorbeeld met betrekking tot de fonologische relevantie van MP-regels is ook te vinden in het materiaal dat in Nijen Twilhaar 1982b wordt gegeven. In het dialekt van het Overijsselse Hellendoorn wordt de morfologische umlaut bij meervoudsvorming verdrongen, op een wijze die puur fonologisch lijkt te zijn. Het verlies van umlaut nl. gaat direkt samen met de verdringing van de meervoudsuitgang *-e* door *-n*: vgl. (73).

(73) [box] - [bʌxtə], [boxŋ] 'bocht-bochten'
[dɔrp] - [dœrpə], [dɔrpm̩] 'dorp-dorpen'
[luk] - [ly:kə], [lukŋ] 'luik-luiken'
[tɔl] - [tœlə], [tɔln̩] 'tol-tollen'

Deze verandering is weliswaar gebonden aan het mechanisme van meervoudsvorming en dus morfologisch bepaald, binnen deze kontekst echter is het optreden van umlaut fonologisch gekonditioneerd: umlaut kan kennelijk alleen optreden wanneer de uitgang schwa aanwezig is. Is daarentegen het suffix /n/ aangehecht, dan is umlaut uitgesloten. Bovendien gaat het om een alternantie die betrekking heeft op (alle) achtervokalen. Opnieuw kunnen we dus niet accepteren dat MP-regels 'phonologically quite arbitrary' zouden zijn.[65]

1.5. Klitische alternanties

Op het eerste gezicht maken een aantal klitische vormen van het type [ɑʍə] 'als we', [ʍɩjm̩] 'willen jullie', [kʌj] 'kun je' en [lɔ:k] 'laat ik' een erg onregelmatige indruk. Deze formaties alterneren met resp. de woordkombinaties [ɑsʍə], [ʍɩlŋ̩jĩm], [kʌ̃ni] en [lɔ:tɩk], waarin geen fonologische versmelting heeft plaatsgevonden. Het betreft 1) gevallen waarin het op een na laatste morfeem van de klisisformatie onderliggend op een konsonant eindigt en 2) een aantal verba die volgens een algemeen patroon in de 2e pers.sg.pres. en de 1e, 2e en 3e pers.plur.pres. in geïnverteerde positie de suffix-*n* verliezen. De daaraan voorafgaande konsonant van de stam (c.q. die van de grondwoorden uit groep 1) wordt vervolgens gedeleerd en het klitisch pronomen hecht zich aan de wortelvokaal. (Omdat het gedrag van de themavokaal er niet toe doet, komt dit segment in deze sektie niet ter sprake.)

Opnieuw blijkt het overwegend fonologische karakter van *niet-algemene regels* en lijkt de semantische rol ervan nihil, anders dan in de NGF wordt voorspeld. Bovendien kan de SGF hier een noodzakelijk onderscheid, nl. tussen afleiding en suppletie, gemakkelijk verantwoorden, terwijl de NGF daartoe niet in staat blijkt. Integendeel, deze theorie benadrukt de overeenkomst tussen suppletie en distributie, een eigenschap die niet strookt met het gepresenteerde feitenmateriaal.

Voorts komen nog enkele deskriptieve problemen m.b.t. MP-regels aan de orde; opnieuw blijkt de SGF-aanpak eenvoudiger en dus te prefereren. Het in samenhang met klisis behandelde geval van Ersatzdehnung blijkt door de NGF niet zinnig te kunnen worden beschreven. Ook hier verdient een SGF-aanpak de voorkeur.

De bedoelde wisselingen beperken zich tot de (geïnverteerde) kombinaties van de singularis- en pluralisvormen van de eerste en tweede persoon van het pers.vnw. (nominatief): [ɩk] 'ik', [i] 'jij', [ʍə] 'we' en [jĩm] 'jullie' met de wortels van de onregelmatige verba in (74)a, en tot de eveneens geïnverteerde kombinaties van genoemde pronominale vormen met op een konsonant eindigende woorden van diverse syntaktische pluimage (maar wel alle 'onderschikkende' komplementeerders), als genoemd in (74)b. De in het Stellingwerfs van Nijeberkoop voorkomende gevallen zijn weergegeven in (74); de reeks is limitatief bedoeld. In de gevallen waarin de relevante segmenten onderstreept zijn blijft, in afwijking van het totale patroon, de konsonant bewaard.

(74)a	*inf.; plur.pres.; 2 sg.pres.*	*klisisrealisaties*				
		1 sg.	*2 sg.*	*1 plur.*	*2 plur.*	
	[ʍɩ:tn̩]	[ʍɩ:k]	[ʍɩ:j]	[ʍɩ:ʍə]	[ʍɩ:jm̩]	'weten'
	[mutn̩]	[muk]	[muj]	[muʍə]	[mujm̩]	'moeten'
	[lɔ:ətn̩]	[lɔ:k]	[lɔ:j]	[lɔ:ʍə]	[lɔ:jm̩]	'laten'
	[ʍɔdn̩]	[ʍɔk]	[ʍɔj]	[ʍɔʍə]	[ʍɔjm̩]	'worden'

[ʍɪlṇ]	[ʍɪk]	[ʍɪj]	[ʍɪʍə]	[ʍɪjm̩]	'willen'
[sʌlṇ]	[sɑk]	[sʌj]	[sʌʍə]	[sʌjm̩]	'zullen'
[bĩṇ:]	[bĩŋk]	[bɪj]	[bɪʍə]	[bɪjm̩]	'zijn'
[kõm̩:]	[kõmɪk]	[koj]	[koʍə]	[kojm̩]	'komen'
[kʌṇ:]	[kãŋk]	[kʌj]	[kʌʍə]	[kʌjm̩]	'kunnen'
[hɛbm̩]	[hɛk]	[hɛj]	[hɛʍə]	[hɛjm̩]	'hebben'
[gəlo:bm̩]	[gəlo:k]	[gəlo:ʍi]	[gəlo:ʍə]	[gəlo:bm̩jĩm]	'geloven'
[krigŋ]	[krik]	[kri:j]	[kriʍə]	[kri:jm̩]	'krijgen'
[lɪgŋ]	[lɪk]	[lɪj]	[lɪgŋʍə]	[lɪjm̩]	'liggen'
[lɛgŋ]	[lɛ:k]	[lɛj]	[lɛgŋʍə]	[lɛjm̩]	'leggen'
[sɛgŋ]	[sɛ:k]	[sɛj]	[sɛgŋʍə]	[sɛjm̩]	'zeggen'
[mʌ:gŋ]	[mɑ:k]	[mɑj]	[mɑʍə]	[mɑjm̩]	'mogen'
		[mʌ:j]	[mʌ:ʍə]	[mʌ:jm̩]	
[frɔ:gŋ]	[frɔ:k]	[frɔ:j]	[frɔ:gŋʍə]	[frɔ:jm̩]	'vragen'

(74)b *klisisrealisaties*

[ɑs] 'als'	[ɑk]	[ɑj]	[ɑʍə]	[ɑjm̩]
[ʍɑt] 'wat'	[ʍɑk]	[ʍɑj]	[ʍɑʍə]	[ʍɑjm̩]
[dɑt] 'dat'	[dɑk]	[dɑj]	[dɑʍə]	[dɑjm̩]
[õmdɑt] 'omdat', [dʌ:ər̩dɑt] 'doordat': zie: [dɑt]				
[ʍɔ:ər̩] 'waar'	[ʍɔ:k]	[ʍɔ:j]	[ʍɔ:ʍə]	[ʍɔ:jm̩]
[dɔ:ərə] 'daar'	[dɔ:k]	[dɔ:j]	[dɔ:ʍə]	[dɔ:jm̩]

Deze klisisformaties worden in fonologische zin beregeld door (75). De twee nivo's worden onafhankelijk van elkaar gelezen (vgl. de uitleg op p. 67-69).

(75)
$$\begin{array}{l} 1 \\ \\ \\ 2 \\ \\ \\ \end{array}\begin{bmatrix} \begin{bmatrix} \text{C} \\ \text{-achter} \\ \text{-nas} \end{bmatrix} \\ \\ [+\text{nas}] \\ \\ [+\text{A}] \end{bmatrix} \rightarrow \emptyset/\ldots__)_s \qquad s(\begin{array}{l} 1 \\ \\ \\ 2 \\ \\ \end{array}\begin{bmatrix} \text{C} \\ [\ldots] \\ \\ [+\text{son}] \end{bmatrix} \begin{array}{l} \ldots] \\ \\ [+\text{pron.pers.} \\ [1\text{e},2\text{e pers.} \\ [+\text{nom.}] \end{array}$$

Aangezien (75) een automatisch noch produktief alternantietype betreft: immers, naast [ʍɪ:k] 'weet ik' staat *[mɪ:k] 'meet ik', en naast [sʌj] 'zul je' *[fɑ:j] 'val je' etc., moet dit strikt fonologisch aandoend proces-mechanisme in NGF-kader tóch door middel van in distributieregels gegroepeerde MP-regels worden beschreven, nl. als die in de niet limitatief bedoelde reeks in (76).

(76)a
$$\begin{array}{c} \emptyset \\ \{t\} \end{array} \rightarrow \begin{array}{l} \emptyset/__ \text{ pron.pers. 1,2,nom.} \\ \{t/__ \text{ elsewhere} \qquad \} \end{array}$$

b $\begin{matrix} ø \\ \{s\} \end{matrix} \rightarrow \begin{matrix} ø/__ \text{ pron.pers. 1,2,nom.} \\ \{s/__ \text{ elsewhere} \end{matrix} \}$

c $\begin{matrix} ø \\ \{ṛ\} \end{matrix} \rightarrow \begin{matrix} ø/__ \text{ pron.pers. 1,2,nom.} \\ \{ṛ/__ \text{ elsewhere} \end{matrix} \}$

d $\begin{matrix} ø \\ \{g\} \end{matrix} \rightarrow \begin{matrix} ø/__ \text{ pron.pers. 1,2,nom.} \\ \{g/__ \text{ elsewhere} \end{matrix} \}$

Het behoeft nauwelijks betoog dat een beregeling als deels opgenomen onder (76) komplexer is dan de limitatieve onder (75). Bovendien zijn de NGF-regels moeilijker leerbaar: de ø-variant-regel immers wordt nodeloos herhaald in verschillende subregels, en hij wordt afhankelijk gesteld van uiteenlopende lexikale disjunkties. Ook het feit dat de NGF de verschillende regels als los van elkaar staand karakteriseert, maakt dat deze theorie een groter beroep op het leervermogen en de geheugenkapaciteit doet dan een SGF-regel als die onder (75). In de NGF funktioneert de disjunktieve lexikale representatie als diakritisch teken (vgl. Harris 1978 en p. 103-104; 112; 122-124). Op het punt van de leerbaarheid van diakritische tekens versus afwijkende (i.e. *disjunkte*) lexikale representaties zijn NGF en SGF dus wellicht gelijkwaardig. In de NGF echter 'leert' de taalgebruiker tevens de *samenstelling* van de lexikale ingangen, met natuurlijk alle bijbehorende distributieregels, terwijl hij in de SGF-benadering slechts de veel algemenere deletieregel met het bijbehorend diakritisch teken hoeft te kennen.

Naast de klitische vorm [dɑʍə] 'dat we' komt, zoals reeds werd opgemerkt, [dɑtʍə] voor, maar naast [ʍɩ:ʍə] alleen [ʍɩ:tṇʍə] en geen [ʍɩ:tʍə]. Daarentegen komt naast [iʍɩ:tṇ] 'jij weet' geen [ʍɩ:tṇi] voor, mar wel [ʍɩ:ti] en [ʍɩ:j]. Naast [jĩmʍɩ:tṇ] 'jullie weten' staat geen [ʍɩ:tjĩm], maar wel [ʍɩ:jm̩] en [ʍɩ:tṇjĩm] 'weten jullie' De klisisregel werkt natuurlijk slechts wanneer deletie van de suffix-*n* heeft plaatsgevonden. In geval van de pluralia is klisis vervolgens obligaat; in geval van de 2e pers.sg. echter is *n*-deletie in geval van inversie obligaat, maar de klisisregel optioneel. Ook in de eerste persoon is de klisisregel optioneel; een variant met suffix-*n* komt niet voor in dit geval. Wanneer geen inversie optreedt vertonen de pluralisvormen zowel als de tweede pers.sg. steeds het *n*-suffix.

Deletieregel (77) (en de variant ervan ter beregeling van de pluralisvormen) noch de klisisregel (75) doet op althans voor de taalgebruiker opvallende wijze mee aan enige klank-betekeniskorrespondentie. Het syllabedragende segment /n/ en de gedeleerde slotkonsonant van het wortelmorfeem zijn 'niet waarneembaar', alleen hun afwezigheid in relatie tot hun aanwezigheid in andere konteksten zou semantische informatie kunnen geven, maar deze is in het bijzonder m.b.t. de slotkonsonant van het wortelmorfeem die gedeleerd wordt, onduidelijk. Dubieus is de 'semantische inhoud' van de *af*wezigheid van wortelfinale konsonant en /ṇ/ temeer, omdat deze 'lading' evenzeer zou worden

'uitgedrukt' door de aanwezigheid van de wortelfinale konsonant (nl. wanneer van geen klisis sprake is), en - indien van toepassing - door /ṇ/, d.w.z. wanneer (77) niet werkt. De vereiste semantische informatie echter wordt op eenduidige wijze gegeven door het klitisch pronomen, zodat aan regels als (75) en (77) nauwelijks een morfologisch-semantische rol kan worden toebedacht. Met name de noties [+ 2e pers., +sg.] in de output van (77) wordt nog slechts door het klitisch pronomen uitgedrukt.

(77) [[X]+n] + [i] → [X + ø +i]

[+verb]	[+pron.pers.]	[+verb]
[+2e pers.]	[+2e pers.]	[+2e pers.]
[+sg.]	[+sg.]	[+sg.]
[+pres.]		[+pres.]

Er zijn bij een NGF-beregeling nog een aantal moeilijkheden aan te wijzen. Het niet werken van (78), d.w.z. van de eerste subregel in de gewijzigde versie van (76)a, impliceert niet dat de tweede automatisch zal werken: immers, deze is niet gespecificeerd voor de 'optionele kontekst' in de eerste subregel. Integendeel, de specifikatie 'elsewhere' sluit die kontekst uit. Géén werking van de distributieregel is uitgesloten, omdat de disjunkte lexikale representatie *moet* worden omgezet in een niet-disjunkte. Nu zou men een tweede, extra MP-regel als in (79) kunnen introduceren, die met (78) konkurreert. Afhankelijk van de toevallige ordening van het moment tussen die regels, treedt dan /t/-deletie op.

(78) $\left\{\begin{matrix}ø\\t\end{matrix}\right\} \rightarrow \left\{\begin{matrix}ø/__\ \text{pron.pers.1,2 sg.nom.(opt.),plur.nom. (obl.)}\\ t/__\ \text{elsewhere}\end{matrix}\right\}$

(79) $\left\{\begin{matrix}ø\\t\end{matrix}\right\} \rightarrow t$

Het opnemen van regel (79) in het deskriptieve apparaat echter betekent dat er een MP-regel is die, doordat /t/ in alle konteksten optreedt, op geen enkele wijze deelneemt aan de klank-betekenisverhouding. Bovendien is de tweede subregel van (78) nu erg *ondoorzichtig* geworden. De NGF moet hier in feite als gevolg van gebrek aan interne konsistentie worden afgewezen. De distributieregels zijn immers in het onderhavige geval in strijd met een zeer elementair kenmerk van MP-regels, nl. de algemeenheid ervan. Daar komt nog bij dat (79) *in feite niet distribueert*. Dat /t/ in bepaalde gevallen optioneel wordt gedeleerd en derhalve in dezelfde kontekst soms verschijnt houdt in dat aan de aanwezigheid van dat segment in de oppervlakterealisatie vermoedelijk geen semantische inhoud kan worden toegedacht; dit is misschien hoogstens - in enige mate - weggelegd voor de ø-alternant, die immers obligaat is in de pluralia, d.w.z. indien suffix-*n* is gedeleerd. Alleen dán, i.e. in geval van obligate werking, kan de desbetreffende regel geacht worden deel te nemen aan de klank-betekenis-relatie. Dat alleen aan de afwezigheid van /t/ betekenis kan worden toegekend, wordt juist ook

door een optionele SGF-regel verantwoord. De aanwezigheid van het te deleren segment heeft in de SGF geen implikaties met betrekking tot het betekenisaspekt, omdat het hier een onderliggende vorm betreft die in uiteenlopende konteksten voor kan komen. De NGF suggereert i.v.m. regels als (76), ten onrechte, anders.

Bovendien kan de SGF opnieuw ekonomischer zijn, want oplossingen met gebruikmaking van mechanismen als (78) en (79) zouden een sterke uitbreiding van het aantal regels met zich mee brengen. Een mogelijke andere oplossing, nl. één waarin steeds van twee lexikale items sprake zou zijn, vgl. /dɑt/ naast /dɑ{ø,t} /, betekent een verdubbeling van het totale aantal lexikale ingangen.

Aan regels als (78) en (79) kleeft in dit verband nog een ander bezwaar: het is moeilijk in te zien hoe een lexikale representatie met een 'werkelijk' segment naast de 'nulfase' is gestruktureerd. Ook daarom lijkt een lexikale markering met behulp van regelkenmerken reëler.

Het blijkt dat de beregeling van klitische alternanties in het Stellingwerfs als in (80) een onderscheid in twee typen lexikale ingang veronderstelt. Zij komen nl. zowel voor in het presens als in het preteritum, echter niet steeds volgens hetzelfde patroon. Men vergelijke (80) voor een overzicht van een aantal relevante gevallen uit het Stellingwerfs van Nijeberkoop (vgl. ook (74)).

(80) *stam: pres./pret.* — *klisis: +/-, uitgesplitst naar persoonsvorm en naar pres. (a) en pret. (b).*

	1 sg.		*2 sg.*		*1 plur.*		*2 plur.*	
	a	*b*	*a*	*b*	*a*	*b*	*a*	*b*
[ʍɩːtə] [ʍʌs(t)]	+	−	+	−	+	−	+	−
[mutə] [mos]	+	+	+	+	+	+	+	+
[lɔːtə] [lʌːt]	+	+	+	+	+	+	+	+
[ʍɔdə] [ʍɔdə]	+	−	+	−	+	−	+	−
[ʍɩl] [ʍɔl]	+	+	+	+	+	+	+	+
[sʌl] [sol]	+	+	+	+	+	+	+	+
[bĩn] [ʍɑs]	−	+	+	+	+	+	+	+
[kãn] [kõn]	−	−	+	+	+	+	+	+
[kõmə] [kʍãm]	−	−	+	+	+	+	+	+
[hɛbə] [hɑdə]	+	+	+	+	+	+	+	+
[krigə] [krɩːɣ]	+	+	+	+	+	+	+	+
[si] [sɑɣ]	+	+	+	+	+	−	+	+
[lɩgə] [lɑɣ]	+	+	+	+	−	−	+	+
[lɛgə] [lɛgdə]	+	−	+	−	−	−	+	−
[sɛgə] [sɩːdə]	+	+	+	+	−	−	+	+
[mɑɣ] [mox(t)]	+	−	+	−	−	−	+	−
[frɔːgə] [frʌːɣ]	+	+	+	+	−	−	+	+
[du] [dɩːdə]	+	+	+	+	+	+	+	+
[gɔː] [gõŋ]	+	−	+	−	+	−	+	−
[stɔː] [stõn]	+	−	+	−	+	−	+	−

In een aantal gevallen in (80) waarin de stam van de preteritumvormen afwijkt van die van het presens (afgezien van vokaalalternantie), blijft ook klisis achterwege, nl. bij [ʍɩːtn̩] 'weten' met de preteritumstam [ʍʌs], bij [mɑgŋ] 'mogen' met de stam [mox], en eveneens bij [gɔ̃ːɔ̃n] 'gaan' en [stɔ̃ːɔ̃n] 'staan'. Waar sprake is van steeds dezelfde klisis moet wel van een werkelijke afleiding van dezelfde stam sprake zijn, afgezien van zwakke verleden tijd-vormen, waartoe [ʍʌst] 'wist' en [moxt] 'mocht' te rekenen zijn, en van de kennelijke afwezigheid van de konditionerende kontekst voor de regel die de suffix-*n* deleert voor het pronomen *we*, vgl. de ongrammatikale vormen *[frʌːʍə] 'vroegen we', *[sɑʍə] 'zagen we', *[lɑʍə] 'lagen we', *[lɛʍə] 'leggen we', *[lɩʍə] 'liggen we', *[sɩːʍə] 'zeiden we' en *[dɩːʍə] 'deden we'. Als bij [ʍʌst] 'wist' en [moxt] 'mocht' blijft bij 'worden', 'liggen' en 'leggen' klisis uit doordat het preteritumsuffix *-de* optreedt. In de SGF kan het gelijke gedrag van de stammen in het presens en in het preteritum inzake klisis tot uitdrukking komen door daar waar klisis optreedt van één lexikale ingang uit te gaan en die hiervoor te merken (met bijv. [+A], vgl. (75)). Waar geen klisis optreedt vinden we dus een argument om van een aparte lexikale ingang te spreken. Zo zullen de stammen [ʍʌs] 'wist' (of evt. [ʍʌst]), [mox(t)] 'mocht', [gɔ̃n] 'ging' en [stɔ̃n] 'stond', morfemen die dus ten grondslag liggen aan de verschillende preteritale persoonsvormen, zelf een lexikale ingang vormen; [ʍɩːtə], [mɑɣ], [gɔː] 'ga' en [stɔː] 'sta' staan dan voor totaal andere lexikale ingangen. In de SGF-aanpak dus markere men gemeenschappelijke onderliggende vormen voor de klisisregel, zodat klisis in het preteritum een automatisch gevolg van de markering kan zijn, *behalve in de genoemde gevallen van suppletie.* Het materiaal in (80) geeft daarmee de SGF een argument om een scheiding teweeg te brengen tussen MP-regels en werkelijk suppletieve vormen.

De NGF daarentegen behandelt de klisisalternanties alle door middel van MP-regels en elimineert het verschil met suppletie door gemeenschappelijke lexikale disjunkties annex MP-regels. Omdat Hooper 1976 het n.a.v. (80) geschetste onderscheid tussen afleiding en suppletie bewust niet maakt, in dit geval ook omdat de werkwoordvormen volgens haar in produktieve zin aan elkaar zijn gerelateerd (vgl. sektie 0.3.2.), moet klisis in haar deskriptieve voorstellen volgen uit het aanwezig zijn van een (bepaalde) lexikale disjunktie, d.w.z. uit de in de disjunktie aanwezige segmenten, en de regels die daarop aangrijpen. Anders dan bij [sʌlŋ] of [ʍɩlŋ] zal nu de desbetreffende klisisregel bij bijv. [gɔ̃ːɔ̃n] voor het grammatikale kenmerk [+pres.] moeten worden gespecificeerd; kortom, op bepaalde lexikale niet-pres.-vormen van *weten* en *gaan* werken *andere* MP-regels dan in het preteritum. De NGF-beschrijving is bijgevolg ook daarom ingewikkelder dan een SGF-beregeling. (Merk op dat de SGF slechts suppletief is in geval van *weten, mogen, gaan, staan*, terwijl de NGF dit hier in alle gevallen, per definitie, *steeds* is.) Vgl. wat die vergaande ingewikkeldheid betreft ook de preteritumvormen van het werkwoord [ʍɩːdŋ] 'zijn' in het Stellingwerfs van Nijeberkoop in (81):

(81)	*inversie*	*zonder inversie*
2 sg.pret.:	[ʍɑj] [ʍɑzi]	[iʍɑdn̩]
	*[ʍɪːərn̩i], *[ʍɪːəri]	[iʍɪːərn̩]
	*[ʍɑːri] *[ʍɑːrn̩i]	[iʍɑːrn̩]
	*[ʍɑːj]	
1 plur.pret.	[ʍɑʍə],[ʍɑdn̩ʍə]	[ʍəʍɑdn̩]
	[ʍɑːrn̩ʍə],	[ʍəʍɑːrn̩]
	[ʍɪːərn̩ʍə],	[ʍəʍɪːərn̩]
	*[ʍɪːə(r̩)ʍə],	
	*[ʍɑː(r̩)ʍə]	
1 sg.pres.:	[ʍɑzɪk], [ʍɑːk]	[ɪkʍɑs]

In de NGF-beschrijvingswijze is er geen reden om bijv. [ʍɪːər̩] en [ʍɑːr̩] uit te sluiten van het klisismechanisme door de aanname van afwijkende lexikale ingangen, gezien de eigenschappen die Hooper 1976:46-47 toeschrijft aan MP-regels terzake van het verbum (zie ook p. 55). Om nu het ontstaan van de ongrammatikale vormen in (81) te vermijden zal men in een NGF-aanpak z'n toevlucht moeten nemen tot het formuleren van zeer ingewikkelde (klisis-)MP-regels en lexikale disjunkties. Van klisis is hier, d.w.z. in het preteritum, alleen geen sprake als de desbetreffende konsonant een /r/ is, terwijl die wordt voorafgegaan door /ɑː/ of /ɪː/ en niet door /ɑ/. De klisisregel moet *voor één van beide posities fonologisch* (!!) gevoelig voor gemaakt worden.

Nu zou men echter in afwijking van Hooper's visie dat verbale vormen in produktieve zin aan elkaar zijn gerelateerd, kunnen voorstellen om ook in de NGF-beschrijving die items die blijkbaar niet voor klisis gemarkeerd zijn, zelfstandig in het lexikon te situeren: de relatie tussen verwante items kan immers door via-regels worden uitgedrukt. Van der Hulst 1979a:229 wijst er echter op, dat er geen duidelijk principe in Hooper 1976 is aan te wijzen dat MP- en via-regels doet onderscheiden, terwijl 'Probably via-rules must be used to express relations outside inflectional paradigms.'

Tot slot van deze sektie wordt ter weging van de NGF-MP-regels een bijzonder geval van klisis besproken, bijzonder omdat nl. tevens Ersatzdehnung optreedt. In de NGF zou men ter verantwoording van de bedoelde vervangingsrekking - echter ten onrechte - een MP-regel moeten hanteren. *De ter sprake komende regels blijken geen algemene fonologische regels te zijn, maar missen karakteristieke eigenschappen van de NGF-MP-regel.*

In de 1e pers.sg. van een beperkt aantal verba in het Stellingwerfs treedt rekking op van de niet-hoge vokalen /ɑ/ en /ɛ/, in geval de slotkonsonant van de wortel /ɣ/ is of /s/. Van de vormen in (82)b treden dus alternanten op als weergegeven in (82)a. Vormen mét slotkonsonant én rekking komen echter niet voor. Er zal dus geen sprake zijn van 'rekking in open lettergreep'.

(82)a	[sɑːk] 'zag ik'	b	[sɑɣɪk]
	[ʍɑːk] 'was ik'		[ʍɑzɪk]

[lɑ:k] 'lag ik'	[lɑɣɪk]
[lɛ:k] 'leg ik'	[lɛɣɪk]
[mɑ:k] 'mag ik'	[mɑɣɪk]

Gebruikmaking van NGF-distributieregels maakt opnieuw het apparaat dat de verba morfonologisch beschrijft ingewikkelder, met betrekking tot de lexikale items zowel als de regels. In een SGF-benadering echter werkt na de klisisregel één rekkingsregel die in de fokus de vokalen /ɛ/ en /ɑ/ samenvat, en die in diezelfde fokus een regelkenmerk heeft: deze rekking treedt nl. in het Stellingwerfs, zoals werd opgemerkt, slechts bij een beperkt aantal verba op.

Wanneer het hier zou gaan om een distributieregel, dan is het opvallend dat er zich geen analogiewerking voordoet: *[lɑ:j] 'lag je', *[ʍɑ:ʍə] 'waren we' e.d. komen niet voor. De regels zijn blijkbaar zeer gevoelig voor het type volgkonsonant ([k]), en niet 'phonologically quite arbitrary', zoals Hooper 1976:17 van MP-regels aanneemt. Bovendien, wanneer we distributieregels zouden gebruiken - en volgens de NGF-visie moet dat hier omdat het om niet-algemene fonologische regels gaat -, suggereert de noodzaak dat rekking optreedt *nadat* een bepaalde distributie tot stand is gebracht (hetgeen hier wil zeggen, dat 'ø' in de eerste pers.sg. is aangebracht, d.w.z. vóór /k/), dat er een proces plaatsvindt uitgevoerd door twee distributieregels die *na elkaar werken*. Dit druist in tegen de aard van het item-and-arrangement-model, maar past volstrekt in een SGF-benadering. Daarin *treedt* in dit geval, *na deletie van de kontinuante konsonant, rekking op*.

Merk op dat de rekkingsregel - zijnde een geval van Ersatzdehnung - in feite een 'globale regel' is, omdat deze gevoelig is voor de aard van de eerder gedeleerde konsonant: vgl. immers [hɛk] 'heb ik', [sɑk] 'zal ik', waarin de gedeleerde konsonanten geen rekking oproepen. Zo'n regel lijkt in strijd met de TGC: regels horen de relaties tussen oppervlaktevormen uit te drukken '...in the most direct manner possible' (Hooper 1976:13), hetgeen ook moet worden opgevat in die zin dat ze niet mogen verwijzen naar de aard van segmenten die eerder in de beregeling zijn gedeleerd, noch naar eerder in de grammatikale afleiding ontstane lege plaatsen.

Omdat de ø-alternant in de NGF-benadering berust op een lexikale representatie, kan deze niet worden gelijkgesteld aan een omgeving gekreëerd door derivatie, zodat er volgens Hooper 1976:233 hier geen sprake kan zijn van synchrone, fonetisch gemotiveerde insertie of deletieregels - waartoe ik 'Ersatzdehnung' reken, omdat door rekking een lege plaats lijkt te worden opgevuld.[66]

Een aanpak m.b.v. NGF-MP-regels van de alternanties in (82) lijkt niet alleen dogmatisch maar is stellig ook kontra-intuïtief. Terwijl het volstrekt aannemelijk is dat causale samenhang tussen de afwezigheid van /ɣ/ of /s/ en de aanwezigheid van /ɑ:/ of /ɛ:/ voor de taalgebruiker doorzichtig en relevant is: hij 'kent' [ʍɑzɪk] naast [ʍɑ:k], is de NGF niet in staat deze relatie (in feite: implikationele afhankelijkheid) adekwaat uit te drukken. Het optreden van de gerekte alternant (uit te drukken door een MP-regel) immers is een direkt

gevolg van het eerder verschijnen van een MP-regel die ø - de lexikale nul-alternant - plaatst. Er is hiermee echter geen relatie tussen het *verdwijnen* van /s/ of /ɣ/ en *het ontstaan* van de gerekte vokaal tot uitdrukking gebracht, een relatie die voor de taalgebruiker toch evident moet zijn. Dat de slotkonsonant sóms verschijnt in de eerste persoon komt in de SGF tot uitdrukking in de lexikale representatie die op de desbetreffende positie immers slechts één segment bevat; in de NGF echter is sprake van een ondoorzichtige lexikale representatie van het type {ɑ:,ɑ}, {ø,s} e.d. annex distributieregels. De laatsten distribueren /s/ en /ɣ/, /ɑ:/ en /ɑ/, en /ɛ/ en /ɛ:/, waarbij overigens nog steeds de *fonologische* (!!) kontekst (korte of lange vokaal, ø of /s/ dan wel /ɣ/, en /k/ van het pronomen) van doorslaggevend belang is.

Het (optionele) verschijnen van de wortelfinale konsonant in de eerste persoon zou in de NGF wellicht door n.a.v. (74) al besproken en als dubieus gekenschetste regels als (83) en (84) tot uitdrukking moeten worden gebracht.

(83) $\begin{matrix}\{ø\}\\ ɣ\end{matrix} \rightarrow ɣ$

(84) $\begin{matrix}\{ø\}\\ s\end{matrix} \rightarrow s$

De regels (83), (84) en MP-regels die ø in de eerste pers.sg. plaatsen drukken samen echter geen verdwijnen uit of zelfs verschillende distributies, maar 'plaatsing overal' naast distributie. Deze relatie is minder direkt, én ondoorzichtiger dan in geval van een SGF-beschrijving op dit punt. Daarin worden te deleren konsonanten door één mechanisme verwijderd, terwijl de opengevallen plaats door een rekkingsregel wordt opgevuld.

De verhouding tussen de rekkingsregel en de regels (83) en (84) is bovendien intrinsiek bloedend, een toestand die in de NGF eigenlijk niet mag bestaan. Het betreft een situatie waaraan Hooper 1976 nauwelijks aandacht schenkt, doordat de door haar alleen geaccepteerde intrinsieke ordening doorgaans een voedende relatie met zich brengt. Van der Hulst 1977:34 merkt dan ook op dat als gevolg van de TGC 'ondervoedende en bijna alle bloedende relaties niet kunnen voorkomen'. Merk voorts op dat met betrekking tot de gekonstateerde bloedende ordeningen niet te verwachten is dat ze zullen veranderen in meer voedende, wat meestal wèl het geval is in taalverandering: bloedende ordening wordt bij voorkeur 'reversed to minimize bleeding' (Bynon 1977:127).

De geschetste moeilijkheden volgen uit de NGF-aanpak. Lexikale disjunkties - met o.m. lange vokalen als /ɑ:/ en /ɛ:/ - en bijbehorende regels als in (83) en (84) lijken nauwelijks aannemelijk. Het MP-karakter van die regels zowel als de rekkingsregel wordt bovendien weersproken doordat de afwezigheid versus de aanwezigheid van segmenten niet bijdraagt aan de vorm-betekenisverhouding (dit is ook geïmpliceerd door de optionaliteit), terwijl de fonologische kontekst duidelijk *geen arbitraire* rol speelt, maar een *doorslaggevende.*

1.6. Voortgezette dissimilatie van diftongen

In deze sektie wordt, op grond van het uitblijven van 'voortschrijdende dissimilatie' in diftongen die door klisis zijn ontstaan, aannemelijk gemaakt dat P-regels gemakkelijk uitzonderingen kennen zonder aan de daarvoor in de NGF veronderstelde bijzondere voorwaarden te voldoen (vgl. sektie 0.3.2.). Omdat er geen sprake is van morfosyntaktische informatie in de desbetreffende regel met uitzonderingen, wordt de TGC, en daarmee de NGF-regeltypologie, opnieuw afgewezen. De NGF eist dat de relevante, hier behandelde diftongen *alle* lexikaal zijn; daarmee kan deze theorie de uitzonderingen op de te bespreken verwijdingsregel niet verklaren. De SGF kan dit daarentegen wel, nl. door het genereren van de 'uitzonderlijke diftongen' te ordenen ná deze regel. De SGF verlangt, blijkbaar terecht, niet dat de door klisis ontstane diftongen deel uitmaken van gelexikaliseerde vormen.

In ditzelfde verband wordt aannemelijk gemaakt dat er gedurende een zekere tijdsspanne, nl. die waarin niet uit klisis ontstane diftongen dissimilatie ondergingen en vervolgens werden geherstruktureerd, sprake moet zijn geweest van extrinsieke ordening tussen twee fonologische regels: een verbod à la de NOC (vgl. sektie 0.3.1.) is dus niet terecht.

In gebied A (vgl. kaart 8, p. 140) zijn de diftongen /ɪj/ en /ʌj/ steeds tot /ɛj/ en /œj/ geworden, althans in verreweg de meeste idiolekten; vgl. (85). Ook in enkele dorpen van gebied C, met name Appelscha, Oosterwolde en Donkerbroek, komt in bepaalde idiolekten[67] steeds /ɛj/ voor in plaats van /ɪj/; /ʌj/ echter is er slechts zelden tot [œj] geworden, hoewel het dissimilatieproces nog aktief is. Ook eerstgenoemde verandering is hier echter bepaald niet algemeen.

(85)	gebied	A	B	C	
	a	[ʍɛj]	[ʍɪj]	[ʍɪj]	'wij'
		[lɛjtə]	[lɪjtə]	[lɪjtə]	'luwte'
		[snɛj]	[snɪj]	[snɪj]	'sneeuw'
		[knɛjə]	[knɪjə]	[knɪjə]	'knie'
	b	[bœjə]	[bʌjə]	[bʌjə]	'bui'
		[hœj]	[hʌj]	[hʌj]	'hooi'
		[mœjtə]	[mʌjtə]	[my:jtə]	'moeite'
		[blœjn̩]	[blʌjn̩]	[bly:jn̩]	'bloeien'

De 'verwijdingsregel', die uiteindelijk, nadat geherstruktureerde diftongen waren ontstaan, verloren kon gaan, is voor gebied A te formuleren als (86).

(86)
$$\begin{bmatrix} \text{V} \\ +\text{gem} \\ -\text{achter} \end{bmatrix} \rightarrow [-\text{hoog}]/__ \begin{bmatrix} \text{C} \\ +\text{son} \\ -\text{ant} \\ -\text{achter} \end{bmatrix}$$

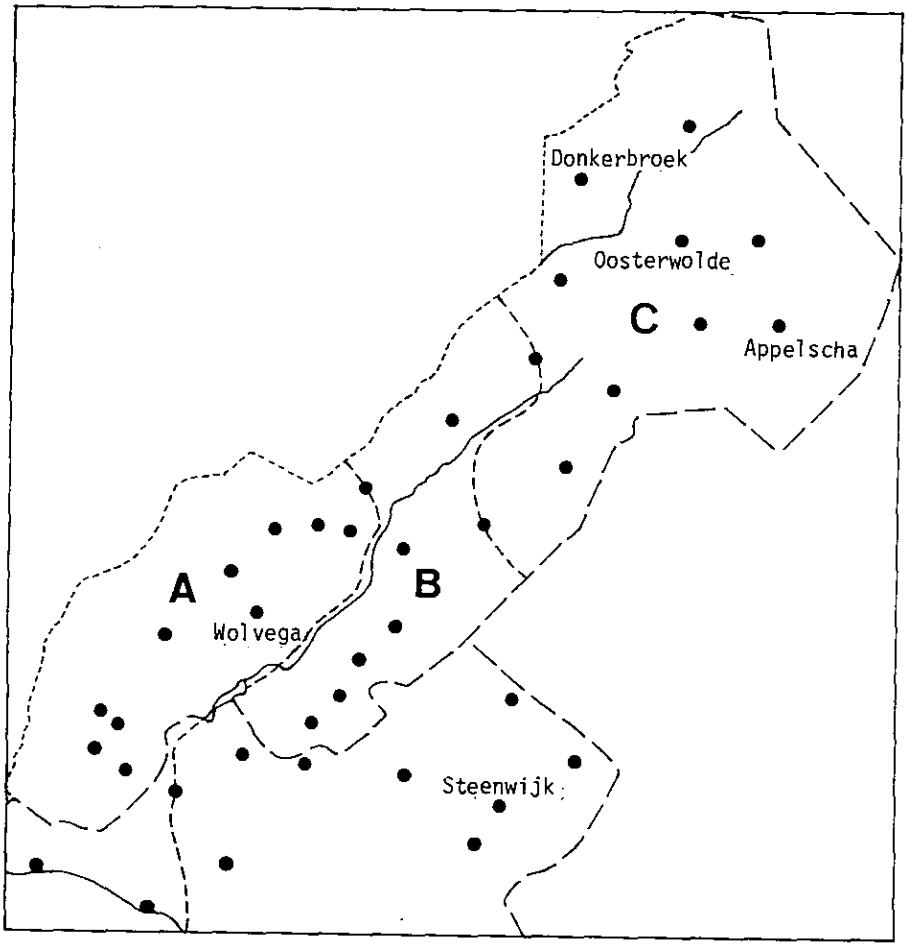

Kaart 8. De verwijding van diftongen. Gebied A kent wijde diftongen waar B en C nauwere hebben (zie verder p. 139-141). Sommige informanten uit Nijeholtpa zijn tot gebied A te rekenen, andere tot B. Eenzelfde verdeling m.b.t. B en C geldt voor de informanten uit Nijeberkoop en Noordwolde. De grens tussen A en B in Overijssel is niet scherp als gevolg van lexikale diffusie.

Voor de dialekten in gebied C met /ɛj/ in plaats van /ɩj/ geldt daarentegen[68] regel (87):

(87) $$\begin{bmatrix} \text{V} \\ +\text{gem} \\ -\text{rond} \\ -\text{achter} \end{bmatrix} \rightarrow [-\text{hoog}] / __ \begin{bmatrix} \text{C} \\ +\text{son} \\ -\text{ant} \\ -\text{achter} \end{bmatrix}$$

Het niet optreden van enige regel van voortschrijdende dissimilatie als in (86) en (87) in geval van de door klisis ontstane diftongen uit (88) in gebied A alsook in de eerder genoemde idiolekten in gebied C duidt erop dat de NGF *ten onrechte* de desbetreffende 'stamalternanties': vgl. (88), als gelexikaliseerd zou beschouwen. (Formaties als [kʌj] 'kun je' e.d. worden in de NGF als gelexikaliseerde eenheden beschouwd, omdat ze niet door algemene morfologische en fonologische regls worden voortgebracht; zie hierna en vgl. o.m. Hooper 1976: 120;127.)

(88)	[kʌj] - [kʌ̃ni] - [ikʌ̃n]	'kun je, jij kunt'
	[sʌj] - [sʌli] - [isʌlṇ]	'zul je, jij zult'
	[ʍɩj] - [ʍɩli] - [iʍɩlṇ]	'wil je, jij wilt'
	[bɩj] - [bĩni] - [ibĩn]	'ben je, jij bent'
	[lɩj] - [lɩgi] - [ilɩgŋ]	'lig je, jij ligt'

De diftongen in (88), die dus door kapping van de slotkonsonant der verbale wortel ontstaan (vgl. (75), p. 131), treden eveneens op wanneer het pers.vnw. /jĩm/ klitisch wordt aangehecht (vaak treedt dan als oppervlaktevariant van [jĩm] [jṃ] op):

(89)	[kʌjṃ] - [kʌ̃njĩm] - [jĩmkʌ̃n]	'kunnen jullie, jullie kunnen'
	[sʌjṃ] - [sʌlṇjĩm] - [jĩmsʌlṇ]	'zullen jullie, jullie zullen'
	[ʍɩjṃ] - [ʍɩlṇjĩm] - [jĩmʍɩlṇ]	'willen jullie, jullie willen'
	[bɩjṃ] - [bĩnjĩm] - [jĩmbĩn]	'zijn jullie, jullie zijn'
	[lɩjṃ] - [lɩgŋjĩm] - [jĩmlɩgŋ]	'liggen jullie, jullie liggen'

In de NGF nu zijn de gevallen van kapping van de door de wortelvokaal voorafgegane konsonant niet op te vatten als het gevolg van de werking van een P-regel, getuige ongrammatikale vormen als in (90):

(90) *[ʍɩjṃ] 'winnen jullie'
*[hy:jṃ] 'honen, sarren jullie'

P-regels immers zijn in de NGF algemeen. Ze worden in deze theorie alleen verondersteld uitzonderingen te hebben indien er sprake is van blokkering van de desbetreffende regel in konteksten waarin relevante morfologische informatie verloren dreigt te gaan. Het is duidelijk, dat er met betrekking tot de

konsonantendeletieregel die het klisismateriaal in (88) en (89) verantwoordt niet aan zo'n konditie gedacht moet worden: in [kʌj] 'kun je', [kʌjm̩] 'kunnen jullie' e.d. kan evengoed morfologische informatie als 'verloren geraakt' worden beschouwd als in geval van hypothetische, 'door blokkering voorkómen' vormen als *[nɩːj] 'neem je', *[spɩj] 'spin je', *[ʍoj] 'won je', *[hʌj] 'hield je', *[bəgɩj] 'begin je', *[gʌj] 'gun je' etc.

Hooper 1976:14-15 doelt overigens met 'blokkering' op een veel *geringere frekwentie* van de desbetreffende regel in bepaalde (dus 'blokkerende') morfosyntaktische konteksten dan elders. Ook van een frekwentieverschil is in het onderhavige geval geen sprake: bij veel verba treedt dit type klisis in het geheel niet op. Een blokkering als bedoeld kan eveneens optreden in geval van syntaktische of sociale belemmerende faktoren (Hooper ib.); die lijken hier echter geen rol te spelen. Van blokkering van enige verwijdingsregel is eveneens niets te bespeuren. In de NGF nl. (zie ook hieronder) is een vorm als [kʌj] lexikaal. In die opvatting kan verwijding geen morfologische informatie teloor doen gaan.

Als er met betrekking tot het verlies van de wortelfinale konsonant in (88) en (89) toch sprake zou zijn van een P-regel (als 'klankwet in progressie' zou men kunnen zeggen), dan heeft deze slechts de zeer kleine groep items uit (74) en (80) aangetast, en is improduktief geworden. Uit geen van de alternanten van het onregelmatige verbum - die ik alle heb onderzocht - spreekt ook maar enige (lexikaal geleidelijke) uitbreiding van deze kappingsregel (75). Deze dient derhalve in de NGF-opvatting als MP-regel te worden aangemerkt, die op disjunktief samengestelde lexikale items aangrijpt (vgl. ook p. 56). De wisselende segmenten worden dan dus opgesomd *binnen de desbetreffende items in het lexikon. Bijgevolg hebben in de NGF de items uit de meest linkse kolommen van (88) en (89) eenzelfde niet-afgeleide status als die in (85).*

Uit het achterwege blijven van een verdere ontwikkeling van de diftongen die uit klisis (zijn) ontstaan spreekt echter juist een belangrijk verschil tussen *lexikale* items als in (85) en *afgeleide* items als de klitische in (88) en (89). Zouden de laatste vormen geen afgeleide maar vroegtijdig gelexikaliseerde zijn, dan zouden ze naar alle waarschijnlijkheid hebben meegedaan aan de 'voortgezette dissimilatie' die door de regels (86) en (87) wordt uitgedrukt. Dit laatste proces nl. lijkt in gebied A van het geografisch kontinuüm (vgl. kaart 8, p. 140) jonger te zijn dan de klisisregels; in gebied C is de waarschijnlijkheid dienaangaande nog veel groter. Omdat er geen reden lijkt te zijn waarom - *in de NGF veronderstelde - gelexikaliseerde* vormen als [ʍɩj] 'wil je' en [kʌjm̩] 'kunnen jullie' niet mee zouden gaan met de verwijding van diftongen, moet de vermeende overeenkomst in lexikale status tussen de woorden in (85) en die in de meest linkse kolommen van (88) en (89) juist worden afgewezen.

Wel zou de evt. werking van paradigmatische pressie mogelijk kunnen verklaren waarom verdergaande dissimilatie van diftongen achterwege blijft in de klitische vormen van (88) en (89), maar de werking van die kracht is juist meer in overeenstemming met een dynamisch afleidings- dan met een statisch distributiemodel. In het eerste geval immers wordt een zeer direkte relatie

tussen de alternanten (hier van de verba) aangenomen, terwijl in de statische opsomming van disjunktieve items annex distributieregels géén afleiding uit 'nauwere' diftongen wordt gesuggereerd die indachtig het principe van de paradigmatische pressie, verwijding ervan tegen zou houden. Overigens is de klitische vorm zelf - naar z'n aard - ook al anders van fonologische bouw dan de overige vormen, wat een paradigmatische belemmering minder waarschijnlijk maakt.

Zoals eerder al werd opgemerkt, benadrukt Hooper in navolging van Hudson (vgl. p. 109-110) de principiële overeenkomst tussen representaties in lexikale disjunkties en die d.m.v. suppletie. In geval van suppletie zal paradigmatische pressie weinig invloed hebben, zodat deze, redenerend in de lijn van de NGF, ook niet mag worden aangenomen in geval van lexikale disjunkties.

Het aangrijpen van P-regels op lexikale disjunkties wordt in de NGF voorkomen doordat zulke input uit meer dan één laag segmenten bestaat. Wanneer MP-regels vormen als /kʌj/ 'kun je' en [ʍɩjm̩] 'willen jullie' hebben bewerkstelligd, kunnen daarop *vervolgens* P-regels werken (zoals P-regels kunnen aangrijpen op /lʌːtn̩/ 'lieten' e.d. in oostelijk Stellingwerfs, zodat /lytn̩/ ontstond, vgl. sektie 1.2.). Dat 'dissimilatie van diftongen' in gebied A als algemene fonologische regel een tijdlang (nl. vóórdat de niet door klisis ontstane, wijder wordende diftongen waren geherstruktureerd) extrinsiek geordend was vóór de regels die de klitische alternanties genereerden, wordt nu in zeer sterke mate gesuggereerd.[69] In de desbetreffende idiolekten in gebied C (kaart 8, p. 140) moet zo'n ordening zelfs nog bestaan. Geen ordening of een ordening van klisis vóór verdergaande dissimilatie immers zou talloze, in het huidige Stellingwerfs ongrammatikale vormen als *[sœj] 'zul je, *[kœj] 'kun je' hebben opgeleverd.[70] Met deze konstatering is de NOC weersproken.

De 'versteende' fonologische regel (75) die de slotsegmenten van de desbetreffende wortels kapt, kan niet worden ingeleverd voor een via-regel, omdat in dat geval de status van de alternanten opnieuw een lexikale is. De regels (86) en (87) zouden dan eveneens op de desbetreffende items hebben moeten aangrijpen. In gebied C, waar de voortschrijdende dissimilatie nog 'leeft', zouden ze er zeker alsnog op aangrijpen, hetgeen allerminst het geval blijkt te zijn. Voorts lijkt het verband tussen klitische en niet-klitische vormen van verba zo evident en doorzichtig, dat de relatie niet voldoet aan het koncept via-regel. Bovendien, zo stelt Hooper 1976:161, beschouwt de NGF de vormen van het werkwoordsparadigma als *produktief* aan elkaar gerelateerd. Het koncept via-regel is hier dus, ook op grond van de diagnostische eigenschappen die de NGF hanteert, niet van toepassing.

Hooper 1976:17-18 (vgl. ook mijn noot 21) attendeert op het feit dat sandhiregels een tussenvorm zijn van P- en MP-regels: de woordgrens immers funktioneert als syntaktische én als fonologische grens. De kapregel (75) nu, opgevat als sandhiregel, zou in sterke mate een MP-regel moeten zijn - het betreft immers een tot een kleine groep items beperkte mineurregel. Maar, zoals al werd opgemerkt, een lexikale status van de alternanten voorspelt ten onrechte het optreden van voortschrijdende dissimilatie in de door klisis

ontstane diftongen, reden om zo'n status af te wijzen. Sandhiregels gedragen zich ook vaak als P-regels (Hooper ib.): 'They may be productive and regular and, furthermore, unsuppressable...' Aan geen van deze eigenschappen voldoet (75), hoewel deze juist nog na de algemene fonologische regels (86) en (87) moet werken, c.q. hebben gewerkt.

Er blijkt dus in de fonologische komponent van de grammatika plaats te zijn voor zeer laat, i.e. na algemene P-regels geordende, slechts *door positieve regelkenmerken* (vgl. immers (75)) werkende P-regels. De morfosyntaktische informatie in (75) is weliswaar nodig voor de juiste strukturele beschrijving, maar het is allerminst aannemelijk dat deze kenmerkspecifikaties regel (75) doen bijdragen aan de semantische informatie. In de NGF is dit laatste juist een kenmerk van een MP-regel. Ook het feit dat er van extrinsieke ordening sprake is (geweest), ondermijnt de NGF-regeltypologie, inklusief de TGC.

Het morfologisch-semantische aspekt van sandhiregels is de konsekwentie van de (aprioristische) aanname uit de NGF dat er, in verband met de niet puur fonologische grenssymbolen die in sandhi een rol spelen, sprake moet zijn van een tussenvorm van P- en MP-regel. 'Sandhiregel' (75) doet echter niet aanwijsbaar mee in de klank-betekenisrelatie, al ontbreekt feitelijke evidentie dat een dergelijke rol uitgesloten is.

Merk tot slot nog op dat de taalgeografie in deze sektie fungeerde als middel om de historische ontwikkeling van bepaalde, Stellingwerfse diftongen (ook letterlijk) in kaart te brengen. In samenhang met de besproken klitische verschijnselen droeg de interpretatie van het geografisch kontinuüm op haar eigen, i.e. in het taalkundig bedrijf unieke wijze bij aan de diskussie over de inrichting van de (mor)fonologische komponent.

1.7. Ordening van progressieve en regressieve assimilatie.

Ter voorkoming van bepaalde gevallen van absolute neutralisatie introduceerde Hooper de zogeheten No-Ordering Condition (NOC; vgl. sektie 0.3.1.). Overigens geeft Van der Hulst 1979a:215-217 een analyse van door Hooper gehanteerd materiaal waarin met behulp van een 'Revised Alternation Condition' aannemelijk wordt gemaakt dat de NOC overbodig is. Extrinsieke ordening is bedoeld om P-regels niet op bepaalde vormen te laten aangrijpen die wel aan de SD ervan voldoen. Naast de NOC sluit ook de TGC zulke regels uit: regels zijn in de NGF óf algemeen (d.w.z.: het zijn echte P-regels en ze werken dus op elke geschikte, zich aan de fonologische oppervlakte manifesterende vorm) óf ze zijn dat niet, werken op disjunkte lexikale vormen en zijn dan MP-regels (zie voor de notie via-regel sektie 0.3.2.). MP-regels zijn daarmee intrinsiek geordend voor P-regels; de laatste kunnen nl. alleen op door MP-regels voortgebrachte, niet meer disjunkte representaties werken (vgl. ook sektie 1.6.).

Nu zijn er in het debat tussen meer SGF-gezinde en de meer NGF-gerichte, 'konkrete' fonologen (vgl. bijv. Goyvaerts 1980) interessante gevallen te berde gebracht waarin sprake is van de redelijkheid, zo niet de noodzaak om van een extrinsieke regelordening uit te gaan (zie ook sektie 0.1.3.). Ten aanzien van het veronderstelde niet voorkomen zowel van puur abstrakte segmenten als van extrinsieke regelordening ligt de bewijslast mede daarom bij de 'natuurlijke' fonoloog (zie overigens ook sektie 0.2.1.). Wanneer (min of meer) dwingende argumenten worden gevonden om wel extrinsieke ordening van regels (of puur abstrakte segmenten) aan te nemen, dan is (een deel van) de theorie van de NGF (of een ander type 'konkrete fonologie') weerlegd (vgl. nogmaals sektie 0.1.3.). Zulke aanvaardbare gevallen van extrinsieke ordening van regels vinden we onder meer in Taeldeman 1980 en Van der Hulst 1978, terwijl Taeldeman (ib.) en Goyvaerts 1980 enkele voorbeelden geven van de vermoedelijke aanwezigheid van volledig abstrakte segmenten. Ook de volgende analyse van progressieve versus regressieve assimilatie in het Stellingwerfs wijst op de noodzakelijkheid van extrinsieke regelordening.

De /n/ van het suffix /ən/ in het Stellingwerfse werkwoordsparadigma (zowel als de substantief-pluralis-*n*) ondergaat progressieve assimilatie van plaats. Al naar gelang de fonologische omgeving wordt /n/ tot [ɱ] (na bilabialen en labiodentalen), tot [ŋ] (na velairen] en zelfs tot [ɲ] na palatalen, d.w.z. in enkele idiolekten.[71] Naast deze progressieve nasaalaanpassing kent het Stellingwerfs ook regressieve assimilatie van het segment /n/: zo wordt /n/ tot [m] in [ĩmpɩːpɽɡə] 'in Peperga', en tot [ŋ] in [ɑ̃ŋkikŋ] 'aankijken'. Er zal nu een bepaald ordeningsvoorschrift moeten gelden met betrekking tot beide assimilatiegevallen[72], omdat in bijv. [ʍəkikŋmɑrɩːbɱ] 'we kijken maar even' en [səlʌːpɱɡɔwfot] 'ze liepen gauw weg' de onderliggende suffix-*n* assimileert aan de voorafgaande en niet aan de volgende konsonant. In de NGF nu is er geen middel met behulp waarvan men in de deskriptie kan voorkomen dat de suffix-*n* assimileert aan de volgende konsonant, of men zou zijn toevlucht moeten nemen tot het gebruik van MP-regels in een van beide gevallen. Beide gevallen van assimilatie echter zijn algemeen, en kennelijk speelt in geen van beide gevallen de klank-betekenisrelatie mee. In de NGF heeft de aanpassing van de /n/ van het suffix geen ander karakter dan de sandhiregel die staat voor de genoemde regressieve assimilatie. Weliswaar zouden 'featurewaarden-specificerende' regels (nl. in geval van de 'progressieve assimilatie' met /N/ mogelijk als archifoneem) geacht kunnen worden vooraf te gaan aan featureveranderende regels, maar Hooper 1976 wil juist beide typen over een kam scheren (vgl. mijn noot 23). Omdat progressieve assimilatie ook 'postlexikaal' aktief is (zie hieronder) moeten we van een algemene fonologische regel spreken.

Voor wie extrinsieke ordening in bovengenoemd geval per se wil uitsluiten, lijkt er een uitwijkmogelijkheid te zijn door het syllabedragend karakter van /ɱ/, nl. in geval van de progressieve assimilatieregel, te laten uitkomen door gebruikmaking van het kenmerk [±syllabisch]. Het feature [±syllabisch] is echter omstreden; algemeen aanvaard daarentegen is de gedachte dat in

gevallen als [ʍɑr̩kŋ] 'werken', [lo:pm̩] 'lopen' de nasaal de positie bezet die de vokaal meestal inneemt, en dus de (strukturele) status van syllabekern heeft. Het gaat m.a.w. om de *bijzondere struktuur* van de syllabe waarin progressieve assimilatie plaatsvindt i.p.v. om een kenmerkspecifikatie. Onderliggend wordt de suffix -/n/ voorafgegaan door schwa, getuige [bəʍɔ:pm̩ə̃n] 'bewapenen' en [ytrɪ:kŋə̃n] 'uitrekenen'. Dit duidt er dus op dat /n/ pas na schwa-deletie tot syllabekern wordt, zodat we - *opnieuw door middel van ordening* - moeten voorkomen dat regressieve assimilatie optreedt vóór bedoelde schwa-deletie, of tússen schwa-deletie en progessieve assimilatie. Zou men tóch onderliggend een syllabische /n̩/ willen aannemen, en [bəʍɔ:pm̩ə̃n] 'bewapenen' e.d. willen verantwoorden met behulp van een schwa-insertieregel, dan nog is eenzelfde redenering op te zetten, en wel aan de hand van meervoudsvorming, vgl. (91):

(91) [distobm̩kə̃ŋkdr̩nitytkriqŋ]
'die stronken kan ik er niet uit krijgen'

Aangezien de enkelvoudsvorm [stobə] 'stronk' een /ə/ bevat die niet direkt wordt gedeleerd (zelfs niet door regel (29), p. 88) moeten we aannemen dat er in de derivatie een representatie /stobən/ aanwezig is. Ter voorkoming nu van de vroegtijdige werking van regressieve assimilatie is er een ordeningsuitspraak nodig.

Het enige reële alternatief voor extrinsieke ordening lijken dus kontekstbeschrijvingen te zijn die elkaar wederzijds uitsluiten, nl. in termen van verschil in 'fonologisch domein' (vgl. sektie 3.1.). Dat zou in dit geval inhouden, dat regressieve assimilatie optreedt indien de nasaal niet de syllabekern vormt, terwijl progressieve assimilatie zich voordoet, wanneer dat wél het geval is. Echter, in de NGF als verwoord in o.m. Hooper 1976 wordt van zulke deskriptieve mogelijkheden niet gerept.

In Kiparsky's lexikale fonologie en morfologie[73], waarin wordt uitgegaan van verschillende (woord)nivo's van representatie, van cyclische werking van regels binnen het lexikon en van een 'zinsnivo' waarop algemene fonologische regels werken, lijkt de kruciale relatie tussen beide assimilatietypen wél zonder extrinsieke ordening te kunnen worden verantwoord: *in deze theorie worden (lexikaal-)fonologische regels toegepast zodra het domein waarop ze werkzaam dienen te zijn, ontstaat.* Dit zou in het onderhavige geval inhouden, dat de (fonologische) progressieve assimilatieregel na de aanhechtingsoperatie van /n/ onmiddellijk, en wel lexikaal werkt (d.w.z.: *vrijwel* onmiddellijk. Veelal moet immers eerst schwadeletie optreden). Omdat lexikaal-fonologische regels direkt werken nadat de woordvormingsregels zijn toegepast, maar voor lexikale insertie, werken sandhiregels het laatst (en doorgaans, vgl. echter de sekties 1.5. en 1.6., algemeen). De syllabische nasaal assimileert nu niet meer, omdat deze in een andere strukturele positie staat (nl. de syllabekern, zoals hierboven werd aangegeven) dan de /n/ voorafgegaan door een vokaal. De ordening lijkt hier door het model, en dus intrinsiek gegeven te zijn.

Toch zorgt Kiparsky's model hier niet voor het verwachte, adekwaat-deskriptieve resultaat. Dat heeft overigens in dit geval niet met een beperking inherent aan dat model te maken (zie echter voor andere bezwaren sektie 0.2.2.), maar met het gegeven dat er van een ordening tussen twee puur fonologische regels sprake is, d.w.z. van twee duidelijk *niet-lexikale*. Zo'n extrinsieke ordening is, blijkens o.m. Kiparsky 1982a, toegestaan, alsook in andere varianten van de lexikale fonologie en morfologie, zoals die gepresenteerd in Halle en Mohanan 1985.

Merk nogmaals op dat in [bəʍɔːpm̩ə̃n] 'bewapenen' e.d. in de laatste syllabe geen progressieve assimilatie optreedt, in tegengestelling met die in [ʍɔːpm̩] 'wapen' zelf en die in [blɑfm̩] 'blaffen', wat op zichzelf al meer op het fonologisch karakter van deze regel wijst dan op een MP-eigenschap. Van doorslaggevend belang echter is het klitisch gedrag van het lidwoord /ən/ 'een', vgl. nl. [opm̩] 'op een', [ɑkŋ̩] 'als ik een', etc. In zulke formaties treedt progressieve assimilatie ook op over woordgrenzen heen, en is daarmee, net als regressieve assimilatie, kennelijk een P-regel. *Alleen* de strukturele positie van de nasaal in kombinatie met het syllabetype bepaalt de werking van beide assimilatietypen.[74] Opnieuw dus wordt de NGF gekonfronteerd met wat in contemporain SGF-kader een geval van extrinsieke ordening is.

1.8. Regeltypologische implikaties van 'morfologische natuurlijkheid'

De belangrijkste te beantwoorden vraag in deze sektie zal zijn, in hoeverre leveling en extensie als gesignaleerd in gehanteerd Stellingwerfs materiaal, aanwijzingen geven die pleiten voor een standaard-generatieve, dan wel voor een Hooperiaanse aanpak. De NGF-MP-regel blijkt onjuiste voorspellingen te doen inzake de richting van morfonologische veranderingen, en in de diachronie spelen kennelijk ook faktoren een rol die niet in de NGF zijn opgenomen. Deze zijn beter met een SGF-aanpak te verenigen dan met de theorie van Hooper. De gesignaleerde veranderingen bevestigen de werking van procesmatige regelmechanismen, hoewel er van niet-algemene regels sprake is. Recente inzichten met betrekking tot 'morfologische netwerken' worden toegepast op gevallen van extensie in het Stellingwerfs. Ze blijken de generatieve, i.e. procesmatige aanpak te steunen en de distributionele af te wijzen. Tot slot wordt een overigens te waarderen voorstel in Wetzels 1981 afgewezen; het betreft een poging om met gebruikmaking van Hudson's distributieregels (die in de NGF zijn geïntegreerd, vgl. sektie 0.3.2.) bepaalde veranderingen te verklaren door vereenvoudigingen in speciaal gekonstrueerde lexikale disjunkties aan te nemen.

Zoals het van belang is data te vinden die de fonetisch-fonologische tendenzen in natuurlijke talen in kaart kunnen brengen zodat voortgaande theorievorming op dit punt mogelijk is, is het noodzakelijk data op te sporen die morfologische tendenzen reflekteren. Ook met betrekking tot de morfo(no)logie immers is het gewenst korrekte voorspellingen inzake veranderingen te kunnen doen, c.q. om achteraf verklaringen te kunnen geven die door de theorie zoveel mogelijk zijn ingeperkt. Terwijl met betrekking tot fonetisch-fonologische tendenzen al uitgewerkte voorstellen zijn gedaan om te komen tot een model waarin uit universele regels taalspecifieke worden afgeleid, is dat wat de morfo(no)logische tendenzen betreft nog niet het geval. Een gevolg daarvan is dat voorstellen ontbreken inzake de vraag of en zo ja hoe te beschrijven tendenzen hun reflex in de synchrone regelmechanismen vinden. Met andere woorden: zijn taalspecifieke morfo(no)logische regels een rechtstreeks gevolg van universele tendenzen, en zo ja, welke typen regels uit de gangbare theorieën over synchrone beschrijving korreleren met deze tendenzen zowel als met de uit die tendenzen resulterende taalspecifieke situaties?

Weliswaar heeft men op taxonomische wijze morfo(no)logische tendenzen beschreven door onderzoek te doen naar veranderingen in vele talen (vgl. o.m. Bybee 1980a en b, Kuryłowicz 1949 en 1956, Mańcak 1958, 1963 en 1980) en is er zelfs begin jaren tachtig een theorie over morfologische natuurlijkheid ontwikkeld (Mayerthaler 1981), toch heeft dit nog niet geleid tot een met name ook op de synchronie toegespitste grammatikale theorie waarin de verworven inzichten stelselmatig zijn verwerkt.

Het is hier vanwege de in sektie 0.1.0.2. omlijnde doelstelling niet de plaats te streven naar uitgewerkte voorstellen dienaangaande. Wel is het mogelijk om n.a.v. enkele bevindingen gepresenteerd in voornoemde studies in relatie tot het gedrag van Stellingwerfs materiaal een en ander op te merken met betrekking tot de afweging tussen generatief-fonologische en evt. ook morfologisch/syntaktisch gekonditioneerde regels, en MP-regels uit de NGF, waarmee tevens een bescheiden bijdrage wordt geleverd aan de 'natuurlijke morfologie', als bepleit in Hooper 1979:110. Zo'n theorie moet, aldus deze auteur, voortvloeien uit een stel algemene principes 'that govern the speaker's analysis of the morphosyntactically motivated alternations of the language. These principles will be distinct from the principles that explain natural phonological processes, for the MP-rules are motivated by meaning, not by phonetics.' Te denken valt hier aan een gemarkeerdheidstheorie à la de fonologische in *SPE* (vgl. Mayerthaler 1981), of, zoals hierboven al werd gesuggereerd, aan een theorie in termen van morfologische metaregels met schalen voor universele en taalspecifieke waarden, zoals die ook in de fonologie worden gehanteerd (vgl. Van der Hulst 1978:133-137).

Mayerthaler 1981:168 beperkt in zijn morfologische gemarkeerdheidstheorie de klasse van mogelijke morfologische veranderingen door de aanname dat meer gemarkeerde vormen ertoe neigen het veld te ruimen voor minder gemarkeerde. Morfologische gemarkeerdheid/onnatuurlijkheid is volgens de uitkomsten van zijn onderzoek 'Perzeptionskomplexität' (p. 62). De richting van analogische verandering wordt dan ook door het als volgt te omschrijven selektieprincipe bepaald: bij konkurrentie tussen meer en minder gemarkeerde vormen wint de minder gemarkeerde. 'Daneben gibt es kein weiteres Prinzip, das in die Bestimmung der Richtung natürlicher, also nicht durch Hyperkorrektion hervorgerufener Analogiebildungen hereinspielt'. Het verschil met Hooper's gebruikmaking van het elsewhere-principe is, dat dit 'Pseudoprinzip (...) a posteriori auf paradigmatischen Ausgleich projiziert wird'. De 'elsewhere-alternant' vertegenwoordigt steeds de winnende vormenreeks, 'doch das ist natürlich trivial' (p. 173; vgl. ook mijn p. 121-122, waar deze zwakke plek in de NGF aan de hand van Stellingwerfs materiaal wordt gekonstateerd).

Volgens Amastae 1978 doet Hooper met het elsewhere-principe *verkeerde* voorspellingen en is het zelfs zo, dat leveling in bepaalde Spaanse dialekten in Zuid-Texas, ook in dezelfde idiolekten, twee richtingen uitgaat, 'which would eliminate any possible claim that Hooper is simply describing one possible psychologically real analysis.' Nu heeft Van der Hulst 1979a:220 opgemerkt dat bij sprekers blijkbaar tegelijkertijd verschillende analyses mogelijk zijn, maar daar zou in eerste instantie ook uit gekonkludeerd kunnen worden dat we geen kriterium hebben om de elsewhere-alternant te bepalen, of dat er meer dan één vorm elsewhere-alternant is - een onaantrekkelijke positie. Eerder dan wat de sprekers als 'the basic or more usual' (Hooper 1976:129) voelen, zal een verlies en/of uitbreiding van grammatikale kenmerken een rol spelen, wat gereflekteerd wordt in de historische ontwikkeling van talen. Het bestaan van 'verschil-

lende analyses' (Van der Hulst ib.) vloeit ook voort uit de mogelijkheid tot verlies van onderscheiden grammatikale kenmerken in een generatieve regel, zodat Hooper's MP-regels, verenigd in distributieregels, anders dan was beoogd (vgl. bijv. Hooper 1976:167) *zeker geen betere verantwoording* geven van morfonologische veranderingen dan generatieve SGF-regels, terwijl, zoals al werd opgemerkt, het elsewhere-principe geen eenduidige voorspellingen doet, en soms zelfs verkeerde (vgl. voor zo'n geval p. 153 hierna). Of, zoals Amastae 1978 het kernachtig uitdrukt: Hooper's NGF moet worden verworpen, 'since a principal justification for it is that it should 'give a natural account of diachronic developments", welke belofte echter niet wordt ingelost: 'Hooper's presentation however, is contradictory and fails, in fact, to describe other levelings'. Vergelijk (92), ter illustratie:

(92)a [nĩːm̩ː] - [nãm] - [nãm̩ː] - [nʌ̃ːm̩ː] (dialekt a)
b [nĩːm̩ː] - [nãm] - [nʌ̃ːm̩ː] - [nʌ̃ːm̩ː] (dialekt b)
'nemen-nam-namen-genomen'
(vgl. voor beide dialekten ook kaart 9, p. 154)

De uitbreiding die zich in de taalgeschiedenis van bepaalde Stellingwerfse dialekten heeft voorgedaan van (92)a naar (92)b is moeilijk als terreinwinst voor een elsewhere-alternant te zien, of men zou i.p.v. de infinitiefvokaal de klinker van het part.pret. aldus moeten bestempelen, maar dan nog blijft het vreemd dat niet het gehele preteritum na de analogische uitbreiding /ʌː/ vertoont. Het elsewhere-principe blijkt geen verklarend principe te zijn met betrekking tot deze morfo(no)logische veranderingen, zodat de door Hooper gewenste theorie van de natuurlijke morfologie haar MP-(distributie)regels zal afwijzen.

De besproken kwestie laat zien hoe morfologische tendenzen, of althans veranderingen in het paradigma iets kunnen zeggen over grammatikale theorieën. In hoeverre nu kunnen waargenomen analogische veranderingen hier in verband gebracht worden met de feitelijke organisatie van de grammatika? Zoals al eerder in deze studie werd opgemerkt (p. 46): anders dan men eerder geneigd was aan te nemen op basis van vroegere uitspraken van Kiparsky, hoeven we er niet van uit te gaan dat elke verandering als een *vereenvoudiging* van de grammatika moet worden opgevat (afgezien nog van de kwestieuze status van regeltoevoeging, vgl. Van der Hulst 1978). Een (uiteindelijke) verandering weerspiegelt soms een vereenvoudiging die als zodanig geldt in een bepaald taalverwervingsstadium, terwijl in een volgend stadium, nadat nieuwe elementen zijn verworven, geen reorganisatie plaatsvindt, zodat uiteindelijk van een gekompliceerder situatie sprake is dan in de eerste fase van het verwervingsproces (vgl. sektie 0.2.3.). Bovendien kan er, omdat de taalkundige geen onmiddellijke toegang heeft tot de interne struktuur van de kompetence maar er slechts op induktieve wijze een theorie over op kan stellen (vgl. sektie 0.2.1.), niet met zekerheid een rechtstreekse korrespondentie aangenomen worden tussen de waargenomen verandering en de interne organisatie, d.w.z. de organi-

satie na de verandering *hoeft* geen direkte afspiegeling te zijn van de verandering zelf. In het gunstigste geval valt er iets te zeggen over de wijze waarop de taalgebruiker veranderingen aanbrengt (bijv. langs de weg van heranalyse), doch de interne organisatie zelf volgt daar niet zonder meer uit. Zo zal de herorganisatie van de Mnl. grammatika op het punt van de herstrukturering van een aantal items met etymologisch stemloze slotfrikatief tot vormen met onderliggende stemhebbende slotkonsonant (/hɔv/ 'hof', /stɑ:v/ 'staaf') waardoor een intervokalische 'voicings-regel' kon verdwijnen en deze items voortaan ook 'final devoicing' ondergingen (vgl. Van Marle 1975-1976b), wel zijn opgetreden maar direkte aanwijzingen voor zo'n vereenvoudiging hebben we doorgaans niet. Een dergelijke reorganisatie wordt *gepostuleerd*, op grond van het eenvoudskriterium en op grond van het feit dat de rekkings- en voicingsregel improduktief werden.

Anderzijds ligt het natuurlijk wel voor de hand - tenzij de verschijnselen in een andere richting wijzen - die grammatikale organisatie aan te nemen, die het meest de waargenomen veranderingen lijkt te weerspiegelen en (het best) de veranderingstendenzen kan verklaren. Interessant in dezen is Bybee's opmerking (1980a:174): 'The tendency to make tense distinctions before person distinctions is not provoked by the formal properties of the conjugation system, but appears to depend upon the inherent nature of time versus person categories (...) The child's pattern of substitution, the order of acquisition, and the distribution of stem alternations cross-linguistically provide evidence about the internal organization of verbal paradigms.' Zo blijkt uit verschillende studies dat de singularisvormen het eerst verworven worden en in samenhang daarmee minder snel verloren gaan. Dit leidt tot de gedachte dat in voorkomende gevallen de singularisvormen als basisvormen kunnen worden beschouwd. Overeenkomstig de verwachtingen blijken die grammatikale kategorieën het eerst te verdwijnen (en het laatst te worden verworven) die semantisch komplexer zijn en mede als gevolg daarvan vaker een eigen morfologische uitdrukking vinden, hetzij 'additiv merkmalhaft' (i.e. door middel van aanhechting van een suffix of door verlenging van een of meer segmenten), 'modulatorisch merkmalhaft' (d.i. door middel van kwalitatieve wijzigingen van segmenten) of door 'merkmalhafte, modulatorisch-additive Symbolisierung'. Deze mogelijke wijzigingen schrijft Mayerthaler 1981:23 e.v. toe aan het principe van het 'konstruktionele ikonisme'. Dit beginsel bepaalt dat in een relatie basiskategorie-afgeleide kategorie de laatste groep morfologisch (en/of morfonologisch) gemarkeerd is: de semantisch komplexere kategorie vindt een eigen vormuitdrukking. Het principe voorspelt - en dat komt overeen met elders beschreven tendenzen - dat in natuurlijke talen semantisch meer gemarkeerde kategorieën 'vorzugsweise merkmalhafter kodiert werden als Basiskategorien' (p. 25), en, in samenhang met de veranderingstendens dat meer gemarkeerde vormen veranderen in minder gemarkeerde (p. 61), dat basiskategorieën het eerst geleerd worden en minder gauw verloren gaan (p. 168 e.v.).

Wanneer we nu basisvormen willen vaststellen anders dan alleen aan de hand van het kriterium 'formele ekonomie m.b.t. de deskriptie', dan is op grond

van morfologische tendenzen van het type 'ongemarkeerde vormen worden het eerst verworven' in elk geval aannemelijk te maken dat de ongemarkeerde vormen als basisvormen dienen. Zo kunnen we zeggen dat *Bruder* als basisvorm dient op grond van de relatieve morfologische gemarkeerdheid van het meervoud. In termen van een morfonologische 'umlautregel' is *Brüder* mogelijk evengoed voorspelbaar uit *Bruder* als omgekeerd. Meestal echter zijn basisvormen te bepalen op grond van morfologische gemarkeerdheid én ekonomie: de singularis, de indikatief, de nominatief en andere basisvormen tenderen naar kenmerkloze kodering (Mayerthaler 1981:28). *Dit betekent nu ten aanzien van Hooper's MP-(distributie)regels dat ze op tweeërlei wijze worden weersproken:*

a) die vorm die door de sprekers (volgens Hooper 1976:129 e.v.) als 'basic' zou worden ervaren, nl. de elsewhere-alternant, is lang niet altijd ongemarkeerd en wordt in het proces van taalverwerving niet zelden later geleerd. Deze kan dus ook gauwer verloren gaan in talen. (Overigens stelt Bybee 1980a:158 nadrukkelijk vast, dat de ongemarkeerde, dus de basisvormen, het eerst geleerd worden!)

b) het meer gemarkeerd zijn van afgeleide vormen komt in de SGF-morfonologische regels beter tot uitdrukking doordat er van afleiding sprake is waarbij formele kenmerken worden toegvoegd. De relatie tussen bijv. verschillende stamklinkers komt in de NGF-MP-regels slechts tot uitdrukking in de lexikale disjunktie van segmenten, terwijl de morfologisch-semantische asymmetrie niet uit de regels spreekt: de lexikale alternanten worden als 'gelijkwaardig' gedistribueerd. Hooper's MP-regels negeren dus in feite semantische relaties tussen de te distribueren alternanten, terwijl ze juist in het leven geroepen zijn omdat ze deelnemen aan de klank-betekenis-korrespondentie, i.e. aan de morfologische systematiek. De NGF-regels bleken bovendien niet de juiste voorspellende kracht te hebben, hetgeen nu niet verwonderlijk meer is omdat de keuze van de elsewhere-alternant niet inherent is aan enige notie van morfologische markering, terwijl, wanneer we uitgaan van generatieve, niet-distributieve SGF-regels, we gemakkelijk van bijv. regelvereenvoudiging (door het teloor gaan van morfosyntaktische kenmerken) en -verlies kunnen spreken.

Tot welke merkwaardige konsekwenties Hooper's MP-regels kunnen leiden, wordt nog eens geïllustreerd aan de hand van (93).

(93)a	[grɪpm̩] 'grijpen'	b [nĩːm̩ː] 'nemen'	c [nĩːm̩ː] 'nemen'
	[grɪːp] 'greep'	[nãm] 'nam'	[nʌ̃ːm] 'nam'
	[grɪːpm̩] 'grepen'	[nãm̩ː] 'namen'	[nʌ̃ːm̩ː] 'namen'
	[grɪːpm̩] 'gegrepen'	[nʌːm̩ː] 'genomen'	[nʌ̃ːm̩ː] 'genomen'

Terwijl, ter beregeling van de klinkeralternanties in (93)a, op grond van een mogelijke overgang naar de klasse van zwakke verba, /i/ als basisalternant en dus als 'elsewhere-case' moet worden opgevat, moet in geval van (93)b, vgl. nl. (93)c, de alternant /ʌː/ als 'elsewhere-case' worden gezien: *c* representeert een situatie die uit *b* is voortgekomen (vgl. p. 153; vgl. Hooper 1976:157 e.v.). *Een aanpak met generatieve (SPE-)regels als readjustmentregels opgevat dan wel als regels die behoren tot de 'woordfonologie'* ('lexikale regels', maar zie p. 41-45)

impliceert in beide gevallen regelvereenvoudiging/-verlies, en tevens het behoud van de vokaal van de infinitief. De basisklinker valt in dezen gemakkelijk, mede op grond van het kriterium ekonomie van de beschrijving, vast te stellen.[75] In de visie van Hooper zijn de vokalen van de niet-presensvormen niet zelden 'basisklinker': dit is, zoals al eerder is opgemerkt, kontra-intuïtief, want juist deze 'afgeleide' vokalen gaan meestal verloren.

Eerder dan uit het elsewhere-principe laten analogische veranderingen zich verklaren uit morfologische tendenzen. Vergelijk, ter illustratie, het materiaal in (94), dat gemakkelijk kan worden uitgebreid met vormen van andere items uit klasse 4 van de sterke werkwoorden.

(94)a	dialekt 1 (vgl. kaart 9, p. 154)			
	1 sg.pres.	1,3 sg.pret.	1-3 pl.pret.	part.pret.
	[nɪ̃:mə] 'neem'	[nɑ̃m]	[nɑ̃m:]	[nʌ̃:m:]
	[stɪkə] 'steek'	[stɑk]	[stɑkŋ]	[stʌ:kŋ]
b	dialekt 2			
	[nɪ̃:mə]	[nɑ̃m]	[nʌ̃m:]	[nʌ̃m:]
	[stɪkə]	[stɑk]	[stʌ:kŋ]	[stʌ:kŋ]
c	dialekt 3			
	[nɪ̃:mə]	[nʌ̃:m]	[nʌ̃:m:]	[nʌ̃:m:]
	[stɪkə]	[stʌ:k]	[stʌ:kŋ]	[stʌ:kŋ]

De vokaal uit het pret.plur. van dialekt 1 (vgl. kaart 9, p. 154) is, anders dan in bijv. het Nederlands, kort, en gaat, gezien de historische fonologie van het Stellingwerfs, waarin verkorting van /ɑ:/ in dit type kontekst niet voorkomt, niet terug op een Oerg. lange vokaal, de e^1; laatstgenoemde vokaal levert nl. normaliter /ɔ:/ op. We kunnen nu op grond van in vele talen waargenomen tendenzen aannemen dat *de lange vokaal is verdwenen, doordat de pluralisvormen van singularisvormen worden afgeleid*, i.e., omdat de singularisvormen het eerst worden geleerd en als 'basical' worden opgevat (Bybee 1980a:158 e.v.), en omdat meer gemarkeerde vormen verloren gaan ten gunste van ongemarkeerde (Mayerthaler 1981). Dat in dialekt 3 (vgl. (94)c) *in alle vormen van het preteritum* /ʌ:/ is binnengedrongen, laat zich wellicht eveneens verklaren uit het *minder gemarkeerd* zijn van de vorm van het part.pret., die immers niet gekenmerkt is voor persoon en getal.[76] Mayerthaler 1981 wijst er overigens op dat een symbolisering het minst gemarkeerd is, wanneer deze 'konstruktionnel ikonisch, uniform und transparant ist' (p. 34); 'Prozesse/Operationen sind funktional verwandt, wenn ihnen eine gemeinsame Funktion zukommt, d.h. wenn sie in Richtung auf eine gemeinsame Zielstruktur agieren. Die Zielstruktur 'uniforme Symbolisierung' (...) wirdt zumindest asymptotisch angestrebt durch: 1) Paradigmatischen Ausgleich 2) Extension...' (p. 35-36)). Het is dus mogelijk dat het materiaal in (94)a, c het resultaat is van een tendens om de betekenisnotie 'niet-presens' steeds eenduidig uit te drukken.

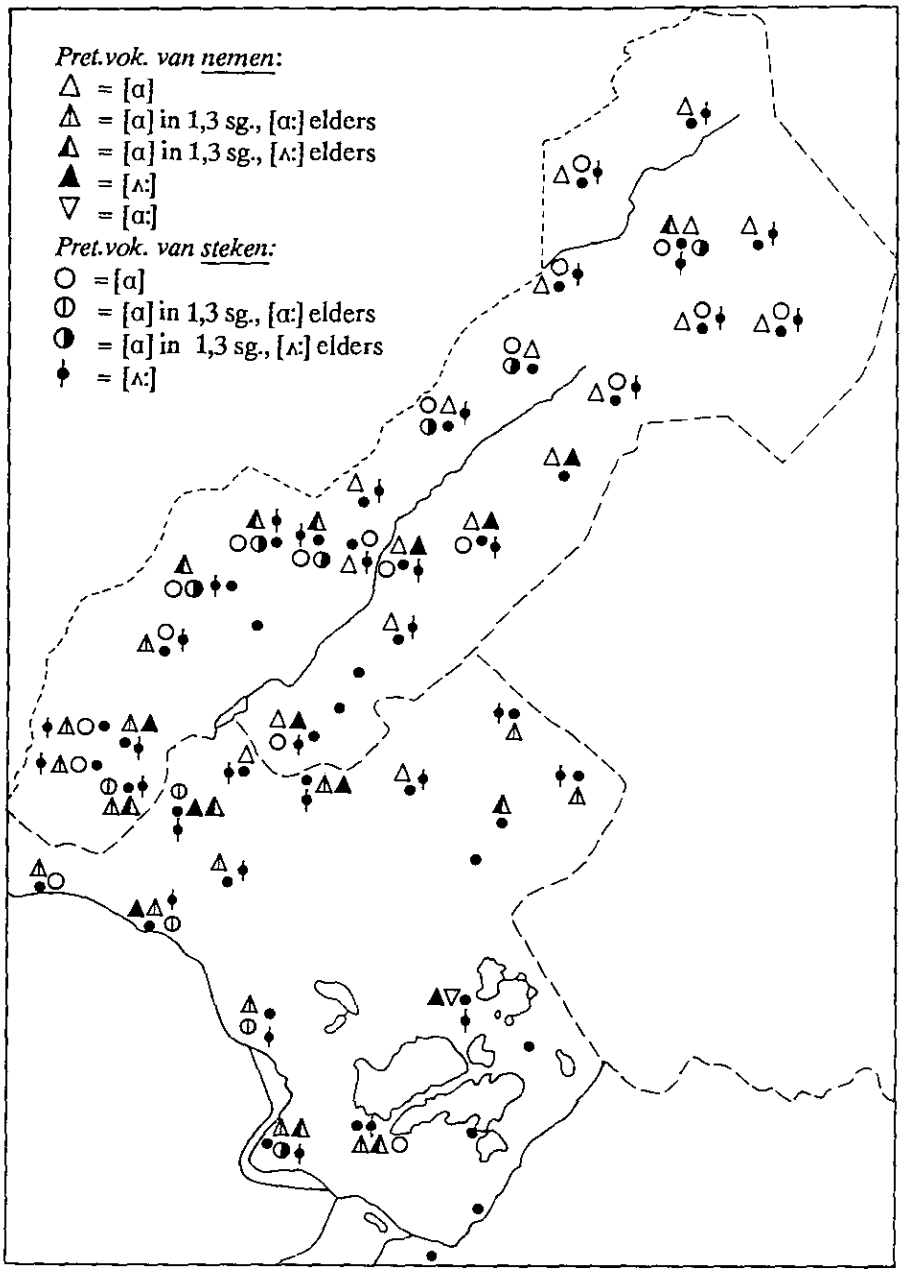

Kaart 9. Veranderingen in klasse 4 van het sterke werkwoord (pret.).

Opvallend is dat *het binnendringen van* /ʌ:/ in de 2e pers.sg. en 1-3 plur. van het pret., hetgeen in dialekt 2 resulteert, in het geheel *geen morfosyntaktische steun* ondervindt, zij het dat het plaatsvindt bij een beperkte kategorie van verba.[77] De enige overeenkomst tussen de genoemde vormen van de desbetreffende verba, die tevens het verschil inhoudt met de vormen van de 1e en 3e pers.sg., is de aanwezigheid van het suffix-*n*. Dit suffix draagt echter niet steeds dezelfde morfosyntaktische eigenschappen. Zo is [+pluralis] kennelijk geen kenmerk dat voor alle vormen geldt, *omdat behalve de pluralis ook de 2e pers.sg.pret. de vokaal* /ʌ:/ zowel als de uitgang /ŋ/ *vertoont. Alleen de fonologische (!) kontekst /...n/ kan dus een direkte oorzaak zijn van de* /ʌ:/ *in de plur. van het preteritum.* Zo ook kent dus bijv. het Stellingwerfs van Steggerda [sprɩ:kŋ] - [sprɑk] - [sprʌ:kŋ] - [sprʌ:kŋ] 'spreken-sprak-spraken-gesproken' met daarnaast [isprʌ:kŋ] 'jij sprak'; vgl. opnieuw kaart 9, p. 154.

Een tweede belangrijke observatie in dit verband is gelegen in het feit dat de genoemde overgang in het geheel niet door Hooper's MP-regels wordt voorspeld. De volgende MP-regels immers kunnen met behulp van haar distributieve apparaat worden opgesteld:

(95)a $\left\{\begin{matrix} ɩ: \\ ɛ \\ ɑ \\ ʌ: \end{matrix}\right\} \rightarrow \left\{\begin{matrix} ɩ:/\text{pres.: minus 3 sg.; imp.; inf.} \\ ɛ/\text{pres. 3 sg.} \\ ɑ/\text{pret.} \\ ʌ:/\text{elsewhere} \end{matrix}\right\}$

b $\left\{\begin{matrix} ɩ: \\ ɛ \\ ɑ \\ ʌ: \end{matrix}\right\} \rightarrow \left\{\begin{matrix} ɩ:/\text{pres.: minus 3 sg.; imp.; inf.} \\ ɛ/\text{pres. 3 sg.} \\ ɑ/\text{pret.sg. 1,3} \\ ʌ:/\text{elsewhere} \end{matrix}\right\}$

c $\left\{\begin{matrix} ɩ: \\ ɛ \\ ʌ: \end{matrix}\right\} \rightarrow \left\{\begin{matrix} ɩ:/\text{pres.: minus 3 sg.; imp.; inf.} \\ ɛ/\text{pres. 3 sg.} \\ ʌ:/\text{elsewhere} \end{matrix}\right\}$

Deze beregelingen verklaren niet, waarom de part.pret.-vokaal zich, volgens het aangegeven patroon, heeft uitgebreid tot 2 sg. en 1-3 plur. van het preteritum (vgl. (94)b) en vervolgens tot het hele preteritum in (94)c en bijv. niet tot 3 sg. pres. De /ɛ/ (3 sg. pres.) wijkt af van de infinitiefvokaal, zodat uitbreiding van /ʌ:/ naar 3 sg.pres. denkbaar is; zo'n wijziging treedt echter niet op. De SGF verklaart het werkelijke veranderingspatroon uit het verlies van morfosyntaktische kenmerken en door de fonologische kontekst (hier: -*n*) volop te waarderen, de NGF heeft in dezen niets te bieden. *Het is dus aan te bevelen, naar alternatieven te zoeken in de sfeer van morfologische tendenzen.*

Voor de eerstgenoemde uitbreiding van /ʌ:/: die naar 2 sg. en 1-3 plur.pret. lijkt alleen een fonologische verklaring mogelijk te zijn. Daar pluralisvormen in het proces van taalverwerving kennelijk van singularisvormen worden afgeleid, ligt het voor de hand dat die relatie in de synchrone grammatika aanwezig zal

blijven, tot het tegendeel zich uit de feiten laat afleiden. Afwijkingen terzake als in (94)b verdragen dan ook eerder een fonologische dan een morfologische verklaring, wat volstrekt indruist tegen de opvattingen in de NGF: volgens deze theorie zou de fonologische kontekst van geen belang zijn in MP-regels.

De vraag blijft dus welke faktoren steeds een doorslaggevende rol spelen, en hoe die zich verhouden tot NGF en SGF. Ter motivatie van anderssoortige morfo(no)logische 'invloed' van het part.pret. dan de zucht naar uitbreiding van de elsewhere-alternant geef ik een aantal niet onbelangrijke bevindingen uit studies over morfologische verandering, de daarmee samenhangende diachrone korrespondenties tussen de morfosyntaktische mechanismen in talen en het eveneens gerelateerde fenomeen van de kindertaalverwerving:

1) leveling begunstigt de basisvorm (Kuryłowicz 1949)
2) de frekwentste vorm overwint bij leveling (Mańczak 1980)
3) in het werkwoordparadigma zijn persoon en getal ondergeschikt aan tijd (Bybee 1980a:171-172)
4) stamalternanties kunnen korresponderen met persoon *binnen* tijd, maar niet met persoon *over* tijdgrenzen heen (ib.)[78]
5) pres.-vormen worden eerder geleerd en gaan dus minder gauw verloren; dezelfde vermelding verdient de singularis (Bybee 1980a:158 e.v.)
6) differentiatie naar tijd, aspekt en wijze verschijnt eerder dan differentiatie naar persoon, en het laatstgenoemde eerder dan differentiatie naar getal; daarom zal die naar getal het eerst verloren gaan (Bybee 1980a:160)
7) bij verba tracht het kind eenzelfde stam voor presens en preteritum te konstrueren (Bybee 1980a:174)
8) minder nauw verwante, of meer autonome vormen zullen elkaar minder snel beïnvloeden, en 'are more likely to move apart both phonologically and semantically'; het omgekeerde geldt bij sterke verwantschap (Bybee 1980a:175)

Overigens is het duidelijk dat er van geen absolute hiërarchie tussen principes als de bovengenoemde sprake is, ook al omdat '...morphology seems always to admit exceptions.' (Bybee 1980a:157).

Als niet-presensvormen zijn de items in de kolommen 2 t/m 4 in (93)-(94) dus nauw met elkaar verbonden. Gelijkmaking is op grond van bovengenoemde tendenzen verklaarbaar, op het punt van het binnendringen van de participium-vokaal zowel als met betrekking tot het gelijkworden van de vokalen uit de singularis en de pluralis.

Ook in andere Germaanse talen vervingen participiumvokalen die van het preteritum; zo signaleert Becker 1982 het algehele verlies van preteritumvokalen ten gunste van die uit het part.pret. in een dialekt in de Elzas. Hol 1937 verklaart de /ʌ:/ in de paradigma's van de klassen 2 en 4 in vele Nederlandse dialekten niet uit algemene palatalisatie (p. 162), noch uit (of althans alleen uit) invloed van de konjunktief (p. 171), maar uit de werking van umlaut in het

participium (als gevolg van de vermoede vroegere aanwezigheid van een suffix -*in*), waarna deze klinker zich heeft uitgebreid over vormen van het preteritum, al naar gelang de ablautklasse (p. 177 e.v.). Een verklaring uit de konjunktief alleen lijkt de auteur minder waarschijnlijk: de vormen ervan immers waren denkelijk *weinig frekwent*. 'Maar dat deze klinker ook nog zou zijn doorgedrongen in het participium is bijna niet aan te nemen, temeer, daar er alle reden is te veronderstellen dat de konstruktie hulpwerkwoord + verleden deelwoord, *die tegenwoordig bijna uitsluitend gebruikt wordt in de dialekten,* waarover dit onderzoek loopt, ook in vroeger tijden al veel voorkwam.' (bedoeld is: in plaats van het imperfektum; mijn kurs., H.Bl.).[79]

De indruk dat er sprake is van een veel hogere frekwentie van de participiumvormen heeft zich ook bij schrijver dezes niet zelden opgedrongen tijdens het verzamelen van dialektmateriaal in West- en Noordwest-Overijssel; andere onderzoekers bevestigen dit voor streektaalgebieden elders. Het betreft hier observaties van de volgende soort: wanneer men native speakers zinnetjes als 'Ik bracht haar naar huis' ter vertaling voorlegt, wordt door de informanten steeds van de konstruktie hulpwerkwoord + participium gebruik gemaakt.[80]

Invloed als gevolg van de hogere frekwentie (vgl. p. 156, punt 2) van het participium is dus bepaald niet onaannemelijk, terwijl er ook een belangrijke semantische overeenkomst is tussen participium en preteritumvormen. Beide immers zijn gespecificeerd als [-pres.]: 'A paradigm, then, may be thought of as divided into groups of closely related forms, such as the person forms of a particular tense, among which a uniformity of MP-expression is extremely likely' (Bybee 1980b:47).

Merk ten aanzien van de opsomming onder 1 t/m 8 (p. 156) nog op, dat met name de punten 1, 5 en 7 pleiten voor een SGF-afleidingsrelatie, eerder dan voor MP-regels à la Hooper.

Naast de genoemde specifieke bezwaren tegen de rol van het elsewhere-principe in de NGF en het negeren door die theorie van faktoren als 1 t/m 8 die blijkbaar morfologische veranderingen regarderen, zijn er nog enkele verschijnselen die tegen een NGF-aanpak pleiten. Deze worden hieronder weergegeven in de punten a t/m f. Stuk voor stuk lijken ze aan morfologische tendenzen gerelateerd te kunnen worden; in de gevallen *c* t/m *e* spelen fonologische eigenschappen een (mede) sturende rol.

a) Een SGF-regel, opgevat als (*SPE*-)readjustmentrule (vgl. bijv. *SPE*: 209), of als 'lexikale fonologische regel' (vgl. sektie 0.2.2.) is te formuleren als in (96). deze regel genereert [ʌ:] in de desbetreffende [-pres]-vormen van klasse 4 (vgl. het materiaal in (94)a):

(96)
$$\begin{bmatrix} V \\ +\text{hoog} \\ +\text{mid} \\ +\text{kl.4} \end{bmatrix} \rightarrow \begin{bmatrix} +\text{rond} \\ <+\text{lang}> \end{bmatrix} \;/\; __\ldots\Big]_{V\,[-\text{pres}]\,[+\text{part}]}$$

In Hooper's NGF-kader daarentegen worden de alternanten voortgebracht met behulp van (hier uit distributieregels gelichte) MP-regels als (97)a,b:

(97)a $\left\{\begin{matrix} \text{ɪ:} \\ \text{ɑ} \\ \text{ʌ:} \end{matrix}\right\} \rightarrow$ ʌ: /[-pres], [+part]

b $\left\{\begin{matrix} \text{ɪ} \\ \text{ʌ:} \end{matrix}\right\} \rightarrow$ ʌ: /[-pres], [+part]

Doordat de input in de MP-regels van (97) in segmenten moet worden gespecificeerd, mist de NGF dus al een generalisatie. Immers: [stɪkŋ] 'steken' heeft een korte vokaal en [nɪ̃:m̩:] 'nemen' een lange. (Geabstraheerd werd hier van de vokaalwisseling in het presens.) In de procesmatige regel (96) wordt de input met behulp van featurespecifikaties samengevat, in de NGF principieel niet. Het feit dat steeds dezelfde verandering van (94)a naar (94)c zich heeft voltrokken over een kleine reeks van verba, waaronder [stɪkŋ] 'steken' met korte vokaal, pleit op zichzelf voor een meer abstrakte specifikatie van de input, en voor het niet algemene karakter van een regel als (96). Daarin is (vgl. (99)c) de morfosyntaktische kenmerkspecifikatie [+part] verloren gegaan, hetgeen verklaart waarom zich de veranderingen bij meerdere verba voltrekken. Er is echter voor MP-regels uit de NGF geen aanleiding om aan te grijpen op andere dan hun lexikale representaties. Zulke regels worden bovendien als uitzonderingsloos voorgesteld. Eerder dus zal een analogische verandering, i.e. een morfologische tendens in de vorm van het verlies van een morfosyntaktisch kenmerk, optreden op grond van meer abstrakte overeenkomsten tussen de verba, en dat strookt met de SGF-benadering.

b) Amastae 1978 merkt op dat in Hooper's NGF analogische verandering primair in het lexikon is gesitueerd: 'When the lexical entries are all simplified, then the rule changes.' Echter, zulke lexikale simplifikaties verschijnen niet naar willekeur (ib.): de regel blijkt 'the controlling factor' te zijn. In de SGF-benadering wordt de verdere verbreiding van [ʌ:] in klasse 4 als de *verbreiding van een (veranderde) regel* opgevat, een regel die een en dezelfde input heeft, nl. een in fonologische kenmerken gestelde samenvatting van de desbetreffende vokalen, annex een klassekenmerk.

c) Het binnendringen van /ʌ:/ eerst in de (pret.-) pluralisvormen van klasse 4 werd reeds hierboven genoemd: /n/ is naar alle waarschijnlijkheid de konditionerende faktor geweest die de beschreven analogie op deze speciale wijze, een *fonologische* dus, bepaalde. Hol 1937:171 veronderstelt dat fonologische wijziging in de participia van de klassen 1 t/m 3 gemakkelijk tot verandering van de stamvokaal in de pluralisvorm kon leiden, omdat deze in het Oerg. al gelijk was aan die van het participium. Een *fonetisch-fonologische overeenkomst* wordt door haar dus als oorzaak van het binnendringen van de gepalataliseerde vokaal bezien. Maar er is meer. Beschouw uit het Stellingwerfs van Nijeberkoop (vgl. ook tabel 3, p. 114-116):

(98)a [gripm̩] - [grɩ:p] - [grɩ:pm̩] - [grɩ:pm̩] 'grijpen-greep-grepen-gegrepen'
b [slõ:ɔ̃n] - [slʌ:x] - [slʌ:gŋ] - [slʌ:gŋ] 'slaan-sloeg-sloegen-geslagen'
c [slõ:ɔ̃n] - [slɩ:x] - [slɩ:gŋ] - [slɩ:gŋ] (als b, nog bij de oudste generaties)

De onetymologische /ʌ:/ in het participium van (98)b duidt op het fonologische karakter van de ablautregels (vgl. [fli:gŋ] - [flʌ:x] - [flʌ:gŋ] - [flʌ:gŋ] 'vliegen-vloog-vlogen-gevlogen', [drɩ:gŋ] - [drʌ:x] - [drʌ:gŋ] - [drʌ:gŋ] 'dragen-droeg-droegen-gedragen'). De /ɩ:/ in (98)c is ook aldus te verklaren (vgl. bijv. de ablautrij van [mi:gŋ] 'urineren', p. 113), terwijl ook gedacht kan worden aan ontronding (eveneens een *fonologisch* bepaald proces dat niet algemeen is in de zin van de NGF).

Wanneer we nu ook de overgangen naar dialekt (94)b en c in herinnering roepen, dan valt op (het verzamelde materiaal uit de Stellingwerven en de Kop van Overijssel overziende) dat er zich geen andere gevallen voordoen van het binnendringen van vokalen uit het participium dan in geval van klasse 4, laat staan dat er zich volstrekt nieuwe ablautreeksen vormen, bijv. van het type /ɩ:/-/ʌ:/-/ɑ/-/o:/. Kennelijk voltrekken zich precies *die* analogische veranderingen in de niet-presensvormen die een *door de klankstruktuur bepaald* voorbeeld voor een soortgelijke afleiding vinden in het paradigma van enige andere klasse. De vijfde klasse richt zich daarom niet naar de tweede. De vierde doet dat echter wel, en kan dit ook gemakkelijk doen op *grond van overeenkomst in klank* in het paradigma; vgl. [nĩ:m̩:] - [nãm] - [nãm:] - [nʌ:m̩:] 'nemen-nam-namen-genomen' (klasse 4) met bijv. [fli:gŋ] - [flʌ:x] - [flʌ:gŋ] - [flʌ:gŋ] 'vliegen-vloog-vlogen-gevlogen' (klasse 2).

Wetzels 1981:85 voorspelt daarom ook terecht dat wanneer zwakke verba sterk worden, zij zich richten naar het (fonologisch) voorbeeld van de aanwezige klassen, en vervolgt: 'Ainsi, le passage dans la flexion forte des verbes à voyelle radical u̲:, ø̲, y̲, qui nécesserait la formulation d' un nouveau schéma distributionnel, sera exprimé adéquatement comme une complication très coûteuse du système formel.' De in de NGF te veronderstellen 'klasseverhuizing' /i:/-/œ/-/ʌ:/ → /i:/-/ɩ/-/ʌ:/ (in [fli:gŋ] 'vliegen', vgl. sektie 1.1.1.) introduceert een nieuwe distributieregel, die daarmee ingewikkelder wordt (er zijn vergelijkbare gevallen, zie p. 78-79 en 113). Daarmee is hier sprake van een (zelfs NGF-intern) argument tegen distributieregels.

Wetzels 1981 meent dat MP-regels à la Hudson (en Hooper 1976) niet toelaten dat een grammatika ingewikkelder wordt op het punt van morfonologische alternanties: nieuwe alternantietypen zullen niet ontstaan, althans niet als gevolg van veranderingen in distributionele schema's. De genoemde 'klasseverhuizing' is echter een tegenvoorbeeld, evenals de verandering van dialekt (94)a naar (94)b: de regels zowel als de lexikale ingangen voor klasse 2 en klasse 4 moeten nog steeds verschillend worden gespecificeerd, terwijl de lexikale ingangen (althans in Wetzels' beschrijvingswijze) in (94)b ingewikkelder zijn dan die van (94)a (vgl. ook p. 123 en 166-167).

Een potentiële verandering[81] in klasse 5 evenals de *gekonstateerde* verandering in klasse 4, is op te vatten als een geval van klasse-interne 'analogische

wijziging'. Het is echter duidelijk dat, zoals hierboven al werd opgemerkt, ook invloed van buiten het eigen paradigma (externe analogie) hier een rol speelt, gegeven ook de principiële mogelijkheid in de SGF om de /ʌ:/ alternanten in één of slechts enkele regels als (99) te vangen. Ook de (sporadische) analogische veranderingen in de klassen 5 en 6 (vgl. de reeks uit het Stellingwerfs van Nijeberkoop op p. 114-116) wijzen op klasse-externe analogie.

$$(99)\quad \begin{array}{l} 1 \\ 2 \end{array} \begin{bmatrix} V \\ [\text{-achter}] \\ +W \end{bmatrix} \rightarrow \begin{bmatrix} \begin{bmatrix} \text{-achter} \\ <+\text{lang}> \\ \{{}^{+\text{hoog}}_{+\text{mid}}\} \end{bmatrix} \\ \begin{bmatrix} <+\text{mid}>_{1,2,3} \\ <+\text{lang}>_{1,2,4} \\ <+\text{rond}>_{1,3,4,5} \end{bmatrix} \end{bmatrix} \Big/ \begin{bmatrix} __\ldots \\ [+\text{verb}] \\ [\text{-pres}] \\ <+\text{part}>_{1,2} \end{bmatrix}$$

(Lees voor het regelkenmerk [+W]: de desbetreffende groep van onregelmatige verba. De beide nivo's dienen onafhankelijk van elkaar te worden gelezen; lezingen mét gebruikmaking van materiaal tussen vishaken gaan vóór die erzonder; de indices geven de vaste kombinaties van kenmerken die in één of meer lezingen worden gebruikt. Aldus veranderen /u,u:,o:,ɔ:/ op nivo 1 in [ʌ:]; op nivo 2 doen dat /i/ (index 1), /y/ (2), /i:/ (3), /ɩ/ (4), /ɩ:/ (5).)

Ter verantwoording van het dialekt gedemonstreerd in (94)b dienen in (99) de grammatikale kenmerkspecifikaties [+2e p.sg.] en [+plur.] te worden opgenomen, of de kontekst dient mede door /n/ te worden gespecificeerd. Ter verklaring van het dialekt gekarakteriseerd in (94)c kan nu regelvereenvoudiging worden aangenomen: de lezingen met genoemde specifikaties en [+part] vervallen. Er is kennelijk van vereenvoudiging sprake, terwijl de 'analogie' zich laat aflezen uit het gegeven dat de als [+hoog] gespecificeerde vokaal ([ʌ:]) in *alle* niet-presenskonteksten voorkomt. Zoals opgemerkt, de regel die /ɑ/ bewerkstelligde in klasse 4 wordt nu overtollig, en gaat verloren. Regelvereenvoudiging (van (99)) is hier de direkte verklaring, het verlies van de regel die /ɑ/ genereert is er een gevolg van.

Ook Bybee 1980b:49 zou een verandering van dialekt (94)a naar (94)c (mede) toeschrijven aan fonologische eigenschappen van andere werkwoordsklassen. Zij noteert nl. naar aanleiding van taalmateriaal uit het Spaans dat paradigma-externe motivatie van analogische verandering een nieuw paradigma tot gevolg heeft 'whose new overt structure resembles that of some other paradigm more closely than its old structure did. The grammatical mechanism for such a change is a change in the classe membership of the lexical item.' Een verandering van (94)a naar (94)c zal dus vooral extern gemotiveerd zijn, die van (94)a naar (94)b extern én intern (dit laatste immers i.v.m. de konditionering door het suffix *-n*), terwijl de verandering van (94)b naar (94)c extern gemoti-

veerd zal zijn, hoewel hier ook aan interne motivatie kan worden gedacht (zie hierover p. 157). Veranderingen in klasselidmaatschap 'seem most often to refer to phonological properties' (Bybee 1980b:46); paradigma-interne motivatie zou primair morfologisch zijn, 'for they tend to reflect the underlying morphological relations' (ib.: 55). Dit laatste wordt echter weersproken door de verandering van het mechanisme uitgedrukt in (94)a in dat geadstrueerd onder (94)b.

d. De mogelijkheid van (99): het onderbrengen van een aantal ablautsubregels in één mechanisme, wordt door de NGF-distributieregels niet geboden, wat, zoals al werd opgemerkt, niet bevorderlijk is voor een verklaring van de gevallen van analogiewerking. Nu zou men kunnen redeneren dat disjunktieve lexikale ingangen aanleiding kunnen geven tot misinterpretaties, d.w.z. de lexikale ingangen in geval van klasse 4 zouden als (100)b, en niet als (100)a gelezen kunnen worden. Het is echter onwaarschijnlijk dat iets dergelijks hier als oorzaak van de analogische verandering kan gelden, omdat heranalyses van (100)a tot het type in (100)c voor zover mij bekend niet zijn gevonden, en zo'n interpretatie zou, gegeven ook de ablautreeks van de vijfde klasse, in de distributionele visie evengoed kunnen voorkomen. Men zou ook kunnen redeneren dat de input van een MP-regel als (101) 'gelezen' is als {X, ʌ:}, zodat deze regel zich uitstrekt ook over de items van klasse 4.

(100)a $n\left\{\begin{matrix} ɩ: \\ ɑ \\ ʌ: \end{matrix}\right\}m\left\{\begin{matrix} ə \\ ø \end{matrix}\right\}$ b $n\left\{\begin{matrix} ɩ: \\ ʌ: \end{matrix}\right\}m\left\{\begin{matrix} ə \\ ø \end{matrix}\right\}$ c $n\left\{\begin{matrix} ɩ: \\ ɑ \end{matrix}\right\}m\left\{\begin{matrix} ə \\ ø \end{matrix}\right\}$

(101) $\left\{\begin{matrix} œ \\ ʌ: \\ i: \end{matrix}\right\} \rightarrow \left\{\begin{matrix} œ/\text{3e pers.sg.pres.} \\ ʌ:/\text{pret.; part.} \\ i:/\text{elsewhere} \end{matrix}\right\}$

(de MP-regels behorende bij een aantal verba van ablautklasse 2, waaronder [bi:dn̩]-[bʌ:t]-[bʌ:dn̩]-[bʌ:dn̩], 'bieden-bood-boden-geboden')

Een dergelijke abstraktie op zichzelf lijkt al fonologisch van aard, en druist daarmee in tegen de opvatting binnen de NGF dat het fonologisch karakter van MP-regels van geen of evt. ondergeschikt belang is. Terwijl, bovendien, een SGF-benadering de algemeenheid, d.i. de overeenkomst in input benadrukt, beklemtoont de NGF het verschil. Het is echter juist op basis van overeenkomst dat analogiewerking kan worden verondersteld.

e) De disjunkte representaties in de NGF veronderstellen, ter verklaring van analogie, konkrete proporties als /i:/ (infinitief) : /ʌ:/ (pret.) = /ɩ:/ : x. De eerste leden van deze proportie verschillen echter, zodat een verandering op basis van alleen maar de (disjunktieve) lexikale representaties onaannemelijk lijkt. De SGF-beregeling benadrukt d.m.v. de inputspecifikaties een strukturele, meer abstrakte eenheid tussen de desbetreffende segmenten (hier: /i:/, /ɩ:/

en /ι/). We kunnen dus van proporties uitgaan als [V, F_1... F_n] : /ʌ:/ = [V, F_1... F_{n+1}] : x. Merk op dat zulke proporties sterke overeenkomst vertonen met de generatieve regel uit de SGF (dit konstateert ook Kiparsky 1978:220), zodat we met Hooper zouden kunnen zeggen dat analogie hier fundamentele regels uit de grammatika blootlegt. Zij (Bybee 1980b:45) merkt nl. ook op: '...I view MP change as resulting entirely from the synchronic generalizations that speakers construct'. *Daaruit volgt echter bepaald niet dat het in het hier gepresenteerde geval om MP-distributieregels zou moeten gaan: die generaliseren immers in veel mindere mate dan SGF-regels, noch dat aan morfologische kenmerken een groter belang moet worden toegekend dan aan fonologische.* Uit verschillende passages uit Hooper's werk blijkt, dat in het geciteerde geen fonologische generalisaties worden bedoeld (vgl. Hooper 1979:109). Toch roept de gegeven uitbreiding van /ʌ:/ de gedachte daaraan op. De gesuggereerde samenval van de klassen 2 en 4 lijkt ook eerder op basis van een afleidingsverhouding tussen twee vormen (nl. van in- en output) plaats te vinden, dan op basis van drie konkrete segmenten waartussen in NGF-distributieregels géén afleidingsrelatie is gegeven, maar slechts een lokalisering binnen hetzelfde item.

Toch heeft het type proportie dat hierbij ter verklaring van (94)b en c werd voorgesteld nog iets onbevredigends, afgezien nog van het algemene bezwaar dat het arbitraire karakter van proporties heeft (vgl. echter voor een positieve benadering Van der Hulst 1978 en Bybee 1980b). Er komt nl. niet in tot uitdrukking dat in het part.pret. (vierde term) al /ʌ:/ aanwezig was. Met andere woorden, deze vokaal lijkt nog meer kans te maken als motiverende term in een analogie-proportie te gelden, dan de afwijkende klinker van de infinitief. Daar komt bij dat wanneer we de /ʌ:/ van het participium niet in het proportionele schema zouden betrekken, de kans groter geacht moet worden dat verba uit klasse 5 bij de analogiewerking worden betrokken. Een dergelijke uitbreiding is uit de Stellingwerfse dialekten niet bekend. We zullen de desbetreffende proportie dan waarschijnlijk ook moeten opvatten als in (102).

(102) basisvokaal : ... ʌ: ...$\begin{matrix}[+\text{verb}]\\[-\text{pres}]\end{matrix}$ =

basisvokaal : ... ʌ: ...$\begin{matrix}[+\text{verb}]\\[-\text{pres}]\end{matrix}$

X

Ook de *morfosyntaktische* specifikatie van /ʌ:/ in de vierde term van (102) verklaart waarom er niet op grote schaal soortgelijke analogiewerking is optreden in klasse 6 en in de klasse van de oorspronkelijk reduplicerende verba. De basisvokaal is daar immers tevens de vokaal van het participium. Bovendien zijn vrij wat basisvokalen van klasse 6 en van de reduplicerende werkwoorden gespecificeerd als [-hoog], waardoor deze klassen gemakkelijker buiten de analogische verandering blijven. Er zijn echter enkele verba in de genoemde kategorie waarin toch van een ablautreeks als in klasse 2 sprake is, vgl. (103)a.

Dat deze situatie niet als het gevolg van de verbreiding van een distributieregel is op te vatten, volgt uit de aanwezigheid van een reeks als in (103)b:

(103)a [slɔ̃:ə̃n] 'slaan' [slʌ:x] 'sloeg' [slʌ:gŋ] 'sloegen', 'geslagen'
b [frɔ:gŋ] 'vragen' [frʌ:x] 'vroeg' [frʌ:gŋ] ' vroegen' [frɔ:xt] 'gevraagd'

Ook in (103)a kan niet slechts 'analogie' op basis van een proportie binnen de lexikale representaties: /i:/ : /ʌ:/ = /ɔ:/ : X worden verondersteld, en wel omdat /ʌ:/ (met betrekking tot de vierde term) al in het paradigma aanwezig was. De analogiewerking moet dus wel aansluiten op de fonologische, paradigma-interne verhoudingen tussen de vokalen - deze komen echter beter in de generatieve SGF-regels tot uitdrukking, dan in distributieregels.[82]

f) Komen dus de bovengenoemde analogieverhoudingen overeen met het procesmatige karakter van generatieve regels en weerspiegelen zoals in geval van (94) de analogische veranderingen wijzigingen in en naar het voorbeeld van generatieve regels, dit laatste hoeft niet direkt het geval te zijn met betrekking tot de onderlinge relatie tussen verschillende vokalen in de andere vormen dan die van het pres., de infinitief en de imperatief. Natuurlijk zijn van de infinitief-vokaal afgeleide, 'tussenliggende' vokalen denkbaar, waarop opnieuw MP-regels werken ter verkrijging van de oppervlaktevormen in pret. en part.pret. (vgl. p. 40). Voor de adstruktie van generatieve analogiemechanismen kan echter worden volstaan met de behandeling van enkele 'oppervlakkige analogie-regels', die niet-algemeen-fonologisch van aard zijn.

In Van Marle en Koefoed 1980-1981 wordt de werking van het Humboldtiaans principe en/of (ib.:120) het 'iconiciteitsprincipe' onder meer van toepassing verklaard op zogeheten *dwarsverbanden* in de morfologische struktuur van woorden (zie ook Van Marle 1985). Opposities tussen morfologische kategorieën van woorden (als tussen adjektieven op *-ig, -erig, -achtig*) berusten, en hier manifesteert zich het 'dwarsverband', op een andere samenhang dan in geval van afleiding, terwijl er bepaalde nieuwvormingen voorkomen die alleen begrepen kunnen worden 'in termen van een geactueerd dwarsverband tussen twee morfologische categorieën' (Van Marle en Koefoed 1980-1981:136; vgl. bijv. ***herzuilen*** met ***verzuilen***, ontstaan naar een bestaand dwarsverband als tussen *herbouwen* en *verbouwen*). Met betrekking tot de werking van genoemd principe nu stellen de auteurs: 'twee categorieën vertonen eenzelfde semantische waarde (hetgeen dus een dwarsverband impliceert) en deze overeenkomst leidt ertoe dat beide categorieën ook in vormelijk opzicht identiek worden, hetgeen in concreto inhoudt dat de ene categorie (in de regel de produktieve) de andere verdringt.' (p. 137). De overeenkomst tussen de regels die /ɑ/ en /ʌ:/ genereren in klasse 4 bestaat uit de specifikatie door middel van het kenmerk [-pres], het feit dat beide vokalen zijn afgeleid van één basisklinker, en, natuurlijk, de semantische overeenkomst. In een 'Schultinkiaans netwerk' van betrekkingen tussen woorden en de één graad meer gelede afleidingen daarvan (vgl. (104), uit Van Marle en Koefoed 1980-1981:129 e.v.) wordt de

direkte relatie die er (op grond van semantische, morfosyntaktische en fonologische overeenkomst) bijv. is tussen [nɑ̃m] 'nam' en [nɑ̃:m̩:] 'genomen' niet expliciet uitgedrukt, hoewel het iconiciteitsprincipe dat verband juist veronderstelt.

Noch de generatieve SGF-regel, noch de NGF-distributieregel legt verantwoording af van de bedoelde dwarsverbanden, anders dan in termen van overeenkomst tussen de regels die het preteritum vormen, en wel met betrekking tot de daarin gespecificeerde morfosyntaktische kenmerken (zoals [-pres]).

(104)

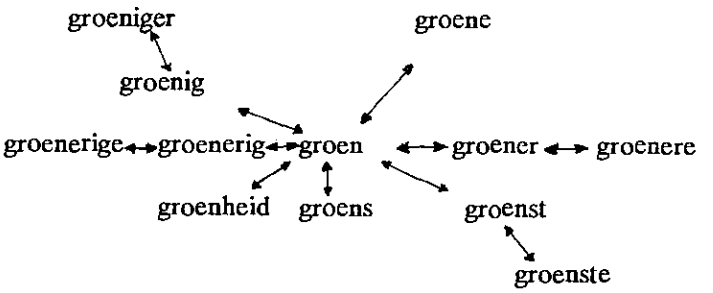

Toch heeft de SGF in dit verband een voordeel. Het valt nl. op dat de kernen van netwerken als dat in (104), het langst bewaard blijven in talen, wat samenhangt met het feit dat zij de meeste betrekkingen én afleidingsrelaties met andere (afgeleide) woorden onderhouden, en daarmee doorgaans een andere, i.e. hogere 'morfologische valentie' bezitten dan de afgeleide vormen (vgl. voor dit laatste opnieuw Van Marle en Koefoed 1980-1981:136-138). Deze karakteristiek strookt ook met de natuurlijke morfologische tendenzen genoemd op p. 156.

Hooper, zoals eerder al is opgemerkt, karakteriseert de elsewhere-alternant als basisvorm, en laat deze de overige vormen verdringen; in de disjunkte lexikale representatie is de verhouding tussen de alternanten er een van gelijkwaardigheid. In de SGF echter worden van de basisvormen de overige afgeleid - de basisvorm is daarmee op natuurlijke wijze het middelpunt van een netwerk van afleidingen. De status van basisalternant wordt dus in overeenstemming met netwerken als in (104) korrekt weergegeven door de SGF.

De waarschijnlijkheid nu dat regels steeds teruggrijpen op een en dezelfde basisvorm, verklaart waarom een basisvorm lang bewaard blijft: hoe meer regels gebruik maken van één vorm als input, hoe steviger deze vorm in het taalsysteem verankerd zal zijn (zie overigens hieronder). Een dergelijke uitspraak echter is met betrekking tot NGF-distributieregels onmogelijk.

Omdat de betrekkingen die door de dwarsverbanden worden weergegeven neutraal zijn aangaande de richting waarin zij 'werken', kunnen er in principe steeds twee, in tegenovergestelde richting opererende regels van worden afgeleid. De betrekking /i:/-/ʌ:/, of /ʌ:/-/ʌ:/ nu kan (mede) verantwoordelijk worden gesteld voor de verandering in klasse 4, die, zoals gezegd, ook als het

gevolg van de aanwezigheid van een proportie kan worden opgevat. Zo'n vernieuwing op basis van een 'betrekking' heeft echter meer het karakter van een generatieve regel, d.i. van een verandering, dan van distributie: *ontstoppen* ontstaat op basis van *verstoppen* (Sassen 1971a:67), *statenvertalers* ontstaat op basis van *Statenvertaling* (Van Marle en Koefoed 1980-1981:131).

Als er op zichzelf al niet van een zich qua domein uitbreidende generatieve (mor)fonologische regel sprake is, kan ook de overgang van zwak naar sterk werkwoord (vgl. *zwijgen-zweeg*, n.a.v. *nijgen-neeg*) met behulp van dwarsverbanden worden verklaard. Dat wil zeggen, de *betrekking nijgen-neeg* wordt omgezet in c.q. wordt verantwoord door een (mede) fonologische *regel*, die *zwijgen-zweeg* veroorzaakt. Aan uitbreiding van een distributieregel moet hier niet worden gedacht. Daarvoor zou de lexikale ingang van *zwijgen* eerst het disjunktieve /zw{ij,ee}g/ moeten zijn. Zo'n evt. lexikale ingang kan echter alleen worden bewerkstelligd door middel van een generatieve regel.

Een en ander houdt in, dat in ieder geval ten tijde van de verandering de alternantie *ij-ee* in belangrijke mate fonologisch is geïnterpreteerd. De veronderstelling dat ablaut nog steeds generatief-morfologisch is georganiseerd eerder dan in MP-distributieregels is dan ook bepaald niet aprioristischer dan aan te nemen dat er van zuivere MP-distributieregels sprake is. De eerste opvatting is zelfs aannemelijker, omdat we er, gezien de huidige evaluatieprocedures, niet over kunnen beslissen of het fonologische karakter van de regel die *ij-ee* alternantie bewerkstelligt, bewaard blijft, dan wel of deze status, en zo ja wanneer, wordt omgezet in een puur morfologische, gelet ook op een citaat uit Kiparsky 1975, overgenomen uit Gussmann 1980:10: 'It is still commonly claimed that such productivity as exists in phonology can be accounted for by assuming that speakers analogize to memorized examples, a view which goes back to Hermann Paul and beyond (...) Generative phonologists argue that at the point at which analogies begin to make the right generalizations, they are indistinguishable from rules.'

Opnieuw zou de vraag kunnen worden opgeworpen of er plaats is voor via-regels, dit maal naar aanleiding van het koncept 'dwarsverband'. Deze relatie immers kan niet door middel van de traditionele derivationele morfologie of door een generatieve lexikale morfologie (vgl. sektie 0.2.2.) worden verkregen. Weliswaar is de via-regel bidirektioneel, maar deze regel is principieel niet-generatief van aard is. 'Latent' aanwezige dwarsverbanden die *geactueerd* worden, wat tot nieuwvorming leidt (vgl. Van Marle en Koefoed 1980-1981: 131), kunnen dan ook juist niet door via-regels worden verantwoord.

De vraag kan worden gesteld of in geval van (94)c regelverlies de oorzaak is van extensie van de participium-vokaal, of dat deze extensie (door vereenvouding, t.w. het verlies van de kenmerkspecifikatie [+part.]) de oorzaak is van regelverlies. Zoals uit het voorgaande volgt, is het laatste het meest waarschijnlijk. Extensie echter wordt door de NGF-MP-regels niet voorspeld, integendeel: a) verandering tot of van disjunkte lexikale representaties lijkt, althans op grond van statische MP-distributieregels alleen, onwaarschijnlijk; b) extensie vindt in een MP-distributieregel geen formele uitdrukking; de elsewhere-alternant

immers blijft 'elsewhere'. De SGF-benadering karakteriseert veranderingen als in (94)c aangeduid als regelvereenvoudiging, hetgeen rechtstreeks korrespondeert met de oorzaak van de verandering. De NGF echter noteert slechts een indirekt resultaat: de uiteindelijke vereenvoudigde lexikale ingang {ɪ:, ʌ:} met de nieuwe distributieregel als in (95)c.

Tot slot van deze sektie geef ik aan waarom een NGF-achtig voorstel in Wetzels 1981, nl. om bepaalde door deze auteur gekonstrueerde lexikaal disjunkte ingangen aan te nemen, waarmee sommige gevallen van analogie verklaard zouden zijn, moet worden afgewezen. Om per definitie aan het eenvoudsbeginsel te kunnen voldoen voegt Wetzels in lexikale representaties à la Hudson en Hooper het gebruik van akkolades binnen akkolades toe. Zo kan met behulp van de representaties in (105) de verandering van *werpen-wierp-worp(en)-geworpen* in *werp-wierp(en)-geworpen* worden verklaard als een vereenvoudiging, evenals het binnendringen van de pret.plur.-vokaal in de sg. in geval van verba als *binden* (103)b).

$$(105)a\ /\text{ʍ}\ \begin{matrix}\varepsilon\\ \left\{\begin{matrix}\{i\}\\ o\end{matrix}\right\}\\ o\end{matrix}\ \text{rp}/ \qquad b\ /b\ \begin{matrix}\iota\\ \left\{\begin{matrix}\{\alpha\}\\ o\end{matrix}\right\}\\ o\end{matrix}\ \text{nd}/$$

Dergelijke lexikale representaties zijn echter, hoezeer ook een konkrete benadering werd beoogd, juist nog abstrakter dan hier in SGF-kader nodig zou zijn. De taalgebruiker zal toch zeker niet gemakkelijker of even gemakkelijk 'vat kunnen krijgen' op subrelaties als {ι,o} in lexikale items en op het verschil in status tussen beide /o/'s in (105)a zowel als in (105)b, dan dat hij per werkwoord 'positieve regelkenmerken' leert. (In een SGF-beschrijving immers kan worden volstaan met diakritische tekens die per werkwoord in het lexikon worden opgenomen, met te leren kenmerken dus waarop de diverse ablautregels aangrijpen.) Uit het gezichtspunt van het kriterium van leerbaarheid, zoals dat in het door Wetzels aanvaarde NGF-kader geldig is, zijn lexikale representaties plus indices (fungerend nl. als regelkenmerk) annex distributieregels ongetwijfeld 'moeilijker' dan een mechanisme met items lexikaal gemarkeerd voor een kleine groep van morfonologische SGF-mineurregels.

De verhoudingen tussen de vokalen uitgedrukt door akkolades blijken eigenlijk, zoals we al zagen, pas ná een taalverandering te bepalen. Bovendien zijn de binnenste akkolades in (105)b overbodig, want ook de verandering {ι, α, o} in {ι,o} is een vereenvoudiging. De verandering van (105)a kan als het resultaat van de vereenvoudiging van een generatieve regel worden gezien: de 'pret.sg.-regel' verliest de kenmerkspecifikatie [+sg], de part.-regel [+plur.].

Vertaald naar Stellingwerfs materiaal betekenen de voorstellen van Wetzels lexikale representaties als in (106), (vgl. (103)):

(106) $n\ \begin{matrix} ɪ: \\ \left\{\begin{matrix} \{ɑ\} \\ ɑ: \\ ʌ: \end{matrix}\right\} \end{matrix}\ m\begin{matrix} \{ə\} \\ ø \end{matrix}$ $\quad n\ \begin{matrix} ɪ: \\ \left\{\begin{matrix} ɑ \\ \{ɑ \\ ʌ:\} \end{matrix}\right\} \end{matrix}\ m\begin{matrix} \{ə\} \\ ø \end{matrix}$ $\quad n\ \begin{matrix} ɪ: \\ \left\{\begin{matrix} \{ɑ:\} \\ ʌ: \\ ʌ: \end{matrix}\right\} \end{matrix}\ m\begin{matrix} \{ə\} \\ ø \end{matrix}$

Het is, zoals al werd opgemerkt, nauwelijks aan te nemen dat sprekers dergelijke representaties, die zelfs voor de helft uit dezelfde segmenten bestaan, (her)kennen. Heeft o.m. Kiparsky (vgl. p. 60) gewezen op het so-wie-so redundante van distributieregels: lexikale informatie wordt én in de lexikale representatie én in de regel uitgedrukt[83], in de benadering van Wetzels wordt er zelfs driedubbele informatie gegeven, want hetzelfde segment wordt in de lexikale representatie tweemaal genoemd.

2

Alternanties in de mechanismen van verkleinwoord- en meervoudsvorming

2.0. Vooraf

De toetsing van het NGF-model aan de nominale verkleinwoordvorming in het Stellingwerfs vindt in het volgende plaats tegen de achtergrond van de analyse van een aantal verschillende typen die zich voordoen. Deze betreffen het Stellingwerfs van de gemeenten Oost- en West-Stellingwerf (sektie 2.1.1.) en de in sektie 0.1.1. als tamelijk afwijkend daarvan geschetste dialekten van Kuinre en Blokzijl (sektie 2.1.2.). In de dialekten van deze twee plaatsen komt nl. in het diminutiefsuffix de segmentkombinatie [jən] voor, naast, d.w.z. al naar gelang de fonologische kontekst, de segmentkombinatie [in], die in het verkleiningssuffix van het overige Stellingwerfs *steeds* optreedt. Een ander opvallend geografisch verschil is hierin gelegen dat zich in het Stellingwerfs van de gemeenten Oost- en West-Stellingwerf een onderscheid voordoet tussen dialekten met [tĭn] na een syllabe waarvan de kern gevormd wordt door /m̩/, /n̩/ of /ŋ̩/, en dialekten met [pĭn] i.p.v. [tĭn] wanneer /m̩/ in de bedoelde positie optreedt. Gemakshalve wordt de eerstgenoemde groep van dialekten hier verder aangeduid als 'oostelijk Stellingwerfs', wat overigens niet wil zeggen dat het desbetreffende verschijnsel halt zou houden voor de grens tussen genoemde gemeenten. Men vergelijke wat dat betreft het voorkomen van [bɛsm̩tĭn] naast [bɛsm̩pĭn] 'bezempje', als aangegeven op kaart 10, p. 170.[84] Een aantal andere voor het vervolg relevante lokale verschillen binnen het Stellingwerfs van Oost- en West-Stellingwerf zijn eveneens met behulp van voorbeeldmateriaal in dezelfde figuur in kaart gebracht.

Allereerst wordt nu, als aangekondigd, een beschrijving gegeven van de verkleinwoordvorming in de bovengenoemde, op dit punt te onderscheiden dialekten[85], voorzien van enig kommentaar. Een en ander vindt plaats binnen het (generatieve) item-and-process-model. Het blijkt dat binnen het synchrone proces van verkleinwoordvorming de fonologische kontekst een zeer belangrijke rol speelt. In alle van de beschreven dialekten is immers de vorm van het diminutiefsuffix afhankelijk van fonologische bijzonderheden van het morfeem waaraan het is gehecht. Omdat er terzake geen sprake is van algemeen-fonologische regels (P-regels, vgl. sektie 0.3.2.), dikteert de NGF dat hier morfonologische regels optreden (MP-regels, vgl. opnieuw sektie 0.3.2.), regels waarin de fonologische kontekst geen rol van enige betekenis speelt.

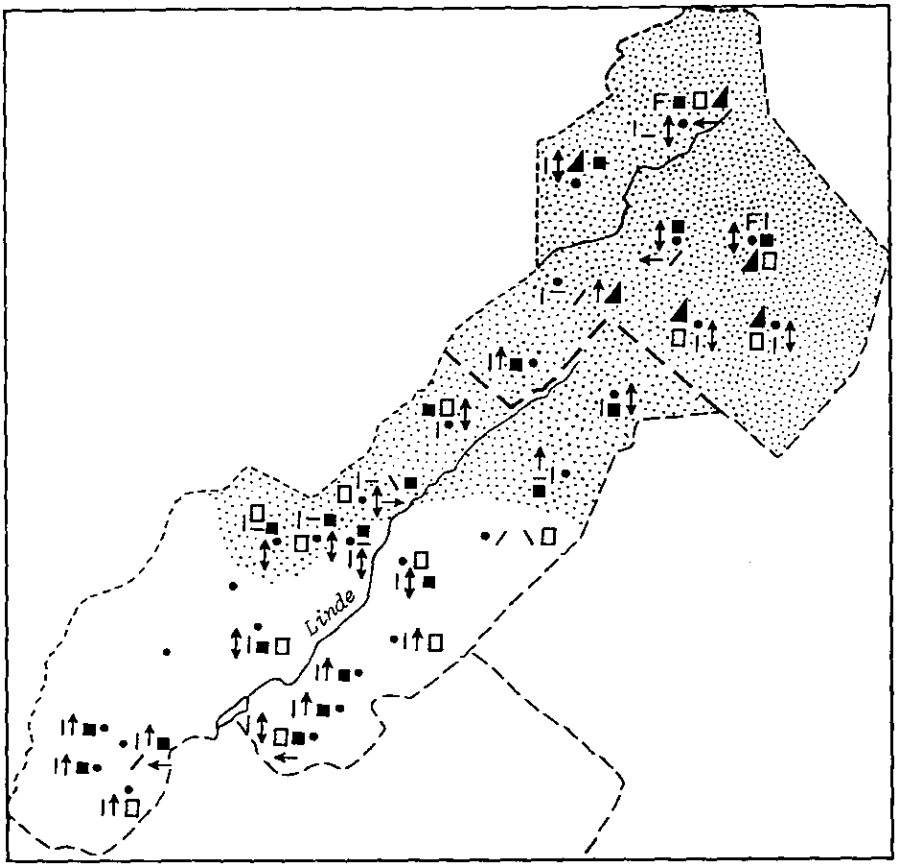

Kaart 10. Een aantal diminutiefvarianten in Oost- en West-Stellingwerf.

--- Oostelijk van de gebroken lijn komt [hɛlmtɪn] 'helmpje' voor, elders *alleen* [hɛlmpɪn]

In dit gebied komt [bɛsmtɪn] 'bezempje' voor, elders *alleen* [bɛsmpɪn].

F [bɛsmtɪn], [bɛsmpɪn]: verplicht met [t]

□ [ʍãŋəxɪn] 'wangetje'

◢ [ʍãŋkɪn]

■ [ʍã(:)xɪn]

/ [dĩxɪn] 'dingetje'

\ [dĩ:xɪn]

| [dĩŋkɪn] 'dingetje'

— [dĩŋəxɪn]

↑ [rĩŋkɪn] 'ringetje'

↕ [rĩŋkɪn] én [rĩŋəxɪn]

→ [rɪ:xɪn]

← [rĩxɪn]

De lokale en regionale diversiteit op het punt van diminuering bestaat steeds uit fonologische verschillen binnen hetzelfde morfologische systeem. Daar waar deze verklaard kunnen worden uit diachrone processen kan, in elk geval met betrekking tot de periode(n) waarin deze veranderingen plaatsvonden, een belangrijke rol worden toegekend aan de fonologische eigenschappen van de met de veranderingen korresponderende regels. De wijzigingen in klank zijn immers gekonditioneerd door de fonologische kontekst. Behalve door de synchrone afhankelijkheid van de fonologische vorm van het grondwoord wordt dus ook op grond van de fonologische aard van de veranderingen in de diminutiva het door de NGF geclaimde absolute verschil tussen P- en MP-regels weerlegd.

De belangrijke rol van fonologisch materiaal in de kontekst van het *mor*fologisch proces van diminuering blijkt uit de deskripties in de sekties 2.1.1. en 2.1.2. al overduidelijk. Daarom werd nagelaten ook het Stellingwerfs van Noordwest-Overijssel in de analyse van de verkleinwoordvorming te betrekken. Overigens was dit ook niet goed mogelijk wegens de geringe omvang van het beschikbare materiaal terzake. In verband echter met de voor de diachronie weggelegde rol en teneinde de huidige situatie in het Stellingwerfs in de taalhistorie te kunnen plaatsen, werd op grond van oudere literatuur wèl onderzoek verricht naar de geschiedenis van het diminutiefsuffix in Oost-Nederland. Een beknopt taalhistorisch exposé vindt men als neerslag daarvan in sektie 2.2. Als belangrijkste element daarin moge gelden de scala van fonologische veranderingen binnen het mechanisme van diminuering. Dát wat eerder, nl. in de sekties 2.1.1. en 2.1.2., slechts in beperkte mate aannemelijk kon worden gemaakt, nl. dat de fonologische veranderingen die plaatsvonden het fonologische karakter van de bij diminuering betrokken regels bevestigen, althans voor de desbetreffende periode(n), wordt hier met veel voorbeeldmateriaal gestaafd.

Anders dan wat met de NGF werd beoogd is er dus sprake van een overduidelijk fonologisch karakter van vele bij het mechanisme van diminuering betrokken MP-regels. Mag dat met zekerheid gelden voor de perioden waarin de bedoelde fonologische veranderingen zich voltrokken, voorzichtiger toch moet men zijn wat de synchrone situatie betreft. Er is echter geen grond voor de overtuiging die de NGF aanhangt, nl. dat de fonologische aard van de regels in kwestie wordt geëlimineerd zodra de veranderingen zich hebben voltrokken (vgl. sektie 0.3.3.). Veeleer is het aan de NGF om *aan te tonen* dat het fonologische karakter van het diachrone fonologische proces niet (blijvend) wordt gereflekteerd in een synchroon fonologisch proces. Bij verkleinwoordvorming betrokken regels hoeven, met andere woorden, hun fonologische status niet per definitie verloren te hebben als zij nog slechts als synchrone regel opgevat kunnen worden. Ter toelichting en onderbouwing van de hypothese dat de veranderingen in de diminutiva fonologisch van aard zijn en dat de synchrone reflex ervan gemakkelijk evenzeer van fonologische aard kan zijn, wordt in sektie 2.3. nader ingegaan op de aard van diachrone en synchrone processen die op het diminutiefsuffix betrekking hebben.

Om fundamentele tekortkomingen van de NGF-MP-regels in deskriptieve en verklarende zin in het licht te stellen, wordt in sektie 2.4. gepoogd ze in een beschrijving van diminuering in het Stellingwerfs toe te passen. Enig materiaal uit een aantal andere dialekten, uit literatuur verzameld, wordt, in dezelfde sektie, vervolgens ingebracht om eveneens een aantal tekortkomingen van de NGF-MP-regels te presenteren, op grond waarvan men de NGF dient af te wijzen. Deze uitbreiding betreft uiteraard steeds gevallen van diminuering.

Niet alleen echter de analyse van de mechanismen die een rol spelen bij verkleinwoordvorming, maar ook die van de regels die betrekking hebben op het proces van *meervoudsvorming* toont zekere tekortkomingen in de NGF en wijst met name op een *grotere rol voor het fonologische materiaal* dan de NGF-artefakten doen veronderstellen. Hierover handelt sektie 2.5. De *regeltypologische gevolgtrekkingen* die uit dit tweede hoofdstuk kunnen worden gemaakt, worden tenslotte samengevat in sektie 2.6.

2.1.1. Verkleinwoordvorming in Stellingwerfs en oostelijk Stellingwerfs in (standaard-)generatieve regels

In het hier gehanteerde model worden de alternanten van het diminutiefsuffix in het Stellingwerfs voortgebracht door de regels (113), (114), (116) t/m (118), (120) en (121) hieronder, nadat woordvormingsregel (107) is toegepast.[86]

$$(107)\quad [X]_N \rightarrow [[X]_N + \text{xin}]_{N\,[+\text{dim}]}$$

De regels (107), (113) en (114) worden met de bespreking van het materiaal in (108)-(111) gemotiveerd. Daarna wordt, aan de hand van desbetreffend materiaal, aangegeven welke de overige (mor)fonologische regels zijn die in het proces van diminuering een rol spelen.

Het is voor de beschrijving van de verkleinwoordvorming in het Nederlands en de Nederlandse dialekten gebruikelijk, die vorm van het suffix als onderliggend aan te nemen die voorafgegaan wordt door een vokaal, omdat invloed van de fonologische omgeving op de (eerste) konsonant van het suffix in dat geval niet aannemelijk is (vgl. bijv. Van den Berg 1972a en 1972b:68, Cohen 1958:42 en Hoppenbrouwers 1977-1978:469). In het Stellingwerfs nu treedt na vokaal [xin] op: vgl. [sɩ:] - [sɩ:xĩn] 'zee-zeetje', en [stro:] - [stro:xĩn] 'stro-strootje'. Analoog aan het plausibiliteitsargument gehanteerd voor diminuering in het Nederlands in Haverkamp-Lubbers en Kooij 1971:4, nl. dat deletie van /t/ in onderliggend /tjə/ aannemelijker is dan insertie van deze konsonant na vokaal, kan met betrekking tot het Stellingwerfs worden vastgesteld dat aanpassing van /x/ aan de desbetreffende konsonant - vgl. ook het materiaal dat volgt -

waarschijnlijker is dan een verandering van bijv. /t/ in [x] in geval van een veronderstelde onderliggende vorm /tin/.

Ook het eenvoudskriterium tenslotte biedt enig houvast. Hoppenbrouwers 1977-1978:469 en Haverkamp-Lubbers en Kooij 1971:4 hanteren het ook, echter zonder te expliciteren waarom het door hen aangenomen onderliggende suffix ook inderdaad de eenvoudigste beregeling met zich meebrengt. De oppervlaktevormen van het suffix waarop de afweging zich in het geval van het Stellingwerfs dient toe te spitsen, zijn [xĩn], [pĩn], [kĩn], [ĩn] en [tĩn]. Deze vormen worden bepaald *niet* op de meest ekonomische wijze voortgebracht door /x, p, k, t/ voor /in/ te inserteren, of enkele van deze segmenten te inserteren en vervolgens te doen assimileren. Er zijn dan nl. - afgezien van meer gedetailleerde aanpassingen die in alle gevallen gelden - twee insertieregels nodig en twee assimilatieregels à la (113) en (114), of vier insertieregels, of één /x/-insertieregel en de regels (113) en (114). In geval van onderliggend /tin/ zijn twee assimilatieregels noodzakelijk en een regel die - intervokalisch - /t/ in /x/ verandert. Ook bij het aannemen van onderliggend /pin/ of /kin/ ontmoet men het probleem dat er naast een tweetal assimilatieregels à la (113) en (114) een extra regel vereist is die intervokalisch [x] doet ontstaan. Evenmin als in geval van onderliggend /tin/ lijkt de fonologische kontekst daar een sturende rol bij te kunnen spelen. Bij aanname van /xin/ als onderliggend suffix daarentegen kan worden volstaan met twee assimilatieregels, zoals hierna zal blijken.

Een verandering van /x/ in [p], [t] en [k] na bepaalde konsonanten lijkt op zichzelf als geval van assimilatie weliswaar ook niet zo plausibel (zie overigens sektie 2.3., p. 206), echter de alternatieve beregeling waarin een koronale explosief intervokalisch tot [x] wordt, ligt nog veel minder voor de hand.

De eerste konsonant van het onderliggende verkleiningssuffix in het Stellingwerfs (/xin/) assimileert geheel aan de slotmedeklinker van het grondwoord uit de klasse van stemloze obstruenten: /p,t,k,f,s,x/, getuige (108):

(108) [stɪp] - [stɪpĩn] 'stip-stipje'
[kɑ̃:mp] - [kɑ̃:mpĩn] 'kamp (=stuk land)-kampje'
[pɔt] - [pɔtĩn] 'pot-potje'
[bɑk] - [bɑkĩn] 'bak-bakje'
[bɑ̃:ŋk] - [bɑ̃:ŋkĩn] 'bank-bankje'
[tʌr̥k] - [tʌr̥kĩn] 'turk-turkje'
[ʍif] - [ʍifĩn] 'vrouw-vrouwtje'
[bos] - [bosĩn] 'bos-bosje'
[dɑx] - [dɑxĩn] 'dag-dagje'

Als de slotmedeklinker een sonorant is, treedt assimilatie op m.b.t. de plaatskenmerken, vgl. (109)a,b. Bij nasalen vindt klaarblijkelijk tevens assimilatie plaats op het punt van het kenmerk *kontinuant*, maar niet wat het kenmerk *sonorant* betreft. Dissimilatie daarentegen is te konstateren na de likwieden: deze zijn immers [+kontinuant], terwijl /x/ hier, evenals na /n/, tot [t] wordt. Deze situatie is vanuit taalhistorisch perspektief begrijpelijk (vgl. sektie 2.2.).

De genoemde synchrone processen treden alleen op als voor de desbetreffende konsonant een lange vokaal aanwezig is (vgl. (109)a) of, vgl. (109)b, wanneer de kern van de slotsyllabe slechts gevuld wordt door een sonorante konsonant. In laatstgenoemde situatie echter lijkt er alleen sprake te zijn van assimilatie van plaats indien de nasaal niet als [-achter] is gespecificeerd, vgl. (109)c.

(109)a [bõːm] - [bõːmpɪ̃n] 'boom-boompje'
[krõːə̃n] - [krõːə̃ntɪ̃n] 'kroon-kroontje'
[stuːl] - [stuːltɪ̃n] 'stoel-stoeltje'
[hɔːəɹ̩] - [hɔːəɹ̩tɪ̃n] 'haar-haartje'

b [hɛlm̩] - [hɛlm̩pɪ̃n] 'helm-helmpje'
[bɛsm̩] - [bɛsm̩pɪ̃n] 'bezem-bezempje'
[ɑːrm̩] - [ɑːrm̩pɪ̃n] 'arm-armpje'
[stɪːəɹ̩n̩] - [stɪːəɹ̩n̩tɪ̃n] 'ster-sterretje'
[skɪpɹ̩] - [skɪpɹ̩tɪ̃n] 'schipper-schippertje'
[slʌːtl̩] - [slʌːtl̩tɪ̃n] 'sleutel-sleuteltje'

c [dɪːkŋ̩] - [dɪːkŋ̩tɪ̃n] 'deken-dekentje'
[lɛːkŋ̩] - [lɛːkŋ̩tɪ̃n] 'laken-lakentje'

De slotkonsonant van de grondwoorden in (109)c heeft blijkbaar hetzelfde effekt als die in geval van de laatste drie paren in (109)b. Het ligt in eerste instantie dus voor de hand aan een onderliggende slot-/n/ te denken. In verband hiermee is het interessant ook de korrelaten [ʍɔːpm̩] - [ʍɔːpm̩tɪ̃n] 'wapen-wapentje' te berde te brengen. De vorm [ʍɔːpm̩tɪ̃n] nl. komt algemeen voor, dus ook in die dialekten waarin [hɛlm̩pɪ̃n] 'helmpje' en [bɛsm̩pin] 'bezempje' gebruikelijk zijn. Zo ook komt naast [ɪːbm̩pis] 'eventjes' [ɪːbm̩tis] voor in idiolekten met [hɛlm̩pɪ̃n] en [bɛsm̩pɪ̃n]. De onderliggende /n/ in vormen als de gereleveerde (dus, fonetisch, met [m̩ti]) staat voor een geval van absolute neutralisatie. Dit segment immers komt niet aan de oppervlakte. En passant is dus de meest stringente eis uit de NGF: de TGC (vgl. sektie 0.3.1.) wederom gefalsifieerd. Zijn nu ook vormen als die in (109)c aan te merken als indikatoren voor een geval van absolute neutralisatie? Het antwoord moet ontkennend zijn, en wel omdat er geen vormen werden geattesteerd op [ŋkɪ̃n] (echter wel op [ə̃ŋkɪ̃n], zie (111)); /ŋ/ roept dus *in alle gevallen automatisch* [t] op.

De suffixvariant [xin] komt, behalve na lange vokaal, ook na schwa aan de oppervlakte, nl. als aan de sonorante en tevens laatste medeklinker direkt een *korte* (volle) vokaal voorafgaat, als geïllustreerd in (110); de desbetreffende insertieregel wordt, in samenhang met schwadeletie, gegeven op p. 177.

(110) [dɑ̃m] - [dɑ̃məxɪ̃n] 'dam-dammetje'
[bõn] - [bõnəxɪ̃n] 'bon-bonnetje'
[nʌl] - [nʌləxɪ̃n] 'nul-nulletje'
[snɔɹ̩] - [snɔrəxɪ̃n] 'snor-snorretje'

Het materiaal in (111) getuigt van het optreden van [kĨn] na de velaire nasaal wanneer deze volgt op een vokaal in de syllabekern:

(111) [rĩŋ] - [rĩŋkĨn] 'ring-ringetje'
[dĩŋ] - [dĩŋkĨn] 'ding-dingetje'
[krĩŋ] - [krĩŋkĨn] 'boosaardig vrouwspers. (+dim.)'
[kɑ̃:nĩŋ], [kɑ̃:nə̃ŋ] - [kɑ̃:nĩŋkĨn], [kɑ̃:nə̃ŋkĨn] 'koning-koninkje'

In het Stellingwerfs buiten dat van Nijeberkoop komen soms diminutiva voor als in de derde kolom van (112). In het dialekt van jongeren uit Nijeberkoop en in het Stellingwerfs van sommige andere plaatsen (vgl. kaart 10, p. 170) komen vormen voor als in de tweede kolom (vgl. ook noot 85).

(112) [rĩŋ] - [rĩŋəxĨn] - [rĩxĨn] 'ring-ringetje'
[dĩŋ] - [dĩŋəxĨn] - [dĩxĨn] 'ding-dingetje'
[krĩŋ] - [krĩŋəxĨn] - [krĩxĨn] 'boosaardig vrouwspers. (+dim.)'

De vormen met [k] in (111) zijn voorspelbaar als men in het grondwoord een onderliggende segmentopvolging /ŋk/ postuleert. Zij sluiten daarmee bij het in (108) gepresenteerde materiaal aan. Het onderliggende segment /k/ in de lexikale representaties van 'ring' enz. wordt gedeleerd (klustersimplifikatie) indien van diminuering geen sprake is. Het achterwege blijven van schwa-insertie waarvan het materiaal in de derde kolom van (112) getuigt, volgt uit de formulering van de desbetreffende regel, d.i. (120), vgl. p. 177: /ŋ/ assimileert nu aan de /x/ van het suffix, terwijl het nasaalelement bewaard blijft in de kwaliteit van de klinker (vgl. ook Bloemhoff 1986).[87] De vormen in de tweede kolom van (112) zijn voorspelbaar als men /ŋ/ opvat als een velair, sonorant monosegment en als men aanneemt dat de desbetreffende schwa-insertieregel ((120), p. 177) de specifikatie [+ant] heeft verloren als gevolg van 'regelvereenvoudiging' of '-uitbreiding', vgl. immers ook (110).

De assimilaties die zich laten aflezen uit (108), (109) en (111) nu komen tot stand als gevolg van de werking van de regels (113) of (114) (zie ook noot 86).

(113)

$$C \rightarrow \begin{bmatrix} \alpha kor \\ \beta ant \\ <->ykont \end{bmatrix} / \left\{ \begin{matrix} \overbrace{[+segm]}^{K} \\ \begin{bmatrix} -kons \\ +B \end{bmatrix} \end{matrix} \right\} \begin{bmatrix} C \\ \alpha kor \\ \beta ant \\ ykont \\ \\ \left\{ \begin{matrix} [-son] \\ \begin{bmatrix} +son \\ <-nas> \end{bmatrix} \end{matrix} \right\} \end{bmatrix} + __\ldots]_N \; [+dim]$$

(De specifikatie [-kons, +B] in (113) heeft betrekking op de positieve uitzonderingen te bespreken n.a.v. (118), p. 176; $\overset{K}{\wedge}$ = vertakkende syllabekern, de rechterzuster is hier nader gespecificeerd; $\overset{K}{|}$ in (114) = met niet vertakkende

kern. Vgl. voor het gebruik van deze artefakten sektie 3.1.)

(114) $$C \rightarrow \begin{bmatrix} +ant \\ -kont \\ <-lab> \end{bmatrix} / \begin{bmatrix} K \\ | \\ +son \\ <-lab> \end{bmatrix}^{+} __ \ldots]_{N\,[+dim]}$$

De oppervlaktevormen in de rechterkolom van (115) daarentegen worden pas door (113) gegenereerd nadat regel (116) de slotkonsonant van het grondwoord heeft gedeleerd. De omgekeerde ordening levert overigens hetzelfde resultaat op, zodat we in feite van 'niet-ordening' kunnen spreken.

(115) [skɔft] - [skɔfĨn] 'poos-poosje'
[fust] - [fusĨn] 'vuist-vuistje'
[knɛxt] - [knɛxĨn] 'knecht-knechtje'

(116) $$C \rightarrow \emptyset / \begin{bmatrix} C \\ -son \\ +kont \end{bmatrix} __ + \ldots]_{N\,[+dim]}$$

De regels (113) en (114) moeten in geval van veel items die op schwa eindigen, worden voorafgegaan door een schwa-kapregel (vgl. voor Mark Aronoff's bekende, algemene vorm van dit regeltype Booij 1981a:112). Deze regel, die in dezelfde fonologische kontekst ook de themavokaal in verba verwijdert (vgl. p. 88) en hier wordt herhaald in (118), blijkt inderdaad ook in geval van verkleinwoordvorming de slot-schwa te kappen, dus indien deze niet wordt voorafgegaan door /b/ of /d/. Vgl. (117):

(117)a [tɑkə] - [tɑkĨn] 'tak-takje'
[lã:mpə] - [lã:mpĨn] 'lamp-lampje'
[kɑtə] - [kɑtĨn] 'kat-katje'
[jɑsə] - [jɑsĨn] 'jas-jasje'
[sto:ʍə] - [sto:fĨn] 'stoof-stoofje'
[o:gə] - [o:xĨn] 'oog-oogje'

b [fodə] - [fodəxĨn] 'vod-vodje'
[pudə] - [pudəxĨn] 'kleine zak-klein zakje'
[tobə] - [tobəxĨn] 'tobbe-tobbetje'
[krɪbə] - [krɪbəxĨn] 'kribbe-kribbetje'

(118) $$\begin{bmatrix} -hoog \\ +mid \\ +achter \\ -rond \end{bmatrix} \rightarrow \emptyset / \begin{Bmatrix} [-ant] \\ [+kont] \\ [-stem] \end{Bmatrix} __)_{s_Z} \ldots] \begin{Bmatrix} \begin{bmatrix} +verb \\ -inf \end{bmatrix} \\ [+dim] \end{Bmatrix}$$

Regel (118) wordt ook geacht slot-schwa's te verwijderen die volgen op die likwieden en (anterieure) nasalen die worden voorafgegaan door een korte vokaal, dus van het type [kɑrə] 'kar', [kɑ̃mə] 'kam', [bɛlə] 'bel' en [kɑ̃nə] 'kan'. De relikten [pɔltĩn] (uit Fochteloo: De Vent 1990) naast [pɔlə] 'kleine boerderij', [bɔwmɑ̃ntĩn] (Fochteloo) naast de algemene vorm [bɔwmɑ̃nəxĩn] 'kwikstaartje' en (algemeen) [pɑ̃:ntĩn] 'schoteltje' uit [pɑ̃nə] 'pan' bewijzen eveneens de werking van (118). Het samenklappen van de regel schwa-deletie bij diminuering met de themavokaaldeletieregel heeft het voordeel dat van deze regel een ekonomisch, zeer algemeen gebruik kan worden gemaakt, en het voorkomt een extra (ingewikkelder) regel die schwa slechts kapt anders dan na /b,d/ en sonorante konsonant die volgt op een korte vokaal. Bovendien wordt door gebruikmaking van (118) bij diminuering voorkomen dat de regel die schwa moet invoegen (vgl. (120)), nl. als gevolg van het bestaan van woorden waarvan de grondvorm over een slot-schwa beschikt, opaak is (zie voor dit laatste begrip o.m. Van Marle 1975-1976b:577-579). Regel (118) is bovendien gemotiveerd door het algemeen voorkomen in het Stellingwerfs van de vorm [dɑ̃ntĩn], diminutief van [dɑ̃nə] 'dun'. Deze vorm is daarom opvallend, omdat de slot-schwa in het grondwoord aanwezig is, maar niet optreedt in [dɑ̃ntĩn]. Dat is te verklaren door de rol van regel (118). Men hoeft [dɑ̃ntĩn] niet als een ontlening op te vatten, aangezien we in het Algemeen Nederlands regelmatig 'dunnetje' aantreffen. Een onregelmatig 'duntje' is niet algemeen bekend, al noteert Schultink 1962:213, hoewel uit mondeling taalgebruik, deze vorm wel.

De diminutiva in (110) zijn mede gevormd door de werking van schwa-insertieregel (120). Deze zorgt eveneens voor de noodzakelijke schwa-insertie in die gevallen waarin (118) schwa kapt na korte vokaal gevolgd door sonorant, zie hierboven. Getuige [dɑ̃ntĩn] én het materiaal uit de dorpen Nijeberkoop, Nijeholtpa en Makkinga gepresenteerd in (119), is (120) niet algemeen. De a-gevallen in (119) zijn als 'troetelnamen' te beschouwen (het gebruik ervan blijft doorgaans beperkt tot baby-talk) en geval b betreft mogelijk een gelexikaliseerde, oudere diminutiefvorm van [bõm] 'grote groep, flinke hoeveelheid' (zie in dit verband ook de noten 85, 88 en 92).

(119)a [mẽmpĩn] dim. van [mẽm] 'moeder' (Stellingwerfs van Nijeberkoop)
[hĩmpis] dim. van [hĩm] 'hem' (idem; de *s* kan hier niet adverbiaal worden opgevat; vgl. voor soortgelijk materiaal uit het Afrikaans Van Marle 1978a:154-155)
[klɔ:əshɑ̃mpĩmpitṛdɑ̃mpĩn] 'Klaas Ha(r?)mpje Pieter Dam(p?)pje' (uit een kinderrijmpje, Stellingwerfs van Makkinga)

b [ə̃mbõmpĩŋkɔ:əṛtṇ] 'een bom (dim.) kaarten' (Stellingwerfs van Nijeholtpa)

(120) $\emptyset \rightarrow \begin{bmatrix} \text{V} \\ \text{-hoog} \\ \text{+mid} \\ \text{+achter} \\ \text{-rond} \end{bmatrix} \quad / \quad \overset{\text{K}}{\overset{\text{C}}{\begin{bmatrix} \text{+son} \\ \text{+ant} \end{bmatrix}}} \; \text{+]} \; [\text{+subst}] \; __ \; \ldots]_{\text{N}} \; [\text{dim}]$

Regel (120) inserteert dus schwa in geval van verkleinwoorden die niet van een adjektief zijn afgeleid, echter niet in alle gevallen, zoals uit het materiaal in (119) blijkt. De desbetreffende items zijn uiteraard negatief gespecificeerd voor deze regel.[88] De specifikatie [+ant] in (120) is nodig om schwa-insertie te vermijden in het geval dat /ŋ/ als slotklank optreedt, d.w.z. in de desbetreffende, hierboven aangeduide dialekten; vgl. voor het materiaal (112). De idiolekten met vormen als [ʍãŋəxĭn] (vgl. kaart 10, p. 170), [slãŋəxĭn] 'slangetje' waarbij grondvormen op schwa: [slãŋə] en [ʍãŋə] en die met [dĭŋəxĭn] 'dingetje' en [rĭŋəxĭn] 'ringetje' (vgl. opnieuw kaart 10) zullen zulke diminutiefvormen te danken hebben aan regelvereenvoudiging: de kenmerkspecifikatie [+ant] in (120) is verloren gegaan. Elders is regel (120) nog in de niet-vereenvoudigde versie aanwezig: i.p.v. (of naast) bijv. *[ʍãŋəxĭn] 'wangetje' komt daar dus een vorm zonder schwa voor (vgl. kaart 10, p. 170). Het is ook mogelijk dat (120) de specifikatie [+ant] niet heeft gehad; vormen als *[dĭŋəxĭn] zouden onmogelijk zijn door de onderliggende /k/ in /dĭŋk/ 'ding', en *[slɑŋəxĭn] e.d. door een onderliggende sekwentie /ŋg/. Vormen als in (122)a tweede kolom en in (122)b blijven nu echter vooreerst onverklaard (zie echter hieronder).

In het oudere Stellingwerfs van Nijeberkoop treedt, nadat regel (118) op items met /ŋ/ heeft gewerkt, geen regel op die /x/ op enigerlei wijze doet veranderen, vgl. (122)a. Wel past /ŋ/ zich nu aan zijn omgeving aan, wat niet verwonderlijk is, omdat dit segment onder meer gespecificeerd is als [-ant]. In [jõŋgə] 'jongen', [ʍãŋgə] 'wang' en dergelijke hoort men (*soms*) na /ŋ/ een lichte [g]-naslag. Wellicht is deze /g/ - waarop final devoicing zou kunnen aangrijpen - voor de vorm [ʍãŋkĭn] 'wangetje' (vgl. kaart 10) verantwoordelijk. Ter verantwoording van de vormen in de rechterkolom van (122)a is dus regel (121) nodig, die in sommige andere oostelijke streektalen, waaronder het Kuinders, ontbreekt dan wel op minder items aangrijpt dan in het Stellingwerfs; men vergelijke voor het Kuinders sektie 2.2., p. 185.

(121)
$$\begin{bmatrix} C \\ -kor \\ -ant \\ +nas \end{bmatrix} \rightarrow \begin{bmatrix} -son \\ +kont \end{bmatrix} / __ \quad \$ \begin{bmatrix} C \\ +kont \\ -stem \\ -kor \\ -ant \end{bmatrix} \ldots]_{dim}$$

Na assimilatie manifesteert het nasale element zich nog uitsluitend in de kwaliteit van de vokaal, het niet-nasale element echter valt samen met /x/. Na herstrukturering van /dĭŋk/ tot /dĭŋ/ 'ding', van /rĭŋk/ tot /rĭŋ/ 'ring' etc. ontstaan dus gemakkelijk diminutiva als [dĭxĭn] en [rĭxĭn], vgl. (122b).

(122)a [ʍãŋə] - [ʍãxĭn] 'wang-wangetje'
[tõŋə] - [tõxĭn] 'tong-tongetje'
[jõŋə] - [jõxĭn] 'jongen-jongetje'

b [dĭxĭn] - [dĭ:xĭn] 'dingetje'

[ʍɑ̃xĩn] - [ʍɑ̃:xĩn] 'wangetje'
[jõxĩn] - [jõ:xĩn] 'jongetje'

In andere Stellingwerfse dialekten, bijv. dat van Blesdijke (vgl. opnieuw kaart 10, p. 170) komen naast elkaar voor vormen als [dĩxĩn] 'dingetje' en [ʍɑ̃ŋəxĩn] 'wangetje'. Dit vormt een deskriptief probleem: men zou immers ook [dĩŋəxĩn] verwachten. Het aannemen van verschil in volgorde van werking der regels (assimilatie van /ŋ/ en schwa-insertie) per item is een mogelijke oplossing (vgl. bijv. Zonneveld 1978a), maar dit is niet zonder problemen: vgl. Van der Hulst 1979b en Bloemhoff en Hoppenbrouwers 1981-1982. Voorlopig kies ik daarom voor een (algemene) ordening van *k*-deletie na schwa-insertieregel (120). In sommige Stellingwerfse idiolekten treedt, behalve (121), 'Ersatzdehnung' op, zodat naast elkaar voorkomen vormen als in (122)b. Daarbij moet worden opgemerkt dat zelden in alle gevallen waarin dit in principe blijkbaar mogelijk is, ook werkelijk rekking optreedt. Soms blijkt deze alleen voor te komen in geval van het *derde* voorbeeld van (122)b (vgl. ook kaart 10, p. 170).

Vormen als [sɪ:xĩn] 'zeetje' en [flo:xĩn] 'vlootje', evenals [dĩxĩn] 'dingetje' en [slɑ̃xĩn] 'slangetje' e.d. vertonen geen assimilatie van /x/ aan voorafgaande segmenten. Tot deze groep kunnen ook gerekend worden diminutiva van het type [bʌjxĩn] 'buitje' en [kɔwxĩn] 'kooitje', afleidingen van [bʌjə] 'bui' en [kɔwə] 'kooi'. Deze vormen worden eveneens verantwoord door regel (118), én door een regel die het niet-konsonantische karakter van /ʍ/ en /j/ in slotpositie teweeg brengt. Evenals in het geval waarin een vokaal vóór het diminutiefsuffix optreedt, blijft /xin/ behouden.

Afgezien van de laatstgenoemde zijn alle tot dusverre gepresenteerde regels fonologisch zowel als morfosyntaktisch van aard. De fonologische verschijnselen zijn immers beperkt tot de diminutiva; er werden geen algemene P-regels gevonden die een tegenvoorbeeld zouden kunnen vormen. Het is dus niet zo dat /x/ na /m/, /k/ etc. als in geval van diminuering *steeds* assimileert, getuige bijv. [xɔ:kxəʍõ:ə̃n] 'ga ik gewoon' vs. [dɑkĩn] 'dakje', [tlõ:mxõŋ] 'het lam ging' vs. [bõ:mpĩn] 'boompje'. Drie regels die tot hier toe niet of maar terloops werden genoemd, zijn wél algemeen. Dat betreft de ook uit het Nederlands bekende regel die twee opeenvolgende konsonanten degemineert, final devoicing (de regel die obstruenten syllabefinaal stemloos maakt, dus ook na werking van schwa-kapregel (118)), en de regel die het konsonantische karakter van /j,w/ na werking van (118) opheft.

Dragen nu de bovengenoemde, niet-algemeen-fonologische regels die /x/ wijzigen of schwa deleren dan wel inserteren ook bij aan de vorm-betekenissystematiek? Het antwoord daarop moet vooralsnog ietwat spekulatief zijn, echter wel in negatieve zin: alleen [in] is het gemeenschappelijke cluster, en mag dus geacht worden in relatie tot elk nomen waarvan een diminutief is afgeleid, steeds dezelfde informatie te verschaffen. Bovendien zou men de bij diminuering betrokken fonologische regels gemakkelijk verloren moeten zien gaan, omdat de betekenis ook al zonder hen wordt uitgedrukt. Dat is echter niet

het geval. Ook Ersatzdehnung, d.i. de (soms optionele) regel die een gedeleerde nasaal 'vervangt', nl. door de voorafgaande vokaal te doen rekken (vgl. (122)b) en ook regel (121) lijken geen (NGF-) MP-regel te reflekteren in die zin dat ze bij de vorm-betekenissystematiek betrokken zijn (vgl. sektie 0.3.2.). Ze wekken juist de indruk fonetisch-fonologisch van aard te zijn, waarbij de rekkingsregel weer niet algemeen is in de groep items waarbinnen hij kan optreden, wat in de NGF opnieuw leidt tot het klakkeloos typeren als MP-regel die funktioneert in de vorm-betekenissystematiek.

Nu de fonologische aard van de regels die de verschijningsvorm van het diminutief bepalen is geschetst en daarmee de door de NGF geëiste niet-fonologische karakterisering van de bij diminuering betrokken MP-regels is afgewezen, wordt hier verder aandacht geschonken aan de diachronie. Tot nu toe werden in deze sektie als mogelijke fonologische veranderingen genoemd: het verlies van de kenmerkspecifikatie [+ant] in regel (120), Ersatzdehnung (vgl. nogmaals (122)b) en *k*-deletie in die dialekten waarin niet langer vormen als [dĩŋkIn] 'dingetje' e.d. optreden, maar diminutiva als [dĩŋəxIn] of [dĩxIn]. De laatste regel behoort natuurlijk niet tot het mechanisme van diminuering zelf, al gaat het wél om een niet-algemene P-regel, getuige [bɑ̃:ŋk] 'bank', [sĩŋk] 'zink' e.d., waarin /k/ bewaard blijft.

Ook de eerstgenoemde twee veranderingen zijn steeds gemotiveerd door de fonologische kontekst. Synchrone regels die op zeker moment 'spontaan' veranderden (bijv. (120)) of op zeker moment gingen optreden (Ersatzdehnung) *moeten* fonologisch van aard geweest zijn, al waren ze niet algemeen in die zin dat ze bv. over woordgrenzen heen werkten (vgl. sektie 0.3.2. en 1.2.).

Ter nadere illustratie van het fonologisch karakter van MP-regels gedurende perioden van verandering mogen een aantal geografische bijzonderheden dienen inzake de eerder gegeven karakteristiek van het oostelijk Stellingwerfs, en wel in diachroon perspektief. Het oostelijke Stellingwerfs onderscheidt zich, zoals al eerder werd opgemerkt, van 'overig' Stellingwerfs en van het Kuinders en Blokzijls, doordat de vishaken in (114) ontbreken alsook de specifikatie *-lab* in de kontekst. In plaats van (of naast) de eerste twee vormen uit (109)b: [hɛlm̩pIn] 'helmpje' en [bɛsm̩pIn] 'bezempje' treffen we [hɛlm̩tIn] en [bɛsm̩tIn] aan (kaart 10, p. 170). In het oostelijk Stellingwerfs bewerkstelligt de syllabedragende /m̩/ kennelijk geen [p] in de desbetreffende diminutiva, anders dan in geval van de niet-syllabedragende /m/ in bijv. [bõ:mpIn] 'boompje'. De struktuur van de syllabe die aan het diminutiefsuffix voorafgaat speelt blijkbaar een belangrijke rol bij de totstandkoming van de oppervlaktevorm.

Wat nu is de relatieve chronologie van de vormen op [tin] versus die op [pin] na syllabedragende /m̩/? In het oostelijke gebied overheersen de [m̩tIn]-vormen bij de oudere generaties, die op [m̩pIn] lijken echter in opmars te zijn.[89] Dat een dergelijke verandering inderdaad werkzaam is, suggereert het Stellingwerfs van Boijl (vgl. kaart 10, p. 170), waar naast de meisjesnamen [ʍɪlm̩tIn] en [hɑ:rm̩tIn] de 'regelmatige' diminutieven van [ʍɪlm̩] en [hɑ:rm̩] staan, nl. [ʍɪlm̩pIn] en [hɑ:rm̩pIn].[90] Naar alle waarschijnlijkheid ziet men hier

in het geografisch naast elkaar voorkomen van vormen met de opeenvolgingen [ṃtĭn] en [ṃpĭn] een geografisch kontinuüm. Helaas echter worden daarin slechts de diminutiefvormen van (123)b aangetroffen. De gestage uitbreiding van /pin/-vormen zou immers nog waarschijnlijker zijn, wanneer zich ook dialekten met /tin/ na lange vokaal plus /m/ hadden voorgedaan, anders dan de vormen onder (123)a.

(123)a [ho:lt] - [ho:ltĭn] 'hout-houtje'
[rɛ̃:m] - [rɛ̃:mpĭn] 'raam-raampje'
[bõ:m] - [bõ:mpĭn] 'boom-boompje'
b [bo:əjṃ] - [bo:əjṃpĭn] - [bo:əjṃtĭn] 'bodem-bodempje'
[bɛsṃ] - [bɛsṃpĭn] - [bɛsṃtĭn] 'bezem-bezempje'
[hɛlṃ] - [hɛlṃpĭn] - [hɛlṃtĭn] 'helm-helmpje'
[ɑ:rṃ] - [ɑ:rṃpĭn] - [ɑ:rṃtĭn] 'arm-armpje'

Dialektgeografisch onderzoek over de grenzen van het onderzoeksgebied heen leerde dat laatstgenoemde situatie inderdaad in Oost-Nederland aanwezig is, en wel in Vriezenveen. Entjes 1970:260 nl. schetst het Vriezenveens als uitzonderlijk t.o.v. de omgeving met bijv. 'öömtiin' versus '-piin' in de aangrenzende dialekten. Anders dan in naburige dialekten heeft zich hier na /m/ voorafgegaan door lange vokaal of diftong, geen 'piin' ontwikkeld: vgl. (124) (originele notatie). De auteur geeft overigens geen materiaal uit de omgeving van Vriezenveen waarvan het grondwoord uitgaat op syllabedragende /m/.

(124) oom-öömtiin 'oom-oompje'
hel(ə)m-hel(ə)mtiin 'helm-helmpje'
hòlt-höltiin 'hout-houtje'
buuk-büükiin 'boek-boekje'

Een klein, niet erg fijnmazig onderzoek naar het voorkomen van [tin]-vormen na /m/ leverde toch een suggestief beeld op van de historische ontwikkeling, vgl. kaart 11, p. 182.[91] Het voorkomen van [t] na [ṃ] is oostelijk. Westelijk, zowel in Overijssel als in de Stellingwerven, treedt hier /p/ op. In de dialekten zonder /p/ na syllabedragende /ṃ/ treedt, afgezien van het Vriezenveens, wel [p] op na /m/ voorafgegaan door een lange vokaal. Het (Zuidwest-)Drents van Ruinen (vgl. Sassen 1953; zie kaart 11) staat op het (niet-oostelijk-) Stellingwerfse standpunt. (Het verloop van de isoglosse in Overijssel oostelijk van Dalfsen heb ik op gegevens van slechts enkele informanten kunnen baseren.)

Wanneer we de Vriezenveense situatie in (124) vergelijken met die in het Stellingwerfs als gedemonstreerd in (123)a en in (123)b tweede kolom en met die in het oostelijk Stellingwerfs: (123)a en (123)b derde kolom, valt niet aan de indruk te ontkomen dat hier een historische ontwikkeling wordt gereflekteerd, en wel in het aangegeven geografisch kontinuüm. De oudste fase zal de 'Vriezenveense' zijn (vgl. ook kaart 11): na /m/ treedt *steeds* 'tiin' op. Na dat stadium gaat een regel werken die 'piin' doet ontstaan na slot-/m/ van een syl-

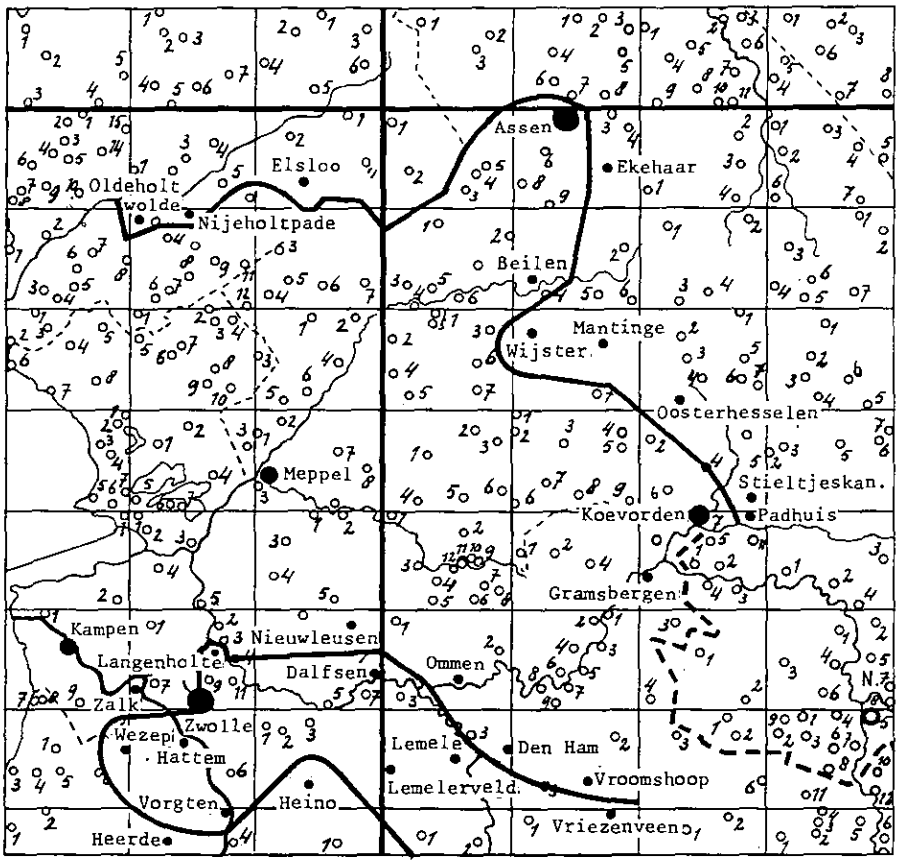

Kaart 11. Een isoglosse in Oost-Nederland die een opvallende fonologische ontwikkeling in het diminutief reflekteert. Noord- en zuidoostelijk van de vette lijn komt naast of in plaats van [pɪn] na [m̩] de alternant [tɪn] voor, óf een variant met glottisslag in plaats van [t] (of zelfs dáárzonder; dit valt uit het veelal *schriftelijke* materiaal niet steeds af te leiden). De isoglosse loopt in feite oostelijk van de stad Zwolle.

labe met lange vokaal, zoals dat in het huidige Drents en Stellingwerfs overal het geval is (als in bijv. [bõ:mpĩn] 'boompje'), waarnaast, zoals nu nog in oostelijk Stellingwerfs, vormen als [bɛsm̩tĩn] blijven bestaan.[92] In het laatste stadium treedt deze assimilatie ook verplicht op na syllabedragende /m/.

Met behulp van het geografische kontinuüm werd de ontwikkeling van /tin/ tot [pin] na lange vokalen én /m/ en vervolgens ook na /m̩/ aannemelijk gemaakt. Deze nadere adstruktie van een historische ontwikkeling maakt duidelijk dat in de periode van verandering de fonologische kontekst *zeker* een belangrijke rol speelt en dus in de tijd erna zeer waarschijnlijk, en sluit daarmee deze subsektie af. In de volgende worden de voornaamste in het kader van de NGF als MP-regels aan te merken segmentveranderingen bij diminuering in het Kuinders en Blokzijls gegeven. De fonologische eigenschappen daarvan blijken, als in de vorige sektie, evident te zijn.

2.1.2. Verkleinwoordvorming in de dialekten van Kuinre en Blokzijl

De diminuering in het Kuinders wijkt nogal af van die elders in het Stellingwerfs (vgl. sektie 2.1.1.). Dat biedt de mogelijkheid om met behulp van een beschrijving ook van dit dialekt terzake na te gaan of inderdaad de betrokken regels (mede) fonologisch van aard zijn, en of ze wellicht aanwijsbaar bijdragen in de vorm-betekenissystematiek. Dit laatste vooronderstelt de NGF, daar de relevante regels in deze sektie beperkt zijn tot de morfologische kategorie van de diminutiva.

Om wille van mogelijke extra argumentatie tegen de NGF is ook het Kuinders aan de hand van een uitgebreid korpus nader geanalyseerd, uiteraard met de nadruk op die verschijnselen die in vergelijking met het overige Stellingwerfs afwijkend zijn. De morfo(no)logische regels (107), (116), (118) en (120), alsmede de P-regels gereleveerd op p. 179, hoeven daarom niet opnieuw de revue te passeren. Regel (121) zal misschien optioneel in het Kuinders van toepassing zijn c.q. niet voor alle idiolekten gelden (zie hieronder), terwijl uit het vervolg van de analyse impliciet blijkt dat ook voor het Kuinders /xin/ als onderliggende vorm van het diminutiefsuffix kan worden aangenomen; dit dialekt kent nl. in vergelijking met het overige Stellingwerfs (zie sektie 2.1.1.) slechts enkele extra (sub)regels, zodat dezelfde argumentatie geldt.

Ook een nadere analyse van het dialekt van Blokzijl - met [(ə)(t)jə̃n]-vormen in bijna alle konteksten, anders dan in het Kuinders - leverde nog eens

twee bijzondere, alleen bij diminuering betrokken procesmatig-fonologische regels op, en daarmee een tweetal argumenten tegen de NGF.

In (125)-(142) zijn Kuinderse diminutiefvormen als voorbeeldmateriaal gedemonstreerd, gegroepeerd naar de fonologische kontekst.[93] Het in vergelijking met het overige Stellingwerfs opvallende /(t)jən/[94] treffen we aan in (126), (127), (135)-(138) en (142).

(125) [stɪp] - [stɪpĭn] 'stip-stipje'
[pypə] - [pypĭn] 'pijp-pijpje'

(126) [splɪ:t] - [splɪ:tjə̃n] 'spleet-spleetje'
[kɑtə] - [kɑtjə̃n] 'kat-katje'
[ĩ:nt] - [ĩ:ntjə̃n] 'eend-eendje'
[ʍo:əɻt] - [ʍo:əɻtjə̃n] 'woord-woordje'

(127) [rɔk] - [rɔkjə̃n] 'rok-rokje'
[tɑkə] - [tɑkjə̃n] 'tak-takje'

(128) [brif] - [brifĭn] 'brief-briefje'
[sto:və] - [sto:fĭn] 'stoof-stoofje'

(129) [lɛs] - [lɛsĭn] 'les-lesje'
[jɑsə] - [jɑsĭn] 'jas-jasje'

(130) [bɛrx] - [bɛrxĭn] 'berg-bergje'
[o:ɣə] - [o:xĭn] 'oog-oogje'

(131) [tyftə] - [tyfĭn] 'kuif, pluk gras e.d., +dim.'
[kʍɑstə] - [kʍɑsĭn] 'kwast-kwastje'
[knɛxt] - [knɛxĭn] 'knecht-knechtje'

(132) [slɪ:] - [slɪ:xĭn] 'slee-sleetje'
[ku] - [kuxĭn] 'koe-koetje'
[trœj] - [trœjxĭn] 'trui-truitje'
[knɪjə] - [knɪjxĭn] 'knie-knietje'
[blɔw] - [blɔwxĭn] 'blauw-blauwtje'
[mɔwə] - [mɔwxĭn] 'mouw-mouwtje'

(133) [rɪbə] - [rɪbəxĭn] 'rib-ribje'
[fodə] - [fodəxĭn] 'vod-vodje'
[snɔrə] - [snɔrəxĭn] 'snor-snorretje'
[bolə] - [boləxĭn] 'stier-stiertje'
[kõmə] - [kõməxĭn] 'kom-kommetje'
[pãnə] - [pãnəxĭn] 'pan-pannetje'

(134) [dɑ̃m] - [dɑ̃məxĨn] 'dam-dammetje'
[mɑ̃n] - [mɑ̃nəxĨn] 'man-mannetje'
[xətɑl] - [xətɑləxĨn] 'getal-getalletje'
[xɑ̃ŋ] - [xɑ̃ŋəxĨn] 'gang-gangetje'

(135) [kʍɔːlə] - [kʍɔːltjə̃n] 'kwaal-kwaaltje'
[stikl̩] - [stikl̩tjə̃n] 'stekel-stekeltje'

(136) [ytr̩] - [ytr̩tjə̃n] 'speen, +dim.'
[klɔːərə] - [klɔːər̩tjə̃n] 'klare, +dim.'

(137) [bĩːn] - [bĩːntjə̃n] 'been-beentje'
[stɪːərn̩] - [stɪːərn̩tjə̃n] 'ster-sterretje'

(138) [jɔkŋ] - [jɔkŋtjə̃n] 'leugen-leugentje'
[klywn̩] - [klywn̩tjə̃n] 'kluwen-kluwentje'

(139) [bõːm] - [bõːmpĨn] 'boom-boompje'
[ɛlm̩] - [ɛlm̩pĨn] 'helm-helmpje'
[bɛsm̩] - [bɛsm̩pĨn] 'bezem-bezempje'

(140) [dĩŋ] - [dĩŋəxĨn] - [dĩŋkjən] - [dĩxĨn] 'ding-dingetje'
[ʍɑ̃ŋə] - [ʍɑ̃ŋəxĨn] - [ʍɑ̃xĨn] 'wang-wangetje'
[krĩŋ] - [krĩŋəxĨn] - [krĩxĨn] 'kring-kringetje'

(141) [fətɛlĩŋ] - [fətɛləxĨn] 'vertelling-vertellinkje'
[spõnĩŋ] - [spõnəxĨn] 'sponning-sponninkje'

(142) [pẽnĩŋ] - [pẽnɪkjə̃n] 'penning-penninkje'

Een vergelijking met het in de vorige sektie besproken systeem levert het volgende beeld op. In [ʍɑ̃ŋəxĨn] e.d. heeft blijkbaar regel (120) gewerkt, hetgeen overeenkomt met de situatie zoals die soms voorkomt in andere dialekten in het onderzoeksgebied (vgl. sektie 2.1.1.). Diminutiva als [dĩxĨn], [ʍɑ̃xĨn] en [krĩxĨn] in (140) werden niet in *deze* fonetische vorm waargenomen noch op deze wijze vastgelegd in Kamman 1969[95], maar gezien het voorkomen van [jõxĨn] 'jongetje' en [lõxĨn] 'longetje' in enkele Kuinderse idiolekten van nu is het heel goed mogelijk dat Kamman ze aldus waarnam. Hij noteert nl. in *alle* genoemde gevallen een velaire nasaal vóór /x/. Zijn transkriptie kan uiteraard ook een oudere situatie met /ŋ/ reflekteren. Vormen als in (141) - in Kamman ib. is dit type ook te vinden - kunnen afgeleid zijn van grondvormen als [fətɛləɣə] 'vertelling', [spõnəɣə] 'sponning'. In het Kuinders komen (vgl. (140) en (142)) ook [dĩŋkjə̃n] en [pẽnɪkjə̃n] voor, vormen die ook in dit dialekt wellicht wijzen op een onderliggende eindkonsonant /k/. Men zou hier overigens ook kunnen denken aan een positief kenmerk met betrekking tot

een regel als (113). Dit maakt voor het vervolg van de argumentatie niets uit. Echter verdient uit metatheoretisch oogpunt de aanname van onderliggende /k/ de voorkeur. De verklarende kracht (vgl. sektie 0.4.) van zo'n deskriptie immers is groter. Het beginsegment van het diminutiefsuffix /x/ wordt na /V:m/ én /m̩/ steeds omgezet in /p/, en assimileert totaal aan een voorafgaande spirant, net als in het westelijke Stellingwerfs. Het opmerkelijke Kuinderse /(t)jən/ korrespondeert met /(t)in/ in overig Stellingwerfs, vgl. (126), (127), (135), (136)-(138), (140) en (142). Alleen na /k/ wordt de oppervlaktevariant [jə̃n] duidelijk niet voorafgegaan door [t].

Het ligt voor de hand de regels (113) en (114) toch ook van toepassing te achten op het Kuinders. Ze verklaren immers ook in dit dialekt het assimileren van /x/ aan frikatieven (vgl. (128)-(130) en - zie de relatie met regel (116), p. 176 - (131)), aan de labiale explosief (vgl. (125)) en aan sonorante konsonanten (vgl. (135)-(139)). Ook de /jən/-vormen kunnen door procesregel (113) worden beschreven, en wel met behulp van aanpassingen zoals die blijken in (143), de voor het Kuinders gewijzigde versie van (113). (In (143) is kortheidshalve geabstraheerd van het type syllabe.)

(143)

$$C \rightarrow \begin{bmatrix} \alpha\text{kor} \\ \text{ßant} \\ \langle\text{-y}\rangle_2\text{kont} \\ \\ \left\langle \begin{matrix} \text{-ant} \\ \text{-kor} \\ \text{-achter} \end{matrix} \right\rangle_1 \end{bmatrix} \begin{bmatrix} C \\ \alpha\text{kor} \\ \text{ßant} \\ \text{ykont} \\ \\ \left\langle \begin{matrix} \text{-kont} \\ \left\{ \begin{matrix} [+\text{achter}] \\ \begin{bmatrix} \text{-son} \\ +\text{kor} \end{bmatrix} \end{matrix} \right\} \end{matrix} \right\rangle_1 \\ \\ \left\{ \begin{matrix} [\text{-son}] \\ \begin{bmatrix} +\text{son} \\ \langle\text{-nas}\rangle_2 \end{bmatrix} \end{matrix} \right\} \end{bmatrix} + __ \ldots \;]_{N\,[+\text{dim}]}$$

De lezing van (143) waarin gebruik gemaakt wordt van de kenmerken tussen de vishaken geïndiceerd door *1* en *2*, bewerkstelligt [tj]. Daarna[96] moet een assimilatieregel werken die [tj] verandert in [j], nl. na /k/, vgl. immers (127).

Het aannemen van een tweetal extra regels naast (113), nl. een die /tj/ inserteert na koronaal en een die /j/ inbrengt na /k/ zou een ingewikkelder beschrijving opleveren. Het onderbrengen van de regel '/x/ wordt [tj] na koronalen' in (143) reflekteert ook eerder een natuurlijk proces, nl. van assimilatie, dan een insertie van /tj/ in de voornoemde omstandigheden. (En weliswaar impliceert palatalisatie van dentalen die van velaire konsonanten volgens Chen's metaregels (1974), echter het *ontbreken* van /jən/ *na* velaire en dentale *frikatieven* wekt twijfel inzake de gedachte dat de /jən/ vormen inderdaad

zouden ontstaan door palatalisatie van de konsonant aan de erop volgende klinker, in dit geval /i/; zie echter hieronder.)

Wat hier voor de toetsing van de NGF van doorslaggevend belang is, is de overduidelijke rol van de fonologische kontekst. Evenals het verschijnen van de allomorfen [əxĩn], [xĩn], [pĩn] en [ĩn] worden ook [jə̃n] en [tjə̃n] gerealiseerd naar gelang van de *fonologische konstellatie van het grondwoord*. De desbetreffende regels zijn, afgezien van degeminatie, vokalisering van /j/ en /w/ (zie p. 179) en final devoicing, *beperkt tot het morfologische proces van diminuering.* Dat geldt ook voor de laatste regel uit het Kuinders die in dit verband dient te worden besproken, nl. (144):

$$(144)\quad V \rightarrow \begin{bmatrix} \text{-hoog} \\ \text{+mid} \\ \text{+achter} \\ \text{-rond} \end{bmatrix} / X \begin{bmatrix} C \\ \text{-ant} \\ \text{-kor} \\ \text{-achter} \end{bmatrix} __ n]_N \; [\text{+dim}]$$

Het is immers zo dat de vormen met [(t)jə̃n] schwa vertonen en geen [i] zoals in de andere vormen van het diminutief wel het geval is. Een fonetische oorzaak ter verklaring van (144) is aannemelijk. Ook elders wisselen /jə/ en /i/ in het verkleinwoord veelvuldig (vgl. bijv. Kloeke 1929), terwijl in het Fries [fjɹtjə̃n], [fiftjə̃n] 'veertien, vijftien' voorkomen naast [tsĩ:ə̃n] (uit ouder /tji:n/). In zwak beklemtoonde syllabe 'wisselt' [tjin] dus blijkbaar gemakkelijk af met [(t)jə̃n], vgl. ook het materiaal op p. 197-198.

Aangezien een stelselmatige, obligate verandering van /i/ → [ə] zich in het Kuinders slechts in de allomorfen van het diminutiefsuffix voordoet waarin /tj/ of /kj/ voorafgaat aan de /i/ (vgl. p. 184-185) en niet in de andere of in bijv. [ji'lo:pm̩] 'jij loopt' en in [ji'sɛlf] 'jijzelf', gaat het hier naar de maatstaven van de NGF niet om een fonologische regel, maar om een morfofonologische distributieregel. Daarin zou de fonologische konstellatie geen rol spelen, en het feit dat [ə] optreedt na [(t)j] en [(k)j] zou - althans in synchroon opzicht - op toeval berusten. Door de fonologische afhankelijkheid echter van de vormen van het diminutiefsuffix als uitgedrukt in gereleveerde regels als o.m. (144) en daarmee ook door het (mede) in fonologisch opzicht regelgebonden karakter van de synchrone alternanties, is de NGF terzake opnieuw weerlegd. Wanneer we in de geest van de NGF de allomorfie in het diminutiefsuffix zouden opvatten als een puur morfologische kwestie, hoefden we ons aan de fonologische kontekst niets gelegen te laten liggen. *Maar er zijn in het onderhavige geval wel degelijk belangrijke fonologische kondities in het spel, eenvoudig omdat zonder gebruik van fonologische kenmerken de juiste output niet kan worden gegenereerd.*

Dit valt al evenzeer te demonstreren m.b.v. van enkele diminueringsregels uit het Blokzijls. In dit dialekt is *steeds* sprake van vormen op [(ə)(t)jə̃n]. Maar na /p/ wordt - vgl. regel (145), p. 188 - /tjən/ in [pin] omgezet, getuige Kloeke 1929:84 en de *RND* (hier Entjes 1982). Mijn informanten gaven echter [jə̃n] na /p/, een idiolektische optie die de *RND* ook geeft. (Nijen Twilhaar en Scholtmeijer 1989 negeren [pin] in hun behandeling van het Blokzijls.)

$$(145)\ \begin{bmatrix} +son \\ -ant \\ -achter \end{bmatrix} \rightarrow [-kons] \quad / \begin{bmatrix} C \\ +lab \\ -kont \\ -stem \end{bmatrix} \quad __ \ldots]_{N\,[+dim]}$$

Na /p/ kent dit dialekt dus de allomorf [in]. Het eerste element van /tj/ is aan /p/ geassimileerd, terwijl de na /i/ aanwezige /ə/ door de algemene schwa-na-vokaal-deletieregel verdwijnt. Regel (145) is nu - wederom - een voorbeeld van een bij een morfologisch proces betrokken regel die weliswaar niet algemeen is maar wel in belangrijke mate fonologisch van aard, anders dan de NGF vereist.

Het lijkt op het eerste gezicht merkwaardig wanneer Kloeke 1929:84 voor het dialekt van Blokzijl [mysjən] 'muisje' en [ysjən] 'huisje' geeft, terwijl in de *RND* (hier: Entjes 1982) [xlɔ:sis] 'glaasjes' voorkomt. Een eigen enquête ter plekke leerde dat, in de jaren tachtig althans, [i] *steeds in het meervoud* aanwezig is i.p.v. [j]. Men vergelijke ook p. 52-53 voor de fonetisch-fonologische omstandigheden die daar debet aan zijn. Het segment /n/ verdwijnt voor de /s/ (plur.), en /i/ voor /n/ verandert in schwa (sg). Hoewel de fonologische omstandigheden anders zijn - maar opnieuw medebepalend - herkennen we in deze verandering van /i/ in schwa een regel soortgelijk aan (144). Hierboven is er al op gewezen dat aan deze regel door de NGF ten onrechte geen enkele fonologische status zou worden toegekend. Dat geldt evenzeer voor het Blokzijlse equivalent in (145). De deletieregel die /n/ weghaalt zodat [is] resulteert (vgl. p. 52-53) is eveneens geen algemeen-fonologische regel volgens de NGF-maatstaven. Deze theorie doet derhalve besluiten tot een MP-regel, waaraan het fonologisch karakter zou ontbreken. *Maar de fonologische kontekst speelt een aanzienlijke rol, zodat de NGF wederom een inadekwate typologie demonstreert*. Bovendien leidt de NGF bij toepassing op het Blokzijls tot de absurde konsekwentie dat er speciale diminutiefsuffixen zijn voor enkel- en meervoud.

Zoals dat het geval was in sektie 2.1.1. berusten (vgl. mijn opmerkingen n.a.v. het materiaal in (140) en hieronder) de diachrone c.q. synchrone veranderingen in de fonologische samenstelling van het diminutiefsuffix niet op het morfologisch bepaalde OMOF- of Humboldtiaans principe dat zegt dat talen tenderen naar één-op-één-relaties tussen vorm en betekenis (vgl. ook p. 98-99), maar ze lopen langs door assimilatie c.q. regelvereenvoudiging/-uitbreiding bepaalde lijnen. Het OMOF-principe regardeert morfologisch of syntaktisch bepaalde regels. Waren de synchrone alternanties in het diminutief door genoemd principe bepaald, dan zou men een distributiepatroon van de suffixvormen verwachten waarin de varianten verschillende betekenissen uitdrukten, of er zou een situatie moeten zijn waarin de fonologische kontekst de vorm van het suffix niet bepaalt, een toestand die waarschijnlijk zou leiden tot één invariante vorm. Geen van beide karakteriseringen is van toepassing, zodat 'Humboldt's universale' (Hooper 1976:30) hier het in de NGF geclaimde niet-fonologische karakter van MP-regels weerlegt.

Een geval van diachrone verandering in de geschiedenis van het Kuinders betreft het zich voordoen van [tj] na koronalen en dat van [j] na /k/. Vooral het

optreden van [j] na [k] doet een oudere situatie met [tjɔ̃n] algemeen na konsonanten vermoeden. Deze is niet denkbeeldig, daar [xĩn] allicht uit ouder /ki:n/ voortkomt; in die gedachtengang palataliseert de /k/ uit dat suffix, na regeluitbreiding/-vereenvoudiging, na alle konsonanten, dus ook na /k/. Dat dergelijke veranderingen inderdaad plaatsvonden wordt aannemelijk gemaakt in sektie 2.2. Daarmee is het in synchroon opzicht wel zeer merkwaardige /jɔ̃n/ voor /k/ verklaarbaar (/k/ immers zou /kin/ moeten doen behouden of totale assimilatie van /x/ moeten bewerkstelligen).

Hoe de feitelijke gang van zaken ook geweest mag zijn, de stellige indruk is gewekt dat de historische ontwikkeling door *fonetisch-fonologische faktoren binnen het proces van diminuering is bepaald.* Niets wijst er nl. op dat de fonologische veranderingen die 'het' diminutiefsuffix en de allomorfieregels ondergingen (en nog ondergaan, vgl. bijv. materiaal als in (140)) met enige betekenisnotie samenhangen. Van duidelijke tendenzen gericht op de beperking van de allomorfen tot één hunner - als voorspeld door het OMOF- of Humboldtiaans principe - is niets te merken. De rol in de vorm-betekenissystematiek die de NGF toewijst aan MP-regels als hier besproken is, als aangetoond, dan ook ver te zoeken. Met de synchrone procesmatige regels hangt geen betekenisnotie samen.

Het veronderstelde fonologische karakter van de alternanties in het diminutiefsuffix versus de mogelijkheid dat er verschillende morfemen zijn dan wel MP-regels - van het distributionele type als voorgesteld in de NGF - maakt een korte uiteenzetting over de historie van het diminutiefsuffix in Oost- (en Midden-) Nederland van belang, temeer daar de indruk die zich tot nu toe sterk vestigde, nl. dat er inderdaad nogal wat (weliswaar 'lexikaal bepaalde') *fonologisch* geaarde MP-regels zijn, daarmee aanzienlijk wordt versterkt. Deze 'historische schets' wordt in de volgende sektie gegeven en fungeert daar ook om de geschiedenis van het diminutiefsuffix in het Stellingwerfs te belichten.

2.2. Uit de geschiedenis van het Oostnederlandse diminutiefsuffix

De hierna volgende taalhistorische schets is toegespitst op de vermoedelijk fonologische aard van de desbetreffende regels en processen en wordt gegeven op basis van een samenvatting van eerdere studies die de geschiedenis van Oost- en Middennederlandse dialekten tot onderwerp hadden. In voorkomende gevallen wordt een eigen zienswijze gepresenteerd; deze wordt als zodanig steeds aangegeven. In de tweede helft van deze sektie wordt de historie van het diminutiefsuffix in het Stellingwerfs beschreven in enkele voorstellen die de vermoedelijke relatieve chronologie betreffen. Ook daarin figureren, echter steeds binnen het domein van diminuering, alleen fonologische eigenschappen.

Hoewel er geen sprake is van min of meer definitieve, afgeronde 'stratigrafieën' in het kader van de zogeheten expansietheorieën, zijn, zo zal blijken, de hypothesevormingen met betrekking tot de diminutiva van dien aard dat alle

aandacht kennelijk uitging naar *fonetisch-fonologische veranderingen en 'uitstralingen' daarvan*. Hoewel de expansiologen gewend waren te denken in termen van krachtige beïnvloeding die radikale wijzigingen teweegbrachten in de vorm van ontlening van vele woorden of in de vorm van een totale overname van (deel)systemen, is het beeld dat naar voren komt uit hun beschrijvingen van veranderingen in het diminutief er juist een van een geleidelijke aantasting, *alsof het de verbreiding van 'klankwetten' betreft*. Dit terwijl het gaat om wijzigingen in een *suffix*, dus in een niet alleen maar fonologische entiteit.

De in de taalgeschiedenis steeds weer opnieuw optredende veranderingen van met name de eerste konsonant van het diminutiefsuffix - vaak als gevolg van assimilatie aan de laatste medeklinker van het grondwoord, vgl. ook sektie 2.1. - houden in dat de taalgebruikers in elk geval ten tijde van deze veranderingen *onderliggende vormen van dat affix hebben 'gekend', en de nieuwe suffixvariant - of de bestaande variant in een nieuwe kontekst - als van een onderliggende vorm afgeleid hebben moeten 'ervaren'*. Over de mogelijkheid dat ze in een volgend stadium deze afleiding niet meer als zodanig konden 'kennen', kortom, dat er van *distributie* van verschillende suffixen sprake was dan wel van (NGF-)MP-regels, kan men hoogstens spekuleren. *Het lijkt echter vooralsnog volstrekt acceptabel ervan uit te gaan dat de bedoelde afleiding nog optrad, zolang het tegendeel niet uit het materiaal blijkt.*

Wanneer door verandering in een bepaalde kontekst een allomorf van het suffix ontstaat die ook al in een andere kontekst optreedt, lijkt er al evenzeer reden om te spreken van onderliggende en afgeleide vormen en daarmee van procesmatig-fonologische regels. Immers, de taalverwerver zal de 'nieuwe' afgeleide vorm ongetwijfeld identificeren als een (van de) reeds bestaande, en dus een relatie tussen de twee 'identieke varianten' en de variant die niet langer in de desbetreffende kontekst optreedt, (kunnen) veronderstellen. Zo zal in bepaalde Oostnederlandse dialekten /tjən/ uit /kən/ na /r,l/ worden gerelateerd aan 'bestaand' /tjən/ (uit /kən/ na /t/), waardoor er (opnieuw) reden is om ook dit /tjən/ aan /kən/ (dat o.m. optreedt na vokaal) te verbinden. Vergelijk in dezen het materiaal in tabel 4, p. 197-198 en vooral het geografisch kontinuüm in Overijssel/Gelderland op kaart 14, p. 195.

Van groot belang voor de toetsing van de NGF dus is het feit dat de historische veranderingen die in eerder onderzoek betreffende diminuering werden beschreven, fonologisch bepaald zijn. Waar in de literatuur van verschillende zienswijzen sprake is, hebben die nimmer betrekking op een in het kader van de NGF te veronderstellen puur morfologische aard van de bij diminuering betrokken regels. Deze status is zelfs in het geheel niet aan de orde. In geen enkel geval ook worden, afgezien van degeminatie, bij diminuering betrokken regels gerelateerd aan algemeen-fonologische regels (dus P-regels in de zin van de NGF); een mogelijke morfologisering daarvan die het fonologisch karakter van de alternanten zou reduceren of opheffen is dan ook nergens onderwerp van diskussie. Ook waar auteur dezes in het volgende zelf bijdraagt aan de beschrijving van de diachronie van het Oostnederlandse diminutiefsuffix, is het fonologische karakter van de desbetreffende veranderingen evident.

De relevante historie van 'het' Oostnederlandse diminutiefsuffix laat zich als volgt in grote lijnen samenvatten (vgl. ook kaart 12, p. 192, overgenomen uit Kloeke 1929). Zowel het 'westelijke' /tjə/, het oostelijke /kən/ als /jən/- en /in/-vormen (vgl. Kloeke 1929 en Pée 1936-1938) gaan terug op ouder /ki:n/, aldus Schönfeld 1970[8]:230. Vormen met een gepalataliseerde beginkonsonant komen in het noorden en oosten van ons land al vroeg in te grote aantallen voor om aan een Hollandse 'expansie' te mogen denken (De Vries 1925, 1927:94-95). Utrechtse teksten uit de 14e en 15e eeuw laten veel vormen op /kən/ zien, zodat de in Kloeke 1929 en in andere publikaties van dezelfde auteur voorgestelde /in/-expansie vanuit het Utrechtse niet erg voor de hand ligt, aldus De Vries 1932, al moet natuurlijk met betrekking tot de spelling der Middelnederlandse teksten bedacht worden dat ze - als gevolg van heersende schrijftradities - niet de gesproken taal van de omgeving hoeven te weerspiegelen. Genoemde Utrechtse expansie voorgesteld in o.m. Kloeke 1929:87 e.v. zou /in/-vormen met name in Drente, Stellingwerf, Groningen (stad) en grote delen van Overijssel hebben gebracht, nadat in Utrecht zelf de palatalisatie van /k/ in -/ki:n/ was doorgedrongen die in de 13e en 14e eeuw in Holland was ontstaan.

Als argumenten tegen deze Hollands-Utrechtse expansie naar het noorden en oosten zou ik zelf, in aansluiting op De Vries 1932, willen aanvoeren dat (volgens De Vooys 1952:61) in de eerste helft van de 16e eeuw de Nederduitse vertaling van Luther's Bijbel op de Veluwe gemakkelijker werd verstaan dan de Brabants-Hollandse, voorts dat nog in de late Middeleeuwen in het IJsselgebied weerstand valt te bespeuren tegen (politieke) invloed van Holland (vgl. Koch 1966:75) en dat de door Kloeke als bewijs van vroege /in/-expansie gebruikte, uit plm. 1550 daterende 'Kamper spreekwoorden' (zie ook Kloeke 1929:88-89) alleen de diminutiefuitgang *-yen* (originele notatie) vertonen - en, zoals mij uit nadere bestudering van genoemde spreekwoorden in Kloeke 1959 is gebleken, zelfs dat niet altijd - na koronale obstruenten en /k/, terwijl de verkleinwoorden in dit werk overigens op /(ə)kən/ uitgaan, dit terwijl de door Kloeke niet genoemde Kamper schepenakten uit de eerste helft van de 14e eeuw op een enkele uitzondering na steeds /kən/-vormen geven.[97]

Het laatstgenoemde argument zou erop kunnen duiden dat het Kampense diminutiefsysteem in de tussen het ontstaan van de schepenakten en de spreekwoordenuitgave gelegen perioden veranderde in de richting die spreekt uit tabel 4 (p. 197-198) en uit kaart 14, p. 195, nl. met betrekking tot het verschijnen van /tjən/-uitgangen na koronalen. Heeroma 1970a:239 oordeelt weliswaar: 'De Overijsselse oorkondentaal uit de veertiende eeuw kan men met de beste wil geen Middelnederduits noemen, het is een wat oostelijk gekleurd Middelnederlands' (zie in dit verband ook Slicher van Bath 1949:183 e.v.), de genoemde Kamper bronnen duiden inzake diminuering toch niet op een vroege beïnvloeding door het westelijke Nederlands. Ziet B. van den Berg 1962 kennelijk vele overeenkomsten tussen de eerder genoemde schepenakten en het Kampers uit het begin van de 20e eeuw[98] als beschreven in Gunnink 1908, Heeroma 1936: 226 merkt op dat de isoglossen op het punt van de diminutiefvorming in Oost-Nederland gedurende de laatste eeuwen vrijwel gelijk zijn gebleven.[99] Beide

Kaart 12. Verkleinwoorden in Oost-Nederland. Overgenomen uit Kloeke 1952.

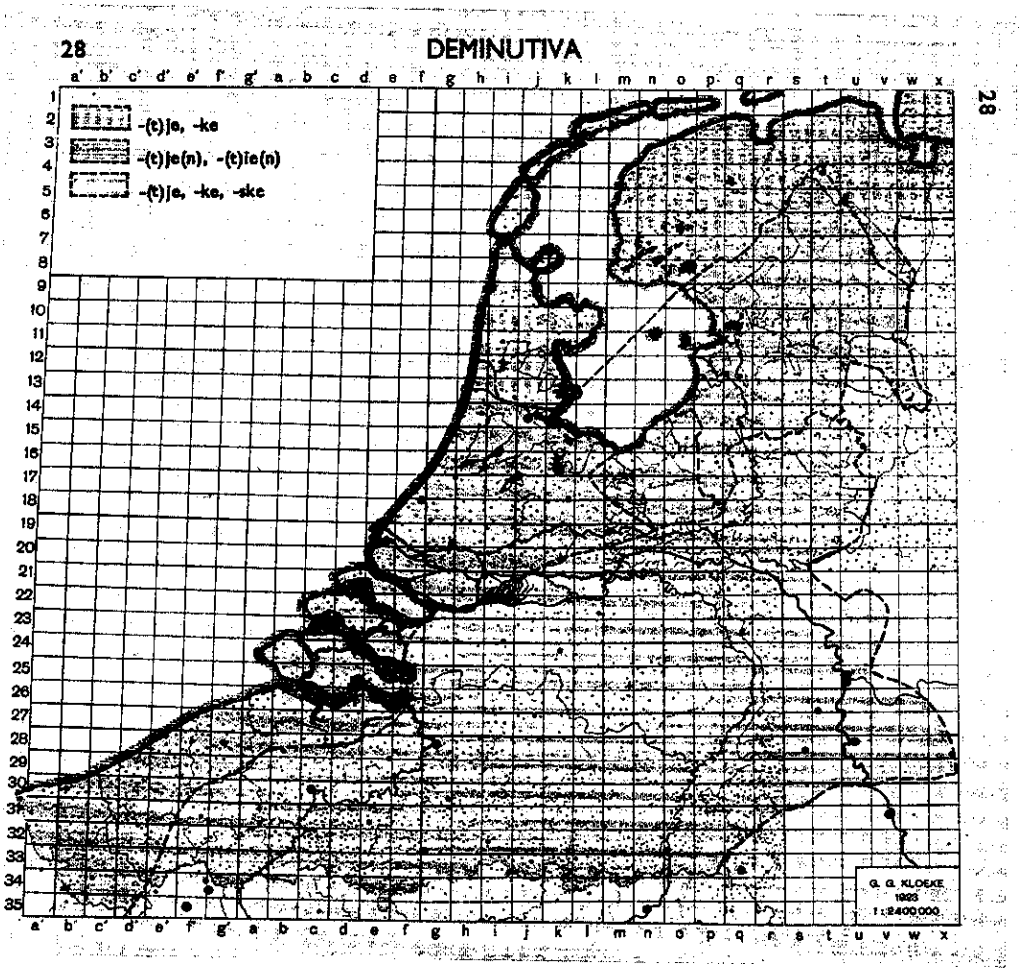

Kaart 13. Diminutiva: de spreiding van -tje, -tjen, -ke en varianten.
Overgenomen uit Heeroma 1935.

waarnemers suggereren daarmee autochtone ontwikkelingen; deze passen heel goed in de hieronder geschetste theorie van zich uitbreidende palatalisatie (die voor koronalen begint) en spirantisering na vokalen, of die van algehele palatalisatie van /k/ en daarop volgende afzonderlijke ontwikkelingen. Na Kloeke brengt ook Heeroma 1949:34-36; 1964:54 e.v. een tweetal expansies in verband met de fonologische vorm van het diminutiefsuffix in het Oostnederlands. Tussen de 8e en de 12e of 13e eeuw zouden nl. frankiseringen plaatsgevonden hebben: een vanuit het zuidoosten (de 'Oud-Keulse'), en een vanuit het zuidwesten. De /tjən/-vormen zouden door Frankische uitstraling in een zeer groot gebied benoorden de grote rivieren zijn doorgedrongen.[100] De huidige /kən/-vormen in Oost-Nederland nu zouden een neerslag zijn van een (volgende) 'golf' van een uit /tjən/ (en varianten) 'hersteld' /kən/. /xin/-vormen daarentegen staan in Heeroma's opvatting te boek als *gedeeltelijk* herstelde vormen. Aldus krijgt het merkwaardige kaartbeeld met /tjə/-vormen langs de kust, /xin/-vormen in een lange strook van Groningen (stad) tot in Zuid-Holland (vgl. kaart 13, p. 193 en zie ook Daan 1965), en -/kən/-vormen in delen van Overijssel en Gelderland zijn taalhistorische interpretatie. ('Uitstraling' vanuit aangrenzende delen van Duitsland wordt nog eens aannemelijk gemaakt in Koch 1966; in Kremer 1980 vindt men een evaluatie van de hypothesevormingen aangaande de op de Keulse volgende 'Westfaalse' expansie.)

Toch vraagt het nogal wat van het voorstellingsvermogen om zowel in /xin/ als in /kən/ een gedeeltelijk resp. volledig 'herstel' van de ook oorspronkelijk velaire konsonant te zien. Het Frankisch zou twee uitstralingen hebben gekend, met daarna (een) hernieuwde uitstraling(en) die /kən/, al dan niet gedeeltelijk, herstelde(n). Wanneer we de Kamper spreekwoorden voornoemd in fonetisch-fonologisch opzicht willen vertrouwen[101], kan de konsekwentie zelfs zijn dat na de uitstraling die /kən/ (al dan niet deels) herstelde en waarvan de Kamper spreekwoordenuitgave zou getuigen, weer een uit het westen komende expansie is gevolgd die het huidige systeem heeft bewerkstelligd. Dat zou dan de bekende Hollandse expansie uit de 16e en 17e eeuw moeten zijn, maar die zou in Kamperse diminutiva op *-tje* moeten resulteren, en die komen juist niet voor. Het alternatief voor deze hypothese is, dat er een vergaande autochtone ontwikkeling heeft plaatsgevonden die het huidige diminueringssysteem tot resultaat heeft gehad. Getuige het materiaal in Gunnink 1908 is dat, op morfologische umlaut na, nagenoeg gelijk aan dat in het westelijke Stellingwerfs (vgl. mijn beschrijving in sektie 2.1.1.). De hypothese van de Hollandse expansie zowel als die van een *snelle* autochtone ontwikkeling na plm. 1500 verdragen zich overigens moeilijk met Heeroma's eerder aangehaalde uitspraak (1936: 226) dat de isoglossen op het punt van diminuering in Oost-Nederland gedurende de laatste eeuwen vrijwel gelijk bleven.

In geval van autochtone ontwikkeling zou de palatalisatie van /k/ dus na koronale obstruenten zijn begonnen en zich vervolgens hebben uitgebreid tot de posities na andere koronalen en obstruenten. De overeenkomst tussen de diminueringsmechanismen in het Kampers en in het Stellingwerfs doet de opvatting huldigen dat ook het Stellingwerfs voortschrijdende palatalisatie heeft

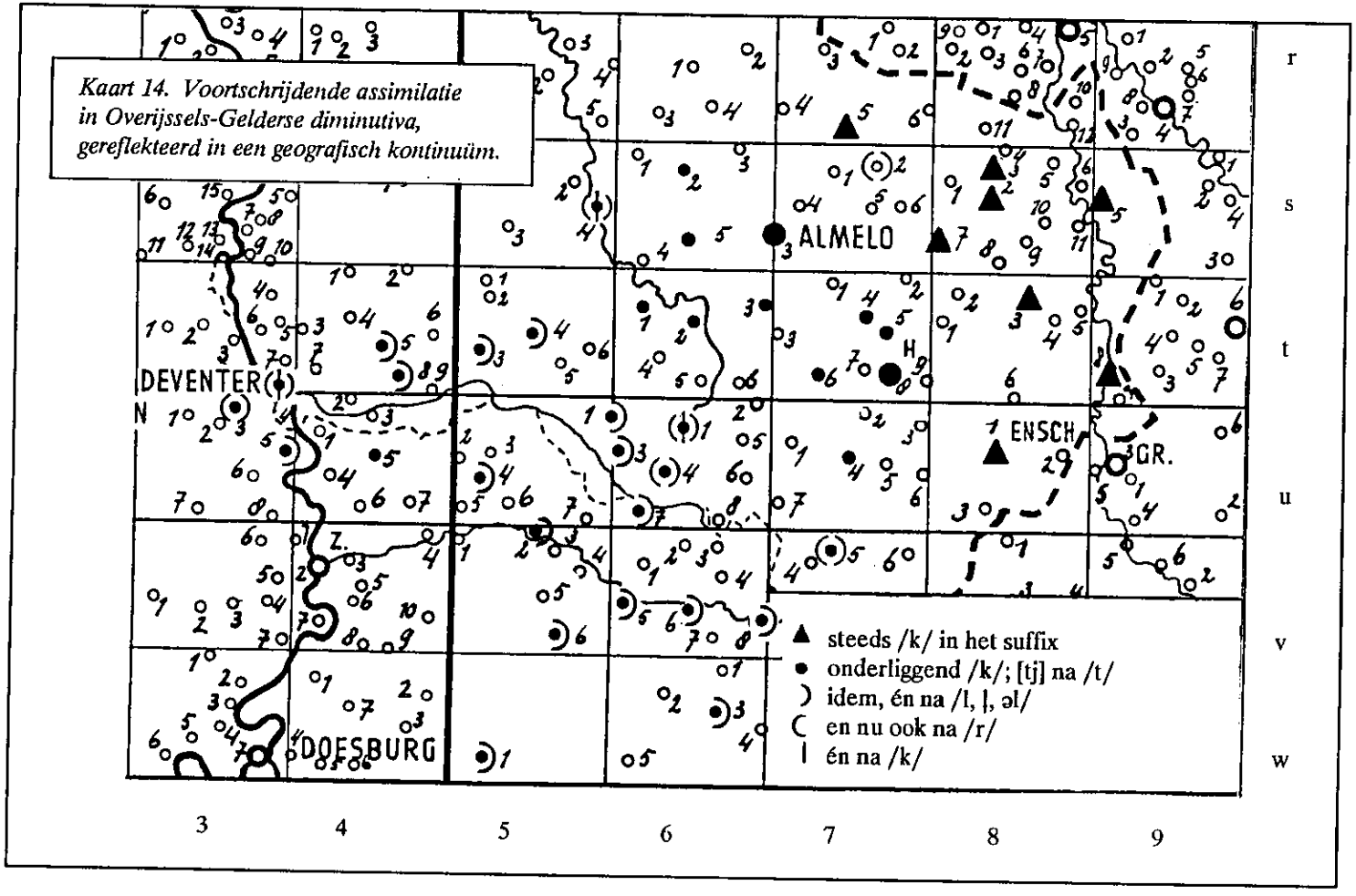

Kaart 14. Voortschrijdende assimilatie in Overijssels-Gelderse diminutiva, gereflekteerd in een geografisch kontinuüm.

gekend. Deze resulteerde in de huidige vormen met [tin]. Ook de zich in Oost-Nederland kennelijk steeds uitbreidende palatalisatie (vgl. het kontinuüm op kaart 14, p. 195) ondersteunt dit beeld. (Overigens nam ook De Vries 1927 al autochtone palatalisatie van /k/ in het *noordoostelijke* diminutiefsuffix aan.) Waarschijnlijk bewaart het in de vorige (sub)sektie beschreven Kuinders met [tjə̃n] na koronalen én [jə̃n] na /k/ een relikttoestand, terwijl het aldaar aangehaalde dialekt van Blokzijl een Hollandse basis lijkt te reflekteren met /tjən/ na vokaal, zij het, gezien het optreden van [n] in dit suffix, een zuidelijk Hollandse, vgl. immers kaart 13 (p. 193).[102]

Spelen dus in Heeroma's theorie over de historie van het Oostnederlandse diminutiefsuffix fonologische veranderingen de hoofdrol, Kloeke 1929:76-77 ziet in het oostelijke /kən/-gebied toename van /tjən/-vormen, waarbij hij denkt aan Hollandse expansie. Toch draagt deze toename niet het massale en abrupte karakter dat karakteristiek is voor expansie (vgl. p. 190 en hierna), maar er valt een geleidelijke verandering te traceren die langs fonologische lijnen loopt. Dat wil zeggen, net als in het geval van het door Heeroma opgeroepen beeld, dat ze is bepaald door de fonologische kontekst voorafgaande aan het diminutiefsuffix. (De wijzigingen die aldus optreden worden in Heeroma 1949:35 aangeduid met de gelukkige term kontaktmouillering). Blijkens het door Kloeke gepresenteerde materiaal nl. zijn het de koronale explosieven en vervolgens koronale sonoranten die een gepalataliseerde beginkonsonant naast zich krijgen.[103] Dit gedetermineerd zijn door de fonologische kontekst is in beeld gebracht[104] in tabel 4 (p. 197-198). Daarin zijn, vgl. (A), onder de konteksten, de beginsegmenten van de diminutiefsuffixen gepresenteerd uit een aantal Gelderse en oostelijk-Overijsselse dialekten. Uit dat materiaal laat zich een geografisch kontinuüm demonstreren van een zich over een steeds ruimere kontekst uitbreidende gepalataliseerde beginkonsonant /k/ van het diminutiefsuffix. Dit kontinuüm is op kaart 14 (p. 195) in beeld gebracht. Onder (146)B vindt men kontekst en vorm van het eerste segment van het suffix uit een aantal andere hier ter sprake komende dialekten, zowel als uit dialekten die het gebied met vormen op [tjən] uit /kən/ aanvullen in westelijke richting. Het materiaal voor kaart 14 zowel als voor tabel 4 ontleende ik aan Kloeke 1929, aan Pée 1936-1938, en, voor zover het gaat om Noordwest-Overijssel en Oost- en West-Stellingwerf, aan eigen waarnemingen. Er zijn op kaart 14 geen data uit deel B van tabel 4 weergegeven. Het kaartbeeld zou weinig suggestief zijn, omdat het netwerk niet fijnmazig is.

Zeer sterke expansie vanuit Holland zou niet zo'n subtiele, langs fonologische lijnen verlopende verbreiding als blijkt uit kaart 14 te zien hebben gegeven, maar een veel grovere, die zich ook over andere fonologische konteksten zou hebben uitgestrekt en die ook hyperkorrekte vormen als *[bɑktjən] 'bakje' doet verwachten (vgl. voor dit type argumentatie Labov 1972 en mijn eerdere toepassing daarvan tegen de vermeende ontlening uit het Fries van de explosieve /q/ in anlaut in het Stellingwerfs (Bloemhoff 1981a)). Een sterke Hollandse expansie zou dus m.i. vele ontsporingen moeten laten zien, en wel in de zin van een sterk verminderde of zelfs irrelevante rol van de fonologische kontekst.

Tabel 4. De voortschrijdende assimilatie van dim.-/k/ en -/x/ in Oost-Nederland. De segmenten /ə/ en /n/ uit het suffix zijn meestal weggelaten, evenals fonetische details. { of } dan wel / = of; een open plek betekent dat er voor deze kontekst geen opgave is in de geraadpleegde korpora (nummering naar de *TONAG*, d.i. de *Taalatlas van Oost-Nederland en aangrenzende gebieden*).

	kontekst:										
	t	k	p	n	l ḷ/əl	r	vok.	ɣ/x	m ŋ		s
A. Twello u 3,3	tj				tj tj	tj	k	əsk			
Wilp u 3,5	tj				tj tj	k	k	əsk			
Deventer u 3,4	tj	sk/j		tj	tj tj	k/tj	k	ə(s)k {ətj	k	əsk	k/j
Lettele t 4,5	tj				tj tj		k				
Batmen t 4,8	tj				tj tj		k				
Dijkerhoek t 5,3	tj				tj tj	k	k	sk			
Holten t 5,4	tj			k	tj tj	k	k				
Markeloo u 5,1	tj	sk		tj	tj tj	k	k	sk	k	sk	k/sj
Stokkum u 6,3	tj				tj	k	k		k		k
Rijsen t 6,1	tj	sk		k	k k	k	k	sk	k	k	k
Diepenheim u 6,4	tj	sk		tj	tj tj	tj	k	əsk	k	sk	k
Delden t 7,6	tj	sk			k k	k	k	sk	k	sk	k/j
Haaksbergen v 7,5	tj	sk		tj	tj tj/k	k/tj	k	sk	k	sk	j/k
Borne t 7,4	tj	k		k	k k	k	k	sk	k	k/'	k
Hengelo t 7,8	tj	sk		k	k k	k	k	(s)k	k	sk/'	k/j
Geesteren r 7,5	k	(s)k			k k	k	k	k	k	k	k
Nijverdal s 5,4	tj	i	i		tj tj/ti	tj	xi	xi	pi	x/kjə	i
't Hooge Hexel s 6,2	tj/k {ti	k	k	k	k k		k	k	k	sk	k
Almelo s 7,3	k {tj	(s)k		k {tj	k k	k	k	k	k	(s)k	k
Wierden s 6,5	ti	k	k	k	k k	k	k	k	k	k	k
Enter t 6,2	tj			k	k k	k	k	k	k		k/tj
Bornebroek t 6,3	tj	sk		tj	k k	k	k	k	k	sk	k
Herseler t 7,5	k/tj	k			k k	k	k		k	k	k/sj
Tubbergen s 7,2	k	sk			k tj/k	tj	k	sk	k	(s)k	k
Ootmarsum s 8,3	k	sk			k k	k	k	sk	k	sk	k
Groot Agelo s 8,2	k	sk			k k	k	k	sk	k	sk	k
Weerselo s 8,7	k	k			k k		k	k	k	k	k
Denekamp s 9,5	k	k		k	k k	k	k	k	k	k	k
Oldenzaal t 8,3	k	(s)k			k	k	k	(s)k	k	(s)k	k
Losser t 9,8	k	sk			k	k	k	(s)k	k	(s)k	k
Laren u 5,4	'tj	sk			tj k/tj	k	k	(ə)sk	k	(ə)sk	k/sj
Goor u 6,1	tj	jə {sk		tj	tj tj	tj	k	sk	k	sk	sj/k
Gelzelaar u 6,7	tj	sk			tj	k	k	(ə)sk	k	əsk	k/j

Bekkum u 7,4	tj	sk			k	k	k	k	sk	k	sk	k	
Enschede u 8,1	k	sk	k	k	k	k	k	k	sk	k	sk	k	
Lochem v 5,2	tj	sk		tj		tj	k	k	əsk	k	əsk	k / j	
Ruurlo v 5,6	tj	sk		tj		tj/k	k	k	əsk	k	əsk	k	
Borkulo v 6,5	tj	sk				k/tj	k	k	əsk	k	(ə)sk	k/sj	
Haarlo v 6,6	tj	sk				tj		k	sk	k	sk	k	
Eibergen v 6,8	k/tj	sk		tj		tj	k	k	əsk	k	sk	k / j	
Zelhem w 5,1	tj	sk		tj		tj/k	k	k	sk	k	sk	k	
Groenlo w 6,3	tj	sk		tj	k	k/tj	k	k	sk	k	əsk	k	
B. Stellingwerfs	ti	i	i	ti	ti	ti	ti	xin	i	pi	(ə)x,k	i	
Kuinre n 2,6	tj	j	i	tj	tj	tj	tj	xin	i	pi	(ə)x,kj	i	
Blokzijl o 2,3	tj	j	i	tj	tj	tj	tj	tjən	xj	pi	xi	j	
Urk p 100, 1	tj	i	i	tj	tj	tj	tj	tjən	i	p	ətj	i	
Apeldoorn u 2,3	tj	sin		tj	tj	tj	tj	tjən	ətj	p	ətj	i	
Vaassen t 2,4	tjən {tin	sin		tj {ti	tj ti	ti tj	tj ti}	xi	xi	p	xi	i	
Amerongen w 99,7	tji							tji/xi	i			i	
Doorn w 99,4	tji	i	i	tji	{tji	tjə {tji	tjə	ti	xi/tjə	xi	x sjə/sji		
Zuilen v 97,5	tji	i	i	tji			tji	xi {tji	i	pi	xi	i	
Spakenburg t 99,2	tjə {tji	i	i	tjə {tji	sji	sji	sji	tjən	jə/i	pi {pjə	ətji ətjə	sjə sji}	
Utrecht v 97,9	tsi {tsji	i	i	tsi {tsji		tsi	tsi	xi {tsi	xi {tsi	pi	x/tsi {i/ətsi	si	

Ook zouden zich gemakkelijk massale vereenvoudigingen van het systeem kunnen voordoen; deze ontbreken echter eveneens.[105] Elders wees ik het ontbreken van zulke overgeneralisaties aan als faktor die ontlening aan het 'Hollands' van delen van het Kuinderse diminutiefsysteem als bepleit in Heeroma 1970b:158 onaannemelijk maakt (vgl. Bloemhoff 1980b en c). Eerder dan aan zo'n sterke Hollandse uitstraling dus valt er te denken aan het doorzetten van algemeen-fonologische en/of assimilatorische tendenzen. (In Hoppenbrouwers 1977-1978: 472-473 wordt een zelfde palataliseringstendens uit de omgeving van Eindhoven gemeld; in Hoppenbrouwers 1982 vindt men vokaalwijzigingen in het Brabants beschreven die uit een autochtone ontwikkeling moeten worden verklaard en niet uit 'Hollandse expansie'). In het geval van de genoemde 'autochtone tendenzen' zal men de minst ver gaande ontwikkeling niet zelden aan de ('achterste') rand van een gebied vinden, en zo is het ook nu: men vergelijke kaart 14.[106] Als we de spelling van de Kamper spreekwoorden dus als representatief mogen nemen voor de fonologie van het Kampens van het begin van de 16e eeuw - een eerste stadium van de verandering van het diminutiefsysteem manifesteert zich daarin, zie hierboven - dan heeft palatalisering

onder invloed van de voorafgaande konsonant ('kontaktmouillering') zich inderdaad in oostelijke richting uitgebreid (vgl. het materiaal in tabel 4 en op kaart 14). Maar ook zonder de genoemde Kamper bron in de beschouwing te betrekken ontkomt men niet aan de stellige indruk dat tabel 4 en kaart 14 een historische ontwikkeling reflekteren waarin palatalisering van /k/ zich over een groeiende fonologische kontekst verbreidt: hoe verder men naar het westen blikt, hoe meer men vormen met [tjən] bespeurt. En de vormen op [tjən] manifesteren zich kennelijk in een steeds ruimere fonologische omgeving.

Het huidige diminutiefsysteem in het Kampers, dat zoals gezegd vrijwel identiek is aan dat in het Stellingwerfs, moet voor de systematiek zoals die blijkt uit de uitgave van de Kamper spreekwoorden in de plaats gekomen zijn. Wanneer we voor het Kampers en voor het Stellingwerfs terzake geen sterke Hollandse expansie maar autochtone ontwikkelingen aannemen, dan moet de relatieve chronologie ongeveer zijn geweest als in (146) (en deels nog zijn in het kontinuüm dat spreekt uit kaart 14, p. 195):

(146)a. palatalisering van /k/ na: 1) dentale explosieven en vervolgens 2) na dentale sonorante konsonanten
b. idem na 1) overige explosieven en 2) vervolgens na de overige konsonanten, na glides en vokalen
c. verlies van /t/ na niet-koronale obstruenten (in de vorm van assimilatie/deletie)
d. depalatalisering van /tj/ na vokaal en glide (en evt. na /ŋ/)
e. vokalisering van /j/ 1) na /p/, 2) na kontinuanten, 3) elders

De aldus geschetste ontwikkeling vindt ondersteuning in de stadia van de huidige dialekten, vgl. immers tabel 4 en kaart 14. Overigens merkt De Vries 1927:98-99 op: 'Wegens de uiterst schaarse overlevering van oude vormen is de kans gering om tot zekerheid te komen', en ook daarom acht hij, terecht, zijn schets van de historische toedracht (vgl. p. 191) niet de enig denkbare.

In dit verband wil ik wijzen op de mogelijkheid /xin/ rechtstreeks uit /ki:n/ te verklaren door spirantisering aan te nemen, hier een geval dus van intervokalische weakening, vgl. Hyman 1975:164 e.v. en Chen 1974:910-911. Laatstgenoemde auteur merkt op dat velairen het eerst 'weakenen'. De beginpositie van een syllabe waarop niet het hoofdaccent ligt, lijkt voor dat proces geschikt te zijn; vgl. uit het Stellingwerfs van Nijeberkoop bijv. [pɛxɛlzə] < [pɛkɛlzə] 'priem' (algemeen Stellingwerfs), [pox|] (geïsoleerd in [ĩ:nədəpox|folskɛ|ṇ] = iemand 'het lichaam vol schelden') naast Gronings [pok|] (ruw voor 'lichaam'), Stellingwerfs [kox|bõ:ə̃ṇ:] naast Stellingwerfs (en Ned.) [kok|bõ:ə̃ṇ:] (uit *kokker-; zie voor spirantisering van /k/ in *zuidelijke* dialekten Goossens 1968:19-30). Op spirantisering van /k/ wijst bovendien 'awgörgien' ('augurk, dim.') in het Kampers (Gunnink 1908:102, originele notatie), en ook /sin/ na /k/ in de dialekten in en om Apeldoorn (vgl. Kloeke 1929 en het materiaal aanwezig op de IJsselakademie te Kampen) en na /ŋ/, als in 'dingsiis', in het Drents van Sleen (materiaal Woordenboek van de Drentse dialekten, vakgroep RAHS RU

Groningen, originele notatie), al trad die wijziging wellicht op nadat funktionele /s/ was ingevoegd tussen het suffix en /k/ van het grondwoord.[107]

Het Vriezenveens bewaart blijkens Entjes 1970 nog 'plaschin' (= 'plasje') dat overigens ook terug kan gaan op een grondwoord op -/x/; het huidige dialekt echter heeft sg. 'plas'; de plur. luidt 'pläsxə' en 'pläskə' (ib.: 129). Uit het Westerwolds noemt De Vries op diverse plaatsen 'toatgen' uit 'toatken' (meisjesnaam); F. Veldman (pers. med.) noemt voor dit dialekt spirantisering na /s/ in [jonsxŋ] 'jongetje' en [mɛnsxŋ] 'mensen'.

Het voornaamste bezwaar tegen /x/ uit /k/ lijkt te zijn dat daarmee de /tin/-vormen moeilijker zijn te verklaren (uit assimilatie) dan in geval van palatalisatie van /k/: deze laatste optie verklaart waarom er na sonorante konsonanten en na explosieven *t*-vormen optreden (waarna, in de geschikte konteksten, /t/ kan assimileren tot /p,k/). Tijdens de herstrukturering /k/ → [x] zou echter een herformulering van /k/ → [tj] in /x/→[tj] plaatsgevonden kunnen hebben. Tot slot wil ik ter overweging nog een derde hypothese met betrekking tot de relatieve chronologie aanbieden, vgl. (148):

(148)a palatalisering van /k/ voor /i/
b invoeging van /x/ tussen /t/ en /j/, een natuurlijke verandering die bekend is onder de naam Holzmann's law (Foley 1977:91 e.v.)
c klustersimplifikatie van /txj/ tot [xj] intervokalisch en tot [tj] elders (behalve na spiranten, die nl. het koronale element eerst lieten verdwijnen en vervolgens het /x/-element)
d samenval van /j/ met /i/: /ji/→[i], het laatst echter na koronalen (vgl. het Kuinders in sektie 2.1.1. en de situatie in de dialekten genoemd onder B in (146))

De in (148) geformuleerde tendenzen kunnen aldus worden geschematiseerd:

(149) ki > tji > txji > [[[V] [C [-son +kont]]] tji/elders] xji > [... [C [-son +kont] øji] ...] > { [-kor]øi / ji/elders } > i/overal

Een en ander verklaart uiteraard de ontwikkelingen binnen het /in/-gebied t.o.v. die in het /kən/-gebied (vgl. ook kaart 12 en 14). Palatalisatie vindt in het laatstgenoemde gebied eerst *slechts na koronalen plaats. De oorzaak van de divergerende ontwikkeling zou kunnen liggen in de vroege reduktie van /i/ tot /ə/* in het diminutiefsuffix in het oostelijke gebied (vgl. kaart 12), waardoor *algehele* palatalisatie uitbleef. De verklaring gegeven onder (148) en (149) ontneemt het ontstaan van /t/ na o.m. /l,r/ door 'kontaktmouillering' zijn ad hoc karakter, terwijl ook [hɛlɳtĩn] e.d. nu gemakkelijker worden verklaard. Verliespunt is, dat de huidige [xĩn]-vormen in het Kampers niet m.b.v. de geschetste hypothese

aan de [(k)ən]-vormen uit de Kamper bronnen zijn te relateren.

Zoals al werd opgemerkt impliceert palatalisatie na /k/ en/of /p/ palatalisatie na /t/. Er zijn op grond van het materiaal in Kloeke 1929 en het door mij in Noordwest-Overijssel en Oost- en West-Stellingwerf verzamelde materiaal (vgl. ook tabel 4 en (148)) nóg enkele hier relevante observaties te vermelden. In de eerste plaats *impliceert assibilatie na sonorante konsonant of explosief* assibilatie na /s/, er treedt dus bijv. geen 'vogeltsie' op zonder 'huusjie' of 'husie', echter niet omgekeerd. Voorts blijkt dat /jə(n)/ na kontinuante koronale obstruent /tjən/ na andere koronalen impliceert (tabel 4, A) c.q. na vokaal en glide (id., B). Dit laatste suggereert ook dat er in geval van /in/ na frikatieven steeds van assimilatie sprake is. Het verdwijnen van /j/ na /k/ impliceert dat na /p/. Treedt verlies van /j/ na /t/ op, dan ook na /k/ en /p/. Koronalen veroorzaken (in 'kontaktmouillering') het eerst palatale vormen en bewaren deze het langst. *Dit alles wijst op een fonologische samenhang van de wijzigingen, waarmee een (deels) fonologische status van de allomorfieregels waarschijnlijker is geworden.*

In de volgende sektie wordt de hypothese nog nader besproken dat er behalve in diachroon ook in synchroon opzicht sprake is van P-regels in geval van de diverse allomorfen van het diminutiefsuffix, en wel aan de hand van enkele bijzondere synchrone en diachrone processen.

2.3. De aard van de veranderingen in de diminutiva

Wanneer er in de diminuering van de Stellingwerfse (en andere Oostnederlandse) dialekten inderdaad sprake is van één onderliggend suffix waarvan de verschillende oppervlaktevarianten met behulp van (niet-algemene) fonologische regels worden afgeleid, dan moet daarvoor idealiter nadere argumentatie te vinden zijn in analyses van de diachrone veranderingen van dat suffix.

In de vorige sektie werd er reeds op gewezen dat de voortschrijdende fonologische veranderingen suggereren dat de taalverwervers *steeds* afleidingsrelaties (kunnen blijven) leggen tussen varianten van het suffix. Wat de fasen betreft waarin de veranderingen plaatsvinden is het in elk geval *zeker* dat de *fonologische kontekst relevant is*. Het is bovendien bepaald geen uitgemaakte zaak dat er zich geen synchrone veranderingen voordoen maar slechts distributieregels in de perioden waarin géén *diachrone* veranderingen optreden. Zolang het tegendeel niet blijkt, kan na een diachrone verandering het fonologische karakter van de desbetreffende regel nog aanwezig worden geacht.

Veeleer dus dragen de regels die de varianten van het diminutiefsuffix bewerkstelligen een in hoofdzaak fonologisch want vaak vooral assimilatorisch karakter. Behalve het eenvoudskriterium is daarmee ook het kriterium plausibiliteit hanteerbaar ter bepaling van de onderliggende vorm van het suffix. Eerder echter werd als beginkonsonant van het diminutiefsuffix in het Stellingwerfs en

Kuinders /x/ aangenomen, en de besproken assimilatorische aanpassingen daarvan laten zien dat de synchrone wijzigingen in het diminutiefsuffix niet altijd plausibele, 'natuurlijke' fonologische regels weerspiegelen. In konkreto: gesteld dat het Kuinderse suffix /xin/ ontstond uit /ki:n/ door spirantisering of klustersimplifikatie (vgl. sektie 2.2.), dan neemt /x/ op een bepaald moment wellicht de taak van onderliggend segment over. Dat houdt in dat in een zekere taalveranderingsperiode de regel die /k/ in bepaalde konteksten doet palataliseren, geïnterpreteerd wordt als een regel die de inmiddels als variant van /k/ voorkomende /x/ doet veranderen in de segmenten die oorspronkelijk uit /k/ werden gegenereerd. Er vindt dan dus een *fonologische* herinterpretatie plaats van de assimilatieregel(s) uit een vorige taalfase, die een afgenomen fonologische plausibiliteit tot gevolg heeft, maar nog geen toegenomen morfologische.

Ook de aanwezigheid van een *groep* (vaak van vijf) suffixvarianten per dialekt pleit voor één onderliggend suffix, eerder dan voor diverse principieel lexikaal-onafhankelijke suffixen. De varianten immers *betekenen hetzelfde* én zijn in hoge mate gelijkvormig. Het niet door iedereen (vgl. bijv. Sassen 1985) maar wel in de NGF aangehangen OMOF- of Humboldtiaans principe (vgl. p. 188) is hier bepaald niet mee in strijd. Indien er van diverse onafhankelijke suffixen met gelijke betekenis sprake zou zijn, zou men juist sterke veranderingen moeten zien optreden waarbij volgens dit principe steeds één suffix, onafhankelijk ook van de fonologische kontekst, terreinwinst zou boeken.

Het gaat hier dus allereerst om de vraag of de veronderstelde veranderingen suffixen betreffen die een andere distributie krijgen, bijv. als resultaat van de werking van het OMOF- of Humboldtiaans principe, dan wel of de ontwikkelingen zoals die zich vermoedelijk hebben voorgedaan, gezien kunnen worden als het gevolg van artikulatorisch-akoestische veranderingen. Die ontwikkelingen zouden dan - bij voorkeur - niet geïnterpreteerd moet kunnen worden als het produkt van in eerste aanleg *algemene* fonetisch-fonologische tendenzen. Kunnen ze dat nl. wel, dan is volgens de opvattingen binnen de NGF weliswaar het karakter van de veranderingen in aanzet fonologisch, maar de desbetreffende regels worden, als ze zich ook in bepaalde morfosyntaktische domeinen voordoen (vgl. Hooper 1976:86 e.v.) MP-regels op een tijdstip dat ze nog opgevat kunnen worden als P-regels. Er is in de theorie van de NGF dus sprake van een 'a priori morfologisering' (vgl. sektie 0.3.3.), waardoor de desbetreffende regel niet meer 'algemeen' heet en daarom, nog steeds overeenkomstig de NGF, geen P-regel meer *mag* zijn. In geval van zo'n klankverandering binnen een bepaald morfosyntaktisch domein kan dus niet van een echt tegenvoorbeeld tegen de NGF-doctrines gesproken worden. Wanneer daarentegen veranderingen *beperkt blijven tot het proces van verkleinwoordvorming* benadrukken deze juist het *fonologische* karakter van de desbetreffende regels: *binnen hetzelfde morfosyntaktische domein* wijzigen zich de fonologische wetmatigheden, zodat dus morfologisering van een eerst algemene P-regel niet in het geding is. In kontrast met zulke regels doet verandering van werkelijke NGF-MP-regels geen ontwikkeling langs fonologische lijnen verwachten maar veeleer verlies van semantisch gemotiveerde klankwisselingsregels die de beginsegmenten van

één suffix distribueren (of verlies van komplete varianten van het suffix, vgl. voor de werking van het Humboldtiaans principe in geval van affixgeneralisaties bijv. Van Marle 1978a:145 e.v.). Doordat het overige deel van het suffix al de relevante betekenis draagt, zijn de distributieregels terzake van de beginkonsonant als overtollig te beschouwen.

Er hoeven in feite slechts enkele duidelijke gevallen van synchrone verandering gevonden te worden die in de desbetreffende taal nimmer algemeen geweest zijn (terwijl ze toch door een fonologisch proces ontstonden) om ook ontwikkelingen zoals die werden genoemd in de sekties 2.1.1. en 2.1.2., te kunnen situeren slechts in het domein van de verkleinwoordvorming en om aan de resulterende regels een blijvend generatief karakter toe te kennen.

Dat er aldus te accepteren niet-algemene maar strikt of in belangrijke mate fonologisch geaarde veranderingen zijn die dus niet passen binnen gangbare opvattingen over klankverandering (vgl. Koefoed 1978, Hooper 1976:91, Van der Hulst 1978 en Wurzel 1980), hoeft bepaald niet te verbazen. Immers, ook incidentele assimilaties als in Nederlands 'pollepel' en in het in Noordwest-Overijssel voorkomende [ɣroːpfɑː] 'grootva(der)' zullen niet aan (ooit in het taalverleden) algemene regels gebonden geweest zijn. Dat nu geldt ook voor een groepje gevallen van klinkerharmonie in het Urks. Vgl. nl. het materiaal in (149), in originele notatie overgenomen uit S. van den Berg 1962:

(149) 'kraplappe-krepleppien' 'bep. kledingstuk v. vrouwen, + dim.'
'bórstròk-burströkkien' 'borstrok-borstrokje'
'stròpdasse-ströpdessien' 'stropdas-stropdasje'
'kòpstók-köpstukkien' 'koppig iemand, + dim.'

In de Urker diminutiva treedt umlaut in vrij veel gevallen op. Alleen in de verkleinwoorden van (149) doet zich eenzelfde soort klankverandering voor in de op twee na laatste syllabe. De desbetreffende afwijkende vokalen kunnen niet het resultaat zijn van distributiewijzigingen in de (voor)laatste syllabe van het grondwoord. Ze moeten het gevolg zijn van een procesmatig-fonologische regel met een gering lexikaal bereik. De claim van de NGF dat een beperkte groep alternanten als in het materiaal onder (149) resulteert uit een eens algemene fonetisch-fonologische regel van klinkerharmonie vindt geen enkele ondersteuning in de taalgeschiedenis van het oosten en midden van ons land, noch in enig geografisch kontinuüm. De NGF biedt bovendien geen kriteria om te bepalen wannéér in geval van (149) een MP-regel zou ontstaan; ze veronderstelt nu eenmaal een voorafgaand algemeen-fonologisch stadium. Dat ontbreekt echter, zodat het ontstaan van klinkerharmonie in (149) door MP-regels moet worden beschreven én verklaard. Maar die optie sluit de NGF juist uit.

Ook de in de vorige sektie vermelde observaties wezen in de richting van fonologisch bepaalde processen binnen het diminutief eerder dan op veranderingen in (door de fonologische kontekst bepaalde!) distributie, die overigens aan 'herinterpretatie' van *fonologische* konteksten zouden moeten worden toegeschreven. (Zo'n herinterpretatie kan uiteraard alleen maar verondersteld

worden op te treden, als de fonologische aard van de kontekst inderdaad een rol speelt.) Veranderingen in distributie zouden waarschijnlijk niet de eerder gegeven subtiele implikaties tot gevolg hebben. Zo zouden er bijv. gemakkelijk /xĭn/-vormen na /s/ kunnen optreden, en we zouden [bɛsm̩pĭn] 'bezempje' naast [bõ:mtĭn] kunnen aantreffen, terwijl het geografisch kontinuüm [bõ:mtĭn], [bɛsm̩tĭn] - [bõ:mpĭn], [bɛsm̩tĭn] - [bõ:mpĭn], [bɛsm̩pĭn] niet verklaard zou worden. Van werkelijk alleen maar morfologisch bepaalde regels zouden we, zoals al werd opgemerkt, zelfs verwachten dat ze vrij snel het veld zouden ruimen voor één hunner als 'de' drager van de notie diminutief.

Anders dan bij een verandering in distributie verloopt de verbreiding van fonologische regels via *artikulatorisch-akoestische tendenzen*; zie voor de behandeling van een aantal daarvan Foley 1977, Hoppenbrouwers 1982, Ralph 1975 en Van der Hulst 1978. Dat palatalisering van de beginkonsonant /k/ van het diminutiefsuffix eerst plaatsvindt na een koronale explosief, dan na /l,r,n/ en vervolgens na /k/ en/of /p/, duidt op zo'n tendens (vgl. p. 199) en dus op een fonologische ontwikkeling (vgl. (149)). Schönfeld 1970[8] behandelt ook de ontwikkeling van het diminutiefsuffix in het Nederlands als een fonetisch-fonologische. Het feit dat er in het Stellingwerfse [bɛsm̩pĭn] - [bɛsm̩tĭn] - kontinuüm geen situaties bestaan met [bɛsm̩pĭn] naast [bõ:mtĭn] duidt eveneens op de fonologische aard van de regel die /p/ hier tot [t] maakt.

Zowel de palatalisering, de spirantisering (vgl. p. 199-200) - waarna totale assimilatie - als de 'progressie' van de regel die /p/ doet optreden na /m/ zijn niet als het relikt van eens algemene regels te zien, net zomin als de beschreven gevallen van vokaalharmonie in het Urks. Was dat wel het geval dan zouden we bijv. palatale reflexen van /k/ of /x/ moeten aantreffen ook na koronalen wanneer er géén sprake is van verkleinwoordvorming. Vgl. echter Stellingwerfs [foxt|xr̩] of [foxt|gr̩] 'iemand uit [dəfoxt|] = Fochteloo' en [bur̩kŋ] 'het boerenbedrijf uitoefenen', vormen waarin palataliseringsresultaten afwezig zijn, terwijl spirantisering annex totale assimilatie achterwege blijft in bijv. [mĩ:skə] 'mens' en [mɪ'skĭn] 'misschien'. De *p*-assimilatieregel zien we wellicht in [hɪjkomp] 'hij komt'; deze vorm echter komt in het gebied waarin het onderzoek werd gehouden alleen zuidelijk van de Linde voor, d.w.z. westelijk van Boijl (vgl. kaart 2, p. 19), terwijl /p/ hier slechts als oorspronkelijke overgangsklank, niet als geassimileerde suffix-/t/ moet worden gezien, omdat nl. dat segment in de desbetreffende dialekten bij verweg de meeste onregelmatige verba in de 3e pers.sg.pres. niet (meer) voorkomt. Bovendien ontbreken vormen van het type *[hɪjbrõmpt] naast het bestaande [hɪjbrõmt] 'hij bromt'. Wanneer er in het taalverleden van een algemene fonologische regel sprake was geweest, zou ook een assimilatie als in *[ɪkxrĭ:mpəfylə] 'ik knoei te veel' (hebben) moeten voorkomen. Zulke formaties werden niet aangetroffen en het is ook weinig aannemelijk dat ze in vorige taalstadia voorkwamen. Ook in dit geval moeten we eerder denken aan werkelijke assimilaties binnen het morfologische mechanisme van diminuering of evt. aan een bepaald zijn van de alternanten door het fonologische domein: vgl. nogmaals [bõ:mpĭn] versus [bɛsm̩tĭn], waarin een *fonologisch domein* ('sterke' vs. 'zwakke' syllabe) de vorm van het suffix bepaalt.

Nu is er echter theoretisch nog de mogelijkheid fonologische veranderingen in het diminutiefsuffix op te vatten als assimilaties die volstrekt onafhankelijk van elkaar zijn. Er treden in deze visie na assimilaties dus 'zelfstandige' suffixen op. Zo zou /k/ eerst na koronale explosief tot [tj] worden, waarna een suffix /tjən/ ontstaat; vervolgens wordt /k/ o.m. na koronale sonorante konsonanten ook tot [tj], etc., kortom: stapsgewijs zouden zich, onafhankelijk van elkaar, de verschillende assimilaties kunnen voordoen, waarbij ze 'andere suffixen' kreëren. In veel gevallen van zulke assimilaties moeten we aannemen dat aldus suffixen ontstaan die gelijk zijn aan al bestaande, en uiteraard worden ze *afgeleid* van een bestaand, nl. van een 'onderliggend' suffix. Het lijkt nu echter toch aannemelijk dat een assimilatie als /k/→ [tj] na koronale sonorante konsonant wordt gesteund door een in de synchrone systematiek ook voorkomende regel die /k/ omzet in [tj] na explosief, eerder dan dat deze laatste /tj(ən)/-variant los gedacht moet worden van /k(ən)/. Met andere woorden: er is reden om een koppeling aan te nemen tussen /kən/ dat na bepaalde sonoranten tot [tjən] wordt, en [tjən] dat zich na koronale explosief al manifesteerde. Ook als er in het laatste geval niet (meer) van een proces sprake zou zijn (waardoor bijv. /tkən/ tot [tjən] wordt), zou de nieuwe assimilatie reden zijn om (opnieuw) een afleidingsverband te leggen tussen /kən/ en /tjən/ na /t/ of /d/. Ook in het algemene beeld van het voortschrijden van fonologische tendenzen sluiten suksessieve stadia van tendenzen aan bij reeds *en nog steeds* in de taal aanwezige subregels (vgl. Van der Hulst 1978).

Juist *het 'niet werken' van een afleiding* '[tjən] uit /kən/' na koronale explosief moet als demotiverend voor volgende stappen in de kontaktmouilleringstendens worden gezien. Anders geformuleerd: de herstrukturering van 'een' diminutiefsuffix (dus bijv. /tjən/ *diachroon* uit /kən/) zal in het geheel niet motiverend werken voor volgende assimilaties, 'levende fonologische afleidingsregels' daarentegen wel. Het optreden van nieuwe assimilaties volgens de geschetste patronen wordt dus het best verklaard uit steeds aktief zijnde assimilaties, zoals hier in geval van /k/ na koronale explosief.

De diachrone veranderingen in de suffixen zijn van fonologische aard en krijgen dus gestalte in fonologische regels.[108] Met andere woorden, het fonologisch arbitraire karakter dat de NGF hier zou doen veronderstellen kan niet worden geaccepteerd. Dat kan ook niet, en zeker niet a priori, voor de tussen de bedoelde veranderingen liggende fasen, omdat in deze perioden geen wijzigingen optreden die van duidelijk niet-fonologische aard zijn, zoals in de denkbeeldige gevallen van het optreden van de /pin/-variant na vokalen, en van het optreden van meerdere allomorfen in dezelfde kontekst. Ook anderszins zijn er in het taalmateriaal geen aanwijzingen ten gunste van defonologisering.

De opvatting in de NGF dat MP-regels relikten zijn van eens algemene fonologische regels én het kriterium dat daaruit voortvloeit: indien niet de algemeenheid van een P-regel valt aan te wijzen is er sprake van een MP-regel, zijn ook op grond van het volgende, wellicht volstrekt misplaatst (zie ook hierboven en sektie 1.2.). *P- en MP-regels hoeven nl.* ook in historische zin, hoewel ze nauw aan elkaar gerelateerd lijken, *niet per definitie op een en hetzelf-*

de algemene proces terug te gaan. Met name de aanpassing van /x/ uit het diminutiefsuffix aan een voorafgaande nasaal kán niet teruggaan op een algemene P-regel. Nasaalaanpassing is nl. in het Stellingwerfs (en andere oostelijke dialekten) 'over woordgrenzen heen' *regressief*, vgl. [mĩŋkukə] 'mijn koek', [õntyx] 'onkruid' en [mĩmpɑk] 'mijn pak', echter in geval van diminuering progressief, vgl. [bõ:mpĩn] 'boompje', [bõ:ãntĩn] 'boontje' en (naast [dĩŋ] 'ding') [dĩŋkĩn]. Van der Hulst en Kooij 1980:210 e.v. schrijven aan de hand van dezelfde tegenstelling in het Nederlands dit type progressieve assimilatie in morfosyntaktische omgevingen toe aan een principe dat in geval van *assimilatie* de fonologische samenstelling van het grondwoord zou doen beschermen. Zij gaan er inderdaad van uit dat er in synchroon opzicht van assimilatie sprake is, al achten ze hun principe als kriterium in de NGF hanteerbaar (ib.: 211, voetnoot), nl. om tot MP-regels te besluiten in geval van niet-algemene fonologische regels als in het diminutief-mechanisme in het Nederlands. Daarmee gaan de genoemde auteurs echter voorbij aan het wezen van NGF-distributieregels, vgl. sektie 0.3.2. en 0.3.3. Zulke regels immers zijn principieel niet-fonologisch, dus inklusief niet-assimilatorisch van aard. In de theorie van de NGF kan in het besproken geval geen *verschil* in assimilatie worden aanvaard, maar wel een aanwezigheid van assimilatie in geval van een algemeen fonologisch proces versus de *afwezigheid* van enige assimilatie.

In dezen echter is de eerstgenoemde kwestie veel belangrijker: als het principe van Van der Hulst en Kooij ib. een vrij algemene of zelfs universele sturende geldigheid zou blijken te hebben (voor mogelijke tegenvoorbeelden denke men overigens aan umlaut en klinkerharmonie als bovengenoemd in het diminutief, en aan de vergaande reduktie van het grondwoord in het Rodens, vgl. p. 207 e.v.) dan is de theorie van de NGF verworpen in die zin dat empirisch aangetoond is dat 'MP-regels' soms niet voort kunnen, en dus ook niet per definitie voort hoeven te komen uit algemene P-regels, waarmee 'MP-regels' in principe toch (evt. *mede*) fonologisch van aard kunnen zijn. Als dus nasaalaanpassing *buiten* bepaalde morfologische domeinen in assimilatorisch opzicht tegengesteld is aan zo'n proces *binnen* zulke domeinen, dan kan ze niet uit *exakt hetzelfde* proces zijn ontstaan. De resterende verklaring voor 'aanpassing' in een morfosyntaktisch domein is een fonologisch-procesmatige regel daarbinnen.

Kon de fonologische status van de diachrone en synchrone regels die op diminuering betrekking hebben nader worden beargumenteerd, de feitelijke toetsing van het NGF-model aan de diminuering in het Stellingwerfs moet nog worden besproken. Het falen van de daarvoor geijkte NGF-regel wordt in de volgende sektie beschreven.

2.4. Verkleinwoordvorming in de NGF-benadering

Aangezien bijna alle tot dusver geformuleerde regels (sektie 2.1.1. en 2.1.2., afgezien van regel (118)) zich beperken tot het mechanisme van verkleinwoordvorming en dus niet algemeen zijn, krijgen ze in NGF-kader de status van distri-

butieregel. Daarbij doet zich de vraag voor naar de adekwaatheid ervan in de synchrone grammatika. De tot nu toe gevolgde SGF-benadering stelt de aanpassingen van het suffix voor als een proces dat de fonologische bouw (soms ook van het grondwoord) wijzigt naar gelang de fonologische kontekst.

Omdat fonologische regels in de NGF uitzonderingen noch morfologische kondities kennen, heeft in deze theorie bijv. ook regel (118) (p. 176) de status van een MP-regel. De schwa in [kɑtə] 'kat', [plɑsə] 'plas' etc. wordt dus 'gekapt' door een niet-algemene, morfonologische regel, die vanwege dit karakter een speciale status krijgt die tot uitdrukking komt in een Hooperiaanse distributieregel. Dit betekent dat er - met het oog op verkleinwoordvorming - bij de substantieven twee typen lexikale representatie zijn, als weergegeven in (150). Substantieven die de schwa-deletieregel niet ondergaan, behoeven uiteraard geen disjunkte representatie.

(150)a /kɑt{ə,ø}/ 'kat', /hɔk{ə,ø}/ 'hok', /pop{ə,ø}/ 'baby,pop'
b /fodə/ 'vod', /tobə/ 'teil'

In geval van paren als [mɑ̃n] - [mɑ̃nəxĩn] 'man-mannetje' en [dɑ̃m] - [dɑ̃məxĩn] 'dammetje' zijn eveneens disjunktieve representaties nodig. Het diminutiefsuffix zelf telt, zoals bleek uit in eerdere sekties gepresenteerd materiaal, een hele reeks varianten. De regels die de verschillende alternanten teweeg brengen, zijn niet 'algemeen' in de zin van de NGF. Zo is er bijv. uit de fonologie van het Stellingwerfs geen regel bekend die /x/ tot /t/ maakt anders dan in geval van diminuering. Als konsekwentie van dit niet-algemene karakter is er volgens de theorie van de NGF dus sprake van MP-regels. Het Stellingwerfse diminutiefsuffix zal daarom in Hooper's (NGF-)opvatting een lexikale representatie hebben als in (151):

(151) $/\begin{Bmatrix} p \\ t \\ k \\ x \\ ø \end{Bmatrix} i\,n/$

De *distributieregels* die de juiste alternant op de juiste plaats brengen, zijn *gevoelig voor de fonologische samenstelling van de konsonantische eindkluster* van de basiswoorden, en wel zo dat bij weglating of onjuiste fonologische specifikatie ongrammatikale output zou ontstaan. De desbetreffende distributieregel zal er in het 'oostelijke Stellingwerfs' (vgl. p. 109) uitzien als in (152):

(152) $\begin{Bmatrix} p \\ t \\ k \\ ø \\ x \end{Bmatrix} \rightarrow \begin{Bmatrix} p/V{:}m \text{ (inkl.[+dim])} + __ \\ t/V{:}l,\ V{:}r,\ m)s_Z,\ V{:}n,\ n)s_Z,\ l)s_Z,\ r)s_Z \text{ (inkl. [+dim])} + __ \\ k/ŋ \text{ (inkl. [+dim])} + __ \\ ø/[C, +kont] \text{ (inkl.[+dim])} + __ \\ x/\text{elsewhere (in geval van [+dim])} + __ \end{Bmatrix}$

Zoals uit (152) blijkt[109], kunnen de fonologische notaties met behulp van featurespecifikaties worden samengevat; op zichzelf lijken daar geen principiële bezwaren tegen te bestaan in de NGF. Zou het om materiaal vóór de schuine streep gaan, dan zou men kunnen tegenwerpen dat het hier om substitutie hoort te gaan, zodat van een samenvatting van de diverse segmenten met gebruikmaking van fonologische kenmerken moet worden afgezien. Er zou immers een *insertie of zelfs een wijziging* van fonologische kenmerken worden gesuggereerd. Nu geeft overigens ook de *herhaling* van de te distribueren segmenten in (152) al aan dat er geen verandering optreedt.

Het is in ieder geval duidelijk dat alle 'klankwijzigingen' met betrekking tot de diminutiefvorming een assimilatorisch karakter dragen of anderszins van fonologische aard zijn, met name gezien de veelheid aan benodigde fonologische kontekstspecifikaties in (152). (N.B.: ook Hooper 1976, o.m. op p. 168, geeft fonologische samenvattingen van konteksten in MP-regels, en ze is gedwongen van het fonologische kenmerk [+/-stress] gebruik te maken, wat, evenals in geval van (152), toch zeker niet op het arbitrair zijn (vgl. sektie 0.3.2.) van het fonologische materiaal duidt).

Aangezien in alle konteksten anders dan /b,d/ een in het grondwoord aanwezige slot-schwa verdwijnt in geval van diminutiefvorming, ontstaat er bij gebruikmaking van Hooper's MP-regels een enorme redundantie in het lexikon (vgl. (150)) en in de relevante regels (vgl. (152)), die vermeden kan worden in het item-and-process-model: daarin worden de desbetreffende schwa's gedeleerd in geval van diminutiefvorming, terwijl de variant met ø in lexikon en bijbehorende regels afwezig is. De TGC echter verbiedt zulke regels, omdat ze tegelijk èn niet algemeen, èn procesmatig zijn (vgl. sektie 0.3.1. en 0.3.2.).

Representatie (151) is eveneens zeer uitgebreid. Bijzonder is hier bovendien, anders dan in geval van de meeste andere NGF-MP-regels, *dat de alternanten worden gedistribueerd op basis van de fonologische kontekst* van een of meer (slot)segmenten van het grondwoord. *Het door de NGF geëiste 'arbitraire' fonologische karakter van MP-regels is daarmee al weersproken. Maar bovendien kunnen de wisselingen nauwelijks bijdragen in de klank-betekenissystematiek:* wanneer er slechts één alternant van (152) in een bepaald systeem van het Stellingwerfs zou bestaan, dan nog zou de semantische informatie duidelijk zijn. Met andere woorden, *de wisselingen zijn niet fónologisch arbitrair zoals de NGF dikteert, maar juist in morfologisch-semantisch opzicht; dat laatste is in de NGF echter niet mogelijk.* De enige niet te betwisten funktie die aan het alterneren van de konsonanten in het diminutiefsuffix kan worden toegedacht is dat ze meehelpen het diminutiefsuffix zijn 'uitspreekbare' gestalte te geven. Geen van de alternanten levert een 'semantisch meer', wat ook blijkt uit de mogelijkheid van een ø-alternant in (152) zonder dat er van een geringere of andere semantische lading sprake is dan wanneer bijv. /k/ optreedt. De varianten van de beginkonsonant hebben ook dus ten opzichte van elkaar geen semantische duiding, geheel anders dan bijv. in het geval van ablaut in het sterke werkwoord. Beschouw in dit verband ook de aan- versus afwezigheid van /p/ na /m/ van het grondwoord: betekenisonderscheid treedt niet op, maar [bɛsmpɪn] 'bezem-

pje' is in veel idiolekten van het oostelijk Stellingwerfs onwelgevormd, en in niet-oostelijk Stellingwerfs is [bɛsm̩tĩn] dat.

In verband met (152) kan bovendien worden opgemerkt dat een mogelijke verandering van oostelijk Stellingwerfs in een situatie met /pin/ na /V:m/ èn /m̩/ (zoals die waarschijnlijk in westelijk Stellingwerfs heeft plaatsgevonden) niet gemotiveerd kan zijn doordat een 'elsewhere case' in een NGF-distributieregel zich uitbreidt. De kontekst van [tin] wordt weliswaar eenvoudiger, die van [pin] breidt zich echter uit met 'na /m̩/'. In het laatste geval zou er bij een beschrijving m.b.v. fonologische kenmerken overigens ook van een *fonologische vereenvoudiging* kunnen worden gesproken doordat over /V:m/ en /m̩/ kan worden gegeneraliseerd. De kontekstbeschrijving noodzakelijk voor het doen optreden van /t/ wordt nu echter ingewikkelder. De relatie tussen de konteksten /V:m/ en /m̩/ is wel zó evident, dat van een *fonologische uitbreiding* van de eerste subregel uit (152) moet worden gesproken veel eerder dan van een toevallig verlies van een van de konteksten uit de tweede subregel van distributieregel (152). Naar alle waarschijnlijkheid is bovendien /x/ de 'echte' elsewhere-alternant, zoals ook uit incidentele uitbreidingen van het type [klɛ̃ĩŋxĩn] 'kleintje' valt af te leiden.

De werking van (152) houdt in voorkomende gevallen in dat een MP-regel die ø kiest uit lexikale representaties als (150) eraan voorafgaat. Deze werking van MP-regels na elkaar veronderstelt een proces, wat uiteraard meer overeenstemt met een item-and-process-model, dan met een distributionele theorie.

Er zijn nog een aantal andere overwegingen van deskriptieve aard die ertoe kunnen doen besluiten af te zien van NGF-distributieregels als (152) in het geval van verkleinwoordvorming. Zo zien we in een van de Groninger dialekten [kɔpkə] 'kopje' optreden naast [popi] 'poppetje' (Schuringa 1923). Aangenomen dat de laatstgenoemde vorm een voorstadium [popjə] heeft gekend, heeft er dus een toestand bestaan waarin het substantief op /p/ in sommige gevallen /k/ in de diminutiefvorm vertoonde, in andere /j/ (waarbij /j/ tot [i] werd; ook bij aanname van onderliggende én oppervlakte-*i* gaat de redenering op). Dit houdt in geval van gebruikmaking van MP-regels als (153) in, dat er verkeerde formaties als *[popkə] en *[kɔpjə] ontstaan, formaties die niet zijn geattesteerd, zodat genoemde regels falen op het punt van de deskriptieve adekwaatheid (vgl. ook mijn p. 104-105; 122-123; 128-129).

$$(153)\quad \left\{\begin{matrix} k \\ j \end{matrix}\right\} \rightarrow \left\{\begin{matrix} k/Xp]_N \\ \qquad [+\text{dim}] \\ j/Xp]_N \\ \qquad [+\text{dim}] \end{matrix}\right\}$$

Hetzelfde probleem ontstaat bij toepassing van NGF-MP-regels op het Brabants van Westerhoven, waarin naast *trummelke* 'trommeltje' *veugeltje* 'vogeltje' voorkomt (vgl. voor dit materiaal Hoppenbrouwers 1977-1978).

Alleen door 'per definitie' een van de vormen, bijv. die op *-je* als niet-

produktief te zien en als gelexikaliseerd te beschouwen, wordt het probleem dat geschetst werd in verband met (153) voorkomen. Het is echter onduidelijk op welke gronden men tot een suppletieve status voor de *k*- dan wel voor de *j*-variant zou moeten kiezen. Hooper's kriteria (1976) betreffende produktieve morfologie: voorspelbaarheid van betekenis, 'the ability to combine with any form of the appropriate category' en relatieve konstantheid van het suffix (ib.: 46-47) lijken hier de vaststelling van een via-regel uit te sluiten. We hebben hier dus geen kriterium om ten aanzien van hetzij [kɔpkə] hetzij [popjə], en om ten aanzien van hetzij *veugeltje* hetzij *trummelke* van een via-regel te spreken.

Evenmin verklaren en beschrijven de NGF-distributieregels op een elegante manier de in S. van den Berg 1962 gesignaleerde gevallen van vokaalharmonie in het Urks, hier herhaald onder (154) (originele notatie):

(154) 'kraplappe-krepleppien' 'bep. kledingstuk v. vrouwen, + dim.'
'bórstròk-burströkkien' 'borstrok-borstrokje'
'stròpdasse-ströpdessien' 'stropdas-stropdasje'
'kòpstók-köpstukkien' 'koppig iemand, + dim.'

De stamalternanties in het eerste deel van de samenstelling zijn, zoals in de vorige sektie al werd aangegeven, niet aanwijsbaar het gevolg van eens algemene regels van vokaalharmonie in het Urks, en ook kent het Urks umlaut niet als algemene regel maar slechts voor een beperkt aantal items met name binnen het domein van verkleinwoordvorming. Zoals opgemerkt moeten we de verkleinwoorden in (154) opvatten als het *fonetisch gevolg* van de procesmatige, dus SGF-regel die een achtervokaal direkt voorafgaand aan het diminutiefsuffix doet veranderen in een als [-achter] gespecificeerde vokaal. In een NGF-benadering echter zou, zoals in de vorige sektie al werd aangegeven, het *direkt optreden van distributieregels* verantwoordelijk moeten zijn voor vokaalharmonie, terwijl redelijkerwijs alleen een fonetisch-fonologisch gevolg van de 'gewone' regel die umlaut in het diminutief teweeg brengt, en wel bij een zeer beperkte groep items, kan worden verondersteld. Het resultaat daarvan zijn - in NGF-kader - nieuwe lexikale representaties als onder (155).

(155) /str $\begin{matrix} \text{ò} \\ \{\text{ö}\} \end{matrix}$ pd $\begin{matrix} \text{ɑ} \\ \{\text{e}\} \end{matrix}$ s $\begin{matrix} \text{ə} \\ \{\text{ø}\} \end{matrix}$/

Het is niet te zeggen of en zo ja wanneer deze assimilaties zijn 'vertaald' in disjunktief geplaatste segmenten, als men al zo'n konstellatie in een fonologische theorie zou willen aannemen. Voor zover bekend treden er geen varianten op van het type 'ströpdassien' en 'kreplappien', wat suggereert dat er steeds van één (assimilatorisch) proces sprake is, eerder dan van los van elkaar staande distributieregels die ook in fonologische zin geen relatie met elkaar onderhouden. Voor een semantische bijdrage geleverd door dit type umlaut zijn bovendien geen aanwijzingen te vinden. Voorts is in SGF-kader dit bijzondere geval van umlaut gemakkelijk in twee na (maar afhankelijk van) elkaar werkende me-

chanismen te formuleren (vgl. (156)), terwijl er in Hooper's distributionele benaderingen blijkens (154) tenminste zes MP-regels nodig zijn die principieel onafhankelijk van elkaar optreden.

(156)a $\quad [+A]^{V} \rightarrow [-\text{achter}] \;/\; __\; C_0 + x\,[-\text{achter}]^{V} \quad n]_{N\,[+\text{dim}]}$

b $\quad [+B]^{V} \rightarrow [-\text{achter}] \;/\; __\; C_0 \quad [-\text{achter}]^{V} C_0 + \ldots]_{N\,[+\text{dim}]}$

Het voordeel van (156)a, b is dat ze voorspellen dat 'kreplappien' e.d. niet gemakkelijk voorkomen; een deskriptie met NGF-MP-regels doet dat ten onrechte wel.

Een zeer interessant mechanisme van verkleinwoordvorming dat eveneens van belang is voor de toetsing van de NGF komt voor in het dialekt van het Drentse Roden en omgeving; het werd beschreven in Naarding 1934-1935. De volgende konteksten en bijbehorende suffixvarianten doen zich volgens Naarding in het Rodens voor (originele notatie, waarin de circonflex voor 'genasaleerd' staat):

(157) *a* na vokaal (inklusief schwa) en *w*: gîê
b na korte stamklinker plus *m*, *n*, *l*, *r*: əgîê
c na lange vokaal gevolgd door *m*: bîê
d na lange vokaal gevolgd door *l*, *r* en woorden op *lt*, *rt*, *rd*: dîê
e na syllabedragende sonorant, frikatief (evt. plus *t*) en na *p*, *k*, *ng*: îê
f overigens: na *d*, *t*, lange vokaal plus *n*, *nd*, *nt*, en bij veel woorden met lange vokaal plus *r*, *rd* en *rt* treedt 'îê op, waarin ' staat voor de glottisslag; de konsonanten uit deze reeks worden in de diminutiva gedeleerd. Vgl. *pa'îê* 'paadje', *bôô'îê* 'boontje', *hô'îê* 'hondje' en *joa'îê* 'jaartje'

De glottisslag: vgl. het materiaal onder (157)f, kan worden beschouwd - evenals bijv. in het Engels, vgl. [bʌ'n] 'button' etc. (Smalley 1980[12]:102) en in Chinese dialekten, vgl. Chen 1974 - als een gereduceerde fase van een obstruente koronale explosief.[110] Echter zou overeenkomstig een relevante metaregel weakening van /k/ zijn geïmpliceerd, vgl. Hyman 1975. Dat wil dus zeggen dat op grond van observaties in diverse talen vastgesteld is dat glottalisering éérst optreedt in geval van /k/ en zich (evt.) uitbreidt tot /t/. C.A.J. Hoppenbrouwers (pers. med.) wijst op enkele Brabantse dialekten (nl. die van Luijksgestel en Zeelst) waarin inderdaad *k* is geglottaliseerd; in Noord-Bevelandse dialekten schijnt glottalisatie van /t/ inderdaad die van /k/ te impliceren, vgl. Naarding 1934-1935:385 (voetnoot). Mede omdat reduktie van /k/ niet is geïmpliceerd in het Rodens wordt in het volgende t.a.v. dat dialekt uitgegaan van funktionele glottisslaginsertie, niet van glottalisering.

Als onderliggend beginsegment van het diminutiefsuffix fungeert in het Rodens, getuige (157)a, allicht /x/. Nu vindt er in dat dialekt bij diminuering ook deletie plaats van /t,r,n/ (inklusief van direkt aan /t/ voorafgaande /n/ en, althans in geval van een aantal woorden, van eveneens onmiddellijk voorafgaande /r/). Na de koronale syllabedragende sonorante konsonant komt in verwante Oostnederlandse dialekten /t/ voor in het diminutiefsuffix, én na /ɳ/ (vgl. ook sektie 2.2.). Het niet-optreden van /t/ in het Rodens wordt hier verklaard door een *t*-deletieregel die op de variant /tin/ aangrijpt. Het segment /k/ (van het grondwoord) wordt *niet* gedeleerd, glottalisering treedt *niet* op. De *diachrone* gang van zaken kan men zich dus als volgt voorstellen: 1) deletie van de /t/ van de diminutiefsuffixariant annex /t/, /nt/, /n/ en soms /r(t)/ van het grondwoord; 2) funktionele glottisslaginvoeging: doordat de vokaal van het grondwoord in open syllabe is komen te staan en gevolgd wordt door de vokaal van het diminutiefsuffix, treedt een situatie op die om een funktionele oplossing vraagt (als bij de invoeging van /s/ in de opeenvolging slot-*k*-diminutiefsuffix -*kən* in bepaalde oostelijke dialekten (vgl. p. 197-199)). Deze visie wordt ondersteund door de observatie dat /'/ na konsonanten niet voorkomt: /t/-deletie na /ɳ,ɭ,ɲ,ɽ/ roept geen glottisslaginsertie op (vgl. (157)e) doordat er geen vokalen op elkaar stoten die voor verdergaande fonologische processen moeten worden behoed.[111]

Deze 'glottisslaginsertie' noch een mogelijk proces van glottalisatie van /t/ alléén (dat daarmee afwijkt van de genoemde metaregel) is blijkens het materiaal van de *RND* (hier: Sassen 1967) in het Rodens een algemene fonologische regel; het verlies van sommige slot-koronalen is dat evenmin (vgl. (157)f). In de funktionele opvatting van de NGF zou er een morfonologisch vervolg op een algemene glottisslaginsertieregel vastgesteld moeten kunnen worden. Zo'n vervolgregel beschermt dus semantische lading van het suffix zowel als van het grondwoord. Het lijkt een arbitraire zaak te zijn, of hij inderdaad een element invoegt dat *zelf* deelneemt aan de klank-betekenis-verhouding. De NGF kent echter per definitie zo'n status toe. Ook in het geval van het Rodens kan, evenals elders in het proces van diminuering, in ieder geval tijdens de 'overgangsfase' waarin een regel als /t/→ø (dan wel ['] optioneel voorkomt alleen maar sprake zijn van fonologische verandering; in de situatie erna kán in principe een semantische interpretatie optreden, maar onduidelijk is, welke informatie dat zou betreffen. Wanneer een 'stabiele' toestand is ingetreden met obligaat /t/→ø (dan wel →['']) hoeft het fonologische karakter van de regel echter, anders dan de NGF wil, niet als arbitrair te gelden.

Dat er in het Rodens eens een algemene P-regel is geweest die de glottisslag teweegbracht is niet te achterhalen bij gebrek aan historisch-taalkundige informatie. De aanname van niet-algemene glottisslaginsertie (ook Naarding ib. noteert alleen de glottisslag in verband met diminuering, d.w.z. ook in een gebied *rond* Roden) leidt tot de konklusie dat regels al in het eerste stadium morfosyntaktisch funktioneel zouden kunnen zijn. In de NGF echter zijn P-regels in eerste instantie alleen fonologisch van aard. Het optreden van glottisslaginsertie eerst en alleen bij diminuering leidt tot *een hoofdzakelijk seman-*

tisch-funktioneel gemotiveerde regeltoevoeging, een artefakt waarvoor in de NGF geen plaats is. Daarin immers zijn zulke funktionele regels het vervolg op P-regels.

Het verlies van de slot-konsonant(klusters) als bedoeld in (157)f zal zeker niet het vervolg zijn op een algemene fonetisch-fonologische regel. Hier moet wel sprake zijn van een fonologische regel die vanaf de beginfase fonologisch van aard was en zich tot een MP-domein beperkte. Ook hier dus verlangt de NGF teveel, nl. de aanname van een eerder stadium met een algemene P-regel, die naderhand tot MP-regel werd. Bovendien zou, na het algemene proces, de desbetreffende regel semantisch zijn geïnterpreteerd, in de zin van bijdragend aan de semantiek van het diminutief. Deze funktie is niet erg aannemelijk, immers, de glóttisslag bewaart juist de semantische informatie die wordt gedragen door 'îê'. Als de *afwezigheid* van /t/ op dezelfde wijze als 'de rest van het suffix' bijdraagt in de semantische informatie, dan zou invoeging van de glottisslag zelfs overbodig zijn.

En passant kan hier worden vastgesteld dat het verlies van de slotkonsonant in woorden van het type (157)f weerspreekt dat er een principe zou zijn als voorgesteld in Van der Hulst en Kooij 1980, vgl. ook p. 206, nl. dat de bij woordvorming betrokken assimilatieregels de fonologische struktuur van het grondwoord intakt laten 'ten nadele van' het affix. In het Rodens is er sprake van een 'gelijk spel' in geval van verlies van één konsonant van het grondwoord en van het suffix, soms echter verliest het grondwoord zelfs twee konsonanten!

Een ander bezwaar in dezen betreft de deskriptieve en verklarende adekwaatheid van de distributieregels. De grondwoorden waarvan de slotkonsonant(en) in het diminutief afwezig is/zijn, moeten een distributieregel ondergaan die uit bijv. {t, ø} de ø-alternant kiest. Daarmee ontstaat een kontekst zonder slotkonsonant, die de keuze van de glottisslag uit de reeks beginkonsonanten van het lexikaal-disjunkt samengestelde diminutiefsuffix mogelijk maakt. Aangezien echter na vokalen ook /x/ kan verschijnen zijn lexikale markeringen door middel van diakritische tekens vereist (vgl. voor een soortgelijk probleem o.m. ook sektie 1.3. en p. 122-123). Dit gebruik om de juiste alternant te genereren wordt door de theorie van de NGF ten stelligste afgewezen. Wanneer de distributieregel die de glottisslag kiest, wordt geordend vóór de regel die ø teweeg brengt, *hanteert men extrinsieke* ordening, een middel dat juist door de NGF wordt voorkomen met behulp van de NOC (vgl. sektie 0.3.1.). *Ontordening* zou kunnen geschieden door de laatstgenoemde regel gevoelig te maken voor de aanwezigheid van een volgende glottisslag. De bedoelde regel wordt daardoor echter fonologisch(er) van aard, nl. gevoelig voor de fonologische kontekst: ook dit is, zoals al eerder werd betoogd, strijdig met de uitgangspunten in de NGF. Ook het SGF-middel van regels die terug kunnen kijken in de derivatie ('globale regels', vgl. p. 137) zijn in de NGF (vanwege de TGC) uit den boze: het betreft immers geen 'ware' generalisaties over oppervlaktevormen.

De distributie van /xin/ en /'in/ mist in de NGF dus elke verklaring. Het is in deze theorie slechts in historische zin te begrijpen dat de variant van het suffix mét glottisslag niet optreedt in geval van basiswoorden eindigend op

vokaal of schwa. Als de historische gang van zaken hier slechts heeft geresulteerd in een synchroon 'toevallige' distributie, dan zouden allicht gemakkelijk ontsporingen optreden; in het materiaal van Naarding (ib.) komen zulke gevallen echter niet voor. Een SGF-derivatie daarentegen bechrijft niet alleen maar *verklaart* hier ook inderdaad het regelmatige optreden van de verschillende alternanten (vgl. voor dit argument ten gunste van de SGF ook Dresher 1981:99, die het hanteert n.a.v. haar analyse van pluralisering in het Engels).

Het fonologisch-procesmatige karakter van de slotkonsonant(en)deletie vindt ondersteuning in Naarding's ib. waarneming dat dit mechanisme wordt belemmerd in geval van het optreden van geronde voorklinkers, 'gezien de vormen vuu^{r}dîê, boe^{r}dîê, enz.' Ook noemt Naarding ib. uit het dialekt van Roden diminutiva van 'paard' als 'pi'îê' (= behalve *paardje* ook *pitje*, de eerste vokaal staat voor [ɩ]), en 'pee'îê', 'pee^{r}dîê', vormen die op de werking van een (niet-algemene) fonologische verkortingsregel wijzen. De verkorting van 'ee' wijst op de invloed van een sterke kluster, die echter in de verkorte vorm ontbreekt (waarmee de TGC wordt gefalsifieerd). Naarding's beschrijving wekt de indruk dat *r*-deletie een nog levende en dus (procesmatige) fonologische regel is - en zo ook is het ermee samenhangende proces van verkorting van fonologische aard: 'De r geeft rekking en verdwijnt of wordt maar even gehoord. De gerekte vormen gaan dan natuurlijk naar die op d en t, bijv.: aat, aa'îê (=erwt),... Ook hier is aarzeling'. Ook dit procesmatig karakter binnen het diminueringsmechanisme pleit tegen NGF-distributieregels en vóór de werking van tot het proces van diminuering beperkte fonologische regels. Zo ook het blijkens de *RND* in het Rodens voorkomende [tkɩɲ'i] "t kindje' waarin [ɲ] zelfs de aanwezigheid van een gepalataliseerde (puur abstrakte!) /tj/ suggereert.

Met deze beschouwingen over de problemen die de theorie van de NGF ondervindt terzake van de diminuering in het Rodens worden de analyses van de processen van diminuering besloten. In de volgende sektie staat het mechanisme van meervoudsvorming centraal, en wel omdat daarin de fonologie een minder grote rol lijkt te spelen dan in geval van het diminutief. De NGF-MP-regel terzake zou dus nu wél goed moeten kunnen funktioneren. De analyses zullen echter uitwijzen, dat dat toch niet het geval is.

2.5. Meervoudsvorming

Het morfologische fenomeen van de meervoudsvorming in het Stellingwerfs wordt in deze sektie besproken in verband met de ook hier terugkerende vraag naar de deskriptieve en verklarende adekwaatheid van de NGF versus die van de SGF. Gedemonstreerd wordt onder meer dat de NGF ten onrechte het onderscheid tussen distributieregels en suppletie, en dat nog wel op principiële gronden, bagatelliseert. Ten aanzien van een aantal te behandelen regels eist de NGF voorts een niet-fonologisch karakter; ten onrechte, zoals zal blijken. In de meeste gevallen van alternantie die aan de orde komen dikteert de NGF de sta-

tus van distributieregel en bijgevolg een semantische funktie. Laatstgenoemde eigenschap is echter meestal niet aanwijsbaar, terwijl hij in bepaalde gevallen met zekerheid als afwezig kan worden beschouwd. Sommige distributieregels die de NGF in de hier gegeven formuleringen vereist, blijken zelfs geheel onjuiste output voort te brengen.

Tot slot van deze sektie worden enkele gevallen van absolute neutralisatie beschreven. Met dergelijke bijzonderheden de fonologie van het Stellingwerfs betreffende worden eveneens bepaalde claims uit de NGF verworpen, met name de TGC, zoals ook al in eerdere sekties werd vastgesteld. Evenals in de sekties die handelen over verkleinwoordvorming is ook met betrekking tot de pluralisering nu en dan taalmateriaal van elders in de beschouwingen betrokken waar dat in de argumentatie tegen de NGF-doctrines wenselijk bleek.[112]

Anders dan bij diminuering kan er bij de vorming van het meervoud geen sprake zijn van één onderliggend suffix. Al hebben de produktieve Stellingwerfse pluralissuffixen: /n/ en /s/ zowel als de improduktieve: /ns/ en /ɾ/ dezelfde semantische inhoud, we zouden hier 'crazy rules' (Hyman 1975:174), dus nog minder waarschijnlijke dan implausibele, onnatuurlijke regels (ib.:97-98) moeten accepteren wanneer we deze vormen uit één basissuffix zouden moeten genereren. Noch op grond van kriteria als ekonomie van de beschrijving (ib.: 99 e.v.) noch op grond van fonologische natuurlijkheid valt aannemelijk te maken dat deze suffixen uit één onderliggend lexikaal formatief zijn af te leiden. Een diachrone verklaring van het bestaan van tenminste twee onderliggend verschillende suffixen ligt hier bovendien voor de hand: /n/ en /s/ gaan inderdaad ook historisch terug op verschillende suffixen (Schönfeld 1980[8]; Philippa 1982). Dit teruggaan in diachrone zin op verschillende bases is overigens geen *doorslaggevend* argument voor een tweeledigheid van het synchrone mechanisme: in beginsel zouden in het lexikon de pluralissuffixen intussen zo gestruktureerd kunnen zijn dat er inderdaad van één item sprake is. Hier dient zich het eerste verschil tussen NGF en SGF aan, en wel ten nadele van de eerstgenoemde theorie. Zal de SGF een dergelijke aanpak hier verwerpen als gevolg van de bovengenoemde kriteria, de NGF suggereert dat één lexikaal formatief zeer goed mogelijk is, zij het in meerledig samengestelde zin, als weergegeven in de lexikale representatie (158), die betrekking heeft op die variant van het Nederlands waarin de suffixen /s/en /ən/ voorkomen:

(158) / $\underset{\{\emptyset\}}{ə}\ \underset{\{s\}}{n}$ /

In de NGF immers wordt er met betrekking tot de lexikale weergave principieel geen onderscheid gemaakt tussen suppletie en disjunktieve representaties als (158) waarop distributieregels aangrijpen (vgl. ook p. 135 voor een vergelijkbaar geval). Met andere woorden, de NGF beschikt niet over kriteria om te beslissen meerdere morfologisch-semantisch gelijkwaardige morfemen *onafhankelijk* van elkaar in het lexikon te representeren. Argumentatie tegen disjunktieve representaties in geval er van fonologische overeenkomsten tussen

morfemen niet of nauwelijks sprake is, is in Hooper 1976 dan ook niet te vinden, wat neerkomt op een witte plek in haar regeltypologie. Deze leemte is op zichzelf begrijpelijk, daar Hooper het onderscheid tussen disjunktieve lexikale representaties en suppletie verwerpt (ib. p. 129). *Terwijl de SGF hier met name het kriterium plausibiliteit met betrekking tot fonologische regels kan hanteren, wordt die in de NGF bij niet-algemene fonologische regels per definitie buitengesloten.*

De grammatikale formatieven krijgen in de NGF hun fonologische interpretatie door morfologische 'spell-out'-regels als (159) (Hooper 1976:145):

$$(159)\ \begin{bmatrix}\text{2nd person}\\ \text{singular}\end{bmatrix} \rightarrow \begin{Bmatrix}\text{ste/[preterite]} + __\\ \text{s}\end{Bmatrix}$$

Dit type regel krijgt alleen een (mede-)fonologische konditionering als er van een fonologische funktie sprake is (ib.:150); in een enkel geval blijkt accent mede-konditionerend te zijn in overigens puur morfologisch bepaalde regels (ib.:158 en elders). Van 'spell-out'-regels die de fonologische vorm van een morfeem specificeren puur op basis van de fonologische kontekst - zoals dat in geval van pluralisering in het Stellingwerfs zou moeten gebeuren - wordt in Hooper 1976 echter niet gerept. Wel merkt de auteur op n.a.v. de regel die /ɪ/ uit het meervoudssuffix in het Engels op de juiste plaats brengt, dat deze vokaal 'occurs after sibilants and does not occur elsewhere' (ib.:74). Ondanks haar stringente regeltypologie laat dus Hooper zelf al niet onbelangrijke fonologische eigenschappen meespelen in de karakterisering van MP-regels, wat in feite neerkomt op een argument tégen de strakke indeling in fonetisch-fonologische en (niet-fonologische) MP-regels in de NGF, die zelfs in een apart formalisme voor (NGF-)distributieregels resulteerde (vgl. sektie 0.3.3.).

Hooper geeft als argumentatie voor het genereren van twee onafhankelijke morfemen in plaats van één dat in de NGF nooit hard is gemaakt dat alle allomorfen terug moeten gaan op één gemeenschappelijke bron, en dat 'the more direct representation of allomorphy is easy to justify, since it assumes that the speaker-hearer associates the sound directly with the meaning' (p. 145). Daarmee is een *disjunktieve representatie* overigens diskutabel geworden, want de direktheid blijft in zo'n beschrijving niet volledig bestaan. Hooper's tweede argument verkeert in z'n tegendeel en vormt hier juist een volgend, NGF-intern argument tegen een lexikaal disjunkte opvatting van 'het' meervoudssuffix.

De analyse van de meervoudsvorming in het Stellingwerfs moet dus worden toegespitst op de volgende vragen: a) in hoeverre zijn de desbetreffende regels fonologisch arbitrair? Een duidelijk (mede) fonologische aard van die regels ondermijnt nl. het in de NGF veronderstelde puur morfologische karaker van MP- en 'spell-out'-regels; b) in hoeverre sluit de NGF hier distributionele regels die op één (disjunkt gerepresenteerd) lexikaal formatief werken, uit? Anders geformuleerd: waar ligt de grens tussen meerdere spell-out-regels versus distributieregels annex disjunktieve representaties? Uit Hooper's beschrijving van pluralisering in het Engels (ib.:73-74) nl. blijkt dat zij, hoewel

er van twee 'morphological spell-out-rules' gesproken zou kunnen worden, kiest voor één lexikaal disjunkte representatie van het meervoudssuffix. Kriteria voor onafhankelijke spell-out-rules versus spell-out-rules die het grammatikale kenmerk [+plur] omzetten in één disjunkt suffix c.q. in meerdere suffixen, worden niet gegeven; c) werken de door de NGF terzake aanbevolen regels korrekt? d) valt ook nu de TGC te weerleggen m.b.v. absolute neutralisatie?

De meervoudsvorming in het Stellingwerfs kan worden gedemonstreerd aan de hand van het in (160)-(163) aanwezige materiaal uit het Stellingwerfs van Nijeberkoop. Met die data kan voor de argumentatie worden volstaan. Materiaal uit Noordwest-Overijssel is daarom, maar ook om redenen van beperking, niet in het onderzoek betrokken. De indruk bestaat overigens dat er zich in dit gebied in vergelijking met het Stellingwerfs van Zuidoost-Friesland slechts incidentele verschillen voordoen. In (164)-(166) worden de regels gegeven die het optreden van de desbetreffende suffixen in deze vormen verantwoorden. In twee ervan, nl. (165) en (166), speelt de fonologische kontekst een doorslaggevende rol. In (167) worden de (sub)regels samengevoegd.

(160) meervouden op -ɽ

[kɑlf] - [kɑlʍɽ]	'kalf-kalveren'
[kĨnt] - [kĨndɽ]	'kind-kinderen'
[ɛj] - [ɛjɽ]	'ei -eieren'
[lɔ̃:m] - [lɔ̃:mɽ]	'lam-lammeren'

(161) meervouden op -ṇ

[kɑpə] - [kɑpm̩]	'kap-kappen'
[kɑtə] - [kɑtṇ]	'kat-katten'
[tobə] - [tobm̩]	'teil-teilen'
[fodə] - [fodṇ]	'vod-vodden'
[sɛ:gə] - [sɛ:gŋ̩]	'zaag-zagen'
[hɔkə] - [hɔkŋ̩]	'hok-hokken'
[lif] - [li:bm̩]	'lijf-lijven'
[du:ʍə] - [du:bm̩]	'duif-duiven'
[bos] - [bosṇ]	'bos-bossen'
[kɩ:zə] - [kɩ:zṇ]	'kaas-kazen'
[stu:l] - [stu:lṇ]	'stoel-stoelen'
[bo:ərə] - [bo:əɽṇ]	'boor-boren'
[bõ:m] - [bõ:m̩:]	'boom-bomen'
[bɛ̃:nə] - [bɛ̃:ṇ:]	'baan-banen'
[slɑ̃ŋə] - [slɑ̃ŋ̩:]	'slang-slangen'
[sɩ:] - [sɩ:dṇ]	'zee-zeeën'

(162) meervouden op -s

[ɑpl̩] - [ɑpl̩s]	'appel-appels'
[ʍɛkɽ] - [ʍɛkɽs]	'wekker-wekkers'
[bɛsm̩] - [bɛsm̩s]	'bezem-bezems'

[rɪːdn̩] - [rɪːdn̩s] 'schaats-schaatsen'
[lɛːkŋ̩] - [lɛːkŋ̩s] 'laken-lakens'
[krysŋ] - [krysŋ̩s] 'kruising-kruisingen'

(163) enkele bijzondere gevallen (vgl. (166) tweede lezing en (167)):
[bɛpə] - [bɛpm̩] en [bɛpəs] 'grootmoeder(s)'
[õmkə] - [õmkŋ̩] en [õmkəs] 'oom(s)'

(164) $\begin{bmatrix} X \\ [+D] \end{bmatrix}_N \rightarrow [[X]_N \quad +r]_{N\,[+plur]}$

(165) $[X\ C_0{<}ə{>}]_N{<})s_z{>} \rightarrow [[X]_N + n]_{N\,[+plur]}$

(166) $[X \begin{bmatrix} +son \\ \begin{Bmatrix} [+kons] \\ [+B] \end{Bmatrix} \end{bmatrix})s_z]_N \rightarrow [[X]_N + s]_{N\,[+plur]}$

(167) $\begin{bmatrix} \begin{bmatrix} X \\ [+D] \end{bmatrix}_N \\ [X \begin{bmatrix} +son \\ \begin{Bmatrix} [+kons] \\ [+B] \end{Bmatrix} \end{bmatrix})s_z]_N \\ [X]_N/\text{elsewhere} \end{bmatrix} \rightarrow \begin{bmatrix} [[X]_N \quad +r]_{N\,[+plur]} \\ [[X]_N \quad +s]_{N\,[+plur]} \\ [[X]_N \quad +n]_{N\,[+plur]} \end{bmatrix}$

Na (165) wordt - indien van toepassing - de slot-schwa van het grondwoord gedeleerd en hierop volgt nasaalaanpassing, d.w.z. als de voorafgaande konsonant daartoe aanleiding geeft. In beide gevallen betreft het algemene fonetisch-fonologische regels. Het positieve regelkenmerk [+B] regardeert de (bijzondere) gevallen op /s/ in (163) en [+D] die in (160). De regels (164)-(166) zijn lexikaal van aard, evenals natuurlijk (167): op soortgelijke wijze doet Booij 1981a:124 voorstellen aangaande de beregeling van de meervoudsvorming in het Nederlands; vgl. ook Hoppenbrouwers 1980.[113] Ze passen in de in Booij 1981a en in Van Marle 1978b geschetste theorie van de woordgrammatika. Evenzo beschrijft Nijen Twilhaar 1982b de meervoudsvorming in het dialekt van het Overijsselse Hellendoorn. (In de genoemde studies wordt uitgegaan van een statisch-dynamische opvatting van dergelijke regels; op grond van Kiparsky 1982a, b zowel als Sproat 1985 (sektie 0.2.2.) kies ik voor een steeds dynamische en dus generatieve interpretatie, afgezien van duidelijke gevallen van suppletie; vgl. ook Booij 1982-1983b.)

De uit (165) en (166) sprekende fonologische konteksten blijven - in diachrone zin - in het Stellingwerfs steeds hetzelfde suffix regarderen. Dat onder-

streept het fonologische karakter van (167); de NGF echter ontkent deze aard. De (sub)regels zijn niet algemeen in fonetisch-fonologische zin, en dientengevolge zou (167) volgens deze theorie een MP-regel moeten zijn, waarin immers voor fonologische eigenschappen geen geëigende rol is weggelegd.

Inderdaad bleken, noch uit enkele door mij gehouden apparent time-, noch uit enkele real time-onderzoekingen, verschuivingen anders dan in een enkel geval. Zo komt [hũːndr̩s] 'hoenders' i.p.v. ouder [hũːndr̩] algemeen voor naast het in linguïstisch (én ornithologisch) opzicht zeldzame [kɔr̩hũːn] (sg.).[114] In enkele in de eerste helft van de vorige eeuw geschreven Stellingwerfse gedichten[115] komt de pluralisvorm *kienders* voor. De niet-jongste generaties van nu in beide Stellingwerven geven echter de vorm [kĩndr̩] 'kinderen' als de enig juiste.

De vorm [hũːndr̩s] 'hoenders' overigens doet veronderstellen dat er in ieder geval één onderscheid te maken is tussen de regels in (164)-(166), en dat betreft de produktiviteit. In tegenstelling tot de beide andere is (164) niet produktief. Dat regel (164) inderdaad improduktief is, suggereert ook de taalgeografie: zo kent men in het midden en in het westelijk deel van de gemeente West-Stellingwerf de vorm [lãmː] 'lammeren' naast de sg.-vorm [lãm] 'lam', oostelijk echter luidt de pluralisvorm van [lɔ̃ːm] 'lam' [lɔ̃ːmr̩]. Dat (165) daarentegen produktief is, blijkt ook uit paren als [dɑf] - [dɑfm̩] 'daf-daffen', [trãm] - [trãmː] 'tram(s)' en uit [hũːnː] 'hoenders' naast het eerder vermelde [hũːndr̩s] en [hũːndr̩]. Dat (166) eveneens produktief is, blijkt ook uit meervouden waarbij van een 'dubbel suffix' sprake is, zoals in geval van het alleen als plurale tantum voorkomende [fĩːnəpɛtn̩s] 'uitgegraven veenpoel' (in sommige Stellingwerfse dorpen, waaronder Nijeberkoop, hoort men nog [fĩːnəpɛtn̩]), en in geval van [õndr̩dəgəboːədn̩s] 'in ondertrouw' (algemeen in beide Stellingwerfse gemeenten), [bɑlkŋ̩s] 'halken', [tɛtn̩s] 'spenen' en [ʍolkŋ̩s] 'wolken' in o.a. het dialekt van Nijeholtpa. (In het Stellingwerfs van Nijeberkoop komen deze meervouden als [bɑlkŋ̩], [tɛtn̩] en [ʍolkŋ̩] voor.)

Zal er in geval van [hũːndr̩s] van overkarakterisering sprake zijn (vgl. Van Marle 1978a:148 e.v.), in het overige materiaal trad waarschijnlijk herinterpretatie op als vorm van regulering (vgl. voor een karakteristiek van dit taalveranderingsmechanisme Van Marle ib.:156 e.v.); op basis nl. van de *-n* uitgang in de cases obliqui en in de pluralisvormen uit het paradigma van de zwakke substantieven kreeg ook de nominatief sg. een uitgang /(ə)n/. Weliswaar komen in het Stellingwerfs de sg.-vormen [ʍolkŋ̩] en [bɑlkŋ̩] niet (meer?) voor, Sassen 1953:93 daarentegen noteerde in het Ruinens sg.-vormen als /bɑlkə(n)/ naast de pluralisvorm [bɑlkŋ̩s], [dɔːkŋ̩] (in Stellingwerfse dialekten voorkomend als [dɔːkə] 'rieten dak') naast de pluralisvorm [dɔːkŋ̩s] en [tikŋ̩] (vgl. Mnl. en Middelnederduits *teke*) naast de pluralisvorm [tikŋ̩s].[116] Het grondwoord werd opgevat als eindigend op /ŋ̩/ of /n̩/, zodat /s/ moest worden aangehecht in de pluralis. Alle genoemde extensies van de affixen /n/ en /s/ verlopen overeenkomstig de fonologische konteksten die gelden voor de 'bestaande' meervouden op /n/ en /s/. Dit onderstreept opnieuw de (mede-) fonologische geaardheid van de desbetreffende regels. Dubbele meervouden in het Stellingwerfs als [kũnː] naast [ku] 'koe' en [skũnː] naast [sku] 'schoen' kompleteren dit beeld.

Elders breidt /s/ zich over een kontekst uit die eerder niet voor aanhechting van dit segment bestemd was: in het dialekt van Staphorst noteerde ik [rɑ̃:ms] 'ramen' en [bõ:ms] 'bomen', waar uiteraard van funktionele *s*-aanhechting sprake zal zijn, zij het dat het gaat om een geheel ander type funktionaliteit dan de NGF doet verwachten. Het is immers niet zo dat dit bepaalde suffix (langs niet-fonologische lijnen) veld wint om aan het OMOF- of Humboldtiaans principe te voldoen (vgl. p. 188), maar de verandering betreft slechts een *fonologische* uitbreiding van de voor het *s*-suffix relevante kontekst. Er zijn dan ook overigens in het Stellingwerfse gebied geen voortekenen te bespeuren van algemene verdringing van het *n*-suffix door /s/. Alleen in de veronderstelde gevallen van overkarakterisering/regulering kan gesproken worden van een werkelijke ('funktionele') uitbreiding.

Geheel anders dan men zou veronderstellen blijven beide suffixen /s/ en /n/ in het Stellingwerfs - en ook in het Nederlands - aanwezig. (Het Humboldtiaans principe immers doet verwachten dat één suffix uiteindelijk de notie 'pluralis' representeert.) Aan de konteksten die /s/ en /n/ bepalen moet dus wel *een sterke fonologische kracht worden toegeschreven*, ook in vergelijking met de morfologische, i.e. de vorm-betekenisrelatie. Wanneer Taeldeman 1982:160 opmerkt dat 'de suffixkeuze bij substantieven op syllabische sonans in Vlaanderen een volstrekt regelmatig proces genoemd mag worden: altijd *-s*. Het Vlaamse systeem voldoet m.a.w. aan het Humboldtiaans "ideaal"', en elders in genoemd artikel het Brabantse systeem in beweging ziet 'volgens het Humboldtiaans principe' naar een uniforme situatie met -/s/ op syllabische sonans, dan wijst dit juist op formele veranderingen, niet op funktionele, i.e. (hier) de vorm-betekenisrelatie betreffende. Immers, de formele beschrijving wordt eenvoudiger, maar het suffix /ə(n)/ verliest slechts enig terrein tot een stabiele toestand met -/s/ alleen na 'syllabische sonans' is bereikt. Nog steeds echter zijn er (tenminste) twee suffixen in de desbetreffende taalsystemen aanwezig. Kortom, Taeldeman's uitspraak (ib.:160): 'Het Vlaamse systeem voldoet m.a.w. aan het Humboldtiaanse "ideaal"' is niet juist, noch gaat de gesignaleerde verandering in de door hem bedoelde richting. Wel is er in het Brabants enige verschuiving ten gunste van het fonologische deel van de betrokken regels, die daarmee hun *fonologische* aard onderstrepen.

De eerder gereleveerde mogelijke meerledigheid van 'het' meervoudssuffix in de NGF-benadering kan opnieuw (vgl. p. 215), en nu i.v.m. de aard van de regels, worden afgewezen aan de hand van die variant van het Nederlands die de suffixen *-en* en *-s* kent. In dat systeem nl. moet - anders dan in het Stellingwerfs met /n/ en /s/ - de wederzijdse afhankelijkheid van de segmenten /ə/ en /n/ in het eerste suffix worden verantwoord, en zo ook de relatie tussen /s/ en ø in het tweede suffix. In de NGF-opvatting immers zal er sprake zijn van een lexikale representatie als herhaald in (168).

(168) / $\{^{ə}_{ø}\}$ $\{^{n}_{s}\}$ /

In de eerste plaats lijkt zo'n lexikale representatie niet bepaald de intuïties van de taalgebruiker te kunnen reflekteren: distributieregels moeten nu bijv. /ə/ en /n/ *onafhankelijk* van elkaar plaatsen. Dit suggereert dat er sprake is van meer dan één 'regel'. In werkelijkheid zal de taalgebruiker elk suffix als een morfeem ervaren, zeker als men zich op het standpunt van Hooper 1976 stelt, die immers ervan uitgaat dat 'the speaker-hearer associates the sound directly with the meaning' (ib.:145).

Merk voorts op dat voor de distributie van de segmenten in (168) vier regels nodig zijn, echter bij een niet-disjunktieve representatie slechts twee, en dat *de verschillende afhankelijkheden steeds van fonologische aard zijn*. De samenhang tussen de segmenten in (168) nl. wordt uitgedrukt in distributieregels die /n/, /s/, /ø/ en /ə/ in hun kontekst hebben: dit betreft een fonologische samenhang. Sterker, van de regels die /ə/, /s/, /ø/ of /n/ *afzonderlijk* plaatsen kan in het geheel niet worden aangetoond dat ze een rol spelen in de klank-betekenisrelatie.

Omdat het Stellingwerfs geen umlaut vertoont in de diminutiva noch als markeerder van het meervoud, en het Vollenhoofs alleen umlaut kent in de 3e pers.sg.pres. van het onregelmatige verbum en bij diminuering (vgl. ook p. 74-75), is een blik op een verwant Oostnederlands dialekt nuttig wanneer we gevallen willen opsporen waarin *verschillende* MP-vokaaldistributieregels op *gelijke* lexikale representaties kunnen werken, met als gevolg ongrammatikale output (vgl. voor dit type bezwaar ook sektie 1.3., p. 122-123, 213 en elders). De NGF-regeltypologie faalt in zulke gevallen op het punt van de juiste distributie van segmenten doordat niet-relevante regels toch aangrijpen op lexikale representaties die juist input moeten zijn van andere distributieregels. Illustratief materiaal in dit verband levert Nijen Twilhaar 1982a en b (tevens mond.med.). Uit het Oostnederlands van Hellendoorn (Ov.; vgl. kaart 14, p. 195: s 5,2) zijn o.m. de volgende items relevant:

(169)a	[bɑk] - [bækə] - [bækĭn]	'bak-bakken-bakje'
	[dɑs] - [dæsə] - [dæsĭn]	'das-dassen-dasje'
	[du:k] - [dy:kə] - [dy:kĭn]	'doek-doeken-doekje'
	[pɔt] - [pœtə] - [pœtĭn]	'pot-potten-potje'
	[vo:ɣ̞] - [vʌ:ɣ̞] - [vʌ:ɣ̞tĭn]	'vogel-vogels-vogeltje'
	[bot] - [bʌtə] - [bʌtĭn]	'bot-botten-botje'
b	[klomp] - [klompə] - [klʌmpĭn]	'klomp-klompen-klompje'
	[sxũ:n] - [sxũ:nə] - [sxỹ:ntĭn]	'schoen-schoenen-schoentje'
c	[bolə] - [bolṇ] - [bʌləxĭn]	'stier-stieren-stiertje'
	[kɑstə] - [kɑsṇ] - [kæsĭn]	'kast-kasten-kastje'
	[bɑ:l] - [bɑ:lṇ] - [bæltĭn]	'baal-balen-baaltje'

Voor de NGF-beregeling van deze vokaalalternanties moeten we onder meer de volgende distributieregels aannemen:

(170) $\{\begin{smallmatrix}y:\\u\end{smallmatrix}\} \rightarrow \{\begin{smallmatrix}y:/N, +plur, +dim\\u/elsewhere\end{smallmatrix}\}$

(171) $\{\begin{smallmatrix}y:\\u:\end{smallmatrix}\} \rightarrow \{\begin{smallmatrix}y:/N, +dim\\u:/elsewhere\end{smallmatrix}\}$

(172) $\{\begin{smallmatrix}ʌ\\o\end{smallmatrix}\} \rightarrow \{\begin{smallmatrix}ʌ/N, +dim\\o/elsewhere\end{smallmatrix}\}$

(173) $\{\begin{smallmatrix}ʌ\\o\end{smallmatrix}\} \rightarrow \{\begin{smallmatrix}ʌ/N, +dim, +plur\\o/elsewhere\end{smallmatrix}\}$

Deze regels brengen echter ongrammatikale vormen voort: (170) brengt ook *[sxy:nə] teweeg (vgl. (169)), en (173) ook *[klʌmpə] (ib.). Opnieuw moeten diakritische tekens redding brengen (vgl. mijn sektie 1.3. en p. 103-104; 122-123; 128-129; 209; 213): /klomp/ is niet gemarkeerd voor de meervoudsumlautregel, maar wel voor de diminutiefumlautregel. Hetzelfde geldt met betrekking tot [sxun] 'schoen'. Aanname van NGF-distributieregels leidt tot ongrammatikale vormen, zoals we hebben gezien. Opnieuw konkluderen we dat dit regeltype faalt op het punt van de observationele en beschrijvende adekwaatheid.

De situatie in het Hellendoorns is zo dat meervoudsumlaut bijna steeds optreedt wanneer het suffix /ə/ verschijnt. De umlautregel moet bijgevolg gevoelig gemaakt worden voor de aanwezigheid van schwa, hetgeen tevens de afwezigheid van de meervouds -/n/ impliceert; i.c. is er daarom sprake van een bepaald niet arbitraire fonologische kontekst. [bolṇ] 'stieren' ontstaat dus in plaats van *[bʌlṇ], doordat er geen schwa in de kontekst aanwezig is. Ook wanneer schwa aanwezig is echter treedt soms geen umlaut op, getuige het materiaal in (169)b. De items mét umlaut en zonder schwa in het meervoud (vgl. [vʌ:ɣ]]) moeten met behulp van positieve regelkenmerken in het lexikon worden gemarkeerd. In de SGF zijn dus /klomp/ 'klomp' en /sxun/ 'schoen' in het lexikon *niet* gemarkeerd voor de umlautregel die geldt voor het meervoud. De fonologische wetmatigheid: 'vóór schwa' dient daarin evenwel nog steeds tot uitdrukking te komen, temeer daar uit veranderingen in het Hellendoorns blijkt dat daar waar het suffix /n/ het suffix /ə/ verdringt, ook de wortelvokaal niet meer door umlaut wordt veranderd.

Na deze bespreking van het fonologische facet van pluralisering worden, zoals aan het begin van deze sektie is aangekondigd, nog enkele gevallen van absolute neutralisatie gepresenteerd. De voornaamste NGF-konditie (de TGC) wordt daarmee opnieuw weersproken. Beschouw eerst (174):

(174)a	[hõnt] - [hõn:]	'hond-honden'
	[lã:nt] - [lã:n:]	'land-landen'
	[rã:nt] - [rã:n:]	'rand-randen'
b	[grõnt] - [grõn:]	'grond-gronden'
	[hã:nt] - [hã:n:]	'hand-handen'

In de a-gevallen van dit materiaal uit het Stellingwerfs moet er steeds een onderliggend, puur abstrakt slotsegment /d/ aanwezig worden geacht, omdat substantiva die in hun basisvorm slot-/t/ vertonen, dit segment in hun (oppervlakte-)meervoudsvorm bewaren, vgl. [boːət] - [boːətn̩] 'boot-boten', [kɑ̃ːnt(ə)] - [kɑ̃ːntn̩] 'kant-kanten'. Aangezien de items in (174)a op dezelfde wijze final devoicing ondergaan als de items in (174)b, die echter ook /d/ vertonen in derivationele vormen als [hɑ̃ːndəx] 'handig' en [grõndəx] 'grondig', en omdat in het meervoud ook in die gevallen /d/ niet aanwezig is (als gevolg van assimilatie) ligt het veel meer voor de hand de items in (174)a door final devoicing én assimilatie van /d/ (dit laatste interkonsonantisch, nl. tussen /n/ van het grondwoord en meervouds -/n/) te doen genereren dan bijv. de pluralia ervan op te sommen in het lexikon. Enkel- en meervoudsvormen in (174) immers worden met behulp van algemene fonologische regels voorspeld. Van de eerste grondvorm in (174)a komen als afleiding voor [hõnəɑxtəx] 'hondachtig', gezegd bijv. wanneer de geur van honden aanwezig is, en [hõnəkɑrə] 'hondekar', waarin klaarblijkelijk assimilatie van /d/ is opgetreden. Deletie van /t/ komt in het Stellingwerfs in een dergelijke kontekst niet voor, wat opnieuw een argument oplevert voor een onderliggende slot-/d/.

Men kan zich overigens gemakkelijk voorstellen dat er een nieuwe afleiding wordt gevormd van grondwoorden als /rɑ̃ːnd/ (vgl. (174)a), met dezelfde aanwezigheid van /d/ als in bestaand [hɑ̃ːndəx] (vgl. (174)b). Een belangwekkend argument van Kiparsky tegen absolute neutralisatie, overgenomen in Booij 1981a:71, nl. dat het zich in de taalgeschiedenis niet heeft voorgedaan dat een absoluut geneutraliseerd segment weer opnieuw aan de oppervlakte verscheen, lijkt daarmee aan blijvende waarde in te boeten.

De argumentatie ten gunste van een onderliggende, puur abstrakte /d/ weerlegt duidelijk Hooper's TGC (vgl. p. 53): in geval immers van het materiaal in (174)a is het zo dat deze vormen worden voortgebracht (mede) door regels die aangrijpen op een nimmer aan de oppervlakte komend segment. Ook de volgende analyses hebben betrekking op absolute neutralisatie, en ook nu wordt de TGC verworpen.

Zo zijn in verband met de mogelijke aanwezigheid van puur abstrakte, i.e. 'niet aan de oppervlakte komende segmenten' eveneens interessant de wisselingen gedemonstreerd aan de hand van het Stellingwerfse materiaal in (175):

(175)	[tɩːʍə] - [tɩːfɪn] - [tɩːbm̩]	'teef-teefje-teven'
	[ʍif] - [ʍifɪn] - [ʍiːbm̩]	'vrouw-vrouwtje-vrouwen'
	[lif] - [lifɪn] - [liːbm̩]	'lijf-lijfje-lijven'
	[skɛːʍə] - [skɛːfɪn] - [skɛːbm̩]	'schaaf-schaafje-schaven'
	[duːʍə] - [dufɪn] - [duːbm̩]	'duif-duifje-duiven'

De vraag met betrekking tot de alternerende konsonanten is of onderliggend /w/ c.q. /ʍ/ aanwezig is, of dat /v/ intervokalisch tot [ʍ] wordt. Vgl. nu [iw] - [iːʍəx] 'eeuw-eeuwig': een slot-/ʍ/ wordt kennelijk niet automatisch tot [f]. Een regel /w/ of /ʍ/ → [f] (in slotpositie) zou m.a.w. uitzonderingen kennen;

vgl. nl. de Stellingwerfse uitspraak [lɪw] 'leeuw' versus [lɪʍɑdn̩] 'Leeuwarden' en (in een enkel idiolekt) [hɛw] vs. algemeen [hɛʍə] 'hebben we'. Het lijkt dus niet voor de hand te liggen om voor het materiaal in (175) als onderliggend segment een /w/ of een /ʍ/ aan te nemen. Een puur abstrakte /v/ die tot [ʍ] wordt voor schwa in het grondwoord en tot [b] voor [m̩] komt eerder in aanmerking. Een onderliggende /w/ of /ʍ/ zou bovendien als diminutiefsuffix /xin/ oproepen, zoals blijkt uit o.m. [mɔwxĭn] 'mouwtje' naast [mɔʍə] 'mouw'. Getuige (175) reageert de laatste konsonant van het grondwoord syllabefinaal als een [f], vgl. immers met [drɑf] - [drɑfĭn] 'draf-drafje' (nl. dankzij final devoicing van /v/). Een en ander betekent dat /ʍ/ het segment /v/ niet geheel heeft verdrongen, waarmee niet direkt aan een werkelijk *nimmer* in oppervlaktevormen van het Stellingwerfs voorkomend segment zou moeten worden gedacht. In geval van andere alternanties dan die in (175) komt /v/ dan ook wel degelijk aan de oppervlakte. Vgl. bijv. (176), waarin /v/ een alternant is uit de reeks /f,ʍ,b,v/.

(176)	[skuːvdʌːərə]	'schuifdeur'
	[bliːvdɔːərə]	'blijf daar'
	[opskriːvbukĭn]	'opschrijfboekje'

We kunnen dus een strengtheningsregel voor '/ʍ/ uit /v/' aan het begin van de niet voet-initiële zwakke syllabe aannemen (vgl. ook sektie 3.1.), alsmede een assimilatieregel annex nasaalaanpassing indien het suffix /n/ volgt (vgl. (175), derde kolom). Een regel die /ʍ/ of /w/ in eindpositie tot [f] maakt is, zoals al werd opgemerkt, niet erg gewenst, omdat bijv. /iw/ c.q. /iʍ/ 'eeuw' niet dezelfde regel zou ondergaan. Een onderliggende /v/ echter wordt veranderd door de regel final devoicing, hetgeen de generaliserende kracht van deze regel nog verhoogt.

Een soortgelijke redenering ten gunste van puur abstrakte vormen als /v/ in (175), dus ten gunste van absolute neutralisatie, is op te zetten aan de hand van het materiaal in

(177)	[flɑgə] - [flɑxĭn] - [flɑgŋ̩]	'vlag-vlagje-vlaggen'
	[fliːgə] - [flixĭn] - [fliːgŋ̩]	'vlieg-vliegje-vliegen'
	[sɛːgə] - [sɛːxĭn] - [sɛːgŋ̩]	'zaag-zaagje-zagen'

De vormen in (178) wijzen op een onderliggende /ɣ/ en suggereren die in (177). Dat [g] in (177) uit [x] komt is onwaarschijnlijk, getuige [lɑxŋ̩] 'lachen', [knɪxŋ̩] 'kuchen' e.d.

(178)	[lɛgŋ̩] - [lɛgə] - [lɛɣdɑt]	'leggen, (ik) leg, leg dat'
	[sɛgŋ̩] - [sɛgə] - [sɛɣbɛpə]	'zeggen, (ik) zeg, zeg Oma'

In items als [flɑgə], [fliːgə], en [sɛːgə] etc. is kennelijk van het segment /ɣ/ sprake dat in alle gevallen wordt veranderd door fonologische regels. In de

NGF echter wordt zoiets verboden door de TGC, hetgeen de taalkundige er - in die benadering - toe dwingt, ad hoc (distributie-)regels te hanteren die /ʍ/ met /f/, en /ɣ/ met /x/ doen wisselen.

Ook de volgende alternanties pleiten, nu ook om een andere reden, voor de onderliggende kontinuanten /v/ en /ɣ/:

(179) [du:ʍə] - [dufĭn] - [du:bm̩] 'duif-duifje-duiven'
[skru:ʍə] - [skrufĭn] - [skru:bm̩] 'schroef-schroefje-schroeven'
[fli:gə] - [flixĭn] - [fli:gn̩] 'vlieg-vliegje-vliegen'
[ʍi:zə] - [ʍisĭn] - [ʍi:zn̩] 'wijs-wijsje-wijzen'

Van (ogenschijnlijke) verkorting van /u:/ en /i:/ in dit materiaal is waarschijnlijk geen sprake, vgl. namelijk:

(180) [bri:f] - [bri:fĭn] - [bri:bm̩] 'brief-briefje-brieven'
[sli:f] - [sli:fĭn] - [sli:bm̩] 'sleef-sleefje-sleven'

Vokalen die anders dan als [+hoog, -gem] gespecificeerd zijn, spelen hier geen rol, vgl. (181):

(181) [stɛ:ʍə] - [stɛ:fĭn] - [stɛ:bm̩] 'staaf-staafje-staven'
[tɩ:ʍə] - [tɩ:fĭn] - [tɩ:bm̩] 'teef-teefje-teven'

De als [+hoog, -gem] gekarakteriseerde vokalen worden dus, vgl. (179), voor de kontinuant /z/ verlengd. Het lijkt nu alleszins redelijk om ook in de overige gevallen van (179) van onderliggende, rekking konditionerende kontinuante volgkonsonanten uit te gaan. Omdat de desbetreffende rekkingsregel niet algemeen is in Hooperiaanse zin, vgl. immers (182), moeten we van een MP-regel spreken die in de NGF fonologisch arbitrair moet heten.

(182) [lɔ:ətigəʍõ:ə̃n] 'laat jij gewoon'
[ʍɩligəsĭnʌs] 'wil jij Gezinus'

Alleen /ɣ/ komt voor in anlaut, /z/ en /v/ daarentegen niet, zodat in die twee gevallen de algemeenheid van bedoelde rekkingsregel op de wijze uitgedrukt door (182) niet kan worden getoetst. Het Stellingwerfs van Smilde (Drente) evenwel kent het deelwoordvormend prefix /ə/. Rekking nu treedt in dat dialekt niet op in formaties als [hɛjsĭnʍifə̄sĭ:n] 'Heb je zijn vrouw gezien'. Ook dat wijst op *de aanwezigheid van een niet-algemene maar toch fonologisch bepaalde regel*, die zorgt voor *woordinterne* rekking van /i,u/ vóór /ɣə,zə,və/ (waarbij /ɣ,v/ in het meervoud [g] resp. [b] worden voor /n̩,m̩/). Tezamen met het ontbreken van enige semantische lading - immers: de rekking manifesteert zich in het enkelvoud én in het meervoud - betekent dit opnieuw een afwijzing van de distributieregel die de NGF hanteert bij niet-algemene alternantie. Die regel ontkent kennelijk ten onrechte het belang van de fonologische kontekst.

2.6. Regeltypologie n.a.v. verkleinwoord- en meervoudsvorming (samenvatting)

Zoals uit de voorgaande analyses bleek, is het door de TGC (en NOC) gevormde beeld van de op verkleinwoord- en meervoudsvorming betrekking hebbende regels erg voorbarig. De fonologische eigenschappen van deze regels zijn zeker niet van ondergeschikt belang: in alle gevallen, met name terzake van de beschrijvingen in de sekties 2.1.1., 2.1.2. en 2.2. *bepaalt de fonologische kontekst (mede) de grammatikale vorm.* Weliswaar hebben de meeste regels uit de voorgaande sekties van dit hoofdstuk betrekking op één morfologisch domein, ook de meeste veranderingen die 'het' diminutiefsuffix ondergaat wijzen op *fonologische mechanismen (die niet hun oorsprong vinden in algemene regels en vervolgens zijn gemorfologiseerd, anders dan de NGF doet veronderstellen).*

Zo werd in sektie 2.1.1. duidelijk gemaakt dat een variant als [rĩŋəxĩn] 'ringetje' verklaard kan worden door een *fonologische* wijziging in regel (120) (vgl. ook p. 177-178) en/of een fonologische herstrukturering van /rĩŋk/ tot /rĩŋ/, terwijl bijv. [rĩxĩn] slechts uit een (tot diminuering beperkt) assimilatorisch proces kan worden begrepen (vgl. regel (121)). De *fonologische sterkte* van de syllabe is van belang voor het genereren van /p/ dan wel /t/ na /m/ in oostelijk Stellingwerfs (ook de taalhistorie wijst op deze rol), terwijl /t/-deletieregel (116) eveneens tot het proces van diminuering beperkt is. Themavokaaldeletieregel (118) heeft weliswaar een wijder bereik, maar draagt niet bij aan de semantiek, hoewel op NGF-interne gronden niet van een fonologische regel kan worden gesproken. Integendeel, het fonologische karakter ervan zou in deze theorie arbitrair moeten heten; hetzelfde moet gezegd worden van schwa-insertieregel (120). Alleen al het feit echter dat de fonologische kontekst zo'n grote rol speelt bij het genereren van de diminutiva maakt het zeer waarschijnlijk dat de diachrone veranderingen voortdurend synchroon worden gereflekteerd in *fonologische* regels; een morfologische interpretatie blijkt in het geheel niet, en de werking van het OMOF- of Humboldtiaans principe evenmin. Integendeel, het aantal oppervlaktevarianten van het diminutiefsuffix is in de loop der eeuwen kennelijk eerder toe- dan afgenomen.

De TGC wordt evenzeer weersproken door de tot diminuering beperkte gevallen van Ersatzdehnung (p. 179). Het betreft hier een fonologische regel die een zeer beperkt bereik heeft, terwijl van overige relevante eigenschappen van de NGF-MP-regel geen sprake is. Zo ook zijn de allomorfieregels in geval van diminuering in het Rodens geenszins fonologisch arbitrair (p. 211-214), evenmin als de regel die in Stellingwerfse niet-diminutiva voor rekking zorgt indien /z,v of ɣ/ volgt op /i/ of /u/ (p. 224-225). Het gaat hier zeker niet om *algemene* (P-)regels, maar toch is van een semantische lading geen sprake. Het verschil tussen enkel- en meervoud in geval van de diminuering in het Blokzijls: /is/ vs. /jən/ is eveneens *fonologisch* bepaald (vgl. p. 188).

De ruwe schets van de ontwikkelingen in de Oostnederlandse diminuering (sektie 2.2.) maakt zeer aannemelijk dat de veranderingen in het diminutiefsuf-

fix langs fonologische lijnen zijn verlopen. Het gaat hier kennelijk om assimilatorische tendenzen die tot uitdrukking komen o.m. door vaste implikationele patronen en die vaak in het geografisch kontinuüm worden gereflekteerd. Ze vertonen gelijkenis met de implikaties die uit fonologische metaregels bekend zijn. Zulke subtiele implikaties (vgl. bijv. nogmaals het [bɛsmpɪn] - [bɛsmtɪn]-kontinuüm) kunnen nauwelijks betrekking hebben op MP-regels en veranderingen daarvan. Weliswaar wordt in sommige Middennederlandse dialekten onderliggend /xin/ wel eens vervangen (zie echter tabel 4, p. 197-198) door een variant met /tj/ als beginkonsonant(en), andere varianten echter worden nooit onderliggend, i.e. ze komen dus niet voor na vokaal of glide, en zo zien we ook geen gevallen waarin /xin/ bijv. op gaat treden na /k,p,t/. Er is dus alle reden om het voortdurende (ook synchroon) fonologische karakter van de regels te benadrukken, ook omdat wanneer bijv. palatalisatie van /k/ tot /tj/ na /t/ en vervolgens na /l/ optreedt de resultaten zich plausibeler laten verklaren uit een uitbreiding van een (al dan niet assimilatorisch-)fonologische regel dan als het gevolg van een veranderde distributie. In dit laatste geval zouden, zoals al eerder werd betoogd, zulke subtiele veranderingen - mede als gevolg van het Humboldtiaans principe - zich niet voordoen.

De standvastigheid en daarmee het synchrone belang van de fonologische kontekst spreekt uit het feit dat in zoveel verschillende dialekten fonologische kondities standhouden. Het gaat dus veel te ver om, zoals de NGF wil, aan de genoemde regels - die geformuleerd zouden moeten worden als distributieregels - een arbitrair (of zelfs in het geheel geen) fonologisch karakter toe te kennen. Eerder lijkt de semantische rol van de desbetreffende regels dubieus, al moet worden toegegeven dat met betrekking hiertoe tot op heden geen afdoende evaluatieprocedures voorhanden zijn.

Of de door assimilaties (of evt. door fonologische processen als strengthening of weakening) ontstane nieuwe verkleinwoordvormingsregels op enigerlei wijze met betekenis geassocieerd worden, is dus niet echt uit te maken. We zouden hier een aanwijzing voor hebben, als bijv. het rijm (de (vokaal)kern en de volgkonsonant) van het diminutiefsuffix verloren ging en de al dan niet geassimileerde beginkonsonant bewaard bleef. Over zulke aanwijzingen ten gunste van het morfologische karakter van de regels die de beginkonsonant van het onderliggende suffix veranderen, beschikken we echter niet. Zulke effekten van het Humboldtiaans principe lijken ook redelijkerwijs niet te verwachten: immers, woorden als [fɪs] 'vis' zouden in feite niet gediminueerd kunnen worden i.v.m. de *totale* assimilatie van de beginkonsonant van het suffix. De semantische lading van de regels die de beginkonsonant van het diminutief omzetten, mag dus in elk geval met recht worden betwijfeld. Dit geldt al evenzeer voor de vokaalwisselingen in het geval van het Hellendoorns: vgl. (169)-(173). De vokaalwisseling kán hier geïnterpreteerd worden als betekenisdragend, en individuele uithreiding naar items die eerder geen umlaut kenden, is mogelijk (vgl. het Duits in dezen). Dat zulke uitbreidingen echter op grote schaal zullen plaatsvinden lijkt niet aannemelijk, en wel omdat de *suffixen* steeds in ieder geval als dragers van de meervoudsnotie gelden: immers, in de

vele gevallen waarin het grondwoord voorvokalen kent, *moet* een suffix optreden omdat morfologische umlaut per definitie uitgesloten is.[117]

Eerder kwam de (on)mogelijkheid van MP-distributieregels met betrekking tot verkleinwoordvorming in het dialekt van Vollenhove aan de orde (p. 118-119). De morfologische umlaut bij diminuering in dat dialekt wordt verreweg het eenvoudigst uitgedrukt door een (generatieve) SGF-regel, niet in MP-regels uit de NGF, die immers alle alternanten lexikaal en in een achttal regels moeten opsommen. Deze alternanten nu kunnen weliswaar geacht worden mee te doen in de klank-betekenisrelatie (evenals regels als (113), (114) en (116)), maar niet zeker is óf ze dit ook doen. De gemuteerde vokaal zal in het taalgebruik inderdaad wel eens incidenteel zo worden opgevat - een geval van 'invocation', vgl. Linell 1979:178 - maar dit gebeurt niet struktureel, en wel omdat er geen alternanten zijn zonder diminutiefsuffix maar met vokaalwisseling die de notie [+dim] uitdrukt, omdat er uitzonderingen op de umlautregel zijn, en omdat voorvokalen uiteraard van umlaut verstoken moeten blijven. De veiligste benadering lijkt dus te zijn dat de taalverwerver 'umlautung' bij het proces van verkleinwoordvorming als een regel heeft geleerd die bepaalde diminutiva mede welgevormd doet zijn, waarbij het algemene suffix als *de* drager van de betekenisnotie moet worden gezien. (De beste techniek voor woordformatie heet dan ook agglutinatie te zijn, vgl. Dressler 1983:8.) Hiermee wordt dus geargumenteerd tegen het MP-karakter van Hooper's stamalternanties, indien althans de semantische notie (ook) door een andere morfologische operatie (nl. aanhechting van een suffix) tot stand komt.

Geheel in strijd met het algemene beeld van het ontstaan van morfonologische regels uit eerst algemene fonologische regels is de regel die /s/ invoegt na /k/ (en /ɣ/, evt. zelfs gevolgd door schwa, vgl. p. 197-198) van het grondwoord en vóór het diminutiefsuffix /kən/ in Gelders-Overijsselse dialekten: deze (volgens Kloeke 1929 jonge) funktionele invoeging van *fonologisch* materiaal voorkomt homonymie met korresponderende meervouden maar draagt niet bij in enig betekenisonderscheid met betrekking tot het diminutief zelf. Een NGF-motivering om deze regel als MP-regel te karakteriseren is dan ook niet direkt voorhanden. Evenmin kan er een (NGF-) P-regel zijn toegevoegd. Deze funktionele regel is daarentegen eerder gemotiveerd vanuit een bestaand netwerk van woorden (vgl. p. 163-164): bepaalde meervouden zullen de drijfveer voor het ontstaan van de regel vormen. De regel komt dus 'uit het niets' en draagt er uiteindelijk alleen toe bij dat de diminutiva 'welgevormd' zijn. De binnenkomst van deze regel in de grammatika was - in ieder geval gedurende korte tijd - gemotiveerd door een relatie met meervoudsvorming, niet door een door Hooper bedoelde klank-betekenisverhouding tussen grondwoord en afgeleide vorm. Ook de glottisslaginsertie in het dialekt van Roden kan als een *fonologische, maar niet-algemene*, tot een morfologisch domein behorende regel worden gezien; de fonologische funktie ervan is, bepaalde vokalen niet direkt op elkaar te laten volgen.

Aangezien het dus steeds om niet-algemene (P-)regels gaat, eist de NGF dat de alternanties door middel van MP-distributieregels worden beschreven.

Gezien echter de fonologische aard van de alternanties in kwestie (vgl. bijv. (152) op p. 207 en (166) op p. 218) zowel als de niet-bijdrage in de vorm-betekenis-relatie, d.w.z. voor zover het diminuering betreft (vgl. bijv. p. 207-208), moet de bij MP-regels horende status worden afgewezen. De noodzakelijke lexikale disjunkties zorgen daarenboven voor een aanzienlijke lexikale redundantie (vgl. p. (207)) zowel als de noodzaak meer regels aan te nemen dan in de SGF vereist is (vgl. o.m. p. 207-210).

Bovendien is de deskriptieve inadekwaatheid van de distributieregels aangetoond, en wel met betrekking tot Gronings/Westerhovens *-ke/(t)je* (p. 209), pluralisering in het Hellendoorns (p. 221-222), en diminuering in het Rodens (p. 211-214); in sterke mate verklarend inadekwaat ook zijn deze regels in geval van 'vokaalharmonie' in het Urker dialekt (vgl. p. 210-211). De distributieregels moeten soms ná en afhankelijk van elkaar werken (vgl. bijv. p. 210-211). Dit duidt eerder op een proces, dan op een noodzakelijk distributionele systematiek.

Gevallen van absolute neutralisatie werden gedemonstreerd - en dus werd de TGC weerlegd - in sektie 2.1.2., nl. waar o.m. in [ʍɔːpɳtĩn] 'wapentje' het verschijnen van [t] aan een (puur abstrakte) onderliggende /n/ moet worden toegeschreven. Zo'n aanwijzing geeft eveneens het Kuinders materiaal in (138) (p. 185). Wellicht is in een item als [rĩŋkĩn] de /k/ van onderliggend /rĩŋk/ door degeminatie en /k/-deletie absoluut geneutraliseerd; vgl. evenzo [dĩŋkjɔ̃n] en [pɛnɪkjɔ̃n] in het Kuinders (p. 185-186). Terzake van de meervoudsvorming werd eveneens absolute neutralisatie van bepaalde segmenten aangenomen, zoals van /d/ in Stellingwerfs /hond/ 'hond', /v/ in Stellingwerfs /ʍiv/ 'wijf' en /skɛːʍə/ 'schaaf', en /ɣ/ in bijv. Stellingwerfs /flɑɣə/ 'vlag'. Zelfs regels die in de NGF zuiver morfologisch heten: vgl. (159), p. 216, krijgen in het Stellingwerfs een belangrijke fonologische eigenschap toegewezen. Dit betreft de 'spell-out-rules' van de meervoudssuffixen, die afhankelijk zijn van de fonologische kontekst. In verband hiermee brengt de beschouwing over het evt. onderbrengen van de pluralissuffixen in één lexikaal disjunkte weergave een witte plek in Hooper's typologie aan het licht: wanneer besluit men in de NGF tot afzonderlijke 'spell-out'-regels dan wel tot het vaststellen van één (disjunkt samengesteld) formatief?

De NOC vond tegenvoorbeelden in sektie 2.1.1.: aannemelijk werd gemaakt dat /k/-deletie extrinsiek is geordend na schwa-insertieregel (120): vgl. p. 179. In geval van bijv. [ʍɔːpɳtĩn] 'wapentje' (vgl. p. 174) zal nasaalaanpassing extrinsiek geordend zijn na de regel die /x/ tot [t] doet worden Ook de diminuering in het Rodens (p. 211-214) doet enkele gevallen van extrinsieke ordening vermoeden.

De verklarende kracht van de elsewhere-konditie en het OMOF-principe (zie de sekties 0.3.3. en 0.4.) werd weerlegd op p. 208-209. Ook pluralisering in het Stellingwerfs ontkent de verklarende kracht van het elsewhere-principe, evenals de werking van het OMOF-principe: vgl. p. 219-222.

De in dit hoofdstuk met betrekking tot diminuering en pluralisering aangetoonde zeer belangrijke rol van het fonologische materiaal duidt op de wenselijkheid

om niet a priori een strenge scheiding tussen morfologie en fonologie aan te nemen. Als de vorm van een suffix afhankelijk is van de fonologische kontekst, waarom zouden dan de relevante niet-algemene fonologische regels - weliswaar voorzien van morfosyntaktische kenmerken en/of gestuurd door diakritische tekens - per definitie als morfologisch moeten gelden, en waarom zou de fonologische kontekst arbitrair moeten zijn?

Waar fonologische regels die grammatikale vormen (mede) genereren geen direkt aanwijsbaar aandeel hebben in de klank-betekenissystematiek, moet het als onredelijk worden beschouwd er een zeer dominerend morfologisch karakter aan toe te kennen en géén of slechts een zeer marginale fonologische aard. Ook regels die fonologisch verschillende maar in semantisch opzicht gelijke suffixen aanbrengen op basis van de fonologische kontekst, als in geval dus van de meervoudsvorming in het Stellingwerfs, blijken belangrijke fonologische eigenschappen te bezitten, en voldoen niet of slechts gedeeltelijk aan de aprioristische eisen van de theorie der NGF.

De eis van de TGC, nl. dat fonologische regels algemeen moeten zijn (en dus ook niet tot absolute neutralisatie kunnen leiden), en anders per definitie onder de aan de klank-betekenissystematiek deelhebbende MP-regels vallen, werd verworpen. MP-regels ontmoetten op hun beurt bezwaren, zoals de gebleken observationele en deskriptieve inadekwaatheid. Een en ander heeft, gevoegd bij de stellige indruk dat de NOC niet houdbaar is, tot gevolg gehad dat, evenals in hoofdstuk 1, de theorie van de NGF werd weerlegd.

3

Syllaben en segmenten

3.0. Inleiding

In de SGF krijgt de notie syllabe maar weinig aandacht. Enerzijds speelt de syllabe*grens* nauwelijks een rol, anderzijds vindt - vgl. *SPE*:171 en Stanley 1967 - de *fonotaktische verantwoording* plaats met behulp van kondities op de *morfeem*struktuur. Het is mede dankzij het NGF-alternatief voor *SPE* dat hernieuwde belangstelling ontstond voor de rol van de syllabe in de fonologische deskriptie. Zo zijn bepaalde morfemen, zoals Spaans +*ndo* (Hooper 1976:187), Stellingwerfs +ɲt in bijv. [slytɲt] 'sluitend' alsook het zogeheten nul-morfeem en het substitutiemechanisme van ablaut op zichzelf 'onuitspreekbaar'. De woorden waarin de bedoelde morfemen optreden zijn daarentegen wèl uitspreekbaar. Kennelijk zijn die 'zich door correspondentie van vorm en betekenis onderscheidende woordmomenten' (Schultink 1962:11) niet de eerst aangewezen eenheden om uitspreekbaarheidskondities op te projekteren. In de NGF wordt met betrekking tot de sekwentiestruktuurkondities dan ook gekozen voor wat gezien wordt als de kleinste eenheid van uitspreekbaarheid: de syllabe (Hooper ib.:186-191). De belangrijke rol die de syllabe speelt in sekwentiestruktuurkondities en fonologische regels is inmiddels algemeen aanvaard, zodat er in dit hoofdstuk slechts weinig SGF-voorstellen aan de orde zullen worden gesteld.

Nadat duidelijk was geworden - met name na het verschijnen van Kahn 1976, Hooper 1976 en Vennemann 1972 en 1974 - dat de lettergreep niet alleen lineair georganiseerd is (zoals in *SPE* wordt aangenomen) en dat deze eenheid een prominente rol dient te spelen in de fonologische deskriptie, verscheen op het terrein van (varianten van) de zogeheten *niet*-lineaire fonologie - in welke term de voornaamste tegenstelling met de *lineaire* fonologie van *SPE* wordt benadrukt - zeer veel literatuur over deze fonologische entiteit. Deze biedt hoofdzakelijk onderzoeksresultaten zowel aangaande a) de plaats en de rol van de syllabe binnen grotere fonologische domeinen als met betrekking tot b) de interne struktuur ervan en c) de relevantie voor fonologische regels. Men vindt ze onder meer gepresenteerd in Van der Hulst en Smith 1982, Selkirk 1980a, b en 1982 en in de literatuur genoemd in hoofdstuk III van wat een handboek voor de zinsfonologie genoemd mag worden: Nespor en Vogel 1986.

Het belang van de notie syllabe, van de struktuur ervan alsook van de kombinatiemogelijkheden laat zich als volgt beknopt illustreren. Sommige fonotaktische restrikties blijken samen te vallen met vaste opeenvolgingen van bepaalde syllabetypen (ad a). Zo bespreken Nespor en Vogel 1986:101-102 de volgende observaties in Smith (in voorbereiding), die betrekking hebben op het

Žu|'hõasi. In die Namibische taal kunnen in lettergrepen van het type CV (dus bestaande uit een konsonant gevolgd door een korte vokaal) maximaal vier toonhoogten worden gerealiseerd. Deze komen ook voor in de syllabetypen CVV (dus bestaande uit een konsonant gevolgd door een *lange* vokaal; dezelfde toonhoogte geldt hier voor de 'gehele' vokaal) en CVN (waarin N staat voor een nasale konsonant), naast een tweetal vaste kombinatiemogelijkheden van deze tonen. Nu is het steeds slechts één van deze zes mogelijkheden die zich voordoet over beide syllaben van woorden van het type CVCV of CVVCV tegelijk. Daarin hebben de vokalen van de eerste en de tweede lettergreep dus dezelfde toonhoogte òf ze vertonen een van de twee vaste kombinatiemogelijkheden in CVV. Deze generalisaties refereren daarmee aan de notie syllabe en aan *een vast patroon van meerdere, hier twee, syllaben.* Dit vaste patroon, de zogeheten voet, wordt in het Žu|'õasi eveneens gemotiveerd doordat daarin de eerste positie van de tweede syllabe slechts door *b*, *m*, *r*, of *n* wordt ingenomen, een beperking dus die niet voor een enkele syllabe geldt (Nespor en Vogel ib.). De relevantie van de notie voet wordt echter door sommige toonaangevende fonologen in twijfel getrokken. Zoveel te meer is het van belang dat in sektie 3.1. fonotaktische restrikties in het Stellingwerfs worden beschreven die eveneens in termen van zulke meersyllabige bouwsels moeten worden uitgedrukt.

Dat (ad b) de syllabe ook intern georganiseerd is, nl. in een konstituentenstruktuur als hieronder weergegeven in (183) (d.i. het templaat voor de maximale syllabe in het Stellingwerfs), wordt doorgaans beargumenteerd met het gegeven dat de lettergreep op een met zijn struktuur samenhangende wijze het domein van fonotaktische restrikties vormt. Zo zijn er in het Nederlands meer beperkingen op de beginkluster, d.i. wat de kombinatiemogelijkheden in de 'onset' betreft, op de kern, op wat daar op volgt: de koda, en op de kombinatie van kern en koda (het 'rijm') dan op het samengaan van bijv. onset en kern. De positie van genoemde ('universele') konstituenten binnen de lettergreep (S) is als in (183).

(183)

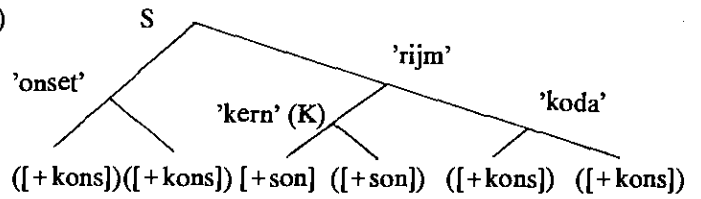

Daarin is geabstraheerd van het appendix, ook syllabesuffix geheten, en eveneens van het 'syllabeprefix'. Meer over deze 'fonologische affixen' vindt de lezer in sektie 3.5. Voor het ogenblik kan ermee worden volstaan te vermelden dat de eindreeks in (183) nog wordt voorafgegaan door een 'prefix' /s/ en gevolgd door een 'suffix' /tst/. Deze segmenten zijn *alle* optioneel. Afgezien van de linkerpositie in de kern is dus geen van de posities in de syllahe verplicht opgevuld. Dat het aantal segmentposities in de maximale syllabe van het

Stellingwerfs groter is dan in overeenkomstige templaten van veel andere talen, zoals het Engels (vgl. bijv. Selkirk 1982a:344) wordt getoond in sektie 3.6. De universele beperkingen op het aantal segmenten in de syllabe die door sommigen zijn voorgesteld, vormen de reden voor de argumentatie in die sektie.

Het belang van de in (183) onderscheiden konstituenten voor de beschrijving van fonotaktische restrikties wordt vrij algemeen onderschreven. Er zijn, zoals reeds werd opgemerkt, in het Nederlands meer beperkingen op de onset, op de kern, op de koda en op het rijm dan op bijv. het samengaan van onset en kern, al doen de observaties in onder meer Van der Hulst 1984:56 deze opvatting minder absoluut zijn. Enkele belangrijke fonologische beperkingen op het rijm zijn de stelselmatige afwezigheid van de velaire nasaal na lange vokaal in het Nederlands, vgl. **toong* naast *tong*, **daank* naast *dank* en **boonk* naast *bonk*, en die van het segment /ɛ:/ voor /r/ in het oostelijke Stellingwerfs (zie ook p. 107-108; de kombinatie /ɛr/ in overig Stellingwerfs korrespondeert steeds met /ɩ:r/ in oostelijk Stellingwerfs).

In dit verband moet nog worden opgemerkt dat de konstituenten waaruit de syllabe is opgebouwd, afgezien van de kern, geen eigen label krijgen, omdat ze geen rol blijken te spelen in fonologische regels. Zo laten Nespor en Vogel 1986:72-76 zien dat regels die met behulp van het label 'rijm' zijn geformuleerd ook in termen van de syllabe kunnen worden uitgedrukt. Zij kennen evenwel, nl. waar het fonotaktische restrikties betreft, het rijm zijn zelfstandige rol toe als fonologische kategorie. Anderen, zoals Clements en Keyser 1983, vinden ook in dit geval het rijm geen relevante eenheid. Van der Hulst 1984:54 e.v. echter trekt hun argumentatie in twijfel. Clements en Keyser 1983 zowel als Van der Hulst ib. handhaven evenwel met stelligheid de kategorie en dus het label syllabekern (voortaan K). Ook uit het hierna volgende zal blijken dat K een belangrijke kategorie is in de fonologische organisatie. Het al dan niet vertakken van deze konstituent blijkt hèt kriterium voor de indeling van voeten; het 'zwak' of 'sterk' zijn van de syllabe wordt eveneens bepaald door deze kenmerken. Uit de (mor)fonologische regels (113), (114), en (120) in hoofdstuk 2 bleek al, dat deze met gebruikmaking van de entiteit K eenvoudiger kunnen worden geformuleerd dan met behulp van alleen maar fonologische kenmerken van lineair geordende segmenten.

Op de vraag of dan misschien toch ook rijm, onset en koda aparte labels verdienen wordt hier niet nader ingegaan. Wel moet een algemeen erkend nadeel van de afwijzing van zulke labels worden vermeld. Bij de uitdrukking van relevante fonotaktische restrikties moet in dat geval nl. de gehele syllabestruktuur worden uitgedrukt; deze moet dus steeds worden 'herhaald'.

Ter adstruktie van het belang van de lettergreep voor sommige fonologische regels tenslotte (ad c) wijs ik, behalve op het bekende proces van rekking in open lettergreep in het Oudnederlands (Van der Hulst 1977:23), op het al even bekende proces van final devoicing (ib.; Kooij 1978) en op progressieve assimilatie in het Stellingwerfs. Beschouw enerzijds [ɩknī:mə] 'ik neem', [opnɩj] 'opnieuw' e.d., en anderzijds [sɛ:kə] - [sɛ:kŋ] 'zaak-zaken', [hɔkə] - [hɔkŋ] 'hok-hokken', [kaṛkə] - [kaṛkŋ] 'kerk-kerken' en (klitisch) [opm̩] 'op een'. De

gedemonstreerde assimilatie beperkt zich kennelijk tot de konfiguratie waarin de syllabegrens ligt vóór de desbetreffende medeklinkers. Omdat ze gelegen is *tussen* de relevante segmenten, lokt de syllabegrens in [ɪknī:mə], [opnɪj] etc. geen progressieve nasaalaanpassing uit.

Deze summiere illustratie van de relevantie van de syllabe voor de fonologie van de jaren tachtig is uiteraard niet bedoeld als een uitvoerige beschrijving van alle belangrijke onderdelen uit elke post-*SPE*-theorie met de syllabe als voorwerp van nader onderzoek. Voor het verkrijgen van een overzicht van de voornaamste ontwikkelingen die in een (vrij) recent verleden hebben plaatsgevonden zij dan ok verwezen naar Van der Hulst 1981 en 1984, Van der Hulst en Smith 1982 en 1985, Berendsen, Visch en Zonneveld 1984, Trommelen 1984 en naar Selkirk 1984. Wel valt nu snel duidelijk te maken waardoor de keuze van de in het vervolg van dit hoofdstuk te presenteren stof werd bepaald. In de NGF, dat wil zeggen in Hooper 1976, worden nog geen syllabetemplaten met konstituenten als in (183) voorgesteld, en evenmin suprasyllabische betrekkingen als tot uitdrukking komend in het gereleveerde artefakt *voet*. Wel wordt argumentatie geleverd voor de syllabegrens als kruciaal element bij de beschrijving van fonotaktische restrikties en voor het gebruik ervan in fonologische regels. Hoewel de NGF, dit ook naar de mening van onder meer Nespor en Vogel 1986:61, met name door de publikatie van Hooper 1976 in aanzienlijke mate heeft bijgedragen aan de aanvaarding van de syllabe als belangrijke entiteit in de generatieve fonologie, moet deze theorie wat de bouw en de rol van die eenheid betreft thans grotendeels als achterhaald worden beschouwd. Een uitvoerige toetsing van de NGF terzake is dan ook niet relevant.

Een alternatief voor een toetsing van de NGF op het punt van de syllabestruktuur: een uitgebreide test van de vele varianten van de niet-lineaire fonologie behoorde niet tot de aanvankelijke onderzoeksopzet (zie sektie 0.1.0.1.) en was ook niet op korte termijn te verwezenlijken. In plaats daarvan werden naast enkele nog steeds relevante onderdelen uit de NGF die betrekking hebben op de syllabe en het segment, een drietal belangwekkende voorstellen uit recente syllabetheorieën getoetst. De mogelijkheid deed zich immers voor, inmiddels verzameld materiaal uit het Stellingwerfs te benutten in taaltheoretische diskussies verwant aan de hier tot dusver gevoerde.

Allereerst echter volgt (in sektie 3.1.) een hiërarchische beschrijving van de syllabe in het Stellingwerfs, waaruit blijkt dat niet alleen de NGF maar ook recente syllabetheorieën tekort schieten in de behandeling van de fonologische sekwentiestrukturen doordat van één 'hoofd-syllabe' wordt uitgegaan, en niet van meerdere syllabe*typen* die hun identiteit mede aan hun posities in de overige hiërarchisch-fonologische struktuur van voet en woord, d.w.z. van meersyllabige bouwsels, te danken hebben. De bespreking van dit bezwaar kan overigens beknopt worden gehouden, omdat de mogelijkheden die de hiërarchisch georganiseerde, niet-liniaire fonologie in principe ten aanzien van de 'distributie' van sekwentiestrukuren biedt, al langer bekend zijn (vgl. Van der Hulst 1981:17 en elders; Selkirk 1980b en 1982b). Dat geldt echter hoofdzakelijk voor 'de' syllabe en in veel mindere mate voor de voet, zodat, het werd al

eerder opgemerkt, argumentatie voor deze konstituent in de fonologische struktuur gewenst blijft. Als extra motivatie moge gelden dat de voet inmiddels met name in het gezaghebbende Selkirk 1984 weer is verworpen, eerdere opvattingen van deze auteur ten spijt. De *accentpatronen* die de voet motiveerden worden thans door een aparte module verantwoord: de metrical grid (ib.; Nespor en Vogel 1986:83). Ter uitdrukking van *fonotaktische restrikties* evenwel achten Nespor en Vogel ib.:83-84 de voet zeer wel te handhaven. Bovendien heeft afwijzing ervan tot gevolg, zo zijn deze auteurs van mening, dat dit artefakt in elke 'voetgevoelige regel' steeds opnieuw gedefinieerd moet worden, nl. in termen van speciale opeenvolgingen van syllaben. Dat brengt evenzovele gemiste generalisaties met zich mee. Merkwaardig genoeg betrekken Kager, Visch en Zonneveld 1987 dit argument niet in hun bespreking van eisen te stellen aan evidentie voor voeten.

Laatstgenoemde auteurs konstateren bovendien in hun behandeling van woordklemtoon (ib.:200) dat wat het Nederlands betreft zogeheten 'grid-only'-theorieën nog niet in gepubliceerde analyses verschenen zijn, en sluiten deze daarom van behandeling uit. De genoemde module van de metrical grid hoort men echter in elke moderne fonologie aan te treffen, getuige onder meer Nespor en Vogel 1986:1,6 en Selkirk 1984:6 e.v., evenals een verantwoording van afzonderlijke lagen van gelijke fonologische eigenschappen die zich over meerdere segmenten uitstrekken. Ook van deze autosegmentele fonologische module is in de NGF nog geen sprake. (Zie voor een beknopte karakteristiek bijv. Van der Hulst 1981 en Van der Hulst en Smith 1982.)

Niet of nauwelijks opgemerkt in recente fonologische theorieën is een zwakte die de NGF zowel als elke andere post-SGF-theorie aankleeft: de moeilijkheid hoe te beslissen of er, bij gelijkheid met betrekking tot eenvoud in de beschrijving, sprake is van een positieve dan wel van een negatieve konditie op de syllabestruktuur. Dit elders niet onderkende probleem wordt besproken in sektie 3.2. In dezelfde sektie wordt aangetoond dat, in tegenstelling tot het NGF-uitgangspunt, fontaktische restrikties toch ook in niet onbelangrijke mate geformuleerd moeten worden in termen van morfemen dan wel meersyllabige bouwsels als de voet. Hooper 1976:190-191 aanvaardt woord- en morfeemstrukturen echter slechts mondjesmaat. Als de kondities op sekwentiestruktuur moeten weergeven wat uitspreekbaar is in een taal, dan moeten ze principieel worden uitgedrukt in termen van de kleinst uitspreekbare eenheid, dus van de syllabe, zo redeneert zij (ib.:189).

Terwijl de NGF de syllabe kenschetst als een fonologische eenheid bij uitstek, zijn het juist syllabestrukturen en andere fonologische eenheden die uit syllaben samengesteld zijn die in het Stellingwerfs het domein vormen van sommige niet-algemene fonologische regels (sektie 3.3.). In aansluiting op de presentatie van de bijbehorende alternanties wordt zelfs materiaal getoond dat *semantische motivatie van regeltoevoeging* demonstreert. Daarmee is er sprake van een verandering die *niet* het morfo(no)logische gevolg is van een algemeen fonetisch-fonologisch proces. Voor beide in sektie 3.3. te bespreken artefakten is geen plaats in de NGF-regeltypologie, zodat deze moet worden afgewezen.

Eveneens los van de beschouwingen over de syllabe als fonologische eenheid in recente theorieën, wordt de kleinste fonologische entiteit: het segment ter sprake gebracht. In direkte relatie tot de bouw van de syllabe als voorgesteld in Hooper's NGF staan nl. fonetisch-fonologische processen van versterking ('strengthening') en verzwakking ('weakening') van segmenten. Een 'sterke' positie in de syllabe kan strengthening van het segment in die positie veroorzaken, een zwakke weakening. In sektie 3.4. nu wordt een segmentverandering in het Stellingwerfs besproken die niet kan worden verklaard door assimilatie. Er blijkt van een niet door de NGF voorspeld type strengthening sprake te zijn. Bovendien vindt er in het desbetreffende geval absolute neutralisatie plaats, waarmee het belangrijkste NGF-artefakt, de TGC, wordt gefalsifieerd.

In de laatste drie sekties van dit hoofdstuk vindt, opnieuw hoofdzakelijk aan de hand van materiaal uit het Stellingwerfs, de toetsing plaats van enkele essentiële voorstellen uit recente niet-lineaire benaderingen. Dit betreft a) de vraag naar het voorkomen van ambisyllabiciteit c.q. geminaten in Stellingwerfs en Nederlands (sektie 3.5.), b) de bouw van het rijm (sektie 3.6.) en c) een recent voorstel voor een fonologische parameter voor schwa-insertie (sektie 3.7.).

3.1. Templaten voor het Stellingwerfs

In haar negende hoofdstuk: 'Constraints on Phonological Structure' beargumenteert Hooper 1976 dat de syllabe de basiseenheid is (p. 186 e.v.) in termen waarvan sekwentiestruktuurkondities moeten worden beschreven. Al kunnen, geeft zij toe (p. 190-191), talen soms kondities op de woord- en/of morfeemstruktuur hebben, wanneer de beperkingen op de sekwentiestruktuur datgene moeten representeren wat uitspreekbaar is in een taal, dan dienen ze te worden geformuleerd in termen van de kleinst uitspreekbare eenheid (p. 189).

Zoals ook in Devine en Stephens 1980:61 al is opgemerkt, is in veel talen de *maximum lengte* van de onset *woordinitieel groter dan in inlautpositie.* (Ongetwijfeld is er, bijv. in geval van samenstelling en afleiding, nuancering aan te brengen in deze uitspraak.) De kondities op de bouw van lettergrepen in een taal blijken dus samen te hangen met de *posities* die deze eenheden ten opzichte van elkaar innemen. Zo komen in het Stellingwerfs /z/ en /v/ (of de oppervlaktevariant [ʌ], vgl. p. 223 e.v.) *niet* voor aan het begin van een 'sterke' (zie hierna) maar slechts aan dat van een 'zwakke' syllabe, echter alléén indien deze direkt wordt voorafgegaan door een *sterke* lettergreep. Anders gezegd: /z/ en /v/ komen voor in inlaut dan wel klitisch, direkt ná sterke lettergreep en vóór schwa of syllabedragende konsonant, elders niet. Vgl. (184), waarin die posities en de (stemhebbende) /z/ en /v/ (fonetisch vaak: [ʌ]) vertegenwoordigd zijn in de linkerkolom. Getuige de rechterkolom komen /z/ en /v/ niet voor in

anlaut (klisis buiten beschouwing gelaten) en in inlaut direkt na zwakke syllabe, echter wel hun stemloze tegenhangers.

(184)	[du:ʍə] 'duif'	[fɛ:kə] 'vaak'
	[hɛ:ʍɹ̩] 'haver'	[fəkɑ̃:si] 'vakantie'
	[dy:ʍl̩] 'duivel'	[səbĩn] 'ze zijn'
	[ku:zə] 'kies'	[səsĩ:n] 'ze zien'
	[sĩ:nzə] 'zien ze'	[gəsʌstɹs] 'gezusters'
	[slɔ:zəmɑɹ̩] 'sla ze maar'	[bəfri:zn̩] 'bevriezen'

Op vergelijkbare wijze wordt van het Nederlands aangenomen dat de 'superzware' lettergreep alleen woordfinaal voorkomt, vgl. bijv. *raam* vs. *tempo*, waarnaast geen woorden van het type **teempo* voorkomen (een en ander afgezien van de gevallen waarin van interne morfeemgrenzen sprake is). De 'gewone' zware syllabe daarentegen, d.w.z. die uitgaand op korte vokaal plus konsonant (VC) of op lange vokaal (VV) bevindt zich al dan niet aan het woordeinde en al dan niet voor een morfeemgrens. Men vergelijke voor uitvoerige uiteenzettingen Van der Hulst 1984-1985:324, Trommelen 1984:121 e.v., Booij 1984:215 en mijn sektie 3.6.

De NGF voorziet wat de weergave van dit soort fonotaktische beperkingen betreft niet in een adekwaat beschrijvingskader. Er is in deze theorie sprake van één 'eenheid': 'de' syllabe, die, afgezien van uitsluitend in positieve kondities geformuleerde taalspecifieke beperkingen, gesteld is in termen van één universele struktuur waarin de vokaalkern omgeven wordt door andere segmenten waarvan de sonoriteit afneemt al naar gelang ze verder verwijderd zijn van de kern, dat wil zeggen door andere segmenten van de kern gescheiden (kunnen) zijn. Kondities die luisteren naar het *type* syllabe, zoals de mogelijke afwezigheid van een vokaal in de kern (vgl. bijv. Stellingwerfs [hy:zn̩] 'huizen' [hɔkŋ̩] 'hokken') zijn, als opgemerkt, in de NGF niet aan de orde. Weliswaar zou een positieve konditie van het type $C[C,+son]C^2$ ($ = syllabegrens) deze funktie kunnen uitoefenen, ter verantwoording van syllaben met een lettergreepdragende konsonant, maar dan moet nog steeds de distributie van *dit type syllabe* ten opzichte van onder meer de syllabe met vokaalkern worden beschreven. Dat is noodzakelijk alleen al gegeven het feit dat syllaben met een sonorante konsonant als kern niet zelfstandig voorkomen. In de NGF zijn echter voor zulke distributionele eigenschappen geen voorzieningen getroffen.

Hiërarchische benaderingen van de fonologie als die gepresenteerd in Selkirk 1980a, b en 1982a en in Nespor en Vogel 1986 bieden de mogelijkheid de sekwentiestruktuurkondities die van het type lettergreep afhangen, én de distributie van de typen syllabe, te verantwoorden. Direkt relevant voor zo'n uitbreiding van 'de' generatieve fonologische theorie blijken de Stellingwerfse voet- annex syllabestrukturen te zijn. Ze worden hieronder getoond in (185)-(187) en nader toegelicht met behulp van voorbeeldmateriaal. (In deze templa-

ten staat F voor voet, d.i. een één- of meersyllabig bouwsel met vast accentpatroon.) Het Stellingwerfs beschikt kennelijk over *drie* voettypen inklusief de bijbehorende syllabestrukturen: a) een 'zelfstandige' syllabe, d.w.z. een syllabe die kan voorkomen zonder een vaste fonologische eenheid met andere lettergrepen te vormen, op p. 232 gegeven in (183), op p. 239 slechts beperkt herhaald maar van het voetlabel voorzien in (185); b) een vaste struktuur, vgl. (186), van een zwakke syllabe en een sterke (in theorieën als die van Selkirk 1980b:564 zijn 'onbeklemtoonde' lettergrepen bij afspraak 'zwak', de overige sterk); c) de kombinatie genoemd onder b) maar nu ter rechterzijde vergezeld van een onbeklemtoonde, dus zwakke syllabe, vgl. (187) op p. 240. Getuige woorden als [bukwɛjt] en [bukwɛjtə] 'boekweit' kunnen meerdere syllaben binnen de morfosyntaktische eenheid van het woord zelfstandige voeten vormen. Prominentieverhoudingen tussen zulke voeten onderling en de kombinatiemogelijkheden ervan worden hier niet aan de orde gesteld. Wel blijkt een verderop te bespreken meersyllabig bouwsel dat op het eerste gezicht, gezien de blootgelegde fonotaktische restrikties, eveneens een voettype lijkt te vertegenwoordigen, te moeten worden ontmaskerd als de kombinatie van een niet-beklemtoonde voet en tenminste één volgende. Daarbij wordt evidentie gegeven voor het bestaan van het zogeheten fonologisch woord.

De toekenning van het label *z* geschiedt, zoals werd opgemerkt, op grond van het onbeklemtoond zijn van de desbetreffende lettergreep. In de theorie van Van der Hulst 1984 (deels naar Hyman 1983) wordt de *s/z* -labeling voorspeld en dus overbodig gemaakt door de konstituentenstruktuur van de syllabe in samenspel met het 'gewicht' van die fonologische eenheid. Om redenen van beperking is niet geprobeerd de desbetreffende 'zwaartetheorie' op het Stellingwerfs te enten. Zo'n onderneming immers zou moeten worden aangevangen met een specifieke toetsing en vervolgens zou een uitvoerige beschrijving moeten worden geleverd. Wel blijkt in het volgende gebruik gemaakt te kunnen worden van de hoofdkonstituentenstruktuur van de syllabe à la Van der Hulst 1984, wat de *s/z* -labeling, in veel fonologische literatuur nog steeds gehandhaafd, overtollig maakt, ook in het Stellingwerfs. De konstituentenstruktuur - die toch al moet worden beschreven ten behoeve van de fonotaktische restrikties, en, wat de kern betreft ook ten behoeve van fonologische regels, zie p. 233 - blijkt toereikend te zijn voor het onderscheiden van de verschillende voettypen.

De kondities op de bouw van de syllabe in het Stellingwerfs kunnen door middel van (185)-(187) worden weergegeven, dat wil dus zeggen naar gelang van de positie in meersyllabige bouwsels. Met name de bouw van de zwakke syllabe vraagt om een beschrijving met behulp van voeten, als gehanteerd door Selkirk, zij het dat, op grond van argumentatie in Nespor en Vogel 1986:84-90, gekozen is voor een n-aire vertakking in plaats van voor een binaire. Terecht nl. is hun redenering dat de voetstruktuur geen nadere prominentieverhouding tussen de zwakke syllaben onderling hoeft te geven, terwijl knopen tussen voet en syllabe ongewenst zijn. Ze hebben immers geen eigen funktie én ze vormen de enige knopen in de fonologische struktuur die geen label dragen. Nespor

1983 attendeerde reeds op het ongewenste van laatstgenoemde eigenschap bij vergelijking met de strukturen voortgebracht door de X-bar-theorie, waarin labeling en konstituentschap samengaan. Bovendien blijkt een n-aire struktuur van de voet konsistent te zijn met die van de overige prosodische eenheden (Nespor en Vogel ib.). Het 'poneren' van de templaten (185)-(187) komt neer op een noodzakelijke inperking van mogelijke in- en externe syllabestrukturen in het Stellingwerfs door het aannemen van drie (maar ook niet meer) van zulke positieve kondities. De boomstrukturen van de syllaben in deze strukturen reflekteren de innerlijke samenhang. Verdere inperkingen in de vorm van aanvullende negatieve kondities worden in dit hoofdstuk slechts behandeld voor zover zij licht werpen op de theorie van de NGF of op andere kwesties aangekondigd in sektie 3.0.

De *onderlinge kombinatiemogelijkheden* van segmenten worden in (185)-(187) formeel weergegeven volgens de traditie van de generatieve fonologie. Met deze templaten wordt, zoals aangekondigd, getoond dat niet met een algemeen templaat voor 'de' syllabe kan worden volstaan, dat fonologische restrikties samenhangen met het type syllabe en de positie ervan in de voet, en dat de distributie van de verschillende typen eveneens bepaald wordt met behulp van de *fonologische eenheid* voet. De omschrijving *woordintern* blijkt *niet* voldoende te zijn. Zo komt, afhankelijk van het *type* zwakke syllabe, het ontbreken van een onset voor, vgl. (187) en de bespreking daarvan. Opgemerkt zij (nogmaals) dat de NGF in deze problematiek niet voorziet, en dat in recente syllabetheorieën aan een en ander weinig aandacht wordt besteed. Daarin wordt bovendien van één syllabetemplaat uitgegaan. Voordat aan de aangekondigde templaten een bespreking wordt gewijd, worden ze hier nu eerst weergegeven onder (185)-(187).

(185) F
|
s

(186)

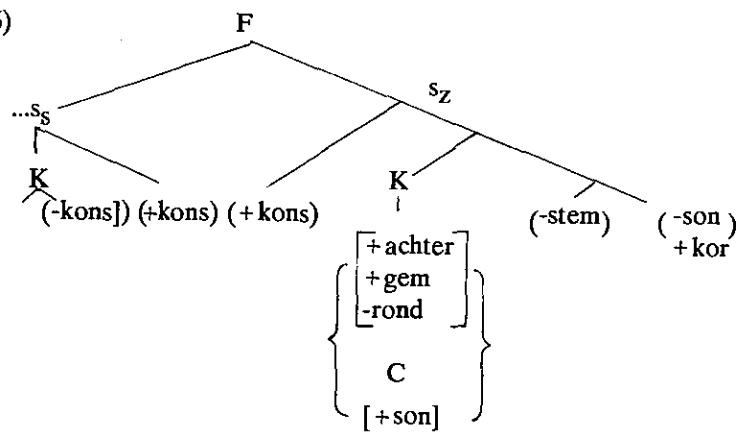

(187)

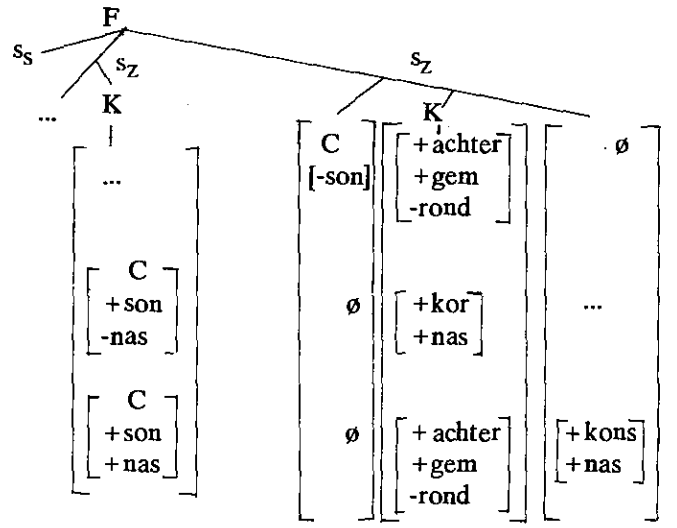

In het eerste templaat: (185), vgl. voor de interne struktuur dus (183), is elke syllabe vervat die een vokaal in de kern heeft. Het betreft dus syllaben als [nɩ:] 'nee' en [ho:lt] 'hout', alle syllaben in woorden als [ɑ'lʏn] 'aluin', ['brʌlɔft] 'bruiloft', [pɑ̃m'pi:ər̩] 'papier', ['dɑ̃nikɑ] (in: 'Dannika-kadoshop' in Oosterwolde), ['ɑ:frikɑ] 'Afrika', de eerste en de laatste syllabe in woorden als ['ɑlgəbrɑ] 'algebra', en de in allegrospraak optredende vormen als [sɛ] 'zeg' (uit: /sɛɣ/), [tɔ] 'toch' (uit /tɔɣ/), [ʍɛ] 'wel' (uit [ʍɛl]). Monosyllabische woorden met schwa (als [də] 'de (lidw.)') zijn niet uitgesloten van dit voettype.

Ook korte vokalen komen dus in het Stellingwerfs, zij het niet op grote schaal, aan het eind van een woord voor (zie hierover ook sektie 3.5.). De korte vokaal in open syllabe kent woordintern dezelfde ruime distributie als een lange vokaal. De volgmedeklinkers spelen geen rol terzake, zij het dat het aantal posities van het rijm, afgezien nog van het appendix (zie voor deze notie sektie 3.6.), woord*intern* beperkter is dan in eindpositie (ib.). In beide gevallen is er echter sprake van één segmentpositie meer dan in het Nederlands. Op deze kwestie wordt nader ingegaan in sektie 3.6., waar o.m. blijkt dat woordfinaal 'zware' lettergrepen van het type [stɑ:r̩k] 'sterk', [ɑ:r̩f] 'erf' en [bɑ:r̩x] 'berg' kunnen voorkomen. Als gevolg echter van de genoemde woordinterne beperkingen komen gefingeerde, ongelede woorden van het type *[ho:ltki] en *[kɑ̃:mpfɑ] in werkelijkheid niet voor. Waar ter uitdrukking van dit distributionele feit een fonotaktische restriktie op het morfeem kan worden aangenomen die de positie in het woord uitdrukt dan wel een restriktie die afhankelijk wordt gesteld van de morfeemgrenzen binnen het woord, is dat niet mogelijk in geval van de voorstellen (186) en (187) voor bepaalde templaten. (N.B.: Booij 1984: 215 suggereert terloops een morfeemstruktuurkonditie ter voorkoming van ongewenste woordinterne rijmen als in **teempo*, om vervolgens maximale rijmstrukturen van het type *oor*, *aar* als een konditie op de syllabe *in het algemeen* te beschouwen i.v.m. materiaal als *oorlog*, *oorzaak*.) In die voorstellen is

het nl. zo - als aangekondigd - dat de positie van de verschillende syllabetypen afhangt van die van andere syllaben en wel zodanig dat bepalingen als woordinitieel en 'in inlaut' ontoereikend zijn. Afhankelijk ook van de bedoelde posities is de hoofdkonstituentenstruktuur verschillend. Zou men uitgaan van lineaire restrikties op morfemen, dan worden belangrijke generalisaties gemist, terwijl het overduidelijke fonologische karakter van de beperkingen wordt miskend.

Men beschouwe nu eerst (186). De eerste syllabe kan een open plaats hebben, nl. als de (eerste positie in de) kern wordt ingenomen door een korte vokaal. Afgezien van het als geheel als [-son, +kor] gekenmerkte syllabesuffix (zie voor een duiding van dit fenomeen sektie 3.6.) kennen de zwakke syllaben in het Stellingwerfs hoogstens een obstruent na de kern (vgl. bijv. [mẽnəx] 'menig'). De zwakke syllabe in (186) vertakt zich niet in haar kern, vgl. [iːzr̩] 'ijzer', [lãːmpə] 'lamp', [bɑlkə] 'balk', [ɑpl̩] 'appel', [dukŋ̩] 'doeken', [lɑpm̩] 'lappen' en [skɩːpr̩] 'scheper'. Nadere invulling van het syllabesuffix treedt op in geval van bijv. [liːpr̩t(s)] 'slimmerd(s)' (nogmaals: zie voor de status van het zogeheten appendix ook sektie 3.6.). De konditie op de onset van de tweede syllabe in (186) houdt in dat deze positie in de struktuur slechts door één konsonant - waartoe ook /sk/, /sp/ en /st/ kunnen worden gerekend, vgl. bijv. Huisman 1970 en Van der Hulst z.j. - wordt opgevuld. Over een vertakkende kern beschikt kennelijk slechts s_s, niet s_z.[118]

Een zeer interessant templaat, en wel vanwege de nog sterkere beperkingen op de meest rechtse, zwakke syllabe, is (187). Daarin heeft de linker s_z geen koda c.q. syllabesuffix. Het toponiem [ɑpl̩skə] 'Appelscha' en woorden als [mɩːstr̩skə] 'echtgenote van onderwijzer', [mẽnəxtə] 'telbare hoeveelheid' en [brãːnəgə] 'brandstof' illustreren het hoogste nivo. De lezing van *het middelste* nivo verantwoordt woorden van het type [didl̩n̩] 'huppelen, dartelend lopen (als) van kind', [dɔwl̩n̩] 'treuzelen, niet doelgericht bezig zijn' en [kipr̩n̩] 'fel tintelen door kou'. De *onderste* sublezing houdt in dat op de syllabedragende nasaal in de linker s_z de segmentkombinatie /ən/ volgt, vgl. [bəʍɔːpmãn] (vs. [ʍɔːpm̩] 'wapen'), [stɩːər̩nãn] 'staren' (vs. [pɩːər̩n̩] 'peren'), [mɩtn̩sʌːbm̩ãn] 'met z'n zevenen' (naast [sʌːbm̩] 'zeven') en [ytrɩːkŋ̩ãn] 'uitrekenen' (naast [ɩkrɩːkŋ̩yt] 'ik reken uit'). Wel komen vrij algemeen naast [hʌpl̩n̩] en [didl̩n̩] voor de varianten [hʌpl̩ãn] 'huppelen' en [didl̩ãn] 'huppelen, dartelend lopen'. T.b.v. de desbetreffende idiolekten moet aan *-nas* nog *-lat* worden toegevoegd, en *C, +son, +nas* moet worden vervangen door *C, +son, {+nas, +lat}*. Uitgesloten echter zijn *[hʌpəln̩] en *[didəln̩].[119] De konditie *ən op de kern in de zwakke syllabe in (186) geldt dus niet voor de tweede zwakke syllabe in (187).

Een andere bijzonderheid van (187) is dat wanneer de kern van de tweede zwakke syllabe uit /n̩/ bestaat, deze niet syllabeïntern wordt voorafgegaan door een andere konsonant, vgl. [koxl̩n̩] '(herhaald) kuchen', [ʍɩːtr̩n̩] 'het vee water geven', [boksl̩n̩] 'sjokkend lopen', [mɛjstr̩n̩] 'veel naar de huisarts gaan in verband met ziekte'. De meest rechtse zwakke syllabe in (187) kan dus zonder onset beginnen. Dat kan overigens bij zwakke syllaben alleen wanneer het gaat om het lidwoord [ãn] 'een', vgl. [ãmɔrgŋ̩] 'een morgen', [ãnhys] 'een huis'. Andere oostelijke dialekten kennen, nl. bij deelwoordvorming, het prefix /ə/.

De voettemplaten (185), (186) en (187) zijn in een fonologische theorie over het Stellingwerfs blijkbaar nodig, om kondities als besproken weer te geven. Het gaat hier dus duidelijk niet om fonologische *regels*; er is immers geen sprake van alternanten, maar van fonologische restrikties. Ook (188) drukt een restriktie uit. Toch moet deze struktuur niet als voet worden opgevat: (188) is geen samenstel van 'alleen maar syllaben', nl. omdat de laatste konsonant van de eerste syllabe niet, zoals het bekende Maximal Onset Principle verlangt, de eerste positie van de volgende syllabe opvult als een vokaal volgt. Nu hoeft dit, getuige het hierboven gereleveerde materiaal, strikt genomen misschien ook niet te worden verwacht. In [boks|n̩], [did|n̩] e.d. heeft de laatste syllabe ook geen onset, de voorafgaande konsonant ten spijt. In het onderhavige geval echter bestaat de kern uit schwa of uit /ɽ/, afhankelijk van het volgende segment. De schwa zou met name kunnen optreden als /r/ door hersyllabifikatie de onset voor een volgende vokaal zou gaan vormen. Dat laatste gebeurt echter niet. Voorafgaand aan een bespreking van de konsekwenties wordt (188) gepresenteerd en vervolgens geïllustreerd met voorbeeldmateriaal in (189).

(188)

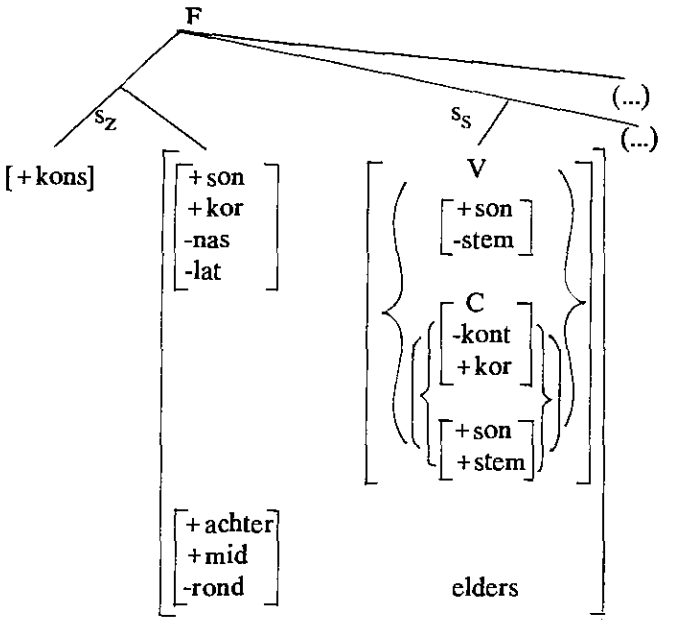

(189)a (voorste zwakke syllabe met alleen /r/ in het rijm)
[fɽuːərn̩] 'veranderen'
[fɽhɛːl] 'verhaal'

b (voorste zwakke syllabe met schwa i.p.v. /ɽ/ in het rijm)
[fəprɔːətn̩] 'zich verpraten'
[jəfəsĩn̩ː] 'zich vergissen'
[fəkoːpm̩] 'verkopen'
[bəkoːp] '(Olde)Berkoop (plaatsnaam)'

c [fɻtɛlṇ] *en* [fətɛlṇ] 'vertellen'
[bɻtɔːl] *en* [bətɔːl] 'brutaal'
[fɻdrɩːgŋ] *en* [fədrɩːgŋ] 'verdragen'
[fɻĩnə'ʍɩːəɻt] *en* [fərĩnə'ʍɩːəɻt] 'vervallen'
[fɻlɩːəɻt] *en* [fəɻɩːəɻt] 'verleerd'
[fɻnĩːmː] *en* [fənĩːmː] 'vernemen'
[fɻmɛːgɻṇ] *en* [fəmɛːgɻṇ] 'vermageren'

De kern van de voorste zwakke syllabe blijkt dus te bestaan óf uit /r/ óf uit schwa: het eerste segment treedt verplicht op voor vokaal en /h/, en optioneel voor de overige sonoranten en /t,d/. Deze eigenaardigheid is beperkt tot het templaat (188), vgl. nl. (190), in welk materiaal /r/ niet - zoals in (189)b - verdwijnt, ondanks het erop volgende segment met de fonologische kenmerken aangeduid met 'elders' in (188).

(190) [dɑgbɩːtɻkõn] '...dat ik beter kon'
[skɩːpɻpit] 'scheper Piet'
[hɩpɻt], *[hɩpət] 'bep. fluitje gemaakt van takje van lijsterbes'
[mɑlɻt], *[mɑlət] 'mallerd'

Evenals in geval van samenstelling in het Nederlands, vgl. immers (naar Nespor en Vogel 1986:137) *lood-spet* versus het niet te hersyllabificeren *loods-pet*, en bij prefigering in dezelfde taal: vgl. [ont]$_S$[erven] en [ver]$_S$[edelen] versus *[on]$_S$-[terven] en *[ve]$_S$[redelen], kan syllabifikatie, naar Booij 1983 en Van der Hulst 1984, als test dienen om vast te stellen of prefixen ook in het Stellingwerfs aparte 'fonologische woorden' vormen. Syllaben van een en dezelfde voet horen nl. nooit tot verschillende fonologische woorden (Nespor en Vogel 1986:109). De informanten zeggen inderdaad [fɻɩːəɻṇ], [fɻɛːɻṇ] of [fɻɑ̃ːndɻṇ] 'veranderen' in plaats van *[fərɑ̃ːndɻṇ] etc. In het laatste, ongrammatikale geval zou er dus van hersyllabifikatie sprake zijn. Die zou, zoals opgemerkt, in principe heel goed op kunnen treden; de syllabekern zou door schwa kunnen worden gevuld als in de vormen onder (189)b. Omdat het morfeem [fɻ]/[fər] toch kennelijk niet vatbaar is voor hersyllabifikatie, als gevolg waarvan de laatste konsonant van de voorafgaande syllabe (het prefix) niet de onset vormt van de volgende syllabe zoals dat bij andere zwakke lettergrepen verenigd in voeten als (186) en (187) het geval is, mag de restriktie die (189) verantwoordt *niet* met behulp van een *voet*templaat (188) worden uitgedrukt. Ze betreft een fonologische regel die aan de grens van het fonologische woord werkt.

Gelet op het materiaal in (190) kan het prefix niet in fonologische zin overeenkomen met de tweede syllabe van een voet. Hoewel er sprake is van een morfeem (korresponderend met Nederlands *ver-*), moeten toch de fonologische aard van het verschijnsel en de syllabetypologische kontekst worden onderkend: alleen hier, in deze positie ondergaat dit type zwakke syllabe de desbetreffende regel. Het is denkbaar dat men zou willen volhouden dat het hier niet om een zuiver fonologische entiteit gaat (het fonologisch woord), maar om restrikties

op het *morfeem* /fər/- 'ver-'. Materiaal uit Nijeholtpa als [fədʌ:ərə] 'voor de deur' en [fɻʍi:l] 'fluweel' uit [flyʍi:l] wijst erop dat dat toch niet het geval is. Het feit dat het *niet* gaat om morfeemstruktuurkondities onderstreept enerzijds de opvatting van de NGF dat de syllabe dé eenheid is voor de beschrijving van sekwentiebeperkingen, anderzijds echter blijkt een aanvulling met templaten als boven gegeven onder (185)-(187) noodzakelijk, evenals een notie 'fonologisch woord' waarnaar een regel moet verwijzen die het materiaal in (189) dient te verantwoorden. Bovendien kan men, zoals eerder al werd aangegeven, vgl. bijv. Booij 1981b:365-370, evenmin ontkomen aan bepaalde kondities die worden geregardeerd door de morfologische struktuur van het woord.

De fonologische implikaties in de templaten (186)-(187) echter kunnen niet afhankelijk gesteld worden van de morfologische struktuur van het woord: de klankstruktuur - ook van de hoofdkonstituenten inzake hun vertakking - is afhankelijk van het karakter van het rijm van de *aangrenzende* lettergreep. Ook de konditie dat /v/ en /z/ in onsetpositie slechts aan het begin van een zwakke syllabe voorkomen die direkt wordt voorafgegaan door een sterke is alleen met behulp van een fonologisch templaat als weergegeven in (186) adekwaat uit te drukken. Een morfeemstruktuurkonditie op het woord generaliseert niet over klitische formaties als [duzə] 'toen ze' en brengt daarmee kennelijk niet tot uitdrukking waar het hier feitelijk om gaat: nl. om restrikties die samenhangen met vaste opeenvolgingen van syllabetypen. Zo ontstaan dus bij klisis nieuwe voeten, eenheden in dat geval anders want groter dan het woord, die geheel aan de desbetreffende syllabeëisen voldoen. Vgl. [ɪkʍulnɑpl̩] 'Ik *wil een* appel', [ɪkhɛzəsl̩:n] 'Ik *heb ze* gezien'. Het *voet*templaat (186) maakt hier dat [n̩] optreedt (i.p.v. [ə̃n]), dus 'over woordgrenzen heen'. Kennelijk gaat het in dezen om kondities op meer dan alleen de woordstruktuur. Ook waar /z/ klitisch optreedt in plaats van /s/ (vgl. ook (184), p. 237) betreft het, zoals eerder aangegeven werd, een voorkomen gebonden aan voetstruktuur (186). Eveneens voetgebonden is het verschijnsel dat de lege onset alleen in de tweede syllabe van (187) kan voorkomen.

Terecht dus werd voor het Stellingwerfs een beschrijvingskader als dat van Selkirk 1980a, b en 1982 gekozen. De generatieve effekten van een voettemplaat als (186) blijken zich uit te strekken tot en met de klitische groep. (Meer over de eigenschappen van dit domein vindt men in Nespor en Vogel 1986:145-163.)

Zoals hier eerder werd opgemerkt gaan de meeste fonologen uit van het bestaan van één syllabetemplaat, waarop een aantal nader specificerende syllabestruktuurkondities betrekking hebben. Daarom kritiseert Van der Hulst 1984:122 Trommelen 1984; zij gaat nl. van *twee* syllabetemplaten in het Nederlands uit, al zijn die dan met behulp van een handige notatiewijze tot één samengevat. Indien, aldus Van der Hulst, de noodzaak van het tegendeel niet is bewezen, moet men slechts van één syllabetemplaat uitgaan. Dat is immers de eenvoudigste positie (ib.). De templaten in (185)-(187) nu laten zien dat het, voor het Stellingwerfs althans, te verkiezen is van meer dan één templaat uit te

gaan. De zwakke syllaben immers komen slechts in vaste samenhang met een of meer andere, minder gereduceerde syllaben voor. Ze zijn niet 'afhankelijk van zichzelf' - dat immers veronderstelt de aanname van één templaat - maar van een andere lettergreep, dus van het samengaan met een ander type. Bij een keuze voor slechts één (hoofd)syllabetemplaat moet daarin andere informatie dan die bestaande uit segmenten, kenmerkspecifikaties en labels van konstituenten worden opgenomen, namelijk informatie die verantwoordt in samenhang met welke andere lettergrepen/voeten de variant optreedt. Zulke informatie betreft echter niet de bouw van de syllabe zelf. Wie de bouw van 'de' syllabe wil weergeven dient eerst de hoofdvormen daarvan op te sporen om vervolgens hun exakte onderlinge samenhang vast te stellen.

Een met name door zijn eenvoud interessant model in dezen laat zich opstellen aan de hand van Van der Hulst 1984:109 e.v., die nl. de lettergrepen in in het Nederlands indeelt op grond van onder meer hun rijmstruktuur. Het Nederlands kent z.i. syllaben met een vertakkende kern (dus: K: k*am*, k*at*, k*aa*, met een niet-vertakkende kern (K): bijv. bez*e*m, en met vertakkend rijm (R): vgl. r*aam*, r*aaf* (ib.: 125). De voetstrukturen in het Stellingwerfs kunnen nu in vergelijking met (185)-(187) zeer eenvoudig worden weergegeven, als in (191):

(191)a.	K ...			[fɩ:] 'vee', [pɑ̃m'pi:ər̩] 'papier'
b.	K	K		[hɔ:kə] 'haak', [klɔkə] 'klok', [lɔtn̩] 'loten'
c.	K	K	K	[ɑpl̩skə] 'Appelscha', [mẽnəxtə] 'menigte, hoeveelheid'

De verwerping die in sektie 3.5. zal volgen van een beschrijving met onderliggende geminaten in bijv. [hɔkə] 'hok', [klɔkə] 'klok' impliceert het bestaan van korte vokalen in 'open lettergreep'. Er moet daarbij gedacht worden aan een lege rechterplaats in de kern van de eerste syllabe van bijv. [klɔkə] 'klok', zodat aan het koncept van een vertakkende kern kan worden vastgehouden. Dat is nodig, omdat het niet-vertakkende alternatief de schwa of een syllabedragende konsonant kan oproepen, als in de zwakke syllaben van het materiaal in (191)b en c. In 'gesloten lettergreep', vgl. bijv. [pɑ̃mpi:ər̩] in (191)a, vult /m/ deze plaats op. Bij paren als [dɑ̃m] - [dɑ̃məxɪn] 'dam-dammetje' is herstrukturering aktief: de /ɑ/ komt in een open syllabe te staan en heeft dus als rechterzusterkonstituent ø. De konsonant /m/ is onset van de volgende syllabe geworden.

De mora-theorie à la Van der Hulst 1984 kan geen betere handreiking bieden om het verschil tussen syllabe met korte vokaal en met schwa te beschrijven. De 'open syllabe' bevat in deze theorie één zogeheten mora, d.i. een eenheid van lettergreepgewicht. De eerste vokaal plus de eventueel voorafgaande onset vormen nl. één mora, terwijl een eventuele tweede mora wordt gevormd door de overige segmenten. Dat wil zeggen, voor zover er geen tweede vokaal in het geding is: die vormt nl. een zelfstandige mora. De 'onbeklemtoonde lettergreep' echter vormt, net als de open syllabe, één mora. Vergelijk voor

een illustratie het volgende materiaal, waarin met onderstreping steeds een mora is aangegeven: [hɔ(kə)] 'hok', [lɔ(tn̩)] 'loten', [(stɹːəɹn̩)ə̃n] 'staren' (één mora), ['har(bɑrgə)] 'herberg' (twee mora's) en [rɛ̃m] 'raam' (drie mora's). Wel laat de mora binnen de voet zich in (192) adekwaat samenvatten, ook in vergelijking met de ineenschuiving van (191) in (193), maar uit (193) leest men de voetstruktuur af, uit (192) niet (in subskript is het minimum, in superskript het maximum aan eenheden vermeld).

(192) m^5
$\quad\;\; 1$

(193) $\underset{\wedge}{K}$ $\qquad K^2$
$\qquad\qquad |^0$

Het is natuurlijk duidelijk dat de door fonologische waarden uitgedrukte restrikties in (186)-(187) niet tot uitdrukking komen in (191)-(193). Zo zijn de wel zeer beperkte mogelijkheden van de meest rechtse K in (187) niet terug te vinden in (191)c. Een willekeurige keuze van een eentakkige kernstruktuur uit een templaat als (187) zou tot een ongrammatikale zwakke syllabe kunnen leiden, zoals, in de positie direkt rechts van een sterke syllabe, een zwakke syllabe met schwa als syllabekern en een /n/ in de koda.

Anders dan Van der Hulst 1984:108 voor het Nederlands voorstelt met betrekking tot de syllaben met schwa in die taal, kunnen de twee zwakke syllaben in het Stellingwerfs uit (186) en (187) niet elk worden geïdentificeerd alleen door een niet-vertakkende kern. De verschillende typen lettergreep zijn dus niet zozeer af te leiden uit de hoofdkonstituentenstruktuur van de voettemplaten. Van der Hulst 1984:109 merkt terecht op, dat de syllabe-interne struktuur volgens metrische theorieën (dus als de hier gehanteerde van Selkirk) en de mora-theorie het mogelijk maakt onderscheid te maken tussen *klassen* van syllaben die verschillend gedrag aan de dag leggen met betrekking tot klemtoontoekenning. De lettergreeptypen bleken echter alleen goed te beschrijven met gebruikmaking van de struktuur i.s.m. bepaalde fonologische specifikaties van de knopen in die struktuur.

3.2. Over enkele specifieke restrikties op uitspreekbaarheid

In deze sektie passeren enkele specifieke sekwentiestruktuurkondities de revue die in de theorie van de NGF niet adekwaat worden of kunnen worden behandeld. Sekwentiestruktuurkondities drukken in geval van positieve kondities uit, welke opeenvolgingen van segmenten in een bepaalde taal 'uitspreekbaar' zijn, en in geval van negatieve kondities, welke opeenvolgingen in die taal niet voorkomen. Een bijzondere vorm van de positieve konditie is de zogeheten if-

then-konditie. Deze wordt door Hooper 1976:191 e.v. verworpen. Zij redeneert dat in een aantal gevallen, bijv. dat van de syllabe bestaande uit een konsonant en een vokaal, moeilijk van een if-then-konditie gesproken kan worden. Featurewaarden van de konsonant zijn immers voorspelbaar op grond van die van de vokaal, én andersom. Zij vermijdt met deze uitschakeling van de if-then-konditie het zogeheten probleem van de direktionaliteit. Daarom worden dan ook (ib.:194) sekwentiestruktuurkondities principieel onderscheiden van assimilatieregels. Maar de *eenheid* van assimilatieregels en sekwentiestruktuurkondities wordt door Hooper echter juist benadrukt als ze samengeklapt kunnen worden (ib.:182 e.v.). En in geval van assimilatieregels is er volgens de auteur wèl een unidirektionele relatie. Zij geeft als voorbeeld van dit type de nasaalaanpassingsregel in (194).

$$(194)\quad \underset{[+\text{nas}]}{C} \rightarrow \begin{bmatrix} \alpha\text{ant} \\ \beta\text{kor} \\ \ldots \\ \ldots \end{bmatrix} \;/__\; \begin{bmatrix} C \\ \alpha\text{ant} \\ \beta\text{kor} \\ \ldots \end{bmatrix}$$

In deze regel geeft Hooper geen (optionele) woord- c.q. morfeemgrens aan, wat echter wel nodig is omdat de regel geacht wordt geldig te zijn ook over die posities heen. Aan deze voorwaarde moet in de NGF wel worden voldaan, wil er überhaupt van echte assimilatie gesproken kunnen worden (anders is er immers geen alternantie). In geval van de ook door (194) uitgedrukte morfeem-*interne* wetmatigheden kunnen in het kader van de NGF echter slechts de door Hooper bedoelde statische en principieel niet-direktionele kondities optreden.

Toch moeten, waar mogelijk, assimilatieregels en sekwentiestruktuurregels worden samengeklapt, zoals al werd opgemerkt. Hooper's statische, niet-direktionele lezing van (194), de konditie dus, moet in twijfel worden getrokken als gevolg van de aanwezigheid in dezelfde regel van de assimilatorische, unidirektionele lezing. Wellicht bedoelt Hooper in dit geval inderdaad een generatief-procesmatige karakteristiek binnen het morfeem, dus ook ter uitdrukking van de sekwentiestruktuurkonditie. Maar dan ontbreekt een werkelijk onderscheid tussen konditie en assimilatie, een verschil dat juist was ingevoerd met behulp van bi- vs. unidirektionaliteit. De if-then-verhouding in de assimilatieregel kan m.a.w. tot een claim leiden dat dezelfde karakteristiek voor de sekwentiestruktuuropvatting van (194) geldt. Kortom, *binnen* het morfeem is bidirektionaliteit door niets uitgesloten. Of de sekwentiestruktuurkonditie en de assimilatieregel mogen niet worden samengeklapt (anders dan Hooper wil (ib.:181 e.v.)), en dat vraagt om empirische onderbouwing, óf dezelfde if-then-verhouding wordt inderdaad ook voor de *konditie* geponeerd, waarmee dit bijzondere geval van de positieve konditie niet verworpen is. Hooper verschaft terzake geen duidelijkheid. Merk nog op, dat sommige assimilaties 'bij toeval' niet over woord- en/of morfeemgrens werken. Dit toeval kan moeilijk bepalen of er van een uni- dan wel van een bidirektionele relatie binnen het morfeem sprake is.

Een tweede situatie waarin de fonoloog soms gedwongen wordt om een arbitraire keus te maken betreft de positieve versus de negatieve konditie. Merkwaardig genoeg wordt in Hooper 1976 de negatieve konditie niet besproken, terwijl het vermeende arbitraire karakter van de if-then-konditie wèl tot een uitvoerig betoog leidt. Men zou de indruk krijgen dat Hooper 1976:191 er hier wijselijk het zwijgen toe doet: '...the negative conditon (which we will not be discussing)'. Eerder, nl. in mijn bespreking van Brink 1980[120], wees ik op het probleem welke kriteria toe te passen om uit te maken of er sprake is van negatieve dan wel van positieve kondities. Brink hanteert bijv. (nl. voor het uitsluiten van geminaten binnen het morfeem) konditie (195), maar het is niet duidelijk waarom (196) niet in plaats daarvan aangewend zou kunnen worden.

(195) Negatieve konditie: $*\begin{bmatrix}\text{-syl}\\ \alpha\text{feat}\end{bmatrix}\begin{bmatrix}\text{-syl}\\ \alpha\text{feat}\end{bmatrix}$

(196) Positieve konditie: $\begin{bmatrix}\text{-syl}\\ \alpha\text{feat}\end{bmatrix}\begin{bmatrix}\text{-syl}\\ -\alpha\text{feat}\end{bmatrix}$

Evenzo laat Brink's konditie op de onset in (197) zich vervangen door (198).

(197) Negatieve konditie: $*+\begin{bmatrix}\text{-son}\\ \text{-kor}\\ \text{-stem}\end{bmatrix}\begin{bmatrix}\text{+son}\\ \text{+kons}\\ \text{+kor}\\ \text{+nas}\end{bmatrix}$ V

(198) Positieve konditie: $+\begin{bmatrix}\text{-son}\\ \text{+kor}\\ \text{-stem}\end{bmatrix}\begin{bmatrix}\text{+son}\\ \text{+kons}\\ \text{+kor}\\ \text{+nas}\end{bmatrix}$ V

De negatieve konditie in (195) is in termen van specifikatie van fonologische kenmerken even eenvoudig geformuleerd als de positieve in (196), en hetzelfde evenwicht bestaat er tussen (197) en (198). Ook het Stellingwerfse materiaal uit het dialekt van Nijeholtpa met /ŋ/ na /k/ in de onset, vgl. bijv. [kŋɩ:p] 'kneep', laat zien dat er zich hier een probleem voordoet. De beperking tot [ŋ] na /k/ in de onset kan immers met behulp van de positieve konditie (199) of de negatieve konditie (200) worden uitgedrukt.

(199) Positieve konditie: $_{s}(\begin{bmatrix}\text{-son}\\ \text{-ant}\end{bmatrix}\begin{bmatrix}\text{+nas}\\ \text{-ant}\end{bmatrix}$

(200) Negatieve konditie: $*_{s}(\begin{bmatrix}\text{-son}\\ \text{-ant}\end{bmatrix}\begin{bmatrix}\text{+nas}\\ \text{+ant}\end{bmatrix}$

Deze beperking tot [ŋ] na [k] geldt, zoals o.m. uit de bespreking van (186) en uit

sektie 3.1. al bleek, ook voor de zwakke syllabe: vgl. [slokŋ] 'slikken, slokken', [mɛ:kŋ] 'maken', tot zelfs over de woordgrens. Daarom zal er van een fonologische regel sprake zijn, vgl. [okŋdɑx] 'ook een dag', [ʍɪkŋmɑ̃n] 'wil ik een man'. In NGF-kader valt dus evt. (zie p. 247) te besluiten tot een assimilatieregel die in het dialekt van Nijeholtpa ook in de onset van een sterke syllabe werkt. In die positie echter relateert de desbetreffende regel geen oppervlaktesegmenten aan elkaar: /n/ in de onderliggende vorm van [kŋɩ:p] 'kneep' etc. is dus volledig abstrakt. Al eerder konstateerde Van der Hulst 1979a:212 met betrekking tot *segment*struktuurregels (als die in (194)), dat de TGC (zie voor een uitleg van deze konditie sektie 0.3.1.) zou moeten worden aangepast. Immers, zulke regels zowel als de regel die de /n/ in 'kneep' bewerkt refereren aan nimmer aan de oppervlakte verschijnende segmenten. Een oplossing die de TGC ontziet, zou erin kunnen bestaan fonologische redundantieregels per definitie niet samen te laten vallen met fonologische regels. Dit is echter ook weer niet wat de NGF beoogt, zoals hierboven betoogd werd. In deze studie is de TGC overigens al herhaaldelijk weerlegd. Een dynamische opvatting van de sekwentierestrikties in het bedoelde materiaal uit het Stellingwerfs van Nijeholtpa levert overigens voor een niet-NGF-er geen enkel probleem op.

Ook Selkirk 1982 werkt met positieve en negatieve kondities, zonder het genoemde keuzeprobleem te bespreken of zelfs maar te signaleren, en Clements en Keyser 1981:29 gaan er, als iedereen, van uit dat formele eenvoud de doorslag moet (en dus kan) geven. Elders (p. 16) melden deze auteurs dat de keus voor een positieve dan wel negatieve konditie een empirische basis heeft: 'The positive clusters state the general canonic form of such sequences and the negative conditions specify all further exclusions.' Dit echter lost het gesignaleerde probleem niet op. Op p. 29-30 denken zij voor het hanteren van positieve en negatieve kondities een typologisch onderscheid te hebben gevonden: 'The clusters excluded by the positive conditions are totally deviant sequences.' Als voorbeeld geven ze o.m. de sekwentie *bd* '...which (...) cannot be pronounced as tautosyllabic sequency by phonetically untrained English speakers', welke konsonantkluster als 'voorbeeld van schwundstufe' in het Idg. natuurlijk niet onbekend is.[121] Ten aanzien van negatieve kondities merken de auteurs op (p. 30) dat 'These sequences, in large part, are not only easily pronounceable by the phonetically untrained speaker but occur with some frequency in words of foreign origin.' Het gereleveerde materiaal echter uit het Stellingwerfs van Nijeholtpa is voor andere Stellingwerfstaligen zonder training niet uitspreekbaar, terwijl de sekwentie op zichzelf niet 'totally deviant' is, noch lijkt in te druisen tegen universele restrikties op de syllabe (als genoemd in o.m. Hooper 1976 en Foley 1977). Op eenvoudsgronden, noch op basis van het onderscheid tussen het indruisen tegen zoiets als universele restrikties en 'accidental gaps' die dat in andere talen niet zijn, is dus het bedoelde onderscheid te maken.

Eerder wees ik op de noodzaak om tot een speciale syllabe- annex voettypologie te komen in verband met eigenaardigheden in de distributie van bepaalde konsonanten: /z/ en /v/ komen in het Stellingwerfs in onsetpositie alleen voor

in de tweede syllabe van het templaat (186), vgl. [ʍiːzə], [duːvə] 'wijs, duif'. De hieronder te bespreken sekwentiestruktuurkondities vragen eveneens om grotere inbeddingseenheden dan de syllabe.

Zoals eerder al is geschetst werd in de NGF de syllabe het domein voor kondities op uitspreekbaarheid. Fonotaktische kondities anders dan op de syllabe werden aldus tot een randverschijnsel: 'The use of the syllable to define basic sequence structure conditions does not exclude any reference to the morpheme or word in stating constraints. Some languages do have constraints on the shape of words or morphemes.' (Hooper 1976:190). Met enkele groepen van veel voorkomende, een- en tweesyllabige woorden uit het Stellingwerfs (vgl. de linker- en rechterkolommen in (201) en (202)) valt gemakkelijk te demonstreren dat een grotere entiteit dan de syllabe, nl. het fonologische domein van de voet of evt. het morfeem, hier de benodigde restriktieve eenheid is, waar bij oppervlakkige beschouwing gemakkelijk de syllabe als domein zou kunnen worden aangewezen.

(201)	Stell. van Wolvega en omgeving	Stell. elders (vgl. kaart 8, p. 140)
	[lœj]	[lœj] 'lui'
	[hœj]	[hʌj] 'hooi'
	[mœjkə]	[mʌjkə], [myjkə] 'tante'
	[bœjə]	[bʌjə] 'bui'
	[œjə]	[ʌjə] 'ooi'
	[sɛjə]	[sɩjə] 'zeef'
	[tɛjə]	[tɩjə] 'teen'
	[mɛjə]	[mɛjə] 'mei'
(202)	Stell. van Wolvega en omgeving	Stell. elders (vgl. kaart 7, p. 109)
	[xəʍɩːəɽ̩]	[gəʍɩːəɽ̩] 'geweer'
	[pɩːərə], [pɛːərə]	[pɩːərə] 'peer'
	[ɩkfɛːrə]	[ɩkfɩːərə] 'ik vaar'
	[bəʍɛːəɽ̩n̩]	[bəʍɩːɽ̩n̩] 'bewaren'
	[pɛːɽ]	[pɩːəɽ] 'paar'

In mono- en bisyllabische woorden van het type onder (201) heeft het Stellingwerfs van de linkerkolom vóór /j/ alleen korte voorvokalen die als [-hoog] zijn gespecificeerd. Vóór /r/ heeft de andere variant van het Stellingwerfs slechts lange voorvokalen die tevens hoog zijn (vgl. (202)); /ɛː/ voor /r/ ontbreekt dan ook stelselmatig in dat dialekt. Deze restrikties kunnen worden verantwoord met positieve kondities als in (203) en (204).

(203) $\ldots \begin{bmatrix} V \\ \text{-achter} \\ \text{-hoog} \\ \text{-lang} \end{bmatrix} \quad \begin{bmatrix} [\$] \\ [ø] \end{bmatrix} \; j \; \begin{bmatrix} \ldots)s_Z] \\ [ø] \end{bmatrix} \begin{matrix} 1 \\ 2 \end{matrix}$

(204) $\ldots \begin{bmatrix} V \\ \text{-achter} \\ \text{+hoog} \\ \text{+lang} \end{bmatrix} \quad \begin{bmatrix} [\$] \\ [ø] \end{bmatrix} \; r \; \begin{bmatrix} \ldots)s_Z] \\ [ø] \end{bmatrix} \begin{matrix} 1 \\ 2 \end{matrix}$

In (203) en (204) gelden twee lezingen, nl. één met gebruikmaking van alle materiaal op nivo 1 en één met, in plaats daarvan, gebruikmaking van dat op nivo 2. Deze kondities gelden blijkens het materiaal inderdaad binnen de syllabe én in een domein groter dan de syllabe. Zo is in het Stellingwerfs van Wolvega e.o. [hʌj] i.p.v. [hœj] 'hooi' niet mogelijk, en evenmin [ʌjə] 'ooi' i.p.v. [œjə]. En behalve in monosyllabische woorden als [pɩːəɩ̯] 'paar' is de /ɛ/ ook uitgesloten in woorden als [pɩːərə] 'peer' en [bəʍɩːəɩ̯ɳ] 'bewaren' in de dialekten geïndiceerd in de rechterkolom van (202).[122]

Wil men de bezwaren tegen het morfeem als fonologische entiteit overeind houden, en ook in recente theorieën gaat men inderdaad zoveel mogelijk uit van onverdacht fonologische domeinen, getuige onder meer Nespor en Vogel 1986, dan is er dus de mogelijkheid fonotaktische restrikties uit te drukken met kondities als (203) en (204)[123], die geprojekteerd kunnen worden op de voet (nl. (186) in sektie 3.1.).

3.3. Fonologische templaten en niet-algemene regels

Aan de hand van enkele woordexterne assimilatiegevallen wordt in het navolgende duidelijk gemaakt dat sandhi, hoewel fonologisch van aard en niet semantisch gemotiveerd, niet uitzonderingsloos hoeft te zijn, zodat de TGC, die dat van fonologische regels eiste, opnieuw is weerlegd. Daarna komt materiaal aan de orde waaruit een geval van *semantisch gemotiveerde regeltoevoeging* lijkt te spreken. In ieder geval is die verandering niet geattesteerd in álle gevallen waarin de fonologische omstandigheden geschikt zijn. Beide verschijnselen zijn in strijd met de theorie van de NGF, omdat regeltoevoeging daarin immers slechts fonetisch gemotiveerd is.

Terwijl Hooper 1976:232 e.v. erop wijst dat syllabestruktuurkondities *opnieuw* kunnen optreden *in een afleiding*, geldt dat evenzeer met betrekking tot templaten als (186) en (187) en sommige aanvullende restrikties daarop. Deze hebben dan het effekt van fonologische regels. In woorden als [ɛjgŋ] 'eigen', [lɩːbm̩] 'leven' en [drõŋkn̩t] 'dronken' is sprake van een tweesyllabige

voet. In dit materiaal fungeert kennelijk restriktie (186). Over woordgrenzen heen komen nu, optioneel, fonologisch gelijksoortige vormen voor, en wel als die in de linkerkolom van (205); de niet-geassimileerde vormen vindt men in de middenkolom. De in vlotte spraak obligate vormen in (206) demonstreren eveneens voetvorming over de woordgrens heen.

(205)	[ɔbm̩]	[ɔfɔ̃n]	'of een'
	['tɔgŋ̩kɪːəɾ̩]	['tɔgɔ̃ŋkɪːəɾ̩]	'toch een keer'
	[ɑkŋ̩t]	[ɑknit]	'als ik niet...'
	[ɑkŋ̩mɑ̃n]	[ɑkɔ̃mɑ̃n]	'als ik een man...'

(206)	a	[õmədũmə]	'om de duim'
		[opədik]	'op de weg'
		[mɪtəsẽndə]	'met de zeis'
		[ytəsɑk]	'uit de zak'
		[ĩnəskyːərə]	'in de schuur'
		[ɑ̃nəmɑ̃nsɛls]	'aan de man zelf'
	b	[õndɹ̩dəʍɛt]	'onder de wet'
		[boːbm̩dəʍɛx]	'boven de weg'

Het materiaal in (205) laat zien dat restrikties op de voet ook over woordgrenzen heen werken. Dat in (206) nieuwe voeten zijn gevormd wil niet zeggen dat hier de voet (als in (205)) het fonologische domein is van een *algemene* assimilatieregel die initiële /d/ van /də/ steeds doet verdwijnen, vgl. nl. [kɔbdəbɑlə] 'kop de bal', [hỹndəhõntnit] 'sar de hond niet', [hɪjhỹndə] 'hij hoonde, sarde'. Deletie van *d* is in deze formatie niet mogelijk. Van een assimilatieregel echter die *niet* luistert naar de samenstelling van de syllabe, i.e. naar de fonologische omstandigheden, is waarschijnlijk geen sprake, vgl. de obligate maar anderssoortige assimilatiegevallen in (207), alsook het uitblijven van assimilatie in het materiaal onder (208); daarin zijn de fonologische omstandigheden gelijk aan de onderste lezing van templaat (186), p. 239.

(207) [obdiʍɛx] 'op die weg'
[dɑdɔəːrə] 'dat daar'
[ydũːn] 'uitdoen'

(208) [ĩndɹ̩iːʍəxhit] 'ooit, in de eeuwigheid'
[bĩndɹ̩ʍɛx] 'Binnenweg (toponiem)' etc.

Enerzijds is er sprake van voettype (186) (bovenste lezing) in (206)a, anderzijds van een fonologisch domein groter dan het woord, de klitische groep wellicht (zie voor diagnostische eigenschappen daarvan Nespor en Vogel 1986). Hoewel de desbetreffende regel in de NGF vanwege het gedemonstreerde beperkte karakter (vgl. [opəhʌːʍ̩] 'op de heuvel' met [ɪkɔbdəbɑlə] 'ik kop de bal' etc.)

een MP-regel zou moeten zijn, is er geen sprake van enige bijdrage in de klankbetekenissystematiek, maar veeleer van een niet algemene, nl. tot de *syntaktische* klasse der preposities beperkte regel die overigens in fonologische zin is bepaald. Daarmee de TGC is weersproken.

Andere, soortgelijke regels in het Stellingwerfs zijn wellicht evenmin uitsluitend te relateren aan bijzondere syllabetypen en/of voeten, vgl. (209):

(209) [ɑzi] 'als je' [ɑdə] 'als de' [ɑspit] 'als Piet'
[ɪzdə] 'is de' [ɪdə] 'is de' [ɪspit] 'is Piet'
[ɑzɑ̃n] 'als een' [ɑdn̩] 'als een' [ɑsmɛ̃m] 'als Moeder'
[ɪzɑ̃n] 'is een' [ɪdn̩] 'is een' [ɪsmɛ̃m] 'is Moeder'
[ɑnow] 'als nu' [ɪnɛləkə] 'is Nelleke' etc.

Aangezien deze assimilatie-/deletieverschijnselen zich in andere woordkombinaties in het Stellingwerfs niet voordoen (vgl.: [dəfɔzdə], *[dəfɔdə] 'de vos de'; [dəfɪzən], *[dəfɪdn̩] 'de vis een'), kortom, beperkt blijven tot enkele items, zal opnieuw moeten worden besloten tot een fonologisch bepaalde mineurregel, die overigens geenszins de MP-eigenschappen vertoont die de NGF veronderstelt. Opnieuw blijkt dus de TGC niet te handhaven. Een aantal voorzetsels moeten, gezien (206), lexikaal gemarkeerd worden voor d-deletie in geval van kombinatie met /də/, en woorden als die in (209) dienen eveneens lexikaal gemarkeerd te worden voor deletie van hun slotkonsonant. Voor uitzonderingsloze, puur fonologisch bepaalde assimilatie is geen enkele motivatie aanwezig. Nader onderzoek zal moeten uitmaken of misschien toch een bepaald fonologisch domein de werking van de hier aktieve fonologische regels beperkt. Relevant in de toetsing van de NGF echter is dat in gelijke fonologische omstandigheden het ene woord wél assimilatie ondergaat en het andere niet. En zo is het hier, vgl. immers [hɪjʍɑstys] 'hij was thuis' vs. [ʍɑdəmɑ̃ntys] 'was de man thuis' met [hɪjlɑstys] 'hij las thuis' vs. [lɑzdəmɑ̃ntys] 'las de man thuis' (en niet *[lɑdəmɑ̃ntys]).

Een merkwaardige alternantie, gemotiveerd wellicht door de dreiging van homonymie, vertonen bepaalde woordvormen in o.m. het dialekt van Nijeberkoop, als in (210)a, vs. die in (210)b.

(210)a [ɪkrɪːkŋ̩] 'ik reken' - [ɪkrɪːkŋ̩də] 'ik rekende' -
[hɪjrɪːkŋ̩t] 'hij rekent'
[ɪkʌːpm̩] 'ik open' - [ɪkʌːpm̩də] 'ik opende' -
[hɪjʌːpm̩t] 'hij opent'
b [rɪːkr̩n̩] 'rekenen', [ʌːpr̩n̩] 'openen' (in geval van inf., 2 sg.pres. en 1, 2 en 3 plur.pres.)

Omdat de regel die in (210)b /r/ invoegt niet algemeen is (vgl. [ʌːpm̩tɔgŋ̩kɪːər̩] 'open toch een keer', niet: [ʌːpr̩tɔgŋ̩kɪːər̩]; [rɪːkŋ̩ɑ̃nkɪːərɔf], niet [rɪːkr̩ɑ̃nkɪːərɔf] 'reken (nu toch) een keer af'), zelfs niet 'binnen' het templaat (187) (*[mɪtn̩sʌːbr̩n̩] 'met z'n zevenen' en *[bəʍɔːəpr̩n̩] 'bewapenen' komen niet voor)

kan hier melding gemaakt worden van niet-algemene regeltoevoeging, waarbij er waarschijnlijk zelfs sprake is van semantische motivering. Het betreft immers een regel die de infinitief, de daaraan identieke vorm van de tweede pers.sg.pres. en de eveneens identieke vorm van de eerste, tweede en derde pers.plur.pres. onderscheidt. Samenval is nl. denkbaar met de eerste pers.sg.pres. (én met de tweede pers.sg.pres. in geval van inversie!) door totale assimilatie van de uitgangs-/n/ aan de slotnasaal van de stam. (In het Stellingwerfs bezuiden de Linde is dat inderdaad ook gebeurd.[124]) Vgl. (211):

(211)	1e pers.sg.pres.	2e pers.sg.pres.;	id. geïnverteerd
	[ʌːpm̩]	[ʌːpɻn̩]	[ʌːpm̩]
	[rɩːkŋ̩]	[rɩːkɻn̩]	[rɩːkŋ̩]

eerste, tweede en derde pers.pl.pres. én infinitief: [ʌːpɻn̩], [rɩːkɻn̩] ('openen' en 'rekenen')

Het besproken type regeltoevoeging is in strijd met elke voorstelling van zaken dienaangaande in de NGF (vgl. mijn sektie 0.3.3. voor een overzicht): immers, toevoeging van fonologische regels zou alleen fonologisch gemotiveerd mogen zijn en is in het beginstadium algemeen. In het onderhavige geval blijkt het slechts om enkele items te gaan; zo treedt in bijv. [bɛsm̩ɔ̃n] 'met de bezem schoonmaken' en [bəʍɔːpm̩ɔ̃n] 'bewapenen' geen /r/ op. Een dergelijke vorm van regeltoevoeging kent de NGF niet. Een niet uitsluitend fonologische, en in dit geval waarschijnlijk ook semantisch gemotiveerde regeltoevoeging is in deze theorie uit den boze. De /r/-/n/-alternantie geldt alleen voor bepaalde, lexikaal gemarkeerde items, en zal in synchroon opzicht niet semantisch gemotiveerd zijn. Het betreft een fonologische mineurregel. Daar de TGC zulke regels uitsluit, moet juist deze konditie (opnieuw) worden afgewezen.

3.4. Strengthening en weakening

Na de toetsing van de NGF-benadering van regeltoevoeging en de TGC aan materiaal dat zich bevindt in meersyllabige voeten, is Hooper's visie op processen van strengthening en weakening aan de orde. De desbetreffende deeltheorie op het terrein van door de syllabestruktuur gestuurde diachrone fonologische processen heeft alom waardering ondervonden. Met het volgende wordt desondanks een gedeeltelijke bijstelling van die theorie beoogd.

In een eerdere publikatie besprak ik de aanwezigheid in het Zuidoost-Friese Stellingwerfs van de /ɡ/ in anlaut (Bloemhoff 1981a; vgl. kaart 14, p. 255).[125] Ook aan het begin van de zwakke syllabe, vóór schwa, komt dit segment voor, vgl. (212)c, d; dus niet, zoals dat elders het geval is, slechts voor de velaire nasaal, als in (212)e. Het verschijnsel van de /ɡ/ in anlaut is daarom zo bijzonder, omdat dit segment in die positie elders in Oost-Nederland niet op-

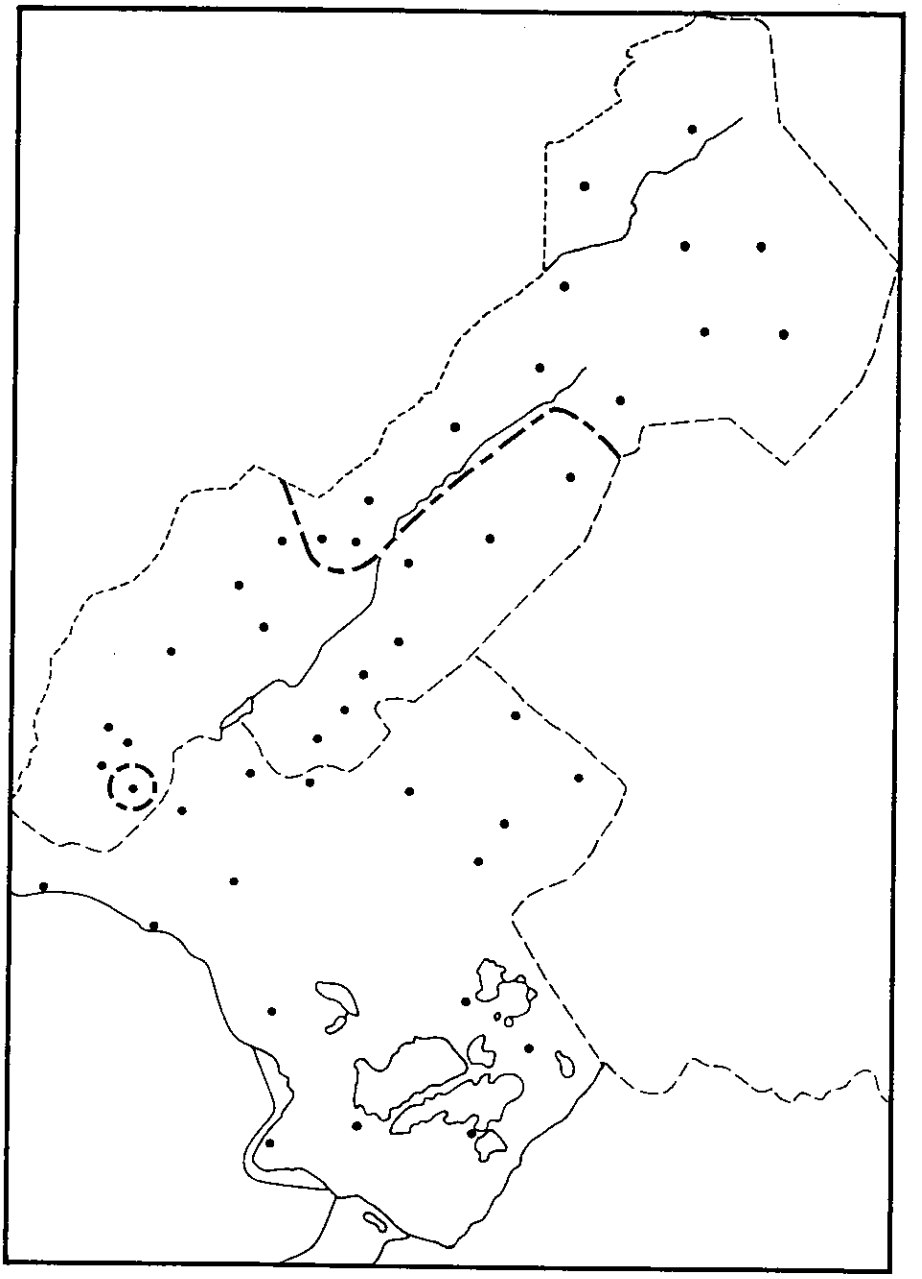

Kaart 15. /q/ in anlaut. In het noordoostelijke gebied en in de westelijke enklave komt /q/ voor in anlaut, het overige gebied heeft daar /x/.

treedt. Wel komt /ɡ/ (of de iets meer naar voren gerealiseerde /g/) in inlaut aan het begin van de zwakke syllabe, vóór schwa, ook in andere streektalen voor. Materiaal als in (212)d manifesteert zich nl. in sommige Drentse dialekten en werd gepresenteerd in o.m. Naarding 1947.

Het voorkomen van /ɡ/ - in het vervolg van deze sektie: /g/ - in anlaut in het Stellingwerfs is gebonden niet alleen aan de beginpositie maar ook aan voorafgaand fonologisch materiaal. Het lijkt zo te zijn dat /g/ in bepaalde konstellaties assimileert, en wel aan obstruenten. Dit zou kunnen worden uitgedrukt met behulp van regel (213); voor enig relevant materiaal vergelijke men (212)a, b.

(212)a [ɑjɡutkikŋ] 'als je goed kijkt'
b [hɛjtxutsɪ̈:n] 'heb je het goed gezien?'
c [sɛ:ɡə] 'zaag'
d [bɩɡə] 'big'
e [lɩɡŋ] 'liggen'

(213) $\begin{bmatrix} \text{-son} \\ \text{+achter} \end{bmatrix} \rightarrow \begin{bmatrix} \text{+kont} \\ \text{-stem} \end{bmatrix} \quad / [\text{-son}])_s\, s(____$

Bij nadere beschouwing blijkt (213) geen gewone assimilatieregel te zijn. Weliswaar is [x], als bijv. in (212)b, stemloos en komt dus wat het kenmerk [±stem] betreft overeen met de voorafgaande konsonant, maar /p/, /t/ en /k/ kunnen wat het feature [±kont] aangaat geen enkele invloed op /g/ uitoefenen. Daar komt nog bij dat men eerder het optreden van een regressieve assimilatieregel van stem verwacht dan van een progressieve. Ook voor het Fries geldt dat /g/ tot [x] wordt in anlaut na /k, p, t, s/ (Sipma 1913:27), terwijl toch progressieve (uitwendige) assimilatie in die taal volgens Van der Meer 1979 tot klisis beperkt is. In het Stellingwerfs lijken de gevallen van progressieve assimilatie op vergelijkbare wijze beperkt te zijn, nl. tot de zwakke syllabe in de voet al dan niet ontstaan uit klisis (vgl. bijv. het materiaal in sektie 3.1.): [lɩɡŋ] 'liggen' en [tɔɡŋ] 'toch 'n' vertonen progressieve assimilatie, [tɔxnɔ:ɔr̥] 'toch naar' e.d. niet.

De vraag kan worden opgeworpen of er in dit materiaal, waarin kennelijk ook voet (186) figureert, sprake is van een onderliggend segment /ɣ/ of van een onderliggende /g/. Wanneer voor /ɣ/ in de onset van de zwakke syllabe (en in de eindpositie van /tɔɣ/ 'toch', i.v.m. [tɔɡŋ]) wordt gekozen, brengt dat een uitbreiding van de fonologische regel met zich mee die in de zwakke syllabe [b] genereert uit /v/ (d.w.z. voor /n/). Het laatstgenoemde proces zorgt nl. voor de in (214) genoemde alternant met [b], de bedoelde uitbreiding ervan voor /g/ in (215):

(214) [ɩksku:və] (naast: [ɩksku:ʍə]) 'ik schuif' vs. [sku:bm̩] 'schuiven': inf., 2 sg. en 1, 2 en 3 plur.pres.
(215) [ɩksɛx], [dɑɡdɑtsɛɡə] (uit: /sɛɣə/) 'ik zeg, dat ik dat zeg' vs. [sɛɡŋ] 'zeggen': inf., 2 sg. en 1, 2 en 3 plur.pres.

Regel (216) verantwoordt alternanties als in (214):

$$(216)\quad \begin{bmatrix} \text{-son} \\ \text{+ant} \\ \text{-kor} \\ \text{+stem} \end{bmatrix} \rightarrow [\text{-kont}] \quad / \quad \begin{matrix} \text{C} \\ \text{—} \; [\text{+nas}]\,)_S \end{matrix}$$

Genoemde uitbreiding van (216) bestaat in het verlies van de kenmerkspecifikatie [+ant] in de fokus ervan. Wanneer in plaats van /ɣ/ onderliggend de explosief /ɡ/ wordt aangenomen, moet een bijzondere voorziening worden getroffen in de vorm van een regel die, vgl. (215), /ɡ/ aan het woordeind kontinuant doet worden. Deze tweede mogelijkheid is daarmee fonetisch niet gemotiveerd, de eerste wel; die heeft ook het voordeel dat in formeel opzicht een vereenvoudiging optreedt. De specifikatie [+ant] in (216) vervalt immers. (Voor bezwaren tegen het generatieve taalveranderingsmechanisme van regelvereenvoudiging vergelijke men Van der Hulst 1978.) Wel moet nu een regel worden aangenomen die /ɡ/ uit /ɣ/ doet ontstaan in gevallen als [lʊɡə] '(ik) lig', [tɔɡŋ] 'toch een', maar deze is gemotiveerd door een proces van strengthening, zoals uit het vervolg zal blijken.

Dat progressieve assimilatie beperkt is in de hierboven aangegeven zin behoeft geen verbazing te wekken. Volgens Hooper 1976:200 is het zo dat gegeven de syllabetheorie binnen de NGF '...it is reasonable to expect that the C in the stronger position will influence the C in the weaker position...'. Empirisch onderzoek bevestigt inderdaad dat de onsetposities sterke posities zijn en de kodaposities zwakke. Ter verduidelijking volgt hier eerst in (217) Hooper's schematische karakterisering van de genoemde posities; zij zijn, zoals te verwachten was, in de syllabe gesitueerd.

(217)	Marge	Kern	Marge
	obstr.nas.liq.glides	vok.glides	liq.nas.obstr.
	minst vokaalachtig	meest vo-kaalachtig	minder vokaal-achtig
	sterk	*sterk*	*zwak*

Op de zwakke positie treedt gemakkelijk weakening op. Medeklinkers heten zwakker te worden, als ze konsonantische eigenschappen verliezen. Hyman 1975:165 karakteriseert weakening in het algemeen aldus: '...a segment X is said to be weaker than a segment Y if Y goes through an X stage on its way to zero'. Bij *strengthening* van konsonanten worden deze steeds minder vokaalachtig, dat wil zeggen dat ze kenmerkspecifikaties verliezen die ook bij vokalen voorkomen (vgl. voor dit alles vooral Hooper 1976 en Foley 1977). Wat de onset betreft is het zo dat hoe verder een konsonant zich van de kern van de syllabe bevindt, hoe meer het segment vatbaar is voor strengthening. Het segment in de zwakke positie zal eerder aan weakening onderhevig zijn en ook assimileren dan dat in de sterke. In dat licht is het heel begrijpelijk dat de eerder behandelde assimi-

latie in [kɳɪ:p] 'kneep' slechts in het dialekt van Nijeholtpade voorkomt, terwijl die in [tɪkɳ] 'tikken' etc. algemeen is.[126]

Hooper stelt nu een hypothese op, belangwekkend ook ten aanzien van sandhi: 'As syllables are strung together, the end of one syllable (its weak position) immediately precedes the beginning of the next (the strong position). (...) it is reasonable to expect that the C in de stronger position will influence the C in the weaker position, but it is not reasonable to expect the opposite relation will hold.' (1976:200).

In dit perspektief is regel (213) merkwaardig te noemen. Afgezien nog van het bezwaar dat er moeilijk van (gedeeltelijke) gelijkwording aan /p,t,k/ kan worden gesproken, zou de assimilatie hier progressief zijn en, wat erger is, althans voor de theorie van de NGF: een zwakke positie zou een sterke beïnvloeden. Volgens Hooper (ib.) immers wijzen de feiten juist op het tegenovergestelde: een sterke positie beïnvloedt in geval van assimilatie een zwakke. Om het door haar geschetste en niet onredelijke beeld enigszins in takt te laten zou regel (213) vervangen moeten worden door (218) en (219).

$$(218)\quad \begin{bmatrix} \text{-son} \\ \text{+achter} \\ \text{+stem} \end{bmatrix} \rightarrow \quad [\text{-kont}] \quad / [\text{+son}]\,)_s\, s(__$$

De door (218) uitgedrukte verandering moet de synchrone reflex zijn van een historisch proces, nl. van strengthening in anlaut na sonoranten. Algemeen aanvaard is de idee dat de beginkonsonant ertoe neigt 'sterker' te worden, i.e. zich meer gaat onderscheiden van de vokaalkern. Doordat een explosief uit /ɣ/ ontstaat, wordt het segment minder vokaalachtig en daarmee, tegen de achtergrond van het konsonantische karakter, 'sterker'. Dat eerder in het Stellingwerfs in anlaut /ɣ/ aanwezig was valt af te leiden uit het gegeven dat ook het Gemeengermaans /ɣ/ in die positie kende (Van Bree 1987:164) en uit het geografisch kontinuüm dat het Stellingwerfs vormt met andere Nedersaksische streektalen, waarin nl. /ɣ/ (en niet /g/) in anlaut voorkomt.

Dat het bedoelde proces van strengthening niet aldus is opgetreden in een niet-sonorante omgeving is niet een kwestie van assimilatie, maar duidt op een proces dat eveneens uit strength-relaties kan worden verklaard. De 'sterke' positie vereist nu blijkbaar een ander segment: /x/, een segment nl. dat minstens even sterk moet zijn als de voorafgaande konsonant, of, anders uitgedrukt: de sterke segmenten in de slotpositie van de voorafgaande syllabe eisen een minstens even sterke konsonant in de eerste positie van het aangrenzende woord. Dit leidt dus tot de aanname van regel (219):

$$(219)\quad \begin{bmatrix} \text{-son} \\ \text{+achter} \\ \text{+kont} \end{bmatrix} \rightarrow \quad [\text{-stem}] \,/\, [\text{-son}]\,)_s\, s(__$$

Foley 1977:145 en elders immers stelt op basis van wat hij waarneemt aan

ontwikkelingen in talen (op grond van eerdere studies in de historische taalkunde) de volgende rangorde vast (hoe hoger het cijfer, hoe sterker het segment): 1) stemhebbende spiranten; 2) stemhebbende explosieven; 3) stemloze explosieven; 4) stemloze spiranten/affrikaten/geaspireerde konsonanten/gegemineerde explosieven.

Een *verklaring* van het verschijnsel dat in (218) en (219) is samengevat is dus gegeven, indien /ɣ/ als onderliggend wordt aanvaard: zowel /x/ als /g/ zijn sterker dan /ɣ/ en dus zeker ook sterker dan een *sonorant* in de linkeromgeving, terwijl [x] even sterk is als een voorafgaand segment dat als [-son, -stem, +kont] is gespecificeerd.

In deze sektie werd dus een alternantietype besproken waarin strengthening afhankelijk geacht moet worden van de sterkte van de slotkonsonant in een voorafgaande syllabe, waarbij echter, anders dan Hooper voorspelt, het segment op de zwakke positie dat op de sterke sterker doet worden. Als onderliggende vorm van [x] en [g] treedt daarbij het segment [ɣ] op. Behalve in anlaut bleek [ɣ] waarschijnlijk ook onderliggend segment te zijn in de onset van de zwakke syllabe. Omdat /ɣ/ niet aan de oppervlakte verschijnt, hebben we opnieuw te maken met een puur abstrakt onderliggend segment, waarmee de TGC wederom is gefalsifieerd.[127]

Daarmee zijn we gekomen aan de behandeling van enkele (deel)theorieën die niet direkt stammen uit de theorie van de natuurlijke generatieve fonologie; wel hebben zij daar raakvlakken mee. Het gaat immers (opnieuw) om kondities op de syllabebouw (sektie 3.6.) en de wijze van syllabificeren (sektie 3.7.), onderwerpen die binnen het kader van de NGF al aan de orde waren. Allereerst echter wordt de aanvaardbaarheid van ambisyllabische konsonanten ter diskussie gesteld (sektie 3.5.).

3.5. Ambisyllabische konsonanten, geminaten of geen van beide?

Met name in Selkirk 1980a, b en 1982a wordt een niet-lineair model van de syllabe als in (183), p. 232, gehanteerd. In dit hoofdstuk wordt daarvan gebruik gemaakt, de *uitbreiding* met meersyllabige bouwsels als in (186) en (187) ten spijt. Selkirk's syllabetemplaat zowel als grote delen van haar typologie van fonologische regels en domeinen zijn voor de beschrijving van veel talen adekwaat gebleken, getuige o.m. Selkirk 1980 en Nespor en Vogel 1986; zo ook zijn ze geschikt voor de deskriptie van fonologische verschijnselen in het Stellingwerfs.

In het bijzonder is in Selkirk's voorstellen terzake van de fonologische struktuur geen plaats voor zogeheten *ambisyllabiciteit*, het fenomeen waarbij een konsonant deel uitmaakt van twee aangrenzende lettergrepen (ib.: 1982a: 355). Al staat deze kwestie ter diskussie, Selkirk 1982a weerlegt de vermeende

noodzaak van dit koncept op overtuigende wijze. Bij dit alles gaat het overigens om ambisyllabiciteit op systematisch-fonologisch nivo; de mogelijkheid van ambisyllabiciteit op fonetisch nivo is niet aan de orde.

Argumentatie die dient ter verwerping van ambisyllabiciteit in eerstgenoemde zin levert ook de beschrijving van het Stellingwerfs op, zoals hierna zal worden uiteengezet. De verwerping van onderliggende ambisyllabische konsonanten is vooral daarom van belang, omdat de desbetreffende terminale segmenten in de fonologische konstituentenstruktuur door twee knopen zouden worden gedomineerd. Dit zou het enige geval zijn van 'onwelgevormde boomstrukturen' in de hiërarchische fonologische struktuur.

Behalve voor de beschrijving van het Stellingwerfs kan ambisyllabiciteit ook, zoals Van der Hulst 1985 aantoont, in de deskriptie van het Nederlands gemist worden. Het in die publikatie genoemde alternatief wordt gevormd door de aanname van (onderliggende) geminaten. Omdat zulke geminaten niet fonetisch worden gerealiseerd, moeten er wel zwaarwegende argumenten zijn om ze aan te nemen. Het zal echter in het vervolg blijken dat Van der Hulst's voorstel veeleer moet worden afgewezen.

Vanwege de aktualiteit van de genoemde onderwerpen wordt in het vervolg van deze sektie een aantal argumenten gepresenteerd die *het voorkomen van korte vokalen in open lettergreep* in het Stellingwerfs en in het Nederlands motiveren c.q. erop wijzen dat zulke vokalen in zo'n positie niet moeten worden uitgesloten. Daarmee kunnen onderliggende geminaten dan wel ambisyllabische konsonanten in het gereleveerde materiaal worden vermeden.

Om de navolgende redenen worden hier dus voor het Stellingwerfs geen ambisyllabische konsonanten aangenomen na korte vokalen, noch onderliggende geminaten (waarvan het eerste segment de voorafgaande lettergreep gesloten zou doen zijn). De geldigheid van één van deze argumenten ook voor het Nederlands: die met betrekking tot de taalhistorie, maakt ambisyllabiciteit c.q. de aanwezigheid van een geminaat ook in die taal minder waarschijnlijk, reden om ze te konfronteren met die in Van der Hulst 1984-1985 en 1985.

Veel fonologen menen - voor wat het Nederlands betreft - het niet verschijnen van korte vokalen aan het woordeinde te moeten verantwoorden door een algemeen verbod op die vokalen aan het lettergreepeind (vgl. o.m. Booij 1981a en Van der Hulst 1985), dus ook woordintern. In het Stellingwerfs komen, anders dan een eerste indruk doet vermoeden en zij het in beperkte mate, korte vokalen voor aan het woordeinde, d.w.z. in (leen)woorden als [ˈɑːfrikɑ] 'Afrika', [ɑ̃ˈmĩːrikɑ] 'Amerika', [ˈɑlgəbrɑ] 'algebra', [ˈlũmpijɑ] 'loempia', [ˈpɑːpuɑ] 'Papoea', en in familienamen van het type [ˈhukstrɑ] 'Hoekstra, [ˈhukəmɑ] 'Hoekema'. Ook de korte varianten van de hoogste vokalen, nl. /u,i,y/ komen in auslaut voor. Aan de distributie van korte vokalen in het Stellingwerfs hoeven dus geen beperkingen te worden opgelegd die hen in open lettergreep struktureel uitsluiten. (Van het segment /ɔː/ komt de korte tegenhanger in de bedoelde slotpositie niet voor. Dit geldt ook voor die van de /oː/; leenwoorden uit het Nederlands met gespannen /o./ in auslaut nl. vertonen in het Stellingwerfs de daarin reeds aanwezige diftong /ow/: vgl. [ɔtow] 'Otto', [ɔwtow] 'auto'.)

Voor het Nederlands hoeft een en ander natuurlijk in beginsel geen betekenis te hebben. Zo worden /i,y,u/ in die taal als struktureel lang beschouwd, zodat het voorkomen ervan aan het woordeind geen probleem met zich meebrengt. De hierboven gegeven woorden uit het Stellingwerfs op [ɑ] gaan in het Nederlands op [ɑ:] uit; dat levert op zichzelf geen aanwijzing op ten gunste van korte vokalen in open lettergreep, integendeel.

Nu leert de taalgeschiedenis dat er, afgezien van woorden als de bovengenoemde, die in de meeste gevallen als ontleningen zijn te beschouwen, in het Stellingwerfs verder geen sprake kan zijn van korte vokalen aan het woordeinde: deze zijn immers tot schwa gereduceerd. Men vergelijke Gotisch hǎnǎ 'haan', mênǎ 'maan', blômǎ 'bloem', aírdǎ 'aarde', woorden waarin historisch korte slotvokalen optreden, met Stellingwerfs [hẽ:nə], [mõ:nə], [blũmə] en [ɩ:ə̣rdə]. Voor het Oudwestgermaans, en dus voor de periode van het Onl. acht Schönfeld 1970:121 e.v. behalve ǎ ook een korte ŏ en ĕ in slotpositie mogelijk. De korte ŏ was in het Onl. zeker aanwezig in woorden die op /u/ uitgingen in het Oudwestgermaans; deze /u/ immers werd in het Onl. tot korte ŏ, bijv. in *fɛhŏ (Schönfeld 1970:31), waaruit nnl. *vee* ontstond.

Dat zich in het huidige Nederlands in deze woorden geen korte, volle vokaal voordoet in eindpositie is, als in het Stellingwerfs, het gevolg van reduktie tot schwa, waarna, voor wat het Nederlands betreft, dat segment in veel woorden in de Nnl. periode door apokope verdween. Die veranderingen hoeven natuurlijk voor de korte vokaal die zich in inlaut bevond, geen gevolgen gehad te hebben. Er is geen aanleiding om een veranderde struktuur aan het woordeind ook woordintern van toepassing te verklaren in die zin dat syllabefinale korte vokalen in inlaut plotseling niet meer mogelijk waren. Toch vereist de opvatting als gehuldigd in bijv. Van der Hulst 1985 dat de huidige Nederlandse syllabekern met korte vokaal steeds tweetakkig is de aanname dat deze als geheel in het taalverleden is geherstruktureerd, en wel zo dat een lettergreep met slechts een korte volle vokaal als kern niet meer optreedt. De volgkonsonant nl. zou, in geval van korte vokaal in inlaut, steeds de rechterzuster in de kern geworden moeten zijn. Voordat de korte volle vokaal aan het woordeind werd gereduceerd tot schwa, was zij het enige segment in een eentakkige kern. De niet-vertakkende kern bleef in auslaut en kon dus zelf geen tweetakkigheid in inlaut motiveren. Uit de taalgeschiedenis van het Nederlands blijkt dan ook niets van zo'n herstrukturering. Integendeel, in de periode van de bedoelde vokaalreduktie, i.e. de periode van het Onl., vond 'rekking in open lettergreep' plaats. De 'open positie' in de kern werd opgevuld door een duplicaat van de aanwezige korte klinker. Herstrukturering met onder meer als resultaat dubbele konsonanten (dan wel ambisyllabische) is voor die tijd dan ook erg onwaarschijnlijk. Immers, werkelijke geminaten beletten toentertijd rekking, als in geval van *wolle* 'wol', *heffen* 'heffen' (in geval van ambisyllabiciteit is de voorafgaande syllabe eveneens 'gesloten'). Rekking was juist ook niet in die konfiguraties aktief waarin van verschillende medeklinkers sprake was, dus overduidelijk van twéé.

Het lijkt wel erg onwaarschijnlijk dat er zich na de degeminatie die in het Vroegmnl. optrad (Van Bree 1987:199; men denke weer aan *heffen* en *wolle*) nieuwe geminaten gingen vormen om aan de eis (van Van der Hulst e.a.) te voldoen dat er in het Nederlands geen korte vokalen in open syllabe voorkomen, een eis die zich zeker niet laat stellen met betrekking tot de periode waarin reduktie van korte vokalen in auslaut nog niet was voltooid.

Van der Hulst 1984, 1985 gaat uit van zijn variant van het Nederlands. In zijn publikatie van 1985 merkt hij op dat in die taal geen woorden van het type CV.VC voorkomen, vgl. (220), waarin de eerste V kort is (een hoofdletter in (220) en (221) duidt een korte vokaal aan). Na de gememoreerde afwezigheid van korte vokalen aan het woordeind in het Nederlands zou dit een tweede argument betekenen ten voordele van ambisyllabische konsonanten c.q. geminaten na korte vokalen. In inlaut zouden korte vokalen dus *steeds* gedekt moeten zijn, waarmee de afwezigheid van korte vokalen direkt voor lange c.q. korte vokalen verklaard zou zijn. Vergelijk nu echter (221) met materiaal uit *mijn* idiolekt (van het Nederlands): wel degelijk kunnen korte vokalen woordintern door andere vokalen gevolgd worden.

(220)a	/hi.at/ 'hiaat'	b	*/hI.at/
	/xa.Os/ 'chaos'		*/xA.Os/
	/kre.ol/ 'creool'		*/krE.ol/

(221) /xA.otis/ 'chaotisch' /IsrAEl/ 'Israel'
/krIjati/ 'kreatie' /nA.omi/ 'Naomi'
/A.aron/ 'Aäron'
/kA.iro/ 'Caïro'
(notatie als bij Van der Hulst)

In tegenstelling met het materiaal in (220) draagt de korte vokaal in dat van (221) geen hoofdaccent, maar dat doet niets af aan het betoog. (In die items in (221) waarin niet van een afleiding sprake is, hoeft niet van een lange onderliggende vokaal uitgegaan te worden; in de overige items zou men die kunnen veronderstellen, zodat in dat geval aan een 'oppervlakkig' fonetisch proces valt te denken.) Korte vokalen komen in het Nederlands dus woordintern blijkbaar voor. In mijn Stellingwerfs bezig ik daarnaast [ɪsrɑɛl], [xɑo:tis], [kɑirow] en [krɪjɔ:si] 'kreatie'.

De reeks in (221), waarin dus een korte vokaal door een andere klinker wordt gevolgd, is gemakkelijk uit te breiden aan de hand van materiaal in Streekstra en Reker 1986. Deze auteurs echter gaan ervan uit dat de eerste vokaal van de tweede lettergreep steeds wordt voorafgegaan door de glottisslag of door /j/, /ʍ/ of /h/. Als ze daarin gelijk hebben - nader onderzoek zou dat moeten uitwijzen; in mijn idiolekt echter bespeur ik zeker na /ɑ/ geen tussenklank - dan zou Van der Hulst's argument sowieso niet terecht zijn. Als immers syllaben *per definitie* met een konsonant beginnen, en sommige fonologen gaan daarvan uit, vgl. o.m. Streekstra en Reker 1986:182 en Ter Mors 1986, dan zegt

het materiaal in (220)-(221) niets, omdat volgsegmenten anders dan konsonanten uitgesloten zijn. Wanneer we de fonologische status van de glottisslag in twijfel trekken in dezen - Van der Hulst 1984-1985 maakt er in het geheel geen gewag van, terwijl dezelfde auteur in een publikatie van 1985 (p. 60) opmerkt: '...there is absolutely no problem with syllables starting with a vowel' - dan levert het materiaal in (221) nog steeds het bewijs dat korte vokalen wel degelijk woordintern en niet gevolgd door een konsonant, aan het syllabe-eind voorkomen.

Als laatste argument vóór dubbele konsonanten brengt Van der Hulst 1985: 60 in dat *dilemma*, *madonna* e.d. op dezelfde wijze accent krijgen als *waranda* en *fiasco*: ze zouden derhalve de reeks rijmstrukturen VV VC VV bevatten. De op een na laatste lettergreep in *dilemma* en *madonna* moet naar Van der Hulst's theorie een vertakkend rijm hebben, omdat anders een zwaarteverhouding tussen de laatste lettergrepen ontstaat (nl. inzake het rijm: V vs. VV) die strijdig is met zijn schalen dienaangaande (ib. 1985:60; 1984:229-230). In geval van een VC-kombinatie ontstaat er geen probleem; een rijm met die kombinatie is zwaarder dan het volgende, dat VV bevat. Of men nu inderdaad tot de VC-kombinatie moet besluiten teneinde de juiste zwaarteverhouding te konstrueren, is m.i. zeer de vraag: ook in o.m. *ballast*, *herberg*, *nonsens*, *ambacht* en *suffix* (ib. 1984:217-218) wordt niet aan de geprefereerde zwaarteverhouding voldaan (de kluster VC is lichter van VCC en heeft niettemin het hoofdaccent). Verder lijkt het erg waarschijnlijk dat Onl. woorden van het type *qɛþan 'zeggen', *nɛman 'nemen' e.d. qua rijmopeenvolgingen als V VC gestruktureerd waren, terwijl het accent ongetwijfeld toch op de voorlaatste lettergreep lag.

Mijn konklusie is, dat er voor het Nederlands noch voor het Stellingwerfs een strikte beperking op de bouw van de lettergreep aangenomen hoeft te worden in die zin dat een korte vokaal alléén daarvan de kern niet vormt. Onderliggende geminaten c.q. ambisyllabische konsonanten die de distributie van die vokalen zouden moeten verklaren zijn niet erg waarschijnlijk. Een beperking slechts op de *woordfinale* lettergreep in het Nederlands (o.m. voorgesteld in Booij 1984) daarentegen is het meest geëigend, omdat korte vokalen in die positie zijn verdwenen. Korte vokalen in open lettergreep blijken in het Nederlands inderdaad voor te komen, getuige (221).

Door de beschrijving van het Stellingwerfs terzake met die van het Nederlands te vergelijken kon voor de laatstgenoemde taal argumentatie worden verkregen voor het maken van een deskriptieve keuze. Aangetoond werd dat ambisyllabiciteit, door veel fonologen voor de besproken gevallen een passend artefakt geacht, kan worden geweerd, evenals geminatie.

Na deze beschouwingen over de struktuur van de kern en het rijm biedt het in de volgende sektie gepresenteerde materiaal uit het Stellingwerfs de mogelijkheid opvattingen van veel fonologen over het maximale aantal segmenten in de syllabe te relativeren.

3.6. Het 'universele' rijm

In recente literatuur wekt men vaak de indruk of gaat men er zelfs expliciet van uit dat de lettergreep universeel bestaat uit een kern VV (een lange vokaal voorgesteld door een kluster van twee korte) dan wel VC, met daaraan voorafgaand de (optionele) onset (vgl. *pl*ek) en een direkt erna optioneel optredende koda, die bestaat uit één konsonant. Nog vóór de onset kan het 'syllabeprefix' /s/ optreden, terwijl de lettergreep kan worden afgesloten door een aan de koda toegevoegd segment of kluster van segmenten (het 'appendix' of 'syllabesuffix') dat blijkens o.m. Halle en Vergnaud 1980:95, Booij 1981a:385, Van der Hulst 1984:98 e.v. en Trommelen 1984:87 e.v. in z'n geheel steeds als [+kor] is gespecificeerd.

De bouw nu van bepaalde syllaben in het Stellingwerfs, in enige andere Oostnederlandse dialekten zowel als in het Fries geeft in deze sektie aanleiding tot het plaatsen van enkele kanttekeningen bij elders expliciet voorgestelde dan wel stilzwijgend geaccepteerde universele kenmerken van het rijm (de kombinatie dus van kern en koda). Het betoog mondt uit in de konklusie dat, in het universele syllabetemplaat, het maximale aantal posities in de koda met één moet worden uitgebreid. Ondersteuning krijgt daarmee het o.m. in Kiparsky 1981 gepresenteerde model van dat templaat. Daarin is nl. sprake van *twee* segmentposities in de koda. De genoemde konklusie ondersteunt ook Ter Mors' voorstel (1986) voor een syllabetemplaat voor het Nederlands. In het kader nl. waarin Ter Mors werkt, de zogeheten CV-fonologie, is inderdaad plaats voor *twee* segmenten op de bedoelde positie (men vergelijke o.m. Clements en Keyser 1983). Er moet overigens op worden gewezen dat in dat kader niet met konstituenten als onset, koda, rijm en kern wordt gewerkt, maar met een syllabe die op n-aire wijze vertakt en rechtstreeks konsonanten en vokalen domineert. Voor de beantwoording van de vraag naar het maximale aantal segmentposities na de voka(a)l(en) in de kern is dit echter van geen belang.

In studies als de eerder genoemde vindt men ten aanzien van o.a. het Nederlands voor de beschrijving van de maximale opeenvolging van segmenten binnen de syllabe voorstellen als weergegeven in (222), overgenomen uit Van der Hulst 1984. Het ter illustratie gekozen woord laat een maximale onset (inklusief syllabeprefix /s/) en een maximaal rijm (kern + koda: X 3, 4, 5) zien, met daaraan gekoppeld het syllabesuffix /tst/.

(222)

		X_0	+	X_1	X_2	X_3	X_4	X_5	+	X_6	X_7	X_8
	(be)	s		p	r	a	a	k		t	s	t

Doorgaans beschouwt men twee bezette posities in het rijm al als een maximum. Indien er, afgezien van de onset en de posities X_0 en X_6 - X_8 syllabeïntern tóch van een VVC- of van een VCC-kombinatie sprake is, dan staat deze - aldus Van der Hulst 1985:64, die zich baseert op een lezing van Kaye en

Lowenstamm - in een speciale positie, en wel vóór een woord- of morfeemgrens (van zo'n geval is in (222) sprake). Daarom verwacht deze auteur (ib.; 1984-1985) geen woordinterne VXC als in (223) (originele notatie, waarin *e* staat voor een lange vokaal):

(223) */tempo/

Het bestaande *tempo* en zo ook woorden als *sprake*, *vrede* beschikken slechts over twee segmenten in het rijm; er is dan ook niet van een interne morfeemgrens sprake. Booij 1984:215 echter vult, in zijn bespreking van Trommelen 1984 de in die publikatie opgesomde uitzonderingen op genoemde restriktie (*aarde*, *gaarne*, *loempia*, *tournee* en *journaal*) aan met *oorlog*, *oordeel*, *oorlam*, *oorzaak*, *veroorloven*, *aalmoes* en *Maarten*. Hij konkludeert dat de bedoelde woordinterne beperking niet een echte fonotaktische restriktie is; dat blijkt z.i. ook uit de vele *gelede* woorden met zulke syllaben.

Ook wat de rijmstruktuur anders dan vóór woord- of morfeemgrens betreft wordt een beroep gedaan op het universele karakter van het aantal segmentposities[130] in restrikties als (222) op de syllabe. Relevant is hier, dat X_3-X_5 voldoende zou zijn voor de bouw van het rijm. Ook fonologische studies van diverse andere talen dan het Nederlands wekken de indruk dat het rijm in zijn omvang aldus is beperkt. Zo noteert Harris 1980:15 e.v. dat opeenvolgingen in het rijm van meer dan drie segmenten niet voorkomen in het Spaans en in vele Spaanse dialekten (afgezien van bepaalde Europese dialekten met /s/ als appendix), terwijl Hayes 1979 als superzware syllabe voor het klassiek Arabisch CVCC en CVVC signaleert, evenals Aoun 1979 voor vele Arabische dialekten. Brown 1972:56 stelt voor het Lumasaaba (een Oegandese Bantoetaal) binnen het fonologisch woord (de auteur onderscheidt zo'n eenheid dus al begin jaren zeventig!) de algemene konditie op lexikale ingangen ((V)C)V(C)... vast.

Het rijm X_3 - X_5 wordt kennelijk met enig recht als universeel gezien. Deze restriktie zou dus ook voor het Stellingwerfs en andere (Noord)Oostnederlandse streektalen moeten gelden. Al merkt Van der Hulst 1985; 1984-1985 op dat VXC-syllaben woordintern nogal zeldzaam zijn, het Stellingwerfse materiaal in (224) (dat gemakkelijk kan worden aangevuld) toont aan dat er geen universele woordinterne positieve restriktie V{C,V} voor het rijm moet worden aangenomen. Booij's konklusie wordt dus bevestigd door het voorkomen van de kombinatie VVC, intern in veel woorden van het Stellingwerfs.

(224)	Stell. van o.m.	Stell. van West-Stellingwerf
	Nijeberkoop	bezuiden de Linde
	[ɑ̃:ndɻs] 'anders'	[kɑ:ɻkə] 'kerk'
	[məkɑ̃:ndɻ] 'mekaar'	[fɑ:ɻkŋ] 'varken'
	[bɑ̃:ŋkə] 'bank'	[hɑ:ɻkə] 'hark'
	[kɑ̃:mpə] 'bep. stuk land'	
	[ɛ̃:ndə] 'einde'	
	[ko:ldə] 'kou'	

Belangrijker is, dat deze verwerping van een mogelijk universele beperking op het syllabetemplaat nog wordt overkoepeld door een tweede. Overkoepeld, omdat woordintern zelfs VVC niet toereikend is als maximum. Ook de kombinatie VVCC is, afgezien van het appendix, in het Stellingwerfs van Nijeberkoop mogelijk, blijkens woorden van het type [bỹ:jndɽ] 'boender', [gɽỹ:jntə] 'groente'. De rijmstruktuur VVCC bevindt zich dus in woordinterne positie, al treedt hier wel een morfeemgrens op (in de gegeven woorden echter is de geleding eigenlijk alleen in diachrone zin aan te wijzen). Fonologen als Trommelen 1984 en Van der Hulst 1985; 1984; 1984-1985 noemen de mogelijkheid dat kern en koda samen uit VVCC bestaan, niet; zij baseren hun bevindingen dan ook vooral op materiaal uit het Nederlands.[131]

Het materiaal in (225)a karakteriseert de dialekten in West-Stellingwerf bezuiden de Linde, afgezien van het dialekt van Boijl. Ook elders in West- en Oost-Stellingwerf treden deze varianten soms op. De eerste twee woorden onder (225)b komen verspreid, de overige algemeen in West- en Oost-Stellingwerf voor.

(225)a	[ɑ:ɽx] 'erg'	b.	[dɑ̃:mp] 'damp'
	[stɑ:ɽk] 'sterk'		[rɑ̃:mp] 'ramp'
	[bɑ:ɽx] 'berg'		[kɑ̃:mp] 'bep. stuk land'
	[ʍɑ:ɽk] 'werk'		[lɑ̃:ŋk] 'lang'
	[ɑ:ɽf] 'erf'		[dɑ̃:ŋk] 'dank'
			[dɛ̃:ŋk] 'denk ik'
			[drɑ̃:ŋk] 'drank'

Het materiaal onder (225) biedt een hard argument voor de aanname van een 'ruimer templaat' dan (222): het rijm - meer bepaald: de koda - dient met één positie te worden uitgebreid. Deze items kunnen gemakkelijk worden aangevuld met soortgelijke uit het Gronings, vgl. (226) (Ter Laan 1980; Reker 1985) en het Fries (vgl. (227)), terwijl in het Middendrents woorden als die in (228) (zie bijv. Kocks 1970) lange diftongen vertegenwoordigen, die een belangrijke plaats in het fonologisch systeem bezetten en daarmee eveneens een extra rijmplaats motiveren.

(226) Gronings (in de rechterkolom: aangepaste notatie)

[kaalk] 'kalk'	[ɛ:lk] 'elk'
[plaank] 'plank'	[kɔ:lk] 'kolk'
[weenk] 'rietgans'	[vɔ:lk] 'volk'
[haalf] 'half'	[zɛ:lf] 'zelf'

(227) Fries (standaardspelling)
baarch 'varken'
waarch 'vermoeid'
daalk 'dadelijk'

(228) Middendrents (originele notatie)
gemeein 'gemeen'
boouk 'boek'
grööin 'groen'

Ook met betrekking tot het Fries, Gronings en Middendrents dus is er reden om een universeel geacht rijmtemplaat dat uit maximaal drie segmenten bestaat, uit te breiden met een konsonantplaats. Ter Mors' (1986) maximale syllabe voor het Nederlands ($C^3V^2C^5$, waarin drie konsonanten voor het appendix) krijgt daarmee uit onverwachte hoek ondersteuning. Dat is van belang omdat de meeste fonologen van slechts één kodapositie uitgaan, daarbij geïnspireerd door wat men in universele zin als maximum beschouwt.

Ter Mors' voorstel (ib.) voor een natuurlijke verklaring van de aanwezigheid van schwa tussen sonorante konsonanten in het Nederlands, een op zichzelf interessante suggestie, moet daarentegen worden afgewezen. Dat gebeurt in de volgende en laatste sektie.

3.7. Parametrisering van vokaalinsertie?

In Ter Mors 1986 wordt een belangwekkend voorstel gedaan om de aanwezigheid van schwa tussen sonorante konsonanten te verklaren uit een (uiteraard universele) vokaalinsertieparameter. Talen zouden nl. kiezen uit de volgende twee mogelijkheden: a) vokaalinsertie tussen extrasyllabische konsonanten (dat zijn konsonanten die van de klinker worden gescheiden door een minder vokaalachtige medeklinker) en b) vokaalinsertie binnen syllabificeerbare (of gesyllabificeerde) klusters. In het tweede geval gaat het om konsonantopeenvolgingen die wél voldoen aan het principe dat de minst vokaalachtige medeklinker het verst van de syllabekern verwijderd is en daarvan niet door een nog minder vokaalachtige gescheiden is. (Extrasyllabische konsonanten horen eigenlijk niet bij de desbetreffende syllabe en heten dus 'niet-syllabificeerbaar').

Geheel in de traditie van het onderzoek naar parametrisering (men vergelijke bijv. Bennis en Hoekstra 1983 en 1989, Bennis 1982-1983 en Taraldsen 1978) past de veronderstelling dat er een implikationele relatie is tussen beide mogelijkheden.[132] Ter Mors (ib.) vermoedt dat nader onderzoek van talen zal aantonen dat een keuze voor de tweede optie die voor de eerste impliceert, echter niet omgekeerd.

Diverse observaties aangaande het Stellingwerfs en verwante Oostnederlandse dialekten tezamen met enkele feiten uit de geschiedenis van het Nederlands (inklusief die van het Stellingwerfs etc.), maken dat er een aantal bezwaren tegen Ter Mors' voorstellen kunnen worden geformuleerd.

In de eerste plaats veronderstelt Ter Mors ib., daarbij geïnspireerd door en voortbouwend op werk van Clements en Keyser 1983, dat de schwa in woorden

(uit het Nederlands) van het type *balsem*, *keten*, *temmer* en *egel* wordt gegenereerd door opvulling van een lege V-plaats met dit segment. Deze lege V-plaats zou zijn ontstaan door een syllabifikatieregel die overeenkomstig universele volgorderestrikties terzake van segmenten binnen de syllabe en van rechts naar links werkend, een vokaalplaats kreëert daar waar de slotkonsonant wordt voorafgegaan door een minder sonoor ('vokaalachtig') segment, zoals /s/ en /t/.

Merk nu allereerst op dat *waaier*, *ouwel* en *duwer*, woorden die door de auteur ter illustratie zijn aangedragen, door een en ander juist niet worden verklaard: glides zijn vokaalachtiger dan /r/. Vervolgens zijn van het overige aangehaalde materiaal (ib.:171): *zilver*, *wortel*, *ketter* en *tunnel* alsmede ook de eerstgenoemde drie woorden, in de naspeurbare taalhistorie steeds voorzien geweest van een vokaal op de kruciale plaats, zodat Ter Mors' aanname dat het syllabifikatieproces aktief strukturerend zou zijn, in die zin dat het ook 'ontbrekende elementen identificeert' hier eenvoudigweg niet opgaat. Natuurlijk is er in voorkomende gevallen wel vokaalreduktie opgetreden, echter er is in geen enkel opzicht sprake van 'onderliggende lege vokaalplaatsen', zodat ook de gedachte moet worden verworpen dat 'veel van de vaak lexicaal aangenomen (...) schwa's in het Nederlands te zien (zijn) als het directe resultaat van syllabificatie' (ib.:170-171). Van de dertien woorden met schwa in de tweede syllabe die gegeven zijn - men vergelijke de etymologie ervan in De Vries 1971 - kunnen slechts de schwa's in *bezem*, *kerel* en *ouwel* op de status van een niet-oorspronkelijke vokaal aanspraak maken, waarvan *ouwel* nog, om de eerder genoemde reden, als een omissie is aan te merken.

In Ter Mors' veronderstellingen is dus ten onrechte onvoldoende rekening gehouden met de diachrone dimensie, zodat haar opvatting dat het Nederlands over optie 1) beschikt, gebaseerd is op te weinig onverdacht materiaal. Het ontbreekt in haar voorstel aan materiaal als *adder* uit oerg. **nadrs*, *akker* uit oerg. **akrs*, waarin in het verleden werkelijk schwa-insertie heeft plaatsgevonden, althans in het Nederlands (vgl. echter Stellingwerfs [ɑdɻ] 'adder' en [ɑkɻ] 'akker'). Werkte hier nu inderdaad 'het' syllabetemplaat (vgl. mijn sektie 3.1.) sturend, of veroorzaakte juist een reeds bestaand templaat met schwa in de tweede, nl. onbeklemtoonde syllabe, de schwa-insertie?

Het laatste zal inderdaad het geval zijn. Vormen als *akker* en *adder* ontstonden uit **akrs*, **nadrs* nadat in het Owg. eerst geminatie van de konsonant vóór /r/ plaatsvond, aldus Van Bree 1987:155. (De resulterende identieke konsonant na de vokaal zou een extra oorzaak kunnen zijn van het ontstaan van een tweede syllabe... ware het niet dat deze al bestond, nl. met syllabedragende /ɻ/ als kern, als in Stellingwerfs [ʍɛkɻ] 'wekker', [bɩːtɻ] 'beter' en de reeds gereleveerde equivalenten van *akker* en *adder*.) Er voegde zich vervolgens een sekundaire schwa in (Van Bree ib.). De vraag is, of deze gestuurd kon worden door de vokaalkern in het 'hoofdtemplaat' zoals Ter Mors veronderstelt, in die zin dus dat dat templaat eigenlijk bij elke syllabe een klinker in de kern vereiste. Dat zou in beginsel inderdaad gebeurd kunnen zijn, maar die optie roept ogenblikkelijk de vraag op waarom dat al niet veel eerder had plaatsgevonden.

Nu is het enerzijds zo dat de vraag naar de voorspelbaarheid van het doorzetten - d.w.z. het zich werkelijk manifesteren - van mogelijke tendenzen wel altijd onopgelost zal blijven (vgl. voor een uiteenzetting Van der Hulst 1978), anderzijds toch is er een verklaring te geven voor het *uitblijven* van schwa-insertie in het Owg. zowel als in het huidige Stellingwerfs (en verwante dialekten): in beide variëteiten nl. was/is een templaat met een syllabedragende konsonant aanwezig. Voor het Nederlands werd schwa-insertie mogelijk gemotiveerd door het templaat dat stond voor als gevolg van vokaalreduktie in het Onl. ontstane syllaben met schwa in onbeklemtoonde lettergreep. Voor het Stellingwerfs kan gelden dat oudere meerlettergrepige woorden met syllabedragende konsonant 'model konden staan' voor een proces van deletie van vokalen in geval van items die inmiddels een syllabedragende konsonant hebben. Kortom, die al aanwezige woorden met konsonantische vokaalkern boden een templaat waaraan woorden met tot schwa gereduceerde vokaal zich konformeerden. In geval van het Nederlands zowel als van het Stellingwerfs is er dus geen sprake van een zich richten op het hoofdsyllabetemplaat, maar op meersyllabige, reeds aanwezige bouwels, en daarvan in het bijzonder de zwakke lettergreep.

Het behoeft in dit verband geen betoog dat het ontstaan van de syllabedragende konsonanten /ɾ̩, l̩, m̩, n̩, ŋ̩/ in het Stellingwerfs (in onbeklemtoonde lettergrepen die eerder volle vokalen bevatten) niet is tegengegaan door een sturend principe van het hoofdtemplaat uitgaande, als bedoeld door Ter Mors. Ook templaat (186) versus (187) levert een probleem op voor haar theorie. Vgl. [lɛːkŋ̩] 'laken' en [rʊːkŋ̩ə̃n]; sturing vanuit het hoofdtemplaat noch vokaalinsertie verklaart hier het verschil tussen tweede en derde syllabe. (Het bestaan van templaat (186) alleen al ondermijnt zonder meer Ter Mors' konklusie: de syllabedragende nasaal vervangt in veel woorden een vokaal.) Waar in het Stellingwerfs woorden zijn ontleend aan het algemeen Nederlands, in die taal uitgaande op /C, ə, [C,+son]/, zoals bijv. *kaper*, *scooter*, *surfen*, voldoen deze onmiddellijk aan de konditie van de zwakke syllabe in (186), terwijl toch de sterke syllabe in het Stellingwerfs, die als hoofdtemplaat zou kunnen worden beschouwd, wel degelijk een vokaalkern heeft die zou kunnen 'sturen'. Het hoofdtemplaat werkt hier dus bepaald niet strukturerend in die zin dat er ook maar één schwa gerealiseerd *blijft*. Alleen (186), met daarin geen vokaalkern vóór sonorante konsonant in de tweede syllabe, kan hier als oorzaak worden aangewezen van het verlies van schwa (en overige aanpassingen). Zou dit laatste vanuit het hoofdtemplaat kunnen worden 'beregeld', dan zou in het Nederlands ook een dergelijke mogelijkheid aanwezig geacht mogen worden. Er moet dan opnieuw verklaard worden waarom de syllabedragende konsonant juist in die taal niet meer optreedt.

De door Ter Mors veronderstelde implikatie tenslotte moet op grond van materiaal in het Stellingwerfs ten stelligste worden afgewezen. In konkreto zou het optreden van de svarabhakti-vokaal binnen syllabefinale klusters van likwieden gevolgd door obstruenten als in *wilg*, *melk* afhangen van het optreden van de schwa vóór niet-syllabificeerbare konsonanten als /n, l, ɣ .../ na /t, ɣ, .../. Het Stellingwerfs nu laat syllaben zien van het type $tn̩$, $kn̩s$,$gl̩$, terwijl

(in weerwil van Van Bree 1987:82 die van dit verschijnsel opmerkt: 'maar niet in het noordoosten'), er wel degelijk in dit dialekt woorden voorkomen van het type [mɛlək] 'melk', [fɔlək] 'volk', [sɛləf] 'zelf', [bɩ:ələx] (ruw voor) 'lijf' (uit: */bɑlɣ/). Daarmee is ook Ter Mors' formulering van de vokaalinsertieparameter terzake van de implikatie, nl. dat schwa-insertie kan optreden voor konsonanten die wél tot dezelfde syllabe kunnen behoren slechts wanneer ook schwa-insertie plaatsvindt voor konsonanten die niet aldus gesyllabificeerd kunnen worden, weerlegd. Gelet op de uit Van Bree ib. geciteerde geografische aanduiding, kunnen de observaties uit het Stellingwerfs worden bevestigd door gelijksoortige situaties in de niet-noordoostelijke Nedersaksische dialekten.

Zo blijkt dus, anders dan was beoogd, Ter Mors' werk à la Clements en Keyser 1983 geen wezenlijke bijdrage te zijn aan de beschrijving van het Nederlands, al vindt de auteur dat 'vokaalinsertie een automatisch resultaat is van het syllabificatieproces'. Het biedt, zo merkt zij op, 'niet alleen een eenvoudigere en elegantere oplossing van vocaalinsertie, maar verklaart bovendien *waarom* vocaalinsertie plaatsvindt, namelijk omdat het syllabificatieproces een syllabe identificeert waarin de kern (V) ontbreekt.' (p. 174). Een nadere toetsing in deze sektie, die werd gemotiveerd door observaties uit o.m. het Stellingwerfs en door taalhistorische bijzonderheden, leerde dat noch van een automatisch resultaat, noch van een bevredigende verklaring kan worden gesproken.

Samenvatting

Met deze studie van synchrone, diachrone en dialektgeografisch bepaalde klank- en vormverschijnselen in het Stellingwerfs wordt een bijdrage geleverd aan diskussies in de generatieve fonologie over de mogelijke typen fonologische regels en de kondities die aan zulke regels moeten worden opgelegd, zoals met betrekking tot het fonologisch of morfosyntaktisch karakter ervan, de mate van abstraktheid van de segmenten waarop regels betrekking kunnen hebben, de mogelijkheid van regels om aan een 'extrinsieke' ordeningsrelatie deel te nemen, de wijze waarop ze aan de grammatika kunnen worden toegevoegd en hun relatie tot suprasegmentele strukturen als de syllahe. De bouw van de syllabe en de positie ervan in andere fonologische strukturen zijn eveneens in het geding. In een aantal gevallen is (ook) materiaal uit een of meer andere - meestal Oostnederlandse - dialekten in de beschouwingen betrokken.

Aan de hand van analyses van taalmateriaal dat in een grote verscheidenheid wordt aangeboden, worden de inperkingen getoetst die aan de generatieve grammatika zijn toebedacht door de Natuurlijke Generatieve Fonologie (NGF), hier gehanteerd in de alom als gestandaardiseerde variant beschouwde versie van Joan B. Hooper (Hooper 1976). De testsituaties doen zich steeds voor in de beschrijving en de bespreking van een groot aantal uiteenlopende alternantietypen. Deze zijn behandeld in de verschillende sekties van een drietal hoofdstukken, die betrekking hebben op achtereenvolgens het *werkwoordparadigma* (hoofdstuk 1), de *verkleinwoord-* en *meervoudsvorming* (hoofdstuk 2) en *syllaben en segmenten* (hoofdstuk 3).

De NGF is de duidelijkst geartikuleerde variant van de zogeheten konkrete fonologie. Met name de True Generalization Condition (TGC), de No-Ordering Condition (NOC) en de formele eigenschappen van fonologische en morfonologische regels in deze theorie hadden als effekt dat er zich een betekenisvolle 'konkrete richting' in de generatieve fonologie aftekende, die zich tot op heden als een belangrijke stroming voordoet. Uit het onderhavige onderzoek van het Stellingwerfs blijkt overduidelijk dat vele alternantietypen niet beantwoorden aan de eisen waaraan natuurlijke talen volgens de NGF zouden voldoen. Zo kan met name de strikte scheiding tussen fonologische en morfonologische regels die door de TGC wordt bewerkstelligd noch het vermeende niet-fonologische karakter van morfonologische regels in de NGF worden gehandhaafd. Uit de analyses blijkt voorts dat de TGC niet mag leiden tot de verwerping van absolute neutralisatie, terwijl de observationele en deskriptieve inadekwaatheid van de morfonologische regels in de NGF niet alleen - hier voor het eerst - worden gesignaleerd, maar ook meermalen in testsituaties bevestigd. Ook blijken de voorstellen in de NGF met betrekking tot de bouw van en intersegmentele verhoudingen en eigenschappen binnen de syllabe onvoldoende te zijn. Hoewel de NGF aan de bakermat stond van de ontwikkelingen in de hiërarchische fonologie die plaatsvonden in de tweede helft van de jaren zeventig en in de jaren tachtig, moeten belangrijke onderdelen ervan die de bouw van de syllabe betreffen, inmiddels als achterhaald

worden beschouwd. Toetsing van die onderdelen kon dus achterwege blijven. Ter kompensatie werden, vgl. de sekties 3.5. t/m 3.7., enkele recente, hiërarchisch-fonologische deeltheorieën aan de hand van materiaal uit het Stellingwerfs op hun merites bekeken.

In het inleidende hoofdstuk ('nul') gaat de meeste aandacht uit naar de plaats van de NGF in de generatieve traditie. In sektie 0.1.0.1. wordt de relevantie van het onderzoek geschetst tegen de achtergrond van de stand van zaken in de generatieve fonologie in de tweede helft van de jaren tachtig. Belangrijke, nl. van rijke evidentie voorziene varianten van de nogal populaire lexikale fonologie staan opnieuw een grote mate van abstraktheid toe die door vele fonologen wordt betwijfeld zo niet aan de hand van experimenteel onderzoek ongeloofwaardig werd gemaakt. De roep naar toetsing van alternatieve modellen als de NGF klinkt daardoor nog steeds, tien jaar en langer na verschijnen van Hooper 1976, en als gevolg van de groeiende twijfel aan de lexikale fonologie nu dus ook met hernieuwde motivatie.

De relevantie van het verrichte onderzoek op zichzelf: de noodzaak van een toetsing van de NGF aan een uitgebreid korpus in samenhang met het belang van een deskriptie van het Stellingwerfs wordt vooral toegelicht in de sekties 0.1.0.1., 0.2.1., 0.2.2. en 0.4.

Nadat er in sektie 0.1.0.2. een samenvattende schets van doel en opzet is gegeven, wordt de keus van het Stellingwerfs toegelicht en gemotiveerd in sektie 0.1.1., waarna de lexikale segmenten in die streektaal worden gepresenteerd in 0.1.2. Sektie 0.1.3. bevat een voor sommigen wellicht welkome inleiding in de taaltheorische diskussie die aan het bestaan van de NGF ten grondslag ligt. In sektie 0.2.1. wordt de metatheoretische positie van de NGF geschetst in relatie tot die van de SGF. De taalgeschiedenis en met name de taalgeografie - en dus de dialektologie - bieden bijzondere mogelijkheden om taaltheorieën te toetsen. De positieve en unieke rol die de taalgeografie speelt wordt duidelijk gemaakt in sektie 0.2.4. Een nuancering met betrekking tot de rol van de taalgeschiedenis gaat daaraan vooraf in 0.2.3.

In sektie 0.2.2. wordt uitgelegd dat de lexikale fonologie, die voor een belangrijk deel het gezicht van de generatieve fonologie in de jaren tachtig bepaalde, noch een goed alternatief biedt voor de NGF, noch voor de beschrijving van het Stellingwerfs adekwaat is. Zo zijn er in die taal regels werkzaam die afhankelijk zijn van de fonologische en/of syntaktische kontekst *buiten het lexikon*, terwijl ze toch lexikale informatie behoeven, d.w.z. luisteren naar diakritische tekens. Het neo-*SPE*-model van Richard W. Sproat (1985) stelt in principe lexikale informatie beschikbaar in alle domeinen, dus niet alleen binnen het woord, maar ook in het domein van de zinsfonologie. Het vormt daarmee een goed alternatief voor enig lexikaal-fonologisch model en verkrijgt hier onafhankelijke evidentie vanuit het Stellingwerfs.

In de sekties 0.3.1. tot en met 0.3.3. is de formele uitwerking vervat van de in het kader van de NGF geponeerde beperkingen op de fonologische en morfonologische delen van de grammatika. Kritische notities vooraf over de NGF volgen - nog vrijwel onafhankelijk van de toetsingsresultaten - in sektie 0.4.

In hoofdstuk 1 worden allereerst de vokaalalternanties in het presens aan de orde gesteld, ook in relatie tot het ermee samenhangende gedrag van de themavokaal. Terwijl in een NGF-deskriptie van zeer vele morfonologische regels sprake zou zijn, blijken de vokaalwisselingen beter tot een standaard-generatief mechanisme van twee regels te kunnen worden teruggevoerd waarin, anders dan de NGF verlangt, de fonologische eigenschappen van belang zijn (sektie 1.1.1.). In de volgende sektie (1.1.2.) wordt absolute neutralisatie van de themavokaal aannemelijk gemaakt, waarmee de TGC is weerlegd. In sektie 1.2. zijn vokaalwisselingen in het preteritum aan de orde. De in de ablautvokalen opgetreden veranderingen wijzen op de feitelijke werking van procesregels en niet op (de statische) distributieregels die men als NGF-fonoloog zou eisen. Regeltoevoeging blijkt hier bovendien anders te verlopen dan men in het kader van de NGF zou verwachten. Er treden nl. in het besproken geval geen eerste stadia van fonologische regels op die algemeen zijn; de veranderingen betreffen kennelijk de output van enkele morfofonologische regels. Het in deskriptief opzicht inadekwate karakter van zulke regels in de NGF blijkt hier en onder meer ook in de volgende sektie. In 1.3. passeert een negental argumenten de revue tegen de NGF-distributieregel, terwijl ook hieraan verwante regels in het werk van P.M. Tiersma en dat van L. Wetzels geen genade kunnen vinden. De in sektie 1.4. beschreven, door de syntaktische positie gekonditioneerde gevallen van alternantie zouden in NGF-kader als morfonologisch worden aangemerkt en in distributieregels beschreven. Ze zijn echter van zo goed als geheel fonologische aard, evenals de klitische alternanties opgesomd in sektie 1.5. De wisselingen van de daaraan deelnemende alternerende segmenten zouden in de NGF eveneens ten onrechte de status van distributieregel opgelegd krijgen. Andere in sektie 1.4. gepresenteerde alternanties lijken inderdaad van morfonologische aard te zijn, maar ze blijken bij nadere beschouwing zeer afhankelijk van fonologische eigenschappen van de desbetreffende regels. In het geval van voortgezette dissimilatie van diftongen (sektie 1.6.) blijkt dat extrinsieke ordening niet moet worden uitgebannen, zoals de NGF dat doet met behulp van de TGC en de NOC, terwijl het lexikale karakter van de desbetreffende items, waartoe de NGF verplicht, blijkt te moeten worden ontkend. Een verbod op extrinsieke ordening van fonologische regels mag evenmin gelden in geval van de relatie tussen de fonologische regels in sektie 1.7. In sektie 1.8. blijkt dat morfonologische leveling/extensie zich eerder uit het fonologisch-procesmatige karakter van morfonologische regels laat verklaren en uit niet in de NGF geïntegreerde morfonologische tendenzen, dan uit de mogelijkheden die de NGF ter verklaring biedt, d.w.z. met name de elsewhere-konditie en het Humboldtiaans of One Meaning One Form (OMOF)-principe.

In hoofdstuk 2 worden een aantal alternantietypen besproken die de verkleinwoord- en meervoudsvorming regarderen. Na de beschrijving van een groot aantal procesmechanismen in sektie 2.1. zijn taalhistorische bijzonderheden over het Oostnederlandse diminutiefsuffix aan de orde in sektie 2.2. De besproken veranderingen zowel als de synchrone deskriptie pleiten tegen een strikte scheiding tussen fonologische en morfonologische regels als in de NGF.

De aard van de (diachrone) veranderingen in het diminutiefsuffix (sektie 2.3.) benadrukt het (mede) fonologisch bepaalde karakter van de op het diminutiefsuffix betrekking hebbende synchrone morfosyntaktische regels. Vervolgens loopt een poging om de meest uiteenlopende alternanties die betrekking hebben op het diminutief door een distributionele behandeling in NGF-kader te verantwoorden, op een mislukking uit in sektie 2.4. Ook de meervoudsvorming in het Stellingwerfs wordt beter verklaard in standaard-generatieve termen, zo blijkt in sektie 2.5. De regeltypologische bevindingen in dit tweede hoofdstuk - alle kontra de NGF - worden explicieter dan hier samengevat in sektie 2.6.

In de inleidende sektie 3.0. van hoofdstuk 3 wordt uitgelegd dat de NGF, in het huidige tijdperk van de hiërarchische fonologie, nog maar zeer ten dele relevant is op het punt van de bouw van de syllabe, waarbij, in verband daarmee, de opzet van dit hoofdstuk uit de doeken wordt gedaan. In sektie 3.1. worden, n.a.v. het verzamelde materiaal, de syllabestruktuur in het Stellingwerfs en een aantal eigenschappen van segmenten in relatie tot de syllabe besproken. Kennelijk moet er in een beschrijving van het Stellingwerfs plaats zijn voor *voet* en *fonologisch woord*, hiërarchisch-fonologische artefakten die in de NGF ontbreken. Sektie 3.2. somt een aantal suprasyllabische beperkingen op de sekwentiestruktuur op die in termen van in 3.1. gegeven templaten moeten worden beschreven, en ze dus ook motiveren, terwijl direkt daaraan voorafgaand een tekortkoming in de generatieve fonologie wordt gesignaleerd op het punt van het principiële verschil tussen positieve en negatieve kondities.

Blijkens materiaal uit het Stellingwerfs bestaan er fonologische regels die afhankelijk zijn van fonologische templaten, terwijl ze toch binnen dat fonologisch domein - in NGF-termen - morfosyntaktisch bepaald, want niet algemeen zijn. Het Stellingwerfs kent ook een regel die kennelijk alleen relevant is voor een fonologisch templaat, toch semantisch gemotiveerd is en ook met die eigenschap aan de taal is toegevoegd. Voor deze opmerkelijke regeltypen in sektie 3.3. biedt de NGF geen onderkomen. In sektie 3.4. wordt vervolgens de behandeling in de NGF van het artefakt 'strengthening' verbijzonderd.

Ambisyllabiciteit c.q. geminatie na korte vokaal in inlaut wordt voor het Stellingwerfs afgewezen en, naar aanleiding daarvan, voor het Nederlands sterk in twijfel getrokken in sektie 3.5. De universele lettergreepkonstituent *rijm* verdient, blijkens sektie 3.6., een extra segmentpositie, terwijl het in recente literatuur gehanteerde artefakt van de parametrisering van vokaalinsertie zowel op grond van verschijnselen in het Stellingwerfs als in het Nederlands wordt afgewezen in 3.7., de laatste sektie.

Het globale karakter eigen aan een samenvatting brengt met zich mee dat een aantal bijzonderheden die toch in het kader van het onderzoeksverslag als geheel van belang zijn doordat zij de algehele konklusie ondersteunen, hier niet steeds per sektie zijn genoemd. Ook daarom is op p. 329 e.v. een zaakregister opgenomen van de voornaamste begrippen die in de toetsing en de bijbehorende argumentatie een rol spelen.

De algemene konklusie is, dat geen van de in de NGF voorgestelde en hier getoetste beperkingen gehandhaafd kan blijven. Kortom, de wijze waarop in deze theorie wordt vastgesteld wat mogelijke en onmogelijke grammatika's zijn, of anders gezegd: de bevindingen in deze theorie met betrekking tot universalia, blijken aprioristisch en in te geringe mate door empirisch onderzoek onderbouwd, zodat inderdaad door analyses van alternantietypen als de hier gereleveerde, de theorie van de NGF in z'n geheel moet worden verworpen.

Het voorgaande impliceert een waarschuwing voor konkrete fonologen in het algemeen: niet alleen moet nog immer duidelijk worden hoe abstrakt de fonologie mag zijn - dit is inderdaad, zoals door fonologen uit het 'abstrakte kamp' wordt beaamd, een kwestie van voortgaand empirisch onderzoek - maar evenzeer moet - vanuit de tegenovergestelde invalshoek - de vraag gesteld worden: in hoeverre zou überhaupt enige fonologie principieel konkreet mogen zijn? *De onderhavige studie laat zien dat vele alternantietypen zich moeilijk of in het geheel niet in het NGF-keurslijf laten dwingen. Daarmee is duidelijk gemaakt dat het besproken onderzoek naar alternantietypen in het Stellingwerfs de diskussie terugbrengt tot het* ('echt wetenschappelijke') *uitgangspunt waarin op grond van de verschijnselen,* i.e. de taalfeiten, *wetmatigheden worden gepostuleerd; daaraan wordt vervolgens een hogere realiteitsgraad toegekend.* Uit voortgaand onderzoek moge blijken aan welke kondities regels werkelijk voldoen, met de nodige gevolgen voor de beschrijving van het universele kader waarbinnen grammatika's mogelijk zijn.

Vaak expliciet en niet zelden ook impliciet maakt deze studie duidelijk dat en op welke wijze dialektonderzoek en taalgeografie kunnen bijdragen aan de moderne linguïstiek. Het is de taalgeografie die van dit tweetal een werkelijk unieke rol speelt. Omdat er in taalkundige zin geen principieel verschil is tussen talen en dialekten, is niet-taalgeografisch bepaald taalkundig onderzoek van dialekten slechts van bijzondere betekenis inzoverre er vele onderling verschillende dialekten worden geanalyseerd.

Summary

This study of synchronically, diachronically and dialect geographically determined sound and form phenomena in Stellingwerfs makes a contribution to discussions in the field of generative phonology on the possible types of phonological rules and the conditions which have to be imposed on such rules, for example with regard to their phonological or morphosyntactic character, the extent of abstraction of the segments to which the rules can apply, the potential of rules to participate in an 'extrinsic' ordering relation, the manner in which they can be added to a grammar and their relationship to suprasegmental structures such as the syllable. The construction of the syllable and its position in other phonological structures are also discussed. In a number of cases material from one or several other dialects, mostly from the Eastern Netherlands, is (also) taken into account.

On the basis of analyses of a great variety of linguistic material the restrictions which Natural Generative Phonology (NGP) imposes on generative grammar are examined, here based on Joan B. Hooper's version (Hooper 1976), which is universally regarded as the standard version. The test situations are constantly found in the descriptions and discussions of a great number of different types of alternation. These are set out in various sections of three chapters, which are concerned successively with *verb paradigm* (Chapter 1), *the formation of diminutives and plurals* (Chapter 2) *and syllables and segments* (Chapter 3).

NGP is the most clearly articulated variant of so-called concrete phonology. Particularly the True Generalization Condition (TGC), the No-Ordering Condition (NOC) and the formal properties of phonological and morphonological rules in this theory brought about the emergence of a significant 'concrete direction' in generative phonology, which has been an important trend until the present day. From the study of Stellingwerfs in question it appears to be patently obvious that many types of alternation do not correspond to the requirements which natural languages should fulfil according to NGP. Thus neither the strict division between phonological and morphonological rules, which is effected by the TGC, nor the alleged non-phonological character of morphonological rules in NGP can be upheld. In the analyses it is also demonstrated that the TGC may not lead to the rejection of absolute neutralization, while the observational and descriptive inadequacy of the morphonological rules in NGP is not only pointed out - here for the first time -, but also frequently confirmed in test situations. The proposals in NGP with regard to the construction of the syllable and the properties of intersegmental relationships and characteristics within it appear to be unsatisfactory. Although NGP stood at the cradle of the developments in hierarchical phonology which took place in the second half of the seventies and in the eighties, significant components regarding the construction of the syllable are now considered outdated. Investi-

gation of these components can thus be omitted. As compensation, cf. sections 3.5. - 3.7, some recent, hierarchical-phonological partial theories are examined with respect to their merits, on the basis of material from Stellingwerfs.

The introductory chapter (0.) is in the main concerned with the place of NGP in the generative tradition. In section 0.1.0.1. the relevance of the study is outlined against the background of the state of generative phonology in the second half of the eighties. Important variants of fairly popular lexical phonology (i.e. those with plenty of evidence) again permit a great measure of abstractness, which is doubted by many phonologists or even made implausible by experiment. Therefore, more than ten years after the publication of Hooper 1976, the call for testing alternative models like NGP is still heard, now with renewed motivation, as a consequence of the growing doubts about lexical phonology.

The relevance of the present study in itself may be formulated as the necessity for testing NGP on an extensive corpus, combined with the importance of a description of Stellingwerfs as illustrated in particular in sections 0.1.0.1., 0.2.1., 0.2.2. and 0.4.

Following the summary of the aims and plan in section 0.1.0.2., the choice of Stellingwerfs is explained and motivated in section 0.1.1. and the lexical segments in the vernacular are then presented in section 0.1.2. Section 0.1.3. contains an introduction to the theoretical linguistic discussion which laid the foundations for NGP. In section 0.2.1. the metatheoretical position of NGP in relation to that of Standard Generative Phonology is outlined. Linguistic history and in particular linguistic geography - and therefore dialectology - offer excellent possibilities for testing linguistic theories. The positive and unique role played by linguistic geography is defined in section 0.2.4. A differentiation in respect of the role of linguistic history is presented in the preceding section 0.2.3.

In section 0.2.2. an explanation is offered as to why lexical phonology, which to a significant extent determined the face of generative phonology in the eighties, offers no acceptable alternative to NGP, and is, moreover, inadequate for the description of Stellingwerfs. Thus in this language rules exist which are dependent on the phonological and/or syntactic context *outside the lexicon* although they still need lexical information, i.e. respond to diacritic signs. The neo-*SPE*-model of Richard W. Sproat (1985) provides in principle lexical information in all areas, i.e. not only within the word, but also in the domain of sentence phonology. It thus forms a good alternative to any lexical-phonological model and here obtains independent evidence from Stellingwerfs.

The formal elaboration of the restrictions on the phonological and morphonological parts of grammar, which are advanced in the framework of NGP is included in sections 0.3.1. - 0.3.3. Critical notes on NGP follow in section 0.4., still largely independent of the test results.

In Chapter 1 the vowel alternations in the present tense are first discussed. The related behaviour of the theme vowel is also taken into consideration. Whereas a NGP-description would include a great number of morphonological rules, it seems to be preferable to trace vowel alternations back to a standard generative mechanism of two rules, in which, contrary to the demands of NGP, the phonological properties are significant (section 1.1.1.). In the following section (1.1.2.) absolute neutralization of the theme vowel is made plausible, thereby refuting the TGC. In section 1.2. vowel alternations in the past tense are discussed. The changes which occurred in vowel gradations point to the actual working of process rules and not to the (static) distribution rules, which a NGP-phonologist would demand. Rule addition also seems to progress in a different fashion than would be expected within the NGP framework, for in the case under discussion no general first stages of phonological rules occur; the changes evidently concern the output of some morphophonological rules. The descriptive inadequacy of such rules in NGP is apparent here and also, for example, in the following section. In section 1.3. nine arguments against the NGP distribution rule are reviewed, whilst rules related to these in the works of P.M. Tiersma and L. Wetzels find no favour either. The cases of alternation conditioned by syntactic position, which are described in section 1.4., would have to be considered as morphonological in the NGP framework and described in distribution rules. They are, however, virtually entirely phonological in nature, just like the clitic alternations listed in section 1.5. In NGP the changes of the participating alternating segments incorrectly get the status of distribution rules. Other alternations presented in section 1.4. seem in fact to be of a morphonological nature, but on closer examination they prove to be very dependent on phonological properties of the relevant rules. In the case of advanced dissimilation of diphthongs (section 1.6.) it is evident that extrinsic ordering does not have to be rejected, which NGP does with the aid of the TGC and NOC, whilst the lexical character of the relevant formations, to which NGP is commited, appears to have to be denied. A ban on the extrinsic ordering of phonological rules cannot be accepted either in the case of the relationship between the phonological rules in section 1.7. In section 1.8. it appears that morphonological levelling/extension can sooner be accounted for by the phonological process character of morphonological rules and morphonological tendencies which are not integrated into NGP, than from the possibilities which NGP offers as an explanation, i.e. in particular the elsewhere condition and the Humboldt principle or 'One Meaning One Form' (OMOF).

In Chapter 2 a number of alternation types relating to the formation of the diminutive and plural are discussed. Following the description of a great number of process mechanisms in section 2.1., historical linguistic pecularities of the Eastern Dutch diminutive suffix are set out in section 2.2. The changes under discussion and also the synchronic description speak against a strict division between phonological and morphonological rules as is the case in NGP.

The nature of the (diachronic) changes in the diminutive suffix (section 2.3.) emphasizes the (also) phonologically determined character of the synchronic morphosyntactic rules relating to the diminutive suffix. An attempt to account for the most diverse alternations relating to the diminutive by distributional treatment along NGP-lines proves to be a failure in section 2.4. In section 2.5. it emerges that the formation of the plural in Stellingwerfs can be better explained in standard generative terms. The rule typological findings in this second chapter - all contrary to NGP - are more explicitly summarized in section 2.6. than is possible here.

In 3.0., the introductory section of Chapter 3, it is expounded that NGP is only partly relevant on the point of the construction of the syllable in present hierarchical phonology. In connection with this fact, the purpose of this chapter is disclosed. In section 3.1. the structure of the syllable in Stellingwerfs and also a number of properties of segments in relation to the syllable are discussed by taking the material collected into consideration. Evidently, in a description of Stellingwerfs, there must be room for the *foot* and *phonological word*, hierarchical phonological artefacts which are missing in NGP. Section 3.2. lists a number of suprasyllabic limitations on sequential structure, which have to be described in terms of the templates given in 3.1., and thus motivate them. Directly before this a shortcoming in generative phonology is revealed concerning the principal difference between positive and negative conditions.

As is evident from material from Stellingwerfs, there are phonological rules which are dependent on phonological templates, although within that phonological domain they are - in NGP terms - morphosyntactically determined, because they are not general. Stellingwerfs also has a rule which is apparently only relevant for a phonological template, is however semantically motivated and also added to the language with this property. NGP does not accommodate these remarkable types of rule as described in section 3.3. In section 3.4. the treatment of the artefact 'strengthening' in NGP is concretized.

Ambisyllabicity, or alternatively gemination after the short vowel word-internally, is rejected for Stellingwerfs and as a result strongly doubted for Dutch in section 3.5. The universal syllable constituent 'rhyme' deserves, as is apparent in section 3.6., an additional segment position, whereas in the last section, 3.7., the artefact of the parametrization of vowel insertion, which is handled in recent literature, is rejected on account of phenomena both in Stellingwerfs and in Dutch.

The global character of a summary implies that a number of details which are of importance in the framework of a research report as a whole, because they support the general conclusion, are not always quoted here by section. For this reason a subject index of the main terms which play a role in the examination and the accompanying argumentation has been included on pages 329 ff.

The general conclusion is that none of the restrictions proposed in NGP and examined here can be upheld. In short, the way in which possible and impossible grammars are defined within the bounds of this theory, or, to put it another

way, the findings in this theory with regard to universals, seem to be aprioristic and founded to too small a degree on empirical research, so that in fact by means of analyses of alternation types, such as the ones proposed here, the theory of NGP must be rejected completely.

The foregoing implies a warning to concrete phonologists in general: not only has it yet to be clarified how abstract phonology may be - this is indeed a question of continual empirical research, as affirmed by phonologists from the 'abstract camp' - but likewise the question must be raised - from the opposite point of view - to what extent could some phonology be concrete in principle at all? *The study in hand illustrates that many types of alternation simply cannot be forced into the NGP-straitjacket, or indeed only with the utmost difficulty. Thus it is made clear that this study of the types of alternation in Stellingwerfs brings the discussion back to the* ('genuinely scientific') *point of departure in which on the basis of the phenomena,* i.e. the linguistic facts, *regularities are postulated; subsequently a greater degree of reality is attributed to them.* Future research may well reveal which conditions rules meet, with the necessary consequences for the description of the universal framework within which grammars are possible.

Often explicitly and not infrequently also implicitly, this study illustrates that, and how, research into dialects and linguistic geography can make a contribution to modern linguistics. Of these two factors it is linguistic geography rather than dialect which plays a truly unique role. However, because in a linguistic sense there is no fundamental difference between languages and dialects, linguistic research into dialects without an accompanying study of linguistic geography can only be of particular significance if a number of different dialects are examined.

Zusammenfassung

Diese Untersuchung zu synchronisch, diachronisch und dialektgeographisch bedingten Laut- und Formenerscheinungen im Stellingwervischen stellt einen Beitrag zu den Diskussionen dar, die in der generativen Phonologie über die möglichen Typen phonologischer Regeln und deren Bedingungen geführt werden, so etwa hinsichtlich ihres phonologischen und morphosyntaktischen Charakters, des Maßes der Abstraktheit der Segmente, auf die Regeln Bezug haben können, der Möglichkeit der Regeln, an einem 'extrinsischen' Ordnungsverhältnis teilzuhaben, der Art, in der sie der Grammatik zugefügt werden können, und ihrer Beziehung zu suprasegmentalen Strukturen wie z.B. der Silbe. Der Aufbau der Silbe sowie deren Position in anderen phonologischen Strukturen werden gleichfalls einbezogen. In einigen Fällen wird (auch) Material eines oder mehrerer anderer - meist ostniederländischer - Dialekte mit herangezogen.

Anhand von Analysen sehr unterschiedlichen Sprachmaterials werden die Beschränkungen untersucht, die der generativen Grammatik von der Natürlichen generativen Phonologie (NGP), hier im Sinne der allgemein als Standard anerkannten Version von Joan B. Hooper (Hooper 1976), zugeschrieben werden. Die Testsituationen ergeben sich stets aus der Beschreibung und Besprechung einer großen Anzahl unterschiedlicher Alternanztypen, die in den verschiedenen Teilen dreier Kapitel behandelt werden. Diese haben das Verbparadigma (1. Kapitel), die Diminutiv- und Pluralbildung (2. Kapitel) sowie Silben und Segmente (3. Kapitel) zum Thema.

Die NGP ist die am deutlichsten artikulierte Variante der sogenannten konkreten Phonologie. Insbesondere die True Generalization Condition (TGC), die No-Ordering Condition (NOC) und die formellen Eigenschaften von phonologischen und morphonologischen Regeln in dieser Theorie führten dazu, daß sich eine bedeutungsvolle 'konkrete Richtung' in der generativen Phonologie abzeichnete, die sich bis heute als eine wichtige Strömung präsentiert. Aus der vorliegenden Untersuchung des Stellingwervischen ergibt sich sehr deutlich, daß viele Alternanztypen nicht den Anforderungen entsprechen, denen natürliche Sprachen nach Meinung der NGP entsprechen müßten. So können insbesondere weder die strikte Trennung zwischen phonologischen und morphonologischen Regeln, die durch die TGC bewirkt wird, noch der vermeintlich nicht-phonologische Charakter morphonologischer Regeln in der NGP aufrecht erhalten werden. Aus den Analysen ergibt sich weiterhin, daß die TGC nicht zur Ablehnung absoluter Neutralisation führen darf, und daß die observationale und deskriptive Inadäquatheit der morphonologischen Regeln der NGP nicht nur - hier erstmals - angezeigt, sondern auch mehrmals in Testsituationen bestätigt wird. Auch die Ansichten der NGP bezüglich des Baus sowie der intersegmentalen Verhältnisse und Eigenschaften innerhalb der Silbe erweisen sich als unzureichend. Auch wenn die NGP an der Wiege der sich in

der zweiten Hälfte der siebziger und in den achtziger Jahren entfaltenden Entwicklungen der hierarchischen Phonologie stand, müssen bedeutende Teile, die sich auf den Bau der Silbe beziehen, inzwischen als überholt angesehen werden. Deren Untersuchung erübrigt sich daher. Als Ausgleich werden (siehe die §§ 3.5. bis 3.7) mit Hilfe des Stellingwervischen Materials einige neuere hierarchisch-phonologische Teiltheorien einer Prüfung unterzogen.

Im einführenden Kapitel (0.) richtet sich die Aufmerksamkeit vor allem auf die Stellung der NGP in der generativen Tradition. In § 0.1.0.1. wird die Bedeutung der Forschung vor dem Hintergrund des Standes der Dinge in der generativen Phonologie in der zweiten Hälfte der achtziger Jahre skizziert. Bedeutende, weil einleuchtende Varianten der relativ populären lexikalischen Phonologie lassen wiederum ein großes Maß an Abstraktheit zu, die von vielen Phonologen angezweifelt oder aber mit Hilfe experimenteller Untersuchungen unglaubwürdig gemacht wird. Die Forderung nach einer Prüfung alternativer Modelle wie das der NGP wird noch stets erhoben, auch nach mehr als zehn Jahren nach dem Erscheinen von Hooper 1976, und jetzt, aufgrund wachsender Zweifel an der lexikalischen Phonologie, noch mit neuer Motivation.

Die Relevanz der durchgeführten Untersuchung an sich: die Notwendigkeit einer Überprüfung der NGP auf der Basis eines umfassenden Korpus, im Zusammenhang der Bedeutung einer Beschreibung des Stellingwervischen, wird vor allem in den §§ 0.1.0.1., 0.2.1., 0.2.2. und 0.4. erläutert.

Nachdem in § 0.1.0.2. eine zusammenfassende Darstellung von Ziel und Aufbau der Arbeit gegeben wurde, wird in § 0.1.1. die Wahl des Stellingwervischen erläutert und begründet. Danach werden in § 0.1.2. die lexikalischen Segmente dieser Mundart präsentiert. § 0.1.3. enthält eine für manchen möglicherweise willkommene Einführung in die sprachtheoretische Diskussion, die das Fundament der NGP bildet. In § 0.2.1. wird die metatheoretische Stellung der NGP in Relation zu jener der 'klassischen' Generativen Phonologie (KGP) skizziert. Die Sprachgeschichte und insbesondere die Sprachgeographie - und damit auch die Dialektologie - bieten besondere Möglichkeiten, Sprachtheorien zu überprüfen. Die positive und einzigartige Rolle, die die Sprachgeographie in diesem Zusammenhang spielt, wird in § 0.2.4. verdeutlicht. Eine Nuancierung bezüglich der Rolle der Sprachgeschichte enthält der vorangehende § 0.2.3.

In § 0.2.2. wird erläutert, daß die lexikalische Phonologie, die großenteils das Gesicht der generativen Phonologie in den achtziger Jahren bestimmte, weder eine gute Alternative zur NGP ist, noch für die Beschreibung des Stellingwervischen ausreicht. So sind in dieser Sprache Regeln wirksam, die vom phonologischen und/oder syntaktischen Kontext *außerhalb des Lexikons* abhängig sind, während sie doch lexikalische Information benötigen, d.h. auf diakritische Zeichen reagieren. Das Neo-*SPE*-Modell von Richard W. Sproat (1985) stellt im Prinzip lexikalische Information in allen Bereichen zur Verfügung, d.h. nicht nur innerhalb eines Wortes, sondern auch im Bereich der Satzphonologie. Es bildet damit eine gute Alternative zu vielen lexikal-phonologischen Modellen und gewinnt hier unabhängige Evidenz aus dem Stellingwervischen.

Die formelle Ausarbeitung der im Rahmen der NGP als gegeben angenommenen Beschränkungen innerhalb der phonologischen und morphonologischen Teile der Grammatik ist in den §§ 0.3.1. bis 0.3.3. enthalten. Kritische Vorbemerkungen zur NGP - noch unabhängig von den Testergebnissen - folgen in § 0.4.

Im Kapitel 1 werden zunächst die Vokalalternanzen im Präsens behandelt, auch in Verbindung mit dem damit zusammenhängenden Verhalten des Themavokals. Während in einer NGP-Beschreibung von sehr vielen morphonologischen Regeln die Rede sein würde, scheinen die Vokalwechsel besser auf einen Mechanismus von zwei TGP-Regeln zurückgeführt werden zu können, in dem - anders als die NGP es verlangt - die phonologischen Eigenschaften von Bedeutung sind (§ 1.1.1.). Im folgenden § (1.1.2.) wird die absolute Neutralisation des Themavokals plausibel gemacht, wodurch die TGC widerlegt ist. § 1.2. behandelt Vokaländerungen im Präteritum. Die in den Ablautvokalen aufgetretenen Veränderungen deuten auf die tatsächliche Wirkung von Prozeßregeln und nicht auf (die statischen) Distributionsregeln, die man als NGP-Phonologe fordern würde. Die Regelhinzufügung vollzieht sich hier außerdem anders als dies im Rahmen der NGP zu erwarten wäre. Es treten nämlich im besagten Fall keine ersten Stadien phonologischer Regeln auf, die allgemein sind; die Veränderungen betreffen offenbar den Output einzelner morphonologischer Regeln. Der in deskriptiver Hinsicht inadäquate Charakter solcher Regeln in der NGP tritt hier und auch im darauffolgenden § zutage. In § 1.3. werden neun Argumente gegen die NGP-Distributionsregeln vorgestellt, während hiermit verwandte Regeln in den Arbeiten von P.M. Tiersma und L. Wetzels ebenfalls keine Gnade finden. Die in § 1.4 beschriebenen, aufgrund syntaktischer Stellung bedingten Alternanzfälle müßten im NGP-Rahmen als morphonologisch gelten und mit Distributionsregeln beschrieben werden. Sie sind jedoch so gut wie gänzlich phonologischer Art, ebenso wie die klitischen Alternanzen, die in § 1.5. genannt werden. Die Wechsel der hier einbezogenen alternierenden Segmente würden in der NGP ebenfalls zu Unrecht den Status von Distributionsregeln erhalten. Andere, in § 1.4. aufgeführte Alternanzen scheinen tatsächlich morphonologischer Art zu sein, doch stellt sich bei näherer Betrachtung heraus, daß sie in starkem Maße von den phonologischen Eigenschaften der betreffenden Regeln abhängig sind. Im Falle der fortschreitenden Dissimilation von Doppelvokalen (§ 1.6.) zeigt sich, daß extrinsische Ordnung nicht ausgeschlossen werden muß, wie dies die NGP mit Hilfe von TGC und NOC tut, und daß der lexikalische Charakter der betreffenden Items, den die NGP fordert, bestritten werden muß. Ebensowenig darf das Verbot der extrinsischen Ordnung phonologischer Regeln im Falle der Beziehung zwischen den phonologischen Regeln (§ 1.7.) gelten. In § 1.8 zeigt sich, daß der morphonologische Ausgleich/die morphonologische Extension sich eher aus dem phonologisch-prozeßmäßigen Charakter morphonologischer Regeln erklären läßt sowie aus nicht in die NGP integrierten morphonologischen Tendenzen als

aus den Möglichkeiten, die die NGP als Erklärung bereitstellt, nämlich insbesondere die 'Elsewhere Condition' und das auf Humboldt zurückgehende Prinzip des 'One Meaning One Form' (OMOF).

Im Kapitel 2 wird eine Anzahl Alternanztypen besprochen, die die Bildung des Diminutivs und des Plurals betreffen. Nach der Beschreibung einer großen Anzahl von Prozeßmechanismen in § 2.1. werden in § 2.2. sprachhistorische Besonderheiten des ostniederländischen Diminutivsuffixes behandelt. Sowohl die besprochenen Veränderungen als auch die synchronische Beschreibung sprechen deutlich gegen eine strenge Trennung von phonologischen und morphonologischen Regeln, wie dies in der NGP der Fall ist. Die Art der (diachronischen) Veränderungen beim Diminutivsuffix (§ 2.3.) unterstreicht den (auch) phonologisch bedingten Charakter der auf das Diminutivsuffix Bezug nehmenden synchronischen morphosyntaktischen Regeln. Danach scheitert in § 2.4. der Versuch, die unterschiedlichsten Alternanzen, die sich auf das Diminutiv beziehen, durch eine distributionelle Behandlung im NGP-Rahmen unterzubringen. Auch die Pluralbildung im Stellingwervischen kann besser im Rahmen der KGP erklärt werden, wie § 2.5. zeigt. Die regeltypologischen Befunde dieses zweiten Kapitels, die alle der NGP zuwiderlaufen, werden in § 2.6. ausführlich zusammengefaßt.

Im einleitenden § 3.0. des Kapitels 3 wird dargelegt, daß die NGP im heutigen Zeitalter der hierarchischen Phonologie hinsichtlich des Baus der Silbe nur noch zum Teil relevant ist. In diesem Zusammenhang wird die Zielrichtung des Kapitels beschrieben. Auf der Basis des gesammelten Materials werden in § 3.1. die Silbenstruktur im Stellingwervischen sowie eine Reihe von Segmenteigenschaften im Zusammenhang mit der Silbe besprochen. Offensichtlich müssen in einer Beschreibung des Stellingwervischen *Fuß* und *phonologisches Wort* einen Platz haben, hierarchisch-phonologische Artefakte, die in der NGP fehlen. § 3.2. zählt eine Anzahl suprasyllabische Beschränkungen der Sequenzstruktur auf, die im Rahmen der in § 3.1. vorgegebenen Merkmalsstrukturen beschrieben werden müssen und diese daher auch motivieren, während unmittelhar davor eine Unzulänglichkeit der generativen Phonologie angezeigt wird, die den prinzipiellen Unterschied zwischen positiven und negativen Bedingungen betrifft.

Wie aus dem Stellingwervischen erhellt, gibt es phonologische Regeln, die von phonologischen Merkmalsstrukturen abhängig sind, während sie doch - im Rahmen der NGP - innerhalb jenes phonologischen Bereichs morphosyntaktisch bestimmt werden, da sie nicht allgemein sind. Das Stellingwervische hat auch eine Regel, die offensichtlich nur auf eine phonologische Merkmalsstruktur anwendbar ist, jedoch semantisch motiviert ist und auch in dieser Eigenschaft der Sprache hinzugefügt wird. Die NGP bietet für diese auffallenden Regeltypen, die in § 3.3. behandelt werden, keinen Raum. In § 3.4. wird dann die Behandlung des Artefakts 'strengthening' in der NPG nuanciert.

Ambisyllabität bzw. Gemination nach kurzem Vokal im Inlaut wird für das Stellingwervische zurückgewiesen und aufgrund dessen in § 3.5. für das (Standard)Niederländische stark angezweifelt. Dem universalen Silbenkonstituenten

Reim kommt laut § 3.6. eine zusätzliche Segmentposition zu, während das in der neueren Literatur benutzte Artefakt der Parametrisierung der Vokalepenthese sowohl aufgrund von Erscheinungen im Stellingwervischen als auch im Niederländischen in 3.7., dem letzten Paragraphen, zurückgewiesen wird.

Der für eine Zusammenfassung typische globale Charakter bringt es mit sich, daß eine Reihe von Besonderheiten, die im Rahmen der Gesamtdarstellung deshalb von Bedeutung sind, weil sie die Gesamtschlußfolgerung unterstützen, hier nicht immer per Paragraph genannt werden. Auch aus diesem Grunde wurde Seite 329 ff. ein Register mit den wichtigsten Begriffen aufgenommen, die in der Untersuchung und der dazugehörenden Argumentation eine Rolle spielen.

Die allgemeine Schlußfolgerung lautet, daß keine der in der NGP vorgestellten und hier untersuchten Beschränkungen aufrecht erhalten werden kann. Kurzum, die Art, in der in dieser Theorie festgestellt wird, was mögliche und unmögliche Grammatiken sind, oder anders gesagt, die Befunde dieser Theorie hinsichtlich der Universalia, erweisen sich als aprioristisch und in zu geringem Maße durch die Empirie gestützt, so daß in der Tat aufgrund von Analysen von Alternanztypen, wie den hier behandelten, die Theorie der NGP vollkommen abgelehnt werden muß.

Das Vorhergehende impliziert eine Warnung für konkrete Phonologen ganz allgemein: es steht nicht nur noch stets die Antwort auf die Frage aus, wie abstrakt die Phonologie sein darf - dies ist in der Tat, wie von Phonologen aus dem 'abstrakten Lager' bestätigt wird, eine Angelegenheit fortschreitender empirischer Forschung -, sondern es muß auch - vom entgegengesetzten Standpunkt aus - die Frage gestellt werden, inwieweit überhaupt eine Phonologie prinzipiell konkret sein kann. Die vorliegende Abhandlung zeigt, daß viele Alternanztypen sich schwer oder gar nicht in die Zwangsjacke der NGP zwingen lassen. Damit wird deutlich, daß unsere Untersuchung nach Alternanztypen im Stellingwervischen die Diskussion auf den ('echt wissenschaftlichen') Ausgangspunkt zurückführt, wo aufgrund von Phänomenen, d.h. Sprachfakten, Regelmäßigkeiten postuliert werden. Diesen wird dann ein höherer Realitätsgrad zuerkannt. Weiterführende Forschung mag feststellen, welche Bedingungen die Regeln wirklich erfüllen, was dann Folgen haben dürfte für die Beschreibung des universalen Rahmens, innerhalb dessen Grammatiken möglich sind.

Oft explizit und nicht selten auch implizit verdeutlicht diese Arbeit, daß und auf welche Weise Dialektforschung und Sprachgeographie ihren Beitrag zur modernen Linguistik leisten können. Dabei spielt die Sprachgeographie eine geradezu einzigartige Rolle. Da im sprachwissenschaftlichen Sinne ein prinzipieller Unterschied zwischen Sprachen und Dialekten nicht besteht, ist die nicht-sprachgeographische Erforschung von Dialekten nur dann von spezieller Bedeutung, wenn viele unterschiedliche Dialekte analysiert werden.

Lijst van kaarten en schema's

Kaarten

1. Deel van de overzichtskaart van Nederlandse dialekten in Daan en Blok 1969 17
2. Overzicht van plaatsen waar in informantengroepen taaldata werden vastgelegd 19
3. De themavokaal in enkele vormen van het sterke werkwoord (1) 84
4. De themavokaal in het pret. van het onregelmatige zwakke [lydn̩] 'luiden' 86
5. De themavokaal in enkele vormen van het sterke werkwoord (2) 89
6. De ablautvokaal /ʌ:/ vs. /y/ 102
7. De spreiding van /ɛ:/ 109
8. De verwijding van diftongen 140
9. Veranderingen in klasse 4 van het sterke werkwoord (pret.) 154
10. Een aantal diminutiefvarianten in Oost- en West-Stellingwerf 170
11. Een isoglosse in Oost-Nederland die een opvallende fonologische ontwikkeling in het diminutief reflekteert 182
12. Verkleinwoorden in Oost-Nederland 192
13. Diminutiva: de spreiding van *-tje*, *-tjen*, *-ke* en varianten 193
14. Voortschrijdende assimilatie in Overijssels-Gelderse diminutiva, gereflekteerd in een geografisch kontinuüm 195
15. /g/ in anlaut 255

Schema's

Tabel 1. Kenmerkenmatrix van de onderscheiden Stellingwerfse segmenten 25

Tabel 2. De vokaalalternantietypen in het presens 68

Tabel 3. Een aantal distributieregels die wortelvokalen aanbrengen in het werkwoordsparadigma (Stellingwerfs van Nijeberkoop), en de vokaalreeksen die bij de sterke en onregelmatige verba optreden 114-116

Tabel 4. De voortschrijdende assimilatie van dim.-/k/ en -/x/ in Oost-Nederland 197-198

Figuur 1. Het grammatikamodel van Richard W. Sproat (1985) 44

Noten

1. Deze bevestiging moet anders worden uitgelegd dan ze naar alle waarschijnlijkheid bedoeld is. Hoppenbrouwers en Hoppenbrouwers 1988 hanteren tellingen van in dialekten gerealiseerde fonologische kenmerken, d.w.z. ze vergelijken het totale aantal plus-waarden per kenmerk. Overigens heeft Sassen zich in zijn uitspraak vooral laten leiden door andere eigenschappen dan die van het fonologisch systeem, met name door de aanwezigheid van mogelijk aan het Fries ontleende woorden (Sassen 1953:296 e.v.). Wat de verwantschap van het Stellingwerfs met het Drents betreft merkt Sassen (ib.: 297) terecht op: '...ook de Stellingwerver zelf houdt zijn taal voor een andere dan het Fries en voor nauw verwant met het Drents en het Nwov., dat hij over de provinciegrens hoort spreken' en '...niet alleen in taalkundig opzicht, bv. *wat betreft het phonologisch systeem* (mijn kurs., H.Bl.), maar ook anderszins vertonen de Stellingwerven meer overeenkomst met Drente en N.W.Ov. dan met Friesland...' (ib.:300).

Hoewel Sassen wat de mogelijkheid van ontlening aan het Fries betreft de nodige voorzichtigheid in acht neemt, gaat hij te ver waar hij van *heit* 'vader' opmerkt dat het wel Fries zal zijn (p. 299). Uit Buma's recente verklaring van Fries *heit* (1988) - met bewijsplaatsen uit o.m. het Mnl. en het Gelders - krijgt men de stellige indruk hier te maken te hebben met een oude, gemeenschappelijke taallaag. Wellicht hoort *heit* in het Stellingwerfs tot een Wgm. substraat. Andere ogenschijnlijk aan het Fries ontleende woorden kunnen wellicht eveneens uit zo'n gemeenschappelijk voorstadium worden verklaard.

2. De nog erg jonge featurefrekwentiemethode behoeft natuurlijk nadere toetsingen, al zijn de resultaten al wel afgewogen tegen de indeling in Daan en Blok 1977. Dat blijkt alleen al uit de diskrepantie tussen de in Hoppenbrouwers en Hoppenbrouwers 1988 gesuggereerde Friese eigenschappen van het Stellingwerfs en het gegeven dat de Stellingwervers zelf en anderstalige inwoners van hun regio het Stellingwerfs ervaren als zeer nauw verwant aan naburige Oostnederlandse dialekten (zie ook noot 1), een 'indeling' die wordt geschraagd door de struktuurgeografische methode (vgl. o.m. Heeroma 1961 en 1963) en andere, eerder op het Stellingwerfs toegepaste dialektindelingsmethoden. Een nieuwe diskrepantie die ontstaat tussen deze tegenstelling en de eis van Van Son en Peters 1989:26 dat de kwantificerende methode nog moet bewijzen 'dat zij niet slechts een omslachtige verificatiemethode is voor door eerder qualitatief onderzoek verkregen resultaten' lijkt moeilijk te overbruggen.

Of tellingen van plus-featurewaarden alleen (als in Hoppenbrouwers en Hoppenbrouwers 1988) adekwaat zijn, valt ook nog te bezien. Van Son en Peters 1989 wijzen op de wenselijkheid vele, ongelijksoortige kenmerken te gebruiken, wat overigens het probleem van de vergelijkbaarheid alleen maar groter maakt. Een volgend bezwaar is, dat featuretellingen gemakkelijk tot absurde konsekwenties leiden. Vgl. bijv. 1) algemeen Stellingwerfs [bõ:m] 'boom', 2) idiolektisch Stellingwerfs [bũ:m] 'boom' en 3) Fries [bjẽm], d.i. het

eerste morfeem in [bjẽmkə] 'boompje'. Een kleine telling m.b.v. de hoogtekenmerken in Hoppenbrouwers en Hoppenbrouwers 1988 levert hier in geval 1) geen plus-waarden, in geval 2) tweemaal [+polair] (voor beide /u/'s) en in geval 3) eenmaal [+polair] (nl. in /j/) en eenmaal [+laag] (dit betreft /ɛ/); /b/ en /m/ komen in alle drie de gevallen voor en kunnen dus gemakshalve worden genegeerd. De idiolekten met [bũ:m] uit /bõ:m/ zijn kennelijk, en vreemd genoeg, het meest verwant met het Fries! Men zal de taalspecifieke verwezenlijkingen van algemene fonologische tendenzen in de zin van o.m. Van der Hulst 1978 mee moeten wegen (dus de *taalgeschiedenis*), en zo ook de bezetting van fonologische segmenten per woord. Het is immers mogelijk - men denke alleen al aan de Germaanse klankverschuivingen - dat met elkaar vergeleken talen een ongeveer gelijk segmentsysteem hebben, maar een aanmerkelijk verschil in distributie. In dat opzicht kan men ook in de struktuurgeografische methode natuurlijk gemakkelijk fouten maken.

3. De invloed van deze anderstaligen op het Stellingwerfs van de oudste generatie zal vermoedelijk niet zo sterk zijn geweest. In een dorp als Donkerbroek, waar het Fries in onze eeuw toch een belangrijke plaats inneemt, werd die taal rond 1857 uit dat jaar nauwelijks gesproken blijkens het desbetreffende schoolmeestersrapport uit dat jaar (aanwezig op de Provinciale Bibliotheek te Leeuwarden). De auteur meldt nl.: 'De taal of tongval is met de overige dorpen in Oost-Stellingwerf gelijk, naar het Drentsch zwevende, zijnde er enkele huisgezinnen, waar een weinig boeren-friesch gesproken wordt.' In hetzelfde jaar wordt uit Haulerwijk gemeld: '...dat, terwijl men te Haule het eigenlijke Stellingwerfsch spreekt, (...) dat men te Haulerwijk (...) het plat boerenfriesch spreekt' (aanwezig op de Provinciale Bibliotheek te Leeuwarden). Ondanks de sterke toename van het aantal Friestaligen in Donkerbroek maakt het Stellingwerfs van de oudste generatie in die plaats anno 1991 toch een 'zuiverder' indruk - wat de woordvoorraad betreft zowel als in morfonologisch opzicht - dan bijv. dat van het veel westelijker gelegen Wolvega, waar het percentage anderstaligen tot voor kort naar verhouding geringer was dan in het Donkerbroek van na 1900.

4. Er zijn mij ten aanzien van het verschijnsel regiolekt geen onderzoeksresultaten bekend die op betekenisvolle wijze interfereren met de inperking op de reeks grammatikamodellen die in de NGF wordt voorgesteld (als beschreven in de sekties 0.2.1. en 0.3.). Hoewel voortgaande studie van 'regiolektische ontwikkelingen' waarschijnlijk reëel zal blijven bijdragen aan meer inzicht in de interne grammatikale organisatie, is er tot op heden niet een uitgewerkt model gepubliceerd dat gekontrasteerd zou kunnen worden met de NGF. Wel werd, overigens pas in Hoppenbrouwers 1983b en, heel expliciet, in Wierenga 1984, de implikationele relatie - tot dusver gehanteerd voor konstituenten en eigenschappen ervan - ook van toepassing verklaard op (tot dan toe, anders dan in de kreolistiek, niet als aparte taalsystemen beschouwde) *lekten*: konstant blijvende, vaste systemen tussen de standaardtaal en het oudste dialekt (samen vormen deze lekten het eerder aangeduide *regiolekt*). Op voorhand echter lijkt de organisatie van de genoemde lekten geen wezenlijke positie in te nemen met

betrekking tot de toetsing van de NGF. Hoogstens kan de overname van elementen uit de standaardtaal in lekten als 'niet-natuurlijk' worden beschouwd of althans als minder gewoon, wat deze tussentaalsystemen echter minder geschikt maakt waar het gaat om de analyse van bijv. morfologisering van fonologische regels. In een enkel geval van regelverlies bij de niet-jongste generaties (vgl. p. 72) lijkt invloed van het Nederlands op het Stellingwerfs voor de hand te liggen en medebepalend te zijn. Van een relatie van deze taalveranderingsfaktor met de premissen uit de NGF is echter geen sprake.

5. Retroflexe segmenten worden hier niet als in Ladefoged 1975:243 en Kahn 1976 (in navolging van Kiparsky) onderscheiden met behulp van de specifikatie [-ant, +hoog, -laag], maar als [-ant, -hoog, +midden], o.m. omdat aldus het hoogteverschil met bijv. /ʈ/ en /t/ (beter) wordt verantwoord.

6. Over de featurespecifikaties met betrekking tot taps (en 'flaps') heerst geen eenstemmigheid, vgl. Ladefoged 1975:264. In die zin is de hier gekozen oplossing ad hoc. Veenstra 1989 levert een uitvoerige beschrijving van de segmentele overgang /d/ → /ɾ/ → /r/ aan de hand van materiaal uit dialekten van het Fries. Hij wijst uiteraard ook op gelijksoortige ontwikkelingen in enkele Oostnederlandse streektalen elders. Zie m.b.t. het fenomeen 'tap' ook Vieregge 1985:113.

7. Hyman 1975:53-54 betoogt, aan de hand van materiaal uit het Igbo, eveneens dat de features *rond*, *anterieur* en *koronaal* de ronding van vokalen tussen labialen niet verklaren, het feature *labiaal* daarentegen wel.

8. Vgl. bijv. Van der Hulst 1978:120;139 en Kiparsky 1968; zie echter mijn sektie 0.2.3.

9. In een in de belangstelling staande lexikale fonologie als die van Kiparsky 1982a,b, 1983a, b, 1984 en 1985 wordt de diskussie die Hooper 1976 opriep echter nauwelijks aangeroerd, zodat de NGF hier grotendeels onweersproken blijft. Zie overigens ook mijn sekties 0.1.0.1, 0.2.2. en 0.4.

10. Vgl. ook Chomsky 1981b:192: 'Dienovereenkomstig is er geen enkele basis voor dogmatische veronderstellingen over de mate of aard van de ingewikkeldheid of abstractheid die in een theorie over taalstructuur is 'toegestaan'...'. Een recente samenvatting van Chomsky's visie op de aard van het aangeboren taalvermogen bevat Chomsky 1986.

11. Tot op heden is niet op stelselmatige wijze geprobeerd het formele aspekt en het funktionele met elkaar in een harmonisch model onder te brengen, afgezien van enkele aanzetten daartoe van Kiparsky (1982c:VII-VIII; 1982a) en in de literatuur genoemd onder noot 16.

12. Het zou het beste zijn wanneer kondities 'determinable from inspection of the grammar' waren. Aldus zou het overbodig zijn alle denkbare gevallen in een bepaalde taal te toetsen (Kiparsky 1982a:152-153).

13. Eerlijkheidshalve moet erop worden gewezen dat in Kiparsky 1983b al melding wordt gemaakt van dergelijke regels, zoals Sproat 1985:444 signaleert.

14. Gilbers 1988 vermeldt de bevindingen van Kaisse en Selkirk niet, hoewel ook zijn postlexikale regels naar morfosyntaktische labels luisteren.

15. Volgens Gilbers 1988:168-169 verliest de Bracketing Erasure Convention aan kracht omdat er morfologische informatie beschikbaar moet komen wanneer in de fonologische komponent zijn postlexikale ritmeregels worden toegepast. Deze auteur refereert overigens niet aan Sproat 1985.
16. Duidelijke aanzetten tot zo'n theorie kan men zien in diverse studies van o.m. J. van Marle en G.A.T. Koefoed (zoals Van Marle en Koefoed 1987-1988, en de daar aangehaalde literatuur van beide auteurs). Bennis en Hoekstra 1989: 320 zijn te pessimistisch wanneer ze opmerken dat waarschijnlijk niet alle veranderingen door een theorie voorspeld kunnen worden omdat ze 'vaak gemotiveerd worden door niet-strukturele faktoren'.
17. Een soortgelijke poging in Weerman 1988 ten voordele van de historische taalkunde strandde op tenminste twee kwesties: 1) de auteur signaleerde niet dat het door hem geraadpleegde Mnl. dialekt bepaald niet een voorloper hoeft te zijn van het ermee vergeleken huidige Algemeen Nederlands, zoals Gerritsen 1989:101 terecht vaststelde; 2) zelfs als het voorouderschap in dezen aannemelijk gemaakt zou worden, dan nog is een verandering van het type *ons lanct na di* (een zogeheten onpersoonlijke konstruktie) in *wij verlangen naar jou* wel niet in tegenspraak met de opeenvolgende achterliggende taalsystemen, maar noch het systeem van het eerste, noch dat van het tweede stadium verklaart de wijziging, *noch betreft de verandering een struktuurwijziging van het eerste systeem. Ons* (ib.:307) zou in *wij* veranderen (in subjektpositie, bedoelt de auteur) door een algemeen proces van deflexie. De ontstane 'kale NP's' vragen, *zoals kale NP's dat in het eerste systeem al doen*, om kongruentie. M.a.w.: situatie 1: met datief en (kortheidshalve:) een verondersteld speciaal geval van inkongruentie, verandert in situatie 2: zonder datief, met 'gewone kongruentie', d.i. een mechanisme dat ook in het eerste taalstadium al volop aanwezig was. *De verandering betreft kennelijk alleen deflexie*, maar dat verschijnsel wordt niet vanuit de achterliggende systemen verklaard en kan daardoor ook niet selekteren uit de mogelijke grammatika's. Waarmee Weerman's voornaamste doelstelling, nl. het selekteren (uit twee door hem gepresenteerde modellen) van de grammatika die het beste taalverandering (hier het verlies van onpersoonlijke konstrukties) zou kunnen verklaren, niet wordt verwezenlijkt.
18. Zie ook noot 12.
19. Het is volstrekt kontra-intuïtief om /is/ op te vatten als een zelfstandig affix dat tegelijkertijd meervouds- en diminutiefuitgang is.
20. Zie in dit verband ook Booij 1981a:63-73.
21. Hooper 1976:17-18 attendeert terecht op de kwestieuze status van sandhiregels (woord- en lettergreepgrens vallen hier immers meestal samen).
22. In het deels op de NGF geïnspireerde Hoppenbrouwers 1982 (p. 41 en elders) wordt Hooper's MP-regel als een item-and-process-mechanisme opgevat, op grond van Hooper's (1976:15) voorlopige standpunt. Uit het vervolg van haar studie echter blijkt dat de formele identiteit van MP-regels vooral wordt bepaald door het distributionele karakter ervan. De MP-regel 'kiest' segmenten uit zekere lexikale representaties, maar brengt geen verandering in kenmerkspecifikaties teweeg.

23. Merkwaardig genoeg sluit Hooper 1976 werking van P-regels op zulke meervoudig samengestelde representaties uit: de lexikale disjunktie zou (formeel) als input ongeschikt zijn (p. 120, voetnoot; 127-131; vgl. ook Van der Hulst 1979a:219). Daardoor wordt het ook formeel onmogelijk fonologische (redundantie)regels op disjunkte representaties te laten werken. Men wordt nu echter in voorkomende gevallen gedwongen MP-regels niet volledig gespecificeerde segmenten te doen distribueren, hetgeen indruist tegen wat met de TGC werd beoogd.
24. Segmentstruktuurregels zijn natuurlijk in strijd met de TGC; vgl. in dezen Van der Hulst 1979a:212. Overigens doelt Harris 1978:58-59 op meer (vgl. Van der Hulst ib.:219) dan alleen het arbitraire karakter van lexikale disjunkties waarop MP-regels aangrijpen: deze zijn immers (net als diakritische tekens) onuitspreekbaar en ze verschijnen dus niet in fonetische representaties.
25. Als 'geleerde' (of: 'te leren') regel is een P-regel een toegevoegde, nl. de 'overdrijving' van een fonetische tendens. Hooper's 1976:85 bezwaar tegen 'rule addition' - er zou in haar optiek geen regel worden toegevoegd - is dan ook niet terecht. Voorts kan lang niet elk geval van een in eerste aanzet fonologische verandering als 'modifikatie' (ib.:86) worden opgevat.
26. De (fonologische) umlautregel nl. wordt daarin, in de eerste fase van het morfologiseringsproces, ook *semantisch* geïnterpreteerd.
27. 'Speakers will attempt to assign a meaning to a phonological alternation', aldus Hooper 1976:89. De NGF biedt geen kriterium om final devoicing dwingend als MP-regel te karakteriseren, terwijl deze als gemakkelijk morfologisch interpretabel moet worden opgevat.
28. Immers, er moeten in ieder geval stadia in taal zijn (vgl. ook noot 26) waarin fonologische regels tevens een semantische rol spelen. De vokaalwisseling in het Stellingwerfs in de 3e pers.sg.pres. bijv. zal ook zo'n stadium gehad moeten hebben, alvorens de uitgang -/t/ in de desbetreffende regio verloren kon gaan (vgl. sektie 1.1.1.).
29. Zie ook Jensen 1978:671.
30. De MP-regel wordt geacht segmenten te substitueren (Van der Hulst 1979a:219); eerder echter is er sprake van deletie van lexikaal materiaal, nl. van dat wat niet wordt 'gebruikt'. Dit op zichzelf wijst al op een item-and-process-karakter van MP-regels.
31. Sommige sprekers hebben bepaalde via-regels wel, andere hebben ze niet in hun grammatika, aldus Hooper 1976:17. De NGF blijft onduidelijk met betrekking tot de vraag waarom een fonologische derivatie hier bij voorbaat uitgesloten is. In feite wordt deze kwestie zelfs niet als probleem aan de orde gesteld, vgl. ook Hooper's uitspraak: 'Even some lexicalized suffixes have limited productivity. When lexicalized morphemes are used productively, it is done on the basis of a pattern with other forms, not by morphological rule and derivation.' (p. 47).
32. Zie in dezen vooral Van Marle 1985.

33. In de NGF wordt leveling niet primair gezien als regelvereenvoudiging (vgl. Amastae 1978) maar als vereenvoudiging van de lexikale disjunkties in de items. Er is in de NGF dus sprake van een *reduktie van de lexikale items*. Deze in *verschillende* items gelijk verlopende reduktie, de niet-toevallige wijze waarop en het stap-voor-stap-karakter behoeven echter explikatie. Een *zo algemeen mogelijk geformuleerde generatieve* regel die aangrijpt op items met regelkenmerken zorgt daarvoor: de desbetreffende lexikale markeringen worden niet meer in alle gevallen geleerd, zodat regelvervaging en wellicht tenslotte -verlies (vgl. voor de term Van der Hulst 1978) optreedt. Bovendien blijft de 'onderliggende vorm' niet zelden het langst bewaard, wat pleit voor deze status. Verder verlopen de morfosyntaktische veranderingen meestal volgens hetzelfde patroon, wat erop wijst dat het regelkarakter domineert. Als in Hyman 1975: 185 is een (wellicht!) komplexe(re) oplossing hier korrekt, dankzij de voorspellende kracht.
34. Een inleiding in deze belangrijke uitbouw van de SGF-fonologie bieden de overzichtsartikelen Van der Hulst 1981 en Van der Hulst en Smith 1982.
35. Evenals in de traditionele historische taalkunde wordt hier als wortel opgevat het ('zelfstandig symboliserende') basismorfeem dat niet verder in morfemen is op te delen. De themavokaal (vgl. p. 82) vormt samen met de wortel de *stam*, waaraan de flexie-uitgangen worden gehecht. Zie o.m. Hartmann en Stork 1972 en Schönfeld 1970[8]:161-162. Overeenkomstig Booij 1982-1983b:185, noot 2, kan de wortel ook negatief worden gedefinieerd als gebonden morfeem dat geen affix is.
36. Zeldzame vokaalalternanties als /ɔ:/ - /i/ in [gõ:ə̃n] - [gɪt] 'gaan-gaat' en [stõ:ə̃n] - [stit] 'staan-staat' (slechts bij twee verba) en konsonantalternanties als /k/ - /x/ in [ko:pm̩] - [kɔxt] en [sy:kŋ̩] - [sɔxt] 'kopen-koopt', 'zoeken-zoekt' (eveneens bij twee verba) blijven buiten beschouwing. Geheel in de lijn van het vervolg van deze studie ga ik overigens ook in zulke gevallen van procesmatige regels uit.
37. In Booij en Meinardi 1982 en in Barkman 1984 worden niet-algemene vokaalwisselingen in het presens besproken van dezelfde soort als die in het Stellingwerfs, nl. uit het Gronings. In NGF-kader zijn ook deze alternanties in fonologische zin irrelevant.
38. De vokalen in o.m. [bœt], [gœt] 'biedt, giet' resteren uit het tweede element van een Oerg. diftong.
39. Zelfs in Wolvega, voor welke plaats de bekende dialektenquête van het Aardrijkskundig Genootschap uit 1879 geen 'afwijkende' vokalen in de 3e pers.sg.pres. meer te zien geeft, noteerde ik bij een enkele spreker nog een alternerende vokaal, zoals in [ətfɑr̩kŋ̩frɛt] 'het varken vreet'. Vgl. voor de regiolektische teruggang van regels als (10)a en b Bloemhoff 1980d.
40. Ib.: 15-17.
41. Maar zie noot 44 en ook p. 77-79.

42. Omdat men soms ook i.p.v. [krop] of [kropt] de vormen [krɔp] of [krɔpt] hoort en [sɔpt] of [sɔp] i.p.v. [sopt] of [sop] 'zuipt' abstraheer ik in (14) van het kenmerk [±achter], al is het niet zo dat in elk dialekt deze extra verlaging van achtervokalen optreedt wanneer dat wél het geval is bij de voorvokalen; zie ook het materiaal onder (16), p. 75.
43. In Hooper 1976:172 blijkt toch twijfel aan de eigen typologie: 'I have no answer to the question of the extent to which morphophonemic alternations are conditioned phonologically or morphologically. But I consider it to be an important question that must be answered *before we can hope to approach psychological reality with the grammars we write*' (mijn kursivering).
44. De extensie naar overige vormen vond waarschijnlijk plaats doordat de alternerende klinker als ablautvokaal werd opgevat: wel vindt men in Stellingwerfse dialekten bij genoemde verba een afwijkende vokaal in het preteritum, echter niet in het presens anders dan 3 sg. Wanneer dat toch wél het geval is blijkt het hele verbum geherstruktureerd: [lʌdn̩] 'luiden' komt voor in idiolekten in Vollenhove, [stɔtn̩] 'stoten' in Oosterwolde e.o. Zie hierover ook sektie 1.8.
45. Van der Hulst 1978:128 spreekt in geval van de bekende verandering in het Mnl. van een reeks als *vinden-vand-vonden-gevonden* in *vinden-vond-vonden-gevonden* van vereenvoudiging; terwijl de uitbreiding van de meest algemene vokaal zou worden verwacht, d.i. de vokaal die zowel in de infinitief voorkomt als in het presens, vindt er uitbreiding van de part.pret./pret.plur.-vokaal plaats. Pas achteraf wordt de elsewhere-alternant vastgesteld (vgl. voor dit bezwaar ook p. 57, 62-63).
46. Vgl. voor bijzonderheden over deze regel Kooij 1978.
47. Vgl. echter ook p. 176-177.
48. Niet met betrekking tot de genoemde *fonologische* kontekst maar 'in het algemeen' signaleerde Sassen 1953:107 dit verschijnsel in het Drents van Ruinen, en Van Lessen Kloeke 1981:263 in (dialekten van) het Duits.
49. De schwa van de eerste pers.sg.pret. komt in een veel groter gebied aan de oppervlakte dan die van de 3e pers. Deze verklaart [ɩɡbʌːdə̃m], [ɩɡbʌdok] 'ik bood hem', 'ik bood ook' in dat gehele gebied. Hier is hoogstwaarschijnlijk van een flexiesuffix sprake (vgl. kaart 5, p. 89).
50. Ook het Vriezenveens kent (vgl. Entjes 1970) pret.-vormen als *strede* 'streed' en *rede* 'reed', en het kent ook vormen als die uit Ruinen waarin vokaalwisseling gekombineerd met de aanwezigheid van slot-schwa en de veranderingen in zulke preteritumvormen op schwa met wortelfinale /t/ in die met /d/ slechts het gevolg kunnen zijn van 'analogie' naar het voorbeeld van *strede, rede* e.d., vormen dus die aan de oppervlakte een themavokaal tonen c.q. een themavokaal hebben waarvan de aanwezigheid (ook) blijkt uit het uitzonderlijke gedrag m.b.t. final devoicing.
51. Zo ook ontbreekt dus het semantisch-funktionele karakter dat door de NGF wordt voorspeld in de regel die de themavokaal heeft gedeleerd in bijv. [bœt] 'biedt'.

52. In het geval van genoemde assimilaties in de diminutiva kunnen gemakkelijk 'ad hoc'-fonologische eigenschappen worden aangewend als alternatief voor de begrenzing door een morfosyntaktisch domein: de fonologische sterkte van het diminutiefsuffix in samenhang met de mate van accentuering bijv. is immers even uniek als zo'n morfosyntaktisch domein.
53. Het feit dat zij van genoemd verschil bewust abstraheert en juist van een principiële gelijkstelling uitgaat, d.w.z. van een suppletieve behandeling van alle niet door P-regels te verantwoorden alternanties, laat opnieuw zien dat de NGF-typologie aprioristischer is dan de SGF: immers, het gebleken onderscheid wordt als irrelevant uitgesloten. Zo'n theorie 'will not be able to shed much light on the question of possible or likely languages, or more generally, on the nature of the mental organization of phonology and the lexicon.' (Dresher 1981:100-101).
54. Distributieregels à la Hudson 1974 zouden een natuurlijke verklaring bieden voor analogische verandering (Hooper 1976:169), dat wil zeggen, voor *leveling* (extensie krijgt in de NGF weinig of geen aandacht). De elsewhere-alternant in een MP-regel zou steeds terreinwinst boeken ten koste van een alternant die verloren gaat (inklusief de desbetreffende regel). Nu is het moeilijk uit te maken welke alternant als elsewhere-alternant moet worden opgevat: dat is slechts achteraf vast te stellen (vgl. p. 62-63). Harris 1978:55 bestrijdt Hooper 1976 dan ook als volgt: 'What is conspiciously absent in her description is any reflection of precisely the systematic properties of either change. It is thus astonishing to read that her analysis 'gives a uniform account of the leveling of all three alternation types. Under the diacritic proposal, however, it is impossible to account for this leveling'. Zoals in sektie 1.8. zal blijken, heeft een SGF-benadering met betrekking tot analogische leveling voordelen boven een aanpak met behulp van distributieregels: de aldaar besproken veranderingen vinden in de SGF een plausibeler verklaring, terwijl argumenten worden aangedragen ten gunste van een item-and-process-model.
55. Zie voor nadere bijzonderheden ook Spa 1971 en Bloemhoff 1981b.
56. Zie ook Bloemhoff 1981b.
57. Zie overigens mijn p. 80-81 met betrekking tot de onregelmatige zwakke verba in het Stellingwerfs.
58. Bovendien, de keuzemogelijkheid {V:, ər} in (68) moet worden uitgebreid met V(V)C_1ər, vgl. raderen, *lammeren* en *gaten*. Tiersma ib.:259 meent dat relationele regels en meervoudige stammen op een natuurlijke wijze het waarom van herstrukturering verklaren, maar eerder is het zo dat ze een gevolg zijn van morfologisering en herstrukturering: kortom, ze schetsen een eindstadium maar verklaren zelf niets (aldus redeneert ook Hooper 1976:91).
59. Die redundantie bestaat uit de meervoudig samengestelde stammen, de relationele regel en de distributieregel(s).
60. Tegen een oplossing à la Wetzels 1981 teken ik bezwaar aan op p. 123 en, uitvoeriger, op p. 166-167.

61. Het in het volgende behandelde verschijnsel betreffende een viertal verba pleit op een nog andere wijze tegen de TGC dan Van der Hulst 1979a:215 doet, die nl. uitzonderingen aanvoert op P-regels en het produktiviteitskriterium in de typologie betrekt. In het hier behandelde nl. wordt het MP-karakter ontkend. Omdat er hier ook van een via-regel geen sprake is, hebben we te maken met een P-regel.
62. Ook met betrekking tot themavokaaldeletie in de 1e pers.sg.pres. speelt het domein van de uiting ('utterance') een rol, vgl. p. 88-90.
63. Met betrekking tot suprasegmentele verschijnselen in samenhang met de definitie van fonologische domeinen komt Hooper 1976 slechts tot (niet erg uitgewerkte) voorstellen op het punt van de hiërarchische bouw van de syllabe, in samenhang nl. met te bestuderen processen van weakening en strengthening. Zie voor een positiebepaling terzake de sekties 3.0. t/m 3.4.
64. Er zijn natuurlijk meer van zulke optionele formaties, vgl. de klisisvormen in (69), derde kolom; vgl. ook sektie 1.5.
65. Dezelfde auteur verstrekte mij (mond.med.) nog de volgende ondersteunende gegevens: [tɑkə] - [tækə] - [tɑkŋbos] 'tak-takken-takkenbos' en [kno:p]-[knʌ:pə] - [kno:pm̩dʌ:zə] 'knoop-knopen-knopendoos'.
66. Hyman 1975:132 merkt over globale regels op dat het mogelijk is (!) dat zulke regels bestaan en hij vervolgt: '...the implication is that speakers have access to underlying forms at all stages of the derivation. If the underlying forms are indeed 'psychologically real', then this seems to be a reasonable claim to make'.
67. Het betreft hier doorgaans het Stellingwerfs van jongeren of van in (gedeeltelijk) anders- (bijv. Fries-)talig milieu opgegroeiden. In de grotere, gemengdtalige Oost- en West-Stellingwerfse dorpen zullen gemakkelijk processen van 'herinterpretatie' van diftongen zijn gaan optreden: het diftongisch karakter van [ɩj] en [ʌj] werd versterkt doordat de relatieve afstand tussen beide segmenten aldus werd vergroot, en/of het diftongisch karakter werd door de taalverwerver als sterker geïnterpreteerd dan het in werkelijkheid was. Produktie- en perceptiefaktoren zullen dus een rol gespeeld hebben. Zowel /ɩj/ als /ʌj/ vat ik, dit overigens al in vroege navolging van Trommelen en Zonneveld 1980, op als klusters van vokaal en glide. Aldus kan het verlagen van het eerste segment van door diftongering ontstane tweeklanken (evenals van oorspronkelijke diftongen) als 'dissimilatie' worden aangemerkt.
68. In een enkel geval (d.w.z. bij jongeren en anderstaligen, vgl. noot 67) hoort men bijv. [mœjtə] 'moeite', [hœj] 'hooi', en ook [nɔw] 'nou' in gebied C; algemeen echter is [now], alsmede [jow] 'jou(w)' en [how] 'stop (imp.)'. Alleen in Wolvega hoort men regelmatig [nɔw] en [jɔw]; *[hɔw] echter tekende ik ook in dit dorp niet op.
69. Deze ordening voorkomt tevens de anders noodzakelijke aanwezigheid van de kenmerkspecifikatie [-lang] in regel (86), vgl. [ʍɩ:j] 'weet je', [sɩ:j] 'zei je'.
70. Slechts eenmaal tekende ik het (kennelijk gelexikaliseerde) [kœj] 'kun je' op, nl. in een idiolekt uit Nijelamer.

71. Vormen nl. als [hœjɲ] 'hooien', [brɛjɲ] 'breien' werden vastgelegd in Oldelamer en Wolvega.
72. Ik ga hier niet nader in op mogelijke formuleringen van de bedoelde regels.
73. Vgl. o.m. Kiparsky 1982a; zie ook sektie 0.2.2.
74. Nijen Twilhaar 1985 rekent (voor het Hellendoorns) de hier beschreven progressieve assimilatie tot de lexikale regels. Voor het Stellingwerfs geldt echter dat het hier wel degelijk (ook) om zinsfonologie gaat, vgl. [opm̩] 'op een', [okŋ] 'ook een', [kɔpm̩bɑlə] 'kop een bal' etc. Zodra de desbetreffende zwakke syllabe zich in woordkombinaties voordoet, treedt progressieve nasaalassimilatie op. Bij navraag ter plekke bleek dat ook in het Hellendoorns progressieve assimilatie over de woordgrens heen gaat (vgl. [opm̩] 'op een' en zelfs [opm̩] uit 'op den...', met verbogen vorm van het bepaald lidwoord), zodat Nijen Twilhaar's beregeling (ib.) moet worden afgewezen. De Haas en Nijen Twilhaar 1989 betogen dat in het Hellendoorns progressieve assimilatie beperkt is tot de woordinterne syllabe, dus tot de woordfonologie. Gelet op hun materiaal (ib.: 183-184) zouden opeenvolgingen in het Hellendoorns van het type /op/ + /ən/ 'op een' geen progressieve nasaalassimilatie vertonen maar regressieve (nl. van /n/ aan *volgende* konsonanten), en dat zou het totale, nl. 'fusiekarakter' van woordinterne assimilatie binnen de zwakke syllabe staven. Het Stellingwerfs, andere Oostnederlandse dialekten als het Oost-Gronings/Westerwolds (pers. med. F. Veldman) en het Overijssels van Genemuiden (Van der Haar 1967: 103), het Fries en mijn Hellendoornse informanten getuigen echter van progressieve nasaalaanpassing over de woordgrens, die dus leidt tot formaties als [opm̩] 'op een'. De *RND* (hier: Entjes en Hol 1973) geeft kombinaties als [lɪn̩b], [ɑ̃nbr] en [n̩kl] waarin wel de woordgrens na de nasaal valt, maar waarin regressieve assimilatie ontbreekt. Nu de volgens De Haas en Nijen Twilhaar 1989 tot het woord beperkte regressieve assimilatie die stemhebbende obstruenten nasaal doet worden (vgl. Hellendoorns [lĩŋ:] 'liggen', [hɛm:] 'hebben' en [bɪn:] 'bidden') qua fonologisch domein toch niet precies blijkt samen te vallen met progressieve nasaalassimilatie, wordt, anders dan deze auteurs beogen, het door hen gepropageerde mechanisme van fusie niet onafhankelijk gemotiveerd.
75. Op dezelfde wijze worden in *SPE*:209 zonder verder kommentaar readjustmentregels geïntroduceerd die alternanties in het paradigma van het Engelse onregelmatige werkwoord verantwoorden. Ook uit een oogpunt van voorspelbaarheid, en daarmee inklusief van ekonomie (vgl. Hyman 1975:90 e.v.), is aan te nemen dat de afgeleide vormen deze naam waard zijn. Zo is de infinitiefvokaal die, afgezien van de 3e pers.sg. ook voorkomt in de presensvormen en de imperatief van het Stellingwerfse onregelmatige werkwoord, minder voorspelbaar uit de overige vokalen dan dat de vokalen uit het preteritum en het part.pret. voorspelbaar zijn uit de infinitiefvokaal. Vgl. immers [bi:dn̩] 'bieden' - [bʌ:t] 'bood', [slytn̩] 'sluiten' - [slʌ:t] 'sloot', [nĩ:m̩:] 'nemen' - [nɑ̃:m] 'nam': [ʌ:] is voorspelbaar uit verschillende klinkers, [i:], [y] en [ɪ:] samen zijn dat niet uit /ʌ:/.

76. Deze verandering zowel als die van de Mnl. vokaalreeks in *binden-band-bond-gebonden* tot die in *binden-bond-bonden-gebonden* kan ook worden toegeschreven aan formele vereenvoudiging en regelverlies (zie ook p. 160).
77. Of dialekt 3 steeds ontstaan is uit dialekt 2 is in dit onderzoek niet strikt nagegaan, echter wel als zeer aannemelijk verondersteld. Dialekt 2 kan zeker als een tussenfase worden opgevat; de 'verwerver' van dialekt 3 heeft dan de /ʌ:/ uit de vormen van het pret.plur. opgevat, i.e. 'geheranalyseerd' als 'de' vormen voor het preteritum en het participium.
78. Overigens wijst Hooper op één mogelijk, echter nog niet onderzocht tegenvoorbeeld (ib.: voetnoot).
79. En passant merkt zij nog op: 'Allen, die zich met dit onderwerp hebben beziggehouden, zijn het erover eens, dat de umlaut zich eerder vertoond heeft in het meervoud dan in het enkelv. van het praet.' (Hol 1937:171). Dit ondersteunt de veronderstelde historische ordening (94)a → (94)b → (94)c. Het binnendringen van de part.-vokaal in de pret.-vormen via de vormen van het pret.plur. wordt dus in algemene zin bevestigd. Met betrekking tot het gesignaleerde verlies van de afwijkende pret.-vokalen in klasse 3a en 4 wijst de auteur op Franck 1910:126 e.v., die preteritumvormen met *o* i.p.v. *â/a* reeds signaleert in onder meer het werk van Van Maerlant.
80. Voor een weerlegging van de door sommigen veronderstelde 'verwarring' bij dialektsprekers zie Sassen 1977-1978. Nu is het niet zo dat de dialektsprekers geen imperfektieve vormen zouden gebruiken, zo is mij gebleken. Zinnen met preteritumvormen blijken wél zonder bezwaar gebruikt te worden wanneer men vertaalzinnen aanbiedt waarin van een beschrijving van, het verhalen over gebeurtenissen/toestanden in het verleden sprake is. Dat het hier niet alleen om het momentane aspekt gaat ('ik stond voor het raam en toen ineens zag ik...') blijkt uit in de desbetreffende dialekten grammatikale zinnen als [hʊjhɑdə'ɑltit] 'hij had altijd' (Sassen, pers.med.).
81. Dat de verba van klasse 5 nog niet zijn veranderd naar het model van klasse 1 blijft onverklaard. Dat tendenzen zich kúnnen doorzetten volgt uit de aard van dat koncept zelf. De vraag wanneer precies ze zich zullen manifesteren is echter niet te beantwoorden, om dezelfde reden als in geval van fonetisch-fonologische tendenzen, nl. die van wat ik hier kortheidshalve aanduidt als het 'historisch toeval' (vgl. voor dit laatste Van der Hulst 1978).
82. Overigens noemt Hooper 1976:15 haar MP-regels generatief. Echter, zoals gezegd, haar distributieregels beschrijven in feite alle niet-automatische regels tot en met gevallen van alternantie die doorgaans tot suppletie worden gerekend. Daarmee, aldus Jensen 1978:671, verdedigt zij 'a return to that maximally concrete type of analysis. Thus it is probably inaccurate to call this approach "generative"' (zie ook noot 22).
83. Wetzels 1981:1-3 roert Kiparsky's heroriëntatie, nl. op de lexikale fonologie en morfologie, niet aan.
84. Vgl. voor titels van andere studies over verkleinwoordvorming in het Nederlandse taalgebied Booij 1981c; zie ook Trommelen 1984, Van der Hulst 1984 en Van Zonneveld 1983.

85. Niet in alle plaatsen van het onderzochte gebied is een met betrekking tot de kontekst representatieve lijst van varianten van het diminutiefsuffix afgevraagd. In plaats ervan of daarnaast is soms gebruik gemaakt van materiaal verkregen uit een in de periode 1978-1981 door de auteur in opdracht van de Stichting IJsselakademie te Kampen gehouden enquête, en soms van materiaal verkregen voor het 'Projekt Stellingwerfs Woordenboek', een nog lopende enquête in de gemeenten Oost- en West-Stellingwerf, uitgevoerd door de Stichting Stellingwarver Schrieversronte te Oosterwolde.
86. Aan de regel final devoicing, die obstruenten stemloos doet worden o.m. na werking van regel (118), en aan de degeminatieregel die de slotkonsonant en de door assimilatie daaraan gelijk geworden beginkonsonant van het diminutiefsuffix één doet zijn, besteed ik hier verder geen aandacht. Enkele bijzondere gevallen van 'rekking' versus 'verkorting' worden aan de orde gesteld in sektie 2.5.; zij hebben betrekking op pluralisering én diminuering.
87. Andere mogelijkheden ter verklaring onderzoek ik hier niet. Te denken valt onder meer aan een meespirantiseren van /k/ (al dan niet uit onderliggende /g/ voortgekomen door final devoicing): vgl. bijv. Kampens 'awgörgien' 'augurkje' (Gunnink 1908:102) en [trɛxɑt] < 'trekgat' in het Stellingwerfs van Nijtrijne; vgl. ook sektie 2.2., p. 199.
88. Stellingwerfs [dɑ̃ntĭn], [mɛ̃mpĭn] e.d. zijn items die - gezien het achterwege blijven van schwa-insertie - behoren tot een 'morfologische categorie met inherent beperkt karakter' (vgl. Van Marle 1981:62). Sassen (mond.med.) wijst op Gronings [dɑ̃mpĭn], dim. van [dɑ̃m] 'dam'. Het materiaal voor het Woordenboek van de Drentse Dialekten (Nedersaksisch Instituut, vakgroep RAHS RU Groningen) bevat eveneens zulke vormen met [p], nl. uit de plaatsen Zuidlaren en Bargér Compascuum. Een aanwijzing ten gunste van de opvatting dat we met één onderliggend diminutiefsuffix te maken hebben, is af te lezen uit het gegeven dat er met betrekking tot een (evt.) van/xin/ 'onafhankelijk' suffix /ɔxin/ geen enkele aanleiding zou zijn om schwa te deleren in/dɑ̃ntĭn/. Echter niet alleen zien we geen /xin/ optreden, maar ook de schwa van het grondwoord verdwijnt aanwijsbaar. Het inherent beperkte karakter van de 'nevenkategorie' lijkt, getuige een item als [dʌntĭn] 'dunnetje' dus niet gelegen te zijn in de 'distributie' van een van de varianten - zoals Van Marle voor het Nederlands aanneemt (ib.) - maar in het domein waarop regel (120) van toepassing is.
89. Naast algemene vormen op -[ɔkĭn] en -[ɔ̃ŋkĭn] noteerde ik in Oosterwolde en naaste omgeving ook [ʍĩntɾkɑ̃:nɔ̃ŋtĭn] 'winterkoninkje'. Blijkens het materiaal van het projekt Woordenboek van de Drentse Dialekten (vgl. noot 88) komen vormen als [ʍĩntɾkɑ̃:nɔ̃ŋtĭn], dus op -[ɔ̃ŋtĭn], ook voor in Zuidoost-Drente.
90. Trommelen 1981-1982:312-313 generaliseert ten behoeve van de regel die [pj] uit /tj/ doet ontstaan in het Nederlands over de desbetreffende konteksten met behulp van de rijmstruktuur: /m/ kan nl. alleen op de derde positie in die struktuur staan wanneer er een lange vokaal, een 'vokaal-sonorant kombinatie' óf een schwa vóór staat. Aan deze generalisatie wordt vastgehouden in Trommelen 1984:20-21. In oostelijk Stellingwerfs mag niet aldus gegenerali-

seerd worden blijkens [bɛsm̩tĩn] 'bezempje': in dit dialekt is de allomorfieregel die [p] doet ontstaan dus niet afhankelijk van de rijmstruktuur als in de zin van Trommelen, maar (ook) van suprasyllabische verhoudingen (zwakke versus sterke syllabe, vgl. sektie 3.1.). In het overige Stellingwerfs valt in beginsel wel over het rijm te generaliseren in verband met diminuering van grondvormen op lange vokaal plus /m(ə)/ en grondvormen op /m̩/. Trommelen's argument voor een gelijke rijmstruktuur in geval van /m/ voorafgegaan door lange vokaal en /əm/ is dus niet aan het oostelijke Stellingwerfs te ontlenen; dit dialekt levert juist een tegenvoorbeeld. Er bestaan in het Stellingwerfs naast [bɛsm̩tĩn] zowel als naast [bɛsm̩pĩn] varianten mét schwa, nl. [bɛsə̃mptĩn] en [bɛsə̃mtĩn]; in het geval dat er 'werkelijk' sprake is van een schwa in de kern van de syllabe valt er dus eveneens niet met behulp van de rijmstruktuur te generaliseren. Tenslotte, het geografisch naast elkaar bestaan van [bɛsm̩pĩn] en [bɛsm̩tĩn] zou in Trommelen's optiek moeten neerkomen op verschil in rijmstruktuur, nl. wat het samenstel van de konstituenten betreft. Dit nu lijkt niet erg aannemelijk gezien de zeer sterke overeenkomsten tussen de onderhavige dialekten juist ook op het punt van de syllabestruktuur in het algemeen (vgl. sektie 3.1.).

91. Deze kaart is samengesteld op grond van materiaal uit de enquêtes genoemd in noot 85, en op grond van een enquête die ik hield naar de situatie in de Drentse dialekten. Ter aanvulling werden in Salland en Twente nog enkele informanten geraadpleegd. Dr. G.H. Kocks, verbonden aan het Nedersaksisch Instituut (vgl. noot 88) was zo vriendelijk de desbetreffende vragenlijst te doen uitgaan naar de informanten van zijn projekt Woordenboek van de Drentse Dialekten.

92. In Drents veldnaamkundig materiaal (vakgroep RAHS, RU Groningen) komen ook relikten voor als *hamtien*, diminutief van *ham* 'hem', nl. een toponymisch morfeem met de betekenis 'in ronding van beek gelegen stuk land'. Dit materiaal versterkt de indruk van een geografisch kontinuüm. In een oudere fase ontstond kennelijk na elke syllabe op /m/ dus nog [t]. Stellingwerfs [pãːntĩn] 'schoteltje' uit [pãnə] 'pan (+dim.-suffix)' kan (eveneens) als relikt worden beschouwd uit een tijd waarin regel (120) nog niet of weinig aktief was; zo ook [bɔwmãntĩn] in het Stellingwerfs van Fochteloo naast algemeen Stellingwerfs [bɔwmãnəxĩn] 'kwikstaart'.

93. Deze beschrijving van de Kuinderse diminutiva komt in grote lijnen overeen met die in Bloemhoff 1980a, b en c.

94. Om praktische redenen is steeds [tj] gespeld in plaats van [ť]; zie voor de featurewaarden van dit segment p. 25.

95. Ook voor deze studie (zie noot 93) maakte ik gebruik van het hs. Kamman 1969. Voorjaar 1990 verscheen bij de IJsselakademie in Kampen het handschrift - door Ph.C.G.M. Bloemhoff-de Bruijn bewerkt - in druk (= Kamman 1990).

96. Hieruit blijkt een andere opvatting dan in mijn eerdere publikaties genoemd in noot 93; daarin was nl. sprake van een aparte regel die [j] uit /x/ deed ontstaan c.q. van een regel DIM → /jən/.

97. De 'schepenakten' werden uitgegeven in Kossmann-Putto 1955.
98. Wanneer aan genoemde bronnen van de Kamper taalhistorie voldoende fonologische representativiteit mag worden toegedacht, betekent dit dat ze een begin van palatalisatie na /l,d,t,k/ laten zien. Anders dan spreekt uit B. van den Berg 1962 is er dus nogal wat veranderd in het Kampers, nl. zo goed als het gehele diminutiefsysteem. Het huidige komt - afgezien van 'morfologische umlaut' - ongeveer overeen met dat van het Stellingwerfs.
99. Naarding 1962 ziet een lichte verschuiving tussen het /in/- en /kən/-gebied, nl. wat het dialekt van Hellendoorn betreft, dat kennelijk tot de /in/-regio is gaan behoren.
100. Intussen gaan Heeroma 1964 en anderen ervan uit dat het 'kust'-diminutiefsuffix /tjə/ zich ontwikkelde uit Westgermaans *-ka*, *-ko*; vormen op /n/ daarentegen gaan meestal terug op 'Frankisch' -(ə)ki:n.
101. Natuurlijk bestaat er in gevallen als deze (te) weinig zekerheid. Terecht oordeelt men terzake doorgaans als Niebaum 1985:7, nl. dat 'het verbreidingsgebied van een geschreven taal niet hoeft samen te vallen met dat van de gesproken equivalenten daarvan. Een dergelijke diskrepantie is heel duidelijk waarneembaar bij de taal van de steden langs de IJssel, waar naast een geschreven mengvorm van het Middelnederduits en Middelnederlands zeker een Middelnederduitse spreektaal aan te nemen valt (...). De huidige dialekten die gezien moeten worden als een voortzetting van de spreektaal toen maken deze laatste conclusie ook zeer waarschijnlijk.' De spreekwoordenuitgave staat in ieder geval met betrekking tot het diminutiefsuffix duidelijk op een oostelijk standpunt.
102. Blokzijl werd in de tweede helft van de 16e eeuw omgevormd tot een Hollandse vesting. Het suffix /tjən/ aldaar komt ook in vele andere Zuiderzee(vissers)plaatsen voor (Kloeke 1929).
103. Ook in het Brabants van Westerhoven bijv. verandert /k/ in [tj] na /t/ en /n/, vgl. Hoppenbrouwers 1977-1978:471.
104. Open plekken in de matrix houden in dat m.b.t. deze kontektst geen voorbeeldmateriaal voorhanden was.
105. Een voorbeeld van regelverlies optredend in een gemengdtalige situatie in het Stellingwerfs veronderstelde ik in Bloemhoff 1980d.
106. King 1969 wijst er reeds op dat hiermee een historische gang van zaken wordt weerspiegeld: de meest algemene situatie is het meest recente stadium.
107. Of is /s/ in zulke gevallen bewaard gebleven uit een palatale, geassibileerde fase van /k/? Vgl. voor assibilatie in het Nederlands Van Ginneken 1934-1935; zie voor literatuur over het diminutiefsuffix *-s(k)in* Schönfeld 1970[8].
108. Door sommige fonologen wordt erop gewezen dat een karaktereigenschap van lexikaal-fonologische regels is, dat ze geleerd moeten worden. Deze eigenschap op zichzelf echter geldt voor alle fonologische regels. Het gaat hier dus niet om een onderscheid maar om een overeenkomst, zodat we, die opvatting volgend, zeker niet te maken hebben met een kriterium dat een onderscheid tussen P- en MP-regels rechtvaardigt.

109. Van de schwa in bijv. [dãməxĩn] 'dammetje' naast [dãm] 'dam' is hier geabstraheerd. Deze is (in NGF-kader) óf aanwezig in een lexikale representatie /dãm{ə,ø}/, óf evt. in het diminutiefsuffix. In beide gevallen treden er komplikaties op. Er zou in het eerste geval een nogal kontraïntuïtieve 'apokoperingsregel' voor slot-schwa moeten worden aangenomen, die niet werkt in bijv. /kãnə/ 'kan'. Het alternatief is van een distributieregel gebruik te maken die gevoelig is voor een fonologische (!) kontekst van het type [...-lang; C, +son].
110. Zie voor een aantal interessante observaties met betrekking tot de glottisslag Reker 1983.
111. Vgl. 'bezmie' ('bezempje') en 'vogelie' ('vogeltje'; originele notaties). Een voorstadium 'bezmtie' is hier waarschijnlijker dan *'bezmpie', omdat, zoals bleek, /t/ wel gedeleerd wordt, /p/ echter niet; na /m/ voorafgegaan door een lange vokaal zien we echter een uit /p/ ontstane [b].
112. Wat de materiaalverzameling betreft geldt hetgeen ten aanzien van diminuering in noot 85 werd meegedeeld.
113. Zie voor de problematiek met betrekking tot de toekenning van de kontekstspecifikatie 'elsewhere' in geval van regels als (167) Van Zonneveld 1986.
114. De onderzoekingen in werkelijke tijd betreffen een vergelijking van diverse vormen gebezigd in enkele dialektteksten van plm. 1900 en de korrelaten in de huidige streektaal. De *Meppeler Courant* leverde een aardig staaltje van back formation met de volgende titel in haar nieuwskolommen: 'Korhoender sterft uit' (jan. 1982).
115. Zie het Stellingwerfse tijdschrift *De Ovend* 11 (1983):49 e.v. voor fotomechanische reprodukties van de oorspronkelijke publikaties in diverse afleveringen van de *Friesche Volksalmanak* uit de periode 1837-1845. Het gaat, voor zover bekend, om het oudste geschreven Stellingwerfs.
116. Vgl. in dit verband ook Entjes 1983, die Overijssels-Gelders *stoete* (stofnaam) vs. *stoeten* (soortnaam) verklaart uit *het vrouwelijk worden van eerstgenoemde vorm* en uit *-en* overname in de nominatief sg. Merkwaardig genoeg echter worden diminutiva in desbetreffende dialekten afgeleid van de niet met *-en* verbogen oude nominatief (vgl. bijv. Deunk 1977). Anders dan in het Ruinense en Stellingwerfse materiaal moeten we hier nog synchrone buiging aannemen. De in Schönfeld 1970[8]:125 gegeven verklaring van *-ens* in het Hollands: *-s* werd aangehecht wegens verzwakking van /n/ na /ə/, voldoet voor het Stellingwerfs uiteraard niet. Van verzwakking van /n̩/ was immers geen sprake. Het is dan ook alleen in die gevallen waarin het grondwoord werd geherinterpreteerd als een item op /n/ dat het suffix /s/ zijn nieuwe meervoudsvormende taak kreeg toebedeeld.
117. Hoppenbrouwers 1983a:261 signaleert dan ook ten aanzien van de regiolekten van Zuidoost-Nederland dat '...bij dialektverlies mag worden verondersteld dat de gelexikaliseerde umlaut die bovendien volgens het OMOF-principe redundant is, eerder verloren zal gaan dan de voor alle substantieven bruikbare vorm van het suffix'.

118. Het voornaamste argument om in geval van de desbetreffende zwakke syllabe van een niet-vertakkende kern uit te gaan, is erin gelegen dat aldus het onderscheid tussen beklemtoonbare en niet-beklemtoonbare syllaben automatisch uit de struktuur valt af te leiden. Vgl. Van der Hulst 1984:114-115.
119. In het Stellingwerfs van Oost-Stellingwerf en dat van West-Stellingwerf benoorden de Linde noteerde ik vormen als [bəʍɔ:pm̩õn], [rɩ:kŋ̩õn], [mɩtn̩sʌ:bm̩õn], 'bewapenen, rekenen, met z'n zevenen', e.d.; in Blesdijke, zuidelijk van de Linde, echter [bəʍɔ:pm̩], [rɩ:kŋ̩]: in het Stellingwerfs aldaar ontbreekt het onderste nivo van (187).
120. Vgl. ook Bloemhoff 1982-1983.
121. Braune 1966:32; Van Loey 1967:39-40. Kiparsky 1981:253, voetnoot, getuigt: 'Syllabic obstruents are notoriously found in many American Indian Languages'. Vgl. daarentegen Koefoed 1978:14: 'Zo zal een regel van klinkeruitstoting soms wel kunnen leiden tot moeilijke consonantopeenvolgingen, maar nooit tot lettergrepen die uitsluitend uit schuur- of plofklanken bestaan.'
122. Het algemeen aanvaarde Maximal Onset Principle bepaalt dat /j/ en /r/ in deze lezing tot de tweede, d.i. de zwakke syllabe horen.
123. Booij's 1981b:369-370 opmerking naar aanleiding van Brink 1980, nl. dat er in geval van /pj/, /tj/ en /kj/-sekwenties in het diminutiefsuffix sprake is van het morfeemdomein kan worden gerelativeerd: als in geval van de rechterkolom in (202) en de linkerkolom in (201) zou een fonologische oplossing mogelijk zijn, hier nl. door van een 'fonologisch uniek' syllabetype uit te gaan.
124. Zie noot 119.
125. Eerder heb ik een ontlening van /g/ in anlaut aan het Fries om diverse redenen afgewezen, vgl. Bloemhoff 1981a.
126. Vgl. Hooper's voorstelling van de bouw van de syllabe; dat de nasaal in [tɩkŋ̩] 'tikken' assimileert aan de /k/ duidt erop dat dit laatste segment in een relatief sterke positie staat, wat een argument is tegen ambisyllabiciteit; zo'n situatie veronderstelt een deels zwakke en een deels sterke positie.
127. Voor weakening van historische /s/ en /f/ tot [z] en [v] in anlaut in het Onl. heb ik geen verklaring. Een zwakke voorafgaande slotpositie zou een historisch sterk segment op een sterke positie doen verzwakken?
128. Hooper 1976:206 geeft voor de obstruenten een soortgelijke hiërarchie, maar aarzelt bij de rangorde tussen stemloze kontinuanten en stemhebbende explosieven.
129. Voor sommige Duitse dialekten kan een soortgelijke situatie worden gekonstateerd. Van Bree 1977:31 nl. signaleert varianten waarin een stemhebbende velaire okklusief (die optreedt in bijv. *Tage*) alterneert met een stemloze frikatief (in *Tag*).
130. Van der Hulst 1984:40 noemt dit overigens niet waar hij de universele hiërarchische struktuur schetst; vervolgens toch gaat ook hij uit van keuzes die talen maken uit de verzameling universeel gedefinieerde mogelijkheden.

131. Dat blijkt echter niet altijd duidelijk, vgl. bijv. Van der Hulst 1984:54: 'Another widely used argument in favor of the type of intrasyllabic structure considered here, involves the common fact that syllables with long vowels (or diphthongs) may be followed by one consonant less than syllables with short vowels.' Men vergelijke dit met het materiaal in (224)-(227).
132. Een onderzoeker als Safir (1985) daarentegen weerlegt door studie van dialekten in Noord-Italië implikationele relaties tussen vrije inversie en Nom(inatief)-drop, en vaart dus een koers in tegenovergestelde richting.

Bibliografie

Allen, M.R.,
1978 *Morphological Investigations.* Ongepubl. Ph.D. diss., University of Connecticut.

Amastae, J.,
1978 'A note on natural generative phonology and paradigm leveling', in: *Linguistic Inquiry* 9: 291-294.

Andersen, H.,
1972 'Diphthongization', in: *Language* 48: 11-50.

Anderson, J. en C. Jones (eds.),
1974 *Historical Linguistics: Proceedings of the First International Conference on Historical Linguistics, Volume II.* Amsterdam.

Anderson, S.R.,
1974a *The Organization of Phonology*. New York etc.
1974b 'On the typology of phonological rules', in: Bruck, A., R.A. Fox en M.W. La Galy (eds.), *Papers fron the parasession on Natural Phonology*. Chicago: 1-12.

Aoun, Y.,
1979 'Is the syllable or the supersyllable a constituent?', in: Safir 1979: 140-148.

Århammar, N. en T. Hoekema (eds.),
1979 *Scripta Frisica. Tinkbondel foar Arne Spenter (1926-1927)* (= *Us Wurk* 28). Groningen.

Aronoff, M. en M.-L. Kean (eds.),
1980 *Juncture, a collection of original papers.* Saratoga.

Aronoff, M. en S.N. Sridhar,
1983 'Morphological Levels in English and Kannada, or Atarizing Reagan', in: *Papers from the Parassession on the Interplay of Phonology, Morphology and Syntax. Chicago Linguistic Society*: 3-16.

Bakel, J. van,
1981 'A.M.F.J. Moerdijk. Continentaalwestgermaanse en Centraalromaanse heteroniemen voor het begrippencomplex Rok-Onderrok-Jurk; ruimtelijke verbreding en methodische verdieping van het areaal-linguïstisch onderzoek', in: *TNTL* 97: 212-221.

Barkman, M.,
1984 *Het dialekt van Zevenhuizen.* Ongepubl. doktoraalskriptie Nederlands, Nederlands Instituut RU Groningen.

Becker, D.A.,
1982 'Der Dialekt von Barr (Elsass). Eine Pilotstudie im Rhamen der generativen Dialektologie', in: Besch, W. e.a. (eds.), *Dialektologie. Ein Handbuch zur deutschen und allgemeinen Dialektforschung. Erster Halbband.* Berlin-New York: 361-374.

Bennis, H.,
1982-1983 'De PRO-drop-parameter en subjektloze zinnen in het Nederlands', in: *Spektator* 12: 409-427.

Bennis, H., en F. Beukema (eds.),
1985 *Linguistics in the Netherlands 1985.* Dordrecht.

Bennis, H. en T. Hoekstra,
1983 *De Syntaxis van het Nederlands. Een inleiding in de regeer- en bindtheorie.* Dordrecht.
1989 *Generative grammatica.* Dordrecht.

Berendsen, E., E. Visch en W. Zonneveld,
1984 *Generatieve fonologie en de linkerkant van de grammatica.* Leiden.

Berg, B. van den,
1962 'Uit de geschiedenis van het dialekt van Kampen', in: *Driem.Bl.* 14: 1-14.
1972a 'De morfologische regels voor de vorming van het verkleinwoord in het dialect van de stad Utrecht', in: *Taal en Tongval* 27: 95-102.
1972b *Foniek van het Nederlands.* Den Haag.

Berg, S. van den,
1962 'Over het Urks', in: *Driem.Bl.* 14: 14-22.

Bergveld, H.J.,
1949 *De Stellingwervers en hun dialect.* Assen.

Beurden, L. van,
1987 'Playing level with Dutch morphology', in: Beukema, F. en P. Koopmans, *Linguistics in the Netherlands 1987.* Dordrecht: 21-30.

Bloemhoff, H.,
1980a 'Het verkleinwoord in het Kuinders', in: Bos, C.J. e.a. (eds.), *Bijdragen uit het land van IJssel en Vecht. 3e Bundel IJsselakademie.* Zwolle: 109-124.
1980b 'Verkleinwoordvorming in het Kuinders I', in: *Driem.Bl.* 32: 1-24.
1980c 'Verkleinwoordvorming in het Kuinders II', in: *Driem.Bl.* 32: 156-167.
1980d 'Een geval van klinkerwisseling in het Stellingwerfs', in: Janssen en Streekstra 1980: 206-228.
1981a 'Stellingwerfse /g/ in anlaut: relict, eigen ontwikkeling of ontlening?', in: *Tabu* 11: 99-103.
1981b *Verkleinwoordvorming en umlaut.* Kampen.
1982 'C. van Bree, Hebben-constructies en datiefconstructies binnen het Nederlandse taalgebied. Een taalgeografisch onderzoek', in: *Forum der Letteren* 23: 294-296.

Bloemhoff, H.,
1982-1983 'W. Zonneveld, F. van Coetsem a.o. (eds.). *Studies in Dutch phonology*', in: *Spektator* 12: 308-311.
1984 'Stellingwerfse diftongen contra Natuurlijke Generatieve Fonologie', in: Århammar, N.R. e.a. (eds.), *Miscellanea Frisica, in nije bondel Fryske stúdzjes* Assen: 237-242.
1986 'Rimpels door "reenfels"', in: Hoppenbrouwers 1986 (=*Tabu* 16: 150-155.
te versch. *Het Stellingwerfse werkwoordsparadigma.*
Bloemhoff, H. en C.A.J. Hoppenbrouwers,
1981-1982 'G.A.T. Koefoed en J. van Marle: Aspecten van taalverandering, een verzameling inleidende artikelen', in: *Spektator* 11: 425-429.
Boelens, K.,
1956 'De taalsituatie in de Stellingwerven', in: *Driem.Bl.* 8: 81-90.
Booij, C. en J. Meinardi,
1982 *Veranderingen in het Gronings; het verdwijnen van de klinkerwisselingen in het presens en de opkomst van de rode volgorde.* Ongepubliceerde doktoraalskriptie Nederlands, Nederlands Instituut RU Groningen.
Booij, G.E.,
1981a *Generatieve fonologie van het Nederlands.* Utrecht/Antwerpen.
1981b 'W. Zonneveld, F. van Coetsem, O.W. Robinson (eds.), *Studies in Dutch phonology.* Dutch Studies, vol. 4 etc.', in: *Lingua* 55: 369-388.
1981c *Bibliografie van de taalwetenschap nummer 4. Morfologie van het Nederlands.* Amsterdam.
1982-1983a 'Paul Kiparsky. *Explanation in phonology* etc.', in: *Spektator* 12: 311-313.
1982-1983b 'Lexikale Fonologie en de organisatie van de morfologische component', in: *Spektator* 12: 169-188.
1983 'Principles and parameters in prosodic phonology', in: *Linguistics* 21: 249-280.
1984 'Syllabestructuur en verkleinwoordvorming in het Nederlands', in: *Glot* 7: 207-226.
1986-1987 'Clitisatie in het Nederlands', in: *Spektator* 16: 219-228.
Booij, G.E. (ed.),
1979 *Morfologie van het Nederlands.* Amsterdam.
Booij, G.E. en J. Rubach, 'Postcyclic versus Postlexical Rules in Lexical Phonology', in: *Linguistic Inquiry* 18: 1-44.
1987
Borer, H.,
1984 *Parametric Syntax, case studies in Semitic and Romance languages.* Dordrecht.
Bradley, D.,
1980 'Lexical Representation of Derivational Relation', in: Aronoff en Kean 1980: 35-55.

Braune, W.,
1966 *Gotische Grammatik. Mit Lesestücken und Wörterverzeichnis von Wilhelm Braune, 17. Auflage, neu bearbeitet von Ernst A. Ebbinghaus.* Tübingen.
Bree, C. van,
1977 *Leerboek voor de historische grammatica van het Nederlands.* Groningen.
Bree, C. van,
1987 *Historische Grammatica van het Nederlands.* Dordrecht.
Brink, D.T.
1980 'Structural Conditions for Initial Position in Standard Dutch', in: Zonneveld, Van Coetsem en Robinson 1980: 17-29.
Brown, G.,
1972 *Phonological Rules and Dialect Variation. A Study of the Phonology of Lumasaaba.* Cambridge.
Buma, W.J.,
1988 'Wurdsneuperijen. 88. Nijfrysk*heit*', in: *Us Wurk* 37: 68-73.
Bybee, J.L., zie ook: Hooper, J.B.
Bybee, J.L.,
1980a 'Child morphology and morphophonemic change', in: Fisiak 1980: 157-187.
1980b 'Morphophonemic change from inside and outside the paradigm', in: *Lingua* 50: 45-59.
1985 *Morphology. A study of the relation between meaning and form.* Amsterdam.
Bynon, Th.,
1977 *Historical Linguistics.* Cambridge etc.
Catford, J.C.,
1988 *A Practical Introduction to Phonetics.* Oxford.
Chambers, J.K. en P. Trudgill,
1980 *Dialectology.* Cambridge etc.
Chen, M.,
1974 'Metarules and Universal Constraints in Phonological Theory', in: Heilman, L. (ed.), *Proceedings of the eleventh International Congress of Linguists* (...) 1972, II. Bologna: 909-924.
Chomsky, N.,
1970 'Remarks on nominalization', in: Jacobs, R.A. en P. Rosenbaum (eds.), *Readings in English transformational grammar.* Waltham, Mass.: 184-221.
1981a 'Over de biologische basis van taalvermogens', in: Chomsky 1981c: 155-180.
1981b 'Taal en onbewuste kennis', in: Chomsky 1981c: 181-209.
1981c *Regels en representaties. De grammatika als mentaal orgaan.* Ned. vert. van H. Corver. Utrecht.
1986 *Knowledge of language: its Nature, Origine, and Use.* New York.

Chomsky, N. en M. Halle,
1968 *The Sound Pattern of English.* New York.
Clements, G.N. en S.J. Keyser,
1981 A three-tiered theory of the syllable. *Occasional paper* # 19, Harvard University/MIT.
1983 *CV-Phonology. A Generative Theory of the Syllable.* Cambridge, Mass.
Cohen, A.,
1958 'Het Nederlandse diminutiefsuffix; een morfonologische proeve', in: *NTg* 51: 40-45 (ook in Booij 1979).
Daan, J.,
1965 'Streektalen in Zuid-Holland, een eerste verkenning', in: Daan, J. en K. Heeroma, *Zuidhollands. Bijdragen en mededelingen der dialectencommissie van de Koninklijke Akademie van Wetenschappen te Amsterdam* 30. Amsterdam: 5-31.
Daan, J. en D.P. Blok,
1969 *Van Randstad tot Landrand.* Amsterdam.
Derwing, B.L.,
1973 *Transformational grammar as a theory of language acquisition.* Cambridge.
Deunk, G.H.,
1977 *Grammatica van het Winterswijks.* Groningen.
Devine, A.M. en L.D. Stephens,
1980 'On the Phonological Definition of Boundaries', in: Aronoff en Kean 1980: 57-78.
Dinnsen, D.A. (ed.),
1979a *Current Approaches to Phonological Theory.* Bloomington.
Dinnsen, D.A.,
1979b 'Atomic Phonology', in: Dinnsen 1979a: 31-49.
Dresher, B.E.,
1981 'Abstractness and explanation in phonology', in: Hornstein en Lightfoot 1981b: 76-115.
Dressler, W.U.,
1983 'On Word Formation in Natural Morphology', in: *Wiener Linguistische Gazette* 26: 3-14.
z.j. 'Outlines of a model of morphonology' (ms. voor *Phonologica* 1980).
Dressler, W.U., O.E. Pfeiffer en J.R. Rennison (eds.),
1981 *Phonologica 1980.* Innsbruck.
Eeckhout, R.,
1969 'Fonologische kenmerken van Alternerende Vocalen in het Nederlands', in: *Tijdschrift voor toegepaste linguïstiek* 4: 19-23.
Entjes, H.,
1970 *Die Mundart des Dorfes Vriezenveen in der niederländischen Provinz Overijssel.* Groningen.

Entjes, H,
1982 *Dialektatlas van Zuid-Drente en Noord-Overijssel. Reeks Nederlandse Dialektatlassen* 14. Antwerpen.
Entjes, H.,
1983 'Ook stoete is ginnen stoeten', in: *Driem.Bl.* 35: 42-54.
Entjes, H. en R.A. Hol,
1973 *Dialectatlas van Gelderland en Zuid-Overijssel. Reeks Nederlandse Dialectatlassen* 12. Antwerpen.
Ewen, C.J. en J.M. Anderson (eds.),
1985 *Phonology Yearbook, an annual journal* (2). Cambridge etc.
1986 ib., 3.
1987 ib., 4.
Fisiak, J. (ed.)
1980 *Historical Morphology.* Den Haag.
Fokkema, K. en J.J. Spahr van der Hoek,
1967 *Taelatlas fan de Wâlden*. Assen.
Foley, J.,
1977 *Foundations of theoretical phonology.* Cambridge.
Franck, J.,
1910[2] *Mittelniederländische Grammatik mit Lesestücken und Glossar.* Leipzig.
Gerritsen, M.,
1989 'Een sociolinguïstische aanpak van taalverandering geïllustreerd aan een onderzoek naar het verdwijnen van het gerundium', in: *NTg* 82: 97-120.
Gerritsen, M. en F. Jansen,
1980 'Word Frequency and Lexical Diffusion in Dialect Borrowing and Phonological Change', in: Zonneveld, Van Coetsem en O.W. Robinson 1980: 31-54.
Gilbers, D.,
1988 'Over de interactie tussen lexicale en post-lexicale regels', in *Tabu* 18: 153-170.
Ginneken, J. van,
1934- 'De consonant-mouilleering in een groep Nederlandsche dialecten',
1935 in: *Onze Taaltuin* 3: 185-200.
Goeman, T.,
1984- 'Harmonie tussen vocaal en consonant. Problemen voor een
1985 metrische theory van de syllabe', in: *Spektator* 14: 197-202.
Goossens, J.,
1968 'Pseudo-Lautverschiebung im niederländischen Sprachraum', in: *Niederdeutsches Jahrbuch.Jahrbuch des Vereins für niederdeutsche Sprachforschung* 91: 7-41.
Goyvaerts, D.L.,
1980 'Brabantic Sandhi and the Abstractness Debate', in: Zonneveld, Van Coetsem en Robinson 1980: 55-50.

Groot, A.D. de,
1949 *Structurele Syntaxis.* Den Haag.
Guerssel, M.,
1983 'A Lexical Approach to Word Formation in Englisch', in: *Linguistic Analysis* 12: 183-243.
1985 *On Phonological Words, Level Ordered Morphology, and Lexical Relatedness.* Ms. MIT: Cambridge, Mass.
Gunnink, J.,
1908 *Het dialect van Kampen en omstreken.* Kampen.
Gussmann, E.,
1980 *Studies in Abstract Phonology. Linguistic Inquiry Monograph Four.* Cambridge, Mass.
Haar, D. van der,
1967 *Gœllemuun en 'et Gœllemunegers.* Nijmegen.
Haas, W. de en J. Nijen Twilhaar,
1989 'Consonant-nasaalassimilatie in Oostnederlandse dialecten', in: *Tabu* 19: 181-195.
Haeringen, C.B. van,
1940 'De taaie levenskracht van het sterke werkwoord', in: *NTg* 34: 241-255. Ook in (ib.): *Neerlandica, Verspreide Opstellen.* Den Haag, 1962[2]: 222-237.
Halle, M. en K.P. Mohanan,
1985 'Segmental Phonology of Modern English', in: *Linguistic Inquiry* 16: 57-116.
Halle, M. en J.-R. Vergnaud,
1980 'Three Dimensional Phonology', in: *Journal of Linguistic Research* 1: 83-105.
1987 'Stress and the Cycle', in: *Linguistic Inquiry* 18: 45-84.
Hamans, C.,
1984 'J. Stroop. Nederlands dialectonderzoek etc.', in: *FdL* 25: 238-240.
Harms, R.T.,
1968 *Introduction to Phonological Theory.* Englewood Cliffs, N.J.
Harris, J.W.,
1978 'Two theories of non-automatic morphophonological alternations: evidence from Spanish', in: *Language* 54: 41-60.
1979 'Some Observations on "Substantive Principles in Natural Generative Phonology"', in: Dinnsen 1979a: 281-293.
1980 *Spanish syllable structure.* Ms. MIT, Cambridge, Mass.
Hartmann, R.R.K. en F.C. Stork,
1973[2] *Dictionary of language and linguistics.* Londen.
Haverkamp-Lubbers, R. en J.G. Kooij,
1971 *Het verkleinwoord in het Nederlands. Publikaties van het Instituut voor Algemene Taalwetenschap nummer 1.* Amsterdam.
Hayes, B.,
1979 'Extrametricality', in: Safir 1979: 77-87.

Heemskerk, J.,
1989 'Morphological parsing and lexical morphology', in: Bennis, H. en A. van Kemenade (eds.): *Linguistics in the Netherlands 1989.* Dordrecht: 61-70.

Heeroma, K.,
1935 *Hollandse dialektstudies. Bijdrage tot de ontwikkelingsgeschiedenis van het Algemeen beschaafd Nederlands.* Groningen etc.
1936 'De ouderdom van enkele Oostnederlandse isoglossen', in: *NTg* 30: 218-228.
1949 'Taalnatuur en taalcultuur', in: Heeroma, K., *Sprekend als Nederlandist.* Den Haag, 1968: 19-41.
1960 *Taalatlas van Oost-Nederland en aangrenzende gebieden.* Assen.
1961 'Structuurgeografie en structuurhistorie', in: *TNTL* 79: 165-182.
1963 'De Oostnederlandse langevocalensystemen', in: Heeroma, K. en K. Fokkema, *Structuurgeografie.* Amsterdam: 1-5.
1964 'Stratigrafie van de Oostnederlandse volkstaal', in: Heeroma, K. en J. Naarding (eds.), *Oostnederlands. Bijdragen tot de geschiedenis en de streektaalkunde van Oost-Nederland.* 's-Hertogenbosch: 39-69.
1970a 'De taalgeschiedenis van Overijssel', in: Slicher van Bath, B.H. e.a. (eds.), *Geschiedenis van Overijssel.* Deventer: 237-252.
1970b 'Het dialect van Kuinre', in: *Driem.Bl.* 22: 153-162.

Hoebeke, M.,
1975 'Netherlandic dialectology today', in: *Michigan Germanic studies* 1: 47-67.

Hoekema, T.,
1979 'Fries-Saksisch buurtverkeer verbeeld in vier woordkaarten', in: *Driem. Bl.* 31: 79-90.

Hol, A.R.,
1937 *Een tegenstelling noord:zuid in de praeterita en participia van de sterke werkwoorden.* 's-Gravenhage.

Hooper, Joan B.
1976 *An introduction to Natural Generative Phonology.* New York etc.
1979 'Substantive Principles in Natural Generative Phonology', in: Dinnsen 1979a: 106-125.

Hoppenbrouwers, C.A.J.,
1977-1978 'Het verkleinwoord in het Westerhovens', in: *Spektator* 7: 462-477.
1980 'De meervoudvorming in het Nederlands', in: Janssen en Streekstra 1980: 158-179.
1982 *Language change. A study of phonemic and analogical change with particular reference to S.E. Dutch dialects.* Meppel.
1983a 'Verandering in ongelijksoortige lecten', in: *Gramma* 7: 249-268.
1983b 'Het genus in een Brabants regiolect', in: *Tabu* 13: 1-25.
1990 *Het regiolect, van dialect tot Algemeen Nederlands.* Muiderberg.

Hoppenbrouwers, C.A.J. e.a. (eds.),
1986 *Proeven van Taalwetenschap. Ter gelegenheid van het emeritaat van Albert Sassen* (= *Tabu* 16 nr. 2). Groningen.
Hoppenbrouwers, C. [A.J.] en G. Hoppenbrouwers,
1988 'De featurefrequentiemethode en de classificatie van Nederlandse dialecten', in: *Tabu* 18: 51-92.
Hornstein, N. en D. Lightfoot,
1981a 'Introduction', in: (ib.) 1981b: 9-31.
Hornstein, N. en D. Lightfoot (eds.),
1981b *Explanation in Linguistics. The logical problem of language acquisition.* London etc.
Householder, F.,
1979 'How different are they?', in: Dinnsen 1979a: 252-264.
Hudson, G.,
1974 'The representation of non-productive alternations', in: Anderson en Jones 1974: 203-229.
1975 *Suppletion in the representation of alternations.* Los Angeles.
Hudson, R.A.,
1982 *Sociolinguïstiek.* Nederlandse vertaling van Jo Daan. Groningen.
Huisman, J.A.,
1970 'Over de divergerende ontwikkeling van het Nederlandse en het Friese systeem van konsonantische begingroepen', in: Hoekema, T., Y.Poortinga en J.J. Spahr van der Hoek, *Flecht op 'e koai. Stúdzjes oanbean oan Prof. dr. W.J. Buma ta syn sechstichste jierdei.* Groningen: 204-214.
Hulst, H.G. van der,
1977 *Problemen in de generatieve fonologie. Sinchroon en diachroon.* Ongepubl. doktoraalskriptie vakgroep Nederlands RU Leiden.
1977-1978 'Natuurlijke generatieve fonologie, overzichtsartikel', in: *Spektator* 7: 434-461.
1978 'Naar een adekwate teorie van taalverandering', in: *Glot* 1: 119-143.
1979a 'Recent developments in phonological theory. Review of: J.B. Hooper, An introduction to natural generative phonology', in: *Lingua* 49: 207-238.
1979b 'Klankverandering: Regelgebonden of Lexicaal diffuus?', in: *Glot* 2: 31-44.
z.j. *De structuur van fonologische representaties (overzichtsartikel),* ms. (uitgebreide versie van Van der Hulst 1981).
1981 'De structuur van fonologische representaties', in: *Glot* 4: 1-33.
1984 *Syllable Structure and Stress in Dutch.* Dordrecht.
1984-1985 'Ambisyllabiciteit en de structuur van Nederlandse lettergrepen', in: *Spektator* 14: 319-326.
1985 'Ambisyllabicity in Dutch', in: Bennis, H. en F. Beukema, *Linguistics in the Netherlands 1985.* Dordrecht: 57-66.

Hulst, H.G. van der en J.G. Kooij,
1981 'On the Direction of Assimilation Rules', in: Dressler, Pfeiffer en Rennison 1981: 207-214.
Hulst, H.G. van der en N. Smith,
1982 'An Overview of Autosegmental and Metrical Phonology', in: Van der Hulst en Smith 1982a: 1-45.
Hulst, H.G. van der en N. Smith (eds.),
1982a *The structure of phonological representation (Part I).* Dordrecht.
1982b (ib.) *Part II*, Dordrecht.
Hyman, L.M.,
1975 *Phonology. Theory and analysis.* New York etc.
1983 *A theory of phonological weight.* Ms., University of California, San Diego.
1985 'Review Article: Roger Lass (1984). *Phonology: an introduction to basic concepts.* (Cambridge Textbooks in Linguistics)', in: Ewen en Anderson 1985: 355-359.
Jackendoff, R.S.,
1975 'Morphological and semantic regularities in the lexicon', in: *Language* 51: 639-671.
Jaeger, J.J.,
1980 *Categorization in phonology: an experimental approach.* Ph. D. diss. University of California, Berkeley.
1984 'Assessing the psychological status of the Vowel Shift Rule', in: *Journal of Psycholinguistic Research* 13: 13-36.
1986 'On the acquisition of abstract representations for English vowels', in: Ewen en Anderson 1986: 71-97.
Janssen, Th. en N.F. Streekstra (eds.),
1980 *Grenzen en domeinen in de grammatica van het Nederlands.* Groningen.
Jensen, J.,
1978 'Review of Hooper (1976)', in: *Language* 54: 667-674.
Kahn, D.,
1976 *Syllable-Based Generalizations in English Phonology.* M.I.T.-diss., vermenigvuldigd door de Indiana University Linguistics Club.
Kager, R., E. Visch en W. Zonneveld,
1987 'Nederlandse woordklemtoon (Hoofdklemtoon, Bijklemtoon, Reductie en Voeten)', in: *Glot* 10: 197-226.
Kaisse, E.M.,
1987 'Introduction: syntactic influences on phonological rules', in: Ewen en Anderson 1987: 3-11.
Kaisse, E.M. en P.A. Shaw,
1985 'On the theory of Lexical Phonology', in: Ewen en Anderson 1985: 1-30.

Kamman, R.,
1969 *Woordenlijst van het dialect van Kuinre*. Ms., bibl. RU Groningen.
1990 *Woordenboek van het Kuinders*. Kampen.
Keel, W.D.,
1982 *Atomic Phonology and Phonological Variation. Studien zur deutschen Grammatik* 16. Tübingen.
Kerstens, J.,
1982 'Generatieve taalkunde en logica', in: *Interdisciplinair Tijdschrift voor Taal- & Tekstwetenschap* 2: 306-329.
Kettemann, B.,
1978 *Aspekte der natürlichen generativen Phonologie eines amerikanisch-englischen Dialekts*. Frankfurt am Main etc.
King, R.D.,
1969 *Historical Linguistics and Generative Grammar*. Englewood Cliffs, N.J.
Kiparsky, P.,
1968 'Linguistic Universals and Linguistic Change', in: E. Bach en R.T. Harms, *Universals in Linguistic Theory*. New York: 171-202, ook in Kiparksky 1982c: 13-43.
1971 'Historical Linguistics', in: Dingwall, W.O. (ed.), *A survey of Linguistic Science*. Maryland etc., 1978: 576-649.
1973a 'How Abstract is Phonology?', in: Kiparsky 1982c: 119-163.
1973b '"Elsewhere" in Phonology', in: S.R. Anderson en P. Kiparsky (eds.), *A Festschrift for Morris Halle*. New York etc.: 93-106.
1973c 'Abstractness, opacity and global rules', in: Koutsoudas, A. (ed.), *The Application and Ordering of Grammatical Rules*. Den Haag etc., 1976: 160-186.
1973d 'Phonological Representations', in: Fujimura, O. (ed.), *Three Dimensions of Linguistic Theory*. Tokyo: 1-136.
1974 'On the Evaluation Measure', in Kiparsky 1982c: 189-197.
1975 'What are Phonological Theories about?', in: D. Cohen en J.R. Wirth (eds.), *Testing Linguistic Hypotheses*. Washington D.C.: 187-209.
1978 'Analogical Change as a Problem for Linguistic Theory', in: Kiparsky 1982c: 217-236.
1981 'Remarks on the Metrical Structure of the Syllable', in: Dressler, Pfeiffer en Rennison 1981: 245-256.
1982a 'From Cyclic Phonology to Lexical Phonology', in: Van der Hulst en Smith 1982a: 131-175.
1982b *Lexical Morphology and Phonology* (ongepubl. MIT-paper: Cambridge, Mass.).
1982c *Explanation in Phonology*. Dordrecht.
1983a 'Lexical Morphology and Morphology', in: Yang, I.-S. (ed.), *Linguistics in the Morning Calm*. Seoul: 3-91.

Kiparsky, P.,
1983b *Some Consequences of Lexical Phonology*. Ms. MIT, Cambridge, Mass.
1984 *The Lexical Phonology of Icelandic* Ms., kopie Palo Alto Research Center.
Kiparsky, P.,
1985 'Some consequences of Lexical Phonology', in: Ewen en Anderson 1985: 85-138.
Kloeke, G.G.,
1929 'Ostniederländische Diminutiva (Mit einer Karte)', in: *Niederdeutsches Jahrbuch* 55: 1-24; ook in Kloeke 1952: 69-96.
1952 *Verzamelde opstellen*. Assen.
1959 *Kamper spreekwoorden. Naar de uitgave van Wamersen anno 1550.* Assen.
Koch, A.C.F.,
1966 'Tussen Saksen en Hollanders. De wording van Oost-Nederland', in: *Akademiedagen* 18: 59-85.
Kocks, G.H.,
1970 'Structuurgeografie in Drente', in: *Driem.Bl.* 22: 74-88.
Koefoed, G.A.T.,
1974 'On formal and functional explanation: some notes on Kiparsky's "Explanation in phonology"', in: Anderson en Jones 1974: 276-293.
1978 'Taalverandering in het licht van taalverwerving en taalgebruik', in: Koefoed en Van Marle 1978: 11-70.
Koefoed, G.A.T. en J. van Marle (eds.),
1978 *Aspecten van taalverandering. Een verzameling inleidende artikelen.* Groningen.
Koefoed, G.A.T. en H. Schultink,
1978 'De geschiedenis van de "Ausnahmslosigkeit"', in: Koefoed en Van Marle 1978: 71-97.
Kooij, J.G.,
1978 'Morpheme Boundaries and Syllable Boundaries: a Case for Natural Phonology', in: *Glot* 1: 27-50.
Kossmann-Putto, J.A.,
1955 *Kamper Schepenacten, 1316-1354.* Zwolle.
Koster, J.,
1983a 'Taalkunde: van common sense naar wetenschap', in: *Interdisciplinair Tijdschrift voor Taal- & Tekstwetenschap* 3: 198-213.
1983b 'De ontsemiotisering van het wereldbeeld', in: *Gramma* 7: 309-329.
1988 *Doelloze structuren*. Oratie. Dordrecht.

Kremer, L.,
1980 'Die 'Westfälischen Expansion' im niederländischen Sprachraum. Zur Entwicklung einer Forschungshypothese', in: *Niederdeutsches Jahrbuch. Jahrbuch des Vereins für niederdeutsche Sprachforschung* 103: 72-101.
Kuryłowicz, J.,
1949 'La nature des proces dits 'analogiques', in: *Acta Linguistica* 5: 15-37.
1956 *L'apophonie en indo-européen. Prace Jezykoznawce* 9, Wroclaw.
Laan, K. ter,
1953 *Proeve van een Groninger Spraakkunst.* Winschoten.
1980 *Nieuw Groninger woordenboek.* Ongewijzigde versie van de eerste druk uit 1929.
Labov, W.,
1972 *Sociolinguistic Patterns.* Philadelphia.
Ladefoged, P.,
1975 *A Course in Phonetics.* New York etc.
Lasch, A.,
1974[2] *Mittelniederdeutsche Grammatik.* Tübingen.
Lass, R.,
1984 *Phonology: an introduction to basic concepts.* Cambridge.
Lenneberg, E.H.,
1967 *Biological Foundations of Language.* New York.
Lessen Kloeke, W.U.S. van,
1981 *Deutsche Phonologie und Morphologie. Merkmale und Markiertheit.* Nijmegen.
Linell, P.,
1979 *Psychological Reality in Phonology.* Cambridge.
Loey, A. van,
1967[2] *Inleiding tot de historische klankleer van het Nederlands.* Zutphen.
1976[8] *Middelnederlandse spraakkunst I. Vormleer.* Groningen.
Love, N.,
1981 *Generative Phonology. A Case-Study from French.* Amsterdam.
Mańcak, W.,
1958 'Tendances générales des changements analogiques', in: *Lingua* 7: 298-325; 387-420.
1963 'Tendances générales du développement morphologique', in: *Lingua* 12: 19-38.
1980 'Laws of analogy', in: Fisiak 1980: 283-288.
Marle, J. van,
1975-1976a 'Historische taalkunde als de studie van taalverandering', in: *Spektator* 5: 23-51.
1975-1976b 'Diachronische fonologie. Enkele basisbegrippen', in: *Spektator* 5: 571-588.

Marle, J. van,
1978a 'Veranderingen in woordstructuur', in: Koefoed en Van Marle 1978: 127-176.
1978b 'De taken van het lexicon', in: Al, B.P.F. en P.G.J. van Sterkenburg (eds.), *Wetenschap en Woordenschat.* Muiderberg: 7-19.
1981 'Over de dynamiek van morfologische categorieën', in: *Forum der Letteren* 22: 51-63.
1985 *On the paradigmatic dimension of mophological creativity.* Utrecht.
1986 'Over enkele aan het Humboldtiaans principe tegengestelde krachten', in: Hoppenbrouwers e.a. 1986: 205-217.
1986-1987 'Nogmaals overkaraktisering', in: *Spektator* 16: 448-456.

Marle, J. van en G.A.T. Koefoed,
1980-1981 'Over Humboldtiaanse taalveranderingen, morfologie en de creativiteit van taal', in: *Spektator* 10: 111-147.
1987-1988 'Herinterpretatie: voorwaarden en effekten', in: *Spektator* 17: 488-511.

Mascaró, J.,
1976 *Catalan Phonology and the Phonological Cycle.* Cambridge, Mass.

Mayerthaler, W.,
1981 *Morphologische Natürlichkeit.* Wiesbaden.

McCawley, J.D.,
1986 'Today the world, tomorrow phonology', in: Ewen en Anderson 1986: 27-43.

Meer, G. van der,
1979 'External sandhi in Frisian', in: Århammar en Hoekema 1979: 138-154.

Mohanan, K.P.,
1982 *Lexical Phonology.* Bloomington.

Mors, C. ter,
1986 'Een vocaalinsertieparameter; of waarom Nederlanders geen Indianen zijn', in: Hoppenbrouwers 1986 (*Tabu* 16): 168-180.

Mulder, A.,
1983 'Hoe komt et mit et Stellingwarfs', in: *De Ovend* 11: 207-210.

Naarding, J.,
1934-1935 'Een opvallende glottis-explosie in het dialect van Roden', in: *Onze Taaltuin* 3: 385-387.
1947 *Terreinverkenningen inzake de dialectgeografie van Drente.* Assen.
1962 'Over het Sallands in de 16e eeuw', in: *Driem.Bl.* 14: 84-89.

Nespor, M.,
1983 'Formele eigenschappen in fonologie en syntaxis', in: *Interdisciplinair Tijdschrift voor Taal- & Tekstwetenschap*: 260-276.

Nespor, M. en I. Vogel,
1986 *Prosodic Phonology.* Dordrecht.

Niebaum, H.,
1985 *Naar een taalgeschiedenis van Oostnederland.* Oratie. Groningen.
Nijen Twilhaar, J.,
1982a *Aspecten van verkleinwoordvorming in het Hellendoorns.* Ongepubl. skriptie Nederlands MO-B, Noordelijke Leergangen, Zwolle.
1982b 'Meervoudsvorming in het Hellendoorns', in: *Driem.Bl.* 34: 133-144.
1985 'Morfonologische aspecten van het Hellendoornse adjectief', in: *Taal en Tongval* 37: 36-54.
Nijen Twilhaar, J. en H. Scholtmeijer,
1989 'Inleiding', in: Poorter, P., *Blokzielugger schippers.* Kampen: 9-29.
Odden, D.,
1979 'Some Unnatural Consequences of Natural Generative Phonology: A Review of An Introduction to Natural Generative Phonology by J. Hooper', in: *Linguistic Analysis* 5 nr. 4: 439-460.
Ohala, J.J.,
1986 'Customer's guide to evidence in phonology', in: Ewen en Anderson 1986: 3-26.
Pée, W.,
1936-1938 *Dialectgeographie der Nederlandsche diminutiva I-II.* Tongeren.
Philippa, M.,
1982 'Problematiek rond het s-meervoud: een diachroon overzicht', in: *NTg* 75: 407-417.
Postal, P.M.,
1968 *Aspects of Phonological Theory.* New York.
Pulleyblank, D.,
1983 *Tone in Lexical Phonology.* M.I.T. Ph. D. diss.: Cambridge, Mass..
Ralph, B.,
1975 *Phonological Differentiation. Studies in Nordic Language History.* Göteborg.
Reker, S.,
1983 'De fonologische status van de glottisslag', in: *Tabu* 13: 121-142.
1985 *Omgekeerd is ook wat weerd. Retrograde woordenlijst van het Gronings annex rijmwoordenboek.* Groningen.
1989 *Het Groninger werkwoordsysteem en 'hoeven'. Synchrone verbale morfologie in verandering.* Groningen.
Riemsdijk, H. van,
1979 'Wat is de Uitgebreide Standaard Theorie?', in: Tervoort, B.T. (ed.), *Wetenschap & Taal. Een nieuwe reeks benaderingen van het verschijnsel taal.* Muiderberg: 94-115.
Rizzi, L.,
1982 *Issues in Italian Syntax.* Dordrecht.
RND, zie Entjes 1982 en Sassen 1967
Roux, T.H. le en J.J. le Roux,
1973[7] *Middelnederlandse Grammatika.* Pretoria.

Robinson, O.W.,
1975 'Abstract Phonology and the History of Umlaut', in: *Lingua* 37: 1-29.
Safir, K. (ed.),
1979 *Papers On Syllable Structure, Metrical Structure and Harmony Processes. MIT Working Papers in Linguistics* I. Cambridge, Mass.
1985 *Syntactic chains.* Cambridge.
Sassen, A.,
1953 *Het Drents van Ruinen.* Assen.
1967 *Dialektatlas van Groningen en Noord-Drente. Reeks Nederlandse Dialektatlassen* 16. Antwerpen.
1977-1978 'Tijd en tempus', in: *Tabu* 8: 12-13.
1971a 'Over het bestaan en ontstaan van Nederlandse woorden', in: Booij 1979: 63-76.
1971b 'Fonologische onregelmatigheden in het dialect van Ruinen', in: *Driem.Bl.* 23: 125-131.
1985 'Sprachveränderung und Wilhelm von Humboldts Universale', in: Sonderegger, S. en J. Stegemann (eds.), *Niederlandistiek in Entwicklung. Vorträge und Arbeiten an der Universität Zürich.* Leiden: 81-92.
Scholten, T., A. Evers en M. Klein,
1981 *Inleiding in de generatieve taaltheorie.* Groningen.
Schönfeld, M.,
1970[8] *Schönfelds historische grammatica van het Nederlands.* Ed. A. van Loey. Zutphen.
Schuchardt, H.,
1885 'Über die Lautgesetze: Gegen die Junggrammatiker', in: Vennemann, T. en T. Wilbur, *Schuchardt, the Neogrammarians and the transformational theory of phonological change.* Frankfurt am Main, 1972: 39-72.
Schultink, H.,
1962 *De morfologische valentie van het ongelede adjectief in modern Nederlands.* Den Haag.
Schuringa, F.G.,
1923 *Het dialect van de Veenkoloniën in verband met de overige tongvallen in de provincie Groningen.* Groningen etc.
Selkirk, E.O.,
1980a 'Prosodic Domains in Phonology: Sanskrit Revisited', in: Aronoff en Kean 1980: 107-129.
1980b 'The Role of Prosodic Categories in English Word Stress', in: *Linguistic Inquiry* 11: 563-605.
1982a 'The Syllable', in: Van der Hulst en Smith 1982b: 337-383.
1982b *The Syntax of Words.* Cambrigde, Mass.
1984 *Phonology and Syntax: the relation between Sound and Structure.* Cambridge, Mass.

Selkirk, E.O.,
1986 'On derived domains in sentence phonology', in: Ewen en Anderson 1986: 371-405.
Siegel, D.,
1974 *Topics in English Morphology*. Cambridge, Mass.
Sipma, P.,
1913 *Phonology & grammar of Modern West Frisian with phonetic texts and glossary*. Fotomech. herdr. Leeuwarden, 1966.
Skousen, R.,
1975 *Substantive Evidence in Phonology. The Evidence from Finnish and French*. Den Haag etc.
Slicher van Bath, B.H.,
1949 'Overijssel tussen West en Oost (1250-1350)', in: Slicher van Bath, B.H., *Herschreven historie. Schetsen en studiën op het gebied der middeleeuwse geschiedenis*. Leiden: 172-235.
Smalley, W.A.,
1980[12] *Manual of Articulatory Phonetics*. Pasadena.
Smith, N.,
z.j. *Evidence for the foot as as hierarchical unit in Žu | 'hõasi* (in voorbereiding).
Son, J. van en T. Peters,
1989 'Quantificerende taalclassificatie', in: *Tabu* 19: 16-30.
Spa, J.J.,
1971 'Het "hoe" en "waarom" van de generatieve fonologie; uiteenzetting aan de hand van het dialekt van Vollenhove', in: Spa, J.J. en A. Sassen, *Transformationeel-generatieve dialectologie. Bijdragen en mededelingen van de dialectenkommissie van de KNAW*. Amsterdam, 1971: 5-20.
SPE Zie: Chomsky en Halle 1968.
Sproat, R.W.,
1985 *On deriving the lexicon*. Ph. D. diss., kopie MIT, Cambridge, Mass.
Stanley, R.,
1969 'Redundancy Rules in Phonology', in: *Language* 43: 393-436.
Streekstra, N.F. en S.J.H. Reker,
1986 'Homorgane glijders - een ander chapiter: klank zonder spelling', in: *Tabu* 16: 180-197.
Sturm, A. en F. Weerman,
1983 *Generatieve syntaxis. Een inleiding aan de hand van artikelen*. Leiden.
Taeldeman, J.,
1980 'Inflectional Aspects of Adjectives in the Dialects of Dutch-speaking Belgium', in: Zonneveld, Van Coetsem en Robinson 1980: 223-245.
1982 'De meervoudsvorming bij substantieven op de syllabische sonans in de Vlaamse en de Brabantse dialekten', in: *Glot* 5: 157-187.

Taraldsen, K.,
1978 *On the Nominative Island Condition, Vacuous Application and the That-trace Filter.* Bloomington.
Tiersma, P.M.,
1980 'Some Theoretical Implications of Stem Alternations in Dutch Diminutives and Plurals', in: Zonneveld, Van Coetsem en Robinson 1980: 247-263.
Tonag, zie Heeroma 1960.
Tranel, B.,
1981 *Concreteness in Generative Phonology. Evidence from French.* Berkeley etc.
Trommelen, M.,
1981-1982 'Nederlandse schwa: zijn vorm, zijn gedrag en zijn rol in het rijm', in: *Spektator* 11: 302-314.
Trommelen, M.,
1984 *The Syllable in Dutch.* Dordrecht.
Trommelen, M. en W. Zonneveld,
1979 *Inleiding in de generatieve fonologie van het Nederlands.* Muiderberg.
1980 'Egg, Onion, Ouch! On the Representation of Dutch Diphthongs', in: Zonneveld, Van Coetsem en Robinson 1980: 265-292.
Veenstra, D.H.,
1989 '/d/-Rotasisme yn it Frysk. Fonetyske en fonologyske aspekten fan de oergong ynterfokalyske /d/ > /r/', in: *Tydskrift foar Fryske Taalkunde* 5: 41-67.
Vennemann, T.,
1972 'On the theory of syllabic phonology', in: *Linguistische Berichte* 18: 1-18.
1974 'Words and syllables in natural generative grammar', in: *Papers from the Parasession on Natural Phonology. Chicago Linguistic Society*: 346-374.
Vent, O. de,
1990 *Veldnamen van Fochteloo.* Ongepubl. skriptie Nederlands eerste graad, Noordelijke Hogeschool Leeuwarden.
Verluyten, S. Paul,
1982 'Boekbespreking: Leo Wetzels, Analogie et Lexique: le problème de l'opacité en phonologie générative', in: *Gramma* 6: 219-228.
Vieregge, W.H.,
1985 *Transcriptie van spraak.* Dordrecht.
Vooys, C.G.N. de,
1952[5] *Geschiedenis van de Nederlandse taal.* Groningen.
Vries, J. de,
1971 *Nederlands etymologisch woordenboek. Met aanvullingen, verbeteringen en woordregisters door F. de Tollenaere.* Leiden.

Vries, W. de,
1925 'Zijn de verkleinuitgangen met *j* en met *ie* uit Holland naar elders gekomen?', in: *TNTL* 44: 21-43.
1927 'Nog iets over de noordoostelike verkleinuitgangen', in: *TNTL* 46: 88-125.
1932 'Over deminutiva in en nabij Overijsel', in: *TNTL* 51: 34-48.
Wang, H.S.,
1985 *On the productivity of vowel shift alternations in English: an experimental study*. Ph. D. diss., University of Alberta.
Wang, H.S. en Bruce L. Derwing,
1986 'More on English Vowel Shift: the back vowel question', in: Ewen en Anderson 1986: 99-116.
Weerman, F.,
1988 'Moet kunnen: Middelnederlandse zinnen zonder subject', in: *NTg* 81: 289-310.
Werlen, I.,
1977 *Lautstrukturen des Dialekts von Brig im Schweizerischen Kanton Wallis. Ein Versuch zur Integration strukturaler und generativer Beschreibungsverfahren in die Dialektologie* (= *ZDL Beih.: N.F. Nr. 23*). Wiesbaden.
Wetzels, L.,
1981 *Analogie et Lexique. Le problème de l'opacité en phonologie générative*. Nijmegen.
Wierenga, A.,
1984 'Regiolectische en dialectinterne ontwikkelingen in het Groningse genussysteem', in: *Tabu* 14: 127-154.
Wurzel, W.U.,
1980 'Ways of morphologizing phonological rules', in: Fisiak 1980: 443-462.
Zonneveld, R. van,
1983 *Affix-grammatika. Een onderzoek naar woordvorming in het Nederlands*. Groningen.
1986 'Over de vormgevoeligheid van de morfologische operator PL', in: *Glot* 9: 128-140.
Zonneveld, W.,
1978a 'Hypercorrectie in taalverandering', in: Koefoed en Van Marle 1978: 99-114.
1978b 'Doubletten', in: Koefoed en Van Marle 1978: 99-114.
1981-1982 'The descriptive power of the Dutch theme-vowel', in: *Spektator* 11: 342-365.
Zonneveld, W., F. van Coetsem en O.W. Robinson (eds.),
1980 *Studies in Dutch Phonology. Dutch Studies Volume 4*. Den Haag.
Zwarts, F.,
1975 '-Aar, -arij, -sel en -te', in: *Tabu* 6: 9-23. Ook in Booij 1979: 129-148.

Zaakregister

Meerledige ingangen zijn alfabetisch geordend op de woordgroep als geheel. Vermeldingen in de tekst anders dan in de vorm van een substantief, zijn doorgaans tot nomina herleid. De afkorting *z.* drukt een *zie*-verwijzing uit. Een plaatsnaam staat meestal voor materiaal uit het lokale dialekt; kursivering van de naam van een plaats betekent dat daar eigen opnemingen verricht zijn. De plaatsaanduidingen van kaart 2, p. 19 en tabel 4, p. 197-198 zijn niet in het register verwerkt. Een drietal puntjes herhaalt een voordehandliggend deel van het lemma (vgl. *glottisslaginsertie*, ...*invoeging*), een liggend streepje herhaalt het lemma in z'n geheel (vgl. *ablaut*, *-regel*).

ablaut, -regel, -reeks 12, 40, 66, 71, 73, 80, 83, 98, 100, 101, 104, 108, 111, 113, 116, 117, 120, 122, 159, 161, 162, 165, 166, 208, 231
ablautklasse 114, 120, 129, 157, 161
ablautvokaal 100, 102, 120, 273, 297
absolute neutralisatie 14, 27, 28, 35, 37, 39-41, 45, 47-50, 53, 61, 65, 82, 93, 94, 96, 97, 99, 100, 144, 174, 215, 217, 222-224, 229, 230, 236, 271, 273, 275
abstrakt segment, morfeem, abstrakte vorm, schwa 11, 12, 27, 40, 47-50, 55, 56, 59, 62, 65, 82, 91, 93, 95-97, 100, 145, 223, 224, 229, 249, 271
abstraktheid, abstraktheidsprobleem 10, 11, 14, 35, 38, 40, 41, 43, 47, 50-53, 59, 61, 82, 96, 120, 123, 161, 166, 271, 272, 293
abstraktheidskontroverse 34, 37
accent, -toekenning 38, 53, 106, 187, 208, 216, 235, 246, 263, 269, 298
accentpatroon 238
accentuering z. accent
accidental gap 249
affixgeneralisatie 203
Afrikaans 177
agglutinatie 228
alfabetkenmerk z. diakritisch teken
algemene fonologische regel 14, pass.
allegrostijl, ...spraak 108, 226, 240
allomorfieregel 189, 201, 226, 303
alternantiekonditie 10, 50, 52
ambisyllabiciteit 236, 259-263, 274, 306
analogie 36, 48, 73, 76, 78, 79, 96, 97, 112, 121, 122, 137, 149, 150, 153, 158-163, 165, 166, 297,298
angled brackets z. vishaakkonventie
anlaut, -positie 254, 256
Apeldoorn 199
apokope, apokoperingsregel 28, 261, 305
apparent time-onderzoek 219
Appelscha 139
appendix z. syllabesuffix
Arabisch 265
arbitrair karakter van fonologische regels 54, 58, 65, 72, 75, 97, 98, 125, 129, 137, 138, 205, 208, 212, 216, 222, 226, 227, 230, 259
arbitrair karakter van proporties 162
arbitrair karakter z. ook willekeurigheid
archifoneem 145
artikulatorisch-akoestische verandering z. natuurlijke (fonologische) tendens
assibilatie 201, 304
assimilatie, -regel 13, 20, 24, 26, 27, 39, 58, 110, 173-175, 178, 179, 183, 186, 188, 190, 195, 197, 199-206, 208, 210, 213, 223, 224, 226, 227, 234, 236, 247, 249, 251-254, 256-258, 298, 302, 306
athematisch werkwoord 80
Ausgleich z. leveling
autosegmentele module 38, 235
b-deletie 39
baby-talk 177
back formation 305
Barger Compascuum 302
beschrijvende adekwaatheid z. deskriptieve adekwaatheid
betrekking 61, 163, 165
bidirektionaliteit 165, 247
bilabiaal 24
binaire vertakking 238
bindingstheorie 36
Blankenham 16, 96
Blesdijke 85, 96, 179, 306
bloedende (regel)ordening 62, 138
blokkering (morfologische) 43
blokkering (van fonetisch-fonologische regels) 54, 57, 108, 141, 142
Blokzijl 16, 18, 52, 169, 180, 183, 187, 188, 196, 226, 304
Boijl 180, 204, 266
Brabants 191, 198, 209, 211, 220, 304

Bracketing Erasure (Convention) 43, 294
centrerende diftong 22, 23
cover-feature 26
crazy rule 215
CV-fonologie 264
cycliciteit 10, 39, 43
cyclisch domein, stratum 37, 39
cyclisch principe 40
cyclische regel 10, 37, 38, 41, 99, 146
d-deletie 41, 72, 96, 126, 127, 252, 253
Dalfsen 181
datastruktuur 42, 45
De Hoeve 22
deelwoord, -vorming (z. ook part.pret.) 225, 241
deflexie 294
defonologisering 57, 205
degeminatie 28, 29, 179, 187, 190, 229, 262, 302
deletie, -regel 41, 88, 91, 95, 97, 127, 130, 132-134, 137, 142, 146, 172, 175, 179, 180, 199, 212, 218, 253, 269, 295, 302
depalatalisering 199
derde pers.sg.pres. 62, 66, 67, 69, 71-73, 77-80, 87, 88, 90, 92, 111, 113, 114, 121, 129, 155, 221, 254, 295-300
derde pers.sg.pret. 83, 84, 87, 91, 93-97, 99, 153-155, 297
Derivational Simplicity Criterion 48, 99, 108
deskriptieve (in)adekwaatheid 12, 78, 100, 104, 110, 122, 147, 209, 213, 214, 222, 229, 230, 271, 273
devoicing, devoicingsregel 47, 62, 70, 92
diachronie 14, 15, 27, 30, 31, 46, 47, 50, 56, 57, 61, 63, 74, 112, 119, 148, 150, 156, 171, 180, 188, 190, 201, 205, 206, 212, 215, 218, 226, 254, 266, 268, 271, 274
diakritisch teken 37, 42, 45, 54, 55, 57, 60, 62, 67, 72, 104, 111, 112, 120, 122, 124, 125, 128, 132, 166, 213, 222, 230, 272, 295, 298
dialektgeografie z. taalgeografie
dialektverlies 305
diftongering 40
diminuering, diminueringsregel 15, 21, 75, 88, 110, 111, 119, 120, 169, 171, 172, 175-177, 179, 180, 183, 184, 186-191, 194, 200-204, 206-215, 221, 226-229, 271, 273, 294, 301-303, 305
diminutief 39, 53, 118, 170-172, 175, 177-185, 187-195, 198, 199, 201-204, 206, 207, 209-211, 213, 214, 220, 226-228, 274, 298, 303-305
diminutiefsuffix, ...uitgang 53, 110, 119, 124, 169, 171, 173, 179, 180, 183, 186-191, 194, 196, 200-202, 204-208, 212-214, 224, 226-228, 273, 274, 294, 298, 302, 304-306
direktionaliteit 247
disjunkte lexikale representatie 54, 56-58, 60, 62, 72, 78, 79, 92, 93, 95, 98, 101, 103, 104, 112, 113, 116, 118, 120, 122, 124, 125, 128, 129, 132, 133, 135, 136, 138, 142-144, 148, 151, 152, 155, 161, 164-166, 207, 210, 213, 215-217, 229, 295, 296
disjunktie z. disjunkte lexikale representatie
disjunktieve representatie e.d. z. disjunkte lexikale representatie
dissimilatie (van diftongen) 47, 139-143, 173, 273, 299
distributie, -regel 55, 56, 60, 61, 66, 76, 78-82, 91-94, 97, 98, 100, 101, 103, 110, 111, 113, 114, 116-126, 128-133, 137,138, 143, 148, 150-152, 155, 158, 159, 161-167, 187, 189, 190, 201-204, 206-211, 213-216, 221, 222, 225, 227-229, 273, 274, 294, 295, 298, 301, 302, 305
domain juncture rule 127
Donkerbroek 139, 292
Drente, Drents 16, 18, 21, 72, 79, 97, 105, 107, 181, 183, 191, 199, 211, 225, 256, 291, 292, 297, 302, 303
Duits, -land 88, 108, 227, 297, 306
dwarsverband 163-165
eentakkige kernstruktuur z. ook niet-vertakkende kern 246, 261
eenvoudskriterium, -principe 31, 33, 46, 48, 52, 67, 77, 81, 88, 93, 97, 99, 100, 113, 124, 130, 134, 151-153, 166, 173, 177, 201, 215, 235, 249, 300
eenvoudsmetriek 32, 57, 105
eerste pers.sg.pres. 88, 90-95, 97, 99, 134, 136, 153, 254, 297, 299
eerste pers.sg.pret. 83, 84, 87, 90, 91, 93-97, 136, 153-155, 297
Eindhoven 198
ekonomie z. eenvoudskriterium
elsewhere-alternant, ...case, ...geval 57, 60, 62, 98, 99, 120-122, 133, 149, 150, 152, 155, 156, 164, 165, 209, 297, 298
elsewhere-principe, ...konditie, ...specifikatie 11, 52, 57, 62, 67, 70, 98, 99, 122, 133, 149, 150, 153, 157, 229, 273, 305
Elzas 156
Engels 12, 43, 55, 62, 119, 211, 214, 216, 249, 300
epentheseregel 62
Ersatzdehnung 130, 136, 137, 179, 180, 226
expansie, -theorie 189-191, 194, 196
extensie 73, 76-78, 87, 113, 148, 153, 165, 219, 273, 297, 298
externe analogie 160
externe evidentie 13
extrasyllabiciteit 267
extrinsieke (regel)ordening 14, 28, 29, 35, 37, 41, 45, 52, 57, 60, 62, 98-100, 139, 143-147,

213, 229, 271, 273
featurefrekwentiemethode 16, 291
final devoicing(sregel) 28, 38, 41, 52, 59, 66, 82, 83, 85, 87, 91-93, 95, 97, 98, 100, 151, 178, 179, 187, 223, 224, 229, 233, 295, 297, 302
flap 293
Fochteloo 80, 85, 95, 108, 177, 303
fonetisch-fonologische konditie, omstandigheid e.d. 71, 75, 78, 188
fonetisch-fonologische regel 54, 203, 213, 216, 218
fonetisch-fonologische tendens 148, 202, 295, 301
fonetisch-fonologische verandering, ... proces 63, 190, 235, 236
fonetische proportie z. proportie
fonetische tendens z. fonologische tendens
fonologisch domein (S) 38, 66, 127, 146, 204, 231, 250-253, 259, 274, 299, 300
fonologisch systeem 291
fonologisch templaat 251-253, 274
fonologisch woord 238, 243, 244, 265, 274
fonologische (on)natuurlijkheid 60, 215
fonologische analogie 69, 76, 96
fonologische iconiciteit z. iconiciteit
fonologische kontekst (ook: fonetische ...), konditie, omgeving 27, 38, 53, 54, 57-59, 61, 67-70, 72, 73, 75, 77, 80, 90, 92, 94-96, 98, 108, 111, 112, 116, 117, 120, 125, 127, 129, 136, 138, 145, 149, 155, 156, 169, 171-173, 176, 180, 183, 184, 187, 188, 196, 199, 201-203, 207, 208, 213, 216-220, 222, 225-227, 229, 230, 242, 251, 253, 271, 272, 297, 302, 305
fonologische proportie z. proportie
fonologische redundantieregel 56, 249, 295
fonologische regel 9, pass.
fonologische sterkte 226
fonologische tendens 57, 198, 205, 292, 301
fonotaktische restriktie 231-235, 238, 240, 242, 250, 251, 265
Frankisch 194, 304
frankisering 194
Frans 96, 106
Fries 16-18, 23, 69, 94, 187, 196, 264-267, 291-293, 299, 300, 306
fronting 22, 75
funktionele glottisslaginsertie 211, 212
funktionele motivatie 47
funktionele regel, funktioneel aspekt van een regel 31, 212, 228, 293
funktionele s-aanhechting, -invoeging 200, 220, 228
funktionele uitbreiding 220
fusie 300
g-deletie 39
gedistribueerd (= fon. kenmerk) 26
geïnverteerde regel 63
Gelderland, Gelders 190, 194, 196, 291
Gelders-Overijssels 17, 228
gelexikaliseerde morfologie 55
gelexikaliseerde umlaut 305, z. ook morfologische umlaut
gemarkeerdheid, gemarkeerheidstheorie 48, 149, 151-153
Gemeengermaans 258
geminaat, geminatie 28, 29, 236, 245, 248, 259-263, 268, 274
genasaleerde vokaal 22
Genemuiden 96, 300
generatieve regel 110, pass.
geografisch kontinuüm, z. kontinuüm
Germaanse klankverschuiving 292
Gieters z. Giethoorn
Giethoorn 75, 121, 122
globale regel 137, 213, 299
glottalisering, glottalisatie 211, 212
glottisslag 182, 211-213, 262, 263, 305
glottisslaginsertie, ...invoeging 211, 212, 218, 228
Gotisch 16, 94, 106, 261
grammatikaliteitsoordeel 20
Groningen, Gronings 16, 17, 72, 77, 106, 107, 191, 194, 199, 209, 229, 266, 267, 296, 302
Haule 292
Haulerwijk 292
Hellendoorn 129, 218, 221, 222, 227, 229, 300, 304
heranalyse 151, 161, 301
herinterpretatie 23, 202, 203, 219, 299
herordening 57
herstrukturering 57, 58, 139, 151, 178, 200, 226, 245, 261, 297, 298
hersyllabifikatie 38, 126, 242, 243
hiërarchische fonologie 66, 234, 237, 271, 272, 274
hole-in-the-pattern-filling 105
Hollands 191, 196, 198, 305
Hollandse expansie 191, 194, 196, 198, 199
Holzmann's law 200
homonymie 87, 228, 253
hoofdaccent 11, 40, 106, 199, 262, 263
hoogtegraad 24, 69, 73, 74
Humboldtiaans principe 31, 71, 76, 98, 99, 101, 111, 113, 163, 188, 189, 202, 203, 220, 226, 227, 229, 273, 305
hyperkorrektie 149, 196
i-umlaut 108, 120
iconiciteit, iconiciteitsprincipe 60, 163, 164
if-then-konditie 246-248
Igbo 293

imperatief 66, 88, 91-96, 155, 163, 300
imperatiefuitgang, -suffix, -schwa 88, 90, 93,94
imperfektieve vorm 301
implausibele regel 47,53, 215
implikationele relatie 267, 269, 270, 292, 307
improduktiviteit 55, 69, 71, 123, 124, 142, 151, 215, 219
Indogermaans 82, 121, 122, 249
inlaut, -positie 236, 240, 241, 260-262, 265
innovatie 58, 108, 110
insertie, -regel 137, 172-174, 178, 186, 208, 267
interne evidentie 13
intervokalische weakening 199
intrinsieke (regel)ordening 28, 35, 138, 144, 146
inversie 96, 126, 127, 130, 132, 136, 254, 307
invloed van het Nederlands 77
invocation 228
isoglosse 18, 181, 182, 191, 194, 294
item-and-arrangement, -model, -benadering 31, 62, 64, 110, 116, 119, 122, 124, 137
item-and-process, -karakter, -regel, -model 31, 66, 110, 118, 169, 208, 209, 294, 295, 298
j-insertie 186
k-deletie 175, 179, 180, 229
Kalenberg 75, 96
Kallenkote 107
Kampen 191, 194, 198-200, 302, 304
Kamper schepenakten 191, 304
Kamper spreekwoorden 191, 194, 198
Kampers z. Kampen
kapping, kappingsregel, kapregel 141-143, 207
kern 24, 126, 146, 174, 175, 227, 232, 233, 237, 240-242, 243, 246, 257, 258, 261, 263, 264, 266-269, 303
Keulse expansie 194
klank-betekenissystematiek, ...verhouding etc. 51, 54, 57, 127, 132, 133, 144, 145, 152, 208, 212, 216, 221, 228, 230, 253
klankverandering 54, pass.
klankverandering in progressie 54, 107
klankwet (in progressie) 142, 190
klassegebondenheid 110
klassekenmerk 158
klasselidmaatschap 160-161
klasseverhuizing 79, 113, 119, 120, 159
klemtoon z. accent
klinkerharmonie 203, 206
klisis, klitische groep z. klitika
klisisgeval, ...formatie 37, 41, 42, 126, 130-132, 244
klisisregel 132, 135-137, 141, 142
klitika 21, 45, 47, 62, 126, 130, 133-136, 139, 141-144, 147, 236, 237, 244, 252, 256, 273, 299
koda, -positie 232, 233, 241, 246, 257, 264, 266, 267
komplementeerder 130
komplexiteit 47
konjunktief 156, 157
konkreetheid, konkrete fonologie, theorie e.d. 12, 27, 33-35, 47, 51, 59, 69, 70, 123, 124, 145, 271, 275
konstruktioneel ikonisme 151, 153
kontaktmouillering, ...mouilleringstendens 196, 199-201, 205
kontekst, fonologische 27
kontinuüm (geografisch -) 18, 48, 49, 73-75, 96, 108, 110, 121, 142, 144, 181, 183, 190, 195, 196, 199, 203, 204, 227, 258, 303
kontrastief accent 127
Kop van Overijssel 78, 79, 159
Kuinders z. Kuinre
Kuinre 16, 169, 178, 180, 183-188, 196, 198, 200, 202, 229, 303
kwantificerende methode 291
labiaal (= fon. kenmerk) 26, 180, 293
labialisering 26
labiodentaal 24
lange konsonant 24
leerbaarheid 33, 36, 50, 58, 132, 160, 166
leerproces, ...vermogen z. leerbaarheid
lekt 292, 293
lentoregel, ...stijl 108
lettergreep- z. syllabe-
leveling 63, 79, 111, 113, 121, 122, 148-150, 153, 156, 273, 296, 298
lexikaal stratum, nivo 37, 41, 43
lexikaal-cyclische regel 43
lexikale bepaaldheid, gekonditioneerdheid 37, 108, 119, 189
lexikale diffusie, -theorie 57, 71, 107, 110, 140
lexikale disjunktie, lexikaal disjunkte representatie z. disjunkte lexikale representatie
lexikale fonologie 10-14, 34, 36-43, 45, 52, 63, 64, 92, 95, 98, 99, 146, 147, 272, 293, 301
lexikale fonologische regel 10, 11, 37, 38, 146, 157, 300, 304
lexikale informatie 42, 43, 45, 124, 167, 272
lexikale insertie 146
lexikale markering 134, 213, 253, 254, 296
lexikale morfologie 38, 42, 43, 45, 63, 64, 146, 147, 165, 301
lexikale redundantieregel 62
lexikale regel 10, 39, 41-43, 99, 152, 218, 300
lexikalisering 299
lexikalistische hypothese 42
Lier 26, 27
lineaire fonologie 231
loop 43
Lumasaaba 265
Luijksgestel 211

majeurregel 57, 61, 119
Makkinga 80, 177
Maximal Onset Principle 242, 306
maximale syllabe 232, 267
meervoud, meervoudsvorm, meervoudsregel z. pluralis
meervoudssuffix, ...uitgang z. pluralissuffix
meervoudsvorming z. pluralisering
metaregel z. natuurlijke tendens
metrical grid 235
Middelnederduits 94, 96, 191, 219, 304
Middelnederlands 21, 46, 94, 96, 151, 191, 219, 291, 294, 297. 301, 304
Midden-Nederland 189, 227
Middendrents 16, 17, 266, 267
mineuralternantie 125
mineurregel 51, 57, 61, 67, 70, 128, 143, 166, 253, 254
momentaan aspekt 301
mora, -theorie 245, 246
morfeemdomein 306
morfeemgrens 54, 237, 240, 247, 265, 266
morfeemstruktuur, -konditie 231, 235, 236, 240, 244, 266
morfo(fo)nologische regel 14, pass.
morfo(no)logische (verandersings-)tendens 60, 77, 148, 150, 152, 153, 155, 157, 158, 164, 273
morfologisch netwerk 148
morfologisch stratum, nivo 37-40, 42, 43, 45
morfologische komponent 37, 42, 45
morfologische konditie, faktor e.d. 54, 58, 71, 76, 77, 107, 126, 207, 297
morfologische motivatie 79
morfologische natuurlijkheid 148
morfologische regel 14, pass.
morfologische umlaut 75, 118, 119, 129, 194, 228, 304
morfologische valentie 78, 164
morfologisering, morfologiseringsproces 35, 57-59, 71, 72, 107, 110, 190, 202, 226, 293, 295, 298
morfosyntaktische konditionering 54, pass.
morfosyntaktische kontekst, omstandigheid e.d. 77
morfosyntaktische regel, morfosyntaktisch mechanisme e.d. 77, pass.
MP-regel 54-62, 65, 70, 77-79, 81, 90, 92, 93, 95, 97, 103-105, 110-112, 117, 119, 121-123, 125, 127-131, 133, 135-138, 142-145, 148-150, 152, 155-157, 159, 161-163, 165, 169, 171, 172, 180, 183, 188-190, 202, 203, 205-209, 211, 213-216, 219, 221, 225, 226, 228-230, 253, 294, 295, 298, 301, 304
n-aire vertakking, struktuur 238, 239, 264
n-deletie 53, 126, 127, 132, 133, 188, 212
Namibisch 232
nasaalassimilatie, ...aanpassing 28, 145, 206, 218, 224, 229, 234, 247, 300
Naturalness Condition z. natuurlijkheidskonditie
natuurlijke (fon.) tendens 58, 71, 105, 149, 186, 202, 204, 211, 212, 227
natuurlijke fonologie 52, 53, 63, 64
Natuurlijke Generatieve Fonologie z. NGF
natuurlijke morfologie 149, 150
natuurlijkheidskonditie 34, 50
Nederduits 191
Nederlands 16, 20, 23, 27, 46, 50, 59, 77, 82, 83, 91, 94, 100, 111, 121-123, 127, 156, 172, 177, 191, 199, 204, 206, 218, 220, 232, 233, 235, 240, 243, 244, 246, 260-264, 267-270, 274, 293, 302
Nedersaksisch 16, 258, 270
negatief (regel)kenmerk 57, 65, 97, 104, 105, 117
negatieve konditie 235, 239, 246, 248, 249, 274
negatieve uitzondering 57, 119
netwerk 163, 164, 228
neutralisatie, -regel, neutraliserende regel 10, 11, 27, 40, 60, 99
NGF 9, pass.
niet-automatische regel 301
niet-cyclisch domein, stratum 37, 39
niet-cyclische (lexikale) regel 37, 39, 40, 43
niet-lineaire fonologie 34, 56, 231, 234, 236
niet-vertakkende (syllabe)kern 175, 245, 246, 261, 306
Nieuwnederlands 261
No-Ordering Condition z. NOC
NOC 52, 57, 59, 61, 62, 98, 120, 139, 143, 144, 213, 226, 229, 230, 271, 273
nominatief, -drop 152, 305, 307
Noord-Beveland 211
Noord-Italië 307
Noorddrents 17
Noordoost-Nederland 196, 265, 270
Noordwest-Overijssel 14, 73, 79, 85, 96, 157, 171, 196, 201, 203, 217, 291
Noordwolde 73, 95, 140
nul-morfeem 88, 231
Nijeberkoop 18, 20, 26, 67, 69, 80, 95, 111, 113, 114, 117, 126, 130, 134, 135, 140, 158, 160, 175, 177, 178, 199, 217, 219, 253, 265, 266
Nijeholtpa(de) 75, 80, 85, 108, 140, 177, 219, 244, 248, 249, 258
Nijelamer 122, 123, 299
Nijtrijne 302
observationeel vermogen 13
observationele adekwaatheid 12, 100, 104, 122, 124, 222, 230, 271
Oergermaans 66, 83, 87, 97, 106, 153, 158, 296

Oldeberkoop 22, 96
Oldeholtpa 85, 96, 116
Oldelamer 122, 123, 300
OMOF-principe z. Humboldtiaans principe
onderzoek in werkelijke tijd, z. real time-onderzoek
One-Meaning-One-Form principe, z. Humboldtiaans principe
onpersoonlijke konstruktie 294
onset, -positie 232, 233, 239, 241, 242, 244, 245, 248, 249, 257, 259, 264
ontlening 72, 109, 177, 190, 196, 198, 261, 291
ontordening 213
ontronding 159
Oost-Groningen 300
Oost-Nederland 16, 21, 26, 71-73, 77, 121, 181, 189-192, 194, 196, 197, 201, 212, 221, 226, 254, 263-265, 267, 271, 273, 291, 293, 300
oostelijk Stellingwerfs 24, 78, 88, 90, 91, 94, 100, 105-108, 111, 143, 169, 171, 172, 180, 181, 183, 194, 207, 209, 219, 220, 226, 233, 302, 303
Oosterwolde 139, 297, 302
opaakheid z. opaciteitsprincipe
opaciteitsprincipe 43, 46, 47, 177
ordeningsparadox 43
Ossenzijl 75, 96
Oudfrans 16
Oudgermaans z. Oergermaans
Oudnederlands 28, 83, 233, 261, 263, 269, 306
Oudsaksisch 83
Oudwestgermaans 261, 268, 269
overgeneralisatie 122, 198
overkarakterisering 219,220
Overijssel(s) 129, 140, 181, 190, 191, 194, 196, 218, 221, 300
Overijssels-Gelders 195, 228, 305
p-assimilatie 204
P-regel 54, 55, 57-60, 70, 71, 81, 95, 103, 108, 111, 112, 125, 126, 139, 141-144, 147, 169, 171, 179, 180, 183, 189, 190, 200-202, 205, 206, 212, 213, 226, 228, 295, 298, 299, 304
palatalisering, palatalisatie 75, 156, 158, 186, 187, 189, 191, 194, 196, 198-202, 204, 214, 227, 298, 304
paradigma-externe motivatie 160
paradigma-interne motivatie, verhouding 160, 161, 163
paradigmatische pressie 90,142,143
parameter, parametrisering 36, 236, 267, 274
participium 78, 79, 101, 103, 121, 123, 150, 153-160, 162, 163, 165, 166, 169, 225, 242, 297, 300, 301
pauze 54, 83, 88, 91, 97, 100
permanent lexikon 42, 43, 45
plausibiliteit, plausibiliteitsargument 32, 53, 62, 71, 80, 100, 172, 173, 201, 202, 216, 227, 298
plurale tantum 219
pluralia preteriti 85, 87, 103, 120, 153, 155, 158, 160, 166, 297, 301
pluralis, -vorm, -regel 53, 73, 83, 119, 122, 124, 132, 153, 155, 158, 188, 217, 219-222, 223, 225, 226, 228-230
pluralisering 15, 21, 55, 62, 119, 129, 146, 151, 169, 172, 214-220, 222, 226, 228-230, 271, 273, 274, 291, 302, 305
pluralissuffix, ...uitgang 43, 94, 129, 215-217, 220, 229, 294
positief (regel)kenmerk 29, 42, 57, 69, 77, 144, 166, 175, 185, 218, 222
positieve konditie, restriktie 235, 237, 239, 246-250, 265, 274
positieve markering z. positief regelkenmerk
positieve uitzondering z. positief regelkenmerk
postcyclische regel 41
postlexikaal stratum, nivo 37, 39
postlexikale fonologie 43
postlexikale regel 39, 41-43, 99, 145, 293, 294
preterito-presentia 115, 128
preteritum, preteritale vormen, z. ook pluralia preteriti 40, 69, 73, 78-80, 85-87, 96, 101-104, 107, 120-122, 134-136, 153, 154, 163, 164, 297, 300-301
preteritum pluralis, z. pluralia preteriti
prevokalische schwadeletie z. schwa-voor-vokaal-deletie
pro-drop 94
proces, -matigheid 9, 38, 51, 53-55, 61, 66, 72, 79, 80, 91, 92, 98, 107, 108, 110, 112, 128, 129, 131, 148, 156-158, 163, 171, 184, 188-190, 203, 205, 206, 208, 214, 227-229, 247, 254, 273, 296
procesmatig-fonologische regel z. procesregel
procesregel 67, 81, 100, 158, 184, 186, 189, 190, 203, 208, 210, 273
produktiviteit 53-55, 62, 63, 70, 90, 119, 131, 135, 136, 143, 163, 165, 210, 215, 219, 295, 299
progressieve assimilatie 27, 70, 144-147, 206, 233, 256-258,300
proportie 76, 79, 80, 161-163, 165
psychische, psychologische realiteit 12, 31, 32, 51, 58, 59, 149, 297, 299
r-deletie 212, 214
RAC 10, 27, 144
readjustment-regel 152, 157, 300
real time-onderzoek 219, 305
reduktie 53, 106, 206, 211, 245, 261, 262, 296
redundantie, -regel 60, 61, 98, 117-119, 122-124, 167, 208, 229, 295, 298, 305
reduplicerend-ablautende verba 101
reduplicerende verba 118, 122, 128, 162
regelkenmerk 57, 69, 70, 104, 105, 117, 124, 125,

134, 137, 160, 166
regelordening 41, 43
regeltoevoeging 57, 58, 63, 100, 105, 107, 108, 110, 150, 212, 213, 235, 251, 254, 273, 295
regeltypologie, ...type 14, 15, 29, 33, 35, 51, 54, 55, 59, 61, 63, 64, 66, 81, 111, 112, 123-125, 128, 139, 144, 148, 172, 188, 216, 221, 226, 229, 235, 259, 271, 274, 297-299
regeluitbreiding 75, 175, 188, 189, 209
regelverandering 63
regelvereenvoudiging 58, 75, 79, 99, 152, 153, 160, 166, 175, 178, 188, 189, 257, 296
regelverlies 27, 47, 48, 50, 57, 63, 72, 73, 77, 99, 120, 122, 152, 153, 160, 165, 293, 296, 301, 304
regelvervaging 122, 296
regiolekt 20, 292, 296, 305
regressieve assimilatie 27, 39, 83, 92, 144-147, 206, 256, 300
regulering 219, 220
rekking 29, 108, 109, 121, 136-138, 179, 180, 214, 225, 226, 261, 302
rekking in open lettergreep 16, 28, 105, 136, 233, 261
rekkingsregel 28, 29, 137, 138, 151, 180, 225
relatieve chronologie (bij diminuering) 180, 189, 199, 200
relationele regel 123, 124, 298
relikt, -toestand, -spreker 108, 177, 196, 204, 205, 303
retroflex (= fon. kenmerk) 22-24, 293
Revised Alternation Condition z. RAC
Roden 206, 211-214, 226, 228, 229
rond (= fon. kenmerk), ronding 26, 67, 68, 70, 106, 119, 214, 293
Ruinen 18, 21, 72, 79, 97, 105, 107, 181, 219, 297, 305
rule feature z. regelkenmerk
rijm 227, 232, 233, 236, 240, 244, 263-266, 274, 303
rijmplaats 266
rijmstruktuur 240, 245, 263-266, 302, 303
rijmtemplaat 267
s-invoeging 228
S-label z. fonologisch domein (S)
Salland 303
sandhi, -regel 143-146, 251, 258, 294
SCC 10, 11, 39, 40, 99
schepenakten z. Kamper schepenakten
schwa-deletie 28, 66, 80, 91-93, 100, 146, 174, 177, 179, 207, 218
schwa-distributieregel
schwa-insertie, -regel 146, 175, 177-179, 226, 229, 236, 268-270, 302
schwa-kapregel 176, 177, 179
schwa-na-vokaal-deletie, -regel 188
schwa-voor-vokaal-deletie 66, 91-95, 97, 100
schwundstufe 249
segmentstruktuurregel 247, 249, 295
sekwentierestriktie z. sekwentiestruktuurrestriktie
sekwentiestruktuur, -konditie, -restriktie, -regel 231, 234-237, 244, 246, 247, 249, 250, 274, 295
semantisch(-funktioneel) karakter (van regels, alternanties) 297
semantische interpretatie 212, 213, 295
semantische motivatie 202, 212, 235, 251, 254, 274
SGF z. Standaard-Generatieve Fonologie
Sleen 199
Smilde 225
sonoriteit 237
Spaans 63, 149, 265
spell-outregel 55, 216, 217, 229
spirantisering 194, 199, 200, 202, 204, 302
St. Jansklooster 75, 79
stamalternantie 55, 76, 141, 210, 228
stamvokaal 62, 89
Standaard-Generatieve Fonologie 9, pass.
standaardtaal 292, 293
Staphorst 220
Steenwijk 75, 107, 113
Steggerda 75, 80, 85, 113, 155
Stellingwerfs 14, pass.
sterke alternantiekonditie 28, 50
sterke konsonant 71
sterke syllabe 204, 233, 236, 238, 244, 246, 249, 269, 303
strengthening, strengtheningsregel 47, 106, 224, 227, 236, 254, 257-259, 274, 299
stress z. accent
Strict Cycle Condition, Strict Cyclicity Condition z. SCC
Strong Alternation Condition 27, 51
Strong Naturalness Condition 52, 53
struktuurbehoudendheid 43
struktuurgeografische methode 291, 292
struktuurveranderende regel 39
substantiële universalia 105
substitutie, -regel 54, 120, 122, 151, 208, 231, 295
superzware syllabe 237, 265
suppletie, -regel 52, 62, 91, 112, 117, 119, 120, 125, 130, 135, 143, 210, 214-216, 218, 298, 301
svarabhaktivokaal 269
syllabedragende obstruent 306
syllabedragende sonorant, sonans, nasaal, likwiede 22, 24, 119, 132, 145, 146, 180, 181, 183, 211, 212, 220, 236, 237, 241, 268, 269
syllabegrens 231, 234

syllabekern, z. kern
syllabeprefix 232, 264
syllabestruktuur 62, 231, 234, 235, 237-239, 246, 254, 259, 274, 303
syllabestruktuurkonditie 62, 244, 251
syllabesuffix 232, 240, 241, 264, 265
syllabetemplaat 231-234, 236, 237, 239-241, 243-245, 250-253, 259, 264, 266, 268, 269, 274
syllabetype, ...typologie 147, 186, 234, 237, 239, 241, 243, 244, 249, 253, 306
syllabificeerbaarheid 267, 269, 270
syllabifikatie, -regel, -proces 55, 259, 268, 270
syllabische sonans, nasaal, likwiede z. syllabedragende sonorant
systeemdwang 105
t-deletie, -regel 27, 41, 126, 127, 133, 172, 212, 223, 305
t-insertie 172
taalgeografie 14, 18, 21, 46-49, 90, 96, 106, 110, 144, 181, 219, 271, 272, 275
taallandschap 18
taalleervermogen 28, 36
taalspecifieke beperking 237
taalspecifieke regel 54, 57, 148
taalverandering 20, pass.
taalverwerving 31, 46-48
taalverwervingsstadium 150, 152, 155
tap 24, 293
telescoping 72
templaat z. syllabetemplaat
Ter Idzard 122, 123
TGC 28, 39, 52-54, 59-61, 65, 66, 82, 93-95, 98, 100, 111, 112, 120, 125, 126, 137-139, 144, 174, 208, 213-215, 217, 222, 223, 225, 226, 229, 230, 236, 249, 251, 253, 254, 259, 271, 273, 295, 299
themavokaal 65, 66, 80, 82-92, 94-100, 103, 128-130, 176, 273, 296, 297
themavokaaldeletie, -regel 66, 80, 87, 90, 91, 93, 95, 96, 98, 177, 226, 273, 299
threshold 107
tj-insertie 186
toonhoogte 232
totale assimilatie 189, 204, 227, 254
True Generalization Condition z. TGC
tussentijdse regelformulering 71, 107
tweede pers.plur. (pron.pers.) 18
tweede pers.sg.pret. 85, 87, 153-155
tweetakkige kern 261
Twente 17, 303
Twents-Graafschaps 17
typologie z. regeltypologie
uitwendige assimilatie 39, 256
uitzondering 9, 54, 57, 60, 69, 83, 92, 97, 111, 112, 124, 125, 139, 141, 156, 207, 223, 228, 265
uitzonderingsloosheid 14, 42, 48, 54, 55, 60, 99, 108-110, 112, 119, 125, 158, 251
umlaut, -regel 75, 119, 120, 129, 152, 156, 203, 206, 210, 221, 222, 227, 228, 295, 301
unidirektionaliteit 247
unidirektionele ordening 43
universalia 36, 48, 49, 54, 61, 62, 232, 233, 237, 249, 264-268, 274, 275, 306
universele eigenschappen, grammatika z. universalia
universele tendens, regel 57, 148
Urk 203, 204, 210, 229
Utrecht 191
uvulair (= fon. kenmerk) 24
V-second, -transformatie 128
variëteit 18, 20, 29, 269
velair (= fon. kenmerk) 24
Veluwe 191
vereenvoudiging 36, 46, 58, 60, 74, 75, 79, 98, 99, 119, 150, 151, 158, 160, 165, 166, 198, 209, 220, 257, 296, 297, 301
verhoging, verhogingstendens 104, 106-108
verklarende (in)adekwaatheid 12, 119, 213, 214, 229
verkleiningssuffix z. diminutiefsuffix
verkleinwoord(-) z. diminutief(-)
verkleinwoordvorming z. diminuering
verkorting, verkortingsregel, verkortingstendens 11, 16, 40, 67-71, 74, 75, 104, 106, 126-128,153,214,302
verlaging, verlagingstendens 67-71, 73-81, 119, 297
verplicht neutraliserende regel 11
versterking z. strengthening
vertakkend rijm 263
vertakkende (syllabe)kern 175, 241, 245
verwijding z. dissimilatie van diftongen
verwijdingsregel 139, 142
verzwakking z. weakening
via-regel 55-57, 61, 62, 69, 70, 124, 136, 143, 144, 165, 210, 295, 299
vishaken, vishaakkonventie 67, 160, 186
Vlaams 107, 220
voedende regelordening 138
voet 232-235, 238, 239, 242, 243, 245, 246, 250-254, 256, 274
voetstruktuur, -templaat 237, 242-244, 246
voettype, ...typologie 238, 249, 252
voetvorming 252
voicing, voicingsregel 83, 91, 98, 151
vokaalepenthese 62
vokaalharmonie 204, 210, 229
vokaalinsertie, -parameter 267, 270, 274
vokaalreduktie 53, 261, 268, 269
vokaalwisseling, ...wisselingsregel 67 pass.
vokalisering 187, 199

Vollenhoofs z. Vollenhove
Vollenhove 16, 74, 75, 78, 79, 81, 118-121, 228, 297
voortgezette dissimilatie van diftongen z. dissimilatie van diftongen
vorm-betekenissystematiek, ...relatie 58, 59, 93, 138, 179, 180, 183, 188, 189, 220, 229
Vowel Shift Rule z. VSR
Vriezenveen 181, 200, 297
Vroegmiddelnederlands 262
vrije inversie 307
VSR 11, 12, 40
Wanneperveen 16, 75
weakening 106, 199, 211, 227, 236, 254, 257, 299, 306
West-Overijssel 157
westelijk Stellingwerfs 106, 107, 186, 194, 209, 219
Westerhoven 209, 229, 304
Westerwolde 200, 300
Westfaalse expansie 194
Westgermaans (substraat) 291, 304
willekeurigheid 63, 120, 212, 216, 222, 226, 227, 230, 248, 295
Wolvega 78, 105, 106, 250, 251, 292, 296, 299, 300
woordeinde 108, 260-262
woordfonologie 39, 152, 300
woordfonologische regel 37, 42
woordgrens 42, 54, 108, 147, 180, 206, 244, 247, 249, 252, 265, 294, 300
woordinterne positie z. inlautpositie
woordklemtoon z. accent
wortel 52, 66, 82, 85, 87, 88, 90, 94, 104, 127, 128, 141, 296
wortelvokaal 66, 93, 114, 122, 128-130
X-bar-theorie 239
Zeelst 211
zinseinde 127
zinsfonologie 39, 231, 272, 300
zinsfonologische regel 37, 42, 99
Zuid-Holland 194, 196
Zuiddrents 17
Zuidlaren 302
Zuidoost-Drente 302
Zuidoost-Nederland 305
Zuidwest-Drente 18, 181
Žu|'hõasi 232
zwaarteverhouding 263
zwakke syllabe 88, 204, 224, 233, 236-239, 241-246, 249, 254, 256, 259, 269, 300, 303, 306
zware syllabe 237, 240
Zwolle 182

Personenregister

Allen, M.R. 38, 39
Amastae, J. 62, 149, 150, 158, 296
Anderson, S.R. 23, 37
Aoun, Y. 265
Aronoff, M. 45, 176
Bakel, J. van 48
Barkman, M. 296
Becker, D.A. 156
Bennis, H. 36, 94, 128, 267, 294
Berendsen, E. 14, 34, 234
Berg, B. van den 172, 191, 304
Berg, S. van den 203, 210
Beurden, L. van 38
Bloemhoff, H. 18, 20-24, 26, 35, 49, 68, 77, 175, 179, 196, 198, 254, 296, 298, 304, 306
Bloemhoff-de Bruijn, Ph.C.G.M. 303
Blok, D.P. 16-18, 291
Boelens, K. 18
Booij, C. 296
Booij, G.E., 11, 14, 27, 31, 34, 36-38, 41, 46, 47, 60, 61, 67, 69, 70, 97, 176, 218, 223, 237, 240, 243, 244, 260, 263-265, 294, 296, 301, 306
Borer, H. 36
Bradley, D. 60
Braune, W. 83, 94, 306
Bree, C. van 258, 262, 267, 268, 270, 306
Brink, D.T. 248, 306
Brown, G. 265
Buma, W.J. 291
Bybee, J.L. 63, pass.
Bynon, Th. 30, 48, 138
Catford, J.C. 24
Chambers, J.K. 48
Chen, M. 186, 199, 211
Chomsky, N. 9, 27, 30-33, 42, 49, 293
Clements, G.N. 233, 249, 264, 267, 270
Cohen, A. 172
Daan, J. 16, 17, 291
Derwing, B.L. 10-12
Deunk, G.H. 305
Devine, A.M. 236
Dresher, B.E. 35, 47, 51, 52, 54, 59-62, 119, 120, 124, 214, 298
Dressler, W.U. 59, 60, 228
Eeckhout, R. 76
Entjes, H. 181, 187, 188, 200, 297, 300, 305
Evers, A. 128
Fokkema, K. 18
Foley, J. 200, 204, 249, 257, 258
Franck, J. 301
Gerritsen, M. 20, 106, 294
Gilbers, D. 293, 294
Ginneken, J. van 304
Goeman, T. 26
Goossens, J. 199
Goyvaerts, D.L. 26, 50, 51, 69, 97, 145
Groot, A.D. de 39
Guerssel, M. 45
Gunnink, J. 191, 194, 199, 302
Gussmann, E. 30, 51, 61, 63, 125, 165
Haar, D. van der 96, 300
Haas, W. de 300
Haeringen, C.B. van 76
Halle, M. 9-12, 14, 27, 37-41, 43, 147, 264
Hamans, C. 49
Harms, R.T. 67, 75
Harris, J.W. 61, 62, 92, 104, 112, 116, 117, 124, 125, 132, 265, 295, 298
Hartmann, R.R.K. 296
Haverkamp-Lubbers, R. 172, 173
Hayes, B. 265
Heemskerk, J. 38
Heeroma, K. 191, 193, 194, 196, 198, 291, 304
Hoebeke, M. 48
Hoekema, T. 18, 36, 106
Hoekstra, T. 36, 128, 267, 294, 295
Hol, A.R. 156, 158, 300, 301
Hooper, J.B. 9, pass.
Hoppenbrouwers, C.A.J. 16, 20, 34, 69, 71, 107, 113, 172, 173, 179, 198, 204, 209, 211, 218, 291, 292, 294, 304, 305
Hoppenbrouwers, G. 16, 291, 292
Hornstein, N. 36
Householder, F. 61
Hudson, G. 55, 60, 110-112, 119, 122-124, 143, 148, 159, 166, 298
Hudson, R.A. 18
Huisman, J.A. 241
Huist, H. van der 10, 31, 34, 35, 49, 50, 52, 57, 61-63, 71, 75, 76, 98, 105, 107, 108, 111, 112, 116, 122, 136, 138, 144, 145, 149, 150, 162, 179, 203, 204, 206, 213, 231, 233-235, 237, 238, 241, 243-246, 249, 257, 260-266, 269, 292, 293, 295-297, 299, 301, 306, 307
Hyman, L.M. 13, 28, 31, 67, 69, 72, 105, 199, 211, 215, 238, 257, 293, 296, 299, 300
Jackendoff, R.S. 62
Jaeger, J.J. 11-13, 41

Jansen, F. 106
Jensen, J. 62, 119, 295, 301
Kager, R. 235
Kahn, D. 231, 293
Kaisse, E.M. 10, 37, 38, 42, 293
Kamman, R. 185, 303
Kaye, J.D. 265
Kerstens, J. 36
Kettemann, B. 34
Keyser, S.J. 233, 249, 264, 267, 270
King, R.D. 30, 31, 304
Kiparsky, P. 10, 11, 27, 35-39, 42, 46-48, 50-52, 57, 60, 67, 72, 76, 79, 99, 100, 108, 124, 146, 147, 150, 162, 165, 167, 218, 223, 264, 293, 300, 301, 306
Klein, M. 128
Kloeke, G.G. 187, 188, 191-194, 196, 199, 201, 228, 304
Koch, A.C.F. 191, 194
Kocks, G.H. 266, 303
Koefoed, G.A.T. 31, 48, 61, 71, 76, 108, 163-165, 203, 294, 306
Kooij, J.G. 172, 173, 206, 213, 233, 297
Kossmann-Putto, J.A. 304
Koster, J. 31-33, 36
Kremer, L. 194
Kuryłowicz, J. 79, 148, 156
Laan, K. ter 72, 77, 266
Labov, W. 196
Ladefoged, P. 23, 24, 293
Lasch, A. 94, 96
Lass, R. 13
Lenneberg, E.H. 30
Lessen Kloeke, W.U.S. van 88, 297
Lightfoot, D. 36
Linell, P. 12, 13, 31, 32, 64, 228
Loey, A. van 96, 306
Love, N. 2, 62
Lowenstamm, J. 265
Mańcak, W. 148, 156
Marle, J. van 31, 39, 61, 76, 81, 151, 163-165, 177, 203, 218, 219, 294, 295, 302
Mascaró, J. 10, 40
Mayerthaler, W. 62, 148, 149, 151-153
McCawley, J.D. 12, 13
Meer, G. van der 256
Meinardi, J. 296
Mohanan, K.P. 11, 12, 14, 36-41, 43, 147
Mors, C. ter 262, 264, 267-270
Mulder, A. 18
Naarding, J. 211, 212, 214, 256, 304
Nespor, M. 38, 42, 66, 231-235, 237-239, 243, 244, 251, 252, 259
Niebaum, H. 304
Nijen Twilhaar, J. 129, 187, 218, 221, 300
Odden, D. 61, 62, 64
Ohala, J.J. 9, 13
Paul, H. 165
Pée, W. 191, 196
Peters, T. 291
Philippa, M. 215
Popper, K.R. 33
Postal, P.M. 34, 50
Pulleyblank, D. 42
Ralph, B. 204
Reker, S. 77, 262, 266, 305
Riemsdijk, H. van 36
Rizzi, L. 36
Roux, J.J. le 94, 96
Roux, T.H. le 94, 96
Rubach, J. 36-38, 41
Safir, K. 306
Sassen, A. 16, 18, 21, 72, 79, 96, 97, 105, 107, 113, 165, 181, 202, 212, 219, 291, 297, 301, 302
Scholten, T. 128
Scholtmeijer, H. 187
Schönfeld, M. 82, 97, 191, 204, 215, 261, 296, 304, 305
Schuchardt, H. 76
Schultink, H. 48, 76, 177, 231
Schuringa, F.G. 209
Selkirk, E.O. 38, 42, 45, 66, 127, 231, 233-235, 237, 244, 246, 249, 259, 293
Shaw, P.A. 10, 38, 42
Siegel, D. 38, 39
Sipma, P. 94, 256
Skousen, R. 60
Slicher van Bath, B.H. 191
Smalley, W.A. 22, 211
Smith, N. 10, 231, 234, 235, 296
Son, J. van 291
Spa, J.J. 75, 298
Spahr van der Hoek, J.J. 18
Sproat, R.W. 14, 36-38, 42-45, 218, 272, 293, 294
Sridhar, S.N. 45
Stanley, R. 231
Stephens, L.D. 236
Stork, F.C. 296
Streekstra, N.F. 262
Sturm, A. 35
Taeldeman, J. 28, 50, 97, 145, 220
Taraldsen, K. 267
Tiersma, P.M. 69, 110, 123, 124, 273, 298
Tranel, B. 34, 35
Trommelen, M. 50, 234, 237, 244, 264-266, 299, 301-303
Trudgill, P. 48
Veenstra, D.H. 293
Veldman, F. 200, 300

Vennemann, T. 12, 13, 52, 63, 64, 231
Vent, O. de 177
Vergnaud, J.-R. 37, 264
Verluyten, S.P. 61
Vieregge, W.H. 293
Visch, E. 14, 34, 234, 235
Vogel, I. 38, 42, 66, 231-235, 237-239, 243, 244, 251, 252, 259, 298, 301
Vooys, C.G.N. de 191
Vries, J. de 268
Vries, W. de 191, 196, 199, 200
Wang, H.S. 10-13
Weerman, F. 35, 294
Werlen, I. 64
Wetzels, L. 34, 35, 110, 111, 123, 124, 148, 159, 166, 167, 273, 298, 301
Wierenga, A. 292
Wurzel, W.U. 59, 72, 203
Zonneveld, R. van 301, 305
Zonneveld, W. 14, 32, 34, 49, 50, 82, 83, 91, 96, 127, 179, 234, 235, 299, 305
Zwarts, F. 38

In deze studie wordt verslag gedaan van een toetsing van de Natuurlijke Generatieve Fonologie in de versie van Joan B. Hooper, aan de hand van een uitgebreid korpus van gegevens uit het Stellingwerfs van zo'n veertig plaatsen in de gemeenten Oost- en West-Stellingwerf (Zuidoost-Friesland) en de Kop van Overijssel. Vele, dikwijls bijzondere alternantietypen worden gepresenteerd, in eerste instantie uit het Stellingwerfs, maar ook uit andere, voornamelijk Oostnederlandse streektalen. Ze wijken vaak in sterke mate af van het Algemeen Nederlands. Naast dit archiverende aspekt is ook de behandeling van enkele taalhistorische onderwerpen en van kwesties aangaande de syllabebouw van belang. Daarenboven wordt de bijzondere rol van de taalgeografie in taaltheoretisch onderzoek gedemonstreerd.

De analyses tonen aan dat de kondities die Hooper's theorie aan de grammatika oplegt, te sterk zijn. Bovendien moeten de eigenschappen die zij aan (mor)fonologische regels toekent grotendeels worden afgewezen. De in brede kring aangehangen lexikale fonologie blijkt geen adekwaat alternatief te bieden: het Stellingwerfs kent zinsfonologische regels die (mede) afhankelijk zijn van alleen in het lexikon te lokaliseren informatie. Dat levert evidentie op voor het niet-lexikaal-fonologische model van R.W. Sproat.

De auteur is als docent algemene en historische taalkunde verbonden aan de Noordelijke Hogeschool Leeuwarden en als dialektlexikograaf aan het Nedersaksisch Instituut der Rijksuniversiteit Groningen.

ISBN 90-800342-3-1